

АРХИВЪ

ЮГО-ЗАПАДНОЙ РОССИИ,

ИЗДАВАЕМЫЙ

КОММИССИЕЮ ДЛЯ РАЗБОРА ДРЕВНИХЪ АКТОВЪ,

*состоящей при Кіевскомъ, Подольскомъ и Волынскомъ Генераль-
Губернаторѣ.*

Ч. VII. Т. I.

Акты о заселеніи Юго-Западной Россіи.

К І Е В Ъ .

Типографія Г. Т. Корчакъ-Новицкаго Михайловская улица, собствен. домъ.

1886.

Печатано по распоряженію Предсѣдателя Кіевской Археографической Коммисіи.

Населеніе Юго-Западной Россіи отъ половины XIII до половины XV вѣка.

Настоящій томъ содержитъ въ себѣ акты, объясняющіе исторію заселенія юго-западнаго края съ XV в. Вопросъ о населеніи заключаетъ въ себѣ нѣсколько различныхъ частныхъ вопросовъ, а именно: 1) о населенности, т. е. густотѣ населенія и географическомъ распредѣленіи его въ разныя эпохи, временномъ паденіи численности населенія и возстановленіи ея (колонизаціи); 2) объ этнографическомъ составѣ населенія т. е. о томъ, было ли оно всегда однороднаго племеннаго состава (русское), или во время періодическихъ приливовъ и отливовъ населенія въ слѣдствіе опустошеній и новой колонизаціи, измѣнялся и внутренній—племенный составъ его примѣсью чужеземныхъ элементовъ? 3) о социальномъ составѣ его, т. е. о классахъ, на которые распалось населеніе и которые въ разные времена въ той или другой мѣстности имѣли преобладающее значеніе.

Послѣднему изъ этихъ вопросовъ коммиссія посвятила уже нѣсколько томовъ въ прежнихъ своихъ изданіяхъ (ч. IV т. 1—о происхожденіи шляхетскихъ родовъ; ч. V, т. 1—о

городахъ, ч. VI т. 1—2—о крестьянахъ, ч. III т. 1—2—о козакахъ, и т. 3—о гайдамакахъ и приготовленный къ выходу томъ о евреяхъ). Хотя и въ настоящемъ томѣ найдется не мало новыхъ данныхъ по вопросу о социальномъ строѣ населенія; но главное содержаніе публикуемыхъ теперь документовъ относится къ вопросу о населенности и о племенномъ составѣ населенія.

Выпуская нынѣ лишь первую половину матеріаловъ о заселеніи южной Руси, мы ограничимся здѣсь во первыхъ указаніемъ задачъ, которыми руководилась коммиссія, посвящая свое новое изданіе указанному вопросу, во вторыхъ предварительными замѣчаніями о населеніи юго-западной Россіи отъ половины XIII до половины XV вѣка, т. е. въ ту эпоху, до которой не доходятъ историческіе матеріалы, издаваемые коммисіею. Дальнѣйшія замѣтки о населеніи XV, XVI и XVII вв., на основаніи издаваемыхъ коммисіею актовъ, будутъ даны при выпускѣ въ свѣтъ второй половины тома о заселеніи (находящейся въ печати).

Исторія заселенія юго-западной Россіи имѣетъ живой и важный интересъ для уясненія судебъ не только этого края Русской земли, но и цѣлой Россіи въ ея отношеніяхъ къ восточному и западному міру. Благодаря такой (хотя и мало сознанной) важности предмета, составились двѣ теоріи, одинаково крайнія и взаимно-противоположныя. По мнѣнію однихъ, населеніе южной Руси носитъ явные слѣды туранскаго элемента (тюрко-татарскаго), что будто бы произошло отъ долговременнаго прилива тюркскихъ племенъ въ эту страну по мѣрѣ истребленія ими древне-славянскаго населенія. Уже въ древній періодъ (до пол. XIII в.) непрерывный рядъ смѣнявшихъ другъ друга вліяній хозаръ, печенѣговъ, торковъ, берендѣевъ, черныхъ клобуковъ и половцевъ долженъ былъ съ юга стюзить территорію славянскаго населенія и разбавить туземный этнографическій элементъ большою примѣсью азіатской крови. Татарское завоеваніе завершило этотъ рядъ побѣдъ туранства надъ европейскою Русью. Такъ, думаютъ, можно объяснить вообще образованіе этнографическихъ особенностей малороссійскаго племени. Эта такъ называемая туранская теорія, имѣющая немногихъ послѣдователей, насъ не интересуетъ теперь, хотя въ ниже-слѣдующихъ замѣчаніяхъ будетъ сообщено нѣсколько фактовъ, небезполезныхъ для правильной оцѣнки ея выводовъ.

Наоборотъ другіе, въ особенности польскіе писатели, исходя изъ того же пункта опустошенія южной Руси татарами, приходятъ къ обратному выводу,—утверждая, что въ опустѣломъ краѣ явилась (съ XIII в.) новая этнографическая особь, мало имѣющая общаго съ древнею Русью; колонисты съ запада, именно изъ Польши, смѣшавшись съ остатками кореннаго населенія, положили будтобы основаніе новому племени, болѣе близкому къ лехитской расѣ, чѣмъ къ русской. По этой теоріи, заселеніе Руси силами Польши начинается съ крайнихъ западныхъ окраинъ русской земли въ XV в. было закончено заселеніе Руси Червоной съ старою Волынію и Подолією; съ конца XVI и въ нач. XVII в. дошла очередь до украинскихъ пустынь южной Руси (по Любомірскому, уже въ пол. XVI в. заселены пустыни Брацлавскія и Подольскія). Участіе Польши въ быстрой, почти чудотворной колонизаціи южныхъ степей въ XVI—XVII в. не ограничивается мѣрами государственнаго благоустройства; здѣсь именно дѣйствуютъ будтобы племенные (этнографическія) силы Польши; одинъ изъ польскихъ писателей выражается на этотъ счетъ такъ:

„Стремленіе къ выселенію на окраинные предѣлы было столь неудержимо, что земли *срединной Польши*, къ великому ущербу для себя, совершенно опустѣли, хотя тогда усиленно старались сдержать это зло, воспрещая во многихъ сеймовыхъ постановленіяхъ бѣгство хлоповъ и постановляя строгія наказанія для каждаго, кто сманиваетъ чужихъ подданныхъ“¹⁾. Хотя это замѣчаніе относится къ времени заселенія украинскихъ пустынь съ конца XVI в., но можетъ служить для насъ иллюстраціею и того, какъ слѣдуетъ понимать мысль польскихъ писателей о первоначальномъ заселеніи Руси послѣ опустошенія ея татарами.

---

1) А. Яблоновскій: „Źródła dziejowe“, Т. V; str. IX.

Въ свое время Грабовскій ¹⁾ писалъ слѣдующее: „Отнятыя у азіатскихъ дикарей и очищенныя отъ нихъ пустыни, поляки мало по малу заселили, упрочивъ безопасность русичей, остававшихся на своихъ пепелищахъ, въ лѣсахъ, болотахъ и байракахъ, и заохотивъ разбѣжавшихся въ другія земли возвратиться на родину“. То было сказано почти 30 лѣтъ тому назадъ; казалось бы, что мнѣнія и тогда казавшіяся устарѣлыми, уже не будутъ повторяться потомъ въ польской литературѣ, безъ всякой провѣрки и безъ новыхъ основаній. Однако подобныя же взгляды продолжаютъ и донынѣ высказываться и (что удивительнѣе) именно такими учеными, которые положили первое основаніе изданію цѣнныхъ историко-географическихъ матеріаловъ, ведущихъ съ очевидностію къ выводамъ обратнымъ. Между прочимъ, выводы Шайнохи ²⁾ и кн. Тад. Любомірскаго ³⁾ повторены въ общемъ видѣ г. Яблоновскимъ ⁴⁾. Этотъ послѣдній, уважаемый ученый, имѣетъ дѣло съ колонизаціею украинскихъ русскихъ пустынь въ концѣ XVI и нач. XVII в., а не съ первоначальнымъ заселеніемъ центральныхъ частей южной Руси; однако мимоходомъ и вкратцѣ повторяетъ общіе взгляды польскихъ писателей и на этотъ предметъ,—взгляды, очевидно, превратившіяся въ аксіому въ польской учено-исторической литературѣ. Приведемъ его слова: „Послѣ монгольскаго погрома, Русь не имѣла совершенно никакихъ силъ къ своему возстановленію и никогда не была бы въ состояніи исполнить это сама. Литва смогла только оборонить, обезопасить ее на время, но не могла ее поднять, заселить; привести въ порядокъ и наклонить къ европейской цивилизаціи. Такая историческая

¹⁾ „Записки о южной Руси“ П. А. Кулиша, т. II.

²⁾ „Zdobycze pługа Polskiego“ въ „Szkicach historycznych“, Т. III.

³⁾ „Północno-wschodnje wołoskie osady“ (Sprawa włościana, Т. I).

⁴⁾ Źródła dziejowe, Т. V, Warszawa, 1877.

задача выпала на долю Польши; будучи для нея залогомъ фактическаго обладанія русскими землями и моральнымъ оправданіемъ этого обладанія, такая задача сдѣлалась съ теченіемъ времени ея высокою историческою миссіею. И эту задачу она выполняла тщательно и усердно“ ¹⁾). Съ удовольствіемъ должны мы отмѣтить, что нѣкоторые изъ польскихъ писателей не повторяютъ уже заблужденій своихъ соотечественниковъ.

До нѣкоторой степени, подобные польскимъ, были высказаны взгляды на этнографическій составъ населенія юго-западной Россіи со стороны нѣкоторыхъ русскихъ писателей. Такъ, по мнѣнію М. П. Погодина, нынѣшнія особенности малороссійскаго племени не могутъ быть иначе объяснены, какъ предположеніемъ, что въ эпоху Батыя (и вообще татарщины) все древнее населеніе Кіевской Руси было частію истреблено, частію выселилось на сѣверъ Россіи (на территорію будущаго Московскаго государства), что на мѣсто его явилось совершенно новое населеніе съ Карпатъ, не жившее прежде общеою жизнію съ другими русскими племенами, а потому отличающееся донынѣ отъ прочихъ русскихъ (великоруссовъ); новое населеніе Украины не имѣетъ ничего общаго съ древнимъ племенемъ полянъ, населявшихъ Кіевскую страну до татаръ. Хотя Погодинъ говоритъ о населеніи Украины, но цѣль его теоріи—объяснить этнографическія особенности всего малороссійскаго племени, необходимо заставляеть расширить предѣлы примѣненія его теоріи.

Такимъ образомъ вопросъ о населеніи юго-западной Руси поставленъ весьма давно. Столь-же давно противъ этихъ ошибочныхъ теорій о новомъ заселеніи юго-западной Руси, слышались правдивые голоса русскихъ писателей, не умолкающіе и до сихъ поръ. Еще Максимовичъ, въ полемикѣ съ Погоди-

---

¹⁾ Żród. dz, T. V str. V II.

нымъ, старался установить правильный взглядъ на дѣло по одной части вопроса, именно по вопросу о мнимомъ опустошеніи Украины татарами. Оразивъ произвольную гипотезу Погодина ¹⁾, онъ еще съ большею силою и мѣткостію далъ отпоръ польской теоріи Грабовскаго ²⁾. Но Максимовичъ, по свойственной ему манерѣ, обыкновенно касался важнѣйшихъ историческихъ вопросовъ лишь въ краткихъ критическихъ ударахъ, которыми такъ сильно и вѣрно умѣлъ отражать всякое мнимо-ученое наѣздничество; хотя въ его сжатыхъ замѣткахъ совмѣщается нерѣдко богатство эрудиціи съ талантливымъ историческимъ чутьемъ, новъ нихъ лишь намѣчиваются вопросы, а отнюдь не разрѣшаются вполне. По вопросу о заселеніи южной Россіи онъ самъ высказалъ слѣдующее: „Этотъ историческій предметъ требуетъ еще новой и подробнѣйшей разработки, какъ и вся вообще исторія Малороссіи въ три первыя эпохи ея жизни съ нашествія Батыева“.

Съ тѣхъ поръ и до сего дня этотъ вопросъ въ русской исторической наукѣ не подвергся еще подробнѣйшей разработкѣ и далеко не можетъ считаться окончательно разрѣшеннымъ, хотя по частямъ его касались многіе, какъ въ обще-историческихъ трудахъ, такъ и въ отдѣльныхъ изслѣдованіяхъ, посвященныхъ другимъ вопросамъ. Во всякомъ случаѣ эти работы приближаютъ возможность будущаго полнаго разрѣшенія вопроса (на что отнюдь не претендуетъ составитель настоящихъ замѣтокъ).

Нельзя было бы и требовать отъ русской науки какихъ-либо рѣшительныхъ приговоровъ по данному вопросу, такъ

---

¹⁾ „О мнимомъ запустѣніи Украины въ нашествіе Батыева и паселеніи ея новопришлымъ народомъ“ (Рус. Бесѣда 1857, кн. IV; также Собр. сочин. I, 131—145.).

²⁾ „О причинахъ взаимнаго ожесточенія поляковъ и малоросіянъ, бывшаго въ XVII в. (Рус. Бесѣда, 1857, кн. IV. Собр. сочин. I, стр. 248—276.).

какъ большая часть средствъ для его разрѣшенія, т. е. древнихъ историко-географическихъ матеріаловъ, оставалась неизданною. Издаіемъ нѣкоторыхъ изъ нихъ мы обязаны упомянутому польскому ученому Яблоновскому, въ рукахъ котораго былъ однако матеріаль неполный и нецѣльный (люстраціи, напечатанныя имъ въ 1877 году большею частію, представляютъ лишь краткія извлеченія изъ подлинныхъ) ¹⁾. Киевская комиссія, уже съ давнихъ временъ издавала люстраціонные акты по частямъ ²⁾ и нынѣ старается пополнить этотъ существенный и огромный пробѣлъ въ научныхъ данныхъ по вопросу столь великой важности.

Хотя изслѣдованія русскихъ ученыхъ не обнимаютъ всего вопроса о заселеніи юго-западной Руси ни по пространству, ни по времени; но ими уже установлено нѣсколько точныхъ данныхъ; дополнивъ ихъ выводами, полученными изъ печатаемыхъ нынѣ матеріаловъ, мы можемъ свести и выразить ихъ въ слѣдующей общей схемѣ:

✓ 1) Опустошеніе страны татарами въ пол. XIII в. отнюдь не было полнымъ.

2) Новое заселеніе центральныхъ частей (Волини и Галиціи) послѣ Батыева опустошенія въ XIII в. совершилось въ то время, когда Польша не могла имѣть на то никакого вліянія, ибо тогда существовало здѣсь совершенно независимое русское государство Даниіла и его преемниковъ. Несмотря на повторявшіяся нашествія татаръ, населеніе возстановлено собственными силами русской націи (съ незначительною инородческою примѣсью) подобно тому, какъ одновременно такое же возстановленіе населенія совершилось

¹⁾ Źródła dziejowe, T. V Lustracye królewsczyzn и T. VI Rewizya zamków ziemi wolyńskiej.

²⁾ См. Памятники, т. IV (люстрація Волини 1545 года); Архивъ ч. IV т. I (люстрація Овруча 1545 года), ч. VI т. I (люстрація Брацлавскаго замка).

въ сѣверо-восточной Руси. Главными колонизаторами въ эту эпоху явились князья: Даніиль и Василько Романовичи, Владиміръ Васильковичъ и Левъ Даніиловичъ.

3) Въ первой половинѣ XIV в. территория юго-западныхъ русскихъ княжествъ раздвоилась между государствами Литовскимъ (Волынь, Подоля, Кіевская и Черниговская земли) и Польскимъ (Галиція и часть Подоліи). Въ первомъ населеніе южныхъ окраинъ (Кіевской и Подольской) возстановлено въ тѣхъ границахъ, въ какихъ оно было до татарскаго завоеванія, и отчасти подвинуто далѣе въ степи къ Черному морю, благодаря военной дѣятельности Гедимина и организаторской предпріимчивости Ольгерда, Александра Ольгердовича Кіевскаго и его потомковъ, а также князей Кориатовичей(на Подоліи) и Витовта.

✓ Хотя и въ началѣ XV вѣка южная Русь множество разъ была опустошаема вновь татарами, но населеніе ея возстановлялось въ тѣхъ же предѣлахъ (до нашествія Менгли-Гирея 1482 года) безо всякой помощи со стороны Польши. Литовскіе князья, дѣйствительно, защитили южные предѣлы русскихъ земель и подвинули не литовскую, а русскую колонизацію, сами усвоивъ весьма быстро русскую національность.

Наоборотъ въ украинныхъ степяхъ Червоной Руси, т. е. части Подоліи, которая захвачена поляками, не видно никакихъ успѣховъ колонизаціи; тамъ раздаются польскимъ шляхтичамъ большею частію готовые населенныя имѣнія.

4. Въ 1482 и слѣдующихъ годахъ произошло вторичное громадное опустошеніе почти всей территоріи юго-западной Руси, но въ особенности украинныхъ мѣстъ Кіевской земли; здѣсь уцѣлѣли почти одни укрѣпленныя мѣста и поселенія вокругъ замковъ. Наставшее за тѣмъ запустѣніе продолжалось и въ 1-й половинѣ XVI вѣка. Но съ этимъ новымъ опустошеніемъ совпадаетъ начало обратнаго наступательнаго движенія русской національности на татарскія степи въ

формъ Днѣпровскаго и Бужскаго козачества. Явленіе это есть самостоятельная попытка русскаго населенія обезпечить наконецъ свою территорію отъ нападеній съ юга, — попытка, предпринятая вопреки правительственнымъ цѣлямъ Литовскаго государства. Козачество само въ себѣ есть національно-русское явленіе; составъ козацкихъ обществъ не есть сбродъ людей всякой національности; главнѣйшій контингентъ его составляетъ Воынь, Полѣсье, Сѣверщина и Бѣлоруссія, отчасти сѣверно-русскія земли (Московское государство), но не Польша. Сосѣднія польскія провинціи, напротивъ, отвлекали колонизацію отъ степей къ себѣ, такъ что замѣчается обратное движеніе русскаго населенія въ Польшу.

5. Со времени уніи 1569 года, Польша въ первый разъ получила возможность дѣйствительнаго прямого вліянія на судьбу юго-западной Руси, ибо воеводства Кіевское, Брацлавское, Подольское и Воынское присоединены непосредственно къ территоріи Польскаго королевства. Съ этимъ событіемъ совпадаетъ (въ концѣ XVI вѣка) огромный и быстрый приливъ колонизаціи въ южно-русскія степи. Это обстоятельство и служитъ неосновательною опорою изложенной выше теоріи польскихъ писателей о заслугахъ Польши въ дѣлѣ заселенія опустѣлой Руси. Дѣйствительно, это было дѣломъ Польши, но отнюдь не заслугою ея. Не Польша высылала колонистовъ въ пустыя украины изъ-за желанія имъ блага, а наоборотъ населеніе бѣжало изъ внутреннихъ населенныхъ мѣстъ Руси отъ утверждающихся тамъ польскихъ порядковъ (шляхетства и крѣпостнаго права) вслѣдствіе уніи 1569 и отъ религіозныхъ смуть, возбужденныхъ уніею 1596 года. Въ степяхъ закипѣла новая жизнь; степи, отъ вѣковъ не имѣвшія славянскаго осѣдлаго населенія, наполнились селами, мѣстечками, даже городами, подъ прикрытіемъ военной общины Запорожья. Всѣ эти поселенія наполнялись выходцами не изъ Польши, а Воыни, Сѣверщины, населен-

ныхъ частей Кіевской земли и сѣверо-западной Руси, въ ущербъ густотѣ населенія этихъ послѣднихъ и къ отягченію участи оставшихся на мѣстѣ. Бѣглецы надѣялись на новой дѣвственной почвѣ укрыться отъ преслѣдованія новыхъ общественныхъ и государственныхъ порядковъ и тамъ продолжать или возсоздать древне-русскія начала общинной жизни. Но напрасно. Польское правительство и дворянство тотчасъ воспользовалось этимъ явленіемъ, чтобы расширить предѣлы шляхетской колонизаціи чрезъ раздачу новыхъ земель польскимъ и ополяченнымъ-русскимъ магнатамъ. „Непослушная“ козачина (какъ она именуется въ люстраціяхъ) сначала не давала отпора шляхетству, гнавшемуся по его слѣдамъ, такъ какъ поселенцы пользовались долговременными льготами (до 30 лѣтъ) отъ всякихъ повинностей, работъ и платежей; но, когда къ 20 годамъ XVII вѣка срокъ этихъ льготъ истекъ и началось дѣйствительное примѣненіе шляхетской власти, то протесты начались въ формѣ козацкихъ возстаній. Когда такія возстанія были подавлены, то тотчасъ обнаружился подлинный характеръ польскаго вліянія на колонизацію степей: огромныя массы поселенцевъ уходили въ за-Днѣпровье внутрь украинскихъ степей Московскаго государства. Такимъ образомъ польскіе порядки, начавшіеся съ 1569 года, въ концѣ концовъ привели къ уменьшенію населенія сначала въ центральныхъ мѣстахъ южной Руси, а потомъ и къ новому заустѣнію степей; они невольнымъ образомъ содѣйствовали заселенію сосѣдняго государства въ ущербъ собственнаго. Между тѣмъ дома на территоріи южной Руси польско-шляхетское землевладѣніе продолжало идти по пятамъ козацкой колонизаціи; не привлекало ее, а гнало все дальше къ порогамъ Днѣпра и къ южному Бугу, пока гонимое населеніе не обернулось назадъ и не дало роковаго отпора на Жолтыхъ Водахъ и при Корсунѣ и не погнало шляхетскую колонизацію обратно къ берегамъ Вислы (при Богданѣ Хмѣльницкомъ).

6. Событія эпохи Хмѣльницкаго, громадныя битвы и повсемѣстная народная борьба уменьшили вновь населенность юго-западной Руси; но побѣды Богдана за то привлекли въ край новыхъ переселенцевъ изъ другихъ частей Литовскаго государства, такъ что ко времени присоединенія Малороссіи къ Московскому государству населенность этой страны является (въ переписяхъ, составленныхъ Московскими чиновниками въ 1654 году) весьма значительною. Обратное занятіе правобережной Украйны и возникшія отсюда смуты 2-й половины XVII вѣка вновь вызвали здѣсь уменьшеніе населенія чрезъ бѣгство его въ Московскую слободскую украйну. Правда, потомъ новыми чрезвычайными льготами польскіе землевладѣльцы опять (въ началѣ XVIII вѣка) привлекали къ себѣ поселенцевъ на правый берегъ Днѣпра, между прочимъ и изъ тѣхъ, которые ушли — было въ предѣлы Россіи, но потомъ, по минованіи срока обманчивыхъ льготъ, наступили старыя бѣдствія польско-козацкихъ смуть, взаимнаго истребленія двухъ славянскихъ народовъ въ братоубійственной рѣзнѣ (гайдамачинѣ). Колонизаціонное движеніе въ степныя мѣста — къ Черному морю съ этой стороны прекратилось.

7. Окончательное заселеніе степей до Чернаго и Азовскаго морей совершенно уже силами Русскаго государства, которое въ половинѣ XVIII вѣка охватило своими новороссійскими колоніями южные предѣлы польскаго королевства, такъ что еще при существованіи Рѣчи Посполитой колонизаціонная миссія ея окончательно уступлена ею сосѣду. При этомъ Имперія русская пользуется для заселенія главнымъ образомъ тѣмъ же этнографическимъ южно-русскимъ матеріаломъ. Послѣднія явленія, впрочемъ, совершенно выходятъ за рамки нашей задачи, переходя въ иную страну (Новороссію).

Изъ этой общей схемы движенія южно-русской колонизаціи выдѣляется, какъ поражающій фактъ, живучесть и устой-

чивая энергія южно - русскаго племени. Русскій народъ весь есть по преимуществу народъ колонизаторскій; но южно - русская часть его, не имѣя способности всасывать въ себя инородческіе элементы, и увеличиваться инородческою примѣсью, изъ самой себя выводила силу, противостоящую непрерывнымъ потрясающимъ ударамъ, наносимымъ ей съ половины XIII вѣка по вѣкъ XVIII, и не только не исчезла, но и вынесла изъ этого горнила 400 лѣтнихъ истязаній свой чистый русскій этнографическій типъ, не замѣтный развѣ только для предубѣжденныхъ глазъ какого-либо тураниста или отрицаемый по требованію предвзятой теоріи. И это каждымъ можетъ быть провѣрено не только на тѣхъ частяхъ южной Руси, которыя входятъ нынѣ въ составъ Русскаго государства, но и въ странѣ, съ XIV вѣка и до сихъ поръ отчужденной отъ него (Галиціи).—Съ другой стороны въ исторіи польской національности поражаетъ явная малоспособность къ колонизаціонному движенію; не только инородческія страны, прилегающія къ Польшѣ (литовскія, румынскія, татарскія), не испытали никакого племеннаго переворота отъ сосѣдства и долговременнаго владычества Польши, но и русскія земли, частію бывшія подъ вліяніемъ, частію подъ властію Польши, не представляютъ нигдѣ и признака *народной польской колонизаціи*. Лишь высшіе классы (и притомъ весьма недавно) усвоили польскій обликъ, что, очевидно, не входитъ въ идею народной колонизаціонной дѣятельности.

II.

Обращаясь къ первымъ пунктамъ этой схемы, мы должны въ общихъ чертахъ провѣрить: 1, Дѣйствительно ли южная Русь была совершенно опустошена татарами въ XIII вѣкѣ, и нуждалась ли она въ сторонней помощи для восстановленія своего населенія и государственности?—2, Что привнесено въ составъ южно-русскаго населенія литовскимъ завоеваніемъ?—3, Что сдѣлано въ этомъ отношеніи Польшею въ тѣхъ частяхъ Руси, которыя уже съ XIV вѣка подпали отчасти подъ ея власть и въ сферу ея государственности и цивилизаціи?—Всѣ эти вопросы разрѣшаются при помощи давно извѣстныхъ научныхъ средствъ, т. е. лѣтописей и древнѣйшихъ (немногочисленныхъ) актовъ.

Нашествіе татаръ на южную Русь послѣдовало въ 1240—41 годахъ; первоначальная династическая унія съ Польшею—въ 1386. Между тѣмъ и другимъ событіемъ протекло 145 лѣтъ. Какъ связать между собою событія столь разновременныя? Предположить ли намъ, что въ этотъ почти полуторавѣковой періодъ южная Россія лежала пустынею, и что разбросанные остатки населенія ея жили внѣ гражданственности и государственнаго порядка, ожидая восстановленія того и другаго отъ запоздалыхъ услугъ чужой національности? Нѣтъ, на пространствѣ этихъ 145 лѣтъ помѣщаются громадныя факты: соединеніе всей южной Руси въ одно

большое государство—королевство Данила и правленіе двухъ могущественныхъ великихъ князей Литовской династіи—Гедимина и Ольгерда. Первое указываетъ на существованіе сильнаго населенія, способнаго къ внутреннему установленію государственнаго порядка; второе свидѣтельствуетъ, что послѣ паденія монархіи Данила, южная Русь сдѣлалась частію другаго государства, несравненно еще болѣе обширнаго и сильнаго, способнаго защитить свои провинціи отъ повторительныхъ опустошеній со стороны азіатскихъ варваровъ. Что касается до самой Польши, то въ 1-й половинѣ этого періода она сама составляла не государство, а пеструю сѣть мелкихъ княженій, истреблявшихъ другъ друга во взаимной борьбѣ; она нерѣдко пользовалась услугами Данила и его потомковъ для умиротворенія удѣльной борьбы своихъ князей.

Но обратимся къ частностямъ.

Опустошеніе татарами южной Руси начато ими съ Переяславля. Когда Батый, по завоеваніи сѣверной Руси, возвратился въ свои восточныя кочевья, то началъ посылать оттуда (1238—39) отдѣльные отряды (загоны) на русскіе города еще не опустошенные. Такой отрядъ явился подъ Переяславлемъ, который былъ взятъ приступомъ (копьемъ); жители его перебиты всѣ („изби всѣ“); церковь Архангела Михаила разрушена, сосуды церковные, золотые и украшенные драгоценными камнями, разграблены; епископъ Симеонъ убитъ. Въ то же время былъ посланъ (другой) отрядъ на Черниговъ; обступили Черниговъ въ силѣ тяжкой; князь Мстиславъ Глѣбовичъ, услышавши о нападеніи иноплеменниковъ на его городъ, пришелъ на нихъ со всѣми воинами своими; но въ битвѣ побѣжденъ былъ Мстиславъ и множество воиновъ его было избито; городъ татары взяли и зажгли; епископа оставили живымъ и повели въ Глуховъ (ипат. лѣт.). Здѣсь хотя объ избіеніи жителей не говорится, но слѣдуетъ подразумѣвать подобное же переяславскому, ибо не было особыхъ причинъ для пощады.

Уже тогда предводитель полчища, Меньгу-Ханъ, любовался изъ-за Днѣпра Кіевомъ, какъ любитъ хищный звѣрь своею вѣрною добычею. Объ опустошеніи Кіева Батыемъ древнѣйшая лѣтопись (ипатская) рассказываетъ такъ: когда татары взошли на стѣны, то „граждане устроили другое укрѣпленіе вокругъ святой Богородицы (десятиной); на утро осажденные не выдержали и здѣсь; люди взбѣжали на церковь и на коморы церковныя со своимъ имуществомъ; отъ тяжести повалились съ ними стѣны церковныя“ (ипат. подъ 1240 году). Очевидно, что отъ битвъ вокругъ городскихъ стѣнъ и вокругъ святой Богородицы осталось уже немного гражданъ, которые и искали убѣжища на церкви; это не были только воины-защитники, но всѣ „граждане“ со всѣмъ ихъ имуществомъ; и этотъ послѣдній остатокъ ихъ погибъ. Нѣкоторыхъ взяли живыхъ въ плѣнъ и несомнѣнно предали смерти, ибо объ одномъ только воеводѣ Димитріи замѣчено: „и не убиша его, мужества ради его“. Другая древняя лѣтопись—лаврентьевская, ничего существеннаго не добавляя, излагаетъ то же въ формѣ болѣе опредѣленной: „святую Софью разграбиша, и монастыри всѣ, и иконы, и кресты честные и вся узорочья церковная взяша, а люди отъ мала и до велика вся убиша мечемъ“. Позднѣйшій сводъ—густынская лѣтопись прибавляетъ новую подробность, а именно, что татары „изсѣкли въ этомъ городѣ людей безъ числа, а прочихъ связанныхъ *въ плѣнъ* повели, а городъ Кіевъ и всѣ монастыри запалили огнемъ“. Дѣйствительно, татары вездѣ жгли завоеванные города; но могли ли они брать съ собою плѣнниковъ, отправляясь въ дальнѣйшій походъ на западъ,—это сомнительно. Въ древнемъ сказаніи о святомъ Михаилѣ Черниговскомъ добавляется, что иные жители бѣжали въ дальнія страны, иные же скрывались въ пещерахъ земныхъ, въ горахъ и лѣсахъ. Дѣйствительно, могли спастись только бѣжавшіе.

О дальнѣйшемъ опустошеніи Кіевской, Волынской и

Галицкой земель и патовская лѣтопись сообщаетъ слѣдующее: „пришелъ Батый къ граду Колодяжну; люди (обманутые обѣщаніемъ пощады) предались и были перебиты. И пришелъ онъ къ Каменцу, Изяславию и взялъ ихъ; видѣвши же, что Кременца и города Данилова нельзя взять, отошелъ отъ нихъ и пришелъ къ Владиміру и взялъ его копьемъ и избилъ (жителей) его не щадя, также и градъ Галичь, и иные многіе грады, имъ же нѣсть числа“. Густынская лѣтопись, неправильно сообщая о томъ, что Каменецъ не былъ взятъ, и здѣсь прибавляетъ извѣстіе о взятіи въ плѣнъ жителей, одинаково сомнительное. Въ сказаніи о Михаилѣ Черниговскомъ читаемъ: жители, затворившіеся въ городахъ отъ поганыхъ, немилостиво перебиты были, а которые крылись въ пещерахъ, горахъ и въ лѣсахъ—тѣхъ мало осталось. По прошествіи нѣкотораго времени ихъ оставили во градѣ (т. е. возвратившихся въ города не избивали болѣе), сочли ихъ въ число и начали на нихъ брать дань. Страшная Батыева дорога направлялась изъ Кіева на западъ (черезъ Житомиръ, нынѣшній Новоградъ Волынской уѣздъ, затѣмъ Кременецъ и Владиміръ) въ сѣверо-западномъ, и затѣмъ въ юго-западномъ направленіи—на Галичь. Необходимо предположить, что этотъ опустошительный потокъ на пути отдѣлялъ отъ себя рукава въ видѣ загоновъ. Поэтому намъ не кажется преувеличеннымъ извѣстіе густынской лѣтописи о томъ, что татары „и прочіе города и села огнемъ и мечемъ погубили“ (густ. подъ 1241 годомъ). Хотя несомнѣнно, что татары не довольствовались взятіемъ и разрушеніемъ однихъ большихъ городовъ, но главные удары ихъ направлены были на эти послѣдніе: когда возвратились изъ Польши въ Русскую землю Данило Романовичъ и Василько братъ его, то пришли они къ городу Берестюю и не могли выйти (изъ него) въ поле по причинѣ смрада отъ множества избіенныхъ; во Владиміръ не осталось ни одного живаго человѣка, церковь св. Бого-

родицы наполнена была трупами и другія церкви были наполнены тѣлами мертвыми (ипат. лѣт.). Возвратившійся вмѣстѣ съ Данииломъ, Михаилъ Всеволодовичъ (Кіевскій изъ рода Черниговскихъ) пошелъ въ Кіевъ, но сталъ жить подъ Кіевомъ на островѣ, конечно потому, что въ Кіевѣ жить было негдѣ и нельзя. Плано-Карпини, проѣзжавшій чрезъ южную Русь вскорѣ послѣ вторичнаго Батыева погрома (на обратномъ пути изъ Венгріи), отмѣтилъ, что въ степи лежало безчисленное множество череповъ и человѣческихъ костей; путешественникъ увѣряетъ, что большая часть русовъ были перебиты или взяты въ плѣнъ.

Однако опустошеніе, постигшее южную Русь, какъ ни было оно велико, не оставило послѣ себя лишь пустыню; нѣкоторые города совершенно уцѣлѣли; выше отмѣчены по лѣтописи, какъ уцѣлѣвшіе: Кременецъ и Даниловъ; спасся также Холмъ: „одержалъ бѣаше Богъ отъ безбожныхъ татаръ“. Татары не тронули Болоховской земли со всѣми ея городами каковы: Деревичъ, Губинъ, Кобудъ, Кудинъ, Городецъ, Божескій, Дядьковъ, съ тою цѣлю, чтобы жители сѣяли на нихъ пшеницу и просо; за это (и за содѣйствіе Болоховскихъ князей сопернику Даниила князю Ростиславу) Даниилъ впослѣдствіи плѣнилъ всю землю Болоховскую и пожогъ ихъ города (ипатов. 1241 год.). Кромѣ вполнѣ уцѣлѣвшихъ частей территоріи слѣдуетъ замѣтить, что и во взятыхъ городахъ населеніе далеко не вездѣ все перебито полчищами Батыя. Такъ по минованіи перваго опустошительнаго похода Батыя на западъ, Галичъ оказался вовсе не пустымъ: въ немъ не только видимъ тотчасъ же гражданъ, но и прежнія дѣйствія вражды партій; тамъ опять захватили власть бояре. Лѣтопись замѣчаетъ, какъ величался бояринъ Доброславъ: ѣхалъ онъ съ гордостью къ Даниилу въ одной сорочкѣ и на землю не смотрѣлъ, а „галичане текли устремени его“. И это еще тогда, когда Батый былъ въ Венгріи.

Въ то же время оказалась заселенною и укрѣпленною Бакота (которую напрасно пытался отнять у Даниила Ростиславъ Черниговскій). Въ распоряженіи Даниилова печатника Кирилла при нападеніи на Волоховскую землю было 3000 пѣшихъ и 300 конниковъ.—Уцѣлѣло населеніе Перемышля, гдѣ тотчасъ послѣ прохода Батгя, еще до возвращенія его назадъ, завелъ крамолу мѣстный епископъ и подручникъ Ростислава—Константинъ. Когда воевода Даниила возвратилъ Перемышль своему князю, то догналъ бѣжавшаго епископа съ слугами его гордыми, и тулы ихъ бобровые раздралъ и прилбицы ихъ бобровые и барсуковы; захватилъ также словутнаго пѣвца Митусу, нѣкогда не захотѣвшаго служить Даниилу (ипат. 1241 г.). Въ слѣдъ затѣмъ (1245 года) возвратившійся Ростиславъ могъ собрать тамъ „смерды многи пешыцѣ“. Въ 1246 году, при описаніи литовской войны, оказывается населеннымъ городъ Пинскъ: „и бысть радость велика во градѣ Пиньскѣ о побѣдѣ Данила и Василка“ (ипат. лѣт.) Въ 1249 году выступаетъ на сцену городъ Ярославль, „въ которомъ было много людей Данииловыхъ и Васильковыхъ и бояръ много и городъ былъ крѣпокъ“. Дальнѣйшія показанія о населенности городовъ въ концѣ 40-хъ и въ 50-хъ годахъ XIII в. могутъ свидѣтельствовать уже не о томъ, что Батыево опустошеніе не было полнымъ, а объ успѣхахъ новаго заселенія Руси.

Всего болѣе разнорѣчій находимъ о судьбѣ города Кіева послѣ нашествія татаръ ¹⁾).

Кромѣ приведенныхъ извѣстій объ опустошеніи Кіева Батыемъ, у насъ есть два извѣстія о времени, непосред-

---

¹⁾ См. В. Б. Антоновича: „Кіевъ, его судьба и значеніе“ (Кіев. Старина 1882 г., вн. I) и замѣтки А. И. Соболевскаго по поводу этого сочиненія: „Къ вопросу объ историческихъ судьбахъ Кіева“ (Универ. Извѣст. 1885 г.).

ственно слѣдующемъ за этимъ опустошеніемъ, именно описаніе путешествія Плато-Карпини чрезъ Кіевъ къ татарамъ и описаніе путешествія Данила туда же въ мѣстной лѣтописи: Плато-Карпини въ 1246 году ѣхалъ отъ города Владиміра въ городъ Кіевъ среди постоянной опасности за свою жизнь отъ литовцевъ; „но благодаря проводнику, котораго далъ ему князь Висилько (братъ Данила) онъ былъ безопасенъ отъ руссовъ, „которыхъ при томъ наибольшая часть была перебита или плѣнена татарами“. Въ Кіевѣ путешественникъ совѣтовался съ тысяцкимъ и другими сановниками (боярами) о продолженіи своего пути; тысяцкій далъ ему подводы для дальнѣйшаго отправленія. Плато-Карпини нашелъ въ Кіевѣ до 200 дворовъ, разумѣется населенныхъ, ибо опустѣвшіе дома прежняго огромнаго населенія Кіева, конечно, должны быть многочисленны. На возвратномъ пути къ Плато-Карпини „сбѣжались все Кіевляне“; доказательство, что населеніе въ Кіевѣ чрезъ 2 года послѣ обратнаго прохода татаръ, было, хотя и немногочисленное. При описаніи путешествія Данила (около 1245 года) наша лѣтопись передаетъ, что князь заѣхалъ въ Выдубицкій монастырь, гдѣ бесѣдовалъ съ „игуменомъ и всею братією“; это извѣстіе не доказываетъ, что въ Кіевѣ, кромѣ Выдубицкаго монастыря, князю остановиться было негдѣ. Если существовали монахи въ этомъ монастырѣ; то нѣтъ причинъ думать, чтобы не могли существовать въ то время здѣсь и другія учрежденія и классы жителей. Что жители въ Кіевѣ въ то время были, это доказывается тѣмъ, что во время проѣзда Данила, Кіевъ находился подъ управленіемъ намѣстника Суздальскаго князя Ярослава—Димитрія Ейковича; въ пустой городъ не зачѣмъ было посылать правителя изъ странъ, столь отдаленныхъ. Вообще тотчасъ послѣ нашествія Батюга населеніе Кіева хотя и восстановлено, но очевидно съ меньшимъ успѣхомъ, чѣмъ въ прочихъ южно-русскихъ городахъ. Причина этого та, что Кіевъ началъ

падать и до татарь вслѣдствіе передвиженія центра политической тяжести на западъ—въ Галицію и Волынь и на востокъ—въ Суздаль. Тѣ же причины продолжали дѣйствовать и послѣ Батыя еще въ большую силу. Находясь подъ властію Суздальскаго князя, Кіевъ былъ внѣ района реставраторской дѣятельности Давиила, а отъ дальняго сѣвера большой помощи ждать не могъ. Тѣмъ не менѣе Кіевъ никогда не могъ придти въ совершенный упадокъ, благодаря своему все-русскому религиозному значенію, особенно при оживленіи религиознаго чувства въ татарскую эпоху. Печерскій монастырь продолжалъ существовать, и въ немъ, по словамъ Максимовича, „продолжался непрерывный рядъ 7 игуменовъ, въ томъ числѣ зѣло учительный Серапіонъ, поставленный въ епископство Владиміро-Суздальское“ (1274 года). Наиболѣе уцѣлѣвшими частями Кіевщины надо признать заднѣпровскую ея половину (Остерскую и Любечскую волости), гдѣ находимъ и впослѣдствіи населеніе густое съ крѣпкими древними основами государственнаго порядка.

Высказано мнѣніе, что „изъ всѣхъ областей южной Руси Черниговская область особенно обѣднѣла осѣдлымъ населеніемъ; менѣе приготовившись, чѣмъ другія области, она выдержала первый и самый сильный ударъ монголовъ и при этомъ оказывала самое энергичное сопротивленіе. Къ этой восточной окраинѣ можетъ быть примѣнено мнѣніе Н. И. Костомарова, что „въ Руси едвали осталась десятая часть прежняго населенія“¹⁾, Но преувеличенное выраженіе Н. И. Костомарова можетъ относиться лишь къ самымъ южнымъ окраинамъ Черниговской земли. Если уцѣлѣлъ Перяславль, то за-десенская лѣсистая страна Черниговщины должна была пострадать наименѣе; писатель, выразившій приведенное мнѣніе, самъ указываетъ на тотъ фактъ, что уже

---

¹⁾ И. Житецкій, Кіевская старина 1884 г. стр. 575.

въ 1240 года, когда еще Батый громилъ русскія земли за Днѣпромъ, Черниговъ не только оказывается существующимъ, но имѣетъ своихъ князей (Ростислава и Михаила). Объ опустошеніяхъ на сѣверѣ Черниговщины (Новгородѣ) ничего не видно изъ лѣтописей.

Какъ мгновенное отсутствіе страны во время похода Батыя, такъ и послѣдовавшее тотчасъ новое ея заселеніе объясняются тѣмъ, что большинство жителей не было избито, а бѣжало предъ татарами; что избито было преимущественно городское населеніе, надѣявшееся отсидѣться за крѣпкими стѣнами. Какія средства спасенія находили бѣглецы, уясняетъ намъ сказаніе объ убіеніи князя Михаила Черниговскаго. Въ немъ разсказывается, что „иные же (жители) бѣжаша въ дальнія страны, иныя же кряхуся въ пещерахъ земныхъ, и въ горахъ, и въ лѣсахъ“. Итакъ для жителей предстояло двоякое средство спасенія: бѣжать въ чужія страны, именно въ Польшу, Венгрію, Чехію, и во вторыхъ скрываться дома по лѣсамъ. Дѣйствительно бѣгство въ дальнія страны совершалось тогда громадными массами. Такъ лѣтопись разсказываетъ, что Даніиль, возвращавшійся изъ Венгріи во время опустошенія Батыева, доѣхалъ до Синеводска и остановился въ монастырѣ св. Богородицы; „но вставши поутру, увидѣлъ множество бѣжавшихъ отъ безбожныхъ татаръ и воротился назадъ въ Венгрію“ (ипатов. лѣт.). Народъ очевидно бѣжалъ на западъ—въ Венгрію и Польшу массами (не одни бояре) и можетъ быть побѣды чеховъ надъ татарами, остановившія ихъ страшный путь на западъ, должны быть объяснены усиленіемъ чешскихъ войскъ бѣглецами. Догадываются, что главнымъ мѣстомъ убѣжища бѣглецовъ были лѣсистыя и мало-доступныя Карпаты. Даже изъ Кіева и Чернигова народъ бѣжалъ въ эти западныя страны, ибо князь Михайлъ бѣжалъ въ Венгрію, конечно, не одинъ; точно то же лѣтопись говоритъ и о черниговскомъ князѣ Мсти-

славѣ. Нѣтъ сомнѣнія, что жители прочихъ частей южной Руси находили себѣ убѣжище внутри русской территоріи; сказаніе о мученичествѣ Михаила, говорящее о бѣгствѣ въ лѣса, снято съ живой дѣйствительности; въ лѣсныя и болотистыя страны татарская конница обыкновенно не проникала. Лучшимъ убѣжищемъ могло быть тогда Полѣсье, какъ Припетское (по правую сторону Днѣпра), такъ и за-Десенское (по лѣвую).

По минованіи первой опасности жители начали тотчасъ же возвращаться въ свои жилища „Великій князь Михайло (передаетъ намъ сказаніе о его кончинѣ) возвратися къ Кіеву, и вси людіе съ нимъ иже бѣаху разбѣглися на чужія земли, придоша на свою землю“. Что именно лишь въ большихъ городахъ было перебито лучшее (городское) населеніе, а жители мѣстъ менѣе крѣпкихъ, слыша о паденіи большихъ городовъ, бѣжали не защищаясь,—это доказывается тѣмъ явленіемъ, что послѣ татарскаго погрома центръ тяжести населенія переносится на нисшій классъ—черныхъ людей, который и даетъ побѣду своимъ князьямъ. Въ 1241 году Кирилль, намѣстникъ Даніила въ Бакотѣ, отразилъ попытку Ростислава черниговскаго на этотъ городъ такъ: „изыде нань со пѣшыци“. Въ 1245 году тотъ же Ростиславъ Михайловичъ явился опять въ Галицію въ качествѣ претендента на галицкій столъ и собралъ въ Перемышлѣ „смерды многи пѣшыцѣ“ (пѣшихъ). Даніиль выставилъ противъ него старую боярскую дружину, которая и была побита на рѣкѣ Сѣчницѣ, ибо у противниковъ „было много пѣхотинцевъ“. Лишь послѣ того, когда Даніиль „собралъ вои многи и пѣшыцѣ“, онъ прогналъ соперника. Такая перестановка центра тяжести въ отношеніяхъ классовъ населенія, т. е. перевѣсъ пѣхоты надъ конницею, смердовъ надъ дружинниками, сельчанъ надъ горожанами, совершившаяся послѣ татарскаго погрома, имѣетъ чрезвычайную важность для

новыхъ явленій послѣдующей русской исторіи (особенно сѣверовосточной).— Во всякомъ случаѣ, послѣ Батыева погрома тотчасъ-же (когда Батый былъ еще въ Венгріи) мы находимъ Галицію и Волынь опять заселенными и притомъ довольно густо. Съ 1243 по 1260 годъ, т. е. въ продолженіе 17 лѣтъ, югозападная Русь отдыхала отъ татарскихъ опустошеній. Татары лишь проходили чрезъ нее на Литву (1258 года) и Польшу (1259 года), но опустошеній Руси при этихъ походахъ въ лѣтописи не отмѣчается.

Возстановленіе населенія и гражданственности совершается мудростію Даніила и его брата. Они возстановляютъ государственный порядокъ, утверждая свою власть въ Галичѣ и его провинціяхъ. Еще когда Батый не возвращался, Даніиль уже ѣздилъ по своему государству (на Понизье, до Бакоты и Калюса) „хотя уставити землю“. Они заботятся (и находятъ средства) объ огражденіи и безопасности границъ всей югозападной Руси, тогда составлявшей ихъ общее владѣніе; границы эти привлекали къ себѣ непріятелей со всѣхъ сторонъ. Вскорѣ послѣ Батыева нашествія (въ 1245 году) возникла война съ Болеславомъ, княземъ лядскимъ, когда Даніиль и Василько совершили наступательный походъ въ землю лядскую. Въ слѣдующемъ году пришла Литва и воевала около Пересопницы, такъ что Даніиль и Василько должны были спѣшить въ Пинскъ на защиту сѣверныхъ предѣловъ, что было исполнено ими блистательно. Тотъ же Даніиль по мѣрѣ силъ выполнилъ и другую неподсильную задачу военной защиты своего государства со стороны татаръ. Это время было вышею степенію успѣховъ короля Даніила, и онъ не очень перемонился съ татарами; когда въ 1255 году, правитель Бакоты, Милѣй предалъ этотъ городъ татарамъ, то сынъ Даніила—Левъ, по порученію отца, схватилъ какъ воеводу, такъ и баскака. Въ то же время татарскій баскакъ Куремса дѣлалъ безуспѣшную попытку захватить Кременецъ,

и когда враги Даниіла убѣждали татаръ идти на Галичъ, то татары отвѣчали: „Данило князь лють есть“. Этотъ „лютый князь“ дѣйствительно въ 1257 году отнялъ у татаръ все украинныя города, находившіеся въ ихъ непосредственной власти.

Для исторіи заселенія южной Руси въ особенности важны свѣдѣнія объ отношеніи Даниіла къ этимъ украиннымъ землямъ. Вся такъ называется Украина, т. е. степи по южному Бугу до Днѣпра, при нашествіи Батгя волею-неволею попала подъ непосредственную власть татаръ; въ томъ числѣ нѣкоторое время и Кіевъ (послѣ 1246 до 1257 года). Эта полоса съ сѣвера начиналась отъ Тетерева, Взвязгля (Новоградъ-Волинска) и Межибожья и заключала въ себѣ Болѳховскую землю и Побожье (при-бужскую степь). Въ 1257 году Даниіль „воздвигъ рать противъ татаръ“, и, посоветовавшись съ братомъ и сыномъ, послалъ войско подъ предводительствомъ Діонисія Павловича, который взялъ Межибожье; послѣ того войска Даниіла и Василька напали на Болѳховскую землю, а войска Льва на Побожье и „на людей татарскихъ“. Въ слѣдующемъ году весною отправленъ, сынъ Даниіла, Шварнъ для дальнѣйшихъ завоеваній; онъ успѣлъ овладѣть Городкомъ, Сѣмоцемъ и всеми городами, которые сидѣли за татарами, въ томъ числѣ Городескомъ и страну по Тетереву до Жидичева. Успѣхи Шварна побудили возстать и примкнуть къ Даниілу Бѣлобережцевъ, Чарнятинцевъ и всѣхъ Болѳховцевъ. Это подвижное населеніе украинъ; предшественники козаковъ, очевидно, охотно тянули къ русскому государству. Но жители укрѣпленныхъ мѣстъ по сѣверной границѣ украинъ относились къ дѣлу иначе. Взвязляне, находясь между двухъ огней, т. е. между войсками Даниіла и татарами, прибѣгли къ хитрости: они якобы добровольно взяли тіуна у Шварна, но потомъ не дали ему тіунить. Для дальнѣйшихъ успѣховъ въ этомъ направленіи Даниілу потре-

бовалась помощь Литвы, которую Миндовгъ прислалъ ему; она состояла изъ Новгородцевъ (жителей Новгорода-Литовскаго) съ княземъ Романомъ; но эта помощь опоздала: городъ Взвязгль, главная цѣль похода, былъ окруженъ войсками подъ личнымъ предводительствомъ Даніила, Василька, Льва и Шварна,—и сдался, сожженъ и разграбленъ, а жители выведены и подѣлены между Львомъ и Шварномъ ¹⁾. Но Кіевъ еще оставался подъ властію татарскою; впоследствии и онъ возвращенъ Даніиломъ, ибо въ 1259 году Куремса, тщетно пытавшійся остановить уснѣхи Даніила, успѣлъ захватить только Кіевъ. Не смотря на послѣдующіе обратные уснѣхи татаръ въ 1261 году при Бурундаѣ, украинная полоса и Кіевщина остались за волынскими князьями, какъ увидимъ ниже.—Изложенное событіе указываетъ, что украинная Русь въ эпоху татарскую оставалось довольно густо населенною, имѣла нѣсколько крѣпкихъ городовъ; уживаясь съ татарскою властію, населеніе успѣло охранить само себя; но за то политически было отторгнуто отъ состава русскихъ княжествъ, что и оправдываетъ суровую мѣру Даніила. Разрушеніе Возвязгля и выселеніе изъ него всѣхъ жителей, не должно насъ наводить на мысль о томъ, что Даніиль мало заботился о населеніи и укрѣпленіи окраинныхъ пунктовъ, преслѣдуя лишь цѣли властолюбія и добычи. Поступокъ Даніила былъ дѣломъ временной необходимости для спасенія прочихъ частей южной Руси отъ непосредственнаго владычества татаръ. И такъ, татарское нашествіе не отодвинуло русскаго населенія съ южныхъ окраинныхъ степей. И въ до—татарское время русскія постоянныя поселенія на лѣвой сторонѣ Днѣпра не шли дальше Сулы, а на правой не дальше

---

¹⁾ См. изслѣдованіе этого мѣста лѣтописи у Н. П. Дашкевича: „Болоховская земля“, у И. Л. Молчановскаго: „Оч. извѣст. о Под. землѣ“, стр. 120 и др.

водораздѣла Роси и Тясмина ¹⁾, по Бугу не дальше его верховьевъ, именно: по притоку его Деснѣ (гдѣ Кіевскій городъ Прилуки), или средней части уѣздовъ: Проскуровскаго, Летичевскаго, Литинскаго и Винницкаго ²⁾; по Днѣстру не дальше нынѣшняго Могилева Подольскаго ³⁾. Въ этихъ предѣлахъ находимъ русское населеніе и во всю татарскую эпоху; ниже Канева Плато-Карпини встрѣчались русскія селенія, именно на пространствѣ между Россією и Тясминомъ. О Бакотѣ и Калюсѣ, Волоховѣ и Побужьѣ упомянуто выше какъ о мѣстахъ весьма населенныхъ. Можно думать, что въ татарскую эпоху русская колонизація подвинулась еще болѣе къ югу: при-Днѣпровскія, при-Бужскія и при-Днѣстровскія степи могли быть населены плѣнниками, которыхъ татары выводили изъ центральныхъ пунктовъ русскихъ земель; села, непосредственно владѣемые ими, и отчасти оставшіяся въ такомъ положеніи до 2-й половины XIV вѣка, сѣяли на татаръ жито и пшеницу. Даніиль стремился отнять у татаръ не только древнія части Волынской и Кіевской земли, но и эти вновь населенныя степныя пространства

Но прежде, чѣмъ стремиться къ этой отдаленной цѣли, ему предстояло заселить и упорядочить внутреннія центральныя части своего государства.

Вообще Даніиль извѣстенъ столько-же своею гражданскою устроительною дѣятельностію, сколько и военными подвигами; ему несомнѣнно принадлежитъ основаніе нѣсколькихъ новыхъ городовъ (еще до нашествія татаръ); Таковы

---

¹⁾ Барсовъ: „Очер. рус. истор. геогр.“ стр. 120.

²⁾ Молчановскій: „Очеркъ изв. о Подольск. зем.“ стр. 87. Здѣсь лежало Побужье, игравшее межеумочную роль между Кіевщиною и Волынью и не было связано органически ни съ тою, ни съ другою.

³⁾ Ibid. стр. 91.

болѣе значительные города: Даниловъ, Угорескъ, Холмъ; при немъ же основанъ Львовъ. Лѣтописъ въ особенности отмѣляетъ основаніе Холма, рассказывая, что однажды во время охоты, князь увидѣлъ очень красивое и лѣсистое мѣсто на горѣ и освѣдомился у мѣстныхъ жителей, какъ называется оно; ему отвѣчали—Холмъ. Понравилось ему это мѣсто и онъ задумалъ создать на немъ небольшой городокъ, обѣщавшись построить въ немъ церковь св. Іоанну Злотоусту. Сначала князь построилъ маленькій городокъ, но видя, что ему Богъ помогаетъ, создалъ другой (большій и крѣпчайшій) городъ, котораго не могли взять татары. Наклонность Данила къ градостроительству должна была получить новую пиццу и направленіе послѣ нашествія татаръ, когда нужно было вновь воздвигать города, разрушенныя ими; ему принадлежитъ возстановленіе не только центральныхъ городскихъ поселеній (Галича, Владиміра, Луцка), но и окраинныхъ, напримѣръ Дрогичина. Вообще лѣтописъ замѣчаетъ о немъ, что онъ „созда города многи“ (ипатовская лѣтописъ), не только въ смыслѣ укрѣпленныхъ пунктовъ, въ защиту отъ татаръ и Литвы, но и въ смыслѣ городскихъ общинъ.

Для населенія новыхъ городовъ Даниилъ долженъ былъ прибѣгнуть отчасти къ иноземному элементу. Мы упомянули, что татарское нашествіе окончательно поразило древніе вѣчевые центры населенія. Новое городское населеніе составлялось уже изъ иныхъ элементовъ, включивъ въ себя немало иноплеменнаго этнографическаго матеріала. Лучшимъ представителемъ новаго города служить именно Холмъ, который Даниилъ избралъ центромъ своего обширнаго государства, куда онъ перенесъ реликвіи древняго Кіева и намѣревался перенести его историческое значеніе. Послѣ татарскаго погрома Даниилъ принялъ усиленныя мѣры къ заселенію въ особенности Холма: „Данило нача призывати прихожаѣ нѣмцѣ и Русь, иноязычники и Ляхы; идяху день и во день

и уногы и мастерѣ всяціи бѣжаху изъ татарѣ: сѣдѣлницы и лучницы, и тулинци, и кузницѣ желѣзу и мѣди и серебру; и бѣ жизнь, и наполниша дворы окрестъ града, поле и села“. Въ центральную святыню своего города—церковь св. Ивана, оны перенесъ изъ Кіева драгоценныя иконы и перевезъ оттуда же колокола, это знамя древней вѣчевой жизни. Но самой жизни воскресить уже не могъ: *плъцы, илюзѣчники* и *ляхи* не могли замѣнить тѣхъ старыхъ кіевлянъ, вѣрныхъ сыновъ „древней матери городовъ русскихъ“; создавался городъ мѣщанскій (ремесленный и торговый), лишенный древней государственной власти надъ окрестною страной. Впрочемъ при Даниилѣ наполненіе городовъ иноземцами далеко еще не сдѣлало такихъ успѣховъ, какъ впоследствии; въ Холмѣ стекались не только иноплеменники, но и Русь (мы думаемъ, что „мастера, бѣжавшіе изъ татарѣ“, не татары, а ихъ плѣнники—русскіе и иноземцы, а равно жители городовъ, непосредственно подчиненныхъ татарамъ). Но уже при ближайшихъ преемникахъ Даниила наплывъ иноземнаго населенія въ городахъ усиливается: въ 1287 году князь Мстиславъ собираетъ въ центральную церковь города Владиміра (для выслушанія и утвержденія завѣщанія брата о наследованіи стола) „бояре Володимерскыя и мѣстичѣ русїи и нѣмци“ (ипатовская лѣтопись). При погребеніи князя Владиміра „плакалось по немъ все множество Владимірцевъ, мужи, жены и дѣти, нѣмцы, Сурожцы, Новгородци; жидаы плакали, какъ при взятіи Іерусалима, когда вели ихъ въ плѣнъ вавилонскій“ (ипатовская лѣтопись).

И въ составѣ прочаго населенія можно предположить нѣкоторую иноземную примѣсь. Можно принять догадку Н. П. Дашкевича, что побѣдоносные походы Даниила на сосѣднія страны, особенно на Литву должны были оканчиваться, какъ обыкновенно въ тѣ времена, выводомъ массы плѣнниковъ и поселеніемъ ихъ внутри своего государства; на это

указывает то обстоятельство, что донинѣ уцѣлѣло нѣсколько селъ на Волыни и въ Галиціи съ названіями, напоминающими племена Ятвяговъ, Пруссовъ и Литовцевъ.

Несомнѣнно также, что измѣнился отчасти и племенной составъ боярскаго класса: къ Даниилу, между прочимъ, бѣжали изъ своей земли „нарочитіи бояре и иные Ляхове“.

Не смотря на этотъ приливъ иноземныхъ началъ, населеніе южной Руси въ цѣломъ, послѣ нашествія татаръ, есть русское по преимуществу, продолжающее всѣ историческія традиціи до-татарской эпохи, помнящее права своихъ князей и отличающее себя ясно отъ сосѣдей и въ частности ляховъ, которые съ своей стороны противопалагаютъ себя жителямъ монархіи Даниила, какъ русскимъ. Уже въ 1245 году возникла у Даниила война съ „Болеславомъ княземъ лядскимъ“; русскіе князья вошли „въ землю лядскую“ и осадили городъ Люблинъ; „увидѣвше ляхове, яко крѣпще брань русская належитъ, начаша просити милость получитьи“; въ 1249 году въ битвѣ подъ Ярославемъ, Василько сразился съ ляхами; „ляхомъ же лающимъ, рѣкущимъ: поженемъ на великыи бороды“. Эти большія бороды, т. е. русскіе, поразили ляховъ на голову. Правда, Данииль, сблизившись съ западомъ, весьма часто пользовался дружескими услугами поляковъ и оказывалъ ихъ взаимно; но обѣ націи дѣйствовали какъ различныя и равныя. При описаніи похода на Чеховъ въ 1253 году, лѣтописецъ отмѣчаетъ: „не было въ землѣ Русцѣй первѣе, иже бѣ воевалъ землю Чешьску, ни Святославъ хоробры, ни Володимеръ св.“ (ипатовская лѣтопись). Сохранились и всѣ племенныя русскія особенности (въ образѣ веденія войны и вооруженія, за исключеніемъ незначительныхъ внѣшностей заимствованныхъ у татаръ); такъ, когда въ 1252 году Данииль пошелъ на помощь Венгерскому королю противъ нѣмцевъ, въ полкахъ его у ратниковъ были „кони въ личинахъ и въ коярѣхъ кожанныхъ, и людье въ ярыцѣхъ“, по обычаю татарскому;

„самъ же (Даніиль) ѣха подлѣ короля по обычаю русскому“. Король былъ такъ восхищенъ его вооруженіемъ, что воскликнулъ: „не взялъ бы я тысячи серебра за то, что ты пришелъ по обычаю русскому отцовъ своихъ“. Вообще русскій король, весьма часто пребывавшій въ Венгріи и Польшѣ, коронованный панскимъ легатомъ, отнюдь не чуждавшійся запада, тѣмъ не менѣе остается самъ лично типическимъ образцомъ древне-русскаго князя и по справедливости долженъ именоваться южнымъ собирателемъ русской земли. Его государственно-устроительная дѣятельность, руководимая только національными интересами, имѣетъ много общаго съ дѣятельностію его современника Александра Невскаго.

Съ дѣятельностію Даніила по заселенію и устроенію страны соперничаетъ дѣятельность брата его—Василька; о немъ въ послѣдствіи лѣтопись сообщаетъ, что у него былъ нѣкій умный и просвѣщенный мужъ Алекса, который при немъ многіе города срубилъ (ипат. лѣтопись подъ 1276 годомъ) ✓

Успѣхи колонизаторской и благоустройственной дѣятельности Даніила на время были пріостановлены вторичнымъ грознымъ нашествіемъ татаръ въ 1261 году. Баскакъ Бурундай, гораздо болѣе энергичный, чѣмъ его предшественникъ Куремса, рѣшился отмстить за изгнаніе Даніиломъ татаръ изъ украинной Руси и потребовалъ отъ Даніила и Василька, разметать всѣ ихъ города; тогда, дѣйствительно, были разрушены укрѣпленія всѣхъ лучшихъ и большихъ городовъ (Данилова, Истожека, Львова, Кременца, Луцка и Владимира). Уцѣлѣлъ только (въ слѣдствіе хитрости) городъ Холмъ. Можно думать, что при этомъ дѣло не ограничилось однимъ срытіемъ укрѣпленій; жители беззащитныхъ городовъ должны были опять подвергнуться насиліямъ и избіенію, о чемъ однако лѣтопись умалчиваетъ. Въ остальные годы XIII-го вѣка происходили лишь мѣстные опустошенія юго-западной Руси татарами; власть татаръ была уже общепризнана: „тогда

бяху вси князи въ неволѣ татарьской“ (ипатовская лѣтопись подь 1283 годомъ). Татары проходили чрезъ южную Русь во время своихъ походовъ на Литву, Польшу и Венгрію. Въ 1283 году, во время общаго сбора князей (по приказу татарь) на войну съ Польшею на Бужскомъ полѣ, князья опасались общаго избіенія. Дѣло ограничилось, однако, насилиемъ и грабежами; татары „учиниша пусту землю Володимерьскую“. Точно тоже произошло съ городомъ Львовомъ и его землею: „стояли на землѣ князя Льва двѣ недѣли кормясь и не воюя (т. е. не нападая на городъ), не давали изъ города выйти на зажитье; а кто выѣзжалъ изъ города, тѣхъ или избивали или брали въ плѣнъ, и иныхъ ограбивши пускали нагихъ, а тѣ отъ мороза перемерли, потому что зима была люта вельми, и учинили всю землю пустою. Перемерло въ городахъ во время осады безчисленное множество, а другіе перемерли въ сслахъ, вышедши изъ городовъ, по отшествіи безбожныхъ агарянъ“. Послѣ ухода Телебуги и Ногая князь Левъ счелъ, сколько погибло въ его землѣ людей: „сколько поймано, избито и сколько перемерло волею Божіею (и нашелъ что) 12¹/₂ тысячъ,“ (ипатовская лѣтопись). Количество громадное для того времени и для однихъ владѣній князя Льва.

Однако и нашествія 1261 и 1283 года не обратили южной Руси въ пустыню; доказательство лежитъ въ самыхъ сказаніяхъ объ этихъ нашествіяхъ; такъ, послѣ 1261 года очевидно, города уже были вновь укрѣплены, ибо жители заперлись въ гор. Львовѣ и другихъ городахъ, откуда не давали имъ выхода татары. Населенность страны, очевидно, была не малая, когда въ одной части ея безъ общаго опустошенія ея татарами, могло погибнуть 12¹/₂ тысячъ людей. Такіе быстрые успѣхи новой колонизаціи объясняются, тѣмъ, что ближайшіе преемники Даніила достойно продолжали его рмудую дѣятельность.

Продолжателями колонизационной и государственно-устройственной дѣятельности Даниила и Василька явились князья Владиміръ Васильковичъ и Левъ Даниловичъ. О первомъ лѣтопись рассказываетъ, какъ о князѣ—градостроителѣ и, между прочимъ, передаетъ, что въ 1276 года вложилъ Богъ въ сердце его мысль благую: началъ онъ думать, гдѣ бы поставить городъ за Берестьемъ и взялъ книги пророческія (чтобы угадать по нимъ волю Божию); писаніе раскрылось на слѣдующихъ словахъ пророчества Исаи: „и созиждутъ пустыня вѣчная, запустѣвшая преже, воздвигнути города пусты, запустѣвшая отъ рода“. Владиміръ уразумѣлъ повелѣніе Божіе изъ этихъ словъ, ибо „эта земля опустѣла въ теченіе 80 лѣтъ послѣ Романа“; тогда князь послалъ на розыски удобнаго мѣста для новаго города, Алексу, мужа хитраго, который при отцѣ его много городовъ срубилъ; онъ отправился по рѣкѣ съ туземцами на лодѣ и нашелъ мѣсто на рѣкѣ Лоснѣ; князь же самъ со своими боярами поѣхалъ туда и одобрилъ выборъ; онъ велѣлъ очистить мѣсто отъ лѣсу, и затѣмъ срубилъ городъ и нарекъ ему имя Каменецъ (ипат. лѣтопись. подъ 1276 год.). Кромѣ этого подробнаго описанія постройки Каменца, лѣтопись сохранила краткое извѣстіе о градостроительствѣ князя Владиміра вообще въ такихъ выраженіяхъ: „князь же Владиміръ въ княженіи своемъ многи города сруби, по отци своемъ: сруби Берестій и за Берестіемъ сруби городъ на пустомъ мѣстѣ (Каменецъ)“. И тутъ и тамъ онъ воздвигъ по каменной башни высотой въ 17 сажень. Въ прочихъ городахъ своего княженія онъ занимался украшеніемъ ихъ новыми церквами („въ Любомли постави церковь каменну“), чего, конечно, нельзя было-бы дѣлать, еслибы эти города лежали пустыми и въ развалинахъ. Стольный городъ его Владиміръ, при описаніи погребенія этого князя, оказывается весьма населеннымъ; въ составѣ населенія указываются граждане, слуги княжескіе,

земскіе мѣстные бояре („лѣпшіи мужи Володимерьстїи) и все множество Володимерцевъ“, нѣмцы, Сурожцы, Новгородцы (Литовское населеніе?) и жидаы. Самый городъ былъ „величествомъ аки вѣнцемъ обложенъ“ (ипат. лѣтопись подь 1288 годомъ).

Такъ русскіе князья исполняли свою священную миссію „созидать пустыни вѣчныя, воздвигать города опустѣвшіе“, не дожидаясь и не нуждаясь въ томъ содѣйствїя чужой руки.

Что касается собственно украинскихъ земель и Кіевщины, то хотя еще при Даниилѣ Кіевъ опять захватили татары, но потомъ здѣсь не удержалось непосредственное господство ихъ. Кіевъ входитъ въ составъ монархіи Даниїла: южные предѣлы Кіевской украины—Поросье составляли особый удѣлъ русскихъ князей; тамъ въ 70-хъ и 80-хъ годахъ XIII вѣка былъ князь Юрій Пороскій—подручникъ Владиміра и Мстислава Волынскихъ. Изъ этого можно заключить, что при Днѣпровская и при-Бужская украины, отнятыя у татаръ Даниїломъ, уже не были возвращены подь непосредственное управленіе баскаковъ, не смотря на успѣхи Бурундая въ 1261 году. На это указываетъ и то обстоятельство, что Кіевъ время отъ времени терпѣлъ новыя набѣги татарскіе; по извѣстію лаврентьевской лѣтописи, въ 1300 году отъ татаръ „весь Кіевъ разбѣжался отъ татаръ“. Конечно, надо признать съ Максимовичемъ, такія выраженія гиперболическими, но во всякомъ случаѣ Кіевъ находился подь ближайшими ударами кочевниковъ; населеніе его возстановлялось каждый разъ, но мало увеличивалось. Волынскіе князья не могли уже подавать ему помощи, когда раздѣленная монархія Даниїла, начала близиться къ паденію подь напоромъ съ сѣвера Литовцевъ. При нашествїи Гедимина на Кіевъ, въ немъ сидѣлъ особый князь разумѣется изъ рода Рюриковичей.

Признавая нѣкоторую достовѣрность за извѣстіями бѣлорусскихъ лѣтописей о походѣ Гедимина на Кіевъ, мы должны

признать, что въ началѣ XIV в. къ Кіеву тянули пригороды: Житомиръ, Овручъ, Бѣлгородъ, Слѣпородъ, Каневъ и Вышгородъ, что Кіевское княженіе стояло въ тѣсной связи съ сѣверщиною, князья которой сражаются противъ литовцевъ вмѣстѣ съ княземъ кіевскимъ, что населеніе страны не было ничтожнымъ, если было способно къ упорной защитѣ противъ такого могучаго врага, какимъ былъ Гедиминъ.

Оканчивая рѣчь о татарской эпохѣ, не можемъ обойти молчаніемъ вопроса о степени внѣдренія татарскаго этнографическаго элемента въ южно-русское населеніе. Для разрѣшенія его могутъ быть предложены лишь гипотезы, при построеніи которыхъ надо постоянно имѣть въ виду, что въ тѣ времена татары отличались весьма малою склонностію къ осѣдлости, а потому нѣтъ никакого вѣроятія признать, что они, добровольно, вселялись въ среду русскаго населенія. Если въ украинныхъ мѣстахъ находимъ при Даниилѣ „людей татарскихъ“, которыхъ этотъ князь присоединяетъ къ своему государству, то подъ такимъ выраженіемъ слѣдуетъ разумѣть степныя южно-русскія колоніи въ открытыхъ мѣстахъ находившіяся подъ непосредственною татарскою властію. Впослѣдствіи, при Ольгердѣ въ тѣхъ же украинскихъ мѣстахъ (Подоліи) встрѣчались села, съ татарскимъ населеніемъ, признававшія власть литовскаго великаго князя, какъ свидѣтельствуемъ Лянвуа; но и тогда путешественникъ отмѣчаетъ только одно такое село. Первые литовскіе князья несомнѣнно поселяли татаръ въ южныхъ укрѣпленіяхъ, образуя изъ нихъ такой же военный оплотъ, какъ прежде кіевскіе князья дѣлали на Руси съ торками и половцами (см. ниже); но и здѣсь такая татарская примѣсь не была велика. Эту примѣсь въ украинскомъ населеніи въ XV и XVI вв. отмѣтимъ въ своемъ мѣстѣ. Большія массы татарскихъ выходцевъ поселяемы были на сѣверѣ, вблизи Вильны, подъ непосредственнымъ наблюденіемъ за ними высшей власти; тамъ татарскія

поселенія сохранялись до позднѣйшаго времени и обитатели ихъ составляли особый разрядъ служилыхъ людей. Нѣчто подобное (но въ меньшихъ размѣрахъ) было и внутри южной Руси, напр. около замковъ Острога и Мозыря; Нарбутъ сохранилъ слѣд. извѣстіе; „однажды сенаторы литовскіе упрекали Витовта въ томъ, что онъ далъ татарамъ на Литвѣ и на Руси слишкомъ обширныя земли, обращая его вниманіе, что этотъ народъ можетъ быть небезопасенъ для страны. Нѣтъ, отвѣчалъ онъ, я противнаго мнѣнія, потому что добротой приручаются и самые дикіе звѣри“¹⁾). Иногда выходцамъ татарскимъ даваемы были пожалованія имѣній на югѣ (напр. при Витовтѣ князю Глинскому, обширный родъ котораго владѣлъ въ XV вѣкѣ многими землями въ сѣверской украинѣ и въ центральныхъ частяхъ южной Руси); но это были обрусѣвшія единицы, не имѣвшія этнографическаго вліянія на цѣлую массу населенія. Въ составѣ высшаго класса земель Кіевской и Волынской въ XIV и XV вѣкахъ находилось мало примѣсей татарщины (судя по грамотамъ Коріатовичей, Витовта и Свидригайла). Въ полномъ спискѣ пановъ Волынской земли 1528 г. не находимъ ни одной фамиліи татарской по названію. Если въ XVI в. видимъ нѣкоторыя дворянскія фамиліи татарскаго происхожденія (Кобызевичи, Шабловскіе и друг.), то нужно знать, что довольно сильное внѣдреніе татарскаго элемента въ южно-русскую этнографическую особь относится уже къ тѣмъ временамъ, когда южно-русскіе магнаты, а потомъ и польскіе въ южной Руси окружали себя цѣлыми полками и хоругвями татаръ и поселяли ихъ вокругъ своихъ замковъ.

Дѣлая общій выводъ изъ приведенныхъ фактовъ относительно XIII в., мы должны признать, что:

---

¹⁾ Нарбутъ, VI, стр. 556.

²⁾ См. Акты Вил. Ком. т. XIII. № 6

1) Дѣйствительно произошло громадное опустошение всей южной Руси въ 40-хъ годахъ этого столѣтія; численность населенія должна была уменьшиться здѣсь повсюду. Но

2) Край огнюдь не остался послѣ татаръ пустынею: населеніе быстро возстановляется послѣ Батыева погрома, (хотя въ меньшемъ количествѣ), что видно изъ возстановленія городовъ и гражданскаго порядка тотчасъ послѣ Батя.

3) Главный этнографическій составъ новаго населенія— тотъ-же, какой былъ и прежде; ибо главнымъ образомъ оно возстановляется изъ бѣглецовъ, спасавшихся во время погрома.

4) Замѣтно существенное измѣненіе въ этнографическомъ составѣ лишь городскаго населенія и притомъ преимущественно городовъ Галиціи и западной Волыни, гдѣ находимъ, хотя и не въ равномъ значеніи съ русскими, нѣмцевъ, поляковъ и евреевъ.

5) Вселеніе татарскаго племеннаго начала въ южно-русское населеніе должно быть признано ничтожнымъ. Національная, культурная, религіозная и историческая вражда между этими народами была такъ велика, что очевидно не могла допустить въ этомъ случаѣ смѣшенія расъ. Лишь на югъ отъ Роси и Сулы въ древней странѣ торковъ, черныхъ клубуковъ и половцевъ надо признать постоянные осадки татарскихъ поселеній.

6) Возможно предположить, что произошла нѣкоторая перестановка этнографическихъ группъ среди самого русскаго населенія. Походъ татаръ направлялся отъ востока къ западу; онъ гналъ передъ собою массу бѣглецовъ на западъ; слѣдуетъ предположить, что при опустошеніи Черниговской земли, часть населенія спасалась на правый берегъ Днѣпра; затѣмъ, застигнутая тѣмъ же бѣдствіемъ и здѣсь, подвинулась далѣе на Волынь и въ Галицію. Извѣстно, что въ Карпатахъ поселилась цѣлая группа черниговцевъ; Да-

ніилъ послѣ Батыева погрома запрещалъ раздавать города въ Галиціи черниговскимъ служилымъ людямъ. Возвращаясь назадъ, бѣглецы, конечно, осѣдали тамъ, гдѣ было безопасно, т. е. гдѣ былъ центръ дѣятельности и власти Даніила, именно: въ городахъ Волыни и Галиціи, возстановленныхъ этимъ княземъ. Единство монархіи Даніила вообще надо признать главнымъ фактомъ и въ исторіи смѣшенія этнографическихъ элементовъ—сѣверянъ, полянъ, волынянъ и червоноруссовъ.

III.

XIV-й вѣкъ (самый бѣдный достовѣрными историческими сказаніями) переноситъ насъ къ явленіямъ другаго порядка; тогда главный интересъ сосредоточивается на отношеніяхъ южной Руси не къ татарамъ, а къ литовцамъ: южная Русь входитъ въ составъ обширнаго Литовскаго государства, но пока не какъ провинція, а какъ зависимый удѣлъ.

Какъ относится это событіе къ успѣхамъ заселенія ея и не приноситъ ли оно новаго чуждаго этнографическаго элемента въ составъ населенія этой страны?

Уже въ первой половинѣ XIII вѣка по разсказу Плато-Карпини, Литва дѣлала опустошительные набѣги до самаго Кіева; путь отъ Владиміра Вол. въ Кіевъ не былъ безопасенъ отъ литовцевъ. Но тогда еще былъ Даніиль во всемъ могуществѣ своей военной славы; онъ, Владиміръ и Мстиславъ сдерживали съ сѣвера (въ области Припети, въ предѣлахъ Пинскаго княжества) напоръ литовской силы. Волынская лѣтопись наполнена за вторую половину XIII вѣка сказаніями о кровавыхъ стычкахъ упомянутыхъ князей съ литовцами. Въ началѣ XIV вѣка эта сдерживающая сила ослабѣла въ раздвоенной монархіи Даніила; потокъ хлынулъ съ сѣвера, производя новое передвиженіе населенія въ южной Руси.

Въ то же время и то же обстоятельство открыло свободную дорогу и съ запада, для захватовъ со стороны Польскаго

короля Казимира, что въ свою очередь могло отразиться на перестановкѣ элементовъ населенія.—Разсказъ позднихъ западно-русскихъ лѣтописей о роковомъ исходѣ борьбы съ Литвою, именно о походахъ Гедимина на Волынь и Кіевъ, наполненъ разными недостовѣрными и прямо ошибочными подробностями (особенно въ именахъ дѣйствующихъ лицъ); но общая связь событій не позволяетъ признать вымышленнымъ весь разсказъ; въ немъ остается несомнѣнно зерно исторической истины. Волынь и Кіевъ должны были подвергнуться опустошительному набѣгу Литвы въ первой четв. XIV вѣка, когда раздѣленное государство Даніила не могло уже противоставить такой силы отпора, какъ прежде. Общій тонъ разсказа о нападеніи на Волынь совершенно согласенъ съ обстоятельствами времени: во время осады города Владиміра, князь Волынской искалъ помощи татаръ, какъ часто дѣлали русскіе князья и прежде; но союзники были разбиты Гедиминомъ, и городъ сдался. Послѣ того Луцкій князь бѣжалъ безъ битвы за Днѣпръ. Намъ не должно смущать то обстоятельство, что и потомъ до 1340 года мы находимъ князей Рюриковичей на столахъ земли Волынской; нашествіе подвижной дружины не есть государственное завоеваніе нашего времени. Быть можетъ никакихъ условій подданничества не было вовсе постановлено тогда, какъ не дѣлали такихъ условій и татары; но наступала естественная фактическая зависимость побѣжденныхъ, въ силу разъ испытаннаго превосходства врага. Изъ Волыни Гедиминъ двинулся къ Днѣпру, овладѣлъ силою оружія Овручемъ, Житомиромъ и наконецъ въ битвѣ на рѣкѣ Ирпени поразилъ послѣднія союзныя силы южно-русскихъ князей: Кіевскаго, Переяславскаго, Брянскаго и бѣгунца-Луцкаго (имена, большею частію, переименованы). Кіевъ взятъ чрезъ осаду, но не преданъ разграбленію. Пригороды Кіевской земли (Бѣлгородъ, Снепородъ, Каневъ и друг.), а также Брянскъ и Переяславль покорились добровольно.

Въ Кіевѣ Гедиминъ будіо бы оставилъ своего намѣстника (что могло имѣть мѣсто лишь до назначенія сюда удѣльнаго князя); мѣстныхъ князей, Рюриковичей, уже не стало; они всѣ или погибли, или бѣжали въ Рязань; но въ послѣдствіи мы находимъ и здѣсь князя Ѳедора (1331 года), который, очевидно, находится подъ властію Гедимина, ибо исполняетъ его приказаніе (гонится за новопоставленнымъ владыкою Новгородскимъ, котораго хотѣлъ схватить Гедиминъ, когда тотъ скрываясь пробирался изъ Владиміра-Волынска „межи Литвы и Кіева“ (между тѣмъ, угодный Гедимину претендентъ на Псковскую епископію, Арсеній спокойно пошелъ изъ Волыни на Кіевъ). Упомянутый князь Ѳедоръ былъ, очевидно, подручникъ Гедимина, князь—намѣстникъ.

Въ исторіи нашествія Литвы на южную Русь ясно выдается та особенность отъ татарскихъ нападений, что населеніе не предается избіенію, города не опустошаются. Новые завоеватели обнаружили гораздо больше инстинктовъ государственности, чѣмъ татары. Въ болѣе раннія времена и Литва вела опустошительный варварскій способъ войны; такъ въ 1274 года Дрогичинъ былъ сожженъ „окаяннымъ и треклятымъ Тройденомъ, княземъ литовскимъ, который при этомъ избилъ всѣхъ жителей отъ мала и до велика“, такъ что полагаютъ, что нынѣшній Дрогичинъ возникъ на другомъ мѣстѣ; но въ XIV вѣкѣ, при Гедиминѣ, литовцы уже не обнаруживаютъ такихъ признаковъ варварства. Да это и неудивительно, ибо государство Гедимина и до завоеванія южной Руси было уже почти вполне русскимъ, заключая въ себѣ всю Бѣлоруссію. Поэтому мы въ правѣ заключить, что литовское нашествіе не только не вело къ дальнѣйшему опустошенію края, но содѣйствовало умиротворенію его водворенію въ немъ большаго спокойствія отъ татаръ. Хотя татары не оставили еще вполне внутреннихъ областей южной Руси, баскаки продолжали посѣщать самый Кіевъ, но, очевидно,

власть татарская должна была значительно ослабнуть въ то время; въ мѣстномъ населеніи Кіевщины сохранилось преданіе, что Гедиминъ поразилъ татараръ въ самомъ отдаленномъ гнѣздѣ ихъ, именно: взялъ Кафу, Перекопъ и Черкасѣ пятигорскихъ; взятыми въ плѣнъ колонизовалъ степи на лѣвомъ и правомъ берегахъ Днѣпра; именно, ему приписывается основаніе города Черкасѣ и населеніе его упомянутыми плѣнниками ¹⁾. Конечно, такое преданіе не есть историческій фактъ; но мысль, заключенная въ немъ, т. е. укрѣпленіе южныхъ границъ государства и наполненіе военныхъ колоній плѣнниками, не нарушаетъ историческаго правдоподобія.

Другія послѣдствія возникаютъ изъ отношенія южно-русскаго населенія къ самимъ литовцамъ. Хотя, какъ сказано, нашествіе Гедимина отнюдь нельзя признавать государственнымъ присоединеніемъ территоріи въ нашемъ смыслѣ, хотя внутренніе порядки оставались въ южно-русскихъ земляхъ прежніе и даже продолжали отчасти править прежніе князья, но, очевидно, власть язычниковъ на первыхъ порахъ была весьма тягостна для южно-руссовъ и въ особенности кіевлянъ. Населеніе изъ Кіева отливало или на сѣверъ, или на западъ: въ 1332 года пришелъ изъ Кіева служить въ землю Суздальскую бояринъ Родіонъ Нестеровичъ съ 1700 своихъ дворянъ, фактъ доказывающій значительную населенность Кіева въ татарское время и отливъ его въ первое время литовскаго владычества. Волынскіе князья, очевидно держались болѣе самостоятельно. Городъ Владиміръ Волынской продолжаетъ быть стольнымъ городомъ всеюжно й Руси; тамъ въ 1331 году пребывалъ митрополитъ Θεогностъ; туда явились къ нему для посвященія новгородскій владыка и претендентъ на отдѣльную епископію псковскую

---

¹⁾ См. N. XIV.

(Нов. 1-я лѣт). Константинопольскій патріархъ своею грамотою 1354 года призналъ Кіевъ городомъ, непригоднымъ для резиденціи митрополита. Однако, какъ увидимъ сейчасъ, высокое значеніе матери городовъ русскихъ вскорѣ опять возстановило Кіевъ по крайней мѣрѣ въ размѣрахъ, до которыхъ онъ дошелъ въ татарскую эпоху. Прочія страны южной Руси, которыхъ власть литовская не касалась непосредственно, могли чувствовать только благодѣянія сильной защиты могучаго военнаго государства.

Въ нашей литературѣ высказано предположеніе, что въ началѣ XIV ст., въ періодъ подчиненія южной Руси литовцамъ, „область поселенія южно-русовъ значительно суживается, сравнительно съ предшествовавшимъ періодомъ“, т. е. татарскимъ¹⁾. Доказательства этого находятъ въ путешествіи Пимена Воронежскаго, который, проѣхавъ между Сеймомъ, Сулою и Днѣпромъ, такъ описываетъ эту страну: „бѣше бо пустыня зѣло; не бѣше бо видѣти тамъ ни града, ни села... , не бѣ бо видѣти челоуѣка, точию пустыня велія и звѣрей множество“. Но степи между лѣвымъ берегомъ Сулы и Днѣпромъ и прежде не были заселены русскимъ народомъ, а равно и мѣстность за Семью до Донца, оставалась во власти кочевниковъ еще съ того времени, когда сѣверянское населеніе въ XI—XII в. было отгнано съ этой исконной земли половецкой. Вообще съ побѣдами Гедимины, т. е. съ началомъ обратнаго движенія народовъ съ запада къ востоку, это не вяжется. Можно предположить, что татарскія кочевья съ тѣхъ поръ подвинулись къ югу, стали держаться подальше отъ южно-русскихъ предѣловъ. Это, между прочимъ, можно усмотрѣть изъ того, что Ольгердъ, ища театра рѣшительныхъ битвъ съ татарами, нашелъ его на Синихъ водахъ, а Витовтъ на Ворсклѣ. Стрыйковскій го-

¹⁾ Ир. Житецкій; Кіев. Стар. 1884 г., сент., стр. 6.

ворить объ Ольгердѣ, что онъ освободилъ отъ татаръ Торговицу, Бѣлую Церковь, Звенигородъ и всѣ степи отъ Очакова до Кіева и отъ Путивля до устья Дона и отгѣснилъ ихъ до Волги. Эти преувеличенныя сказанія явились послѣдствіемъ преданія о дѣйствительныхъ подвигахъ первыхъ литовскихъ князей.

Произошло ли тогда какое-либо вселеніе литовскаго племеннаго начала въ южную Русь?—Мы видѣли, что лѣтопись передаетъ (сомнительный) фактъ назначенія Гедиминомъ въ Кіевъ намѣстника-литовца,—и только. Нѣкоторыя единичныя лица и впоследствии назначаемы были правителями городовъ въ южной Руси (напр. въ нач. XV в. Гедигольдъ староста подольскій); но это временное и пришлое населеніе, по минованіи службы, опять возвращалось въ свои сѣверныя литовскія земли. Въ составѣ осѣдлаго землевладѣльческаго класса мы не можемъ отыскивать литовскую примѣсь не только въ XIV в., но и въ нач. XV в.; тогда не могло быть никакой приманки для воинственныхъ дружинъ, жившихъ еще военною добычею, поселяться въ чужой странѣ, среди чужого населенія. Сподвижники Гедимина и Ольгерда всѣ тѣснились около своихъ вождей въ ихъ родныхъ литовскихъ замкахъ.

Есть извѣстіе, что уже ко временамъ Гедимина относится начало землевладѣнія литовскихъ пановъ на территоріи южной Руси; Бѣлевскій отмѣтилъ такой фактъ на межигорской рукописи (содержащей такъ называемыя лѣтописи Волини и Украины): „1333 года Альбрехтъ Гаштольдъ, воевода Виленскій, основалъ замокъ и монастырь между Кіевомъ и Черниговомъ на р. Острѣ, между Днѣпромъ и Десною, въ своемъ наслѣдственномъ имѣніи и передалъ (монастырю) села: Выползовъ, Филиповщину, Естаминку, Крохаевъ, Боденковичи, Зувинь, Червинь, Зовлынцизну, Пророковщину и близъ монастыря и замка мѣстечко Остеръ, а также озера: въ Чер-

винъ озеро изъ Днѣпра—тони двѣ, въ Ходенковичахъ озеро изъ Десны—тони двѣ, въ Крохаевѣ озеро изъ Десны—тоня одна, въ Ялмункѣ озеро изъ Десны—тони двѣ и озеро изъ Десны городское—тоня одна. Но когда татары разрушили вмѣстѣ съ замкомъ и монастырь, то онъ уже не былъ возстановленъ; уже потомъ Сигизмундъ - Августъ возстановилъ одинъ замокъ и поставилъ первымъ старостою Константина Ратомскаго¹⁾. Но въ этомъ фактѣ, если отнести его къ 1333 г., нѣтъ ничего правдоподобнаго. При Гедиминѣ его сподвижники-литовцы были язычники; они не могли имѣть *наследственныхъ* имѣній въ южной Руси. Думать надобно, что здѣсь вѣрный фактъ обладанія г. Остра Гашгольдомъ (быть можетъ современниковъ Витовта), отнесенъ къ эпохѣ столь ранней.

Относительно временъ болѣе позднихъ, т. е. эпохи Витовта (нач. XV в.) можно бы предположить, что литовскаго элемента въ составѣ южно-русскаго населенія мы не замѣчаемъ потому, что письменные памятники относительно состава населенія дошли до насъ уже изъ того времени, когда литовцы успѣли обрусѣть и принять фамиліи мѣстной русской формы.—Но замѣтное и явное обрусѣніе литовцевъ вообще на территоріи Литовскаго государства совершается на глазахъ исторіи,—именно во времена Витовта, въ началѣ XV в. Отъ этого времени мы имѣемъ уже достовѣрныя историческія свидѣтельства, дающія намъ возможность сравнить процессъ ассимиляціи литовцевъ на сѣверѣ—въ Бѣлоруссіи съ одновременнымъ составомъ населенія южной Руси. Составъ совѣта Витовта, т. е. высшихъ чиновъ литовскихъ, обозначенныхъ на актѣ Городельской уніи 1413 г., былъ таковъ: Монивидъ (воевода виленскій), Явинъ (троцкій), Мин-

---

¹⁾ См. Н. П. Дашкевича: „Замѣтки по исторіи литовско-русскаго государства“, стр. 57.

гайло (каштелянъ виленскій), Сунгайло¹ (троцкій), Ненира Остикъ, Бутримъ, Голигинъ, Николай Билиминъ, Корейво, Вышигердъ, Монтигердъ, Товтигердъ, Иванъ Гаштольдъ, Волчко, Кульва, Бусовда, Ядота, Рало, Иванъ Римовидовичъ, Гинендъ Концевичъ, Докса, Николай Бейнаръ, Волчко Когутовичъ, Як. Мингелъ, Вожнаръ Ворколовичъ, Григорій Сангава, Сакъ, Начко, Вербунтъ, Монстивильдъ, Стан. Вышигинъ, Войшинъ Даменковичъ, Монстольдъ, Андрей изъ Укнетовичъ, Качанъ Суковичъ, Иоан. Эйвильдъ, Стан. Бутовтовичъ, Мунимундъ изъ Сесниковичъ, Родваль, Кочанъ Мичухъ, Гердудъ, Куппа, Войдыль Кошиловичъ, Сургутъ etc¹). Здѣсь на всю большую массу именъ приходится только около пяти, звучащихъ по русски; то могли быть или обрусѣвшіе литовцы или старше русскіе бояре; но и эти послѣдніе могутъ быть отнесены на счетъ южной Руси. Здѣсь всѣ успѣхи обрусѣнія обнаруживаются пока христіанскими именами, присоединенными къ нѣкоторымъ литовскимъ фамиліямъ. Черезъ 9 лѣтъ послѣ Городельской уніи Витовтъ заключаетъ мирный договоръ съ орденомъ (27 сентября 1422 г.); изъ подписей на актѣ этого договора наблюдаемъ дальнѣйшіе слѣды потери племеннаго облика высшими литовскими фамиліями; именно, кромѣ князей, которые уже, большею частію, носили христіанскія имена, здѣсь находимъ: Михаила Ивановича — старосту кievскаго, Григорія Семіоновича и Ивана Путятю — князей (*duces*) земель литовскихъ и русскихъ; изъ пановъ отмѣчаются: Войцѣхъ, иначе Монвидъ, Христіанъ, иначе Остикъ, Янъ, иначе Явнисъ, Георгій, иначе Бедигольдъ — староста подольскій, Румпольдъ — витебскій, Янъ Бутримъ — смоленскій, Михайль, иначе Монвидъ — староста гродненскій, Янъ, иначе Примальдъ и etc²).

¹) Vol. leg. I, 129—130; сл. *ibid.* стр. 131 и Данил. Skarb. *Diplomat.* II, N, 1025 и 1026.

²) Даниловичъ: Skarb. *Dypł.* II, N. 1359.

Здѣсь, хотя литовскій элементъ уступаетъ мѣсто польскому (Войцѣхъ, Янъ и другіе) и русскому, но еще явно преобладаетъ; не остается никакого сомнѣнія, что мы имѣемъ дѣло съ литовцами, за исключеніемъ трехъ первыхъ именъ, относящихся къ южной Руси. Даже въ самомъ концѣ княженія Витовта совѣтниками его были: Гедигольдъ—воевода и староста виленскій, Румбольдъ—маршалъ литовскій, Николай Малдрикъ ¹⁾, Явнутъ—воевода тропкій, Гаштольдъ—маршалъ дворный ²⁾. Въ такомъ же (литовскомъ) составѣ остается рада вел. княжества и при Свидригайлѣ (какъ она обозначена на актѣ мирнаго договора съ орденомъ 1431 года ³⁾..

Совершенно иное находимъ мы въ то же время, при томъ же Свидригайлѣ въ отдѣльной радѣ Волынской земли (т. е. южной Руси вообще): въ грамотѣ этого князя 1430 года Ивану Мышатѣ, данной въ Луцкѣ, мѣстная рада обозначена въ такомъ составѣ: князь Ив. Вас. Чорторызскій, п. Ив. Козаринъ, п. Немира—староста Луцкій, п. Гаврило Шило Кирдеевичъ, п. Василий Полоцкій, п. Пѣшко—маршалокъ, князь Ѳеодоръ Козека, п. Семашко Епифановичъ, п. Федько Колодязскій—канцлеръ, Федько Козловскій ⁴⁾. Сравнивая это съ подписями на сѣверо-западныхъ актахъ, видимъ огромную разницу въ составѣ правительствующихъ лицъ.

Что литовскій элементъ составляетъ самую ничтожную примѣсь въ составѣ населенія южной Руси, и именно только въ составѣ высшаго—землевладѣльческаго класса, это можно прослѣдить по дошедшимъ до насъ грамотамъ мѣстныхъ князей. Въ грамотахъ времени Ольгерда, Коріатовичей и Любарта почти не встрѣчается литовскихъ племенныхъ

---

¹⁾ Нарбутъ, VI, 548 и 554.

²⁾ Даниловичъ: Skar. dypł. II. № 1514, 1515.

³⁾ Нарбутъ, VII, dodatki, str. 9—16.

⁴⁾ Ак. южн. и зап. Рос. I, № 18.

названій ни въ числѣ лицъ, получающихъ привилегіи, ни въ составѣ мѣстныхъ боярь, свидѣтелей акта: въ 1375 г.—въ грам. Алек. Коріатовича свѣдки: Гринко, Рогожка, Прокопъ и Семенка Корабчевскіе; по грам. Витовта 1383 года получаетъ привилегію Василій Корачевскій; по грам. 1427 года Есько Нешевичъ. По грамотамъ Свидригайла, писаннымъ въ Луцкѣ и Кіевѣ, на большую массу боярь съ мѣстными русскими фамиліями, лишь изрѣдка является одинъ—два съ литовскими прозваніями; такъ въ грам. 1408 года, наряду съ Гулевичами, Кожариномъ, Волотовичемъ, Чорнымъ и Мукосѣвичемъ, и двумя съ сомнительными польскими наименованіями (п. Хохлевскій, п. Янъ Войницкій) является только одна фамилія литовская—Монвидъ—староста Подольскій и Кременецкій). По грам. 1431 года привилегію получаетъ Браславскій землянинъ, Карпъ Ивановичъ Микулинскій; другіе, упоминаемые въ томъ актѣ Браславскіе земляне: Тихонъ Слупыця, Вас. Омелковичъ, Сем. Юзыновичъ, Макс. Тымковичъ, Ярмола, Евсѣй, п. Кмыта; имена обозначенныхъ въ грам. 1430 года приведены выше. Въ грам. 1437, писанной въ Кіевѣ, между 11-ю свидѣтелями находимъ одного литовца—Войдила; по грам. 1438 года привилегію на имѣніе въ Летичевскомъ повѣтѣ получаетъ Григ. Стреченовичъ; въ грам. 1442 года, писанной въ Кіевѣ, въ пользу Андр. Воятовича, являются свидѣтелями: Носъ, Паорша, кн. Глинскій, Гулевичъ, Кирдеевичъ, Чорный, Дчюса и Стоянъ; изъ нихъ два звучатъ по литовски. Въ грам. 1445 года Петрашу Мыльскому, писанной въ Луцкѣ, свидѣтелями являются тѣ же русскіе бояре (Гулевичи и пр. съ присоединеніемъ Шила); тоже въ грам. 1446 года, писанной тамъ-же; при Казимирѣ получаетъ пожалованіе Кіевскій бояринъ Пирхайло.

Въ XV вѣкѣ, и въ началѣ XVI в. въ населеніи Кіевщины и Волини видимъ только княжескія фамиліи (впослѣдствіи весьма многочисленныя но за то совершенно обрусѣвшія), несомнѣнно литовскаго происхожденія.

Отъ времянь Сигизмунда I до насъ дошла полная перепись князей и землянъ Волинской земли 1528 ¹⁾; въ ней (кромя князей) находимъ болѣе, чѣмъ 200 фамилій, и между ними только двѣ литовскія: Прушкисъ и Монтовтовичъ. Конечно, къ тому времени нѣкоторые изъ литовцевъ, которые могли быть въ южной Руси, успѣли обрусѣть; но это въ свою очередь доказываетъ численное ничтожество здѣсь литовцевъ среди кореннаго русскаго населенія. Слѣдуетъ также имѣть въ виду, что племя, завоевавшее южную Русь, само отличалось замѣчательною этнографическою пассивностію; оно съ легкостію и быстротою усвоило себѣ чужой національный обликъ. Государство, имѣе основанное, уже при Ольгердѣ, сдѣлалось вполнѣ русскимъ (по правительственному языку и учрежденіямъ); въ немъ не замѣчается никакой борьбы между племеннымъ литовскимъ началомъ и большинствомъ населенія—русскимъ. Лишь съ конца XIV вѣка высшіе классы литовцевъ начали съ такою же быстротою усвоить польскій этнографическій обликъ и съ тѣхъ поръ установилась замѣтная борьба между русскимъ и этимъ мнимо-литовскимъ (т. е. польскимъ) началомъ.

Въ переписи хоругвей 1421 г., сдѣланной по распоряженію короля Ягайла ¹⁾, перечисляется составъ военно-служилаго класса, по всей видимости бѣлорусскаго. Въ ней между множествомъ именъ русскихъ и ополяченныхъ, встрѣчаемъ не мало фамилій чисто-литовскихъ, напр. Торвидъ Лерткевичъ, Вайшакъ, Хоргавло, Гармонтъ, Подвяль, Рештволь, Вишуйло, Остейко, Сорвилъ, Товла, Гедговтъ, Биловтъ, Визердъ, Довгялло, Довгіаль, Яловтъ, Есмунтъ, Явошъ,

---

¹⁾ Ак. Вил. Ком. т. XIII, № 6.

²⁾ Перепись найдена нами въ актахъ Кіевского центрального Архива (въ выписи 1689 г.), и будетъ напечатана въ слѣдующемъ томѣ Актовъ о заселеніи юго-западной Россіи.

Сурвиль, Ямонтъ, Есмонтъ, Майгертъ, Киркилло, Моршилло, Корбутъ, Монтигердъ, Друкша, Дербутъ, Сакгаило, Эйтвиль, Скирдатъ, Герогаило, Мунтовтъ, Войкуръ, Воршило, Гойдемонъ, Монтвидъ, Гейгаль, Нарбутъ, Рыноводъ, Рогайло, Войнило и много другихъ. Хотя въ той-же переписи содержится и нѣсколько южно-русскихъ именъ, напримѣръ: Бойко, Волочко, Жаба, Кисель, Немира, Менчицъ, Лукашевичъ, Пузына, Кмита, Тышка и др.; но несомнѣнно, что мы имѣемъ здѣсь перепись преимущественно бѣлорусскую.

Въ XV и нач. XVI в. отмѣчаются литовскіе землевладѣльцы въ кievской землѣ, какъ особый классъ; въ уставн. кiev. грам. 1507 г. (которою подтверждены такія же грамоты Казимира и Александра) читаемъ: „А которые князи, и панове, и бояре литовскіе держатъ имѣнія въ кievской земли, тымъ служба заступати съ тыхъ имѣній съ Кіянны, самимъ своими головами“. Здѣсь литовскіе землевладѣльцы отличены отъ Кіяннъ; очевидно ихъ не много, ибо о нихъ говорится, какъ объ исключеніи. Наконецъ „литовскіе паны“ въ то время были уже по національности — русскими.

Такимъ образомъ думаемъ, что литовское завоеваніе лишь отчасти и въ малой степени содѣйствовало внесенію литовской примѣси въ составъ южно-русскаго населенія,—примѣси начавшейся еще въ древнія времена и въ татарскую эпоху, о чемъ упомянуто было выше.

Литовское завоеваніе, т. е. образованіе одного государства изъ сѣверо-западныхъ и юго-западныхъ русскихъ земель могло сопровождаться внутреннимъ передвиженіемъ русскихъ этнографическихъ группъ, т. е. сближеніемъ сѣверо-западнаго-бѣлорусскаго племени съ юго-западнымъ¹⁾. Уже въ

---

¹⁾ Существуетъ мнѣніе (Шараневича и Ир. Житецкаго) о томъ, что южно-русская колонизація литовскихъ и бѣлорусскихъ земель должна быть отнесена къ татарской эпохѣ; но съ этимъ

древнюю княжескую эпоху процессъ такого сближенія начался по частямъ въ пограничной Припетской странѣ, когда княжество Туровское отошло къ Кіевской землѣ и когда установилось родовое единство между смоленскими и кіевскими князьями. Въ государствѣ Даніила тотъ же процесъ дѣлаетъ дальнѣйшіе успѣхи, когда это государство подвигало свои колоніи черезъ землю Ятвяговъ къ сѣверу—въ нынѣшнюю гродненскую страну; Пинскъ принадлежалъ уже къ этому государству. Теперь для взаимнаго общенія между тою и другою группою русскихъ племенъ открылся самый широкій просторъ: южно-русы, по дѣламъ государственнымъ подолгу живали въ Вильнѣ и другихъ сѣверныхъ городахъ, получали тамъ владѣнія; бѣлоруссы большими военными массами приходили на югъ для защиты южной Руси отъ татаръ и могли получать здѣсь имѣнія. Самое движеніе литовскихъ завоевательныхъ дружинъ съ сѣвера на югъ должно было постепенно подвигать въ этомъ направленіи русское населеніе. Въ цѣломъ государствѣ несомнѣнно могъ бы установиться одинъ общій русскій типъ населенія, если бы тому не помѣшалъ складъ государства, допускавшій широкую провинціальную самобытность отдѣльныхъ частей. Благодаря этому, а еще болѣе отторженію южной Руси въ 1569 г. отъ литовскаго великаго княжества къ польскому королевству, объединительныя этнографическія начала не достигли полныхъ результатовъ: южноруссъ противопоставилъ себя бѣлоруссу, котораго именуетъ литвиномъ.—Но мы увидимъ въ своемъ мѣстѣ, какое важное значеніе бѣлорусскій элементъ играетъ въ колонизаціи Днѣпровскихъ пустынь.

согласиться трудно; въ то время литовцы были не менѣе страшны, какъ и самые татары. Можно принять, какъ вполне вѣроятную, гипотезу о колонизаціи южно-руссами ближайшихъ полѣсскихъ и бѣлорусскихъ областей.

Обозначивъ такимъ образомъ возможные общіе предѣлы литовскаго вліянія на населеніе южной Руси, посмотримъ, что сдѣлано въ эпоху первыхъ литовскихъ князей, т. е. Ольгерда и Витовта, для заселенія этой страны. Непосредственная дѣятельность Ольгерда на территоріи южной Руси начинается только ок. 1362 г., когда прогнавъ князя Теодора, Ольгердъ, по словамъ лѣтописи, „началъ владѣть тѣми, кому отцы его дань давали“, т. е. вступилъ въ непосредственное распоряженіе страной, которая до того времени управлялась удѣльнымъ княземъ-подручникомъ литовскихъ князей. Впрочемъ и потомъ отдѣльность и отдаленность южной Руси отъ центра государства заставила Ольгерда вновь допустить здѣсь старый удѣльный порядокъ, такъ что во 2-й половинѣ XIV и въ 1-й половинѣ XV в. дѣло колонизаціи страны находилось въ рукахъ мѣстныхъ князей кіевскихъ (Владимира, Свидригайла, и Олельковичей), и подольскихъ (Коріатовичей).—Обратимся къ Кіевцинѣ.

Княземъ кіевскимъ сдѣлался сынъ Ольгерда Владиміръ. Тогда наступаетъ эпоха новаго процвѣтанія кіевской земли, съ именемъ Владиміра Ольгердовича соединяется память о возстановленіи русской народности и процвѣтанія православной вѣры въ южной Руси; тогда Кіевъ сдѣлался соперникомъ Москвы и сталъ вновь резиденціею митрополитовъ, которыхъ не хотѣлъ признать великій князь московскій¹⁾. Долгое и мирное правленіе князя Владиміра должно было имѣть результатомъ возстановленіе спокойствія и безопасности въ окрестной странѣ, а слѣдовательно и увеличеніе населенности этого края. Во время смутъ, царствовавшихъ въ сѣверныхъ частяхъ литовскаго государства по смерти Ольгерда при Кейстутѣ, Ягайлѣ и въ первые годы правленія Витовта (1377—1392), кіевская

---

¹⁾ См. В. Б. Антоновича: „Кіевъ, его судьба и значеніе“ Кіев. Стар. 1882 г. январь.

земля оставалась въ сторонѣ и пользовалась относительнымъ спокойствіемъ. Новый король польскій (Ягайло), очевидно, заискивалъ у могущественнаго князя кievскаго и потому три раза обращался къ нему за полученіемъ отъ него присяги въ вѣрности. Благодаря самостоятельному положенію кievскаго князя, династическая унія 1386 г. не произвела никакого переворота въ составѣ и характерѣ населенія кievской земли. Можно считать эту землю во второй половинѣ XIV в. государствомъ самостоятельнымъ, находившимся лишь въ союзѣ съ Литвою и потомъ Польшею. Установителю единодержавія въ Литвѣ—Витовту пришлось вновь завоевывать это государство; походъ Витовта 1392 г. на Кіевъ совершенно напоминаетъ походъ Гедимина 1321 г.; тогда опять взяты силою Овручъ и Житомиръ; но Кіевъ и князь Владиміръ, уже не защищались. Князь бѣжалъ въ Москву и по возвращеніи, получилъ въ удѣлъ Копыль. Въ Кіевѣ посаженъ княземъ братъ его Скиргайло Ольгердовичъ (1392—1396); но судьба кievской земли отъ этого не измѣнилась. Скиргайло, титуловавшійся великимъ княземъ кievскимъ, также держался русской національности и православной вѣры. Русское населеніе княжества не могло претерпѣвать тогда никакихъ новыхъ инородныхъ вторженій въ свою среду. По смерти Скиргайла Кіевъ не пересталъ быть самостоятельнымъ удѣломъ: въ немъ княжилъ Іоаннъ Ольгимунтовичъ (или Борисовичъ), погибшій въ битвѣ на Ворсклѣ 1399 г., а потомъ сынъ его Андрей Ивановичъ (упом. ок. 1420 г.) Свидригайло втягиваетъ Кіевъ въ сѣверныя усобицы и даже наводитъ иногда татаръ (1433 г). Но въ тѣ промежутки своей бурной жизни, въ которые онъ самъ управлялъ южною Русью, онъ опирался на русское православное населеніе въ своей борбѣ съ литовско-польскимъ элементомъ. Такъ продолжалось до Казимира, когда въ 1440 году кievское княженіе утвердилось опять въ потомствѣ

Владими́ра Ольгердовича, — т. е. въ такъ называемомъ родѣ Олельковичей. Первый изъ нихъ Александръ (Олелько) Владиміровичъ правилъ 1440—1455 г.; это опять былъ русскій князь православнаго вѣроисповѣданія, спасавшій южную Русь отъ первой попытки на церковную унію: онъ изгналъ Исидора, прибывшаго съ флорентійскою собора для провозгашенія здѣсь уніи, установленной тамъ; предъ концомъ жизни отъ даже принялъ постриженіе въ монашество. Сынъ и преемникъ его Семень Олельковичъ, княжившій отъ 1455 по 1471 г., держался неуклонно тѣхъ же русскихъ и православныхъ началъ въ своемъ управленіи. — Названнымъ князьямъ кіевскимъ и непосредственно Витовту принадлежать тѣ колонизаціонные успѣхи, которые сдѣланы въ то время на югѣ Кіевской земли.

Чтобы понять важность этихъ успѣховъ, надо видѣть при какихъ невыгодныхъ условіяхъ совершалось колонизаціонное движеніе русскаго населенія къ югу.

Новыя попытки колонизаціи были производимы среди повторявшихся новыхъ частичныхъ, но страшныхъ нападений татаръ въ XIV и XV вѣковъ; при этомъ въ одинаковомъ положеніи съ кіевщиною находились и при-бужскія и при-днѣстровскія степи, или такъ называемое Подоліе.

Преждевременное агрессивное движеніе европейскихъ народовъ на востокъ при Ольгердѣ и Витовтѣ успокоеніе предѣловъ кіевской земли при Владимірѣ не дали еще продолжительныхъ и прочныхъ результатовъ. Знаменитая битва при Ворсклѣ 1399 года, когда Эдигей разбилъ на голову союзныя силы Руси, Литвы, и вспомогательныхъ полковъ польскихъ, нѣмецкихъ и волошскихъ, собранныя Витовтомъ, указала, что для Европы еще не кончилась эпоха оборонительной борьбы съ азіатскими варварами. Уничтоживъ войска Витовта, Эдигей дошелъ до самаго Кіева, который откупился

за триста рублей, но вся окрестная страна и даже вся Волынь были опустошены.

Въ 1416 году совершилось новое нашествіе Эдигея, которое въ мѣстной лѣтописи описано такъ: „Эдика, гетманъ Тамерлановъ царя татарскаго, поплѣни русскую землю, и Кіевъ, и Печерскій монастырь сожже и со землею соровна и даже доселѣ уже не може быти таковъ; но единаче замку тогда не може взяти въ Кіевѣ Едика“ (густ. лѣт.). Тогда же разрушенъ былъ замокъ Синяя Вода. Послѣдующія опустошенія южной Руси въ XV вѣкѣ отмѣчены густынскою лѣтописью въ такомъ порядкѣ. Подъ 1433 год. лѣтопись рассказываетъ, что „Свидригайло неспокойный привелъ татаръ на литву и ляховъ; татары же пришедши, узнали о силѣ ляховъ и литвы и не пошли (туда); только его (собственную) *Русскую землю* поплѣнили *около Кіева и Чернигова* огнемъ и мечемъ; безъ числа христіанъ въ плѣнъ пов-ли“. Нельзя въ этомъ случаѣ винить только Свидригайла; то были плоды стремленій Польши захватить въ свои руки Русь,—стремленій, противъ которыхъ русскій князь принужденъ былъ выставить варваровъ. Затѣмъ въ лѣтописи находимъ длинный рядъ сказаній о нападеніи татаръ уже на Подолію: въ 1447 году „татаре многія пакости *на Подолю* сотвориша“; въ 1452 году опять „татаре многія пакости *на Подолю* сотвориша, и Баръ сожгоша, а потомъ и около Львова пакости твориша; и не могоша ихъ наши одолѣти“. Въ 1453 году „татаре многія пакости *на Волыню* сотвориша; но поражены быша“. Въ 1457 года татаре много зла *на Подолю* сотвориша; прійде же противу имъ Варѣоломей Бучацкій, хотя ихъ изгнати; но понеже мало имѣяху дружины, побіены быша отъ татаръ“. Въ 1462 года „Литву и Волынь татаре поплѣниша“. Въ 1469 году „татаре заволжскіе пришли въ нашу (южную) *Русскую землю* и раздѣлились на три части: одни пошли въ *Подолье*; но тамъ не много зла сдѣлали; будучи отражены

тамошними храбрыми воеводами; другіе пошли на Литву и тамъ безъ мѣры зла сотворили огнемъ и мечемъ около Житомира, Кременца, Владиміра; третьи пошли на Волоховъ“.

Среди такихъ то обстоятельствъ Литовско-Русскому государству, а въ частности княжеству Кіевскому приходилось вести свою колонизаціонную дѣятельность. И при такихъ условіяхъ русское государство успѣло не только возстановить населеніе въ своихъ древнихъ предѣлахъ (т. е. въ границахъ Кіевского княженія временъ до-татарскихъ), но и подвинуть границы русской колонизаціи въ тѣ степныя пространства, гдѣ до того времени никогда не бывало русской осѣдлости, и даже коснуться передовыми колоніями береговъ Чернаго моря.

Впрочемъ самыя опустошенія татаръ должны были подать мысль о томъ, что успѣшная борьба съ варварами возможна только при помощи средствъ, доставляемыхъ европейскою культурою, т. е. приходилось подвигаться въ степи укрѣпленными поселеніями.

Опредѣлимъ сначала границы, охваченныя на югѣ великимъ княжествомъ (отъ половины XIV до второй половины XV вѣка), а потомъ укажемъ главные черты русской колонизаціи ваутри этихъ границъ.

Уже Ольгердъ наметилъ своимъ мечомъ южные предѣлы Кіевской земли по Синюю-воду (Синюху) и Бѣлобережье, т. е. Запорожье: „князь Литовскій Олгердъ Гедиминовичъ Синюю воду и Бѣлобережье повоева“, говоритъ никоновская лѣтопись, конечно съ голоса болѣе раннихъ источниковъ. Съ этимъ совпадаетъ извѣстное еказаніе бѣлорусскихъ лѣтописей о побѣдѣ Ольгерда надъ татарами на Синихъ водахъ, фактъ, относимый изслѣдователями къ 60-мъ годамъ XIV вѣка (съ нимъ намъ придется столкнуться ниже),— фактъ, который, по нашему мнѣнію, нѣтъ причинъ заподозрѣвать и переносить въ эпоху Витовта. Но это воеваніе Ольгерда въ южныхъ степяхъ кіевскихъ и подольскихъ не означаетъ еще

прочнаго приобрѣтенія территоріи для русской колонизаціи. Твердое обозначеніе границъ постройкою укрѣплень въ то время не могло еще зайти за Рось. Страна между Кіевомъ и Росью, заселенная еще въ до-татарскую эпоху, не могла оставаться пустою, ибо въ этой мѣстности лежало упомянутое выше княжество поросское; въ этой же мѣстности удѣлѣли до нынѣ поселенія съ именами до-татарскаго періода. Если и не признавать никакой достовѣрности за сказаніями Стрыйковскаго о томъ, что Ольгердъ очистилъ отъ татаръ между прочимъ *Бѣлую церковь*, то самая сущность дѣла заставляетъ признать существованіе укрѣплень на верхней Роси и Стугнѣ въ XIV вѣкѣ. Показаніе Балинскаго о томъ, что Ольгердъ заселилъ Бѣлую церковь „своимъ людомъ“ ¹⁾, разумѣется, не есть историческій фактъ, а догадка, но за то очень правдоподобная т. е. мы считаемъ вѣроятнымъ укрѣпленіе Ольгердомъ границы по рѣку Рось.

Владиміру Ольгердовичу и Витовту принадлежитъ разширеніе границы къ югу.

Нарбутъ и другіе приписываютъ Витовту возобновленіе Канева, основаніе Черкасъ, Кременчуга, Мишурина Рога и таможни на Тавани, укрѣпленія Дашева, построеніе на берегу Чернаго моря Очакова и устройство гавани Хаджи-бей, т. е. Одессы, а также крѣпостей Караула, Гербердеева и Упска. Но здѣсь съ именемъ Витовта соединенъ трудъ многихъ поколѣній, предшествующихъ и послѣдующихъ. Выдѣлить въ этой исторіи колонизаціонныхъ движеній южной Руси къ Черному морю послѣдовательныя ступени ея и приурочить каждую изъ нихъ къ имени того или другаго князя, — невозможно при наличныхъ источникахъ. Можно признать за несомнѣнныя лишь слѣдующія соображенія: до Витовта *Черкасы* несомнѣнно уже существовали, какъ

---

¹⁾ Starożyt. Polska, T. II, стр. 490.

поселеніе особаго народца и какъ укрѣпленіе, тянувшее къ Кіевской землѣ: Витовтъ, смѣщая Владиміра Ольгердовича, въ числѣ прочихъ пригородовъ Кіевской земли, овладѣлъ Черкасами. Итакъ, если не относить основаніе этого укрѣпленія ко времени Гедимина (о чемъ упомянуто выше и о чемъ скажемъ сейчасъ), то надо признать, что среди жившаго здѣсь издавна народца, воздвигнуто укрѣпленіе княземъ Владиміромъ Ольгердовичемъ.

Правда есть догадки о существованіи Черкасъ еще въ до-татарскую эпоху ибо тюркскіе народцы, жившіе здѣсь уже тогда именовались черкасами (Кар. И. Гос. Р. II, прим. 396), но это могло относиться къ народу, а не къ городу. Равн. обр. неизвѣстно, на чемъ основано показаніе Волтина, о возникновеніи Черкасъ около 1284 г., когда будтобы бѣжали сюда колонисты изъ Рыльскихъ слободъ баскака Ахмата, послѣ разрушенія этихъ слободъ княземъ Олегомъ. Также нѣтъ основаній принять показаніе литовскихъ лѣтописей о томъ, что Гедиминъ уже засталъ Черкасы существующими, когда завоевалъ Кіевское княжество въ 1321 году; ибо нѣтъ никакой вѣроятности, чтобы русская колонизація въ эпоху татарщины зашла такъ далеко на югъ. Еще менѣе можно считать историческимъ фактомъ преданіе, рассказанное мѣстными жителями люстраторамъ 1552 г. объ основаніи Черкасъ Гедиминомъ.

Собственно Витовту можетъ быть приписано дальнѣйшее распространеніе укрѣпленной линіи до пороговъ днѣпровскихъ: имъ построены: *Кременчугъ*, *Мишуринъ Рогъ*, устроена *Таванъ* и можетъ быть *Бужинъ* на Днѣпрѣ (городъ, по преданію, большой и весьма древній); укрѣпленная линія отъ Днѣпра шла поперекъ степей, чрезъ среднее теченіе Буга, гдѣ основанъ *Дашевъ* (нынѣ мѣстечко Липовецкаго уѣзда); Витовтомъ же чрезъ Бугъ устроенъ каменный мостъ (развалины котораго видны были еще въ XVI в.).—Далѣе Витовту принадлежить

разширеніе предѣловъ государства до Чернаго моря: имъ основаны поселенія: *Учмаклеі* (нынѣ село Ананьевского уѣзда), *Баргунь* и *Тягинка* (поселенія Херсонскаго уѣзда). Поселенія на Днѣстрѣ и по берегу Чернаго моря выдвинуты со стороны Подолія въ тѣже времена; именно *Очаковъ* и *Хаджибей* несомнѣнно существовали при Витовтѣ въ составѣ литовскаго государства (объ Очаковѣ Гваньини сообщаетъ: „*quae quondam Vitoldi tempore Litwaniae colonia erat*“). Изъ Хаджибея (Одессы) король Ягайло отправлялъ хлѣбъ.

Во всякомъ случаѣ со стороны юго-востока предѣлы литовскаго государства въ то время дошли до Чернаго моря не посредствомъ фиктивныхъ правъ завоеванія, а въ силу фактическаго обладанія южными степями. Русскія поселенія никогда прежде, въ самую блистательную эпоху Владиміра святаго и Мономаха, не доходили до этихъ предѣловъ.

Огромная часть этого пространства въ XV в. входила въ составъ княжества кіевскаго; оно простиралось съ сѣвера отъ Мозыря за Припетью на югъ до Чернаго моря, и съ запада отъ бассейна Днѣстра ¹⁾ на востокъ до Донца ²⁾. Въ предѣлы кіевскаго княжества включалось не только будущее кіевское, воеводство, но и браславское и часть подольскаго, а также все заднѣпровье отъ Любеча до Засулья. На его долю именно и выпала колонизаціонная работа во всѣхъ южныхъ степяхъ, кромѣ юго-западнаго угла Подолія, имѣвшаго иную судьбу. Указанныя границы великаго княжества были опредѣлены точнѣе при князѣ Семенѣ Александровичѣ, т. е. во 2-й половинѣ XV в.; князь посылалъ своего черкаскаго намѣстника Свиридова, который, объѣхавъ лично, клалъ по

---

¹⁾ См. ниже приводимую грамоту Семена Александровича 1459 года. Въ XIV в. По-бужье относилось еще къ Подолью.

²⁾ См. ниже привед. „обводъ границъ“, по распоряженію князя Семена Александровича.

урочищамъ границы съ землею татарскою, городомъ Очаковымъ и съ землею Волошскою, обозначивъ ихъ такъ: земля великаго княжества Литовскаго началась отъ Морахвы рѣчки, которая впала въ Днѣстръ; потомъ внизъ по Днѣстру, мимо Тягиня (Бендеръ) до впаденія Днѣстра въ море; отъ устья Днѣстра Лиманомъ пошла граница мимо Очакова до устья Днѣпра, а отъ устья Днѣпра до Тавани; у Тавани перевозки были великокняжескіе наполовину съ перекопскимъ царемъ. На той сторонѣ Днѣпра граница шла по Овечью-Воду; отъ верховьевъ Овечьей-Воды до верховьевъ Самары и Оргѣя, оттуда до Донца, а отъ Донца по Тихую Сосну¹⁾. Тѣ же границы юридически признаваемы были еще въ XVI в.; въ актѣ разграниченія литовско-русскаго государства отъ королевства польскаго, между прочимъ читаемъ; „внизъ Днѣстра по половицы рѣки ажъ до Видова Озера—великое княжество литовское“²⁾. Но тогда эти границы, какъ увидимъ въ своемъ мѣстѣ, фактически сократились (послѣ разгрома Менгли-Гирея). Когда такія широкія границы были отмежованы мечемъ Ольгерда и укрѣплены Витовтомъ, то въ XV в. князьямъ Кіевскимъ предстояло внутри ихъ до нѣкоторой степени свободное поле насажденія колоній.

Уже изъ изложенныхъ выше свѣдѣній о томъ, что границы государства были опоясаны укрѣпленными пунктами, слѣдуетъ, что первымъ приемомъ колонизаціи могла быть только *военная колонизація*: впереди мирныхъ поселеній выдвинуты были *замки*, подобные тѣмъ острожкамъ, которыми подвигалась сѣверно-русская колонизація въ донскія и волжскія степи. Сами по себѣ подобные замки не означаютъ еще прочнаго заселенія страны; внутри ихъ сидѣлъ служилый военный людъ, временно занимавшій стражу, еще не прочно

---

¹⁾ Акты Зап. Р, II, N. 199,

²⁾ Вилен. Археограф. Сборн. т. I. стр. 126.

связанный съ мѣстностію; лишь потомъ эти военные люди дѣлаются и мѣстными землевладѣльцами. Вокругъ замковъ могли быть и были пустынные степи, по которымъ могли (хотя и съ меньшею свободою) двигаться толпы кочевниковъ,

Но такой, исключительно военный, характеръ имѣли въ началѣ XV в. лишь самые отдаленные украинные замки; внутри государства укрѣпленныя поселенія уже сдѣлались зерномъ, около котораго кристаллизуется мирно-гражданское населеніе. Здѣсь замки-города были слѣдующіе: *Кіевъ, Житомиръ, Овручъ, Чернобыль, Каневъ, Остеръ и Любечъ*; по показанію древнѣйшей Кіевской люстраціи и актовъ, къ этому счету надо прибавить слѣдующіе города, стоявшіе ближе къ степямъ: *Чудновъ, Винницу* (Винницу), *Хмельникъ, Межибожъ, Божскъ, Летичевъ, Браславль*, и на лѣвой сторонѣ Днѣпра *Прилуки* (Полт.). Этотъ списокъ существенно дополняется весьма важнымъ актомъ начала XVI вѣка т. е. ярлыкомъ Менгли-Гирея. Въ 1506 году знаменитый ханъ крымскій Менгли-Гирей прислалъ населенію южной Руси („всімъ русскимъ людямъ“) извѣстный нелѣпо-притязательный ярлыкъ, въ которомъ онъ утверждаетъ, что предки его, и особенно Хаджи-Гирей еще до Витовта, а потомъ при Казимирѣ пожаловали великихъ князей литовскихъ всѣми русскими землями, и въ особенности южно-русскими (о литовскихъ умалчивается). Такое обращеніе къ населенію Литовскаго государства, какъ „къ людямъ русскимъ“ въ высшей степени знаменательно, указывая, какъ сосѣди, даже варвары, смотрѣли на это государство. Въ перечисленіи русскихъ земель, сдѣланномъ въ ярлыкѣ, очевидно упоминаются весьма давнія поселенія, ибо указаніе, какъ на древнее пожалованіе, такихъ территорій, которыя заселены при самомъ Менгли-Гирей и великомъ князѣ Александрѣ, было бы слишкомъ нелѣпо; сверхъ того, самъ Менгли-Гирей опустошилъ въ 1482 году всю южную Русь, а потому къ началу XVI вѣка поселенія не увеличились здѣсь,

Г

а уменьшились сравнительно съ началомъ XV вѣка. Поэтому поселенія, упоминаемыя въ ярлыкѣ, мы въ правѣ отнести по крайней мѣрѣ къ началу XV вѣка. Въ ярлыкѣ ханъ называетъ между прочимъ: Подольскую тму (округъ), Каменецкую тму, Браславскую, Сокальскую тму, Звенигородъ „со всеми входы и з данми и съ землями и водами“, Черкасы, Хачибеевъ Маякъ (Одессу), вообще на правой сторонѣ Днѣпра, начиная отъ Кіева Днѣпромъ до устья его; а на лѣвой сторонѣ: Снепорожь, Глинскъ, Жолвяжь, Путивль, Биринь, Синечь, Хотѣнь, Лосичи, Хотмышль, Черниговскую тму, Сараева сына Егалтаеву тму, Милолюбъ (Радогощъ), Мужечъ, Осколь, Стародубъ и Брянскъ и т. д.; затѣмъ возвращаясь къ югу, ханъ называетъ: между прочимъ Балыклы, Карасунъ, городокъ Дашевъ, городище Тушинь, Немиръ, Мушачъ, Ходоровъ, „со всеми ахъ выходы и данми и землями и водами“. Прибавка о выходахъ и даняхъ дѣлается не вездѣ, но именно въ отношеніи къ такимъ округамъ, въ которыхъ предполагается осѣдлое населеніе; о нѣкоторыхъ (напримѣръ Хачибеевомъ Маякѣ) говорится только: „съ водами и землями“. Такимъ образомъ мы находимъ, что въ 1-й половинѣ XV вѣка въ степной украинной полосѣ стояли: на лѣвой сторонѣ Днѣпра города: *Глинскъ*, *Снепорожь* (кромѣ черниговскихъ и курскихъ городовъ); а на правой: Черкасы, *Балаклій* (с. Черкаскаго уѣзда), *Карсунъ* (Карасунъ), *Ходоровъ* (Канев. у.) Дашевъ, *Мушачъ* (м. б. Мушуровъ Звенигородскаго уѣзда), *Звенигородъ*, Браславъ, *Немировъ* (Немиръ), Сокаль, Тушинь. Ко многимъ изъизъ нихъ тянетъ округъ — „тма“; населеніе обложено данями (Ср. списокъ городовъ у Данил. Skar. дурѣ. I, 746).

Такимъ образомъ на лѣвой сторонѣ Днѣпра укрѣпленною и населенною является страна по рѣку Сулу, — на правой вся страна къ сѣверу отъ линіи, идущей отъ Черкасъ, чрезъ Звенигородъ и Браславль, т. е. пересекающей Бугъ и направляющейся къ бассейну Днѣстра, приблизительно подъ 49°

с.ш.. Далѣ на степномъ берегу Чернаго моря между устьями Днѣпра и Днѣстра стояли лишь отдѣльныя укрѣпленія.

Замки были укрѣпленіями, незначительными по объему и не всегда достаточно крѣпкими; они, пользуясь удобствами мѣстности, отчасти укрѣплялись земляными валами, на которыхъ стояли большею частію деревянные стѣны, пресѣкаемыя башнями. Постоянное, немногочисленное населеніе замковъ, состояло (кромѣ намѣстника и его людей) изъ служилыхъ лицъ, которыя считались лишь десятками; но за то лицъ, закаленныхъ впечатлѣніями вѣчной опасности.

Вокругъ замковъ и подъ защитою ихъ селились люди промышленные, впоследствии наименованные мѣщанами, хотя это было также полу-военное населеніе, содержавшее сторожу въ полѣ и на стѣнахъ своихъ укрѣпленій. Поселеніе ихъ вокругъ замка окружалось *острогомъ*. Такимъ образомъ военная колонизація ведетъ за собою *городскую промышленную*.

Вблизи замковъ и подъ защитою ихъ сядятся *села*, которыя вмѣстѣ съ замками уже тогда составляютъ цѣлые „повѣты“¹⁾. Многія изъ поселеній остались здѣсь отъ временъ до—татарскихъ (Прилука, Володорка и др.), нѣкоторыя отъ эпохи татарской (Охматовъ и др.). Въ своемъ мѣстѣ мы представимъ содержаніе древнѣйшей кievской люстраціи (ок. 1471 года), по которой многія села именно отмѣчены какъ существовавшія при Витовтѣ; таковы: *Терпсеевъ, Цветковъ, Гуляльнички, Водотыничъ, Соколча, Головчинъ, Ходорково, Почуйково, Ртищевъ, Иноходковцы, Евдадыевъ, Охремовцы, Онтоновъ*. Всѣ эти села въ описи обозначены: „на Роси“; они дѣйствительно уцѣлѣли

---

¹⁾ А. Ю и Р. I, № 20. Нижепредставляемыя свѣдѣнія о сельскихъ поселеніяхъ XV в. всѣ будутъ относиться къ Кіевскому повѣту и южно-степнымъ мѣстамъ (повѣтамъ Черкасскому, Браславскому, Хмѣльницкому, Винницкому и др.), не касаясь такихъ центральныхъ мѣстъ, каковы повѣты Житомирскій, Овруцкій, Любечскій и Остерскій, о заселенности которыхъ не можетъ быть сомнѣній.

большею частію до нашихъ дней подъ тѣми же именами въ бассейнѣ р. Роси, но не на правой, а на лѣвой сторонѣ этого бассейна. Всѣ они населены преимущественно служилыми людьми, хотя не мало въ нихъ и простаго земледѣльческаго населенія. Частнаго землевладѣнія здѣсь почти не видно; колонизація ведется непосредственно сельскимъ низшимъ населеніемъ (крестьянами) и равными имъ по положенію „слугами“; это полувоенное населеніе есть именно такое, какое и должно быть въ ту эпоху и въ той мѣстности (но такъ какъ кievская люстрація относится во всякомъ случаѣ уже ко 2-й пол. XV в., то мы представимъ о ней болѣе подробныя свѣдѣнія въ своемъ мѣстѣ).

Многія изъ селъ, названныхъ въ древнѣйшей люстраціи, названы также въ „Записи о денежныхъ и медовыхъ даняхъ“ въ пользу Софійскаго монастыря, относящейся къ нач. XV в. ¹⁾; таковы города и села: Чудновъ, Романово, Сокольча, Скочище, Водогынъ и др. Но здѣсь упоминаются и другія поселенія, какихъ нѣтъ въ послѣдующей описи: Ключкевичи, Сельцо, *Нородичи*, *Хобное*, *Няневщина*, *Шумскъ*, *Новое село*, *Кляжичи*, и сверхъ того нѣсколько т. н. „земель“, которыя могли быть простыми угодьями (для рыболовства, пчеловодства и охоты), хотя владѣвшіе этими землями несомнѣнно сидѣли сами на нихъ; такова Полочанская земля, Подолѣшенская земля подъ Полозомъ (т. е. во владѣніи Полоза), Ильчевская земля, Ондрѣвскій островъ на Уши подъ Мартиновичами, Ильинскій островъ, Малинская земля, Либѣвическая, Мѣхѣвская земля и другія упоминаемыя и въ древнѣйшей люстраціи.

Такъ шла впередъ *земледѣльческая (крестьянская)* колонизація, полу-служилая, полу-военная. Нѣтъ сомнѣнія, такая колонизація—самая прочная, потому что земледѣльческій трудъ, связывая поселенца съ почвою, побуждаетъ его вновь

¹⁾ А. З. Р. I № 26. Археограф. комиссія помѣтила этотъ актъ „1415 г. или позже“.

возвращаться на старое мѣсто даже тогда, когда бурный набѣгъ татарщины сравняетъ его жилище съ землею и лишитъ его семьи. Трудъ этого рода требуетъ многочисленнаго и нескученнаго населенія.

Съ XV вѣка начинается и *землевлдѣльческая колонизація* кіевскихъ украинскихъ мѣстъ. Первоначально частными землевладѣльцами дѣлались владѣльцы упомянутыхъ пустырей и лѣсныхъ участковъ, которые прежде принадлежали имъ на правахъ потомственнаго пользованія, а затѣмъ на правѣ собственности. Раздача такихъ пустынь, съ правомъ призывать новыхъ поселенцевъ, во всѣхъ отношеніяхъ была выгодна для государства. Заселенныя имѣнія даются рѣдко; раздача населенныхъ мѣстъ усиливается только при великомъ князѣ Александрѣ и при Сигизмундѣ I-мъ. Именно такую раздачею степей и лѣсовъ подвигается тогда русская колонизація къ югу отъ Роси и въ пустынныхъ мѣстахъ заднѣпровья. Письменные свидѣтельства о раздачѣ земель въ Кіевщинѣ частнымъ владѣльцамъ идутъ со временъ Владиміра Ольгердовича: онъ (будто бы) въ 1390 году подтвердилъ Юрію Ивановичу (потомку Тугорхана Каримана князя Половецкаго, тестя князя Святополка) нѣсколько имѣній (пожалованныхъ его предкамъ) на правой и на лѣвой сторонѣ Днѣпра (въ вознагражденіе за то, что его отчины опустѣли отъ татаръ), а именно на правой сторонѣ: *Славовъ, Мышко* при Тетеревахъ (Радомысль), *Рудю, Кочеровъ, Велицу, Охотовъ*. Сверхъ того ему подтвержденъ „отдѣлъ Сквирскій“, унаслѣдованный имъ отъ Тугорхана по рѣкамъ Роси, Растовицѣ и Каменицѣ, который прежде звали Сквирою, а теперь (при князѣ Владимірѣ) „повѣтовщиной, въ томъ числѣ: Сквиря, Ягнятинъ, Трилѣсье, Фуццо (Фастовъ)¹⁾.

¹⁾ См. Руликовскаго: „Opis. powiatu Wasilkowsk.“, стр. 33 и Похилевича: „Сказанія“, стр. 190, Въ этихъ грамотахъ кн. Вла-

На „сѣверской“ (лѣвой) сторонѣ Днѣпра ему даны: *Рожны, Крехово, Осово, Свѣтильново, Бердово, Островецъ, Буковъ, Варно, Волузовъ, Нлжинъ, Дорогинъ*, „со всѣми урочистыми пущами, начавши отъ Десны по Удаю и по Остерю; а также и *Сосновскій отдѣлъ* и *Высогоръ*.

Потомку этого Юрія Рожиновскаго — Михаилу, сынъ князя Владиміра Александръ подтвердилъ, по грамотѣ отца своего („бардзо спустошалою“), его имѣнія, а именно: въ Полѣсѣ на Звиздени (Здвижу) и Тетеревѣ: Тимевичи, Тригобивичи, Коленца, Трудемевичи, Микуличи, Хвилимоновичину, Гульльники на Стугнѣ, Бѣлки и Глѣбовѣ на Рпени (Ирпени). Если не признать грамотъ Владиміра и Александра подлинными, необходимо отнести составленіе ихъ къ довольно раннему времени и такимъ образомъ признать, что обширныя степи на юго-западѣ Кіевщины и за Днѣпромъ уже были раздаваемы частнымъ лицамъ съ цѣлю колонизаціи пустынь.

Въ напечатанныхъ актахъ временъ Витовта и Свидригайла находимъ нѣсколько пожалованій имѣній въ Кіевщинѣ; для примѣра укажемъ жал. грам. Свидригайла 1437 г. слугѣ Каленику Мышковичу на нѣсколько селъ въ Житомирскомъ и Овручскомъ повѣтахъ ¹⁾; его же 1438—слугѣ Григорію Стреченовичу на села *Бѣликовцы* и *Слободку* въ Летичевскомъ повѣтѣ ²⁾ (гораздо большая часть привилегій Свидригайла относится къ волинскимъ имѣніямъ, что имѣетъ мало отношенія къ вопросу о колонизаціи). По отношенію къ степнымъ мѣстамъ въ при-бужской украинѣ въ актахъ сохра-

---

диміра и Александра весьма подозрителенъ языкъ, который, впрочемъ, можетъ быть отнесенъ на счетъ неисправности позднихъ списковъ. Содержаніе же грамоты основателю рода кн. Рожанскихъ отчасти подтверждается дѣйствительнымъ владѣніемъ Рожинскихъ на обоихъ берегахъ Днѣпра.

¹⁾ Ак. южн. и зап. Рос. I. № 19.

²⁾ Ibid. № 20.

няются свѣдѣнія о раздачѣ ихъ при Витовтѣ; такъ въ 1580 г. въ городскій судъ Брацлавскій была предъявлена явка о томъ, что документы отданные для храненія въ Винницу частному лицу, сгорѣли во время нападенія на замокъ Крымскаго хана; въ томъ числѣ пропали привилегіи великаго князя Витовта и короля Олбрахта Костѣ Кошиловичу на селища въ воеводствѣ Брацлавскомъ: *Ублингъ, Пашковцы, Соврангъ, Бесподки, Кирсовцы, Деренковцы, Кошиловцы, Олешковцы, Урси-Животы и Харпаки* ¹⁾.

Пожалованія князя Александра Владиміровича въ пользу частныхъ лицъ направлены на внутреннія и сѣверныя части Кіевщины; такъ въ декретѣ между княземъ Вишневецкимъ и п. Волковскимъ 1612 указывается на двѣ грамоты великаго князя Казиміра: первая (мая 19, инд. 1) къ князю Александру Владиміровичу, чтобы онъ возвратилъ земли въ воеводствѣ Кіевскомъ надъ р. Ушею (Ловецкую и Тихиревскую) Грыню Папиничу и Макару Волковичу, съ обязанностями земской службы, на правахъ, одинаковыхъ съ прочими землянами Кіевскими. Другою грамотою тогоже Казиміра (сенг. 24, инд. 2), великій князь утверждаетъ упомянутую землю, возвращенную княземъ Александромъ Владиміровичемъ, въ потомственномъ владѣніи Папинича и Волковича ²⁾.

Кн. Семень Александровичъ подвинулъ болѣе колонизацію въ степныя южныя пространства; такъ (по показанію грамоты великаго князя Александра 1494 года) онъ далъ боярину Кіевскому Ершевичу имѣніе *Мошны* (въ Черкасскомъ повѣтѣ; „а въ томъ имѣніи были люди ясачные, къ Черкасомъ служили ясачную службу“; послѣ князя Семена они были частію побиты татарами, частію ушли въ Черкасы. Великій князь Александръ, подтверждая права сына Ершевича на Мошны,

---

¹⁾ К. ц. арх. кн. № 4804, л. 256 и слѣд.

²⁾ Кіев. центр. арх. кп. № 1146, л. 457.

позволяетъ ему „людь садити“; но уже приказываетъ Черкасскому намѣстнику не привлекать ихъ къ Черкасской ясачной службѣ и „дать имъ покой; нехай они ему служатъ потому, какъ „въ иншихъ боярѣ Кіевскихъ люди господарамъ своимъ служатъ“¹⁾. Въ этомъ и выражается огромная разница землевладѣльческой колонизаціи XV вѣка отъ такой же XVI вѣка (начавшейся со временъ великаго князя Александра и особенно усилившейся со времени Люблинской уніи). Первая привлекала свободное—полувоенное населеніе крестьянъ; вторая шляхетская—имѣла въ виду не интересы страны (ея заселеніе), а интересы отдѣльныхъ лицъ и высшаго класса.

Однимъ изъ интереснѣйшихъ пожалованій южныхъ пустынь является подтвердительная жалов. грамота князя Семена Александровича слугѣ его Гер. Шашку 1459 года: въ ней великій князь Кіевскій подтверждаетъ Шашку право потомственного владѣнія городищемъ Тимоловомъ, и лѣсами: Гнилецкимъ, Томиловымъ, Печенѣжцемъ, Ключовымъ, Бугаевымъ и „другими лѣсами, лѣсками, и землями“ по рѣкѣ Русавѣ до впаденія ея въ Днѣстръ, „городищами и урочищами по рѣкѣ Кусницѣ и Кусночкѣ и по рѣкѣ Каменицѣ по Сухую Каменицу“, съ подойминами по рѣкѣ Рапковку, впадающую въ Днѣстръ, со всѣми стѣнками, ярами и долинами по берегу Днѣстра и въ „поляхъ“. Такимъ образомъ дается большое пространство пустой земли по Днѣстру; ни о какомъ крестьянскомъ населеніи въ этихъ имѣніяхъ не говорится, владѣлецъ долженъ самъ создать это населеніе.

Въ этомъ же характерѣ утверждается частное землевладѣніе и въ при-бужскихъ степяхъ, около Хмѣльника, Винницы и Браслава. Тамъ находимъ и частное землевладѣніе въ точномъ

---

¹⁾ Похилевичъ: „Сказаніе о населенныхъ мѣстностяхъ Кіев. губ.“, стр. 620.

²⁾ См. „Грам. вел. князей“, изд. Антоновича и Казловскаго, № 9.

смыслѣ и древній способъ временнаго пользованія волостями, поочередно предоставляемаго боярамъ мѣстнаго замка. Судя по грамотѣ 1431 года данной Свидригайломъ, около Браславскаго замка находятся „земляне“ (частные владѣльцы): Карпъ Ив. Мокулинскій, владѣющій Микулинскими имѣніями, въ частности Почапинцами, а также паны: Макс. Тымковичъ, Ярмола, Евсей, и Кмита. ✓

Другой способъ землевладѣнія находимъ въ Хмѣльницкомъ повѣтѣ; Хмѣльницкіе бояре защищаютъ свой грунтъ (приписанный къ замку) *in commune*, какъ общій для нихъ ¹⁾. Поочередное владѣніе бояръ замковыми грунтами извѣстно какъ изъ общихъ уставныхъ грамотъ Кіевской земли, такъ изъ (неизданныхъ еще) актовъ литовской метрики о раздачѣ земель Казиміромъ Ягелловичемъ.

Изъ пожалованій Казиміра и Александра обнаруживается существованіе многихъ силъ и землевладѣльческихъ имѣній въ Кіевскомъ Винницкомъ и Браславскомъ повѣтахъ, возникновеніе которыхъ должно быть отнесено покрайней мѣрѣ къ половинѣ XV вѣка. Въ „записи о томъ кому король (Казиміръ) имѣнія раздалъ“ ²⁾ между прочимъ отмѣчается: „Ходыцѣ Басючу берегъ бобровые гоны у Версѣхъ подѣ его дворомъ по Устынѣ одѣ Днѣпра до Княжичъ“. Таковы же пожалованія великаго князя Александра: Сеньку Полозовичу на имѣніе Хабное въ Завшской волости „зѣ дачкой грошовой и медовою и съ неделскими ведры и съ побережными куніцами“ (1494 года окт. 26); пожалованіе с. Соколовичей въ Кіевскомъ повѣтѣ дворянину великаго князя Сурина (1493 года окт. 20); пожалованіе намѣстнику Овруцкому Горностаю Романовичу на человѣка Дитятковича въ Кіевскомъ повѣтѣ („тотъ человѣкъ Дитятковичъ даивалъ отцу нашему съ тое земли, на

---

¹⁾ Ibid. № 4.

²⁾ Лит. метр. зап. кн. IV.

которой онъ сидитъ, дани четыре карамоны меду; и мы ему того человѣка дали вѣчно, потому, какъ и отцу нашему служиваль“, — 1494 года мая 7); подтверженіе намѣстнику Винницкому Быку Александровичу на имѣніе Жерковщину въ Браславскомъ повѣтѣ, въ слѣдствіе уступки ему этого имѣнія отъ Браславской землянки Кахны (инд. 12, янв. 24)¹⁾. Не умножаемъ примѣровъ пожалованій другими свидѣтельствами актовъ изданныхъ²⁾ и неизданныхъ, не находя этого необходимымъ для специальныхъ цѣлей исторіи колонизаціи. Характеръ первоначальнаго землевладѣнія въ южной Руси, въ литовскую эпоху, въ высшей степени важный самъ по себѣ, заслуживаетъ особаго разсмотрѣнія; здѣсь мы касаемся его лишь для того, чтобы показать, что землевладѣльческая колонизація степей въ XV вѣкѣ была военно-гражданская; а) землю получали мѣстные служилые люди, обязанные защитой мѣстнаго замка; б) получали подъ условіемъ службы, которую они несли не только наравнѣ съ прочими классами, но и по преимуществу; в) крестьяне частно-владѣльческихъ имѣній, оставаясь свободными, призваны были служить не одному своему пану, а вмѣстѣ и государству; такимъ образомъ колонизація XV вѣка не приводила съ собой крѣпостнаго права, чѣмъ существенно она отличается отъ шляхетской колонизаціи XVI вѣка.

Одинаковое значеніе съ землевладѣльческой колонизаціей имѣетъ въ южной Руси *монастырская колонизація*, отличающаяся отъ такой же сѣверно-русской колонизаціи тѣмъ, что на сѣверѣ, въ лѣсной полосѣ, монастыри сами были передовыми колоніями и вели за собою промышленныя и земледѣльческія поселенія; южно-степныя полосы не представляли такихъ удобствъ для отшельнической жизни. Поэтому, за

¹⁾ Метр. лит. запис. книга III.

²⁾ См. Ак. ю и з. Р. том, I, №№ 15, 17, 18, 19, 21, 24, 25, 28, 29, 30, Ак. зап. Р. I; № 6, 22, 36, 44, 45, 46, 53; и настоящаго тома №№ I—III.

немногими исключеніями, мы не видимъ здѣсь основанія новыхъ монастырей. Здѣсь древніе монастыри, преимущественно Кіевскіе, получали отъ великихъ князей и ихъ на-мѣстниковъ пустынные земли для промышленной эксплуатаціи. Во главѣ ихъ, по отношенію къ южнымъ степямъ, стоитъ Кіевскій Николаевскій Пустынный монастырь. Его владѣнія шли преимущественно къ югу, тогда какъ Печерскій монастырь распространялъ свои частно-владѣльческія права на болѣе населенныя мѣстности сѣверной Кіевщины и Черниговскаго заднѣпровья. Монастырь Никольскій можно признать первымъ частнымъ владѣльцемъ въ Запорожьѣ: по одной грамотѣ Остафія Дашкевича ¹⁾, уже въ то время права этого монастыря въ тѣхъ мѣстахъ были старинными, которыя надо было возстановлять при помощи старожильцевъ. По приказанію великаго князя, Дашкевичъ „разспрашивалъ бояръ и мѣщанъ Черкасскихъ и козаковъ старыхъ о тѣхъ уходахъ въ Бѣлобережьѣ, бобровыхъ и рыбныхъ гонахъ по озерамъ, которые даны на монастырь Пустынскій еще при первыхъ державцахъ Черкасскихъ, и по какія мѣста простирается „знамя“ тѣхъ уходовъ. Опрашиваемые показали, что „знамя этихъ уходовъ, идучи на низъ,— по Ерданъ, да по Мачину, а на верхъ идучи—по Быстрицу“. Монастырь учреждалъ намъ промысловыя заведенія, которыя, мало по малу превращались въ поселенія.

Черезъ всѣ указанные способы колонизаціи въ Кіевскомъ княжествѣ распространялось населеніе, исключительно русское. Поименныхъ переписей населенія отъ того времени не сохранилось до насъ; однако нѣкоторыя указанія и этого рода есть; такъ по упомянутой выше „Записи о денежныхъ и медовыхъ даняхъ“, населеніе, обложенное данью, перечисляется такъ: Микула съ сыномъ, Павель съ дѣтми, Левонъ

¹⁾ Хранящійся въ архивѣ Кіевской комиссіи и имѣющей войти въ составъ издаваемыхъ ею актовъ о засесеніи.

Станѣвичъ, Кузма, Павель, Захарья, Ходыка, Агафоникъ, Петръ Дьяковъ, Ондрыко, Ходоръ, Савостьянъ, Ивановы дѣти, Василь и пр. ¹⁾. Впрочемъ въ данномъ случаѣ и сомнѣваться нельзя о національности всѣхъ жителей, поименованныхъ въ „записи“, ибо въ ней рѣчь идетъ о десятинахъ въ пользу Софійскаго монастыря. Въ древнѣйшей кievской люстраціи также упоминается о софійской десятинахъ. Однимъ изъ главныхъ землевладѣльцевъ были православные монастыри.

Что касается до свѣтскихъ владѣльцевъ, то ихъ русская національность также не подлежитъ никакому сомнѣнію, что видно уже отчасти изъ именъ и фамилій, приведенныхъ выше. Новое землевладѣльческое населеніе Браславскаго повѣта при Свидригайлѣ не есть сбродъ польско-татарско-русскій, а исключительно состоитъ изъ русскихъ элементовъ; такъ въ грам. 1431 г. перечисляются: Карпъ Ивановичъ Микулинскій, Тихонъ Слупица, Василь Омелковичъ, Семень Юзыповичъ, Максимъ Тымковичъ, Ярмола, Евсей, Кмыта. Бояре Хмѣльницкіе, упоминаемые тамъ же, суть: Васко, Кондрать, Евсей.— Несомнѣнно, что въ Кіевѣ, и можетъ быть въ другихъ городахъ Кіевскаго княжества, были отдѣльныя лица и даже учреждены католико-польскія; но были здѣсь съ такимъ же значеніемъ, какъ и въ до-татарское время, благодаря вѣротерпимости русскихъ князей, т. е. существовали на ряду съ лицами и учрежденіями разныхъ другихъ національностей, будучи вовсе незамѣтными среди подавляющей массы туземной-русской націи. Такъ былъ въ Кіевѣ еще съ 1228 г. Доминиканскій монастырь, которому, однако, не оказывали особаго покровительства князья кievскіе Владиміръ и Александръ Владиміровичъ, какъ ошибочно утверждаютъ польскіе писатели ²⁾.

¹⁾ Ак. З. Р. I № 26.

²⁾ Мнимая грамота Александра Владиміровича Доминик. монастырю 1411 г. напечатана митр. Евгеніемъ въ „Описаніи Кіево-

Далѣ, и представители католическихъ учрежденій южной Руси были по національности, или литовцы, или даже (хотя весьма немногіе)—русскіе ¹⁾).

Сводя въ одно сказанное о заселеніи Кіевского княжества въ XIV и XV вв., получаемъ слѣдующіе выводы:

1) Литовское завоеваніе обезпечило (хотя и не вполне) южную Русь отъ вліянія татарской власти на судьбу и характеръ ея населенія.

2) Сами литовцы не принесли въ южную Русь новаго этнографическаго элемента.

3) До нѣкоторой степени единство Литовскаго государства содѣйствовало національному объединенію сѣверо-западной Руси (Бѣлоруссіи) и юго-западной (Малороссіи).

4) Границы русскаго государства въ (частности Кіевского княжества) отодвинуты къ берегамъ Чернаго моря; чѣмъ пріобрѣтена новая территорія для русскихъ заселеній.

5) Въ XV в. дѣйствительное заселеніе южныхъ степей совершаемо было русскими князьями путемъ военной, городской, крестьянской, землевладѣльческой и монастырской колонизаціи, причѣмъ главная заслуга принадлежитъ Витовту и Олельковичамъ.

6) Колонизаціонное движеніе въ степи не только совершаемо было русскими государственными силами, но и изъ племенныхъ элементовъ исключительно русскихъ, безъ пособій со стороны какой-либо сосѣдней націи.

Софійскаго собора". И. И. Малышевскій совершенно справедливо отвергаетъ ея подлинность, ибо Александръ сдѣлался кіевскимъ княземъ лишь съ 1440 года; см. „Доминиканецъ Яцекъ Одровонжъ, мнимый апостолъ земли русской“. Кіевъ 1867 г.; стр. 95 и слѣд.

¹⁾ См. списокъ католич. кіевскихъ епископовъ у М. А. Максимовича: „Нѣчто о землѣ Кіевской“ (Украинецъ, 1864, стр. 8).

IV.

Обращаясь къ судьбѣ населенія Волыни и западной Подоліи въ XIV—XV в.в., находимъ, что въ общемъ составъ и движеніе населенія въ этихъ странахъ ничѣмъ существеннымъ не отличаются отъ характера и распространенія населенія въ Кіевскомъ княжествѣ. Но внутренній и внѣшній ростъ русской націи здѣсь (именно въ западномъ Подольѣ) идетъ медленно; естественное развитіе его задержано отношеніями къ Польшѣ, сначала въ силу захватовъ Казимира Великаго (въ 40-хъ годахъ XIV в.), потомъ въ силу личной уніи правящихъ лицъ литовскаго государства и Польши.

Одновременно съ завоеваніемъ литовцами южной Руси, совершается завладѣніе нѣкоторыми частями ея со стороны Польши, съ результатами весьма различными (и даже противоположными) для дальнѣйшей національной судьбы Руси. Польскій король Казиміръ В. завладѣлъ Галиціею около 1340 г. Сколько можно заключить изъ спутаннаго разсказа Длугоша, этотъ захватъ совершился въ нѣсколько пріемовъ: походъ въ апрѣлѣ 1340 г. сопровождался занятіемъ Львова; второй походъ того же года имѣлъ послѣдствіемъ занятіе Владиміра Волынскаго; новый походъ привелъ къ захвату Перемышльскаго, Галицкаго, Саноцкаго, Любачевскаго и Тереховльскаго округовъ, а также къ занятію Луцка, а равно и опять Владиміра Волынскаго (обстоятельство указывающее на то, что мнимыя завоеванія Казимира были набѣгами, повторяв-

шимися нѣсколько разъ на одни и тѣ же мѣста, и что захватъ Воыни не былъ прочнымъ государственнымъ присоединеніемъ ея къ монархіи Казимира).—Въ виду этого мы не считаемъ существеннымъ для дѣла вопросъ о томъ—завладѣлъ ли тогдаже Казимиръ и западнымъ Подольемъ (т. е. Днѣстровскимъ Понизьемъ), что утверждаетъ Длуготъ и съ чѣмъ не соглашаются русскіе писатели. Набѣги на эти земли польскій король могъ совершить безпрепятственно, ибо защищать полу-пустынную мѣстность было некому; здѣсь лежало не заманчивое владѣніе готовыми поселеніями и богатыми мѣстностями, а тяжкій трудъ заселенія и освобожденія страны отъ власти татаръ. Мы считаемъ возможнымъ признать показанія Длугоша ¹⁾, и потомъ на этой странѣ провѣрить колонизаціонныя способности польскаго государства и польской націи, такъ какъ Понизье есть собственно часть Галиціи и колонизація Днѣстровскихъ степей лежала на обязанности того, кто владѣлъ Галиціею.

Возвращаясь къ Воыни, находимъ, что здѣсь одновременно распространялась власть литовскихъ князей послѣ похода Гедимина; два завоевательныхъ потока должны были столкнуться на этой почвѣ. Разрѣшеніе этой коллизіи можно прослѣдить по уцѣлѣвшимъ до насъ договорамъ между литовскими князьями и Казимиромъ.

Воынь досталась по смерти Гедимина (въ 1340 году) сыну его Любарту, котораго владѣнія далеко не были такъ прочны и обезпечены какъ владѣнія Владиміра кіевскаго. Польскій король простиралъ свои притязанія гораздо дальше Галиціи: по договору 1340 года на долю воынскихъ князей досталась вся Воынь и Берестье и восточная часть Галиціи (Бѣльзь, Холмъ) ²⁾. Въ 1343 году „Даниль Острож-

---

¹⁾ См. Н. П. Дашкевича: „Замѣтки“, стр. 24.

²⁾ См. Даниловича: Skarb. Dypł. I. № 361.

скій и другіе русскіе князья, видя, что ляхи многихъ уже прельстили въ свою вѣру, взбунтовались и призвали множество татаръ на Польскую землю; но король Казиміръ не пустилъ ихъ презъ Вислу“ (густын. лѣт.). По договору 1366 г. литовскіе князья (съ Ольгердомъ во главѣ) должны были уступить Казиміру не только всю Галицію, но и западную часть Волыни, т. е. стольный городъ Владиміръ съ его округомъ, а также Кременецъ; впрочемъ городъ Владиміръ былъ тогда же переданъ Коріатовичу. Во владѣніи Любарта остается лишь Луцкъ и его округъ (Стожекъ, Даниловъ, Закамень, Шумскъ, Острогъ, Полонное, Межибожье) и нѣкоторая часть округа владимірскаго (Ветлы, Любязь, Чернечгородокъ, Камень и Мѣльница) ¹⁾. Нельзя думать, что короткое хозяйничанье Польши въ западныхъ областяхъ Волыни могло оставить нѣкоторыя послѣдствія для этнографическаго состава тамошняго населенія. Откуда взяла густынская лѣтопись извѣстіе, что при Казимірѣ В. многіе русскіе были обращены въ католичество, не знаемъ. Думать, что уже тогда населеніе Волыни въ цѣломъ его составѣ потерпѣло какія-либо существенныя измѣненія, не позволяютъ послѣдующіе историческіе факты: западная часть Волыни, уступленная Польшѣ въ 1366 году, вскорѣ опять вошла въ составъ Литовскаго государства, именно въ 1370 году при великомъ князѣ литовскомъ Кейстутѣ. Если Галиція, до сихъ поръ остающаяся подъ непрерывнымъ 500 лѣтнимъ вліяніемъ польской національности, удержала русскую народность, то Волынь не могла потерять ее въ 3 года. Съ того времени Волынь (въ составѣ трехъ повѣтовъ: Владимірскаго, Луцкаго и Кременецкаго) непрерывно остается за Литовско-русскимъ государствомъ, не смотря на новыя попытки завладѣнія со стороны Польши, вызванныя уніею 1386 года.

---

1) Ibid. № 432.

Личная унія 1386 года, не приведшая (какъ мы видѣли) никакихъ послѣдствій для населенія Кіевскаго княжества, столь же мало отразилась на національномъ складѣ Воыни. Воынь составляла отдѣльное княжество, нерѣдко претендовавшее на отдѣльную политическую роль въ самомъ Литовскомъ государствѣ; такъ было, когда ея управлялъ Витовтъ (въ 80 годахъ XIV в.), титуловавшійся великимъ княземъ, хотя еще не былъ возведенъ на Виленскій великокняжескій столъ. Столица его — Луцкъ конкурировала опять въ равенствѣ значенія съ Бѣлорусско-литовскою столицею. Соперничая со своимъ двоюроднымъ братомъ Ягайломъ, Витовтъ не уступалъ ни въ чемъ ему, какъ великому князю литовскому, а тѣмъ болѣе, какъ королю польскому. Въ силу этого, всѣ мѣры полонизма, которыя тогда предпринимаемы были съ нѣкоторымъ успѣхомъ въ Вильнѣ (распространеніе католицизма чрезъ подарки и принужденіе, даже тѣлесное наказаніе, назначеніе на епископскія католическія кафедръ поляковъ, присвоеніе шляхетства только католикамъ, приобщеніе панскихъ фамилій къ гербамъ польскимъ), — всѣ эти мѣры, приводившія литовцевъ тотчасъ же къ усвоенію польской національности и католичества, не имѣли никакого успѣха въ южной Руси; въ актѣ Городельской уніи всѣ фамиліи, принявшія польскіе гербы, были литовскія, и ни одной южно-русской. Хотя князьями Воыни были католики (Витовтъ, а потомъ Свидригайло), но и они постоянно защищали интересы русской національности; сверхъ того Воынь нашла себѣ мѣстныхъ вождей въ знаменитомъ родѣ князей Острожскихъ, изъ которыхъ Даніилъ (какъ упомянуто) далъ отпоръ Казимиру Великому въ 1343 году.

Не видимъ нужды останавливаться долѣе на судьбѣ населенія Воыни, какъ страны центральной, въ которой русское населеніе восстановлено еще Даніиломъ; ссылаясь на то, что сказано о томъ выше, а равно и на свѣдѣнія о на-

ціональномъ составѣ высшихъ южно-русскихъ классовъ, также уже сообщенныя, переходимъ къ той странѣ, которая подлежала колонизаціи со стороны Галиціи и Волыни т. е. къ Подолію.

Если Казиміръ Польскій занялъ Подолье въ 1340 году, то любопытно, что сдѣлано Польшею въ промежутокъ польскаго владѣнія этою страной? Оказывается, что страна не только не была колонизуема, но и не была освобождена отъ татаръ до 60-хъ годовъ XIV вѣка.

Подолье находилось въ непосредственной власти татаръ до побѣды Ольгерда въ Синеводской битвѣ (ок. 1363 года) и до появленія тамъ Коріатовичей. Вѣлорусскія лѣтописи (Попова) рассказываютъ, что тогда князь великій Ольгердъ, „шедь въ полѣ съ Литовскимъ войскомъ побилъ татаръ на Синей Водѣ, именно трехъ братьевъ: Хочибея, Кутлубуга и Дмитрія; эти три брата татары были отчичами и дѣдичами Подольской земли, а отъ нихъ завѣдовали атаманы и баскаки (которые) брали („удаючи“) отъ этихъ атамановъ дань съ Подольской земли (такъ переводимъ мы неясный текстъ: „приежь удаючи отъ тыхъ атамановъ“). Въ то время братъ Ольгерда Коріатъ держалъ Новгородокъ Литовскій, и у него было 4 сына: Юрій, Александръ, Константинъ и Ѳедоръ; тогда эти 4 брата князя Коріатовичи, съ позволенія великаго князя Ольгерда и съ помощью Литовской земли, пошли въ Подольскую землю. Въ Подольской землѣ тогда не было ни одного города, ни рубленаго деревяннаго, ни каменнаго. Князя Коріатовичи, пришедши въ Подольскую землю, вошли въ пріязнь съ атаманами и начали оборонять Подольскую землю отъ татаръ и баскакамъ выхода не стали давать. Прежде всего они нашли себѣ крѣпкое мѣсто на р. Смотричи и построили городъ Смотричь; на другомъ мѣстѣ были черницы на горѣ,—въ томъ мѣстѣ Коріатовичи построили („нарядили“) городъ Бакоту. Занимаясь охотою, случилось имъ загнать оленей въ тотъ островъ, гдѣ нынѣ лежитъ городъ

Каменецъ; тамъ они, вырубивши лѣсъ, построили каменный городъ—Каменецъ. Съ того времени они утвердили каменными постройками все Подольскіе города и заселили („осѣли“) всю землю Подольскую.

Признавая этотъ разсказъ преданіемъ, записаннымъ при Витовтѣ, мы во всякомъ случаѣ должны признать за нимъ гораздо большую историческую вѣрность, чѣмъ за спутаннымъ разсказомъ Длугоша и Кромера ¹⁾. Конечно, было бы странно видѣть въ приведенномъ разсказѣ дословно и фактически вѣрное (въ послѣдовательномъ порядкѣ событій) историческое свидѣтельство; въ немъ изложенъ общій ходъ долговременныхъ и разновременныхъ порывовъ литовско-русскаго государства въ юго-западный Днѣстровскій уголь. Изъ этого разсказа очевидно только, что во времена владычества татаръ Подолье было заселено русскимъ племенемъ, которое жило въ открытыхъ общинахъ, управляемыхъ атаманами, что оно платило чрезъ баскаковъ дань татарскому княжескому роду, который (ср. извѣстіе Стрыйковскаго о татарахъ, вышедшихъ послѣ того изъ Подоліи въ Добруджу и говорившихъ славянскимъ языкомъ) обрусѣлъ до того, что одинъ изъ князей татарскихъ называется Димитріемъ, что Коріатовичи прибыли сюда вслѣдствіе ослабленія татаръ пораженіемъ ихъ отъ Ольгерда и что здѣсь они опирались на туземное-русское населеніе, завели прочную гражданственность (строили города) и заселяли край. Только тогда явились польскія притязанія на защищенный и умиротворенный уже край,—притязанія, выразившіяся то въ попыткахъ мирнаго присоединенія Подолья посредствомъ предполагавшагося (но не состоявшагося) брака

---

¹⁾ См. критическій разборъ сказанія у В. Б. Антоновича: „Очеркъ ист. в. кн. Лит.“; Н. П. Дашкевича „Замѣтки“; И. Молчаповскаго: „Очеркъ извѣст. о Подольской землѣ“ и у Стадницкаго: „Synowie Gedimina“ и „Olgiard i Keistut“.

дочери Казимира съ Константиномъ Коріатовичемъ, то во враждебныхъ столкновеніяхъ. До нѣкоторой степени поляки успѣли уже при Коріатовичахъ: Юрій и Александръ, сидя такъ далеко отъ центра Литвы, и такъ близко къ Польшѣ и Галиціи (уже принадлежавшей Польшѣ), вошли въ союзъ или подручничество къ Казимиру и стояли на его сторонѣ при попыткѣ Казимира завоевать Волынь въ 1366 году, подкупленные обѣщаніемъ передать завоеванныя страны Волыни въ ихъ владѣніе, что дѣйствительно отчасти и исполнено, такъ какъ городъ Владиміръ, отнятый у Любарта, переданъ Александру Коріатовичу.

Не смотря на такое вліяніе Польши на Подолье въ XIV в., дѣло освобожденія и защиты страны отъ татаръ совершается не поляками, а подольскими князьями и русскимъ населеніемъ; въ битвѣ съ татарами погибъ Александръ Коріатовичъ.

Но Коріатовичи прославились не одною внѣшнею защитою страны, а внѣдряли въ нее и средства мирнаго гражданскаго процвѣтанія. Когда, послѣ ихъ владычества, въ 1493 году, Подолье превращено Витовтомъ въ провинцію Литовскаго государства, то оказалось, что страна эта уже вполнѣ благоустроенная: въ ней были города: *Каменецъ, Смотричъ, Червоногородъ, Скала, Бакота*; тогда еще къ ней причислялись и города Побужья (отошедшіе въ XV в. къ Кіевскому княжеству, а именно: Межибожь, Божскъ, Винница, Сокольче и Браславъ). Когда и кѣмъ построены эти города въ бассейнѣ Днѣстра? Оставимъ въ сторонѣ свидѣтельство бѣлорусской лѣтописи, приведенное выше; допустимъ на время, что показанія ея о построеніи Смотрича, Каменца и Бакоты князьями Коріатовичами, суть позднѣйшія и тенденціозныя измышленія лѣтописца (чего, однако, въ дѣйствительности мы не думаемъ); для насъ остается довольно нехитрое средство открыть время основанія подоль-

скихъ городовъ, а именно слѣдующее: въ до-татарскую и татарскую эпоху мы не видимъ этихъ городовъ кромѣ Бакоты; въ 1395 году они существуютъ (какъ объ этомъ заявляетъ актъ 13 июня 1395 года о пожалованіи западнаго Подолья Спитку); значитъ они основаны тогда, когда правили здѣсь Коріатовичи. Правда, въ до-татарскую эпоху могли существовать здѣсь и существовали другіе города; но несомнѣнно, что они послѣ Даниила пришли въ упадокъ, вслѣдствіе непосредственнаго хозяйничанья здѣсь татаръ, которые тогда еще не отвыкли отъ кочеваго образа жизни; для нихъ гораздо было легче держать въ своихъ рукахъ населеніе, живущее въ открытыхъ мѣстахъ, а не въ замкахъ. Городища (т. е. города въ развалинахъ) конечно оставались. Поэтому лѣтопись мало преувеличиваетъ, когда говоритъ, что Коріатовичи въ 60-хъ годахъ XIV в. не застали здѣсь ни одного города, ни рубленаго, ни каменнаго. Коріатовичи не только воздвигаютъ новыя укрѣпленія, но стараются вокругъ ихъ заселить торгово-промышленныя общины; такъ въ 1374 году дана городу Каменцу грамота на магдебургское право, съ пожалованіемъ при этомъ городу земли и со льготою въ 20 лѣтъ (постоянный пріемъ тогдашней колонизаціи). Въ 1385 году дана была княземъ Константиномъ грамота краковскимъ купцамъ на право свободной торговли съ Подольемъ. Города упавшіе отдаваемы были частнымъ лицамъ для заселенія; такъ въ 1388 году пожалована была Немирѣ Вакота. Какія именно поселенія, кромѣ упомянутыхъ, могли существовать во времена Коріатовичей, опредѣлить трудно¹⁾. Свидѣтельствомъ вліянія Польши на

¹⁾ См. попытку въ соч. Zameczki Podoskie (Т. I. стр. 3) установить по названіямъ число селъ, которыя преобразованы изъ прежнихъ татарскихъ ауловъ: Татариска подъ Каменцемъ, Татариска или Мукаровъ въ уициц. у., Татариска подъ Снитковомъ, Колубеевъ. Котлубаевъ и пр.

Подолье при Кориатовичахъ можетъ служить грамота Юрія Кориатовича Смотрипкому Доминиканскому монастырю 1375 г.

Въ 1393 году Витовтъ, вездѣ стремившійся къ уничтоженію прежней удѣльной системы, силою занялъ Подолье и вскорѣ, т. е. до 1395 года, уступилъ западную половину Подолья королю Ягайлѣ, что польскіе писатели считаютъ „окончательною пикорпораціею Подолья Польшѣ“. По русской лѣтописи. Витовтъ „заложилъ“ часть Подолья королю Ягайлу за 20 тысячъ, слѣдовательно отнюдь не совершилъ государственнаго отчужденія территоріи. Такое сказаніе совсѣмъ не представляется намъ наивнымъ; залогъ былъ возможенъ и существованіе его подтверждается послѣдующей судьбой Подолья, т. е. обратнымъ выкупомъ ея¹⁾. Можно думать, что Витовтъ хотѣлъ такую уступкою приобрести хотя временную дружбу польскаго короля и заручиться его содѣйствіемъ предъ рѣшительною борьбою съ татарами, которая и разразилась на Ворсклѣ. Что Подолье было уступлено не Польшѣ, а лично королю (который сдѣлался чрезъ то совладѣльцемъ Витовта въ великомъ княжествѣ), это доказывается тѣмъ, что король, перепродавши свои права на Подолье п. Спитку, передалъ ему эту страну *cum pleno jure ducali, quo ceteri nostri duces Lituanie et Russie frui soliti sunt*. Такимъ образомъ Спитко сдѣлался однимъ изъ владѣльцевъ великаго княжества²⁾.

Польскій магнатъ Спитко дѣйствовалъ не въ качествѣ провинціальнаго правителя польскаго государства, а вассальнаго князя; въ битвѣ на Ворсклѣ онъ явился въ войско

---

¹⁾ Въ то время впрочемъ всякое отчужденіе недвижимости (не только залогъ и продажа, но и пожалованіе) предполагало возможность обратнаго выкупа, для чего въ актѣ отчужденія обыкновенно ставилась заранѣе условленная сумма выкупа.

²⁾ Ср. Молчановскаго: „Очеркъ“ стр. 236 и сл.

Витовта, гдѣ и погибъ (въ 1399 году), послѣ чего Подолье перешло къ Свидригайлу, и наконецъ ок. 1410 года окончательно уступлено Ягайломъ Витовту. Тѣмъ и кончилась „окончательная инкорпорація“ Подолья Польшѣ. — Непродолжительное господство польскаго вельможи въ зап. Подольѣ выразилось въ раздачѣ селеній и городовъ полякамъ и разнымъ западнымъ авантюристамъ ¹⁾, которые потомъ взялись измѣннически передать полякамъ Каменецъ. Но такая раздача польскимъ шляхтичамъ населенныхъ мѣстъ отнюдь не означаетъ колонизаціи страны, какъ акта государственной мудрости и организаторскаго генія Польши. Между тѣмъ польскіе писатели именно выставляютъ Казимира В. и Ягайла колонизаторами Подолья; послѣдній (будтобы) „признавая необходимость колонизаціи, отдавалъ заслуженнымъ людямъ урочища и рѣчныя прибрежья“ ²⁾. Но всѣ указываемые на то факты относятся къ правленію Витовта: такъ „въ лѣсной глуши появляется Карачевъ (впослѣдствіи Корчмаровъ), обитатели котораго заложили потомъ (будтобы) укрѣпленный замокъ *Шароцродъ*“ (но это перетолкованный фактъ пожалованія Витовтомъ Княжѣй Луки: см. ниже). „Надъ Мурахвой Язловецкіе основали Копыщинъ и м. Мурахву“ и т. д. Во всякомъ случаѣ полякамъ уже тогда удалось внѣдрить въ западное Подолье нѣсколько шляхетскихъ польскихъ фамилій, которыя сослужили Польшѣ добрую услугу во время борьбы за Подолье по смерти Витовта. Польша ввела въ Каменецъ католическаго епископа, который сдѣлался впослѣдствіи главою заговора для отторженія Подолья; въ населеніе Каменца прибыло нѣсколько мѣщанъ — поляковъ. Вотъ все, чѣмъ ограничиваются успѣхи польской колонизаціи; о населеніи пустынь при этомъ нѣтъ и рѣчи.

---

¹⁾ Напр. Ходьку, родомъ изъ Кроаціи (с. Ярмолинцы), Фредруизъ Плешавиць и др. Польскіе старосты также не упускали случая обзавестись тамъ владѣніями (напр. Петръ Шафранецъ);

²⁾ *Zameczkie Podolskie* T. I str. 3.

Дѣйствительное заселеніе пустынныхъ окраинъ Подолья (послѣ Коріатовичей) принадлежитъ Витовту. Двадцатилѣтнее управленіе Витовта (1410—1430 года) должно быть признано самою знаменательною эпохою колонизаціи этой страны; а именно ему принадлежитъ основаніе укрѣпленій, выдвинутыхъ имъ до самаго Чернаго моря; особенно важно построеніе замка у устья Днѣстра (*Черный городъ*), въ мѣстности „гдѣ не было для постройки ни камня ни лѣсу“, по свидѣтельству Ляннуа. Для постройки его употреблено 12,000 работниковъ и вывезено изъ—внутри государства 4000 повозокъ съ строительными матеріалами; замокъ воздвигнутъ въ одинъ мѣсяць. Распоряжался постройкою Подольскій намѣстникъ Витовта Гедыгольдъ. При Витовтѣ находимъ здѣсь и другіе замки, не упоминаемые при Ольгердѣ и Коріатовичахъ, а именно: *Караулъ* на Днѣстрѣ, а равно уже извѣстные намъ города Побужья и стоявшіе по берегу Чернаго моря. Ко временамъ Витовта можетъ быть отнесено начало поселеній, упоминаемыхъ въ 1-й половинѣ XV вѣка: *Жванца* (упом. 1431 года), *Рва* (впослѣдствіи—Баръ, съ 1451 года), *Голыцдаева*, *Олтушкова*, (уп. 1441 года).

При Витовтѣ въ западномъ Подольѣ идетъ такая же военно-землевлдѣльческая колонизація, какую въ тоже время мы видѣли въ при-днѣпровскихъ и при-бужскихъ степяхъ. Въ 1383 году Витовтъ выдалъ привилегію Василію Корачевскому на право заложить село *Княжью Луку* „на мокромъ корени въ Подольской землѣ, въ Каменецкомъ повѣтѣ между рѣками Морашками до того мѣста, гдѣ впадаетъ Морашка Сенковская въ Морахву Великую“¹⁾. Въ 1427 году Витовтъ даетъ Езьку Нешевичу дворище *Ярополково* пустое „осаживати ему себѣ и распахивати ему себѣ“²⁾.—Такимъ

¹⁾ А. З. Р. т. I. № 5.

²⁾ А. Ю. и З. Рос. т. I № 17. Г. Молчановскій („Очеркъ“, стр. 318, прим. 1) подобралъ изъ изданныхъ и неизданныхъ ак-

образомъ Витовтъ ограждалъ страну кольцомъ укрѣпленій, внутри котораго могло уже ютиться мирное населеніе и гражданственность. На его-же долю выпала и боевая защита страны при повторительныхъ нападеніяхъ татаръ, правда не всегда оканчивавшаяся удачею для литовскаго оружія.

По смерти Витовта въ 1430 году Польша не успѣла добиться отъ Литвы добровольной уступки Подолья, а потому тамошніе приверженцы Польши прибѣгли къ измѣнѣ, посредствомъ которой былъ захваченъ Каменецъ, а затѣмъ Смотричь, Скала и Червоногородъ ¹⁾. Но Свидригаило (новый великій князь литовскій) захватилъ самого короля въ Вильнѣ со всею его польскою радою и не выпускалъ до тѣхъ поръ, пока король не далъ приказа своимъ подольскимъ старостамъ сдать города литовскимъ начальникамъ; но въ то же время подольскіе старосты, кромѣ этого открытаго приказа, получили отъ короля и тайный—не сдавать страны. Война

товъ свѣдѣнія о слѣдующихъ селахъ, пожалованныхъ Витовтомъ въ западномъ Подольѣ: Ваську изъ Бучи: *Грушовецъ* (на Морахвѣ), *Берладка* (на Морашкѣ), урочище *Ладава*, *Бучневцы*, *Мордина*; Корачевскому: *Мукаровъ* и *Синяковцы*.

¹⁾ Польское правительство поспѣшило тотчасъ же начать задачу населенныхъ мѣстъ Подолья польскимъ шляхтичамъ съ условіемъ непремѣннымъ (*hoc tamen adjecto specialiter et expresso*), „чтобы они лично жили на Подольѣ и защищали его всеми способами“, разумѣется противъ литовско-русскаго государства. Тогда розданы: Жванецъ (1431 г.), Вербка и Сobotка (1431 г.), Шаровка, Зилинцы, Иванковцы, Прогинка, Борбурчинцы, Копыстинъ, Михайлово-дворище, Гарента и Ремешово-дворище (1440 г.), Дашкоро-дворище (1432 г.), Студеница (1432 г.), Ровъ (1435 г.), Винировцы (1431 г.), Цвикловцы, Копыстеринъ, Устье, Верхняки, Гиньковцы, Угринковцы, Лисецъ, Михайловцы, Олтушковъ, Ивановцы, Кумановъ, Ушица, Кубановцы, Песецъ, Куча, Фурмановцы, Воеводинцы. (См. Молчановскаго: „Очеркъ“, стр. 384—387, прим.) Въ 1442 г. Караулъ, Черный городъ и Качибей отданы Бучацкому.

между Польшею и Литвою, возникшая вслѣдствіе такихъ дѣйствій Польши, ведена съ упорствомъ и ожесточеніемъ (при чемъ крестьянское населеніе держалось литовско-русской стороны, а шляхетское — Польши), пока наконецъ князь Ѳеодоръ Несвижскій не отнялъ Подолья обратно у поляковъ: „Ѳеодоръ..., держачи сторону Швидригайлову, добылъ Смотричъ, Браславъ и Скалу, замки подъ ляхами, а потомъ и все Подоле на Швидригайла до Руси вырвалъ у поляковъ“, — не смотря на то, что новый великій князь литовскій Сигизмундъ, послушное орудіе Польши, призналъ права ея на Подолье. Но такъ какъ Свидригайло вознаградилъ князя Ѳеодора за эту услугу неблагодарностью, то онъ призналъ верховныя права Польши на Подолье, однако самъ остался правителемъ этой страны и Польша могла воспользоваться своими правами только послѣ его смерти. Но по смерти его большая часть Подолья досталась Литвѣ, а не Польшѣ, хотя обѣ стороны продолжали воевать за него и мечомъ и перомъ. Во всякомъ случаѣ, восточная часть Подолья, т. е. Побужье всегда и юридически и фактически оставалось за Литвою. Смуты, вызванныя борьбою за Подолье и ожесточенныя битвы того времени, отнюдь не содѣйствовали заселенію края, который безъ этихъ условій, конечно, вскорѣ сдѣлался бы богатѣйшею житницею Литовско-русскаго государства.

Сводя сказанное о населеніи Волыни и западнаго Подолья, получаемъ слѣдующіе выводы:

1) Въ судьбѣ населенія Волыни Польша вовсе не участвовала, ибо не владѣла ею.

2) Подолье, до прибытія Коріатовичей, было заселено русскими, а затѣмъ освобождено отъ татаръ и укрѣплено Коріатовичами.

3) Пятнадцатилѣтнее хозяйничанье польскаго магната (1395—1410 г.) на Подольѣ не есть инкорпорація этой

страны Польшѣ; но уже въ это время вошло въ составъ населенія по-днѣстровья нѣсколько польскихъ шляхетскихъ фамилій, что послужило потомъ источникомъ борьбы между Литвою и Польшею за Подолье и причиною многихъ бѣдствій для страны.

4) Дальнѣйшее заселеніе и укрѣпленіе Подолья (до устья Днѣстра) принадлежитъ Витовту (1410—1430 г.).

5) Борьба за Подолье съ Польшею по смерти Витовта содѣйствовала разоренію этой страны и задержала ея колонизацію. Раздача подольскихъ населенныхъ мѣстъ польскимъ шляхтичамъ, совершавшаяся тогда въ огромныхъ размѣрахъ, не имѣетъ ничего общаго съ колонизаціею страны.

М. Владимірскій-Будановъ.

1886 г.

Ноября 21.

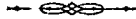
Составленіе актовъ настоящаго тома принадлежитъ **В. Б. Антоновичу.**

АКТЫ

ОТНОСЯЩІЕСЯ КЪ ИСТОРІИ ЗАСЕЛЕНІЯ

ЮГОЗАПАДНАГО КРАЯ.

I.

Подтвердительная грамота короля Владислава Ягайла, данная князю Федору Острожскому на право потомственного владѣнія г. Острогомъ съ его округомъ. 1386. Ноября 8.

In nomine Domini amen. Wladislaus, Dei gracia rex Poloniae, nec non terrarum: Cracoviae, Sandomiriae, Seradiae, Lantitiae, Cuyaviae, Lithwaniae princeps supremus, Pomoraniae, Russiaeque dux et haeres, etc. Ad perpetuam rei memoriam. Quamque regalis dignitatis circumscripta benignitas, de suae liberalitatis munificencia unicuique ex officiis debito subditorum quadam generalitate dignetur utilitati intendere, et ea, quae grata ipsorum commoda censeantur, efficere consideratione gratiosa praependat, ad illorum autem prosecutanda utilitatum commoda quodam singulari favore uberius inclinatur, quos intaminatae fidei firma constancia et intaminati laboris diuturnitas claris testimoniis recommendat sane considerantes clarae fidei studia et laboris indefessi solertiam, quibus illustris princeps dominus Feodor et sui progenitores, duces Ostrogowienses, magestatem nostram et praedecessores nostros, duces, Lihwaniae et Russiæ, sunt attenter venerati et adhuc isdem dominus Feodor fideles nobis exhibere nititur famulatus, quorum intuitu ipsum specialis favoris praerogativa prosequi cupientes, eidem domino Feodor, suis heredibus et successoribus legitimis, damus et cenerimus plenam et omnimodam facultatem castrum ipsius Ostrogow, cum districtu Ostrogowiensi, ad ipsum castrum Ostrogow pertinente, habendi, tenendi utifruendi et perpetue possidendi, consentientes et efficientes supradictum dominum Feodor, suos heredes et successores legitimos, suprascripti castri et districtus, ad ipsum castrum pertinentis

veros et legitimos (вырвано въ подлинникѣ) et dominos ac perpetuos possessores, tali tantum interposita conditione, quod dictus dominus Feodor, sui heredes et successores legitimi, cum ipsorum hominibus, quos habent vel habere poterint, magestati nostræ, nostris successoribus ac coronæ ipsius regni Polonæ, famulatus et servitia exhibere sint astricti, eo modo et conditione, quibus dictus dominus Feodor illustri principi olym domino Lubardo, duci Wlodimiriensi, patruo nostro colendissimo, ab antiquo dignoscitur servivisse. Harum quibus sigillum nostrum appensum est testimonio litterarum. Actum Luczko, die dominica iufra octavas Omnium Sanctorum, anno Domini millesimo trecentesimo octuagesimo sexto. Praesentibus his: Johanne palatino Sandomiriensi, Petro Kmitha Lublinensi, Cristino de Cozeglowi Sandecensi — castellanis, Wlodcone pincerna, Spithcone subcamerario et Thomcone de Wanglessthino subpincerna — Cracoviensibus, et aliis multis nostris fibelibus, fidedignis. Datum per manus venerabilis viri, domini Zaclite, praepositi Sandomiriensis, aulæ nostræ cancellarii fidelis dilecti.

Подлинникъ писанъ на пергаментъ готическимъ почеркомъ, печать привѣсная оторвана — принадлежитъ г. Радзиминскому.

II.

Жалованная грамота великаго князя Свидригайла пану Ивану Мукосѣвичу на имѣнія: Маловъ, Охматовъ, Пашово и Золочовъ—въ Луцкомъ повѣтѣ и Борщовку, Рыдомль, Устье, Бѣлку и Ожговцы—въ повѣтѣ Кремепецкомъ. 1430 г., марта 30.

Року 1582, мѣсяца октября 15 дня.

Пришедши на врьдъ кгородскій, въ замокъ господарскій Луцкій, передъ мене, Фалелея Бережецкого, будучого на мѣстѣцу пана Станислава Петровъского, подстаростего Луцкого, его милость панъ Ивалъ Чанличъ Шъпановскій, войскій землѣ Волянское Луцкій, оповедалъ тыми словы: ижъ дей теца мой, ее милость пани Григорьева Болбасова, писа-

ровая земская Кремянецкая, пани Катерина Цатинна, позвала была зъ
ынными участниками своими велможного его милость князя Стефана Коры-
бутовича, воеводу Троцкого, до суду земского, Кремянецкого, о именье
Ожоговцы. А такъ дей его милость князь воевода Троцкїй, не хотечи
тамъ у суду належного отказовати, позвалъ ее милость панюю Болбасо-
вовую и иныхъ участниковъ до его королевское милости,— ижъ дей вы,
не маючи права жадного на Ожоговцы, мпѣ затрудненье чините. А
такъ дей ее милость пани Болбасовая, маючи на тое имене Ожоговцы
у себе привелей великого князя Швитригайла, якожъ его милость панъ
Чапличъ, войскїй Луцкїй, тотъ привелей паніе Болбасовое передо мѣною
на ураде покладаль, и просиль именемъ ее милости палес Болбасовое,
тещи своее, абы тотъ привелей до книгъ кгородськихъ Луцкихъ былъ
уписанъ. Которого я до книгъ для вписованья принялъ и такъ се въ
собе маеть: „Милостью Божею мы, великїй князь Швитригайль, Ли-
товскїй, Рускїй и иныхъ Чинимъ знаменито и даемъ ведати симъ на-
шимъ листомъ каждому доброму, нинешнимъ и потомъ будущимъ, хто
панъ возрїтъ *именъ* (sic) чтучи услышїть, кому жъ то коли его по-
требно будетъ, иже видевъ и знаменавъ службу намъ вѣрную, а никгда
не опущоную, нашего вѣрного слуги, пана Ивана Мукосѣевича, и мы,
подумавъ съ нашими князи и съ папы, и зъ нашою верною радою,
даемъ, дали есмо и записали за его вѣрную службу, села на ймя: Ма-
ловъ, а Охматовъ, а Пашева, а Золочовъ — у Луцкомъ повѣте, а въ
Кременецкомъ повѣте: Ворцовка, Рыдомль, Устье, Белка, Ожоговцы,
зо веимъ тымъ, што къ тымъ селамъ з вѣка з давна слушало и тыми
разы слушаеть, ничого на насъ не выменяя, и съ приселъки, и съ ни-
вами, съ пашнями, и зъ лесеы, и зъ дубравами, и зъ бортными зем-
лями, и зъ гаѣ и зъ пасеками, и зъ ловы и ловици, и зъ бобровыми
говы, и зеремяны, и зъ реками, и съ озеры, и съ криницами, и зъ
потоки, и со мѣлыны, и съ мыты, и ставы, и ставищи, и зъ болоты,
и зъ рудами, и такъ што въ тыхъ себе именьяхъ примыслїть, на по-
вомъ корени посадить, и зо всеми платы, што къ тымъ селамъ слу-
шало и тягъло, — и такъ зъ луги, и сеножатми, и зо всеми пожитки;
можетъ себе полепшовати, и розъширявати, и осадити, — и примножити;

и дали есмо тому предписанному пану Ивану Мукосеевичу, верхуменовану (ныне) мѣста вѣчно и непорушно, ему и его дѣтямъ, и его внучатамъ, и его ближнимъ счеткомъ. Волни во вѣсехъ тыхъ именьяхъ кому отдати, и продати, и променити панъ Иванъ Мукосѣвичъ и его близкій, по немъ будущій. А при томъ были сведьки, наша верная рада: владыка Луцкій, Феодосій, панъ Монивидъ, панъ Юрна, панъ Хохлевскій, панъ Синкушко, панъ Казаринъ, маршалокъ Луцкое землѣ, панъ Иванъ Вологовичъ, панъ Боговитинъ, панъ Гаврило Шило, панъ Миско Гулевичъ, панъ Дениско Мукосѣвичъ. А на подтверженъе того нашего листу, про лѣпъшую наметь и ведомость, печать нашу велели семо привѣсити къ сему нашему листу. Писанъ въ Луцку, подъ лѣты рождества Иисуса Христова тисечу лѣтъ и чотыри ста и тридцатого лѣта, мѣсяца марта тридцатого дня, индиктъ 5 (?) чимъ великій князь приказалъ, и писалъ писарь Понко. А такъ я тотъ менованый листъ привилей ея милости панее Болбасовое, з початку ажъ до конца, до книгъ кгородскихъ, Луцкихъ записати казалъ.

Книга Луцкая, городская, поточная, 1582 г., № 2061, листъ 1107.

III.

Документы, явленные во Владимірскія городскія книги княземъ Юрьемъ Михайловичемъ Чарторійскимъ. 1605 г. Января 1.

1. Жалованная грамота Швидригайла Ольгердовича Митку Немирѣ на село Липу въ Перемышльскомъ повѣтѣ и на села: Бутитичи, Тышковичи, Дубровецъ, Лишнее и Стяги во Владимірскомъ повѣтѣ. 1450. Декабря 31.

2. Жалованная грамота Казимира Ягайловича Немирѣ Резановичу на имѣніи въ Владимірскомъ повѣтѣ: Зѣмно, Бугеново, Марковъ Ставъ и Сернинавѣ 1450—1465—1480. Ноябръ 10.

3. Жалованная грамота Казимира Ягайловича Немирѣ Резановичу на имѣніи: Литовижъ, Селцо, Тарговицу, Червисча, Стволоичи, Зѣмно, Бубново, Честный Крестъ, Марковъ Ставъ и Сернинавѣ. 1452. Марта 2.

4. Подтвердительная грамота Казимира Ягайловича Митку Немирѣ на имѣніи, пожалованныя ему отъ Швидригайла. 1452. Января 3.

5. Духовное завѣщаніе Якова Войны Немировича, по которому онъ отказываетъ: Церкви въ с. Зѣмль—село Марковъ Ставъ; матери своей Ачнѣ Немириной села: Мстишинъ, Песчаное, Коршево, Серпу, Жджары, Жджарки, Ракулицъ, Сердятичи, Заболотцы, Грибовицу, Щенятипъ и Зѣмно; женѣ своей Маріи, въ пожизненное владѣніе села: Стволовичи, Житапы, Честный Хрестъ, Бубновъ, Горѣчовъ, Тышковичи и Щучагинъ; сестрѣ своей Маріи и ея мужу, князю Михаилу Васильевичу Чарторыйскому: Литовижъ, Кречовъ, Горки и Олеско. Дѣтямъ князя Чарторыйскаго должны отойти и остальные имѣнія послѣ смерти или въ случаѣ выхода замужъ жены завѣщателя.—Актъ безъ числа—Вторая половина XV столѣтія.

6. Разграниченіе имѣній Владимірской епископіи отъ имѣній князя Федора (Михайловича) Чарторыйскаго. 1501—1516. Іюня 4.

7. Дарственная князя Александра Федоровича Чарторыйскаго женѣ его Магдалинѣ Дешпотовнѣ на третью часть принадлежащихъ ему имѣній. 1555. Мая 1.

8. Дарственная записъ его-же женѣ на 10,000 злотыхъ, обеспеченныхъ на его поземельныхъ имѣніяхъ. 1567. Января 12.

9. Завѣщаніе Волынскаго воеводы, князя Александра Федоровича Чарторыйскаго. 1569. Декабря 17.

10. Актъ раздѣла имѣній между князьями: Александромъ и Иваномъ Чарторыйскими. 1547. Іюля 19.

11. Записъ князя Ивана Чарторыйскаго, данная брату его Александру—о взаимномъ обязательствѣ пополнить убытки, въ случаѣ, если-бы изъ части имѣній одного изъ нихъ отнята была правительствомъ выслуга ихъ отца. 1547. Іюня 22.

12. Росписка Василя Богдановича Чижя о томъ, что онъ получилъ сполна приданное за женою отъ тестя своего, князя Федора Михайловича Чарторыйскаго. 1537. Января 10.

13. Такая-же росписка Петра Богдановича Хребтовича, женатаго на другой дочери князя Федора Чарторыйскаго. 1560 Іюля 30.

14. Такая-же росписка Федоры Федоровны Свинюской, третьей дочери князя Федора Чарторыйскаго. 1553. Августа 23.

15. Такая-же росписка Андрея Сапеги и его жены Марины, дочери князя Александра Федоровича Чарторыйскаго. 1569. Сентября 18.

16. Границный актъ между имѣніями князей Чарторыйскихъ: Литовижемъ, Грибовицемъ, Сердятичами и Крикулиномъ и имѣніемъ дворянъ Ворыскихъ Биличами, составленный третейскими судьями. 1543. Іюня 20

17. Завѣщаніе княгини Магдалины Дешпотовны Александровой Чарторыйской, по которому она отказываетъ свое движимое имущество сыну Михаилу. 1571. Іюля 13.

18. Рѣшеніе великаго князя Александра, по которому онъ освобождаетъ князя Федора Михайловича Чарторыйскаго отъ иска, возбужденнаго по вопросу о раздѣлѣ наслѣдственныхъ имѣній, его двоюроднымъ братомъ, княземъ Семеномъ Александровичемъ. 1498. Іюля 8.

19. Духовное завѣщаніе князя Михаила Александровича Чарторыйскаго. 1582. Февраля 22.

Лѣта Божого нароженя тысяча шестьсотъ пятого, месяца Генъваря перваго дня.

На вярде кгородскомъ, въ замку его королевское милости Володимерскомъ, передомною, Андреемъ Мисевскимъ, буркграбимъ и наместникомъ подстароства Володимерскаго его милость освещеное княжа и панъ, панъ Юрій Михайловичъ княжа Чарториское покладалъ для облагована до книгъ кгородскихъ володимерскихъ листы, привилея, твердости на вси имена свое, въ повете Володимерскомъ лежачие, которые вжо суть разнымъ особамъ отъ его милости правомъ вечистымъ пущочни, даючи тою причину, ижъ тые вси имена одними листами и привилеями продкомъ его милости были подани и подтвержены, а тыежъ розные особы, тое добра держачи, менованныхъ листовъ, привилеевъ и твердости, каждый зъ особна у себе держати и по нимъ вживати не могутъ; про то, абы каждый зъ нихъ, конътенъгуючися бранемъ тыхъ справъ выписами съ книгъ, добра пререченое держаль и вживаль, для того, подаючи его милость тые всѣ справки, листы, привилея и твердости до книгъ, просиль, абы приняты и до книгъ уписаны были; которыхъ я огледавши, передъ собою читати казалъ, и такъ ся въ соби мають:

1) Милостю Божою мы, великій князь Швидрикгаль Олегирдовичъ чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ каждому доброму, нинешнимъ и потомъ будущимъ, ктожъ на него узритъ, або чтучи его услышитъ, кому-жъ коли будетъ его потребно. Узривши есмо знаменитую намъ службу а николи-жъ не замешканую слуги нашего вирного, пана Митка, племянника пана Немирна, старосты Луцкого и мы, дорадившиися зъ

нашими князи; съ нашими паны, съ нашою радою, дали есмо ему село Липую у Перемыслскомъ повети съ обема берегами ставу, и со млиномъ, и съ омшаницою, съ митомъ, а другое село на Погари; у Володимирскомъ повете: Бутятичи, а Тышковици, а Дубровиць, а Липниая, а Стаги со всеми теми доходы и приходы, што ся къ тимъ селамъ широко прислушаетъ и тягнетъ теми часы: зъ полѣ, зъ ролями, зъ гаи и дубровами, зъ леси, зъ пасавами, зъ ловищи, зъ реками зъ озера; со мляны и ставы и ставищи и зъ землями и зъ болоты, зъ рудами и зъ сеножатми, съ криницами, съ потоки, и съ боры, и зъ борными землями, со всеми правы, со всеми пожитки, ничого себе не вименяючи; можетъ себе полепшоваты и то разъшировати, на новомъ борени посадити, а дали есмо напредречоному пану сверху выписаны сола ему вечно на веки непорушно; можетъ отдати, и продати, и на церковь по своей души дати, и ближнему своему изъ свое руки дати и подаровати по немъ будущому; а при томъ были светки, рада наша: князь Иванъ Васильевичъ, а братъ его князь Михайло маршалокъ нашъ, а панъ Казаринъ Резановичъ, а панъ Немира, староста луцкій, а панъ Андрей Золотовичъ, а панъ Васко Гулевичъ, а Ивашко Кевличъ, а иныхъ пановъ добрыхъ много притомъ було. И еще на потвержение сего нашего листу, про лучшее сведецтво и твердости, и печать нашу казали есмо привесити къ сему листу. Данъ и писанъ въ Луцкохъ, декабря тридцать первого дня, въ лѣто Иисуса Христова рожества *тысеча четыриста и шестьдесятъ летъ* (*). Приказъ князя Михаила Васильевича. Юско писарь. У того листу печать привесистая одна.

2) Казимиръ, Божю милостию *король Польскій*, великий *князь Литовскій*, Рускій, Жамойтскій и иныхъ. Пожаловали есмо пана Немиру Резановича, а дали есмо ему сей нашъ листъ на тоя имени: на Зѣмно и на Бугеново, а на Марковъ Став, а на Сернинавѣ и на

(*) 1460 годъ поставленъ по ошибкѣ, вѣроятно вмѣсто 1450. Князь Швидрыгайло умеръ. (См. у Длугоша кн. XIII,) 1452. *Feria quinta, quae fuit decima mensis Februarii, dux Boleslaus, alias Swidrigal, germanus frater olim Wladislai regis Poloniae, in castro Luczkò mortuus est.* — Тамже упоминается и Луцкій староста (Capitaneus) Немира, упоминаемый и въ настоящей грамотѣ.

все, што къ тымъ именямъ издавна слушало и съ нивами, и съ ловищи, и сеножатми; а поведалъ намъ: тоѣ де имена за братомъ его, за Мацкомъ; и мы дали пану Немири Резановичу вечно и непорушно, и его женѣ, и его дѣтемъ и его близкимъ; и при насъ были: воеводы: Троцкій— панъ Монвить, а наместникъ Смоленскій— панъ Семень Медыггордовичъ, панъ Михайло Кезькайло, канцлеръ; а данъ у Городни, месяца Ноября десятого дня, индикта третегонатцети.

3) Казимиръ, Божю милостью король Полскій, великій князь Литовскій, Рускій, Жамойтскій и иныхъ. Чинимъ знаменито и даемъ ведати каждому доброму симъ нашимъ листомъ, хто панъ узритъ или чучи услышитъ, кому жъ то потребно его будетъ ведати, нынешнимъ и на потомъ будущимъ. Видивши мы службу намъ верную и николи не омешканую пана Немирину Резановича, а додумавши есмо съ нашими князи и паны, съ нашою верною радою, дали есмо пану Немири Резановичу и записали тья имена: Литовиажъ, Сельцо, Торговища, Червисча, Стволовичи по тому, какъ были при великомъ князю Витовти и какъ теперь панъ Немира держалъ, а къ тому: Зѣмно, а Бубьново, а Чесный Крестъ, а Марковъ Ставъ, а Сернимавье и совсимъ съ тымъ, што издавна къ тымъ именямъ слушаетъ: съ приселки, и съ леси, и съ дубровами, съ полми, ставы, ставищи, съ криницами, а съ потоки, а съ мыты, и съ болоты, съ сеножатми, и съ бортными землями, и зъ ловы, и зъ гай, и зъ бобровыми гоны, ничего на себе не вименяя; а можеть то собе поленшовати, и разширити, и ва новомъ корени посадити; а подали есмо ему и записали вечно и непорушно, и его жонѣ, и его дѣтемъ, и его ближнимъ, и его щадкомъ; и при томъ були рада наша свѣдки: князь Матей бискупъ Виленскій, воевода Виленскій панъ Егаштовтъ, воевода Новгородскій, маршалокъ земскій панъ Петръ Монтигирдовичъ, панъ Виленскій, панъ Судивой, панъ Троцкій, панъ Паць, панъ Андрей Саковичъ, наместникъ Полотскій, панъ Михайль Канцлеръ, наместникъ Смоленскій, панъ Юшно Кгонцевичъ, панъ Миколай Чемировичъ, панъ Станко Мордасъ и инне наши князи и панове; а на твердость вышеписанныхъ речей и печать нашу привесили есмо къ сему листу; а данъ у Вилини, въ лѣто шостое

тисечи девятьсотъ шестидесятого, марта второго, индѣкта пятого-надцатого. У того листу печать его королевской милости привесистая, а подпись руки тыми словы: Яеувъ.—

4) Казимиръ, Божю милостию король Полскій и великій князь Литовскій, и Рускій, и Жамойтскій, и иныхъ. Чинимъ знаменито и даемъ ведати каждому доброму симъ нашимъ листомъ, нинешнимъ и на потомъ будучимъ, хто панъ узритъ или чтучи услышитъ, кому жъ того потребно будетъ ведати. Видевши есмо службу намъ верную а николи не омешканную пана Миткову, пана Немирина племенника, и подумавши есмо съ нашими князи и паны, съ нашою верною радю, дали есмо пану Митеку тоя имена у Перемышльскомъ поветѣ, на имя: Липую и Обабереги, а у Володимерскомъ поветѣ: Бутятичи, а Тышковичи, и со Дубровицою, и съ Лѣшною, со всимъ, што къ тымъ именамъ прислушаетъ: съ лесы, и дубровами, съ полми, ставы, ставищами, и съ криницами, и потоками, и съ мосты, и съ болоты, и зъ сеножатми, и зъ бортными землями, и зъ ловы, и зъ гаи, и зъ бобровыми гоны, ничего на себе не выменяя; а можетъ себе тыя имена полешовати, и разъширивати, и на новомъ кореню посадити; а тая имена верху писаная дали есмо пану Митеку и записали вечно и непорушне, и его жонѣ, и его дѣтемъ, и его ближнимъ, и его сцадкамъ. А при томъ были сведки, рада наша: отецъ нашъ, князь Матей бискупъ Виленскій, и князь Андрей Володимировичъ, и князь Юрій Семеновичъ воевода Виленскій, панъ Кваштавъ воевода Троцкій, и панъ Монвидъ воевода Новгородскій, маршалокъ земскій, панъ Петръ Монтиегирдовичъ, панъ Виленскій, панъ Суживой, панъ Троцкій, панъ Паць, панъ Андрей Немировичъ, панъ Андрей Саковичъ, панъ Радивилъ Остиковичъ, панъ Олехно Довойновичъ, панъ Ивашко Концевичъ, панъ Малюскій и иные наши князи и панове; а ва твердости выше писанныхъ речей и печать нашу привесили есмо къ сему листу; а данъ въ Вилни, въ лѣто шестое тисечи девятьсотъ шестидесятого, генвара третьего, индѣкта пятого-натцать. У того листу печать его королевской милости привесистая одна.

5) Во имя Божое аминь. Я Война, пана Немиринъ сынъ, во имя Яювъ, пишу сию духовницу своимъ целымъ умомъ, лежа у рани

на постели, которую-жь рану маю отъ Александра Ладьяты, штожь ми ее задалъ зраднѣ своею рукою, засѣлъ на добровольное дорозе у своемъ имени, у Колпыниці; и я, познавъ по соби, иже зъ тое раны маю пойти передъ Бога, запишю Пресвятой Вожео Матери Земенское село по свое души: Марковъ ставъ. Запишю матце своее, паній Аннѣ Немириной: Мстишинъ, Песчаное, Коршево, Серну и Ждчари и Зьдчарки, Ракулинъ, Сердятичи, Заболотци, Грибовица, Щенятинъ, Зѣмно—у матки моее воли, у подане и в опекане, якъ же было и у мое воли. Запишю жонѣ своей, Маріи: Стволовичи, село Житани, Чесный Хрестъ, Буяновъ Горѣчовъ, Тишковичи, Щучатинъ. Будетъ ли жона моя седеть на своемъ удовиномъ столци, она тые имена держи до своего живота, а по ее животе ближнимъ моимъ всѣ тые имена, сестринцамъ моимъ, князя Михаила дѣтемъ; пакъ ли жена моя Марія пойдетъ замужъ, ино зять мой, Михайло Васильевичъ и сестра моя, княгиня Марія, и сестринци мое, дѣти ихъ, отложить за вся тая имена триста копы грошей готовыхъ широкыхъ, а тая имена, што есмь ей записавъ, усѣ собѣ возмуть; а пакъ-ли не отложить ей тыхъ пенязей, и она всѣ тые имена держать до своего живота, а по ее животе, сестренцамъ моимъ. Запишю зятю моему, князю Михайлу Васильевичу, и сестрѣ моей, княгинѣ Маріи и дѣтемъ ихъ, а моимъ сестренцамъ: место Литовижъ, а Кречовъ, а Горки, а Олеско; нижили зять мой, князь Михайло, маеть одложить за тие Горки Станиславу Недоспѣлскому осмьдесятъ копъ грошей и осмь копъ, а половину тую вызволить Горокъ собѣ, што онъ держитъ у своихъ пинезехъ; на тихъ же Горкахъ и на половици Олеска маеть дядина мая, пани Козариновая, сто гривенъ на половици Горокъ, а сто гривенъ на половици Олеска, што ей записавъ у вѣне дядя мой, панъ Казаринъ, до ее живота; ино всхочетъ-ли зять мой, князь Михайло, отложить ей тую двѣсте гривенъ за половицу Горокъ и за половицу Олеска, а онъ будетъ-ли сполна держати Горки и Олеско; пакъ-ли несхочетъ ей тыхъ пенязей отложить, а она будетъ половицу Горокъ а половицу Олеска держати до своего живота, а по ее животѣ сполна Горки и Олеско зятю моему, князю Михайлу Васильевичу, и сестри моей, вкнѣгнѣ Маріи, и ихъ дѣтемъ, моимъ сестринцамъ; а што

коли кому будущий должень, што буду у кого взялъ пенязей и чимъ буду бралъ въ кого, ино тые долги мое полатитъ зять мой, князь Михайло, а на моей души не положи; а што есми положилъ привилея князя великого Швидригалова и королева potvrжени на всѣ тые имена, што отецъ мой держалъ и я но отпу — у тещи моей, пани Федки Олизаровой, ино тые привилея и potvrжени королева указую узати зятю моему, князю Михаилу, къ соби и держати на всѣ тые имена, што я держалъ; а што былъ узалъ пенязе трицати гривенъ у Игнатка Путивецкого за мой ставъ, што у мене взялъ мой ставъ дяди моего пана Мисковий, и я тыхъ пѣнезей не взялъ у Игнатка, ино тые пенези возми князь Михайло, зять мой, а дай матци моей, она тымъ поменеть душу мою. Одписую Пречистой до Печерского монастыря панцырь и кожухъ кунной, сѣрю кувѣрю волочень; а половицу стада жоне моей, половицу стада жона моя продай, да по души моей дай. А пану Гвоздю кожухъ кунний, рабою комкою волочень, а пану Гарину моей полъ платье, а иншыя панцыры жона моя продай да по души дай, а Корняви два кони черныи. Хто-ли коли мое слово и запись сей духовницы моей нарушить, или хто матыре моей въ чомъ коли будетъ кривду делати, той ся зо мною розъсудитъ передъ Богомъ. А при томъ былъ духовникъ мой, цопъ Иванъ Стаговицкій и князь Янъ, плебанъ Крошискій. А писалъ духовницу королевскій дворянинъ Митко Лукьяновъ сынъ, а на твердое сведецтво къ сей духовницы и печать свою привесилъ. У того тестаменту нечатиъ зъ воскомъ чернымъ три.

6) Се азъ, смиренный Цафнутей, епископъ Володимерскій, звалившись зо всею еже о Христе братиею, священниками епископи Володимерской, учинили есмо грани зъ его милостью господаремъ, княземъ Федоромъ Чорторыйскимъ отъ земли церковныя Володимерскія а княжие земли Земенское по речку, которая идетъ отъ Горечова до реки Луга; не надобе князю Федору за тую речку на земли церковныя переходити, а и владикамъ на Земенские за тую речку переходити; а позволили есмо князю Федору отъ городища Земенского до берегу земли церковное гребелку засыпати, и ставокъ заняти, и млинокъ збудувати на падець святого Еврема; а зъ того ставку и млинуу доходъ увесь святому

Еврему ити маеть; а на другомъ месѣ также грани есмо положили зъ княземъ Федоромъ отъ его имене селца Чесного Хреста, а отъ церковное земли Бискуницъ и грунтовъ ихъ по сихъ знаменахъ: зачавъ отъ дуба у дороги Селецкое, до Верковичъ идучое, обовъ грани Хмѣлевское, отъ дуба по олховый корчъ, по красной дубъ и въ рудици и болоту Великому идучи простимъ путемъ, и черезъ тое болото по речку Лугъ до земли Бужковское, где Марковъ ставъ маеть грань свою и зъ Бужковичами по криницу Дубравку; по правой—земли князю Федорови, а по левой земли церковны; и невадобися намъ вже черезъ тую грань въ земли чужие ничимъ вступовати, ани подданымъ нашимъ на веки. Писано въ Зѣмнѣ, мисяца Юня четвертого дня, инѣднѣта четвертого.

7) Александро Федоровичъ Чарторыйскій. Ознаймую тымъ моимъ листомъ, што-жъ есмы зъ воли Божое понялъ себе малжонку княгиню Ивановую. Вишъневецкую княжню Магдалену Деспотовну; взяломъ по ней не мало речей: золота и серебра, перель, клейнотовъ, шать и иншихъ речей, такъ веле, яко полтора тисечи копъ грошей,—а тагъ я, бачачи ее, малжонки моее милое, доброе а цотливое заховане и поволность ку мне, молжонку своему, даю, дарую и записую ее, молжонце моей, княгине Магдалене Деспотовне, на третей части именей своихъ, то есть замокъ Литовижъ зъ войтовствомъ его и монастыръ святого Николы, з селы: Монастырскую Лѣшнею и Осмиловичи, имене Мовнаковъ и Ждчарки, дворъ и селце, и Ждчары, Житани, монастыръ Чесного Христа, дворець Бубновъ и села боярскіе, которые къ тому замку прислушаютъ: Заболотци, Ракулинъ, Сердятичи, Наврятинъ и на имену моемъ Горкахъ три тисечи копъ грошей Литовское личбы зо всеми платы и дякы, зъ слугами путъными и людъми тягълыми, изъ ихъ службами, землями, и ставы, зъ реками и озерами, зъ даньми грошовыми и медовыми, з ловы зверинными и съ пташими, и зъ бобровыми гоны, и всякими пожитками, которымъ колвекъ именемъ названы а выменени быти могутъ, ягъ ся тотъ замокъ Литовижъ и тые всѣ имене вышписаные въ платахъ и пожиткахъ своихъ мають; а уховай Боже часу смертного на мене, жона моя ма седети на той третей части, ее

держати и вживати, водлугъ воли своей; а дѣти, и братя, и сестры, и ближние мое не маются въ тую третюю часть ничимъ уступовати; и волна она тую три тисечи копъ грошей отдати, дарувати и записати кому будетъ воля ее, какъ ее милость налепей увидити; а, если бы по смерти моей дѣти, братя, сестры и ближние мое поведили, ижъ бы тая была оправа, которую я ей, малжонце моей, на третей части именовъ моихъ вчинилъ, звыше низъ тая третая часть, тогда мають всѣ имена мои въ одно мѣсто спустити и зровновати въ третюю часть: если бы была болше третее части, что ей записалъ, тогда мають тое части вняти; а пакъ-ли бы меньше было—тогда мають съ тихъ двохъ частей то пополнити; к тому тежъ, зъ особливой ласки своее, даю, дарую и запишу малжонце моей всѣ мое рухомые речи: золото, серебро, перла, клеяноти, шаты и вси рухомые речи, которымъ колвекъ именовъ названы або менены быти могутъ; маеть жона моя на тое третее части именовъ моихъ, яко вышей написано, жити до живота своего и волна она тую три тисечи копъ грошей, отъ мене ей записаную, и ты рухомые рѣчи, которыми я ей милости, зъ особливой ласки моей, даровалъ, отдати, даровати и по души своей записати кому будетъ воля ее, яко она налепей хотети будетъ; а дѣти, браття, сестры и ближнии мои не маются въ тую третюю часть ничимъ вступовати; а хто-бы зъ нихъ мелъ въ тую третюю часть именовъ и въ тые рухомые речи, штомъ записалъ, вступовати, и тотъ листъ мой чемъ нарушити, тотъ маеть заплатити господарю королю его милости тисечу копъ грошей Литовскихъ, а заплативши то, предся маеться заховати водлугъ того листу моего, который маеть быти при моцы захованъ, и на то давамъ малжонце моей, вкнегине Магдалене Деспотовне, сей мой листъ подъ печатю моею и зъ подписомъ власной руки моей; а для лепъшой вери и твердости сего листа моего, просиломъ вельможного князя Семена его милость Юревича Голшанского, а ихъ милостей вельможныхъ пановъ: пана Василія Тишковича, маршалка Господара Короля его милости, старосты Минского, державця Красноселского, а пана Петра Кирдия Милского, маршалка короля его милости, пана Скумина Львовича Тишковича, а пана Семена Залеского, дворанина господарского, о приложене печатей; и ихъ ми-

лости на просьбу мою то вчинили и печати свои приложили къ сему моему листу. Писанъ въ Вилни, подъ лѣто Божого нарожена тисечу пятьсотъ пятьдесятъ пятого, мѣсяца мая первого дня. У того листу печатей привесистыхъ шесть, а подпись рукъ тыми словы: Александръ Чарторыйскій власную руку подписалъ.

8) Я, князь Александръ Федоровичъ Чарторыйскій, воевода земли Волынской, чиню явпо и визнаваю тымъ моимъ листомъ каждому, кому будетъ потреба того ведати, ижъ дознавши есмы ку себе сьлонность, милость, повольные службы и на всемъ цютливые а уцтивые захование малжонки моее, виегини Магддалины Деспотовны, которья она, яко верная а цютливая малжонка моя, по всѣ часы ку мне, малжонкови своему, показывала и чинить, што я, хотячи ей вызнати, зъ ласки и зъ милости моея малженьское ку ній, даю, дарую и симъ листомъ по моемъ животе записую ее милости, малжонце моеи, виегини Магддамене Деспотовне, певную суму пенезей десеты тисечи золотыхъ полскихъ, то есть чотири тисечи копъ грошей литовское личбы, на именахъ моихъ, на дворе и местечку, на всехъ селахъ и приселгахъ и именахъ боярскихъ, ку тому двору прислухающихъ, на дворе Селце и монастыри Чесного Хреста, на селе Наврятине, на селе Житанехъ, ку тому двору прислухающихъ, на фолварку Бубнови и на именахъ Горбахъ, на Полесию при реце Припяти, и на подаваню монастыря Зѣменского, и на домъ въ мѣсте Виленскомъ, подъ тымъ обычаемъ, если бы я напередъ нежли она з того света зшелъ, тогда ее милость, милая малжонка моя, по животе моемъ маеть тые все вышъ поменены имена со всеми селы и приселки, въ тымъ именахъ прислужающими, въ рукамъ своимъ взяти, держати и ихъ уживати, со всеми тыхъ именей доходами и пожитками и пашнями дворными, з даньми грошовыми и медовыми, з дяблы зъ житъными и овсяними, зъ ставы и ставищами, зъ млинами и ихъ вымелками, и зъ ловы пѣташими и звериными, и зо всеми доходы и пожитками, якимъ колвецъ именемъ названы або поменены быти могутъ, такъ долго и широко, яко ся тые имена здавна сами въ соби, въ границахъ, обиходехъ своихъ мають, ничего зъ нихъ на дѣти и крвнныя и ближняя мои неоставуючи, и мешками ее милость на нихъ спокойно

маеть до живота своего, ни от кого зъ детей або близкихъ моихъ зъ тыхъ именей до живота своего рущона быти не маеть некоторыми причинами; въ тые имена и те-же въ люде и ни въ которыя пожитки тыхъ именей дети, кривные и ближние мои ничимъ ся уступовати и въ держаню и вживаню тыхъ именей некоторыя переказы чинити ей не мають до живота ее, а по животе своемъ волна будетъ княгиня, малжонка моя, кому похочеть тую суму пенезей, дѣсять тысячей золотыхъ полскихъ, то есть чотири тисечи копъ грошей литовскихъ, на тыхъ внигъ помененыхъ именахъ моихъ дати, даровати и на церковь записати, и ку своему пожитку лепшому обернути, яко сама налпей розуменчи; а кому она по животе своемъ тую суму пенезей отъпишетъ, дети и кривные и ближние мои, также не отдавши той сумы пенезей, не мають ся ничимъ и некоторыми причинами въ тые имена уступовати, але похочуть-ли тые имена къ рукамъ своимъ мети, тогда повинни будутъ перве тую суму пенезей, десеть тысячъ золотыхъ полскихъ тому, кому то отъ ее милости записано будетъ, отложити; тожь тыя имена къ рукамъ своимъ взяти мають; и на то есмы малжонце моея, княгине Магдалене Деспотовне, далъ сей мой листъ подъ моею печатю, а при томъ были и тому добре сведоми за прозбою моею печати свои къ сему моему листу приложити рачили велможные панове ихъ милости: панъ Юрей Василевичъ Тишкевичъ; воевода Берестейскій, державца Волковыскій, панъ Михайло Тихновичъ Козинскій, каштелянъ Лудкій, городничій Володимирскій, а панъ Петръ Загоровскій, маршалковъ господара короля его милости. Писанъ у Городне. Лѣта Божого нароженя *тысеча пятисотъ шестидесятъ сегого*, мѣсяца Генвара вторгонадцать дня. У того листу печатей притисненыхъ чотыри. Подпись руки тыми словы: Александръ, власна рука.

9) Во имя Отца и Сына и Святого Духа. аминь. Я, Александръ Федоровичъ княжа на Чарторыйску, воевода земли Волыцкое, визнаваю и даю ведати тымъ моимъ тестаментомъ: бачачи небезъпечности живота своего, бо ничого певнейшого на свете не есть отъ смерти, наперве душу свою грешную полекаю Богу сотворителю во Троицѣ славимому, а тело землѣ; а тело мое грешное мають поховати у въ отчизни

моей, у монастыри Зѣменскомъ, а память и обыходы водлугъ закону нашего Хрестянского злепаю жонѣ моей милой, княгинѣ Магдалинѣ Деспотовне, а сынови моему милому, князю Михайлу; а штомъ первой записалъ жонѣ моей милой, княгине Магдалине Деспотовне, то и теперь записую ей, жоне моей, то есть дворъ мой, на име Селце съ фолваркомъ Вубновымъ, зъ селомъ зъ Житанми и приселкомъ Новрятинскимъ, монастырь Чеснаго Хреста, а въ Литве дворъ мой Стволоничи, къ тому имену моему Горви на реци Припяти данники и половицу монастыря отчизны моей Земенского съ фолварки и зъ селы монастырскими; маеть жона моя, княгиня Магдалена Деспотовна, тые всѣ имена выше менованныя держати и ихъ уживати со всѣми платы, доходы и пожитками, зъ службы, зо вшелякими повинностями, ячимъ человекъ именованъ або поменени быти могутъ; къ тому тежь, будучи есмы потребенъ на службу господарскую и земскую пенезей, а позывалъ есмы у жоны моей милой, княгини Магдалины Деспотовны, десеть тисечей золотыхъ полскихъ, на техъже именахъ вышеменованныхъ записую жоне моей милой, княгине Магдалене Деспотовне, которую суму пенезей десяти тысячъ золотыхъ полскихъ волна будетъ жона моя, княгиня Магдалена Деспотовна, при животе и по животе своемъ кому хотячи отдати, даровати и на тыхъ же именахъ записовати, къ тому водлугъ бачена своего шафовати, яко сама налепей разумѣти будетъ; што ся дотычетъ именей моихъ литовскихъ: места... одышокъ и двора Олдова зъ фолварки и селы къ нимъ прислухающими, которые небожчикъ князь Иванъ Вышневецкій даровалъ и записалъ жонѣ своей, которая по животъ его зо мною будучи, мне тые имена даровала и записала и передъ урядомъ, то есть передъ его милостью паномъ воеводою Виленскимъ небожчикомъ, сознала, на тыхъ именахъ жона моя до живота своего мешъбати маеть, а по животе ее тые имена ни кому иному толко сынови моему милому, князю Михайлу, быти мають вечными часы, а жона моя за живота своего тыхъ именей нивому заводити ани жадной суми записовати на нихъ не маеть, яко-жь я тое все права, которое есмы на тые имена мелъ, узъливамъ на сына моего и всѣ листы, што на тые имена прислухають, ему далъ; а што се дотычетъ речей ружонныхъ, то

есть: золото, серебро, клейноты и вшелякие рухомые речи, якимъбы колвекъ именовъ названи або поменены быти могли, то все запишю жоне моей милой, княгини Магдалене Деспотовне, окромъ тыхъ речей, которые я при животе своемъ князю Михаилу, сыну моему, подавалъ и посправовалъ, то при немъ зостати маеть; што ся дотычетъ сына моего, князя Михаила, тому имена отказныя, купленныя, и за якимъ колвекъ правомъ я держалъ, всѣ быти мають; еъ тому тежъ долги мои, комуъ што виненъ, тые, за оказанемъ листовъ моихъ вызванныхъ, еъ ведомости сына моего, онъ маеть з именей платити; службникамъ тежъ моимъ заслужное заплатить маеть; што ся дотычетъ девки моее, княжны Марины, которую еси выдалъ за пана Андрея Сапегу, воеводича Новгородского, тую еси выправилъ и посагъ такий, який пристойтъ, ей далъ; якожь она сама листы своими вырелася и передъ урядомъ сознала, ижъ ся имъ во всемъ досытъ стало и вже ниботорыхъ речей и жадного права такъ зо мною, яеъ зъ жоною и сыномъ нашимъ вести не мають, ани о томъ мовити могутъ; што ся тежъ дотычетъ именей моихъ литовскихъ, которые есмо зъ братомъ своимъ, княземъ Ивановомъ, розделили, где онъ взялъ Кореличи а мне поступилъ Стволовичи, якожь еше на тое имение Стволовичи, право енегини Иллиной и дочце ее есть заховано, а такъ если-бы з права тое имение Стволовичи отъ сына моего отышло, теды сынъ мой зъ братиею своею водлугъ листовъ дельчихъ заховатися маеть; а покорными прозбами моими Его Королевское Милости, своего милостивого пана, прошу короля польского, великого князя Жигегимонта Августа, ижъ-бы его королевская милость, панъ нашъ милостивый, памятаючи службы мое, рачиль ласкавимъ а милостивымъ паномъ оборонцю быти жонѣ моей и сыну моему; еъ тому те-жъ прошу ясневельможного княжаты Юрья на Слуцку, пана брата моего гербовного, а его милости велможного княжаты князя Романа Саньгушековича, пана брата моего, воеводы Браславского, старосты Житомирского, а его милости князя Андрея Ивановича Вишневецкого, каштеляна Волинского, ижъ бы ихъ милости, зъ ласеи своее, по животе моемъ во вшелякихъ долеглостяхъ жоне и сыну моему помочни быти рачили; яко-жь заховуючися въ томъ водлугъ общаю

права нсполитого и статуту земского, то есть и на вряде то еси вы-
зналъ и до книгъ записати далъ. Яко-жь то для лепшого сведома и
певности рукою своею власною тотъ тестаментъ еси подписалъ и пе-
чать свою притиснути еси казалъ; а при томъ были и того добре
сведоми и, за очевистымъ прошениемъ моимъ, печати свои къ сему мо-
ему тестаменту приложити рачили: его милость князь Богущъ Федоро-
вичъ Корецкій, староста Луцкій, Браславскій и Винницкій; его милость
панъ Петръ Загоровскій, маршалокъ его королевскои милости; панъ Гри-
горій Гулевичъ, хоружий земли Волынской; панъ Иванъ Чапличъ Шпа-
новскій, войскій Луцкій; панъ Гаврило Бовий Печихвоскій, судя зем-
скій повету Луцкого. Писанъ у Черторыску, подъ лѣто Божого наро-
жениа тисеча пятьсотъ шестьдесятъ девятого, месяца Декабря сегона-
дцать дня. У того листу печатей притисненыхъ шесть.

10) Я, Иванъ Федоровичъ Черторыскій, даю ведати симъ моимъ
листомъ нннешнимъ и потомъ будучимъ, кому будетъ потреба того ве-
дати: которыи имена намъ зъ братомъ моимъ, княземъ Александромъ
его милостью, после отъца нашего небожчика zostали, а такъ мы сами,
промежь себе доброволне зволнвшися, вмислили и заховали все имена
наши: Напервей замокъ Чарторискъ и место и все имена, которые
къ нему прислухаютъ и зъ селы боярскими, замокъ Литовижъ и место,
дворъ Селце, дворъ Мстишинъ, также зо всеми имени, которие къ тому
замку вашему Литовижу изъ тымъ дворомъ прислухаютъ, имена бояр-
ские, къ тому имение Шпрахи а Горки, зо всеми платы и пожитыи
ихъ, яко ся они въ соби мають, тые замки и места и имена наши
зраховавши, въ одну часть есмо постановили; въ другую часть поста-
новили есмо замокъ Клеванъ и место, замокъ Белгородъ и место также
со всеми именыи тамошними и зъ селы боярскими, ку тому дворъ
Шпаде, имение Сернь, Холопы, Чаруковъ, который бояринъ Викгура
держитъ, фолварокъ въ Луцку на передместю Лидь (?); есмо тые имена
наши зраховали и на две части разделили; тогда тихъ бы две части
равныхъ себе одна противъ другои зъ платехъ и пожиткахъ своихъ
стали; где жъ князь Александръ его милость, братъ мой, далъ мне на-
передъ обирати, которая бы ся часть мне в дель подобала, а такъ я

обравъ и взявъ себе замокъ и место Клевань, замокъ Белгородъ и место, дворъ Шапле, имене Серну, Холопи, фолвароу въ Луцву, а Чаруковъ со всеми имени тамошними и людьми боярскими, которые къ тому замку и двору Шаплю прислухаютъ, з слугами путными и людьми тяглыми, и зъ ихъ землями, и зъ службами, зъ платы грошовыми, и зъ данями медовыми, грошовыми и всякими, зъ землями бортными и пашными, зъ гаи и леси и ставами, зъ реками и озера, зъ ловы звериными и бобровыми гони и со всеми пожитками, которыми болвекъ именовъ назвати могутъ, яко ся тые замки, и места, и имена всѣ вышей написанные въ соби и въ пожиткахъ своихъ мають, а я его милости князю Александру, брату своему, пустилъ замокъ и место Чорториско, замокъ и место Литовижъ, дворъ Селце, дворъ Мстишинъ, именье Шпрахи а Горки со всеми имени, в тымъ замкамъ и дворамъ прислухающими, и зъ имени боярскими, слугами путными и людьми тяглыми, изъ ихъ землями и службами, зъ платы грошовыми и дьякольными, зъ землями бортными и пашенными, зъ гаи, леси, зъ даньми медовыми и грошовыми, еунучными и всякими, з млыны и зъ ставы, зъ реками и озерами, зъ ловы звериными, бобровыми гони и зъ всеми пожитками, якими болвекъ именовъ названы быти могутъ, яко ея сами въ соби и въ пожиткахъ своихъ мають; што ся дотычетъ именьей нашихъ литовскихъ: Кореличъ а Стволевичъ, тыми имена не вечно, одно дочасне, ся есмо зъ братомъ моимъ, княземъ Александромъ его милостью, поделили: я обравъ себе Кореличи, а его милости пустилъ Стволочи, а для той причины тыхъ есмо именьей нашихъ въ дель вечистый не поставили, ижъ о имене наше Стволочи король его милость намъ зъ княгиню Ириною право захвати рачилъ; а еслибы хто мель насъ о тые имена наши, яко о Кореличи, такъ и о Стволочи, або о речъ земельную тыхъ именьей нашихъ ку праву позывати, тоди ми обадва, одинъ другому въ томъ помогати, и въ праве отказовати, и послелитымъ накладомъ нашимъ того боронити маемъ; если быхмо тое имене наше Стволочи з права пустими, тогда на оиъ часъ тымъ именовъ Кореличами на полъ вечно розделити ся маемъ, а што ся дотычетъ тыхъ двоухъ частей нашихъ; части моее, замку Клеванского и места,

замку и места Белагорода зо всімъ зъ тымъ, што къ нимъ зраховано и въ тую часть постановлено, што есть выше написано, которую зъ часть я обралъ, а часть князя Александра его милости: замку и места Чорториска, замку и места Литовижа, зъ тыми дворы, имени и ихъ платы и пожитки, которые къ части его милости тако вже зраховали, и меновите на томъ листе моемъ выше выражено; которую-жъ часть я его милости, брату своему, самъ въ дель пустиль зъ тыми всіми замки, и места, и имени нашими, сами промежи себе добровольне и вечно ся разделили и на томъ перестали; а што ся тежъ дотычетъ монастыря пресвятыя Богородицы Зѣменского, тотъ маемо обадва весполокъ зъ княземъ Александромъ его милостью будовати, а въ поданю нашомъ мети и от кривдъ посполите боронити и тому, што ся дотычетъ скарбу отца нашего: золота, серебра, влейнотовъ, перель, шатъ, коний, стада, зброіе и всіхъ военныхъ рухомыхъ речей, то есмо все зъ братомъ моимъ, княземъ Александромъ, ровне разделили; къ тому тежъ на то есмо промежь себе зостановили, ижъ не маемъ оденъ отъ другого такъ служебниговъ яко и людей посполитыхъ приймовати. Долгъ отца нашего и посполитый нашъ маемъ обадва весполокъ съ княземъ Александромъ его милостью платити; што ся дотычетъ листовъ и привилеевъ на имена наши, тые есмо промежку себе розобрали, которые къ части чей прислухають, на обеде стороне; и вже не маемъ жадныхъ одинъ на другомъ листовъ ани привилеевъ и некоторыхъ иншихъ речей поискивати, бо ся намъ зъ братомъ моимъ, княземъ Александромъ, въ тыхъ всехъ вышеписанныхъ, какъ въ грунтовыхъ, такъ и въ рухомыхъ речахъ слушний а справедливый дель сталъ; и не маемъ мы сами, дети и потомки наши того делу нашего рушити и некоторыми причинами того листу нашего делчого выступати и на вечные часы его держати и полнити маемъ; если-жъ быхмо мы сами, дети и потомки наши мели чимъ тотъ дель нашъ нарушити и зъ того листу нашего выступити; тогда тая сторона, которая сторона дель рушати будетъ, маеть заплатити стороне противной заруку тисечу копъ грошей, а заплативши тую заруку, предъ ся маеть о тотъ дель нашъ вечное молчание мети, а то неотменно держати, мы сами, дети и потомки наши на вечные часы; а што ся дотычетъ

вняженъ сестеръ нашихъ, которыхъ две zostали, то маемъ другіе листы наши промежь себе одинъ другому подъ печатами дати, якъ ся маемъ въ томъ заховывати; на што жъ давъ есмь князю Александру его милости, брату моему, сей мой листъ зъ моею печатю и подписомъ власной руки моей; а для лепшого сведома и твердости сего моего листу, просивъ есмь господина, отца нашего, владыки его милости Луцкого и Острожского Феодосія, господина отца нашего, архимандрита его милости Жидичинского, и его милости пана Богдана Михайловича Семашка, старосту Ковелского, Мелницкого, Миленовского, Вишовского и Фалимицкого, пана Петра Богдановича Загоровского, пана Михаила Михайловича Свинѣского, пана Яна Богдановича Загоровского о приложене печатей къ сему моему листу; а ихъ милости, на прозбу мою то вчинили, и печати свои къ сему листу моему приложили. Писанъ у Чарториску, подъ лѣто Божого нарожена тисеча пять сотъ сорокъ сегого, месяца Іюня девятинадцать день, индѣкета пятого. У того листу печатей привесистыхъ семь, а подписъ руки въ тыи слова: я, Иванъ, руку свою подписавъ.

11) Я, Иванъ Федоровичъ Чарторійскій визнаваю тымъ моимъ листомъ: которыми имени есме розделили уси, которые намъ остали по небожчику отцу нашему, межи которыхъ именій есть выслуги отца нашего во всехъ частяхъ нашихъ, таеъ у моемъ, яко у его милости брата моего, князя Александровой, части, а таеъ, еслибы о тую выслугу хто зъ насъ былъ отъ господара его милости позванъ, уховай Боже, если бы зъ насъ кого зъ выслуги отца нашего было рушно, теди мы, другий, зъ части своее другому то нагородити, а у права тогда маемъ того посполитымъ накладомъ боронити; и на то далъ есмь его милости, брату моему, князю Александру, сей мой листъ, зъ моею печатю и подписомъ власной руки моей. Писанъ въ Чарторійску, подъ лѣто Божого нарожена тисеча пять сотъ сорокъ сегого, мѣсяца Іюня двадцать второго дня, индѣкета 5.

12) Я, Василій Богдановичъ *Чижъ*, конюшій дворный господара короля его милости, державца Крычовскій, Накельскій, зъ жоною моею, Ганною, визнаваемъ сами на себе сямъ нашимъ листомъ каждому

доброму, ето на него посмотрить, або чтучи его услышитъ, нынешнимъ и напотомъ будучимъ, кому будетъ потреба ведати, что есмы, зъ воли Божой понявъ дочку княжну Ганьну у господина моего, князя Федора его милости Михайловича Чорторыйского, старосты Луцкого, и которая выправа, водлугъ статуту правъ земскихъ, мела бы прийти на княжну, дочку его милости, жону мою, зъ именею отчизныхъ его милости четвертой части, а такъ его милость вже намъ весполокъ зъ жоною моею за то досытъ учинилъ яко готовыми грошми, такъ клейноты, золотомъ, серебромъ, перлы, шаты и иншими речми слушную выправу даль и вже презъ то я самъ, ани жона моя, княжна Ганна и дети наши не маемъ зъ княземъ Федоромъ его милостью, господиномъ и отцемъ нашимъ милымъ, и зъ его милости детми: съ княземъ Александромъ и княземъ Иваномъ, о тую выправу зъ отчизны его милости, яко въ статутехъ описуетъ, мовити и некоторыми причинами того подъ ихъ милостью поискивати не маемъ, а маемо о томъ вечное молчание мети, бо вже намъ изъ жоною моею, Ганною, господиномъ отецъ нашъ, князь Федоръ его милость, староста Луцкый, досытъ учинилъ; а при томъ были и тому добре сведоми: князь Василей Федоровичъ Четвертенскый, панъ Онивий Горностай, ключникъ Виленскый, державца Каневскый и Дубицкый, писарь волостей господарскихъ рускихъ, панъ Богданъ Михайловичъ Семашко, писарь пана воеводы его милости Виленского панъ Василій, панъ Петръ Чапличъ, панъ Петръ Михайловичъ Семашко, писарь пана Виленского, его милости; а для лепшого сведомья и твердости печать еси свою привесилъ къ сему моему листу и просилъ еси тыхъ вышеменованыхъ пановъ ихъ милостей печатей; и ихъ милости, на мою прозбу то вчинили, печати свои къ сему моему листу привесили. Писанъ въ Чорториску, подъ лѣтъ Божого нароженя тысяча пятьсотъ трицать семого, месяца Генвара десятого, индыгета 10. У того листу печатей привесистыхъ осмъ.

13) Я, Петръ Богдановичъ Хребтовичъ, изъ жоною моею Настасьею, вызнаваемъ сами на себе симъ нашимъ листомъ каждому доброму, нынешнимъ и напотомъ будучимъ, кому будетъ потреба того ведати, што есмо, зъ воли Божой, понявъ сестру у ихъ милостей пановъ а добре-

дѣвъ своихъ, въ князя Александра и въ князя Ивана Федоровича Черторискихъ; и которая выправа, водле статуту правъ земскихъ, мела бы прийти на княжну, на сестру ихъ милостей, жону мою, зъ именей отчизныхъ ихъ милостей, зъ четвертой части, а такъ ихъ милости вже намъ, весполовъ зъ жоною моею, досить учинили, яко готовыми грошми, тако клейноты, златомъ, серебромъ, перлы, шаты и иными речми слушную выправу дали, то есть: готовыхъ пенезей пять сотъ копъ грошей литовской личбы дали, а въ выправе другую пяти сотъ копъ, то есть всего тысяча копъ грошей литовскихъ; и вже черезъ то я самъ, ани жона моя, еняжна Настася, дети и потомки наши, на ихъ милостей князю Александру и князю Ивану въ оправу зъ отчизныхъ ихъ милостей, яко въ статуте описуетъ, мѣвити, а некоторыми причинами того подъ ихъ милостями и потомками ихъ милостей поискивати не маемъ, и маемъ о тое вечное молчаніе мети, на што имъ: князю Александру а князю Ивану Черторийскимъ, даемъ сей нашъ листъ зъ нашими печатми и съ подписанемъ власной руки моею; а при томъ были и того добре сведоми: панъ Павелъ Ячимирскій, дворянинъ господарскій, а панъ Бенедиктъ Юрага, судья повету Новгородского, панъ Богущъ Овсяникъ дворянинъ господарскій; которые, за прозбою нашою, печати свои въ сему листу нашему приложили. Писанъ у Черторийску, лета Божого нароженя тысяча пять сотъ шестидесятого, месяца Юляа тритцатого. Петръ Хребтовичъ руку свою подписалъ.

14) Я, Михайлова Свинюская Федора Федоровна княжна Чарторийская, визнаваю и чиню явно тымъ листомъ моимъ каждому доброму, кому будетъ потреба того ведати, ижъ што ихъ милости князья братья мои: князь Александеръ и князь Иванъ Чарториские zostали мне винни вена двести копъ грошей литовскихъ, то панъ его милость князь Александеръ, вже по смерти небожчика малжонка моего, его милости Михаила Свинюского, тую сто копъ грошей мне отдавъ, и за все вѣно, што мне зъ части его милости именей отчизныхъ приходило, досить учинилъ; и вже я сама и ни хто зъ близкихъ моихъ не маюся его милости князю Александру Чарторискому, малжонце его милости и сынови его милости, князю Михайлу, и потомкамъ ихъ милостей вена

своего вспомянати на всякие часы, на што еси его милости князю Александру дала сей мой листъ подъ печать мою; а при томъ были и того добре сведоми ихъ милости панове: панъ Петръ Богдановичъ Загоровскій, маршалокъ господарскій, панъ Петръ Костюшковичъ Хоболтовскій, а панъ Семень Ласковичъ Чернчицкій; котория панове, за прозбою мою, печати свои въ сему моему листу приложили рачили. Писанъ у Свиносехъ, лѣта Божого нароженя тисеча пятьсотъ пятьдесятъ третего, месяца Августа дватцать третего дня.

15) Я, Андрей Павловичъ Сапега, воевода Новгородскій, посполъ зъ малжонкою моею, Мариною Александровною Чарторыйскою, воеводянъкою Волынскою, чинимъ явне и визнаваемъ симъ листомъ нашимъ всеимъ въ обещъ и каждому зъ особна, кому будетъ потреба того ведати, або чтучи его слышати, што, которую суму пенезей готовизны такъ и выправы обещаю его милость князь Александръ Чарторискій, воевода Волынскій, и малжонка его милости княгина Магдалена Деспотовна презъ пана Петра Загоровского, маршалка господарского, мне вѣна по доцѣ своей, княгине Магдалене, дати, а то есть готовыхъ пенезей пять тысячей копъ грошей личбы и монеты великого княжества Литовского, личечи по десети пенезей белихъ въ грошь, а у выправе тысячу семь сотъ пятидесятъ копъ грошей личбы литовской, ино его милость князь Александръ Чарторискій зъ малжонкою своею, чинечи досыть обетницы своей, суму пенезей вышеречоную, пять тысячей копъ грошей готовыхъ, такъ и тую выправу, тисечу семьсотъ пятидцати копъ грошей, мне, Андрею Сапѣзе и малжонце моей, всю сполна заплатити и до рубъ нашихъ отдать рачиль, и вже я, Андрей Сапега, и малжонка моя Марина, у его милости князя Александра Чарториского, отца нашего, и малжонки его, княгини Магдалены Деспотовны, за живота ихъ милостей, такъ и по животе, у сына ихъ милостей князя Михаила Чарториского, якъ маестности, такъ вшелякихъ речей упоминалися и жаднымъ правомъ на ихъ милостей поискивати и вечно молчати маемъ, бо намъ вже отъ ихъ милостей за все досыть стало; якожь я, Андрей Сапега, зъ малжонкою моею Мариною, ставши очевидно передъ урядомъ замку Луцкого, о ти дание суми намъ отъ ихъ милостей,

такъ тежъ што вже намъ за все стало досыть, до книгъ вызнали и записати дали; и на то даемъ ихъ милостямъ сей нашъ листъ съ подписаньемъ рукъ нашихъ и печати; а при томъ были и тому добре ведоми: его милость панъ Петръ Загоровскій, маршалокъ господарскій, панъ Иванъ Чапличъ, войскій Луцкій, панъ Гаврило Вокій—судья земскій повету Луцкого; и за очевистыми прозбами нашими печати свой приложили къ сему нашему листу. Писанъ у Чарторыйску лѣта Божого нарoжена тысяча патьсотъ шестидесятъ девятого, месяца Октебра осмогонадцати дня. У того листу печатей пять, а подпись рукъ теми словы: Jendrzy Sopiha, wojewodzicz Nowogrodsky, reka własna. Марина Чарториская Андреевая Сапежина, власная рука.

16) Я, Федорова Яцковича Ворыского Марія, а Грицко Федоровичъ Ворыскій даемъ ведати и вызнаваемъ симъ нашимъ листомъ, што господарь король его милость, на жалобу нашу, рачиль листомъ своимъ господарскимъ рокъ праву зложити князю Александру а князю Ивану Федоровичу Чарторискимъ, старостичомъ Луцкимъ, о кривдахъ, которнеся изъ давнихъ часовъ деали въ земляхъ и иншихъ речахъ зъ места ихъ милостей Литовижа, а зъ имена ихъ милостей: отъ Грибовица, Сердячичъ, Крикулина, имени нашему Быличомъ, где жь, яко князей Чарторискыхъ ихъ милостей изъ сыномъ своимъ на тотъ рокъ, отъ господара зложоний, на тыи землѣ певное выехали и комисары зъ обудву сторонъ вывели, мы з руки своее: князя Александра Федоровича Збаражского, князя Андрея Михайловича Козеку, пана Тихна Кисела, княжата ихъ милости из своее руки: пана Лва Борисовича Образцова, а пана Грицка Янчинского, а пана Федора Янковича Хмелевского; а передъ ихъ милостями панами комисарами нашими листы жалобные и права свои зъ обоихъ сторонъ положивши, и наконецъ уживаючи правъ и не ожидаючи отъ ихъ милостей жадного розсудку, сами доброволе есмо зволивнися, якъ князь его милость, такъ я и сынъ мой, маючий лети зуповныя, просили есмо ихъ милостей, обохъсторонныхъ комисаровъ нашихъ, абы ихъ милости рачили тые незнаски и розницы наши едначнымъ угадливимъ обычаемъ посекромити; а такъ панове комисары наши, батачи насъ сядонныхъ ку еднаню, обѣхавши земли

пенъные, и выслухавши съ обудву сторонъ речи и листовъ нашихъ, приятелскую угоду а постановенне еднанымъ обчыаемъ рачили промежь-ку насъ наконецъ вчинити, и тые земли отъ местца и отъ имени ихъ милостей князей ку имени нашему Выличамъ ограничили на вечные часы, копци закопували и грани въ деревю починили, почавши отъ великого болота, Страховецкого, которое непенно по половицы обедве стороне вживаемъ, черезъ поле и дуброву, ажъ по Грабовецкую землю, которая прилегла е кгрунту пенному, оттолъ промежьку Выличъ къ Грабовици и дали грань дубровою, копци покопани, грани позарубованы, ажъ е Митовской землѣ, а отъ имени его милости Сердячичъ также ихъ милости рачили ограничити, взявши верхъ того-жъ великого болота черезъ дуброву, ажъ ку Мъшовской грани копци ихъ милости рачили закопати и грани зарубати, которую жъ вгуду и постановение и ту тежъ положене грани мы, обедве стороне, яко княжата ихъ милости, такъ и я и сынъ мой Грицко вдячне отъ ихъ милостей пановъ комисаровъ нашихъ приняли и на вечныи часы помнити пообещали, ничимъ зъеднанья и листу своего еднаного не выступуючи, а еслибы зъ насъ которая сторона мала чимъ выступити, еднанья и листу еднанного нарушити, тотъ маеть заплатитъ господарю королю его милости двести копъ грошей, а тымъ поедначамъ нашимъ сто копъ грошей, а сторона выстунная держачой тое постановение стороне маеть заплатити двесте копъ грошей, а заплативши тотъ закладъ, маеть предде вечно молчати и подлугъ того листу еднанного во всемъ ся заховати, на що-жъ я, Вориска, и сынъ мой Грицко дали есмо княжатамъ ихъ милостямъ Чарторискимъ сей нашъ листъ подъ нашою печатю и просили есмо тыхъ верхъписанныхъ пановъ обидвусторонныхъ едначовъ нашихъ о приложене печатий ихъ милости; на нашу прозбу то вчинили, печати свои приложили еъ сему нашему листу. Писанъ въ Выличахъ, подъ леть Божого нарочена тисечу пятисотъ сорокъ третего, месяца Июня двадцатого дня, индикта второго.

17) Во имя Божое станся. Поневажъ всякие справы вечныи, которые если хто вечными а непорушными мети похочеть, не в часу справованья (sic) але писмомъ обясненни бивають, абы съ памяти и ведомости

людскихъ не сходили, про то я, Александровая Федоровича Чарторыйскаго Магдалена Деспотовна, воеводиная Волынская, чиню явно и визнаваю тымъ моимъ тестаментомъ, кому бы то ведати належало, нынешнимъ и напотомъ будучимъ, ижъ, будучи есми зъ допущения Божого хоробую обложною навезона, и сподиваючися на себе часу смертного, вгди-жъ на свети надъ смерть ничего певцейшого не есть, а если-бы зъ воли Божои часъ смертельный на мене пришолъ, полецаю душу мою во Троици славимому Богу, а телу моему погребъ учинити маеть сынъ мой, князь Михаило Чарторыйскій, воеводинъ Волынской, въ монастыре Зѣменскомъ зо всеми обрады, водлугъ закону нашего христианского; къ тому маеть сынъ же мой, князь Михаило Чарторыйскій, роздати по церквамъ на обиходъ и панихиды певную суму пенезей, то есть: до монастыря Зѣменского десеть копъ грошей, до церкви соборной святой Пречистой въ мѣсте Виленскомъ десеть копъ грошей, до церкви соборной въ Луцку десеть копъ грошей, до церкви соборной у Володимири десеть копъ грошей, до церкви соборной въ Чарториску десеть копъ грошей, до церкви Жодиское десеть копъ грошей, што все справе и доброму баченю сына моего милого князя Михаила Чарториского поручаю; къ тому тежъ, што его милость славной памети князь Александръ Федоровичъ Чарторыйскій, воевода Волынской, малжонокъ мой, речи рухомые маетности своей, то есть: злото, сребро, пенези готовые, ланцухи, клейноты, перлы, шаты, кони ездные и вознивы, тежъ цѣнь, мѣдь, олово, желѣза и все, што одно маетностью рухомою названо и меновано быть можетъ, даровалъ и записалъ мне на вечность, къ тому на дворе, имену Селецкомъ, на Вубнове и на селѣ Чесно-Хрестскомъ, на Житанехъ, на Врягине въ повете Володимирскомъ, а на другомъ имени Стволовицкомъ въ повете Новгородскомъ, тежъ на имену Горкахъ въ повете Пинскомъ розно лежачихъ доживотье и сумы десеть тисечей золотыхъ личбы полской и особливе владане и справоване половицы монастыря Зѣменского и Каменицу въ мѣстѣ Виленскомъ тежъ мне записалъ помененный князь Александръ Чарторискій, малжонокъ мой, а такъ я, выше помененая Магдалена Деспотовна, дознавши и маючи завше при себе милость, свдонность, и угрожандя

поволными и зычливими службами и прихильность статечную сына моего милого, князя Михаила Александровича Чарториского, воеводича Волинского, который онъ, яко милый а зычливый сынъ мой охотне ку мне чинити неомешкиваетъ, не будучи ни черезъ кого намовена ани примушена, але по своей доброй воли, и будучи при доброй памяти и з полного розуму, тое все вышечменованое мое, отъ князя воеводы малжонка моего дарованое, и записаное, яко маетность свою рухомую, такъ суму десеть тисечъ золотыхъ полскихъ на Селецкомъ имени, дворехъ и приселбахъ, тако-жь и на Стволовичахъ и Горкахъ доживотье и записаное особливе доживотне справованье половицы монастыря Зѣменского и каменицы Виленской и еще що колвекъ я сама своихъ власнихъ речей рухомое маетности, такожь золота, сребра, пенезей готовыхъ, ланьцуховъ, клейнотовъ, перель, шатъ, коней ездныхъ, возниковъ, тежь цынь, мѣдь, олова, железа маю, все, отъ мала до веля, даю, дарую и симъ тестаментомъ моимъ запишу и остатнею волею моею потвержаю менованому сыну моему, его милости князю Михаилу Чарторыйскому, воеводичу Волинскому, на вечность отдать то все, отъ иншихъ сыновъ, дочокъ и зятей моихъ такожь и отъ потомства вечными часы, которые обоимъ рухомой маетности, яко тое мнѣ отъ князя воеводы, малжонка моего, и отца его милости дарованое, такожь што власной маетности моеи было, суми двое тисечей золотыхъ полскихъ з доживотемъ моимъ на имени Селецкомъ: дворехъ, ланахъ, именахъ тамошнихъ, въ Селцу прислухаючихъ, къ тому на Стволовичахъ и на Горкахъ, а особливую справу и владание половицы монастыря Зѣменского и каменицу Виленскую маеть вже помененный сынъ мой, князь Михайло Чарториский, яко власность свою, въ моцъ и въ держание свое взявше, по воли своей вживати и всимъ тымъ менованнымъ, яко рухомыми маетностями, такъ именами, и сумою зъ доживотемъ моимъ, мне отъ малжонка моего и отъ отца его милости записаную, подле налепшого бачення и уподобаня своего оборочати и шафовати, яко самъ найлепей розумети, а иншие дети, сынове, и дочки, и зяти мои, и потомство ихъ въ то ся нѣкоторыми причинами вступовати и въ томъ жадной переказы и пересуды князю Михаилу Чарторискому, сынови маему, зада-

вати не мають вечными часы; и на то есми князю Михаилу Чарторискому, воеводичу Волынскому, сыну моему, дала тотъ мой тестаментъ подъ печатю моею. А при справованю того моего тестаменту вызвани буди и того добре сведоми ихъ милости: панъ Гаврило Бокій, судья земскій повету Луцкого, а панъ Богданъ Сушко Хобратовскій, судья земскій повету Володимерского, а панъ Иванъ Холосовскій, судья егродскій Володимерскій, а панъ Федоръ Солтанъ, писарь земской повету Володимерского; и, за очевистою просбою моею, ихъ милости менованые панове печати свои приложили къ сему моему тестаменту: Писанъ въ Селци, дѣта Божого нарожена тысяча семьдесятъ первого, месяца Июля третегонадцать дня. У того тестаменту печатей притисненыхъ пять.

18) Я, Александеръ, Божю милостию великій князь Литовскій, Рускій, Жомойтскій и иныхъ. Смотрили есмо того дѣла зъ паны радю нашою: жаловался намъ князь Семень Александровичъ на князя Федора Михайловича Чарторискаго, искавъ подъ нимъ половины отчизны его, и мовили о томъ передъ нами очевисто—князь Федоръ: что отецъ его въ отдѣль его отцу не вспоминался. Князь Семень рекъ: што жъ отецъ его князя Федорову отцу о тотъ ся дель вспоминалъ за отца нашего, короля его милости. И ми питали князя Семена, кому бы тая речъ сведома была панамъ раде отца нашего, штожь бы отецъ его князя Федорову отцу о тотъ ся дель вспоминавъ, а онъ на то доводу никоторого не вчинилъ; тежь поведили передъ нами панове рода наша: панъ Виленскій, намесникъ Городенскій, князь Александръ Юрьевичъ, воевода Троцкій маршалокъ земскій панъ Янъ Юрьевичъ, што жъ отецъ князя Семеновъ о тотъ дель князю Федорову отцу не вспоминалъ за отца нашего, короля его милости; ино коли о што ся его отецъ не вспоминалъ, а то таеъ ся вдавнило ажъ и до тыхъ часовъ, и мы, того досмотривши, князя Федора Михайловича въ томъ есмо правого нашли: нехай онъ тую свою отчизну всю сполна держить и завидаетъ по давному, а князь Семень Александровичъ о тотъ дель не маеть ему вжо вспоминатися, ани дѣти его на немъ того искати на веки. Писанъ у Вилни, Июля осмого дня, инъдыкта перьвого. У того декрету печать одна великого княжества Литовского, а подпись въ тии

слова: при томъ были: князь Войтехъ бискупъ Виленскій, панъ Виленскій, наместникъ Городенскій князь Александръ Юрьевичъ, воевода Троцкій маршалокъ земскій панъ Янъ Юрьевичъ, староста Жмоитскій панъ Станиславъ Яновичъ и иные панове рада.

19) Во имя святой фальмое и неразделной Троицы, Отца и Сына и Духа святого, Бога всемогучого, станся. Кгдыжъ не толко память людская есть слаба и коротка, але и самъ векъ або животь человечий вельми нетривалий и намъ не непевно для того отъ пана Бога подана есть наука писма, абы имъ законъ святой и все побожной речи могли быти кгрунтовне и статечне задержани и въ потомные часы варованы, про то... гришний рабъ Божий, Михайло Чарторискій, староста Житомирскій, ведаючи то, яко съ писма святого такъ и зо вшелякихъ припадковъ светскихъ не буть ничего певнейшого каждому человеку надъ смерть и вонтплившого и таемнейшого надъ часъ смерти, для чего насъ и панъ избавитель нашъ, Исусъ Христосъ у Евангелие своемъ написалъ и напминати рачить, абыхмы чули а на заволение его готовы были, не ведаючи часу ани години; хотечи ся въ томъ водле воли милого Бога и звичаю людей христіанскихъ справити, а за часу погоды тое, якобы по животе моемъ, кгда ми панъ Богъ до фалы своей святой зъ того света поволати рачить, все уцтиве и пристойне въ дому моемъ ити могло, опатрити и то писмомъ на все пришлые часы обваровати и объяснить, ачъколкевъ будучи есмы на телѣ хворъ, але на умысле, баченю и памети зъ ласки Божой зуполной и досконалой, сесь тестаментъ остатней воли моеи самъ, по своей доброй воли и статечнымъ розумомъ моимъ казавши написати, а такъ то все, яко ниже описано, мети хочю: напервей душу мою, яко теперь за живота, такъ по смерти поручаю пану Богу всемогучему, уфяючи яко отцу милосердному и добротливому, же для сына своего едиnorodного, пана избавителя нашего, Исуса Христа, грехи мои оставити, а мене до фали своей святой приняти рачить; а кгда панъ Богъ волю свою святую надо мною выконати и мене съ тымъ свѣтомъ розлучити будетъ рачиль, тѣло мое до монастыря Сосниці, заложеня святой Троицы, подъ Чарторискъ, маеть быти отпроважено лѣггыты, яко належитъ, черезъ княгиню

малжонку мою и ихъ милостей пановъ опекуновъ нижей описанныхъ поховано; а што ся дотычетъ малжонки, дѣтей и маетностей моихъ, тое, яко малжонку мою милую, такъ дѣти и все маетности мои лежачые и рухомые тутъ, на Волюню, и у великомъ-князствѣ Литовскомъ поручаю и то дѣло въ моцъ, въ опеку, у оборону пану Богу всемогущему а ихъ милости панамъ добродѣемъ моимъ, ихъ милостямъ: его милости ясневельможному княжати Андрееви Вишневецкому, воеводе Волынскому, старости Любецкому, брату своему, его милости ясневельможному княжати Янушови Збаражскому, воеводи Браславскому, старости Кременецкому и Пынському, его милости князю Дмитрію Козѣце, которыхъ ихъ милостей яко каждый дознаваетъ побожности, щирости и доброты, такъ якъ немъний будучи того досконале сведомъ и по ихъ милости всякое милости ласки ку себе певенъ, то ихъ милостямъ злепаю и покорно прошу, абы, зъ доброты и ласки своеи ку мне, а немией съ повинности хрестыанскои, тую працу на себе приняти и малжонку мою милую, дѣти и маетности мое въ своеи ласковой опеци и оборони мети, а наболше о уцтивошъ выхованю и цвиченю дѣтокъ моихъ милостивое старане мѣти рачили. Якожь уфаю ихъ милостивой ласци, же ихъ милости того, што-бы било ку уцтившому дѣтей моихъ, з милостивой ласки своей и въ надѣи отъ пана Бога обфитое нагороди, упустити не рачать. Именя и вси маетности мои лежачие и рухомые тутъ на Волюни и въ великомъ князствѣ Литовскомъ малжонка моя милая, княгиня Софія Ходкевичовна, ktorои я цноты, веры, упреимое милости малжонскои завжды дознаваю, до летъ детей моихъ, або поки замужь не поидеть, въ рукахъ своихъ мѣти и той спокойне уживати, а дѣти мое пристойне выховати, опатровати, сыномъ на науки и иншия потребности, таже и дочкамъ на всякие охендозства, ведле воли и науки ихъ милостей пановъ опекуновъ, накладыти, а еслибы замужь пошла, нимъ дѣти мои лѣтъ доростутъ, тогда ихъ милости панове опекунове, звлаща его милость панъ воевода Волинскій, яко братъ, приржонный опекунъ, такъ и его милость панъ воевода Браславскій, отъ малжонки моеи дѣти и маетности мои зъ рубъ и держаня ее взяти и тымъ до летъ дѣтей моихъ, подлугъ налешшого баченя своего, штобы зъ налешшимъ дѣтей

моихъ рачили разумѣти, справовати мають, окромъ именей тыхъ, на которыя малжонка моя милая право и запись отъ меня маеть; съ тыхъ ей ихъ милости панове опекунове рушити и перегазы чинити не мають, але она оныхъ именей спокойне, водле записовъ своихъ, уживати волна и личбы зъ нихъ чинити не будетъ винна; еъ тому тойже малжонце моей, за щирую и упріймую ее ку мне милость и поволность малжонскую, всихъ речей моихъ рухомыхъ, яко колвекъ называныхъ: золота, сребра, клейнотовъ, шатъ, коней, бидла, стады, збожа и всякихъ статковъ и спратовъ домовыхъ, што ся одно колвекъ есть и оказаться можетъ, ей, малжонце моей, половицу симъ тестаментомъ моимъ записую и упевняю; долги моя вся, которыя бы ся за слушными записи, водле права учиненными, показали, а особно, кромъ запису, пану Якубу Тарасовичу, мещанину лвовскому, семьсотъ золотыхъ полскихъ, служебникамъ моимъ: Матусу Хмелевскому триста золотыхъ полскихъ долгу, Андрею Шпраскому семсотъ золотыхъ полскихъ долгу, Яну Муровскому сто золотыхъ полскихъ и полсемьнатцать золотыхъ полскихъ долгу, зъ именей моихъ власныхъ черезъ ихъ милостей паны опекуны и малжонку мою милую, поколь именья мой держати будетъ, плачоны быти мають; также слугамъ моимъ юргелтъ, або врочистое ихъ заслужное, подле заслугъ каждого, зъ мыта Чарториского и Литовизского, або изъ иныхъ пожитевъ, ихъ милости панове опекуны съ княгиною малжонкою моею поплатити и пристойне ихъ отпратити мають; а штоби который зъ нихъ особливе зъ ласки моее отъ мене мети могль, то на иншемъ реестри моемъ, съ подписомъ руки моеи, назначоно будетъ. Земяне тежъ мое, або слушно-оселые, которые имена отъ продковъ моихъ и отъ мене держатъ, тыхъ именей каждый зъ нихъ, водлугъ права, листовъ и записовъ своихъ, уживати маеть и на томъ сесь testamentъ власной воли моеи списанный, ихъ милости паномъ опекуномъ и княгини малжонце моей составилъ зъ подписомъ руки моеи власной и съ печатью моею. При которого справованю были того добре сведоми и, за устною просбою моею, печати свои еъ нему приложити рачили панове а приятели мои, ихъ милости: панъ Павелъ Оранскій, панъ Семень Ласко-Черъчицькій, панъ Григорій Бисель-Низкиницкій, землянинъ господарскій повету Во-

лодимерского. Писанъ у Литовижу, тисеча пятьсотъ осмьдесятъ второго року, лѣта Божого нароженя, месяца Февраля дватцать второго дня. У того тестаменту печатей четыре, а подпись руку его милости князя Чарториского въ тые слова: Михайло Чарторийскій, староста Житомирскій, власною рукою.

А такъ я тые листы вышеменованные, передомною покладанные, за прозбою его милости княжаты Чарториского, до книгъ справъ вгородскихъ Володимерскихъ записати казаль.

Книга Владимірская, вродская, записовая, поточная и декретовая, № 970, годъ 1605. Листъ 1.

Примѣчаніе: Данныя для генеалогіи рода князей Чарторийскихъ, заключающіяся въ вышеприведенныхъ актахъ, могутъ быть изображены слѣдующею таблицею:

Василій.				
Михаилъ (14.)				Александръ.
Федоръ (1516—1537).				Семень (1498).
Александръ, воевода Волынской (1543-1569).	Иванъ (1543-1547).	Анна (1537) (жена Василя Чижя).	Настасья Федора (1553) (жена Петра Хреботовича).	Федора (1553) (жена Михайла Свиныского).
Михаилъ, староста Житомирскій (1569-1582).	Марина (1569) (жена Андрея Сопяга).			
Юрій (1605).				

IV.

Жалованная грамота короля Казимира вдовѣ Луцкаго старосты Оли-
зара Шиловича на имѣнія, находящіяся на Волыни, съ освобожденіемъ
на всегда одного изъ этихъ имѣній, Любча, отъ платы „волощины“.
1486. Ноября 11.

Року тисеча пятьсотъ деветдесятого, месеца Июля пятого дня.

На рочкахъ вгородскихъ, Луцкихъ, дня прошлаго месеца Июня
двадцать осмого, въ року теперешнемъ деветдесятомъ, у четвергъ, при-
палыхъ и судовне отпавовати зачатыхъ, передо мною, Александромъ
Семашкомъ, кашталяномъ Браславскимъ, старостою Луцкимъ, ставши
очевисто его милость князь Григорій Любецкій, покладалъ выпись съ
книгъ вгородскихъ, Луцкихъ, зъ уписованьемъ привилію славное памети
короля его милости, Казимера, и просилъ, абы былъ до книгъ вгрод-
скихъ луцкихъ уписанъ. Которого я, для вписованя въ книги прийму-
ючи, передъ собою читати казалъ и такъ ся въ себе маеть: Выпись
съ книгъ вгородскихъ Луцкихъ. Лѣта Божего нароженя тисеча пять-
сотъ осмьдесятъ третего, месеца декабря третогонадцать дня. Пришедши
и постановившися на вряде вгородскомъ, въ замку господарскомъ Луц-
комъ, передо мною, Александромъ Проньскимъ, столъникомъ великого
князства Литовьского, старостою Луцкимъ, его милость панъ Янъ Хар-
линъскій, подъкоморій Луцкій, покладалъ передо мною привелей подъ
титоломъ короля его милости Казимера, на парьгамене писаный, съ
печатю привисистою, и просилъ, абы до книгъ уписанъ былъ; кото-
рый я читать казалъ и такъ ся въ себе маеть: Самъ Казимеръ, Божю
милостю король Полскій, великій князь Литовскій, Рускій, княжа Пру-

ское, Жомойтское и иныхъ, чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ каждому доброму, винешънимъ и потомъ будучимъ, хто на него посмотришь, або, чтучи его, вслышитъ, кому жъ потребъ того будетъ ведати, поведила передъ нами старостина Луцкая, пани Олизаровая Шиловича, Федька, што панъ ее небожчикъ, панъ Олизаръ Шиловичъ, староста Луцкій, маршалокъ Волинское земль, будучи доброе памяти, отходя зъ сего свѣта, даровалъ и далъ и записалъ ей именья свои, на ймя: Здолбицу съ приселкомъ зъ Слинъскомъ а съ Куникомъ и зъ ынъшими приселъки, а Горуховъ съ приселки, а Любче тежъ съ приселки, прадѣдину и дѣдину отчизную свою властную; а тамъ то справилъ, ижъ она вольна по своемъ животе тые именья отдати кому хочеть и обернути ей подлугъ свое волѣ, и, врозумлевши то пани Олизаровая, штожъ мы слугу нашего, пана ее, пана Олизара, мѣли въ чти и в ласце нашой, и тежъ на нашо пожаданье, зъ воли наше доброе, ани зъ жадного принуженья, волне даровала насъ, и дала, и записала тые две именья у Волини по своемъ животе, на ймя Здолбицу, а другое именье Горуховъ и съ приселки и съ платы и всеми пожитками, яко жъ то намъ оправила листомъ своимъ вѣчно и непорушно на веки. И далей била намъ чоломъ и жадала насъ, абыми ей дали и призволили именье, на ймя Любчо, пана ее прадѣдину и дѣдину и отчизну по ее животе отдати и записати приржонымъ своимъ, кому бы она хотела. Ино мы тое призволили, тое именье Любчо, по своемъ животе волна она отдати и записати приржонымъ своимъ, кому бы хотела, вѣчно на веки, и тежъ волна обернути то, подлугъ свое воли; такъже зъ наше ласки пожаловали есмо и отпустили съ того именья, зъ Любча, воловщизну нашу на веки вечные; а на твердость тыхъ речий, казали есмо печать нашу привесити къ сему нашему листу. А притомъ были: маршалокъ нашъ, наместъникъ Слонимскій, панъ Солтанъ Александровичъ, а подскарбий нашъ, Ивашко Литаворъ Богдановъ сынъ Хребтовича, а писаръ нашъ, Ивашко Сацковичъ Владыко. Писанъ въ Луцку, въ лѣто шестисячное девятьсотное деведьдесятъ пятое, месяца Ноябра первогонадцать дня, индыкть шестый. Который же тотъ вышей менованый привелей славное памяти Казимера короля, слово

въ слово вписавши, до книгъ вгородскихъ лудцкихъ вписати росказалъ.

Книга Луцкая, вродская, поточная, № 2070, годъ 1590; листъ 278 на оборотъ.

V.

Грамота короля Александра въ Овруцкому намѣстнику, князю Григорію Борисовичу Глинскому, предписывающая ему передать Кончаковскую землю старцу Василю Михалкевичу. 1503 г., Іюня 25.

Року тисеча семьсотъ семьнадцатого, мѣсяца Мая двадцать осьмого дня.

На уряде вгородскомъ, в замку его королевской милости Овѣруцкомъ, передомною, Михаломъ Сынѣгаевскимъ, коморникомъ вграничнымъ Киевскимъ, намесникомъ вгородскимъ старосты Овѣруцкого, а книгами нынешними, вгородскими, Овѣруцкими *comparens personaliter swobodny Matwiey Michałkiewicz Zaliwaka, boiar Owrucki*, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, Owruckich *original*, list upominalny od najjaśniejszego niegdy świętey pamięci króla ięgomości polskiego, Alexandra, zeszyłym antecessorom swoim y учesnikom ięgo do kniazia ięgo mości Hrehorego Borysowicza Hlińskiego, namiesnika Owruckiego, wydany, z pieczęcią przyciśnioną, per oblatam *podal*, prosząc, aby przyięty y w xięgi wpisany był. A tak ia, urząd, ten list do xiąg przymuiąc, czytałem, który, ruskim pismem pisany, tak się w sobie ma: Alexander, Bożą miłością król Polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, xiąże Pruskie, Zmudzkie y innych. Namiesniku Owruckiemu, kniaziu Hrehorju Borysowiewu Hlinskiemu. *Żalował nam starec Wrucki, na imie Wasil Michałkiewicz, cośmy pierwey tego dali mu ziemie oyczynę ięgo, którą dzierzał stry ięgo, Konczakowską, a u tego stryia ięgo dzieci przyplodku nimasz, y ty u niego tę ziemie odiowszy, y dał innemu człowiewku y list u niego nasz odiol, któryżeśmy iemu na tę ziemie dali. Przeto,*

ieśli ta ziemia będzie od niego odjęta, co dzierżał stry jego, przykazuiemy tobie, abyś temu człowiekn nie kazał w tę ziemię wstępować y list abyś iemu nasz ten oddał koniecznie, niechayby on mnie tę ziemię dzierżał według pierwszey naszej daniny, a nam z niey służbę służy. A uwiązać go w tę ziemię posłałiśmy dworzenina naszego, Jwaszka Kryzyna. Pisan w Wilnie, Junii dwudziestego piątego dnia, indykta szóstego. Locus sigilli. Который же то листъ упоминальный, за поданемъ а прозбою вышъ мянованое особы, а за моимъ, урядовымъ, привятемъ, слово в слово, таеъ, яеъ се в себе маеть, есть уписанный.

Книга городская, Овруцкая, записовая и поточная, 1717 г., № 3224; листъ 93 на оборотъ.

VI.

Вводный листъ во владѣніе Кончаковскою землею, данный государскимъ дворяниномъ, Иваномъ Крижиномъ, Овруцкому старцу, Василю Михалкевичу. 1503. Августа 2.

Року тисеча семьсотъ семьнаццатого, мѣсяца Мая двадцать осмого дня.

На уряде вгородскомъ, в замѣку его королевской милости Овруцкомъ, передо мѣною, Михаломъ Сынѣгаевскимъ, коморникомъ вграничнымъ Киевскимъ, намесникомъ вгородскимъ старосты Овруцкого, а книгами нынешними, вгородскими, Овруцкими *comparens personaliter swobodny Matwey Michałkiewicz-Zaliwaka, boiar Owrucki*, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, Owruckich original, list uwiązczy na ziemię intro wyrażoną, antecessorowi swemu, boiarowi Owruckiemu, y uczestnikom swoim, boiarom Owruckim, służący, z pieczęcią przyciśnioną, per oblatam podał, prosząc, aby przyjęty y w xięgi wpisany był. A tak ia, urząd, ten list uwiązczy seu intromissya, do xiąg przymuiąc, czytałem, który, ruskim pismem pisany, tak się w sobie ma: ja, Jwaszko Kryżyn, dworzanin hospodarski, czynię wiadomo

po tym liście moim, iż, co z rozkazania hospodara iego mości, będąc ia posłany y przydany Wasilu Michałkiewiczu, starcu Wruckiemu, na uwiązanie ziemi Kączakowskiej, ino ia, podług listu hospodarskiego, uwiązałem tego Wasila w ziemię Kączakowską y u niwy y sianozęci pod miastem Owruczym y podle Witiatek, po obuch stronach drogi Sieczyńskiej, po kurhany Sieczyńskie, y koło rzeczki Hrezli, y koło rzeczki Kamionki, suderew z Hładkowcy, y koło doliny Ziołowy Łozy y w dworzysze Michałkowskie, ze wszystkimi ich grunty, według daniny hospodarskiej, na wieczne czasy. A przy tym ze mną byli: pan Fedko Żmaka, a Semion dyak Łuczyn syn. Na což ia y list swóy uwiążczy temuż Wasilu dał y pieczęć swoje do niego przycisnoł. Pisan u Owruczym, Awgusta wtórego dnia, indykta szóstego. Locus sigilli. Который же то листь увязъшій, за поданемъ а прозбою вышъ мянованое особы подавающее, а за моимъ, урядовымъ, принятемъ, слово в слово, такъ, яко ся в себе маеть, до книгъ нынешнихъ есть уписанный.

Книга городская Овруцкая, записовая и поточная, 1717, № 3224; листъ 93.

~~~~~  
VII.

Рѣшеніе королевскихъ комиссаровъ по дѣлу о разграниченіи Житомирскаго староства отъ имѣнія дворянъ Вороничей села Крошни. Комисары, разсмотрѣвъ документы представленныя Вороничами и провѣривъ межевые знаки, опредѣлили пограничную линію между спорными землями. 1595. г., Іюня 30.

Въ числѣ документовъ, представленныхъ Вороничами, оказались слѣдующіе: 1) Жалованная грамота короля Александра Ивану Воронѣ на село Крошню. 1506. Мая 22. 2) Подтверженіе той-же грамоты Сигизмундомъ I. 1511. Іюня 4. 3) Рѣшеніе князя Константина Ивановича Острожскаго по дѣлу о дѣлѣжѣ имѣнія Ивана Вороны между его дѣтьми. 1523. Февраля 2. 4) Такое-же рѣшеніе житомирскаго староствы, князя Семена Глебовича Пронскаго 1538. Іюля 14. 5) Охранная грамота Сигизмунда I, Вороничамъ на село Крошню 1539. Августа 18.—и друг.

Roku tysiąc, siedmset, trzydziestego piątego, miesiąca Junii trzydziestego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku jego krolewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Waśkowskim, namiesnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi Żytomirskimi, comparens personaliter przewielebny w Bogu jegomość xiądz Kazimierz Piątkowski, superior rezydencyi Żytomirskiej societatis Jesu, ten ekstrakt, authenticie z pieczęcią y korektą z xiąg grodzkich wojewodstwa Kijowskiego, z upisaniem w nim dekretu kommissarskiego rozgraniczenia dōbr siedliska Kroszni ich mościów panów Woroniczōw z dobrami jego krolewskiej mości starostwa Żytomirskiego wydany, iuż vetustati podległy, dla inkursyi incineratae gentis grassuiących kozaków locis in diversis konserwowany, zbutwiały, do przeczytania trudny, miejscami marginesy, propter putredinem, popsowały się, idyomate roxolanico pisany, in polonam linguam teraz, przy podaniu przetłumaczony, prae via manifestatione, iak prętko ad manus dostać się mógł, tak zaraz, ne fiat retardatio oblaty, ad acta castrensia żytomiriensia, per oblatam de tali verborum podał tenore. Wypis z xiąg grodzkich wojewodstwa Kijowskiego. Roku tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Decembra dwudziestego dziewiątego dnia. Na rozkach sądowych grodzkich Kijowskich, które dnia dwudziestego miesiąca Decembra, w roku ninieyszym, dziewiędziesiąt piątym, przypadłe y sądownie odprawować się zaczęli. Przed nami, Janem Axakiem, podwoiewodzym, a Filonem Strybylem, miecznikiem jego krolewskiej mości y sędzią, urzędnikami sądowymi grodzkiemi wojewodstwa Kijowskiego, postanowiwszy się oczewisto ziemianie hospodarskie wojewodstwa Kiowskiego y komisarze, od jego krolewskiej mości na grunty od jego krolewskiej mości miasta Żytomirza y jeh mościów panów: Alexandra Woronicza y pana Hrehorego Sokora y małżonki jego, jey mości paniey Anny Woronianski, dziedziców siedliska Kroszni wysadzeni, opowiadali y pokładali decret albo kommissyą sprawy swoiey, między zwyżrzeczonemi gruntami y dobrami uczyniony, pod pieczęciami y z podpisami rąk swoich, prosząc, aby był przyjęty i do xiąg grodzkich kijowskich wpisany. Ktorego my, oglądawszy y onego czytanego zrozumiawszy, przyjęli y do xiąg grodzkich kijowskich wpisać kazali, który słowo w

słowo tak się w sobie ma: Bohdan Jwanowicz Strybyl, Jwan Preżowski, Jwan Syngur, Hrehory Kiewlicz, komisarze jego krolewskiej mości, na sprawę niżej opisaną wysadzeni y deputowani, czyniemy jawno y wyznawamy tym listem naszym komu to wiedzieć należy, wszystkim w obec y każdemu z osobna: iż oddany nam jest list kommissyi jego krolewskiej mości, naszego miłościwego pana, którym jego krolewska mość nam roskażać raczyli, abyśmy na grunty różnicy, które się dzieją między dobrami dziedzicznymi szlachtetnych Alexandra Woronicza, a Hrehorego Sokora y małżonki jego Anny Juriewny Woronianski, sieliszczem Krosznią, wyiechali y te różnicy uspokoili, iakoż my, czyniąc dosyć woli y roskażaniu jego krolewskiej mości, zgodziwszy się spólnie, na dzień dzisiejszy, trzynasty miesiąca Octobra, roku, teraz idącego, tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, oznaymiwszy stronom obydwom rok na wykonanie woli jego krolewskiej mości, na grunty różnic wyiechali. Który to list jego krolewskiej mości, do nich pisany, słowo od słowa tak się w sobie ma: Zygmunt trzeci, Bożą miłością krol Polski, wielki xiążę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflanski, Szwedzki, Godzki, Wandalski dziedziczny krol. Urodzonym: Fryderikowi Tyszkiewiczowi Łohoyskiemu, Heronimowi Hornostajowi, woiewodzie brzeskiemu, Bohdanowi Strybylowi, Jwanowi Prezowskiemu, Jwanowi Syngurowi na Rudnikach, Hrehoremu Kiewliczowi, wiernie nam miłym, łaska nasza krolewska. Urodzeni, wiernie nam mili! Dano nam sprawę, że między dobrami naszymi Żytomirskimi, dzierżawy urodzonego Semen Deniska Matwijowskiego, z iedney, a dobrami dziedzicznymi szlachtetnych: Alexandra Woronicza a Hrehorego Sokora y żony jego, Anny Juriewny Woronianski, sieliszczem Krosznią—z drugiey strony, wielkie się krzywdy y różnicy dzieją; które to różnicy między gruntami pomienionemi, chcąc my zgodzić y uspokoić, wiernościom waszym, o których wierze y cnoście, bogobożności y w prawie pospolitym biegłości dobrze rozumiejąc, tę sprawę zlecić umyśliliśmy; iakoż y tym niniejszym listem naszym zlecamy y roskażujemy: iżby wierność wasza, porozumiawszy się z sobą, obrawszy sobie czas iaki pewny, strony obiedwie: tak dzierżawce dóbr naszych Żytomirskich, iako y dziedziców mając-

ności wyżrzczoney, sieliszcza Kroszni, szlachetnych: Alexandra Woronicza, a Hrehorego Sokora i żony jego Woronianki Anny, przez list swoy obwieściwszy, do tych tam dóbr, między ktoremi się te różnicy dzieją, ziechali, także sporów y odporów przysłuchawszy, a dobrze zrozumiawszy, praw y przywileiów, iesliby ktore od stron byli podane y pokazywane, przypatrzwszy y też granic y znaków starych oglądawszy, także swiactw ludzi wiadomych, dobrych, starych y wiary godnych, nie podeyrzanych y pod przysięgą, iezeliby tego potrzeba y rzecz sama ukazywała, przysłuchawszy, żadney stronie nie folgując, a pana Boga y sprawiedliwość świętą przed oczyma swemi mając, w czym sumnienia wasze obowiązuiem, te tak różnicy między dobrami pomienionemi pomiarkowali, zgodzili y uspokoili, a rozgraniczywszy kopcami y innemi znakami, iako się w takowych rzeczach zachowuie, poznaczyli y pozasypywali, a gdyby była tego potrzeba, tedy y stare kopce, albo znaki rozrzucone ponowili, albo y nowe poczynili; a cobyście kolwiek w tych rzeczach postanowili, y dekretem swoim umocnili, to stronom obodwom, abyście mocno trzymać przykazali; a niebytność iednego albo dwoch z tych komisarzów tey kommissyi nic szkodzić nie może, tylko żeby byli te, którzy według prawa pospolitego być powinni mają, a nie inaczej; iżby wierność wasza z powinności swey, dla łaski naszey inaczej uczynić nie śmieli. Pisan w Krakowie, roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Augusta siedmnastego dnia, a panowania krolewstw naszych: Polskiego osmego, a Szwedzkiego wtorego roku. Na własne jego krolewskiey mości rozkazanie—Floryan Oleszko. A po oddaniu y przeczytaniu tegoż zwyż pomienonego listu kommissyi jego krolewskiey mości, szlachetni panowie: Alexander Woronicz, a Hrehory Sokor y małżonka jego mości, Anna Juriewna Woronianka, prosili, abyśmy jurysdykcią swoią komissarską fundowali, y oną przez woźnego powiatowego obwołać kazali; iakoż my, czyniąc dosyć woli jego krolewskiey mości y powinności naszey, za instancją strony powodowey, sądy nasze, za listem jego krolewskiey mości na dzień dzisiejszy przypadające, na mieyscu granic, przez woźnego powiatowego, szlachetnego Marka Baranowskiego, gene-

rała wojewodztwa Kijowskiego, obwołać y jego mości pana starosty Żytomirskiego, urodzonego Szymona Deniska Matwijowskiego, zapozwem naszym kommisarskim, na dzień dzisiejszy, miesiąca Oktobra trzynasty, w roku terazniejszym, tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątym, do prawa raz, drugi y trzeci przywołać kazali; za którym jego mości przywołaniem trzykrotnym, a za odezwaniem umocowanych pana starościnych, miasto żałoby swoiey, ciż przerweczeni powodowie, żałujący, pozew dali czytać. Ktory pozew tak się w sobie ma: Fryderik Tyszkiewicz Łohoyski, Heronim Hornostay wojewodzie Brzeski, Bohdan Strybyl, Jwan Prezowski, Jwan Syngur a Hrehory Kiewlicz, komisarze jego krolewskiej mości, na sprawe niżej opisaną wysadzeni y deputowani. Urodzonemu panu Szymonowi Deniskowi Matwijowskiemu, staroście Żytomirskiemu. Oznaymuiemy waszey miłości, iż dan nam list komisarzki jego krolewskiej mości, pana naszego miłościwego, którym jego krolewska mość rozkazać raczył, abyśmy, porozumiawszy się z sobą y obrawszy iaki czas sobie pewny, na grunty y różnicy, ktore się dzieią między dobrami jego krolewskiej mości Żytomirskiemu, a dobrami dziedzicznymi szlachetnych: pana Alexandra Woronicza, a Hrehorego Sokora y małżonki jego Anny Juriewny Woronianski, sieliszczem Krosznią, wyiechali y tych różnic, wysłuchawszy sporów y odporów obydwóch stron, a zrozumiawszy prawa, przywileie, ieśliby ktore od stron byli podawane, tak granic, iako y znaków starych y swiadectw ludzi wiadomych, ieśliby tego potrzeba ukazywała, przysłuchawszy, żadney stronie nie folgując, uspokoili y rozgraniczyli, a rozgraniczywszy, y kopcami y inszemi pewnymi znakami ponaznaczowali y, gdzieby tego była potrzeba, tedy y stare kopce, albo znaki rozrzucione ponowili y wieczną granicę uczynili. Przeto zwierzchnością jego krolewskiej mości y władzą naszą, którą w tey sprawie według prawa mamy, przykazujemy, aby wasza miłość panie starosta Żytomirski, na dzień trzynasty miesiąca Oktobra, w roku terazniejszym, tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątym, sam, osobą swoją, na granicach tych pomienionych gruntów, dzierżawy waszey miłości starostwa Żytomirskiego, zawicie stanął y mieszczan Żytomirskich, którzy się w te grunty dziedziczne przerweczonych pana Alexandra



Woronicza a pana Hrehorego Sokora y małżonki iego, paniey Anny Juriewny Woronianki, iako powodów, wstępują y krzywdy wielkie czynią, postanowił y na ten czas, y do wyżpomienioney sprawy y przywileie (ieżeli by ktore wasza miłość na to co miał) tak pokazał y do granicy gotów był. Pisan w Żytomirzu, roku po narodzeniu syna Bożego tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Septembra dwunastego dnia. U tego pozwu naszego komisarskiego pieczęci przyciśnionych do niego cztery y podpisy rąk temi słowy: Bogdan Jwanowicz Strybył, ręką swą własną, Hrehory Kiewlicz, ręką własną. A po przeczytaniu tego pozwu prosili, aby iego mość pan starosta Żytomirski, według żałoby y pozwu ich, gdzie jego mość, przeszedzsy przez granicę starożytną imienia naszego dziedzicznego, sieliszcza Kroszni, w powiecie Żytomirskiem leżącego, w pola, grunty ich dziedziczne, do tego sieliszcza zdawna należące, wstępuje y pożytki ich własne odeymuie, y na siebie, poczowszy od roku osmdziesiąt osmego, aż do tego czasu gwałtownie bierze, (zwrocił). A strona pozwana, jego mość pan starosta Żytomirski, przez umocowanych sług swoich: pana Jana Staniszewskiego y Arnolfa Jasiewicza, pokazawszy moc listowną od pana swego, domawiali się, aby strona powodowa roku y pozwów dowiodła, gdyż jego mość pan starosta Żytomirski, iako o roku, tak o pozwie, iako też o liście jego krolewskiej mości, żeby miał być do niego pisany, ani o żadney komisyy nie wie, y z tych przyczyn tu, na roku się nie stawik. Naprzeciwno temu przerzeczeni powodowie powiedzieli, iż w tey sprawie, gdzie idzie granica, iest actus personalis, do ktorey sprawy potrzeba było jego mości pana starosty Żytomirskiego samego, gdyż iey przez umocowanych odprawować nie może, a choćby też nie był actus personalis, tedy przecie tey sprawy takowi umocowani według prawa pospolitego, (jako) nie osiadłe, odprawować nie mogą, prosząc, aby od sprawy na strone odstrychnieni bily, a jego mość pan starosta w nie-staniu swoym, iako na roku zawitym, w tey rzeczy, o którą gra idzie, na upad wskazan był, nie przypuskaiąc przerzeczonych umocowanych, iako nieosiadłych, za niezupełną mocą, gdyż u mocy ani podpisu ręki samey osoby jego mości pana starosty Żytomirskiego, ani przyia-

cielskiej niemasz, do żadnych obmów y obron prawnych. A przerweczeni umocowani strony pozwanej, odpor czyniąc, powiedzieli, że jego mość pan starosta takową sprawę granic przez nas, sług swoich, a nie sam przez osobę swą odprawować może, gdyż, iako się zwyżpomieni, to ani o roku, ani o żadnym pozwie komisarskim, ani o żadnym liście jego krolewskiej mości, do niego pisanym, nie wie, prosząc, aby za umocowanych przyjęte byli; a strona powodowa, nie stronie pozwanej, ale sądowi dowodząc pozwu y roku, za którym dowiedzeniem pozwu y roku, stawili oczewisto woźnego powiatu Kijowskiego, szlachetnego Marka Baranowskiego, który, przed nami stojąc, zeznał. Jż on roku teraz idącego, tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Septembra trzynastego dnia, położył pozew nasz komisarski y list jego krolewskiej mości, do jego mości starosty Żytomirskiego pisany, aby z oznaymieniem naszym przez pozew nasz do uczynienia y postanowienia granic sam stał, ktore we wrota dworne Żytomirskie wetknowszy, namiesnikowi na tenczas Żytomirskiemu, panu Jozefowi Małyśce, oznaymił y rok stronom obydwom za cztery niedziele, to iest na dzień dzisieyszy, trzynasty miesiąca Oktobra, w roku teraznieyszym, dziewiędziesiąt piątym, złożył, który to list jego krolewskiej mości, do pana starosty pisany, słowo od słowa tak się w sobie ma: Zygmunt trzeci, z Bożej miłości krol polski, wielki xiążę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Jnflanski, y Szwedzki, Godzki, Wandalski dziedziczny krol. Urodzonemu Szymonowi Deniskowi Matwijowskiemu, staroście Żytomirskiemu, wiernie nam miłemu, nasza łaska krolewska; urodzony, wiernie nam miły! Naznaczyliśmy pewnych komisarzów naszych do uczynienia y postanowienia granic między dobrami naszemi Żytomirskiemu, dzierżawy wierności twoiey, a siółem dziedzicznym Krosznią, sieliszczem szlachetnych: Alexandra Woronicza y Hrehorego Sokora y małżonki jego Anny Juriewny Woronianki z drugiey strony, o czym aby wierność twoia wiedział, gdy przez komisarzów naszych obwieszczon będziesz, rozkazuiemy wierności twoiey, abys przed nimi stanął y to, cokolwiek dekretem swoim nakażą y postanowią, żebyś mocno y nienaruszenie trzymał, tego iednak abys przestrzegał, żeby się w gruntach naszych

żadna szkoda nie stała, a inaszey dla łaski naszey y powinności urzędu swego nie czyniąc koniecznie. Pisan w Krakowie, roku od Bożego narodzenia tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Augusta siedmnastego dnia, a panowania krolewstw naszych: Polskiego osmego; a Szwedzkiego wtorego roku. Na własne jego krolewskiej mości rozkazanie podpisuję się—Florjan Oleszko. Za którym dowiedzeniem pozwu y roku, prosili, aby jego mość starosta Żytomirski, iako na roku zawitym w niestaniu swoim, na upad w rzeczy wzdan, a przerzeczonym powodom dalszy postępek prawny nakazan był. My tedy, przypatrzywszy się prawu pospolitemu y postępkowi prawnemu, a bacząc to, iż jego mość pan starosta Żytomirski, według dowodzenia roku y pozwu przez strone powodową, sam osobą swą, iako na roku zawitym, nie stał, ani umocowanych swoich, według prawa pospolitego, osiadłych, na dzień dzisieyszy miesiąca Oktobra trzynastego, w roku teraz idącym, dziewiędziesiąt piątym, nie posłał, przerzeczonych umocowanych, iako według prawa pospolitego nieosiadłych, na strone odłożywszy, jego mości pana staroste Żytomirskiego na upad rzeczy, o którą gra idzie, w niestaniu jego mości, wzdać dopuścili; a przerzeczonym powodom in contumaciam pana staroste przeciwko jego mości y dalszy postępek nakazali; a iż się iuż było tego dnia, trzynastego miesiąca Oktobra, w roku teraz będącym, dziewiędziesiąt piątym, spóźniło, te sprawe do dalszego postępku przerzeczonym powodom w zupełney mocy do dnia jutrzeyszego, to iest czternastego miesiąca Oktobra, w roku teraz idącym, dziewiędziesiąt piątym, odłożyliśmy; na roku tedy ninieyszym, miesiąca Oktobra czternastego dnia, w roku teraz idącym, dziewiędziesiąt piątym, z odłożenia naszego przypadłym, postanowiwszy się oczewisto strona powodowa, pan Alexander Woronicz, a Hrehory Sokor y z małżonką swoją, Anną Juriewną Woronianką, daley w tey sprawie, za przywołaniem jego mości pana starosty, w niestaniu jego mości, postępując, dowodząc dziedzictwa swego przerzeczonego imienia, seliszcza Kroszni, w powiecie Żytomirskiem leżącego, pokładali list przed nami, na papierze pisany, daniny sławney pamięci Alexandra krola jego mości, którym jego krolewska mość

przodkowi ich, Jwaszku Woroniczowi, te przerzeczone sieliszczce Krosznie, z ludźmi y bobrowymi gony, y ze wszystkimi pożytkami, ku temu sieliszczu przysłuchaiącemi, dać raczył; który list słowo od słowa tak się w sobie ma: Alexander, z Bożey miłości krol Polski, wielki xiążę Litewski, Ruski, Pruski, xiążę Żmudzki y innych. Namiesnikowi Żytomirskiemu, panu Dmitrowi Alexandrowiczowi. Bił nam czołom ziemianin Żytomirski, Jwaszko Woronicz y prosił u nas sieliszczca w Żytomirskiem powiecie, na imie Kroszni; ieno my, z łaski naszey, za iego wierną ku nam służbę, te sieliszczce Krosznie z ludźmi y z bobrowemi gony, y ze wszyskim tym, co ku temu sieliszczu przysłucha, dali y uwiązać jego w te kazaliśmy—województwie Kijowskiemu, kniaziowi Jwanowi Lwowiczowi Hlińskiemu. Pisan w Wilni, Maja dwudziestego wtorego dnia, indycta dziewiątego. U tego listu pieczęć wielka, na kustodji przyciśniona, a podpis ręki temi słowy: Prawił woiewoda Kijowski, kniaz Jwan, a Marszałek dwora, dzierzawca Bełzki y Uteński, kniaz Michayło Lwowicz Hliński. Potym pokładali drugi list, na pergaminie pisany, sławney pamięci Zygmunta krola, potwierdzenie daniny Alexandra krola temuż zwyż pomienionemu Jwaszku Woroniczowi, przodkowi ich, tegoż sieliszczca Kroszni uczynione, który list tak się w sobie ma: Zygmunt, z Bożey miłości krol Polski, wielki xiążę Litewski, Ruski, Pruski, Żmudzki y innych. Bił nam czołom ziemianin Żytomirski Jwaszko Woronicz y powiedział przed nami: co brat nasz, Alexander krol jego mość, dał iemu sieliszczce w Żytomirskiem powiecie, na jmie Krosznie, z ludźmi y z bobrowemi gony y na to on list daniny brata naszego y naszą przed nami ukazywał, y bił nam czołom, abyśmy to iemu potwierdzili; na czołombicie to uczynili, za jego ku nam wierną służbę daliśmy mu ten nasz list y potwierdzamy te sieliszczce wyźpisane tym naszym listem wiecznie, jemu samemu y jego żenie y ich dzieciom y napotym będącym jego szczadkom; ma on te sieliszczce trzymać z ludźmi y z bobrowemi gony y ze wszyskim tym, co ku temu zdawną przysłuchało. Wolen on y iego naśladki to oddać, przedać, zamieniać y rozszyrzać, przybawić ku swemu użytecznemu y ku lepszemu obrocić, iako sam najlepiey

rozumiejąc, a na twardość tego, y pieczęć naszą kazaliśmy przyłożyć ku temu naszemu listu. Pisan w Brześciu, roku od Bożego narodzenia tysiąc pięćset jedynastego, miesiąca Junii czwartego dnia, indykta czternastego. U tego listu pieczęć krolewska na kustodyi przyciśniona iedna, a podpis w te słowa: prawil hetman, starosta Łucki, Brasławski y Winnicki, marszałek Wołyńskich ziem, książę Konstanty Jwanowicz Ostrogski. A dowiodszy dziedzictwa swego za daniną sławney pamięci krolu polskich, przodkowi ich na przerzeczone imienie Krosznie uczynioną, dowodzili, że za takową daniną byli zawsze przodkowie ich w szafunku tego imienia sieliszcza Kroszni; dowodzili listem sądowym sławney pamięci książęcia Konstantyna Jwanowicza Ostrogskiego, wojewody Trockiego, hetmana hospodarskiego, starosty Brasławskiego y Winnickiego, gdzie Jwaszku Woroniczowi po śmierci oycy jego, według testamentu oycy iego, Jwaszka Woronicza, Owdoty Woroniance; siostrze swoiey, posagu trzydzieści kop na sieliszczu Kroszni litewskich opisanych, oddał y do rąk swoich też oyczynne wziół, który to list sądowy tak się w sobie ma: Ja, książę Konstanty Jwanowicz Ostrogski, wojewoda Trocki, hetman hospodarski, starosta Brasławski y Winnicki. Przypatrzyliśmy się tey sprawie: stojąc przed nami oczewisto, żałował nam ziemianin hospodarski Żytomirski, Jwaszko Woronicz, na siostre swoie, panna Owdotyiu: dzierży imienie oyczynne nasze, na imie Krosznie, a mnie z bracią tego postąpić nie chce; y panna Owdotyia rzekła: Oiciec nasz, nieboszczyk, pan Jwaszko Woronicz, zchodząc z tego świata, opisał mnie w testamencie swoim niektore statki ruchome y te imienie Krosznie mnie w wienie zapisał we trzydziestu kopach groszy, iakoż te statki mnie nie doszli, a to dla tego, iż stryji nasz, Gniewosz, te statki wszystkie pobrał y potym podawał w ręce macosie naszej, a tak ja teraz, w tey summie pieniędzy, trzydziestu kopach groszy, te imienie wyżmianowane trzymam, na co y testament oycy swego przed nami ukazywała, a Jwaszko Worona rzekł: tu w tym testamencie, albo tobie wszystko oiciec odpisał? a nam, braci twoiey, ani siostrze mniejszey nic w tym testamencie nie opisał y ni przy czym nas zostawił? a iednaż my mamy testament oycy swego drugi,

w którymże on testamencie swoim, już leżąc na woli Bożej, wole y umysł swoy ostateczny (wyraził); w tym testamencie to wszystko iest, co komu on nieboszczyk opisał, niżli tego testamentu teraz przy mnie nie masz, ale iest w zachowaniu u stryiowey naszey, pani Gniewoszowej; y my kazali byli iemu, ten testament odyskawszy, iego przed nami położyć, a potym myśmy Worony pytali, ieśli on ma wole na to płacić ten posag siostrze swoiey trzydzieści kop groszy, a te imienie oycy swego ku swym rękóm mieć; y on na to zwolił, chcąc te trzydzieści kop groszy wiana iey zapłacić, a te imie wyźmianowane, ktore ona w tym trzyma, ku swym rękóm mieć; y my tak między nimi naleźli: że ma Jwaszko Worona po siostrze swoiey wiano zapłacić te trzydzieści kop groszy, y te imienie wyźmianowane Krosznie ku swym rękóm mieć; naprzod ma iey dać od tych miast za niedziel dwie, to iest wstąpiwszy w post wielki, dziesięć kop groszy, pięć kop groszy pieniędzmi gotowemi, a pięć kop groszy szacunkiem, a iako ten rok wydzie, on ma zapłacić, także wstąpiwszy w wielki post, we czwartek, drugie dziesięć kop groszy, a w drugi rok, także wstąpiwszy w post, w wielki czwartek indykta trzynastego, trzecie dziesięć kop groszy iey ma zapłacić; a ieśliby on na te trzy roky tych trzydziestu kop groszy iey nie zapłacił, ona ma w te imienie uwiązać się y dzierżeć do tych czasów, poki on te wyźmianowaną summę pieniędzy zapłaci; y na tośmy dali ten nasz list sądowy z naszą pieczęcią. A wtenczas przy nas na tym prawie byli: kniaz Jwan Michayłowicz Wiszniewiecki, a pan Fedko Posiahowecki, a pan Bohdan Czusa, a pan Michno Hrynkiewicz Kozinski. Pisan w Połonnym, miesiąca Februarii wtorego dnia, indykta jedynastego. Drugi list sławney pamięci pana Semena Hlebowicza, dzierżawcy Żytomirskiego, sądowy, w którym liście Jochnu Woroniczowi, oycu pani Anny Woronianski Sokorowej nakazano, aby z części swey Hryckowi Woroniczowi, ktory zapłacił wiano siostrze swoiey, Owdoty Woronianski, kop trzydzieście według sądu nieboszczyka Konstantyna Ostrogskiego, połowice, to iest kop piętnaście zapłacił, a, zapłaciwszy, rowny dział z Hryckiem Woroniczem, w siele Krosznie mieć, ktory list tak sie w sobie ma: Ja, Szymon Hlebowicz Proński

dzierżawca Żytomirski. Stali przedemną oczewisto ziemianie gospodar-  
skie: żałował mnie Jochno Woronicz na brata swego Hrycka Wor-  
nicza, o to: iż trzymasz ty sieliszczce Krosznienskie, wysługe oycy na-  
szego, a mnie w tym sieliszczu działu rownego dać nie chcesz; y  
Hrycko iemu w tym odpor dał: to tedy sieliszczce nasze oicec nasz,  
nieboszczyk Jwaszko Worona, opisał siostrze naszej Owdoty w wianie  
iey we trzydziestu kopach groszy y brat nasz starszy, Jwaszko, chciał  
te sieliszczce u siostry naszej odiać bez pieniędzy, y siostra nasza  
miała o tym z bratem naszym prawo przed nieboszczykiem xiążęciem  
Konstantynem; y xiąże jego mość przysądził na bratu naszym starszym,  
abyśmy iey oddali wiano według zapisu oycy naszego sieliszczce Krosznie  
ku swym rękom mieć; y brat nasz umarł, a tego wiana siostrze na-  
szej nie oddał, y ja musiałem, według zapisu oycy swego y listu  
sądowego xiążęcia Konstantyna, te trzydzieści kop groszy siostrze  
swoiey oddać, y na to ieszcze konia za pięć kop groszy na też sie-  
liszczce nałożył. Jochno Woronicz naprzeciwno temu odpowiedział: iż ty,  
nie dawszy siostrze naszej za te sieliszczce nic, a jego ku rękom swym  
trzymasz; a Hrycko się w tym dał na siostrze swoią, iesli iey tych  
pieniędzy nie dał; y z oboch stron w tym na siostrze swoią to zesłali.  
Jam w tym pytał siostry ich, pani Strybylowey, iesli iey dał brat Hrycko  
te trzydzieści kop groszy, ktore ona miała w wianie zapisane od oycy swego;  
y ona to przedemną zeznała, iż ona te trzydzieści kop groszy gotowych  
pieniędzy wzięła u brata swego Hryčka; iam, według zeznania siostry ich,  
oddać te połowice wiana, piętnaście kop groszy gotowych y puł trzeci kopy  
za konia kazał Jochnu Woroniczowi, bratu jego Hryckowi oddać y te sie-  
liszczce, oddawszy iemu pieniądze, maia na poły dzielić. A wtenczas byli przy  
mnie ziemianie Żytomirscy: Jwaszko Prezowski, a Sieńko Korezowski,  
Stribyl; y na tośmy dali Hrycku Woroniczowi ten moy list sądowy  
pod moią pieczęcią. Pisan w Żytomirzu, miesiąca Julii czternastego  
dnia, indykta jedynastego. List sławney pamięci krola jego mości  
Zygmunta, gdzie Hrycko y Jochno Woroniczowie żalowali się na tegoż  
pana Szymona Hlebowicza Prońskiego, dzierżawce Żytomirskiego, że  
on ziemie ich Kroszenską, nazywaiącą się Olexieiowszczyzne, odioł, ihu-

menu Żytomirskiemu oddał, a drugą ziemię Chantalińską do zamku przywracał, pisany do tego pana Semenę Prońskiego, żeby te ziemie obodwie oddał y w nich się więcej nie wstępował, y krzywd żadnych nie czynił, który list tak się w sobie ma: Zygmunt, Bożą miłością krol Polski, wielki xiążę Litewski, Ruski, Pruski, Żmudzki, Mazowiecki y innych. Dzierżawcy Żytomirskiemu, kniaziu Semenu Hlebowiczowi Prońskiemu. Żałowali nam ziemianie powiatu Żytomirskiego: Jochno a Hryćko Jwaszkowicze Worony o tym, iż które sieliszcze w powiecie Żytomirskiem, na imię Krosznie, dał brat nasz, sławney pamięci Alexander krol jego mość, oycu ich Jwaszku Woroniczowi z ludźmi, z bobrowemi gony y ze wszystkiem, iako się one sieliszcze w sobie ma, y cò ku niemu przysłuchało, na còż oni list, danine Alexandra krola jego mości a nasze potwierdzenie u siebie mają y przed nami te listy pokładali, ieno ty ziemie ich tego sieliszcza Kroszeńskiego, na imię Olexieiowszczyzna, u nich bezwinno odioł, ihumenu Żytomirskiemu ie oddał, a ktemu drugą ziemię ich własną oyczyzne, na imię Chantalińską u nich odeymiesz y ku zamku Żytomirskiemu przywracać chcesz, a te oni ziemie y oiciec ich w pokoiu dzierżali a pierwsz dzierżawcy Żytomirsey w to sie nie wstępowali, iedno ty za dzierżenia swego poczoł im krzywdę czynić; bili oni nam czołom, abyśmy kazali według dawnego obyczaiu zachować. A tak my on list, danine brata naszego Alexandra krola jego mości y na to potwierdzenie kazali słowo od słowa w tym naszym liście do ciebie napisać, który iż tak się w sobie ma: (слідуеть текстъ двухъ вышеприведенныхъ грамотъ). Przeto gdyż brat nasz, sławney pamięci Alexander krol jego mość, te sieliszcze Krosznie z ludźmi y z ziemiemi y ze wszystkiemi pożytki oycu ich dał, a my tym listem naszym na wieczność im potwierdzili, a ta ziemia Olexieiowszczyzna, będzieli przed tym ku sieliszczu Krosznienskiemu przysłuchała, przykazujemy tobie, ażebyś tey ziemi Olexieiowszczyzny nazad im postąpił y w te ziemie ich Chantalińską, oyczyzne, ni w co się nie wstępował y niakich krzywd ani samym y ludziom ich, ni w czym nie działał, bo oni na tey Ukrainie nam są potrzebniemi sługami, a tak nieradzibyśmy słyszeli, żeby oni w imieniach



swych mieli ktore uciski od ciebie cierpieć; ktemu oni nam żałowali, co ty im zabraniasz miodu przasnego do moich zamków dla pożywienia swego wozić, sprzedawać, y dziesięciny sobie od nich samych y ludzi ich prawisz; y też za straż polną na każdy miesiąc u ludzi ich po groszu bierzesz, a straż nigdy na polu nie bywa, a chociaż by y bywała, tedy za to ludzie ich nie powinni nic dawać. A tak gdyż będzie przed tym tego nie bywało, y teraz o to abyś krzywd im w tym nie czynił y nowin nie wwodził, miodu przasnego do naszych zamków im samym y ludziom ich wozić y sprzedawać nie zabraniał, y dziesięciny na ich samych y ludziach ich nie brał po groszu za straż polną, iż tego przed tym nie bywało, u ludzi ich nie kazał brać, y we wszystkim się zachował podług dawnego obyczaju, potym, iako y za pierwszych dzierzawców Żytomirskich bywało, żeby nam oni o tym więcej na to nie żałowali się. Dan w Krakowie pod rokiem Bożego narodzenia tysiąc pięćset trzydziestego dziewiątego, miesiąca Augusta ósmnastego dnia; indykta dwanastego, u tego listu pieczęć na kustodyi, a podpis ręki pisarskiey temi słowy: Michał pisarz. List sądowy dworzanina krola jego mości, pana Fedora Jwanowicza Jelca, gdzie będąc zesłany od krola jego mości za żałobą panów: Hrycka y Jochna Woroniczów, aby doyrzał krzywd z xiążęciem Bohuszem Koreckim, że ich ludzi sądzi, w oyczyzne ich Krosznienską strzelców posyła, zwierz łowi y pospołu z nim bobrowe gony łowi, czego xiąże jego mość Korecki przed tymże dworzaninem wyrzekł, co iuż od tego czasu w to wstępować się niema, ktory to list sądowy tak się w sobie ma. Ja, dworzanin hospodarski, Fedor Jwanowicz Jelec; co mnie hospodar jego mość posłać raczył w żałobach y krzywdach ziemian hospodarskich do dzierzawcy jego mości Żytomirskiego, do xiążenia Bohusza Fedorowicza Koreckiego, ktory krzywdy y ciężkości y nowiny im działał; żałowali ziemianie hospodarscy: Hrycko a Jochno Woroniczowie, co jego mość ludzi ich sam sądzi y radzi, y winy na nich bierze, w oyczyzne ich strzelcy wysła zwierz łowić, strzelać y w oyczyźnie ich, sieliszczu Kroszenskim, bobrowe gony pospołu z nim goni, a, pogoniwszy z nami dzielnice naszą, nam nie daie; iakoż jego mość sam starcy Żytomir-

skie stawil przed soba y te starcy przed jego mością y przedemną zeznawali, co ieszcze oiecec ich, Jwaszko Worona, z starodawna z dzierzawcami Żytomirskimi bobrowe gony pospołu goniwał, na poły rozdzieliwał, tak też za pana Dmitra y xiędza biskupa jego mości Wileńskiego y za kniazia jego mości Pronskiego w tey Kroszenskiej ziemi po obudwom Kamienicam pospołu goniwali, y, pogoniwszy bobry, porozdzielowali; y jego mość kniaz Bohusz Fedorowicz Korecki, dzierzawca Żytomirski, wszystkiego tego przedemną wyrzekł: ja przeciwko listu hospodarskiego stać nie chcę, który to list ony hospodarski pokładali przedemną; daley w oyczynie ich sam y strzelcow wysyłać, zwierza łowić y strzelać, ludzi ich sam bezprawnie sądzić, y win na nich brać nie chce, y te bobrowe gony Kroszenskie spolne pospolite z nimi gonić mam, pogoniwszy, na poły bobry dzielić. J ja, według wyroku xiążęcia jego mości, iż się przedemną (wyrzekł, iż) tych on ciężkości y krzywd działać nie ma, Hrycku i Jochnu Woroniczom daliśmy im ten moy list dla lepszego świadectwa y pod moią pieczęcią. Pisan w Żytomirzu, miesiąca Septembra dwudziestego wtorego dnia, indykta trzynastego. List xiążęcia Bohusza Koreckiego, starosty Żytomirskiego, gdzie, za posłaniem od krola jego mości Zygmunta dworzanina, pana Fedora Jelca, przy tymże dworzaninie panu Hrycku, panu Jochnu Woroniczom tenże jego mość xiąże Bohusz Korecki, ziemie Kroszenską, Olexieiowszczyzne wrocil, którą był odioł kniaz Proński. Który to list tak się w sobie ma: Ja, Bohusz Fedorowicz Korecki, starosta Żytomirski. Czynie znamienicie tym moim listem: którą ziemie Kroszenską, na imie Olexieiowszczyzne, trzymał od kniazia Semena Hlebowicza Prońskiego człowiek na imie hospodarski Procko, z tey ziemi służbę służył ku zamku hospodarskiemu, a dań miodową dawał na cerkiew Świętey Preczystey. A tak, za dzierżenia mego, ieździli do hospodara krola jego mości ziemianie Żytomirskie Worony: Jochno a Hrycko y bili czołom hospodaru jego mości; powiedzieli, iż ziemie Kroszenską ich oyczynie, od ich odjęto y przywrocono ku zamku Żytomirskiemu, gdzie krol jego mość raczył dworzanina swego przysłać y list swoy hospodarski pisać do mnie, abych ja tu wespoł z tym dworzaninem jego

krolewskiej mości tego sie dostatecznie dowiedział, jeśli by było tak, jako oni przed hospodarem jego mością powiedzieli, a tak my dobrych a starych sług hospodarskich pytali, którzy z ziem służbę hospodarską w zamku służą, jeśli by Worony przed tym one ziemie dzierżeli y w swoiey mocy mieli, a oni powiedzieli: iż Worony, Jochno y Hrycko, te ziemie Kroszenską, na imie Olexieiwsczyzna, za dzierżenia pana Dmitra y xiędza biskupa y od xiędza biskupa dzierżenia Hercykowa w swoiey mocy mieli, y gdy potym kniaz Proński ony zamek hospodarski Żytomirski w dzierżeniu miał, tedy te ziemie u Woron odjął y ku zamku hospodarskiemu przywrócił. My, według roskazania hospodarskiego y zeznania tych sług hospodarskich, wespoł z dworzanim hospodarskim, panem Fedorem Jelcem, przy tey ziemie panów Woronow: Jochna y Hrycka zostawili, y natośmy dali ten nasz list pod moją pieczęcią; a przy mnie na ten czas byli ziemianie y dworzanie hospodarscy: dworzanie hospodarski pan Fedor Jelec, a pan Harasym Andrzejowicz Chalecki, ziemianin Żytomirski, a pan Alexander Gietołt, a ziemianin Wołyński pan Alexander Bohdanowicz Zahorowski, a ziemianie Żytomirscy: pan Jwan Preżowski, a pan Jwan Strybyl. Pisan w Żytomirzu, pod rokiem Bożego narodzenia tysiąc pięćset czterdziestym, miesiąca Septembra dwudziestego siódmego dnia, indykta czternastego. List jego mości pana Janusza Juriewicza Olszanskiego, woiewody Kijowskiego, dzierżawcy Ostrzkiego, gdzie Hrycku Woronie na dzierżawcy Żytomirskim, kniazii Bohuszu Koreckim, połowice bobrowych gon w obydwóch Kamienicach gonić przysądził, który list tak się w sobie ma: My, Janusz Juriewicz Olszanski, woiewoda Kijowski, dzierżawca Ostrski, pytaliśmy sie tey sprawy; stawszy przed nami oczewisto, żałował nam ziemianin hospodarski Żytomirski Hrycko Worona na dzierżawce Żytomirskiego, kniazia Bohusza Fedorowicza Koreckiego, o to, iż ktore gony bobrowe na polney y lesney Kamienicach są, te gony po połowinie z pierwszemi dzierżawcami Żytomirskimi od dawnych czasów goniwał y połowice bobrów na siebie bierał, to terazniejszy dzierżawca Żytomirski, kniaz Bohusz Korecki, te gony bobrowe odemnie odjął y, bobry łapając, sam ieden ku pożytku

swemu obraca, a mnie połowicy według dawnego zwyczaju nie daie. My pytali xiążęcia Koreckiego, coby przeciwko temu mowił? Xiąże Korecki przed nami powiedział: co iest gony bobrowe zamkowe hospodarskie, a kniaz ich Pronski łowił, połowicy y części niktorey iemu nie dawał; gdzie Hrycko Worona o to na dowod na kniazia Semena Pronskiego iegoż swiadka Czapke stawił y obydwie strony na rozeznanie iego posłali; y my, według pozwolenia ich, do kniazia Semena Pronskiego pisać kazali, aby on nam listem swym oznaymił, gdyż nie w Żytomirzu dzierzawcą był, ieśli będzie Hrycko Worona te gony bobrowe wespoł z nimi goniwał, alboli iemu tych bobrow połowice dawał; y kniaz Semen Proński do nas odpisał, który to list, do nas pisany, tak sie w sobie ma. Wielmożny xiąże hospodynne, panie woiewodo! Co wasz mość raczył ku mnie pisać, powiadaiać, iż ziemianin hospodarski Żytomirski, Hrycko Worona, miał prawo przed waszą miłością z kniazem Bohuszem Koreckim o bobrowe gony na Kamienicach spolne, o to, iż iemu kniaz Korecki z tych bobrowych gonów obodwoch—w leśney y polney Kamienicach działu y części, ktoraby na niego miała przypaść, dać nie chce, mianuiąc, jakoby, te bobrowe gony za dzierzzenia mego y przodków moich miano gonić na mnie, albo na przodków moich y inszych dzierzawców Żytomirskich, a iżby Hrycko Worona do tych bobrowych gonów przed tym nie miał y w tym się na rozeznanie moje zdał, y wasza miłość raczysz ku mnie pisać, abym o tym waszmości dał wiedzieć; a tak powiadaia, iż ja te bobrowe gony na polney y lesney Kamienicy z tym ziemianinem hospodarskim napoły goniwał y rowny dział iemu z tych bobrowych gonów dawał; bo mnie tak było sprawiono, iż y przodkowie moi przed tym te bobrowe gony z tym bojarzynem hospodarskim Woroną na poły goniwali, y rowny dział z nim mieli, waszmość o tym racz wiedzieć. A przeto, gdyż kniaz Semen te sprawe nam listem swoim oznaymił, jako wyżej iest opisano, my, według zeznania Semena Prońskiego, ziemianina hospodarskiego Hrycka Woronu w tych gonach bobrowych prawego nayduiem, y tych gonów połowice na leśney y polney Kamienicach na wieczne czasy przysadzamy. Ma

xiąże Bohusz Korecki, dzierżawca Żytomirski, y po nim będące dzierżawcy Żytomirscy te wyźmianowane gony bobrowe z Hryćkiem Woroną y z iego potomki gonić y bobrów równą połowice dawać na wieczne czasy. Y na tośmy dali Hrycku Woronie ten nasz sądowy list z naszą pieczęcią. Pisan w Ostrze, pod rokiem Bożego narodzenia tysiąc pięćset czterdziestym wtorym, miesiąca Maja dwudziestego osmego dnia, indykta pierwszego. Wypis Żytomirski pana Wasyla Michayłowicza Siemaszka, sędziego powiatu Łuckiego, na tenczas sprawy Żytomirskiego, gdzie pan Andrzej Juriewicz Woronicz pod pewnemi kondycjami na czas pewny opisał się dzielić z stryiem swoim, Hryćkiem Woroną, imieñmi dziedzicznymi, w powiecie Żytomirskim leżącemi, na imie Trojanowcami, Krosznią, Chantalinem y Deneszami, który wypis tak się w sobie ma. Wypis z xiąg Wasyla Michayłowicza Siemaszka, sędziego powiatu Łuckiego, na tenczas sprawy starostwa Żytomirskiego. Roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset piędziesiąt dziewiątego, miesiąca Junii trzydziestego dnia. Przyszedszy przedemnie oblicznie ziemianin hospodarski powiatu Żytomirskiego, Andrey Juriewicz Worona, opowiadał, iż uczynił postanowienie, co ma rozdział uczynić w imieniach oyczystych z stryiem swoim, panem Hryćkiem Woroną, tu, w powiecie Żytomirskim, także y w Połockim, na co y list zapisany panu Hryćku, stryju swemu, dał, y ten list przedemną pokładał, y prosił, aby do xiąg zamkowych słowo w słowo opisać kazał, który list tak się w sobie ma: Ja, Andrzej Juriewicz Worona, wyznawam sam na siebie tym moim listem ninieyszym y napotym będącym, kto by iego chciał wiedzieć, albo czytać słyszeć, iżeśmy uczynili zmowe y postanowienie z stryiem swoim, panem Hryćkiem Jwanowiczem Woroną, dział wieszysty y porownanie imion naszych wieczystych na imie: Kroszni, Trojanowcy, Mokratyczy y Denessowiczy, Chantalina, ze wszystkiemi pożytki, do tych imion przysłuchającemi, z ludźmi y ziemiemi na pasznie, y z bartnym drzewem, y ze pszczołami, barciami, y sianożęciami, lasy y dąbrowami, bobrowemi gony; stawy, młyny, rudy na żelazo, to iest w rowny dział po połowice rozdzielić, y rokieśmo temu działu złożyli pewny po świętey Pokrowie przypadającego święta, ktore przypada

roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset pięćdziesiąt dziewiątego we trzech niedzielach, na który rok, wziowski z oboch stron po przyiacielu, do tych imion naszych mamy ziachać, którzy przyjaciele naszi, między nas pierwey ziemie bartne z pszczołami y bez pszczoł, polany, pasznie dworne, sianożęci, bobrowe gony, stawy naprawione y stawiszcza, młyny y rudy na żelazo y insze pożytki, nic na siebie nie zostawuiąc, mamy wszystko napoły rozdzielić. Potym ludzie oyczyste y przychoże y z ich ziemiłami y podaczkami y ze wszystkiemi pożytki, zdawna przysłuchaiącemi, takimże obyczaiem napoły rozdzielić. A co się dotycze imienia naszego spolnego Miłkiewicz pod Połockiem, te imienie także, iako wyżey pomienione, pierwey ziemie bartne ze pszczołami y bez pszczoł, polany, pasznie dworne y sianożęci, stawy naprawne, stawiszcza, sadzawki, jeziora, młyny, lasy, łowy zwierzynne y insze pożytki, nic na siebie nie zostawuiąc, wszystko napoły podzielić, potym ludzie oyczyste y przychoże z ziemiłami ich y podaczkami y ze wszystkiemi pożytki, zdawna przysłuchaiącemi, takimże obyczaiem napoły podzielić. A rok temu działu złożyliśmy po krzczeniu Pańskim w tydzień, które święto przypadnie roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset pięćdziesiąt dziewiątego; na które roki, iako ja, Andrzej, w wierzchu opisany, tu, w Żytomirzu, w tych imieniach wyżmianowanych po świętey Pokrowie we trzech niedzielach we wszystkich podziału nie postąpił, y czym tego odbywać chciał, tedy powinien będę gospodaru krolowi jego mości na zamek Żytomirski zaręki zapłacić sto kop groszy y ktemu, coby miał na to żyć, pozywaiąc mnie ku prawu, o ten rok dział, szkody y nakłady na rzeczenie słowa, krom żadnego dowodu, mam zapłacić, a, zapłaciwszy te zaręki y nakłady, przecie przeciwko stryiu swemu, według tego listu mego, zapisane, zachować się mam. A ja, Andrzej, takimże obyczaiem obowiązuię ieśliby na ony wyżpomieniony rok tego imienia Miłkiewicz ze wszystkim tym imieniem przysłuchaiącym w dział postąpić nie miał, tedy powinien będę gospodaru krolowi jego mości na zamek Połocki zaręki zapłacić sto kop groszy, a iemu drugie sto kop groszy szkody y nakłady, coby miał na to żyć, pozywaiąc mnie ku prawu, na rzeczenie słowa iego, mam zapłacić. A, zapłaciwszy, przecie według tego listu y zastano-

wienia zachowan być mam. Ktemu, ktore imienie Szumsko kupił pan Strybył za własne pieniądze swoje, do tego imienia ja, Andrzey, działu ani wstępu sam y potomkowie y nikt z blizkich moich mieć y wstępować się w niego nie mamy pod tymiż zarękami, zwierzchu naznaczonemi. A co ja mienił być, aby rzeczy oycy mego miał do siebie pobrać pan stryji moy, ieno mi się z tego słusznie wyprawil, że nie mam ja żadnych rzeczy, iako zbroj, tak koni, bydła, y inszych wszelakich domowych rzeczy, sam y potomkowie moi poiskiwać nie mają. A co też płacił wiano siostrze swoiey a ciotce moiey, pani Strybylowey, tedy ja te wiano szesnastu kop groszy litewskich mam zapłacić na roku, w liście opisanym, a jego mość od siostry, a ciotki moiey, bronić y we wszystkim zastępować, według listów sądowych nieboszszyka xiążęcia Prońskiego, ma. A co też zasiał pola zbożem tego roku y naorał pareń na ten rok przyszły, ieno teraz te zasianie y potym to zasiawszy na lato, krom żadnego zatamowania, do swoich rąk y pożytku zdiąć ma, a ja się w to wstępować nie mam. A zebrawszy zboże te, niwy w rowny rozdziałek rozdzielić mamy. A co bych ja zasiał w tym imieniu pod Połockiem w Mitkowiczach, co pareniny naorał, mam na lato zasiać te wszystkie pasznie, iak teraznieysze, tak y na lato w całości zdiąć mam, w co się pan stryji moy wstępować nie ma. A pasznie zdiowszy, pod tymże obyczaiem niwy w rowny dział podzielić, a przytym byli y tego dobrze wiadomi ich mość panowie ziemianie powiatu Kijowskiego: pan Harasym Andrejowicz Chalecki, a pan Mikołay Gniewoszowicz Worona, pan Semen Jwanowicz Preżowski, a pan Wasyley Semenowicz Korczowski; y prosiliśmy ich mościów o przyłożenie pieczęci ich mościów; na moje proźbę uczynili, pieczęci swoje przyłożyli ktemu memu wyznanemu listu. Na co daię ten moy wyznany list z pieczęcią. Pisan w Żytomirzu, roku Bożego narodzenia, tysiąc pięćset pięćdziesiąt dziewiętego, miesiąca Junii dziewiętnastego dnia. Ktory to list do xiąg zapisawszy, y wypis z xiąg pod moją pieczęcią panu Hryćku Woroniczu dany iest. List dzielczy tegoż Andrzeja Juriewicza Woronicza z panem Hryćkiem Woroną tychże wsi wyż pomienionych: Trojanowiec, Kroszni, Chantalina y Denesów, ktory tak się w sobie ma. Ja, Andrey Juriewicz

Worona, wyznawam sam na siebie tym moim listem niniejszym y napotym będącym, ktoby tego chciał wiedzieć albo czytać słyszeć, iżesmy byli uczynili znowe y postanowienie z stryiem swoim, panem Hryćkiem Jwanowiczem Woroną o dział wieczysty, porownanie imion naszych oyczyznych, na imie: Trojanowcy, Kroszni, część w Mokratyczach, Deneszewiczach, Chantalinie, ze wszelakiemi pożytki, do tych imion przysłuchającymi: z ludźmi oyczyznymi y przichożymi, z ich ziemiami na paszni, y z bartnym drzewem ze pszczołami y bez pszczoł, y z sianożęciami, z lasy, dąbrowami, y z łowy zwierzynnemi y bobrowemi gony, stawami naprawnemi, stawiszczem, młynami y rudami na żelazo, to iest w rowny dział połowicy rozdzielić y rok złożyliśmy byli pewny temu działu naszemu y zapisali się przeciwko sobie. Gdy ten rok nam przypadł, my obodwa pospołu z sobą ludzi dobrych, przyacioł swoich, na ten rozdział nasz z oboch stron uprosili ich mościów, aby do imion naszych pospołu ziechawszy się z nami, te imiona nasze słusznie porownali, y na poły podzielili, ku czemu my sami pozwolili. Panu Hrehoremu, stryiu memu, z działu rownego ludzie ostali się, na imie: Sienko Mieszkiewicz y z szurinem iego Fedorem Lechnowiczem, Proniec Suchotycz, Makar Toboszkowicz, Tarasiec Niebotkowicz, Chodor Klizycz, Jusko Wołoszanin, Sienko Trzeciak, Jwan Łuczniak, Paweł Kunicznik, Trochim Jhnatowicz, Jwan Turczyn; te ludzie wszystkie z ich ziemlami y ze wszystkimi pożytki, do tych ziem przysłuchającymi, panu Hrehoremu się zostali. A co się dotczye imienia naszego, Kroszni, y w tym imieniu: zemia Drzewo, Gdowska, zemia odrębna Piatnicka, a z tey zemi odrębney Piatnickiey poszedł udzialek w zemie Kroszenską, a w Deneszewiczach: Woskoleiewa zemia, Jwanca Tyszynicza zemia, obrąbny węgiel Chantaliński, te zemie się ostali panu Hrehoremu, stryiu memu, ze wszelkimi pożytki, ku tym ziemiom przysłuchającymi, a tym ludziom naszym, iako pan Hrehory, tak im samym, dzieciom y potomkom wolno ich z oboch stron w ziemiach tych dzielonych od znamienia starego odcinki wieść (sic). A my sami, dzieci y potomkowie nasi mamy powieść po dziesięciu żerebiców; jeden drugiemu tego bronić nie ma. A iezeliby który człowiek,



wolny kunicznik, chciał odemnie puścić precz, a założyć się za pana Hrehorego, stryia mego, chciał, tedy ma mnie dać wychodu groszy dwanaście, a ja jego mam dobrowolnie puścić, ni w czym nie hamując, a pan Hrehory, stryia mój, takimże obyczaiem ma dobrowolnie puścić, który za mnie zachce, ieno dwanaście groszy wychodu ma wziąć. A co pola na paszni dworne, te wszędy na poły dzielić, y sianożęci po połowie kosić, młyn y rude na żelazo w Trojanowcach po połowinie mamy trzymać y bobry gonić, a łowy zwierzyne wolno jako mnie, tak y stryiu memu łapać, gdzie kto zechce stawy nowe, iako na Pięcie rzece, tak y na Kroszni, wolno, gdzie kto upodoba, zasypować, jednak w Trojanowcach stawiszce stare te mamy pospołu zasypować; co ten nasz dział y zastanowienie tych imion naszych, zwierzchu opisanych, mamy my sami, żony y dzieci y potomkowie nasi, wiecznie y nienaruszenie trzymać, niczym tego naszego działu y zastanowienia nie naruszając; a ieślibych ja sam, albo żona, dzieci y potomkowie moi mieli ten nasz dział y zastanowienie w czym naruszać, tedy mamy na zamek hospodarski Kijowski zareki zapłacić trzysta kop groszy, strona stronie z nas samych y potomków naszych drugą trzysta kop groszy. A zapłaciwszy te zareki, przecie ten dział nasz wiecznie y nienaruszenie, według tego postanowienia naszego, zachowan być ma. A przy tym byli y tego świadomi dobrze ich mość panowie ludzie dobrzy: pan Wasyley Michajłowicz Semaszko, sędzia powiatu Łuckiego, na tenczas sprawca starostwa Żytomirskiego, a pan Jwan Strybyl, powiatu Kijowskiego ziemianin, pan Wasyley Semenowicz Korczewski, ziemianin powiatu Kijowskiego, pan Jan Olszanski, urzędnik Słobody-ski, a pan Jwan Lewonowicz, dworzaniin hospodarski; y prosiłem ich mościów o przyłożenie pieczęci k temu memu listu; ich mości, na moje proźbę, uczynić raczyli, y pieczęci swoje przyłożyli, y ja sam, dla lepszej twardości, pieczęć swą przyłożył k temu memu wyznanemu listu. Pisan w Trojanowcach, roku Bożego narodzenia tysiąc pięćset pięćdziesiąt dziewiątego, miesiąca Nowembra siódmego dnia. U tego listu pieczęci przyciśnionych wszystkich sześć. Za którym pokazaniem takowych listów od przerwczonych powodów pokładali, w których się

znaczy, że tego imienia, sieliszcza Kroszni, aże przodkowie ich w używaniu byli, niżli jego mość pan starosta Żytomirski, nie mając do tego żadnego prawa, przeszedszy przez granice starożytną Kroszenską, w grunty, sianożęci, bobrowe gony, w bory, lasy wstępować się gwałtownie począł. Przeto, na dowod tey rzeczy, za takową daniną krola jego mości zwyżpomienionego, przy wieczystym używaniu przodków swoich, ich samych, sprawiwszy się w tym według prawa pospolitego, stawili na dowod tey rzeczy świadków człowieka ośmnaście, ludzi dobrych, wiary godnych, sąsiadów okolicznych, którzy, przed nami stawszy, y będąc tego dobrze wiadomi, używania przodków ich, y ich samych, y granicy starożytney, przerzeczeni powodowie prosili, aby, według prawa pospolitego y statutu ziemskiego, te świadki ich ku świadectwu przypuszczeni byli, którzy, będąc od nas osobliwie po iednemu pytani, za przełożeniem im boiaźni Bożey, wszystkich ośmnaście świadków, a to iest mianowicie: Waśko ataman Łowkowski, Klim Demidowicz, Hryćko Hreczanik, Fedor, Sośko, Maśko, Wasko a Semen, a z Leszczina: Sawko, Wacko, Fedor, Jwan, Deszko, a z Wilska: Konasz, Jakim, Andryi, Senko y Hrysza, iednostaynie a zgodnie pod sumnieniem y przysięgą, podniosszy dwa palce ku gurze, zeznali, i tego sieliszcza Kroszni granice opowiadając, być, poczowszy wieść od pięty Kamienicy rzeki, polem, rzeczką Kakareczenką w jezioro, od jeziora, zajmując mogiłek, y dzierżąc po lewey stronie mogiły częste, dolinkami po drogę Osicką, drogą Osicką do rzeki Stawrowki, która wpada w rzeczkę Krosznie, przez te rzeczke Stawrowkę dąbrową, błoty, do błota Ujunnego, a od błota Ujunnego ku drodze Owruckiey, drogą Owrucką po Holowe błoto, od tego błota grzędą do laskow Kotowskich, od laskow Kotowskich do rzeczki Tesnowki, Tesnowką w Kamienice polną, dołow Kamienicą po Mohiczanke rzeczkę, która wpada w Kamienice Inope, Mohiczanką rzeczką po jezioro Święte, od jeziora Świętego lasem do Olsa wielkiego, z Olsa rzeczką Chmielowką w rzeczkę Berezowice, Berezowicą na niz w rzeke Kamienice lesną, na niz Kamienicy lesney, dzierżąc na lewo — grunt Kroszenski, w rzeke Kamienice polną, na niz Kamienicy polney do rzeczki teyże Kakary-

czanki, od ktorey granica poczela się y skonczyła, ukazując ją znakami pewnemi, poczowszy od pięty tej, iako sie pomieniło, gdzie granica poczela, aż do tej pięty przywiedli; y to znowu pod wiarą y sumnieniem swoim zeznawając, potwierdzili, iż ten grunt Kroszenski w tych granicach, iako wiedli, leży, y z dawnych, starożytnych a wieczystych czasów w używaniu y spokojnym dzierżeniu przodkowie przereczonych powodów, y oni sami, powodowie, tych gruntów byli, y z dziesięciny okolicznym sąsiadom panowie Worony te pole Kroszenskie dawali, a nigdy przed tym przechodow y wstępu przez pomienioną granice od mieszczan Żytomirskich nie było; po którym świadectwie, gotowi będąc przereczeni powodowie, jeśli że to im z prawa pospolitego nakazano będzie, sumnieniem swoim, przysięgą cielesną poprawić, biorąc sobie na pomoc prawo pospolite, artykuł pierwszy, osmy, y iedynasty w rozdziale dziewiątym opisane, prosząc, aby przy prawie pospolitym zachowane były. My, wiedziawszy to być według prawa pospolitego y statutu ziemskiego, a przypatrzwszy się dostatecznie daninie krola jego mości Alexandra, przodkowi przereczonych powodow, Jwaszku Woroniczu zwyżpomienionego sieliszcza Kroszni ze wszystkimi pożytkami, ku temu sieliszczu przysłuchającemi, iako też potwierdzeniu tejże daniny sieliszcza Kroszni krola jego mości Zygmunta starego, dyspozycyi y szafunkowi tego przereczonego imienia, przez przodki przereczonych powodow czynione, zostawiwszy przy zupełney mocy daniny sławney pamięci Alexandra y Zygmunta, krolów polskich, y używania starożytne z dawnych wieczystych czasów przodkow przereczonych powodow y ich samych, aż do tego czasu za takimi słusznemi świadectwy okolicznych świadków y sąsiadów, ludzi dobrych y wiary godnych, pod sumnieniem y przysięgą o takowe granicy świadectwo dających, iako też mając na baczności podobieństwa wszelakie y sprawiedliwość świętą, nie odbierając od przereczonych powodów za dowodów starców, według konstytucyi, na koronacyi krola jego mości Zygmunta trzeciego, nam teraz panującego, w Krakowie osmdziesiąt osmego uchwaloney, przy starożytnych a wieczystych granicach przez starcy uroczyskami pewnemi zwyżpomienionemi, wiecznemi czasy te

grunty, panu Alexandru Woroniczu a panu Hrehoremu Sokoru y pomienioney małżonce, jey mości paniey Annie Juriewnie Woroniance, przysądzamy y dekretem swoim potwierdzamy y na podanie tych gruntow y granic przerzeczonym powodom woźnego powiatowego, szlchetnego Marka Baranowskiego, w pola, sianożęci, lasy, bory, w bobrowe gony w obydwóch brzegach polney y lesney Kamienicy y we wszelakie pożytki tego sieliszcza Kroszni przydaiemy, a o szkody wolne mówienie u należącego prawa stronie powodowey z jego mościem panem starostą Żytomirskim zostawujemy; y na tośmy zwyżmianowane komisarze dali jego mości panu Alexandru Woroniczu, panu Hrehoremu Sokoru y małżonce jey mości, paniey Annie Juriewnie Woroniance, ten nasz kompromissarski list pod naszymi pieczęćmi y z podpisem rąk naszych własnych. Pisan w Żytomirzu, roku po narodzeniu syna Bożego tysiąc pięćset dziewiędziesiąt piątego, miesiąca Oktobra piętnastego dnia. U tego listu pieczęci przyciśnionych cztery, a podpisy rąk w te słowa: Bohdan Jwanowicz Strybył ręką własną, Jwan Syngur ręką własną, Hrehory Kiewlicz ręką własną. Który to dekret komisarzski, słowo od słowa, do xiąg grodzkich kijowskich zapisać kazaliśmy, z których y ten wypis pod pieczęcią grodzką kijowską roku teraznieyszego, tysiąc sześćset czterdziestego, miesiąca Augusta wtorego dnia jest wydan. Pisan w Kijowie; u tego ekstraktu, przy pieczęci przyciśnionej grodzkiej kijowskiej, podpis ręki jego mości pana pisarza grodzkiego kijowskiego w te słowa: Woyciech Rylski, pisarz grodzki żytomirski, manu propria. Korrekta zaś tak się w sobie ma: korrygował Wyhowski manu propria. Który że to ekstrakt, za podaniem y proźbą offerentis, a za moim urzędowym przyjęciem, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg niniejszych grodzkich żytomirskich iest ingrossowany.

*Книга городская, Житомирская, записовая и поточная, 1728 г.  
№ 223; листъ 637.*

## VIII.

Купчая крѣпость, по которой Боговитинъ Петровичъ Шумбарскій продаетъ принадлежащее ему имѣніе Россоловцы князю Константину Ивановичу Острожскому. 1523. Октября 23.

Я, Боговитинъ Петровичъ Шумбарскій, визнаваю симъ моимъ листомъ каждому доброму, хто на него посмотритъ, або, чтучи его, услышитъ, нинешнимъ и напотомъ будучимъ, кому будетъ потребъ того ведати, ижъ што которое имѣнье, на имя Россоловцы, подле Красилова, выслужилъ небожчикъ отецъ мой, панъ Петръ Боговитиновичъ, на господари нашомъ, светое памяти Казимири, королѣ его милости, и я тое имѣнье продалъ на вѣчность господину нашему старшому, князю Константину его милости Ивановичу Острожскому, воеводѣ Троцкому, гетману найвышшому господари королѣ его милости, старостѣ Браславскому, Звиногородскому и Вѣницкому, за пятьдесятъ копѣ грошей литовское монѣты, по десяти пѣнязей в грошъ, зо всимъ, какъ тое имѣнье выслужилъ отецъ мой на господари королѣ его милости и его на себе держалъ, а потомъ какъ я его по животе отцове держалъ: з людьми того имѣнья и з данми грошовыми и медовыми и куничными, и съ ставы, и съ ставищами, и з ловы зверинными и птапцкими, и бобровыми гоны, и з реками, и з речками, и зо всимъ з тымъ, какъ ся тое имѣнье вышемѣненное, Россоловцы, зстародавна в собѣ и в границахъ и в обыходехъ ся своихъ маеть, бомъ тое имѣнье его милости продалъ на вѣчность, отдаляючи отъ жоны и отъ дѣтей моихъ и ото всехъ ближнихъ нашихъ. Маеть его милость князь Константинъ Ивановичъ Остросскій самъ, и его милости княгиня, и ихъ милости дети, и потомъ будучи ихъ милости шадѣи тое имѣнье верхуписаное Россоловцы дер-

жати вѣчно и навеки непорочно, и вольны ихъ милость тое имѣнье  
отдати и продати, и заменить, и на церковь записати, и росширити,  
и прибавити, и людьми огадити, и ку своему лепшому а вжиточному  
обернути, какъ сами налпей розумѣючи; а я самъ, Боговитинъ Петро-  
вичъ Шумбарьскій, и моя жена, и мои дѣти, и потомки, и ближнии  
наши, того имѣнья вышемѣненого Росоловцовъ подъ его милостью са-  
мимъ и подъ кнегинею, и подъ детьми его милости, и подъ потомки  
и ближними ихъ милости, некоторыми причинами поискивати не маемъ.  
А естлибы я самъ, або жена и дѣти мои, або хто з потомковъ и  
ближнихъ нашихъ, того имѣнья подъ его милостью княземъ Костанти-  
номъ Ивановичомъ Остросскимъ, и подъ его милости кнегинею, и детьми,  
и потомки, и ближними ихъ милости, хотѣлъ поискивати, тотъ маеть  
первей заплатити господарю королю его милости двѣте копь грошей,  
а князю Костантину его милости Ивановичу Остросскому, або кнегини,  
и дѣтемъ, и потомкомъ ихъ милости, сто копь грошей. А при томъ  
были и тому добре звѣдоми: князь Ѳеодоръ Михайловичъ Мѣстиславскій,  
а панъ Семень Митьковичъ Бабинскій, а панъ Щасный Важевичъ, а  
панъ Михайло Шудовичъ; а для лепшого свѣдомья и твердости про-  
силъ есми князя Ѳеодора его милости Мѣстиславского и тыхъ пановъ  
вышмененыхъ отъ ихъ милости печати; и ихъ милость на просьбу мою  
то вчинили и печати свои привѣсили к сему моему листу; а для леп-  
шого свѣдомья и твердости, я, Боговитинъ Петровичъ, и свою печать  
есми привѣсилъ к сему моему листу. Писанъ у в Остроге, подъ лѣты  
божого нароженя тысяча пятсотъ двадцать третего, мѣсяца Октября  
двадцать третего дня, индикта второгонадцать.

*Подлинникъ писанъ на пергаментъ, привѣшены на красныхъ  
снуркахъ двѣ восковыя печати, 4-хъ печатей не достаетъ; при-  
надлежитъ г. Радзимиинскому.*

## IX.

Подтвердительная грамота Сигизмунда I Михайлу Павшѣ на сорокъ службъ Берестовичанъ, на имѣніе Климятинъ въ Черкасскомъ повѣтѣ, и на имѣнія: Дорогинъ, Клищевичи и Коцовичи въ Кіевскомъ повѣтѣ. 15(3)1. Марта 21. (\*)

Року тисеча семьсотъ осмнадцатого, мѣсяца Мая пятого дня.

На уряде вгородскомъ, в замку его королевской милости Овруцкомъ, передо мною, Михалемъ Сынгаевскимъ, коморникомъ граничнымъ Кіевскимъ, намесникомъ городскимъ старства Овруцкого, и книгами нынешними, вгородскими, Овруцкими *comparentis personaliter urodony Stanisław Rowiński, sługa wielmożnego jego mości pana Michała Pawszy, podczaszego Żytomierskiego, podstarościego grodzkiego Owruckiego, imieniem pana swego, praevia facta manifestatione o to, że iak прѣдко ten przywiley original niżej inserowany, do rąk pana comparentis dostać się mógł, nie iedzieć quo fato, ale znać kiedyś przez kozaków wpołrozdarty y nadszarpany, y pieczęć zawiesistą oddarto, iednak wszystką rzecz y essencyą w sobie y datę wyrażaiący, z podpisem ręki naiśnieyszego niegdy świętey pamięci króla iego mości polskiego,*

---

(\*) Въ подлинникѣ означенъ 1501 годъ, но мы полагаемъ, что это описка переписчика, вносявшаго документъ въ городскую книгу въ 1718 году. Сигизмундъ I вступилъ на престолъ только въ 1506 году; въ 1501 великимъ княземъ Литовскимъ и королемъ польскимъ былъ еще старшій братъ его Александръ. Въ продолженіи царствованія Сигизмунда, 4-й индиктъ, которымъ обозначенъ этотъ актъ, приходится на года: 1516, 1531 и 1546. Изъ нихъ мы полагаемъ, что актъ слѣдуетъ помѣтить 1531, такъ какъ слово *первого* уцѣлѣло въ текстѣ и передъ нимъ, вѣроятно по опискѣ, пропущено слово „тридцатого“. Ред.

Zygmunta, niegdy zeszkemu urodzonemu iego mości panu Michajłowi Pawszy, praprapradziadowi pana comparentis, na dobra intro wyrażone, benigniter dany y służący, tak zaraz, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, Owruckich per oblatam podał, prosząc, aby przyjęty y w xięgi wpisany był. Ja tedy, urząd, ten przywiley do xiąg przymuiąc, czytałem, y tak się w sobie, ruskim pismem na pargaminie pisany, ma; Zygmunt, Bożą miłością król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, xiąże Pruskie, Żmudzki y innych, czyniemy znamienito naszym listem, kto na niego popatrzy, albo czytając go usłyszcy, niniejszym y potym będącym, komu będzie potrzeba tego wiedzieć. Bił nam czołom dworzanin nasz Michajło Pawsza y powiadał przed nami, coż perwey seho dali ieśmo iemu w Zołudzkim powiecie ludzi naszych Berestowiczczan czterdydzieści służeb y cztery pustowszczyzny wedle tychże ludzi, y dworną pasznię, a ku temu dali ieśmo iemu siedlisko w Czerkaskim powiecie, na imie Klimiatyn; też powiedział nam, co zięć iego, a niebożczyk pan Semen Romanowicz dał y zapisał swoiey żenie a iego rodzoney siostrze to te w wienie imiona w Kyiowie: wysługe swoie, na imie Dorohin, a Kliszczewicze, a Kocowicze y też kuple swoie, co po bliskości żony swoiey kupił u Waska Tychonicza do żywota iey, my y te imienia po żywocie siostry ieho pierwey seho iemuż dali: y na te wwierzchu pisane ludzie czterdydzieście służeb, y na siedliska w Czerkasach, na Klimiatyn y na cztery pustowszczyzny, y też na te imiona, cośmo po żywocie siostry iego pierwo seho iemu dali listy; pierwszą danine nasze przed nami pokładał y bił nam czołom, abyśmy potwierdzili iemu naszym listem na wieczność. Jno my, wysłuchawszy tych listów, z łaski naszej, za iego ku nam wierną służbę y też dla iego czołembicia, to uczynili: te uwierzchu pisane ludzie w Zołudzkim powiecie, Berestowiczczan czterdydzieście służeb, y cztery pustowszczyzny wedle tychże ludzi, y siedlisko Klimiatyn, y też imiona w Kyiowie: Dorohin, a Kliszczewicze, a Kocowiczy, y kuple u Waska Tychonicza, cośmy po żywocie siostry iego, paniey Semenowey Romanowicza, iemu dali, potwierdzamy tym naszym listem wiecznie y nieporuszo iemu samemu, y iego żenie, y ich dzieciom, y napotym będącym ich szczad-



kom, ze wszystkimi ziemni pasznemi y orememi, y z sianożęciami, y z dąbrowami, y z lasy, y z gajami, y z dańmi groszowemi, y miodowemi, y kunicznymi, y ze wszystkimi płaty y dochody, y łowy zwierzynemi, y ptaszemi, y z ieziorami, y z rzekami, y z rzeczkami, y z iazami, y z bobrowemi gony, y z stawami, y z młynami, y z ich wymiolkami, y ze wszystkimi po temu tak szeroko y długo, jak się to zdawna one w swoich granicach ma; y wolen on to rosszyrzać, y przybawić, y ku swemu użytecznemu y lepszemu obrócić, iako sam najlepiey rozumiejąc. A na twardość tego y pieczęć naszą kazaliśmy przywiesić ku temu naszemu listu. W Krakowie, lata Bożego narodzenia tysiąc pięćset (trzydziestego) pierwszego, miesiąca Marca dwudziestego pierwszego dnia, indykta czwartego. У того привилею подпись руки наяснейшого короля его милости Зygмонта теми словами: Sigismundus rex. Который же то привилей, за поданемъ и прозбою выпъменованого оферента, а за моимъ урядовымъ принятемъ, до книгъ нижъшнихъ Къгородскихъ, Овручьскихъ, слово в слово, яко се в себе маеть, есть уписанный.

*Книга вродская, Овручская, записовая и поточная, 1718—1719 г., № 3225; листъ 81 на оборотъ.*

~~~~~

Х.

Купчая крѣпость, выданная Ульяною Потаповичевою и ея сыновьями: Опанасомъ и Богданомъ, Андрею Якубовичу Немировичу на село Ворохобовичи, лежащее въ Бѣлыхъ Берегахъ. 1531. Декабря 7.

Я, Оуляна Потаповая, а в черническомъ чину нареченая Олена, и з дѣтми своими: Опанасомъ а з Богданомъ Поталовичи, всѣ посполито визнаваемъ симъ нашимъ листомъ каждому доброму, кому будетъ потреба его ведати, албо, чтучи, слышати, нинешнимъ и потомъ будущимъ. А то было з дозволенемъ велможного пана его милости воеводы Киевского, державцѣ Свислоцкого, пана Андрея Якубовича Немировича,

продала есмы, весполь з сынни своими, посполитою рукою тихъ то детей моихъ и мене, нашо власное ойчистое и дедистное на имя Ворохобовичи в Белихъ Берегахъ дворянину государя короля его милости, пану Ивану Немѣричу, за сто копъ грошей и за дватцать копъ грошей литовской монеты, по десяти пенезей у грошь, вечне, обель и непорушне, не маю я, Уляна Потаповая, ани дети мои: Опанась и Богданъ, ани близнии наши и потомки наши в тое именіе нашо вышпенисанное Ворохобовичы ничимъ вступатися, а маеть вжо тое именіе панъ Иванъ Немѣричъ и его жена и дети ихъ милости себе вечно мити со всеми пожитки, з даню медовою и грошовою, и з бобровыми гоны, з леси и дубровами, и з лови, и з ловищи со звериними и пташиними, якося тое именіе в собѣ маеть со всеми на вся, маеть панъ Иванъ Немѣричъ, и жона, и дѣти ихъ милости, и потомки его тое именіе вживати и со всемъ держати. И такъ волень панъ Иванъ Немѣричъ тое именіе продати, отдати и заменяти, и по души своей на церковь Божию отдати, и к своему лепшому и вжиточному обернута, а якъ самъ налепей знаючи; а если бы инако хто з насъ; дети наши або хто з близнихъ або потомковъ нашихъ того именія вышпейменного подъ паномъ Иваномъ Немѣричомъ хотѣлъ его доставати, тогда маеть заплатити государу, королю его милости, вины пять сотъ копъ грошей, а пану воеводе его милости Кіевскому маеть заплатити вины триста копъ грошей, а пану Ивану Немѣричу тогда маеть плачоно быти грошь на грошу, то есть двести копъ грошей и сорокъ копъ грошей. А при томъ были люди добрии и в тому добре сведоми: ротмистръ Кіевский, панъ Николай Янушевский, а дворянинъ государский, князь Андрей Ивановичъ Не-леденский, а панъ Тимофей Проскура, землянинъ Кіевский. А на твердость того нашего листа; я, Уляна Потаповая и з детьми моими: Опанасомъ а Богданомъ били есмо чоломъ пану воеводе его милости Кіевскому, пану Андрѣю Немировичу, а при его милости тихъ пановъ: пана ротмистра, а князя Андрѣя и пана Тимофея Проскору. Его милость панъ воевода и тии вышпейменнии панове на нашо чолобитіе вчинили, и печати свои приложили; а ми тежъ: Потаповая Уляна з моими детьми: Опанасомъ и Богданомъ и свою печать есмо приложили к

сему нашему листу. Писанъ в Києви, а подъ лето Божего нароженія 1531, мѣсяца Декабра 7 день, индикта 4.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ Киевской Археологической Коммисіи. Дополнительная опись № 150.

ХІ.

Подтвердительная грамота Сигизмунда I Киевскому Пустынно Николаевскому монастырю на имѣніе Колтегаевъ надъ Росью, пожертвованное этому монастырю Остафѣемъ Дашковичемъ. 1536. Іюня 30.

Жигимонтъ, Божью милостію король Польскій, великій князь Литовскій, Рускій, Прускій, Жомойтскій, Мазовецкій и иныхъ, чинимъ знаменито симъ нашимъ листомъ, хто на него посмотритъ, або, чтучи его, услышитъ, вынѣшнимъ и на потомъ будучимъ, кому будетъ потреба того вѣдати. Билъ намъ чоломъ игуменъ монастыря святого великого Николы Пустинского у Києвѣ со всеми старци того монастыря, братею своею, и повѣдиль передъ нами, ижъ небожчикъ панъ Остафѣй Дашкевичъ, будучи при доброй памяти, за живота своего, записалъ по души своее имѣне, выслугу свою, што на насъ выслужилъ, на имя Колтегаевъ на реце на Рси з людьми, и з землями, и з озерами, и со всімъ, какъ самъ держалъ, на тотъ манастырь. Пустинскій великого Николы. И на то намъ листъ свой, подъ печлтю своею и подъ сведомемъ и печатми людей добрыхъ, далъ. И тотъ они листъ передъ нами побладали и били намъ чоломъ, абыхмо имъ за то дали нашъ листъ и тое имене Колтегаевъ, водде отписывана небожчика пана Остафѣева, манастырю святого Николы потвердили нашимъ листомъ на вѣчность, о чомъ же и воевода Виленскій, канцлеръ нашъ, староста Белскій и Мозырскій, панъ Олбрахтъ Мартиновичъ Кгаштольдъ, а панъ Виленскій, гетманъ нашъ навышшій, староста Городенскій, а маршалокъ дворный, державца Лидскій и Белицкий, панъ Юрей Миколаевичъ Радивилъ и инныи панове рады нашой великого князства Литовского насъ за ними

жедали. А прото, ачколвецъ тое имене Колтегаевъ небожчигъ панъ Остафей на насъ выслужилъ, а змеръ, детей и потомковъ по собѣ не оставивши, которое бы мело на насъ зася спасти, мы, паметаючи на вѣрныи а спрведливыи послуги того слуги нашего доброго, которыи онъ намъ, государю и речи посполитое частокротъ чинивалъ и на по-слугахъ нашихъ кровь свою розливалъ, ачколвецъ иншыи имена его, которыи онъ на насъ выслужилъ, по смерти его взяли есмо зася к ру-камъ нашимъ, нижли для таковыхъ послугъ пана Остафьевыхъ хотячи то мѣти, абы съ того имени память вечистая в томъ монастыри чинена была по его души, на чолобитѣ игумена и всихъ старцовъ светого Николы Пустынского, а на причину радъ нашихъ, з ласки наше го-сударское, то вчинили. На то дали есмо монастырю Пустынскому све-того Николы сей нашъ листъ, и тое имене Колтегаевъ, которое небож-чигъ панъ Остафей на тотъ монастырь со всимъ, яко выше в семъ на-шемъ листе стоитъ описано, потвержаемъ симъ нашимъ листомъ мана-стырю Пустынскому светого Николы, вѣчно и на веки непоручно з людьми, и з землями пашными и боржными, съ сеножатми, и з озеры, и з реками, и со всимъ, какъ ся тое имене Колтегаевъ здавна в себе и в границахъ и обыходехъ своихъ маеть. И маеть тое имене игумень теперешний и по немъ будучий з иншею братею старцы того монастыря Пустынского на церковь светого Николы держати и всякии пожитки и доходы оттоль на себе брати, а з того по души пана Остафьевъ мають память вечистую в томъ монастыри чинити. А на твердость того и печать казали есмо привѣсити к сему нашему листу. Писанъ у Вильни подъ лето Божего нарочена тисеча пятсотъ тридцать шестое, мѣсяца Іюня тридцатого дня, индикта девятого. И подпись руки кроля его милости в листе томъ есть. Панъ Горностаѣ, подскарбей земскый, маршаловеъ и писарь.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской археографической комиссіи. Дополнительная опись № 151.

XII.

Грамота Сигизмунда I, подтверждающая дворянину Лукашу Лозовицкому пожалованныя ему воровлемъ Александромъ имѣнія: Звѣнчичи, Великій и Малый Жерделевъ, Руду Руйную и Руду Молявку и отстраняющая претензіи на эти земли Житомирскихъ мѣщанъ. 1537. Февраля 11.

Roku tysiąc siedmset siedmdziesiątego siódmego, miesiąca Septemberis siedmnastego dnia.

W roki sądowe, ziemskie, Kijowskie, od dnia dwudziestego trzeciego Augusti, roku, wyż na akcie wyrażonego, w Żytomierzu przypadku y sądownie odprawować się zaczęte, przede mną, Michałem Trypolskim, sędzio ziemskim, kommissarzem sądu pogranicznego wojewodztwa Kijowskiego, y księgami ninieyszemi, ziemskiemі, Kijowskiemi comparens personaliter urodzony jego mość pan Piotr Mianowski, ten dekret nayiaśnieyszego Zygmunta, króla Polskiego, między Semenem Mirczukiem, woytem Żytomierskim, y innemi—z iedney, a Łukaszem Łozowickim—z drugiey strony, ratione introcontentorum ferowany, na pergaminie, ruskim charakterem pisany, podpisem tegoż nayiaśnieyszego pana, przy pieczęci, y iaśnie wielmożnego marszałka stwierdzony, ad acta praesentia, terrestria, Kijoviensia per oblatam podał, de tenore tali: Zygmunt, Bożoju myłostyiu korol Polski, welyki kniaź Łytowski, Ruski, kniaź Pruskoie, Żomoidzki y inszych. Smotryły eśmò toho dela, szto żalowały nam poddanyi naszymy: Semen Minczuk, woyt Żytomerski, sam od sebe y od wsyech meszczan naszymy Żytomerskich, na dworanyна naszoho Łukasza Łozowyćkoho, sztoi zabrał on rudy y sekыszcza naszymy Żytomerski, hde ony uchody swoi mewały, około reczki Huywy,

poczawszy od meży sełyszcza Halczynskoho, od rudki Neteczy, zaniał rudku Molawku y rudu Ruynuju, k tomu Wełykij y Mały Żerdelew, y tyi rudy, zemły y sełyszcza do swoich sełyszcz Zwyniaczych pryworoczajet, a meszczan Żytomerskich odtol wyhaniaiet. A Łozowyčki stał pered namy oczewysto y mowyl z meszczany, czoż tyi rudy, zemły y sełyszcza, to wse pytomaja ieho dedyzna y oyczyzna y pokładał pered namy prywyłey brata naszoho, szasnoy pamety korola ieho myłosty Alexandra, sztoż szest sełyszcz ieho dedyznych y otecznych: dwi Zwyniaczy, Wełyki y Mały Żerdelew, dwi rudy: Ruynuju y Molawki, aż po rudku Neteczu othranyczył y potwerdył dedu ieho wecznostiu; ino my wsi tyi szest sełyszcz z rudamy y z zemlamy, szto k nym prysłuszaiet, podłuh toho prywył(ei)u szasnoy pamety korola ieho myłosty Alexandra, iak w nem napysano y ohranyczono, potola Łozowyekomu, potomkom y szadkom ieho prysudyłyśmo na wecznost, jak pytomuju dedyznu y otecznu ieho, a meszczane Żitomerskie samy, y stryłci, y kunycznyki naszy ne majut tam nykoły nykakoho dela mity. I na to dałyśmo Łukaszu sei nasz łyst z naszeju peczatiu. Pysan w Wyłny, pod lit Bożoho narożenia tysiacza piatsot tryciat semoho, misiacia Fewrała odynatciatoho dnia, indykta semoho. U tego dekretu, ruskim charakterem na pargaminie pisanego, per oblatam podanego, podpisy rąk tak nayaśniejšzego króla Polskiego, iako też iaśnie wielmożnego marszałka, przy pieczęci, temi w(y)rażone słowy: Sigismundus rex manu propria. In praesentia był woiewoda Wyłeński, pan Olbrycht Martynowicz Gasztold, a marszałok nasz dworny pan Hryń, starosta Merecki (locus sigilli). Który to dekret, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, ziemskich, Kijowskich iest zapisany; z których y ten wypis, pod pieczęcią ziemską Kijowską iest wydany. Pisany w mieście iego królewskiej mości Żytomierzu. Correxit Trypolski.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ Кіевской Археологической Коммисіи. Дополнительная опись № 152.

ХІІІ.

Жалованная грамота Ковельскаго князя Василя Михайловича Сангушка землянину Демиду Войткевичу на дворище въ селѣ Мосчноной, съ условіемъ военной службы. 1542 г.....

Року тысяча шестсотъ тридцать третего месеца Априля дванадцатаго дня,

На вряде вгородскомъ, въ замку его королевское милости Володимерскомъ, передо мною, Анѣдремъ Милевскимъ, буреграбимъ замку Володимерского, и книгами нинешними, вгородскими, старостинскими становши очевисто панъ Федоръ Рудницкій, листъ отъ зешлого вельможного князя Михайловича Сангушка Ковелского Демидови Войткевичови на вечную данину двориска певного въ селе Мосчноной, прозываемого Остѣвичового, ему самому, жоне и детемъ его зо всими его принадлежностями и пожитками, подъ датою въ месте Ковлю, року тисеча пятьсотъ сорокъ второго, индикта петнадцатаго, для уписаня до книгъ нинешнихъ, вгородскихъ, Володимерскихъ, перъ облятамъ подалъ, такъ ся въ себе маючий: я, Василей Михайловичъ Сангушко, князь Ковелский, чиню явно и визнаваю симъ моимъ листомъ кому о томъ потреба будетъ ведати, albo чтучи слышати, теперъ и на потомъ будучого вѣку, ижъ дознавши Демиди Войткевича, землянина нашего, заслугъ, который зъ детства своего при дворе нашемъ служилъ и хотечи его охотнейшого и вѣрнѣйшого мети, билъ намъ чоломъ, просечи насъ о хлѣбокорменя; ино дей мы, не хотечи его чоломъбитемъ и прозбою погоржати, ино дей маючи на него взглядь добрый, а паметавши на его цнотливые заслуги, которые намъ якъ передъ тымъ, такъ и теперъ отдаваетъ, тогда дей

мы дали есмо ему нашего продка двориско у селе нашомъ Мосчоной, преречное Осткевичовое, ему самому до живота, а по животе его жоне и детежь его вечными часы, съ чого они повинъни будутъ конемъ служити, яко иншие земае повѣту Володимирского; которое то преречное дворисче кождое зъ нихъ мають уживати до остатнего вѣку своего зо всимъ на всимъ такъ, яко ся въ собѣ и въ своихъ обыходахъ маеть: съ хоромами, огородами, сеножатми, полями, дубровами, лѣсами, гаями, ричьями, рѣвками, болотами, езами, стависками, млынами и ихъ вымелками, деревомъ бортнымъ и судеровомъ, такъ же и папнами и зо всеми копиными и новинами, до того двориска належчими, а мы дей въ томъ сами, жоны, ино дети наши не мають имъ того отнимати, а ни ихъ ни въ чомъ кривдити и порушати, водле того листу и данины наше, але ихъ маемъ заховати боронити; на то есмо дали тотъ нашъ листъ, подъ печать нашу. Писанъ въ Ковлю, року тисеча пятьсотъ сорокъ второго, индикта петнадцатого. У того листу данины печать притисеная одна. А такъ я, буреграбя, тотъ листъ, за поданемъ и прозбою вышъ менованого подаваючого, принявши, съ початку увесъ ажъ до конца, такъ яко ся въ себе маеть написаный и поданый естъ, до книгъ нинешнихъ, вгородскихъ, Володимерскихъ, самый оригиналь его тому жъ подаваючому, выдати розказавши, уписати есми базаль и естъ уписанъ.

Книга Владимірская, вродская, записовая, поточная и декретовая, № 1000, годъ 1633. Листъ 364.

XIV.

Описаніе Черкаскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ.

З розказанья Господара его милости, Короля и Великого князя Жьйкгимонта Августа, попись замковъ его милости Украинныхъ. Лета отъ нароженья Вожьего 1552, месяцевъ Февраля и Марта.

Ч Е Р К А С Ы

За держанья пана Ивана Хрщоновича

З а м о к ъ .

Замокъ Черкасский отъ трехъ годовъ людьми добродеревцы т. е. Волощаны поднепръскими верховыми, справою державъцы Могилевскаго, некгды Федора Баки, рублень, з дерева соснового отесиваного, не облещленъ нижли только четвертая часть отъ места, што приступнейша, так на тотъ часъ пескомъ присыпана за плотомъ хворостиннымъ, голымъ, необмазанымъ.

Вежъ чотыри: три з нихъ совитыми стенами рублены, повыведены над стены. Городень 29; бланкованье на нихъ с подсябитьемъ. Две городни не накрыты, а в некоторыхъ городняхъ и помостовъ не мало повывирано. А все будованье то замково унижоно; можетъ на некоторыхъ местцахъ человекъ, на земли стоячи, бланкованья, а подсябитья внемъ досягнути. Удолжь городни не одною мерою, отъ вежи— первое, которая на воротехъ, до другой вежи, вшодъши въ замокъ по леву, то есть отъ Днепра, межи тыми двема вежами городни три, а домъ в той стене при земли; комора, сени, светлица с коминомъ глинянымъ, выведеннымъ з даху; оконъ з дому того в замокъ чотыри, а вонъ з замку два, всее тое стены отъ вежи до вежи сажонъ осьмнадцать з домоу.

Отъ другой вежи до третее городень 10, а домъ в той стене такъже при земли, светлицы две, супротивъ межи ными сень; оконъ в замокъ 4, а вонъ з замку два, а каждое окно человекъ, на земли стоячи, головою досягнути можетъ; всее тое стены удолжь сажонъ 45 з домоу.

Отъ третее вежи до чотвертое городень 8; сажонъ удолжь 45, а отъ чотвертое вежи зася до первое, котора на воротехъ, городень такъже осмь, сажонъ 25.

Просторность замку удолжь сажонъ 30, а въ поперекъ отъ стены, которая отъ Днепра, до рову, который теперь в замку, а перво былъ за стеною старого замку, сажонъ 17.

Гора замковая а переконъ. Стоитъ замокъ тотъ Черъкасскій на горѣ Днепровой, отъ Днѣпра болонемъ три перестрелы з лука.

Гора подъ половиною замка отъ Днепра высока и прыера досыть, приступу тамъ нетъ, нижи почалася гора тажъ отъ Днепра, на одномъ месцы, подъ вежою второю отъ воротъное, рисовити, а можетъ быти затамованье тамъ ладно, нанемши работниковъ двома або трема копами грошей,

А з иньшое стороны, отъ места, а отъ поля приступъ до замку ровно, яко по столу. Тамъ, подъ тою стеною, отъ поля у вышней толко два сажни и локоть. А есть тое стени, где низка гора, удолжъ сажонъ 30.

Переконъ подъ тою стороною горы почать вширши чотирохъ сажонъ, а глубины выкопано мало болшъ сажня.

А тажъ замокъ тотъ Черъкасскій потребуеть теперъ што наипилне с тое стороны отъ мѣста удолжъ на тринадцати саженьяхъ повышена горы, а глубины перекопу што найболей, а потребуеть тежъ облененья глиною везде и затамованя горы, где ся почала рисовати отъ Днепра, яко вышей о томъ писано есть.

На блянкахъ ку обороне каменя з возъ толко, колья дубового со два возы, колодки чотыри: сноповъ около замку при стенахъ осьмъ-десять, у ворота узводъ добръ, ланъцухи} два—полъчетверти сажени.

Будованье в замку. Въ замку церковь светого Николы на подрубѣ, изба чорна изъ сенями близко ворсть, житниез на столпехъ, шпихпиръ, где порохи и инши потребы ку стрельбе ховають, глиною обмазанъ, пивници 2, брусья порожнаго сосноваго две копе.

Колодезь. Колодезь в замку с коловоротомъ, глубины 18 сажень, а воды в немъ на два локти и на четверть локтя.

Будованье передъ замкомъ. Передъ замкомъ изба чорна изъ сенью, стайна.

Мостъ. Мостъ передъ замкомъ на паляхъ утлый, нахилился а потребуеть мостъ тотъ перенесенья на иншую сторону, которая отъ места ку третей вежи, а то для тое причины, ижъ подъ тое местцо, где теперъ мостъ, острогъ местевий близко приведенъ, и могутъ люди

непріятельскии прутко, а безъ вѣсти прибегъши, и тамъ за острогомъ стоячи, на мость стреляти и не впускати людей въ замокъ.

Бронь замковая. Дело спижаное вѣдолжъ 11 пядей добрыхъ; куля до него поболшъ яйца куречого, ложа и кола подъ нимъ окованы добре. Куль до него железныхъ, свинцомъ облитыхъ 65, а шостую кулею заправено. Форма кулямъ до него медяна у влѣсахъ железныхъ. Мѣра пороху до него жолобокъ желѣзный.

Дела два спижаннижъ, обадва ровныи, одное формы, вдолжъ по осми пядей. Куля съ курачое яйцо. Чесло на нихъ писмомъ латинскимъ 1532, гербъ

*
□
*

. Куль до тыхъ двухъ дель железныхъ, свинцомъ облитыхъ 155, и не обливанныхъ двесте и тридцать. Форма на кули до обоихъ одна медяна у влѣсахъ железныхъ; мѣры—жолобки желѣзныи, ложа и кола подъ ними окованы добре.

Дело спижаноежъ вдолжъ пяти пядей, старе, запушено, выстрелялося вже, безъ колъ и ложе лихо. Сарпантынъ желѣзный вдолжъ съ пороховницею 10 пядей. Куля до него на пядь и на долонь около. Сарпантынъ другой, вдолжъ 8 пядей с пороховницеюжъ. Сарпантынъ третій вдолжъ на три пяди и на три палца съ пороховницеюжъ. Сарпантынъ четвертый вдолжъ пяти пядей с пороховницеюжъ. Ложа у нихъ и кола окованы добре. Куль до нихъ до всихъ въ одну мѣру, около на пядь и на долонь, каменныхъ 44.

Гакивницъ въ одну мѣру, вдолжъ по польсеми пядей—7 Гакивницъ въ однужъ мѣру, вдолжъ по поль шести пяди—29, а овромъ тыхъ гакивница одна розорвана. Киевъ железныхъ, што стреляють съ нихъ, 7. Формоъ на кули до тыхъ гакивницъ и до киевъ 12 медяныхъ. Куль железныхъ, свинцомъ облитыхъ, до гакивницъ тыхъ и до киевъ девятьсотъ сорокъ и шесть.

Щроту железного на кули таковыижъ трои пригорщи. Куль каменныхъ около поль трети пяди—27, але дела до тыхъ куль нетъ.

Гаркабузовъ въ одну мѣру и ку одной формѣ 29, форма до каждого аркабуза особно.

Порохи. Пороху пущечного, або дельного польчетверты бочки со-

ляньки. Пороху гаковничного, што недавно съ скарбу господарского прислано, 4 бочечки, а давного пороху гаковничногожь полторы солянки; пороху ручничного солянка, на долонь не польпа.

Салетра. Салетры пять солянокъ добрыхъ.

Сера. Серы две солянки.

Свиньцъ. Свиньцу пять штукъ, што сего году съ скарбу господарского каждую штуку особно по одному коню привезено. А старого свинцу, первой тамъ завезеного, 7 штукъ, што ледво можетъ человекъ подъянати отъ земли штуку особно каждую. Старого тежь свиньцу штуки две, што каждую з нихъ ледво два человеки могутъ подъянати отъ земли на дереве. А староста взялъ на свою потребу свинцу того господарского 40 фунтовъ, салетры 30 фунтовъ, серы пять фунтовъ, и маеть то отложить зася безъ мешканья.

Железо. Мотыкъ 23. Бруковъ, што отъ огню боронити 4. Дологовъ 11, кгротковъ 17. А порожнаго железа шынъ двесте сорокъ и семь. Можьдеревь спижныхъ два немалы; толъкачи до нихъ железныи дважь.

Ключи. Ключи до скарбу того броненого—одинъ у старосты, а другой у ротмистра, а до воротъ замковыхъ по томужь.

Живность. В житнику тамъ въ замку господарскомъ нетъ бочекъ. А староста взялъ жита того себе, а инъшое роздалъ позычкою—всего 27 бочекъ.

А припроважено жито тое з Бобруйска недавно зъ дворяниномъ Выйшейтравкою. Тамъ же в житнику крупъ овсяныхъ бочокъ 23, а гречишньныхъ полъдевяти бочки.

Пушкарри. Пушгарь, на имя Ворона, родомъ з Менъсву, жонатый, коваль и стрелець з дель добрый, порохи робить, дела оправдуеть и знову ручницы ковати умееть, а беретъ съ скарбу господарского на годъ по 15 копъ грошей, а сукна дуньского 7 локоть. Мешкаетъ тежь тамъ в Черкасахъ теперь безъ службы; пушкаръ тамонный давный немецъ, жонатый, Томасъ Козель, который бираль по томужь, а даваль на годъ по 30 кулъ каменныхъ, нижели службу самъ себе выповедилъ, будучи на онъ часъ немощень.

Повиноватѣство подданныхъ. О повиноватѣствѣ подданныхъ, о службѣ ихъ и о подачѣкахъ, а о доходахъ замѣбовыхъ поведили тубылцы старшии Черѣкасыцы, которые водлугъ листа и приказанья господарского обраны, присягнули правду во всемъ поведити, на имя: Иванъ Савиничъ, Иванъ Налистень, Денисъ Налистень, Семень Ковисъ:

Роботи замку, мосту и острога. Робять замокъ и мость передъ замокъ добродеревцы, то есть люди з волостей верховыхъ; а острогъ робять мещане вси посполу с бояры.

Оправованье замку, мосту и горы. Кгдыся што в замку отъ ветру сказать, дощкы где поопадываютъ, або глина отъ стѣны ся отвалыть, або мость, або гора замѣбовая почнетъ казитися, то мещане и бояре оправовати повинны вси.

Сторожа замковая. Сторожи в замку бывають два, а стерегутъ и вличуть у ночи на вежахъ, а в день воду а дрова носить и инъшии послуги тамъ в замку чинять, а наймуетъ стороживъ до замку староста с пенязей селиковщины, што мещане складають на то з дому каждого на годъ по два гроша, яко ниже описано есть. Нижи теперъ драбы замку стерегутъ и вличуть за тотъ датокъ, который з скарбу государственого берутъ.

Сторожа острогова. Въ остроги сторожи: у воротъ одинъ у верховыхъ, а другой у низовыхъ, наймуютъ сторожовъ тыхъ мещане и бояре, складаючи на нихъ особно з дому каждого, такъ з боярьского, яко з мещаньского на годъ по грошу, да жита по чверти, то есть по третей части солянки.

Сторожа польная. На поли сторожу деръжати повинни, складаючи тежъ на то вси такъ бояре, яко мещане часовъ потребныхъ, кгда на пашни выходятъ, або кгда ся выстерегають людей неприятельскихъ. А мѣвають сторожу польную на мѣстѣцахъ урочистыхъ: на Тясмени у Чигирина въ осми миляхъ отъ замку, на Голомъ Тясмени пять миль отъ замку, на Рдне 5 миль, у Сугарева вургана 6 миль, у Великого вургана 3 мили, на Мостицахъ 3 мили, на Мошнахъ 3 мили, або инде, где бы потреба указывала.

Служба з бояръ а з мещанъ. Повинни Черѣкасыцы бояре слу-

жити коньно, збройно и ездити съ старостою, або и безъ старосты съ служебниками его противъ людей неприятельскихъ и въ погоню за ними. А хотябъ и небыло слуху о людехъ неприятельскихъ, одьнакъже, для осторожности отъ нихъ повинни бояре съ старостою, або съ слугами его ездити на поле разъ, и два, и три на лето. А мещане, ижъ подачки на замокъ и на поддѣймовање пословъ дають, про то не повинни ездити на поле алижъ съ самимъ старостою.

Подводы а стацеи. Подводы и стацею посломъ государьскимъ и татарьскимъ, егды толко з Орды идуць: сено, хлебъ, мясо—дають мещане и медъ з замгу.

Доходы старостины: Колядка. Дають мещане на годъ старосте о Божьемъ нарожени колядки з дыму каждого по шести грошей.

Сторожовицизна. А особно на сторожи замъбовыи сторожовицизны або вликовъщины з дымужъ по два гроши.

Сено. А тежъ дають старосте мещане з дыму по возу сена.

Доходъ и служба отъ козаковъ. Козаки, которые домовъ тамъ въ Черкассахъ не мають, и тые дають старосте колядки по шестижъ грошей и сена косять ему по два дни на лете толовами за его стравою и за медомъ. А которые козаки, не отъходячи у козацтво на поле, ани рекою у низъ, служатъ в местехъ в наймехъ бояромъ або мещаномъ, тьи старосте колядки давати, ани сена косити не повинни.

Мыто и обестка. Торъховъцы которые до Черкасъ приезджають, листовъ безмытныхъ не маючи, тьи дають на замокъ мыта отъ копы по 3 гроши. А обестки каждый торъховець, хто кольвек на Черкасы едетъ, повиненъ дати старосте по грошу.

Померное. Отъ збожя на торгу старосте померного отъ четвертки по 4 пенязи.

Корованы. Отъ корована, егды з Орды идеть, старостѣ: камка Александрыйская на золоте, литра шолку, коверъ, тижмы, тебенъки, сафьянъ. Подстаростему отъ коровану: чамлять, сафьянъ, поль литры шолку, гривенка перьцу. А егды до Орды корованъ идеть, тогда старосте отъ коровану: шуба лисья зайвыскова (sic), сагайдакъ, седло, шлiefъ лисый. А егды водою корованъ идеть, ино ни с кого инного наймати имъ с

чолны не вольно, одно Черкашень, и дають с того Черкасцы старосте отъ каждого чолна по золотому.

Мыто соляное. Ъгды соль идетъ снизу, хоживало старосте перво з десятка по ковшу соли, а ковшь тотъ з безмень, а теперешний староста отъ каждого человека, колько ихъ у десятку будетъ, беретъ соли по два безмены. А надъто еще беретъ староста теперешний съ каждого десятка соли по котлу десяточному и по ковшу. А еще особно обестки з десятка каждого по котлузъ десяточному беретъ.

Кони з диковъ. Хтобъ коня або колько ихъ выгналь з диковъ, маеть кони тые привести до замку; и будутъ ли Черкашенина которого, маеть Черкашенинъ кони тьи свои взяти, давши отъ нихъ по 12 грошей тому, хто выгналь. А естли будутъ кони чужогородьцовы, ино тотъ, хто выгналь, маеть старосте дати отъ коней тыхъ по 12 грошей и держати ихъ, ажъ чужогородецъ заплатитъ ему отъ каждого коней тыхъ по 30 грошей.

Доходъ отъ полоняниковъ. Ъгды прибежить зъ орды до Черкасъ полоненикъ чужогородецъ, а выведеть коня, вольно старосте коня того взяти, а беглеца того одети и обути маеть. А естли бы не одного коня полонянигъ вывелъ, не маеть староста в него брати болшь нижли только одного коня, и за то его, яко вышей писано, одети и обути маеть, а инъшии кони вольно беглецу подети где хотя. А ъгды Черкашенинъ з орды утечетъ, а колько кольвекъ коней выведеть, то ему не маеть быти отънимано.

Доходъ з бутынокъ. Ъгды ся придасть Черкашомъ бутынокъ або языки з людей неприятельскихъ, тогда старосте з бутынку того одно што лепшее: кони, або зброя, або языкъ, а инъшии языки и бутынокъ имъ. Такъже ъгды козаки, в земли неприятельской здобывшися, приходятъ, з добыткѣ того старосте одно што лепшее.

Корчма. Корчму староста деръжитъ, беретъ медъ пресный у Черкашовъ уставою—кадъ по полъдевета десять грошей и недопускаетъ имъ продавати меду никому иному. А с каждое кадѣ, розсытивши, выбируетъ староста за сыту по 8 копъ и по 25 грошей, а за воскъ по 30 грошей. Шинъкованье меду деръжитъ у двухъ корчмахъ, а в тре-

тей горелку, за ведро горелки беретъ по 40 грошей. Меду в корчмахъ тыхъ выпиваютъ ино егда на день сыченье одна кады, а егда здобывшися откуль люди приходятъ, тогда и трехъ кадей сыченья на одинъ день не ставаетъ, а иногда, такъ звлаща лете, часу робочего и черезъ сколько дней одное кади сыченье трваеть, а такъ не ровный завжды бываетъ доходъ с корчмы.

Присудъ. Пересуду идетъ на старосту отъ якое кольвекъ сумы по 4 гроши, вина водлугъ статуту великого князства.

Кунницы. Отъ девки, егда идетъ замужъ хотя за тутешнегожь, старосте кунца 12 грошей, отъ вдовы 30 грошей, а змирская кунца подьстаростему 12 грошей.

Повежное. Беретъ староста теперешний отъ того, кого у вязенье, хотя невинного, осадить, повежного 12 грошей; а первой по одному только грошу бирано повежное.

Уходы. Уходы або станы—по реце *Днепру*, а по речкахъ: *Воскрле* (sic), *Орети*, *Тясмени*, а по обоехъ *Инжулехъ*, а на *Самари*, озера: Уступный и Западный затоны, Засякли—ловенье рыбъ и бобровы гоны. Найпервей по Днепру, зверху, почонши отъ Мошонъ, уходъ и ставъ, на имя Дубослей, тамъ озера, Уступный и Западный затоны, Засякли—ловенье рыбъ и бобровъ.

Отъ толь у низъ уходъ и станъ Еланьскый, такъ же озера: Уступный и Западный затоны, Засякли—ловенье рыбъ и бобровъ.

Уходъ и станъ Воловскый. Уходъ Керменъчущный. Уходъ Лесокъ. Уходъ Тясменскый. Уходъ Песельскый. Уходъ на Ревучомъ. Уходъ Кешиньскый. Уходъ Волчьий островъ. Уходъ Орельскый. Еще два уходы у верху того Орельского. Уходъ Романовскый. Уходъ Протолчъ. Уходъ Кошоумъ. Уходъ Бело озеро. Уходъ Отьмутъ. Уходы на порозехъ: Волънечъ, а Ненасытець. Уходъ Плетенница. Уходъ Бозовлукъ. Уходъ Носовскый. Уходъ Томаховка. Уходъ Аръгачинъ. Уходъ на Тавани.

Уходъ на Самари, почонъши отъ Ольховаго плеса и Волчье воды, ажъ до верху, а по реце Тясмени отъ устья ажъ до верху, кромъ уходовъ Радивоновьского, и Бозуковьского.

З уходовъ въ верху писаныхъ пять, то есть: Дубослей, Еланьскый

Протолчь, Ненасытець а Вольнечь—только тую пять уходовь держиваль староста и даиваль их кому хотячи а зъ якое кольвекъ вिति або части; а окромъ тыхъ старостинныхъ, инъшии вси уходы хаживали Черкашине—такъ бояре яко мещане, а даивали с того старосте съ каждое ватаги великое або малое, з рыбъ по 30 рыбъ: яко шукъ, короповъ, лещовъ, сомовъ; а кгда будутъ осетры, ино з ватаги старосте осетръ одинъ, хотябъ одинъ только уловень. А бобровъ даивали старосте з ватаги бобръ одинъ поклону, а другой городской.

Доходъ отъ уходниковъ. Староста теперешный уходы верху писаныи вси даеть Кияномъ, Черньобильцомъ, Мозырьцомъ, Петриковъцомъ, Быховъцомъ, Могилевъцомъ и инымъ чужогородъцомъ, а беретъ отъ нихъ, напервей пускаючи ихъ въ уходы, поклону з ватаги—овса осмаеъ, то есть пять солянокъ, крупъ солянъку, солоду солянъку, колеса, або якося умовыть за то пенязми, або медомъ, бо уходники одны передъ другими, опережаячи, повышаютъ, укупуючи.

А кгда з уходовъ за ся уверхъ идуть, ино з добычи ихъ беретъ староста отъ нихъ вить осьмую часть: з рыбъ, з сала, з мяса, з кожъ и со всего. А бываетъ уходниковъ немало, яко близко прошлого лета было ихъ по всеимъ уходамъ о триста человековъ. Взялъ староста лоньского году з уходовъ тыхъ, кромъ пяти замковыхъ, за свою часть 80 конъ грошей, а теперешного году взялъ болшъ.

Луки. Еще окромъ тыхъ уходовъ, што в лете а в осень ходять, приходять уходники весною на осетри и ставляють сети деревянные по Днепру, по лукамъ; и с того беретъ староста отъ чужогородцовъ осмого осетра, а отъ Черкасъцовъ третего, а передъ тимъ не брано отъ Черкасъцовъ, одно з ватаги поклону осетра, а другого городского.

Бобровьи гоны. Бобровые гоны по рекахъ вышеписаныхъ хаживали Черкасъцы мещане и бояре, а даивали старосте з ватаги поклону бобра одного, а другого городского, а теперешный староста, взявши тыи два бобры водлугъ обычая, надъ то беретъ выти семого бобра, а делить самъ себе, и выбираетъ яко хотячи, а останокъ купуетъ у нихъ такъже яко хотячи, зъ замку ихъ не выпускаючи.

Озера. Озера городовыи: уступный з Днепра, на имья Чехова,

польмили отъ замку, Ольгычевъ, польмилижъ. Провалы. 2 озера у мили, Липовыхъ 2—въ полторы мили, Момаевское тамъ же, Стрьевское у мили, Грушовое в пол мили, Щучое тамъ же, Самовицкихъ—2 озера в полъ мили, Варчичи полторы мили, Толочково и Бело озеро тамъ же; въ тыхъ озеряхъ рыбы досыть завжды з Днепра, а ходять озеръ тыхъ волочити старосте козаки с Черкасъ.

Ловы. Ловы за Днепромъ полъ мили отъ замку, на имя Ловилица, въ ловы тыи отъ дня Дмитрова, то есть отъ 26 мѣсяца октября до первое пороши неволью ходити никому; а когды по первое пороши староста тамъ же черезъ три дни половыть, тогда вже вольно тамъ Черькасцомъ боярамъ и мещанамъ зверь бити ажъ до Дмитрева жъ дня, а выти жадное с того отъ нихъ не бирано, нижли теперешный староста беретъ тамъ отъ нихъ третее звера.

Дань медовая. Меду пресного приходыть старосте на годъ 11 кадей северы з уходовъ тыхъ, што на Ворскле.

Уходы землянским а церковным. Уходъ вишей Черкасъ, на имя Мошны, князя Васильевъ Домонътовъ Черкашенина.

Уходъ на Днестре, на имя Беловець, князя Володимировский Путивльського.

Уходъ на Днестрежъ на 7 миль по реце, 3 станы у Белобережьи, а на устьи Сулы, а въ Пивовъ—то монастыра Пустынского.

Уходъ на устьи Самары, где Самаръ в Днестръ упала, монастыра Печерського.

Уходъ на Тясмени, на имя Радивоновский, боярина Черькаского Зубрыковъ, куплень у князя Путивльського.

Уходъ на Тясменижъ, селище Бузыковское, манастыра Печерського. Тамъ же пасека церьви Черкаское светого Николы.

Патни. Пашуть Черкашене мещане и бояре на поли, где хто хочеть.

Место а острогъ. Место седитъ при замьку в острогъ. Острогъ справенъ добре з дерева дубового дилеванемъ а кольемъ толъстымъ и частымъ.

Перекопець за острогомъ около не глубокий, можетъ человекъ и на конь къ острогу черезъ перекопець доехать.

Пространность острога отъ воротъ нагорныхъ до воротъ надольныхъ шнуровъ 12, в каждомъ шнурѣ по 30 сажонъ, а отъ надольныхъ воротъ до фортки шнуровъ тыхъ же 7, а отъ фортки до воротъ зася нагорныхъ шнуровъ 14 тыхъ же.

Мещане. Рядомъ тымъ, яко седять, почовши отъ воротъ нагорныхъ:

Иванъ Воротный, тотъ ворти заведаетъ, и стережетъ, беретъ за то з дому каждого по грошу, и жита по чверти, то есть по третей части солянки, отъ мещанъ и бояръ нагорныхъ, яко вышей писано.

Конашко, Глебо, Иванъ Черный, Демянь, Сергий, Богданъ Поветвинъ, Алексей Мартиновое мужъ, Верешко. Сидоръ Севърукъ. Хоцко. Васколучникъ Герасимъ. Лавришъ Щоца. Куянь. Ломанъ. Петрушко. Мина Ходрошковый. Устинъ Мацковередевъ. Степанъ Проскуринъ. Васко. Илко Бубничъ. Остапъ Пушкаревъ. Кубеча. Лазука. Дунко. Степанъ Бубениъ. Андрей Кавѣвое. Мартинъ Кушнеревичъ. Паволь Хуровое. Санко Мацкевичъ. Иванъ Пашковъ. Федко Радкевичъ. Тишко Дуда. Гришко Чоботаръ. Олешко Василькевичъ. Горяинъ Тиньсичъ. Харко Редобородъ. Богданъ Чусовъ. Юрко Савиничъ. Федко Прихожий. Гацко Чаплій, Минко Гребковъ. Тока Копытковъ. Мишко Вонюковичъ. Гринецъ Мозырянинъ. Андрей Петрушковое. Олексей Кузнецовъ. Хроль Гиринь. Иванъ Полединъ. Ивашко Козейкинъ. Лукьянь Отгушковъ. Яцко Боровикъ. Ходко Неколодко. Иванъ Балхожа. Яцко Сойковичъ. Олексей Окорокъ. Шипъео Гириничъ. Данило Буть. Микита Лясунинъ. Гацко Смонковъ пасыновъ. Матеей Чоботаровое. Антинь. Иванъ Чалый. Мишко Стрелниковичъ. Гринъ Батраковъ. Ходко Жало. Федко Вайдикъ. Хома Поповичъ. Охремъ Уласовое. Гаврило Бобровникъ. Остапъко. Хома Логвиновое. Росоха. Федко Чорный. Максимъ Конисовъ. Семень Конисъ. Гридко Лепехипъ. Лепехинъ. Хома Перегоновичъ. Игнатъ Сохей. Гришко Плаксиное. Семень Скуматовъ. Васко Палчиковъ. Федко Щепа. Петроъ Кудрявчое. Гусеймъ. Луцко Шкуринъ. Отрохимъ. Мишко Огущкевичъ. Иванъ Убобъ. Матюшко Солевъ. Харитонъ. Ходко Сянковичъ. Санко Солянековъ. Гринъ Ботракъ. Гришко Ломакяничъ. Мишко Мойсевичъ.

Нелистонъ Старый. Сергей. Илья Поповичъ. Жила. Володко Стрелнико-
вичъ. Яковъ Губиничъ. Максимъ Щолнодинъ. Остапко Чубинъ. Гришко
Кузнецовъ. Жадко Пожого. Минко Лагиревникъ. Иовъ. Минко Конисъ.
Нестеръ Пучка. Володко Перегоновичъ. Зенко Климовичъ. Огнатъ Плош-
никъ. Томило Кузминичъ. Ивашко Гриневичъ. Мацео Проскурненекъ.
Бахта Розмечичъ. Еско Лавгиренинъ. Гридко Домахинъ. Ходко Под-
гулковичъ. Илья Бутъ. Гришко Сотникъ. Петрушко Росаль. Инука.
Мишко Бургос. Олексей Макогиаъ. Жадко Налитневичъ. Кудашь. Ми-
кула. Иванъ Зелена. Илья Кушнеръ. Мехедъ. Семень Пораскинъ. Иванъ
Мализвий. Жидко Трохимовичъ. Корецкій.

Домъ Бонаковое продачъ ротмистру теперешнему Розбицкому. Ан-
дрей Воротный, тотъ другие ворота нижние заведаетъ и потомужъ
яко первый, беретъ отъ низовыхъ мещанъ и бояръ.

Радюка Губиничъ, Войтъ Яцко Чигаса, Иванъ Быковъ, Андрушко
Савиничъ, Пашко Чорбоносавъ, Иванъ Бутковое, Романъ Чоботаревичъ.
Пилипъ Севрюкъ, Степанъ Чмутъ, Иванъ Кезыничъ, Петръ Бутъ, Сава
Ломакиничъ, Евхимъ Зариное, Семень Бирюковъ, Мышка Щуровъ, Бо-
рисъ Быковъ, Сидоръ. Ширай Козакъ. Федко Корта, Семень Павловичъ,
Сухина Лѣскинъ.

Вдовы мещанские домужъ в месте мають:

Острохимова Катерина, Сошкова, Занкова Шаршунова, Якововая
Рудого, Гордѣва, Корниева, Горпина Стрелцова, Ходикина, Быковая,
Романовая, Мархва, Цветкова, Дашькова, Кунцова, Мишкева Семенова,
Савина, Огренка, Калинина, Ескова, Краснопивова, Кондратова. Улита,
Бучкова, Букина, Сынеова, Кудинова, Коникова, Прокопова, Игнатъ ова,
Воскобойникова, Малышкова.

Мещане городовые, которые з местомъ не тягнутъ стацію и под-
водъ не даютъ, закрываючися старостою.

Васко Чоботаръ, Валахъ, Алексей Бутъ, Жадко Кругловичъ, Ро-
сомака, Данжуль, Ивашко Борисовичъ, Тишко Чоботаръ, Васко Чер-
ниговецъ, Остапко Коваль, Павелъ Котелникъ, Станиславъ Белоусъ,
Мина Кругловичъ, Замятня Ликачевичъ, Воино Мацькевичъ, Борисецъ
Дровкевичъ, Ширай Кушнеръ, Иванъ Чоботаръ, Иванъ Махмедеръ,

Ворона Пушкаръ, Митко Верендевичъ, Богданъ Мыступитъ, Степанъ Жѣдевичъ, Остапъ Андрукинъ, Федко Шапирное плотникъ, Ивашко Солонковичъ, Сидоръ Чоботаръ. 18

Домъ подъ старостою Станиславовъ, самъ будоваль.

Вдовы городскихъ мещанъ дома в месте такъже мають: Юркова Черня, дядина Кравцова, Базыргенева. 3

Князь Василей Домонтъ. Иванъ Зубрикъ. Михайло Грибуновичъ. Янъ Келбовскій. *Бояре*: Степанъ Яцковичъ Тинковичъ. Андрей, Григорей, Ивашко, а Еско Богдановичи Потаповича. 4 5

Слуги городовые: Малыкъ Баша, Конапко Косиловичъ, Иванъ Турчинъ, Радео Яцковичъ, Гришко Дохторъ, Малешевъ. Левко Тинковичъ, Занко Ляба, Гришко Стрелець, Ивашко Матеевичъ, Войно Томиловое, Гришко Клевака, Вешнякъ, Япъ Недрыгалъ, Гораинова Стрелцова, Щастный Драбъ, Познякъ, Буба, Микита Усатый, Чорнавскій, Ивашко Ивантичь, Гапонъ Веребеевичъ, Степанъ Скорбогатовичъ. 2 4

Мещане, которые позадавалися вемяномъ: Ермакъ Севрюкъ задался ново Михаилу Грибуновичу земянину.

Горайнъ Московкинъ заложился за ротмистра теперешнего.

Семень Покидинъ заложился за земянина Яна Кельбовского.

Домъ Блащинского десятника драбского.

Домъ вдовы Николаевое.

Домъ Ивашковъ Воиюковича змерлого, теперь пусть стоять. Иванъ Чоботаръ, Васко Чубатый Кушнеръ, тые на местьской земли седять, а заложилися ново ку замьку. 2

Козаки. Окромъ осилыхъ бояръ и мещанъ бывають у нихъ прихожие козаки; сее зимы было ихъ разомъ о полѣтретяста.

Вода мисту Черкаскому з Днепра, о трехъ стрелбицахъ отъ острога болонемъ в одно зъ замку ходять по воду безпечъне.

Именья Земянские. Князь Василей Домонтъ маеть домъ в месте, а селмицо о трехъ миляхъ отъ места, на имя *Мошны вгловы* пусто, ходять тамъ уходники, взялъ отъ нихъ сего году за рыбу 4 копы

гроши, маеть тежь тамъ ловы зверинные, а луби на Днепри на осетри, пускаеть тамъ уходниковъ з выти.

Янъ Келбовский маеть по жонѣ, княжъни Домонтовне, в посазе ее, тамъ же у Мошняхъ третюю часть, а на поли селище, на имя *Лебединъ*, уездъ у ловы, а домъ в месте.

Михайло Грабуновичъ маеть по жоне жъ, княжъне Домонтовне селище у *Лебединъ* на поли зъ Яномъ Кельбовъскимъ, а другое селище и городище за Днепромъ у Сквере на рецѣ *Ворскле*, на имя *Глинско*, дани отъгуль 4 кади меду присного, а ктому маеть домъ в месте.

Иванъ Зубрикъ маеть домъ в месте, а на поли въ шести миляхъ отъ замку у *Звенигородцине* по жонѣ селища: *Мехлево*, *Личиницы*, *Горловъцы*. Кто тамъ пасекою станеть, даеть ему на годъ вуницу 12 грошей; а теперь пусто, не стоить никто, только одна его самого пасека; а хто тамъ у стрельбу ходить, даеть ему пять, або шесть грошей, або на годъ 12 грошей. Другое именье его селище *Радивоновское* на реце *Тямене*, въ чотырехъ миляхъ отъ замьку; хто тамъ пасекою стоить, даеть ему на годъ 12 грошей, а теперь тамъ только его самого пасека.

Почты служебныхъ. Тамъ при замку Черкаскомъ ротмистръ *Петръ Розбиский* указаль роту свою, з которою ново тамъ притягнуль, сто драбовъ, личачи, з бубны, з пропоры, зъ зброями — в десятку каждомъ по два копейники в зброяхъ, з корды а з алябартами або з ощепы, а по шести стрельцовъ з ручъницы, з мечи.

Староста тежь указаль другій почотъ драбовъ же давнейшихъ, которые тамъ подъ его мощью служили, шестьдесятъ ихъ збройне, личачи в десятку каждомъ по два копейники в зброяхъ, зъ ощепы, з корды, а по осми стрельцовъ з ручницами з мечи.

Почотъ служебниковъ старостинныхъ. Указаль тежь староста служебниковъ своихъ ездо з броной пятьдесятъ молодцовъ приездъчихъ, а тутошънихъ Черкасцовъ и Каневцовъ, которые ему з дѣтку служить, 11, а подводныхъ коней шестнадцать, бубнь, прапор.

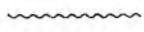
Замокъ Черкасский новый. Тамъ же в Черкасехъ замокъ ново

початый справою Ошъпановою, валъ землю а хворостомъ нагачонъ, у выши на 7 локоть, у тольсто на полъосми локтя, отамованъ з надворья дошками.

Нижели нехотять Черкапаше ку тому новому замку переселиватися, менячи тамъ небезпечность большу, а просторность замку того непомирное, не по людехъ, а безъводе и отдаленье отъ Днестра, откуль бы имъ часу облеженья могъ быти ратунонь, яко за держаня пана Остафьева, егды царь Перекопскій доставалъ ихъ на томъ местци, где теперъ замокъ стоять, ратовано тамъ ихъ тогды, прибывши з Києва водою Днестромъ.

Дерево. Валъ другий новий. Еще межи того нового замку а места и острога учинено справою тогожъ Ошъпаша осыпанье валомъ, где онъ стоянье мелъ з добродеревцы. Просторность окопу того в середине удольжъ сажонъ сорокъ и два, в ширки 26.

Литовская метрика; книга переписей № 6, мистъ 1—14. — Копія сообщена Коммисіи дѣйствительнымъ членомъ П. Г. Лебедницевымъ.

XV.

Описаніе Каневского замка. 1552 года, Февраль—Мартъ.

КАНЕВЪ.

За держанья тогожъ пана Хрщоновича.

Замокъ.

Замокъ Каневскій отъ полъ четвернадцати лѣтъ за пана Остафья Дашьковича людми добродеревцы робленъ з дерева соснового, але вже ветохъ, погнило и поопадало, будованья много, трудна на немъ не

только оборона, а не и сторожа, бо не льзя вже ходити по блягвахъ: што не попадало, ино и то ледви отъ витру колышется.

Просторонство замку удолять сажонъ 40 и полшоста, а в поперекъ 18, вежъ 6, городень 23, а три городни противъ воротное вежи, отъ поля, где приступно ку замку, тые совитыми стенами рублены.

Будоване в замку. Церковь святого Спаса. Кухня сгнила, покрытье попадало, домки два, избы черныи с примны (sic) пуштькаръские, а драбские в стене, вшодши в замокъ по леву; по той сторонѣ, што отъ Днепра, домъ старостинъ ветхий, при земли изба чорна, сени, комора. А по другой стороне, вшодши в замокъ по праву, подле вежи воротное, домъ при земли гнилый, а тамъ близко того дому в городни замкненье, где порохи и иншие потребности ку стрельбе ховають, але хованье тамъ и покрытье лихо.

У вежи воротной при земљи, на помосте, стояне сторожомъ и деломъ затишно, але небезъпечно, абы ся звлаща у ветръ не обалило. Узвозъ передъ воротами на ланцуху, але не добръ, ветохъ. Воды, а ни колодеза въ замку нетъ. Тайникъ, што былъ з замку землею ку Днеприщу уделанъ, теперъ опушчонъ, окно зачинено помостомъ и земљею. Стайна замковая на доле подъ горою, тамъже тежъ свирень и изба корчомъная гридня.

Гора замковая. Стоять замокъ на гори Днепровой высокой а прикрой надъ речищемъ, тамъ отъ реки на гору къ замку приступу нетъ. А изъ другое тежъ стороны—отъ места на гору ку замку узойти нельзя, одно дорожкой, которая учинена по гори зъ места до воротъ замковыхъ, нижли зышное стороны отъ Черкасъ з поля прилегла близко гора вышша. Городищежъ стародавное широко з валы не малыи, съ которого можетъ быти на замокъ стрельба шеодлыва.

А еще подъ той горою, ближей къ замку, только черезъ ровъ, где каменемъ з руки можетъ человекъ докинути, учиненъ есть валъ, за которымъ можетъ быти пришанъцованье делъ ку замку близко. И для тое причины городни замковые противъ горы и валу того совитыми стенами рублены, Нижгли можетъ быти валъ тотъ розкопанъ ладно, давши за то о десять копъ грошей, або и меншъ драбомъ, якоже отъ нихъ

уже и почать роскоповати. А есть валу того удожь 17 сажень, у ширики мало большъ двухъ сажонъ, а выпки толькожь.

Дерево на будоване замьку. Дерево, которое на будоване замьку того за лонского лета зверху волостями приднепрьскими припроважено, лежить покидано тамъже надъ водою не далеко отъ берега, а не малую часть дерева того повнесла вода весною лонскою, а остатокъ тамъже надъ берегомъ и теперь—о несколькодесять копъ брусья соснового, надтрухлило отъ воды взо, а иншое порозбирано и спалено, а староста вапоминанъ о отъпроваженье дерева того отъ берега, поведиль, ижь не маеть кимъ, а тежь поведиль, ижь добродеревьцы, которыхъ вышей польторы тысячи было, препровадивши дерево тое, лежали тамъ в Каневе большъ месяца, а дерева того отъ берега не отъдаляли за небалостью справцы Ишпана, который былъ надъ ними.

Бронь замьковая. Дело спижаное вдолжь польсеми пяди.

Куля до него з яйцо бурячое. Письмо на немъ вылито: „Иоанъ, Божию милостию государь всея Руси.“ Ложе оковано на колахъ простыхъ. Куль готовыхъ железныхъ, свинцомъ облитыхъ 40, форма глиняна.

Дѣльца два спижаныежь, оба одное формы, вдолжь по осми пядей. Куля з яйцо утячое. Гербъ на нихъ лелия, число по латинѣ 1532. Ложа и кола окованы добре. Форма на кули до обоохъ одна медяная в клещахъ железныхъ. Куль до нихъ железныхъ, свинцомъ облитыхъ, девяностъ и двѣ.

Сарпантынъ железный, вдолжь 9 пядей, с формою.

Сарпантынъ вдолжь 10 пядей, съ формою.

Сарпантынъ 11 пядей, з формою, але тотъ скривился, не годится ко стрельби. Куль до сарпантыновъ тыхъ 21 железныхъ.

Дельцо железное вдолжь на 4 пяди, куля з яйцо гусиное; гаковъницъ 14.

Киевъ железныхъ, што стреляють з нихъ, 4. Гаковница спижаная. Куль гаковничныхъ железныхъ, свинцомъ облитыхъ, пятьсотъ и десять. Формъ на кули гаковничные 9. Гаковницъ старыхъ, короткихъ, ку стрельбе негодныхъ, два. Гарьбабузовъ 20, а на кули до нихъ формъ толькожь, готовыхъ куль до нихъ 56.

Булава медяная великая, роботы старосветское.

Порохи. Пороху пушечного бочька солянка на пядь хрому (sic) не полъна. Пороху ручничного бочька солянка на долонь не полъна. Пороху гаковъничного, не давно присланого бочечокъ 6. А давнього пороху тамъ гаковъничного солянка, на три пальца не полна.

Салитра. Салитры бочька великая, о полътори солянки, прислана за держаня пана Оникиева, а другое бочьки таковоежь половица.

Стра. Стры бочька добрая.

Свинецъ. Свинцу шесть штукъ таковыхъ, што кажьдую з нихъ особно ледве можеть человекъ поднести отъ земли. А чотыри штуки таковыхъ, што ледво тежь кажьдую з нихъ особно два человекъ подняти отъ земли могутъ. Бляхъ старыхъ, свинцовыхъ—у знимокъ тежь отъ земли молодцу дужому.

Желъзо. Желиза шинъ сто семьдесятъ и шесть, и пушкаръ взялъ на шроты кулямъ шинъ 24.

Пушкаръ. Симонъ Немець з Королевца, в Каневе жону и дети маеть, беретъ з скарьбу государского на годъ 15 копъ грошей, сукьна луньского 6 локоть, кольгрину 6 локоть,

Ключи. Ключи отъ пороховъ и иныхъ речей бронныхъ—одинъ у ротмистра, другий у подстаростего, а отъ воротъ замьковыхъ также.

Живьности. Въ житнику крупъ овсяныхъ полдевяти бочки, гречишнихъ 2, ячьныхъ 6 и мирка.

Повинноватство подданныхъ. О повинноватстве подданныхъ, о службе ихъ и о подачьебахъ поведили тубыльцы старые, водлугъ листу и приказаня государского оповедане правды присягнувши, на имя: Яковъ Павъловичъ войтъ, Омельянъ Жось, Мивита Сенькевичъ, Левько Бобровъничъ:

Робота замьку, мосту и острога. Робять замокъ и мостъ передъ замькомъ добродеревцы—люди з волостей поднепрскихъ, а острогъ мещане, и бояре, и поданые ихъ вси.

Поправоване замьку и мосту и горы. Кгды ся што въ замку, або мосту отъ ветру сказать, дошки где поспадывають, або глина отъ стены ся отьвалить, або гора рисоватиси почнетъ, то повинни оправо-

вати тутошние мещане, земяне и подданные ихъ и церкъовные вси.

Сторожа замъковая. Сторожи въ замъку бывають два, стерегутъ и кличуть у ночи на вежахъ и послугуютъ в замъку в день, а нанимаеть ихъ староста з пенязей тыхъ, што мещане складають на сторожовъщизну.

Сторожа остроговая. До воротъ остроговыхъ сторожовъ наймають вси мещане, бояре, подданные ихъ, складаючи на то з дому каждого по грошу, а жита по чверти.

Сторожа польная. На поли сторожу держать также вся чергами, водлугъ часовъ потребы, а уставичное сторожи нольное не держать.

Служба военная. Повяинни Каневцы, такъ мещане, яко бояре, и подданные ихъ, и церковные, и гости вси противъ людеи неприятельскихъ и в погоню за ними конно, збройно бывати зъ старостою и безъ него зъ слугами его, нижли мещане тяглые и которые стацыи, подводы и ицные тяглы поднимають, тые безъ старосты на службу полную ездити не повинни.

Служба ловчая. Повинни тежь Каневъцы — мещане и бояре ездити зъ старостою в ловы на Супой и ловити тамъ з нимъ три дни.

Подводы и стацыя. Подводы и стацею посломъ государскимъ и татарскимъ, вгды толко з Орды идуть, сено, хлебъ, мясо дають мещане, а медъ зъ замку.

Доходы старостинны: колядка. Дають мещане старосте на годъ о Божьемъ нарожени з дыму каждого колядки по 6 грошей.

Сторожовщизна. Сторожовщизны по 2 гроши, сено по возу, а князские, земянские и церковные подданные даивали сторожовщизны по 3 гроши. А теперешний староста беретъ отъ нихъ по 7 грошей з дыму.

Доходъ и служба отъ козаковъ. Козаки, которые домовъ тамъ въ Каневе не мають, и тые дають старосте колядки по шестизъ грошей, а сена косять ему по два дни на лѣте толовами за его стравою и за медомъ. А которые козаки, не отходячи у козацство на поле, а ни рекою у низъ, служатъ в местехъ в наймехъ бояромъ, або мещаномъ, тые старости не повинни колядки давати, ани сена косити,

Обыстка а мыто. Торговцы, которые тамъ землею або водою ездять, кажъдый з нихъ даетъ старосте обыстки отъ головы по грошу, а которые листовъ безмытныхъ не мають, тые дають мыта отъ копы по 2 гроши.

Корованъ. Старосте отъ корована, егды з Орьды идетъ, коверъ, тебенъки; а егды до Орьды, тогда пуба сибирькова безъ кольнера, колнакъ, шлыкъ лисий, седло, а етому поклоны и подарки з доброе воли, а егды водою идетъ корованъ, наймаются подъ нихъ с чольнами мешане тутошьные тяглые, а землянскимъ, ани жадънымъ инымъ найма-тися не вольно, и дають з того старосте отъ чольна по золотому.

Поведилъ староста, ижъ недавно мѣсяца ноября шоль з Москвы на Киевъ корованъ не малый, близко ста возовъ, с товары кошътовъ-ными, а ижъ воевода Киевский пустилъ корованъ оный стороною отъ дороги звыклое до Киева, черезъ поле, минаючи Каневъ и Черкасы, и даль вожовъ, которые отъпровадили корованъ оный мановцами, куды ни-коли з вековъ купъцы не хоживали.

Коръчма Коръчму держитъ староста, медъ пресный до нее ку-пуетъ ценою, а беретъ с кади за сыту по 8 копъ и по 40 грошей, а за воскъ по 34 гроши; выпивають меду одного дня иногда двухъ або трохъ кадей сыченя, а иногда, яко в лете в робочий часъ и од-ное кади сычене на келькосъ днень трываеъ. Горельку онъже деръ-жить, беретъ за ведерцо ее по 40 грошей.

Присудъ. Подданныхъ всихъ, яко замъбовыхъ, такъ князскихъ, зе-мянскихъ и церъковныхъ староста судитъ.

Пересудъ и вины. Пересуду передъ тымъ отъ якоколькоеъ сумы хоживало по 30 гроши, и теперешний староста беретъ пересуду де-сятый грошъ и вины водлугъ статуту великого князства.

Повежьное. Повежьное бывало по 3 гроши, а теперешний ста-роста и отъ безвинне осажоного беретъ повижьного по 30 грошей.

Куницы. Эмирская куница подстаростему 12 грошей, отъ девки, егды замужь идетъ, буди за тутошьного, або за чужогородца—куница 6 грошей, а отъ вдовы 30 грошей.

Бутынки. Кгда ся придасть Каневъцомъ або козакомъ достати з людей непріятельскихъ языковъ, коней, або якихъ кольвекъ бутынковъ, того старосте одно, што лепшое—конь, зброя, або языкъ, а иншихъ бутынковъ ани языковъ староста у нихъ отнимати не маеть.

Кони отъ беглецовъ. Кгдабъ прибегъ до Канева зъ Орды полонянинъ и привель колко коней, вольно старосте в него коня одного взяти, але маеть за то одети его и обути.

Кони з дьковъ. Хтобы коня або колько ихъ выгналь з диковъ, маеть привести ихъ до замьбу, и будутъ ли Каневъца которого, вольно ему кони тые свои взяти, давши отъ нихъ по 12 грошей тому, хто выбиль; а будутъ ли кони тые чужогородцовы, отъ тихъ старосте тотъ, хто выгналь, маеть дати по 12 грошей, а ему отъ чужогородца по 30 грошей.

Ловы. Ловы замъковые за Днепромъ на реде Супой у четырехъ мѣлехъ отъ замку у тые ловы, яко вышей писано, ходять з старостою на годъ однокротъ и ловять тамъ черезъ три дни бояре, мещане и селяне—*Колтыгаевцы, Телегътемировцы*, котэры отъ пана Остафия отданы монастырю Пустынскому; а кгда тамъ староста половить, потомъ мещаномъ и бояромъ ловить тамъ вольно здавна безъ выти, але теперешный староста упуцаеть тамъ чужогородцовъ и беретъ отъ нихъ выть—третью часть улову.

Суповицзна. А кгда у ловы оные на Супой староста едетъ, повинни тогды мещане ехати тамъ з нимъ и стацею дати со всего места—овса полъ осмаки, т. е, пол 3 солянки, сена 3 возы, за лягунъ меду 15 грошей, лисицы 2 або 12 грошей за лисицу. А теперешный староста, хотя и не ездячи у ловы тые, однако беретъ доходъ тотъ з нихъ спольна году каждого, а Колтыгаевцы и Телегътемировцы даивали до тыхъ лововъ старосте по четверце овса, по возу сена, по 12 грошей на медъ, а по лисицы, теперь даютъ то на монастырь Пустынский.

Пашня мещанская. Земля по полемъ, надъ мистомъ мещаномъ на пашню з давна была вольна, нижли недавно князь Володимерь Путивльскый, вышодши изъ Москвы, почаль на тыхъ земляхъ с пашень

мещанскихъ брати десятину. Сего лета взято жита 10 копь, ярыва 10 копь—жалуютъ о то мещане.

Пасеки. Пасеки замѣковые людемъ государскимъ вольны, безъ дати, а вѣды землянские або церквовные люди сядятъ на пасекахъ, дають отъ пасеки старосте на лето по 40 грошей, або яко ся умовять.

Присудъ и повиноватство людей землянскихъ и церквовныхъ и гостей. Подданные землянские и церквовные, которые при замѣку в месте и по островомъ живутъ и гости повинны послушны быти присуду замѣкового, подводы и стащи посполу зъ мещаны давати, а часовъ потребности, противъ людей неприятельскихъ и в погоню за ними ходити, нижели подачѣи паномъ своимъ дають.

Уходы, села. Уходы, села, селища з ловы, з озеры, зъ езы, з бобровыми гоны, з пасеками, з вепеты замковые, землянские, церквовные рядомъ тымъ, яко лежить.

Напервей по Днепру зверху село *Вороново*, отъ замѣку землю 3 мили, водою 6—земьянское *Мизево* было, а потомъ по дочце его досталося князю *Капусте*, Людей села того семьей 15, *зимуютъ при замѣку в месте, литуютъ тамъ на острове*, в погоню ходять, подводу и стацию дають посполу з мещаны, рыбы и бобры з половины на князя ловять по Днепру и по озерамъ уступнымъ, озеръ тыхъ 3.

Селище *Ходорово* тамъ же отъ замку землю 3 мили, водою 6 миль—земьянское *Мелечево* было, а теперь держитъ Киянинъ *Онговичъ*, пусто, бобры только тамъ гонять половинники.

Оттуль нижей у мили селище *Дердева*, пусто, землянское, *Богушъ Морозовъ* держитъ, даеть уходникомъ на рыбы з третее части на бобры з половины, а хто на пасеце сядеть, отъ того 12 грошей.

Тамъже селище *Каменка*, землянское *Балакирево*, пусто, покинено на церквовъ Зарубьскую Телехътемировъскую.

Тамъже селище *Телехътемирово*—данина государская пану *Остафью*, а отъ него монастырю *Печерскому*, а потомъ отъ монастыря, променено за ся у руки господарские ку замку, Киевскому воеводе, людей села того семьей 9, служатъ посполу з Каневъцы, бобровые гоны

на гусадаря. А на низу устья Самары к тому Телехтемирову уходъ на бобры, на рыбу, на мясо.

Селище *Григореево*—озеро Затонъ одинъ, земляньскоежь *Богуша Морозовича*, запродавъ уходнику на годъ за 16 грошей,

Село *Подсыги* земляньское, панъ *Служька* держитъ, отъ замку земьлею и водою 2 мили, семьей 6-ть; зимуютъ и литуютъ при замку, служатъ зъ городовыми; озеръ уступныхъ и забережныхъ 12, рыбы з нихъ отъ уходниковъ пану шостая часть, бобровъ половина, сего году досталось ему рыбы за пять копъ грошей, бобръ одинъ.

Село *Тулибле* у версти отъ замку княине *Володимировое Путьивльское*, семьей 6, при замку зимуютъ и литуютъ, тягнуть з местомъ; озеръ 5 великихъ, закупуютъ ихъ уходники па лѣто по 30 грошей, бобры на поны, сего лета одного убито.

Уходъ нижей замку на Рси, отъ замку у мили, селище *Ярилово*, пусто, отъчича ни одного, замково... нижли по смерти *Остафьевой* досталось монастырю Пустынскому. Езъ на Рси сами чернцы бьютъ и ловять, пасеки пусты.

Тамъже селище *Колтыгаево* замковожь, а по *Остафьевой* смерти монастырю томужь *Пуетьинскому* ся достало, семьей 6; в мисте при замку зимуютъ и литуютъ, дають на монастырь зъ дыму по 8 грошей, а стадеи Супойское часть вышей писану. Озеръ тамъ два великихъ, дають з нихъ уходники рыбъ осмую часть, бобровъ половину, сего года досталось тамъ рыбы за 6 копъ грошей, бобры 3.

Езъ замковский. Тамъже у Колтыгаево езъ замковский на Рси, бываетъ з него за рыбы лютое зимы о 15 копъ грошей, а легькихъ зимъ и не городятъ езу того.

Озеро замковое. Тамъже подле Рси озеро замковое *Гнездево*, на старосту волочать люди всякие добровольне для рыбъ, яко и лоньское зимы, и не могли рыбы тамъ все побрати, зостала плотъ на леду.

Сслище *Буековъ* отъ замку 3 мили, земляньское *Балакирево*, идетъ отъ уходниковъ на пана рыбъ осмая часть, бобровъ половина. Тамъже лука на осетръ такъже з осмое части, а пасеку и пашню держитъ тамъ человекъ, даетъ на годъ по 12 грошей.

Селище *Мошны*. Половину того селища держать *Богунъ Морозовичъ* землянинъ, взять сего голу за рыбы, за бобры и отъ пасекъ две копы и 15 грошей.

Еще на Рси уходы: у Колтыгаева селище *Черленковъ монастыря Пустынского*, твердыхъ зимъ бываетъ езь рыбъ, на монастырь осмая часть, бобровъ половина.

Селище *Коноче* томуужъ монастырю отъдано отъ князя *Кореицкого*, рыбъ идетъ осмая часть, бобровъ половина, а з пашни, егды па- шуть, десятина.

Селище *Товарово* 2 мили отъ замъку княжонъ *Глинскихъ*, бобры на полы, з пасекъ по 12 грошей отъ уходинокъ.

Село *Совинъ* 3 мили отъ замъку на Ръсижъ *монастырюжъ Пустыньскомужъ* отъдано отъ пана Бабинскаго, семей 8, зимуютъ и летуютъ въ месте при замку, даютъ на годъ з дьму по 7 грошей, бобровъ половину, з пасекъ по 12 грошей, теперь пасекъ непустыхъ 4, а бобры сего сего году убито 3.

Селище *Осетровъ* отъ замку 4 мили, *замъково*, пусто, бобровые гоны съ половины, а сего лета не гонено ихъ.

Селище *Ождилово* 5 миль, *замъковоежъ*, отдано землянину *Ельцу*, теперь держать отъ него землянинъже *Каневскій*, на имя *Драбъ*, бобровые гоны тамъ, а пасекъ теперь непустыхъ 8, идетъ з нихъ по 8 грошей, а з вышихъ по 10, або яко ся умовять.

Тамъже на Рси 5 миль отъ замку селище *Соркланово* замъковое, отъдано отъ пана *Остефья монастырю Пустынскому*. Сего лета тамъ на двухъ насекахъ седели два человека, дали по 6 грошей, бобровъ 3 убили.

Тамъже далей, в мили отъ Орси, надъ озеромъ *Дежовымъ* селище *Арагеевъ Печерскаго монастыря*, бобровые гоны, а з пасекъ одну держать человекъ, даетъ 7 грошей.

Тамъже, далей еще отъ Орси полторы мили, отъ замъку 8 миль, на речъце *Саковичи* селище *замъково Царево*, пасекъ много теперь, на двухъ стоять люди замъковые, не даютъ ничего, а егды землянскій ставить, даетъ по 8 грошей, або яко ся умовять.

Селище *Валы замъково*, 8 миль отъ замьку, пасеку тамъ одну держать человекъ замьковий, не даетъ ничего.

Селище *замъково Тенсеевъ* на Рси, 5 миль отъ замьку, пасеки тамъ держать люди замьковыежъ, не даютъ ничего.

Селища под лисомъ на речце Медвенце *Пеховъ* а *Ренеховъ*, а за Днепромъ в польмили отъ замьку селище пашня *Городище*, тамъ пасеки пусты, не держитъ ихъ никто.

А далей за Днепромъ же, отъ замьку Каневьского въ шестинадцати миляхъ, отъ Черкасъ в девяти, на реце Суле устье, где Сула в Днепръ впадываетъ, отъ того вышей у мили по речьку Переволочьну то монастыря Пустынского, рыбъ осмая часть, бобровъ половина, а вышей речьки Переволочьное вполъ мили под Войномъ Городищомъ езы 4, а бобровые гоны на 3 мили — то мѣстское, нижли теперешний староста даетъ уходы тамъ на себе чужогородцомъ з выти зъ семое части рыбъ. Сего году ходили тамъ Кияне, лони Могилевъцы.

Розъ Драбу нз положене твердостей. Тамъже на Суле, уверхъ далей отъ Войновьского земьлею ити два дни, а рекою болшь, уходы: Рожьвовъщизна, Мехведовщизна, Шукаховъщизна, а зънами Колявятинское, езь, бобровые гоны, пасеки мещанские были четырехъ чоловикомъ отъчизны, теперь держать то з лавины госуларское, уприсявши заупосто, землянинъ вышей меняний, на иня Драбъ, а служить з тыхъ отъчинъ самъ только одною особою, поведаетъ, ижъ тамъ пожитку маю: меду кадь, за рыбу о 30 грошей, беретъ с бобровъ мало жъ, и маеть онъ твердость на тые уходы и на селище *Ожздилово* вышей писаное предъ господаремъ его милостью указати въ десятый день мѣсяца авьгуста году теперешнего.

На Жжицы реце уходъ местьскій былъ злавна, хоживало з него на замокъ на годъ по 30 грошей, потомъ отъданъ уходъ тотъ со всимъ слuze замьковому Васку Козаковичу.

Тамъже на Жжицы уходъ замьковий *Лядхвеховщизна*, хоживало с него на замокъ по 30 грошей на годъ, отъданъ потомъ уходъ тотъ со всимъ слuzeжъ замковому Гридку Колодезскому.

Того верху писаного ухолу *Лядхвеховщизны* отъичь, на иня *Ан-*

дрей *Русановичъ* вышелъ недавно з Орды з полону, былъ тамъ—поведаеть, 15 летъ и припоминаеться о отъчизну тую.

Земля *Кашина* боярская, бобровые гоны, пасеки, ходять тамъ козаки, уходъ берегъ Морозовъ, бобровые гоны, пасеки, держить то бояринъ Чайка.

Уходъ *Гостилловскій*: бобровый гонъ, пасеки ходять тамъ на замокъ отъ Володиной горы до Лубень, земли мещаньские: *Жолудева*, *Хорошжковщизна*, *Ширъковъщизна*, *Демъковщизна*; отъ замку землею четьри дни, водою 8, ходять тамъ на старосту половинники козаки, земля Лубъни на замокъ.

Земли Прокша *Железновщизна*—тамъ ходять отъчичи Каневъцы Вродовичи.

Земля *Чабановская* на рубежи Путивльскомъ подъ Княжею горою на реце Сулицы, ходить тамъ отъчичъ Чабановичъ Каневецъ. У Ровъникахъ на реце Мнозе земля Колотвинская, ходить отъчичъ Панко Колотвиновичъ Каневецъ. Коленовщина пуста, на замокъ ходять.

А на реце Удой *Дидиковъщизна*, отъчичъ Остапко Дидевичъ ходить на Удойжъ. *Миллигъщизна* на замокъ з половины.

Тамъже на Удой земля Пирятиньская, отъчизна боярина Каневского Чайки.

Тамъже на Удой пустовъщизна мистьская, а теперешний староста не даеть мещаномъ, хочеть половины.

Тамъже на Удой *Подгъятжковщизна* церкъви Каневское светого Василья.

Тамъже на Удой а еще на Ольшаницы уходы, церкъве Каневское Спаское панъ Остафей даль.

А на речъце Суле земли а въходы на имя: *Половичи*, *Дукьяновичи*, *Лихошерстово*, *Хомино*, *Карчищевотые* на замокъ.

Ачекъмаково и *Макарьино* тамъже на Суле, тые церкъве Зарубьское. У Ровъни на речъце Мнозе земли *Волосовъщизна*, *Кашутовъщизна*, *Войтовъщизна* пусты, не ходыть з выти никто, а мещанамъ староста не допуцаеть.

На Суле и на Снепородбѣу *Гольчевъщизна*.

Отъ Сулы 4 мили, где Хороль речка у Псель у пала, уходы тамъ вси теперъ на замокъ, але теперъ пусты, половинники не ходять, а мешаномъ ходити тамъ староста не дозволяеть.

На Псле уходы вси бояринъ Драбъ занялъ.

Початокъ Черкасовъ и Канева. Отъ початьбу Черкасовъ и Канева уходы по всимъ тымъ рекамъ вольны были Каневъцомъ, бо яко князь великій Литовскій Гедиминъ, завоевавъши надъ моремъ Кафу и весь Перекопъ и Черкасы Пятигорское, и приведъши Черкасовъ часть з княгиною ихъ, посадилъ ихъ на Снепородѣ, а инъшихъ на Днепре, где теперъ Черкасы сидять, а Снепородцевъ посадилъ на Днепрежъ у Канева и сидячи Снепородце на Днепре у Канева, предся отъчизны свои по речкамъ инымъ Севирскимъ уходить не перестали.

Приходъ старосте з уходовъ. З уходовъ верху писанныхъ не завжды ровно, але яко колы уходниковъ много бываетъ, а яко ся з ними умовляеть, нижели поведилъ отъчичъ тутощний, Чайка бояринъ, ижъ онъ, будучи тутъ в Каневе наместникомъ отъ пана Остафья, взялъ на него одной осени з уходовъ тыхъ Сивирскихъ меду отъ половинниковъ девяносто кадей, окромъ бобровъ, рыбъ, мяса и иныхъ пожитковъ, а панъ староста теперешний поведилъ, ижъ далеко вжо того не приходитъ, а ижъ сее осени только полъ 4 кади меду досталося ему з уходовъ оныхъ.

Переказа уходомъ отъ козаковъ. Переказа уходомъ онымъ Сивирскимъ тыхъ часовъ деется не только отъ татаръ, але большъ отъ своихъ козаковъ, которые уставичне тамъ живутъ на мясе, на рыбе, на меду, з пасекъ, зъ свепетовъ, и сытять тамъ себе медъ яко дома.

Переказа отъ Копачевъ. А еще переказуютъ уходомъ инымъ таковымъже обычаемъ копачи з драбовъ, которые по городищамъ и селищамъ онымъ ходячи, могилы роскопываютъ, ищущи тамъ оброчей а перстений, мощи погребеныхъ выкидываютъ, на помъсту за то живымъ и невиннымъ.

Мещане. Антопъ, Козакъ Кузкевичъ, Наумчикъ, Степанецъ Купейница, Гриницъ, Каленикъ Мелниковичъ, Тишкю, Олексей Занькевичъ,

Андрей Чоботарь, Богданъ Пискуновъ, Минякъ, Солтанъ Черемшеникъ, Степанецъ Пятигорчинъ, Алексей Опановка, Мартынео, Степанецъ, Щастный, Карпецъ, Остапко Дудиченокъ, Пронко, Черноусъ, Митько Лаптенко, Еско Макаровичъ, Масло, Сидоръ Кушньеръ, Пилипъ Вищий Степанъ Бродовичъ, Тешко Галоновичъ, Остапко, Мафинецъ, Бунь, Яногто, Ходорецъ, Омелянецъ, Демида Жидовиновичъ, Митько Зенькевичъ, Степанецъ Воротный, Пузынина, Климова, Занькова, Богдаревая, Желудевая, Сидко, Матвий Охремовичъ, Семенъ Выродко, Панько, Романъ, Царинъ, Иванъ Мелникъ, Коналко Скрыплица, Васко Кобатниковичъ, Яцко Чоботаръ, Лосинецъ Чемеришенинъ, Чувашъ Черемшенинъ, Пилипецъ, Санечьто, Скандиръ, Янко Пекарецъ, Мишечько, Семенецъ, Панко Мишиничъ, Иванъ Хрутокъ, Тишко Кузнецъ, Харко, Жолудъ, Андрей Жолудко, Андрейко Фусановичъ, Якулька, Котя Павловичъ, Яковъ Павловичъ войтъ, Богданецъ, Дмитръ Кипенко Олиферъ, Степанецъ Волошенинъ, Федко Мордвиновичъ, Степанъ Жгирень, Васко Третьакъ, Черторецъ Войниковичъ, Куропатина, Изноилова, Селивонова, Кристина, Скоцьковая, Голубина, Тимошъ Кашивша, Сухина, Микита Пискунъ, Жчалашъ, Минько Фурсовичъ, Карпъ Мельникъ, Минко Богдановичъ, Федко Минсоковичъ, Игнаъ Волошенинъ, Алексей, Есеникъ Чемерешенинъ, Тышечько Рышаръ, Гришечько Ермолино, Степанецъ, Матфий, Андрейко Чоботаръ, Четвертька, Матфий Григоровичъ, Дмитрець Морозъ, Дмитръ Кобатниковичъ, Яковъ Бродовичъ, Курило, Марко Чоботаръ, Матфий Буть, Гридко, Васко Лучникъ, Минько Зинковичъ, Васечько Чоботаръ, Синько, Верева, Матфий Колачъникъ, Мартинъ Пасынокъ, Иванько, Левко Бобровникъ, Саико Марвинъ, Микита десятникъ. Пищикова, Туголоковна, Ходорова, Пушкарева, Семенова Бутовна, Дашкова Бутова.

Бояре в месте. Богушъ Некрашевичъ, Чайка, Кристина, Андрей Богдановичъ, Микита Драбъ, Богушъ Морозовичъ, Проскурина.

Слуги замковые в месте старые: Машунъ, Голопыха, Левко Пищиковъ, Миско, Костя Можать, Левонъ Кушньеръ, Федко Толъстий, Васечко Желудко, Валеньгий, Хацко, Василь Козаковичъ, Гришко Калугиръ, Заецъ.

Слуги новые. Мишкѣ Тербердеевичъ, Азизъ Кравецъ, Луцко Атамановичъ, Богданецъ Шестомошенокъ, Потанко Володковичъ, Гридко Колодезскій, Ревяченко, Давыдъ Коваль, Олабойтишная, Ивановая Бутова, Янъ драбъ шинкаръ, Яночкѣ, Петруша, Степанко Костырка, Пимолъ Кравецъ, Бобрыкъ Кравецъ, Пацко Михеевичъ, Мысливецъ, Федко Басанскій, Толукъ Колодезскій, Пушкварева, Карасева, Грынъ Бутъ, Якушъ Лиховелденко, Пантелей Толкачанокъ, Левонъ, Андрейко Чучоловичъ, Костя Станковичъ, Иванъ Кохановичъ, Петръ Важный, Себастианъ Бутъ, Стасева, Иванъ Кривонусъ шинкаръ.

Люди монастыря Пустынского в месте Савиньцы: Богушъ Семеновичъ, Серьга, Остапко, Максимъ Кузнецъ, Микита Свиридовичъ, Яковава Сопкиная, Занько, Хома, Серьха.

Колтмаевцы: Игнатъ Черниковичъ, Яцкѣ Громановичъ, Уласъ, Сава Черниковичъ, Шартко, вдова Терлева, Тарасъ Черниковичъ.

Телекстимировцы: Ивашкѣ Атамановичъ, Макаръ, Якимъ атаманъ, Павелъ, Васко Опанасовичъ, Семенецъ Катунинъ, Игнатъ, Иванъ Кононовичъ, Мацьковая.

Люди княгини Володимировое Путивльское. Тулибцы: Артемъ, Иванецъ Лучникъ, Радко, Ходоръ Атаманъ, Моисеецъ.

Люди пана Служьчины. Подсьчи. Исачкѣ, Изовко, Антъонъ атаманъ, Колобуна, Левко Пшеница, Богданцова.

Люди князя Капустины. Вороново: Наумецъ.

Домы драбскіе. Ена драба, Макара драба, Березовскаго поручьника, Тербуньца, Мартына Счербатого, Карася драба, Андрей за острогомъ живеть.

А кромъ того бываетъ тамъ людей прихожихъ, козаковъ неоселыхъ, а бываетъ ихъ неровно завъезды, але яко которыхъ часовъ.

Литовская метрика; книга переписей № 6, листъ 14—23.
Копія сообщена Коммисіи дѣйствительнымъ членомъ П. Г. Лебидицевымъ.

ХVI.

Описаніе Кіевскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ.

К И Е В Ъ.

За держанья князя Фредриха Пронскаго.

Замокъ.

Замокъ Кіевскій зновъ увесь отъ десяти летъ справоу городничого тамошняго, пана Ивана Служьки ... з дерева соснового тесаного уробленъ: городень—133, удовжъ; нѣкоторые с нихъ по 4 сажни, инъшіе менша, вси з бланкованьемъ добрымъ, дравицами не тонъкими побитымъ, з помосты, з подсябитьемъ, з дверьми, а съ столъбами, где ихъ потреба.

Вежъ 15, рублены вежи совитыми стенами, а на 6 угловъ, округло; нижили одна з нихъ на 4 углы; вси вежи з подсябитьемъ а покрьтиемъ добрымъ, з помосты, съ столъбами, съ стрельбами земными, середними, верхними и выведены дахи стенные повышей.

Стены з надворья облеплены вси глиною ажъ до бланкованья толъсто на 2 пяди, а отъ земли толъстей.

Будуване в замку. В стене замковой отъ места на подрубехъ сѣни, а светлица и комора по 3 сажни, с коморы тое светлица другая поболшѣ, противъ тое светлицы сени, а подле сени тое комора поменша.

Еще при земли светлица, а сѣни по пяти сажонъ, тамъже подле светлицы еще комора.

Шпихльиръ. Шпихльиръ, где порохи селитры ховають, трехъ сажонъ, в середине обложенъ глиною увесь.

Шопа. Шопа, гдѣ дила стоять, вдолжъ десяти сажонъ, впоперекъ накрыта добре, ишъбли нахилилися стены на сторону подъпереты брусьемъ мощнымъ.

Клетки. Клетей спижарныхъ 4 добрыхъ, пятая ветха, кухня, лазня.

Церкви. Церквей в замьку 3 рускихъ, четвертая латинская.

Зекгаръ. Зенгаръ в замьку на вежи з колы и со всеми приправами выбиваетъ 24. Зекгамистръ, который поправуетъ зекгара Якубъ пушъкаръ, беретъ отъ зекгара особно съ скарбу государского 15 копъ грошей, а сугьна лупьского 5 локоть.

Колодезь. Колодезь в замьку глубины 30 сажонъ, рубленъ сколоворотомъ, накрытъ и замчистъ, воды в немъ съ сажень.

Домы церковные в замьку. Монастыря Печерскаго дома, Пустынского дома.

Домы землянские в замьку. Домъ пановъ Горностаевъ здавна, а теперь пана Ивановъ Горностаевъже воеводы Новгородского, домъ ротмистровъ, а десятничихъ домковъ 30 на доле подъ замкомъ, замковогожъ будованья стайня, а броваръ съ светлицю.

Броны. Броны до замьку две з башьтами под вежами. Одна в мощи воеводной, другая в ротмистровой, за ключами ихъ, фортка куместу за ключемъ городничого, а замькнена завьжды, такъ в день, яко в ночи.

Млынъ. Подъ замкомъ на речце Кудравцы ставоежъ и млынъ, а мелеть на замокъ только,

Мостъ. Мостъ предъ броною Драбьскою добръ зъ узводомъ на ланцугахъ двухъ, а робать мостъ тотъ люди митропольи Спасские з Печерскими по половине.

Гора замьковая. Гора замьковая высока досеть и прыера, ишъбли близко иныши горы, такъже высоки.

Отъ полуночное стороны за броною Воеводиною прилегла гора, на имя Щиковица, з которое видно все посередъ замьку черезъ стену, бо гора замьковая с тое стороны похила на долъ, а въ середине вышша ишъбли по краемъ, а такъ потреба тамъ впоперекъ замьку тарасу, который бы щитилъ отъ горы оное Щиковицы.

А з другое стороны, отъ полудня за Драбскою брамою только черезъ ровъ, где можетъ человекъ каменемъ з руки докинуги, по конецъ мосту прилегла гора, на имя Клинецъ, ровна зъ замъковою.

А другая тамъже подалей вышъла, на имя Вздыхальня, але тая остра, можетъ быти унижена копаньемъ.

А еще с третее стороны, отъ заходу сонца, отъ церкви святого Спаса, гора высока таъже яко замковая.

А почала замъковая рисоватися на трехъ местцахъ, а звлаща на одномъ местъци отъ поля яма не мала вырыта плыньемъ песку з водою дождевою, а такъ потребууетъ тамъ гора тамованья без мешканья.

По горе той замковой траву з тое стороны, што отъ места, окошиваютъ и дорогу отъ места до брони воеводиное, зимъ ступени вырубиваючи, направуютъ мешчане.

Бронь замковая: Дело спижаное вдолжь 11 пядей, Куля около на пядь и на 3 пальцы. Ложе и кола подъ нимъ окованы добре.

Дело спижаное вдолжь полъчетвертьнацать пядей. Куля до него тольковажь, яко до первого. Гербы на немъ: погоня а орель, число на немъ по латине 1506. Ложе, колы окованы добре.

Дело спижаное вдолжь полъдесяты пяди. Куля до него около полъдесяты пяди. Гербъ на немъ орель, число 1506. Ложа, кола окованы добре.

Дело спижаное вдолжь 13 пядей. Куля до него около на пядь. Гербы на немъ: погоня, орель, число по латине 1529. Ложе и кола охованы добре.

Дело спижаное таковожеъ, вдолжь 13 пядей. Куля около пяди, гербы погоня и орель. Число полатине 1529. Ложе, кола охованы добре.

Дело спижаное вдолжь 12 пядей. Куля до него з гусиное яйцо, гербъ орель, число латиноюжь 1525, ложе, кола окованы добре.

Дело спижаное вдолжь полъ 13 пядей. Куля з гусиное яйцо, гербъ орель, число латиною 1524. Ложа и кола окованы добре.

Дело спижаное вдолжь 13 пядей, куля до него побольшая гусиного лица, гербы, погоня а орель, число латиною 1529. Ложе: кола окованы добре.

Дело спижаное вдолжь пол 15 пяди, а куля до него побольшь

гусяного яйца, гербъ орель, число латиною 1525, ложа, кола окованы добре.

Дело спижаное пол 12 пяди вдольжь, куля большъ гусяного яйца, гербъ орель, число латиною 1525. Ложе и кола окованы добре.

Дело таковоежь яко вышъшее, одное формы по 12 пяди, куля большъ гусяного яйца, гербъ орель, число латиною 1525, ложе и кола окованы добре.

Дело спижаное пол 7—пяди, куля около на две пяди и на 3 палцы, ложе под нимъ оковано, на колахъ окованыхъ.

Дело спижаное, вдольжь пол 15 пяди, куля зъ яйцо гусяное, гербъ орель, число латиною 1524, ложе, кола окованы добре.

Дело спижаное вдольжь 13 пяди, куля зъ гусяное яйцо, гербы погоня а орель, число латиною 1529, ложа кола окованы добре.

Дела два спижаныхъ. Старыхъ вдольжь оба по 7 пядей, куля до обоехъ одное меры, около на две пяди и на 3 палцы.

Дела два спижаныхъ, оба одное формы, вдольжь по полъ 13 пяди, куля зъ яйцо гусяное, гербъ орель, число латиною 1524, ложа и кола окованы добре.

Дель железныхъ серпентыновъ 11 долгихъ по полъ 9 пяди, кромъ формъ, куля до нихъ з кулякъ. Ложа окованы на колахъ простыхъ, а иныше на столъпахъ, а одинъ з тыхъ серпентыновъ опущонъ, формы до него нетъ,

Киевъ железныхъ, з которыхъ стреляють 8, гаковницъ осмъдесять и две.

Порохи. Пороху делного або пушечного 3 бочки, 15 фасокъ; пороху гаковничного 3 бочки и полъ 3 фаски; пороху ручничного полъ 5 фаски.

Салетра. Салетры 2 бочки полныхъ, а третя третю частью не полна.

Сира. Сиры 2 бочки полныхъ, а третее бочки третя часть.

Кули. До дель вышей писанныхъ куль железныхъ, оловомъ облитыхъ, шестьють и осмъдесять, а не облитыхъ 8. Каменныхъ куль сто безъ одное, куль серпентыновыхъ каменныхъ 17, куль гаковничныхъ

железныхъ, свинцомъ облитыхъ двесте и 40, шроту железного на кули не обливаного полтораоста.

Свинцовъ. Свинцу полъчетверты свинки, а каждая с нихъ чотыромъ молодцомъ у знимокъ, а малыхъ штукъ полъсвиньковъ 3.

Железо. Шынь двесте и сорокъ, склюты 4, просеки чотыри, жолобковитыхъ пилы 2, свердловъ 5, долото 1. Железа отъ дѣль 6 штукъ, рефъ 6, сердечники 4, колець 5, круковъ 5, гвоздя кгонтового 3 фасечки, ланцухъ до колодезя сажонъ 32, молждери спижанныхъ 4, толькачи до нихъ железные 3.

Камене на бланкахъ, а колодины и вода. Камене, слоны, а колодины ку обороне на бланкахъ и вежахъ, и воду держати повинны тамъ мешчане вси, яко господарские, такъ церьковные и землянские.

Пушкарни. Станиславъ Масаръчиъ пушкаръ беретъ на годъ 12 копъ грошей, сукна луньского 5 локоть. А особно для оправованья рыввъ, або лотоковъ замъковыхъ бираль тотъ Станиславъ пушкаръ на годъ по 3 копы грошей, кгда пильноваль лотоковъ тыхъ.

Якубъ зекгармистръ и пушкаръ беретъ на пушкарство 15 копъ грошей и сукна луньскаго 5 локоть, а на зегаръ—яко вышей написано. Валентый беретъ 15 копъ грошей, сукна луньского 5 локоть, гаковъницы оправуетъ железомъ замъковымъ. Павелъ Русинъ беретъ 15 копъ грошей, сукна луньского 7 локоть, даетъ на годъ 15 каменей пороху съ салитры и серки замъковое. Павелъ Немець беретъ 15 копъ грошей на годъ, сукна луньского 7 локоть, стрельбы только пильнуеть.

Живность. В свирне жита бочоетъ солянокъ двесте и чотыри, мяса свиного згнилого, што и собаки не едять, порышилося, в громаде лежить, з возъ на одинъ конь.

Цегла. Цеглы на потребу замъкову зготованое, выпаленое, передъ мѣстомъ, подле острогу, близко Днепра накладка шопы полъна, вдолжъ шопы тая 19 сажонъ, а въ ширьки полъ 4 сажня, у вышки чловѣка стоячого и двухъ пядей. А въ другомъ мѣстцы, такъже подле тое шопы, в цегельницы, накладка цеглы выпаленое, вдолжъ цегельницы 14 сажонъ, а въ ширьки цегельница тая 20 сажонъ, а въ вышки двухъ сажонъ, а то и з тою цеглою сумуючи, которая у печи выпалена вже,

а не выбрана. А непаленое цеглы сухоежь 11 громадъ або стыртьъ под дахомъ, тамъже въ цегельни.

Сторожа замъковая. У воротъ замъковыхъ Воеводининыхъ стерегутъ сторожи два, наймають ихъ мещане, дають имъ на годъ 6 копъ грошей, а въ другихъ воротъ замъковыхъ Ротмистровыхъ стерегутъ драби по 10 чоловиковъ уставичъне, в день у броне стоячи, а въ ночи по бланкахъ колячи и вличучи.

Сторожа местъкая. У воротъ остроговыхъ наймуютъ сторожовъ мещанежь з доходовъ местъскихъ.

Сторожа польная. Сторожу отъ поля на валу у воротъ Золотыхъ повинни держати мещанежь, а теперь сторожи тое у воротъ Золотыхъ нетъ, а дають мещане сторожовъщины тое воеводе на годъ по 15 копъ грошей.

Присудъ местъскій. Справуются мещане правомъ немецкимъ, Магдеборскимъ, передъ врядомъ своимъ местъскимъ. /

Служба и повиннаство мещанская. Повинни мещане на службу военную ездити збройно при воеводе, яко вышей писано есть, а сторожу замъковую у воротъ Воеводининыхъ, а местъскую у воротъ Остроговыхъ, а отъ поля на валу у Золотыхъ воротъ; а колоде и каменье в замъку на бланкахъ ку обороне и воду для потреби замъковое держати и дорогу з места до замъку до воротъ Воеводининыхъ по горе, ступени по ней рубаючи, направовати и траву по горе той, противъ-ку своихъ облановъ, где осядають, косити, острогъ около места робити.

Доходы местъские. Берутъ мещане на ратушу отъ шинкованья горелья, отъ воскобойни, отъ ведеръца, которымъ медъ прѣсный мирають, за все тое на годъ по шестидесяты копъ грошей. Еще приходитъ имъ на годъ по 3 копы грошей, а часомъ большъ з рядовницъ, кто на местъской земли чий чоловикъ подданный сядеть, важьдый на ратушу по 4, або по 5 грошей, то учинитъ часомъ о две копы грошей. Выдають мещане доходы тые на сторожи, на вликуна и на мистра.

Помирное. Помирное отъ збожьа идеть на вляшторъ тамошьний костела святое Троицы.

Доходы воеводины. Мыто. Купцы, приезжие в Кіеве дают воеводе мыто головное отъ копы по 2 гроши. А которые на Вышгородъ ходятъ землю або водою, тые даютъ отъ копы по 4 гроши.

Корованъ. Кгды купцы чужоземьцы идуть в корованехъ з Турковъ, з Орды, або з Москвы, даютъ воеводе мыто головное отъ копы по 2 гроши, а ктому поклонъ по доброй воли даютъ, з Турковъ идучи речами едвабными, а з Москвы собольми и иными товарами тамошними.

Мыто отъ резниковъ. Резники даютъ на замокъ отъ каждаго яловицы по грошу.

Мыто рыбное. Уходники: Мозырцы, Могилевцы, Рогачевцы, Речичане и иныи чужоволостьцы, которые рыбу ловятъ ниже Кіева, тие вси, идучи назадъ у верхъ, даютъ у Кіеве воеводе мыта десятую рыбу, або, ве хотячи переличиванья, а перекладаня рыбы, ино даютъ з кояги каждае за то по шести, по семи, або по осми, а иныи по 10 копъ грошей, або яко уеднаеть, а бываетъ коягъ о колько десять одное эсени; а на торьгу отъ рыбъ свежихъ и вялыхъ мыта на воеводу такъже десятая рыба; отъ солоныхъ отъ бочьки по 3 гроши; отъ осетровъ десятый осетръ; а кгды десять осетровъ не будетъ, тогда спина с кождого; отъ бочьки осетрины по шести грошей, а белуга на воеводу идетъ вся.

Подужное, а обвестка и поветщина. Кгды которые чужоволостьцы зъ заполя, або отъ кулькольвекъ привозятъ на торгъ муку, соль, жито, або якое кольвекъ збожье, даютъ на замокъ подужного отъ воза по полтора гроша, а обестки по грошу, а отъ меду отъ кади каждае отъ века поветщины по грошу.

Мыто соляное. Кгды соль идетъ з низу, даютъ з каждого чолна мыта на замокъ по каменю соли, а белое соли, которая черезъ Подолье приходить, з воза великого и малого по триста головажекъ.

Обвестка отъ козаковъ. Козакъ, або який кольвекъ гость, хто до Кіева з верху, з низу, або зъ заполя приедеть, повиненъ дати каждаый обвистки наместнику воеводиному грошь.

Бобровые зоны. Которые кольвекъ уходники ходятъ на бобровые

гоны по Днепру, а по Ръси, по Удаи и по иныхъ речъкахъ, тые делять бобры улову своего з воеводою на полы.

Податки и службы ремесниковъ. Ремесники в месте дають воеводе каждый з нихъ на годъ о Божемъ Нароженъи колядки по 2 грошей, а к тому лучьники по луку доброму, чоботари по паре ботовъ, ковали по сокире, стрельники по 10 стрель, рымари, кушьнери и кравъцы роблять воеводе даромъ, што роскажетъ.

Корчизна. С корчомъ платъ идетъ на воеводу, въ которой коръчме шинкують пиво одно, або обоє: и пиво, и медъ, с каждое однако по две копе грошей и по 4 гроша и по 2 пенязя, особно отъ вару кажъдого по грошу. Сего году корчомъ было 58, а с тыхъ 8 вольныхъ.

Мещане, которые подъ местскимъ правомъ селятъ дома своими. Сафонъ Степановичъ, Васко Черевъчеевичъ, Семъ Цивълинъ, Сергей Степановичъ, Дмитръ Понамаревичъ, Ермакъ Воскобойникъ, Еско Черевъчеевичъ, Федко Артимовичъ, Федко Черевъчеевичъ, Чурбиное, Карпъ Жолнеревичъ, Пронъ хромый, Зѣнко Ецъничъ, Иванъ Буквичъ, Степанъ Пиво, Богданъ Толкачъ, Меньшій Лошкиничъ, Иванъ Чорный, Опанасъ Егуповичъ, Каспаровое, Олекъсей Четвертникъ, Супруновая, Кашътовътъ, Панько Ивановичъ, Хома Стоминъ, Богданъ Порпсуковичъ, Федко Широносевичъ, Молянъя, Уласъ Котъ, Яцько Рувовичъ, Петрокъ Литвинъ, Мойсий Бражникъ, Малинъ Ходковичъ, Василь Кривый, Иванъ Круглиновичъ, Семень Малешковичъ, Писара мещъского, Молашко Кулеовое, Каленикъ Плекановъ, Анъдрей Мозыренничъ, Семень Сверщловичъ, Хурсъ Микулинъ, Онопрей Уласовичъ, Носвицькая, Иванъ Литвиное, Ходыка Кобыйзевичъ, Уласъ Чоботаръ, Иванъ Турчиновичъ, Васко Евтуговичъ, Семень Навейко, Романъ Чорболитинъ, Матфей Полешъко, Гавърило Игумень, Петрокъ Кнегинский, Федко Хвилатовъ, Еско Немиринъ, Дорошъко Крошнинъ, Василь Климовичъ, Юрко Климовичъ, Семень Боярщивинъ, Васко Ходковичъ, Яковъ Мелешковичъ, Андрей Кривый, Сторожовъ, Гавърило Щогльи, Иванъ Коверзенок, Наумъ Черниговецъ, Овъдутья, Скаговъ, Васяль, Кривый, Ничипоръ, Иванъ Беовъ, Митко Полоцко, Харланъ, Митько

Уласовичъ, Зубца Мишковичъ, Макаръ Осташковичъ, Попляшня, Семенъ Бобриковичъ, Черъкасъ, Степанъ Мелешковичъ, Федоръ Дормолей, Кузминъ Долгянъ, Богданъ Потаповичъ, Хвица Кобызевичъ, Олексея Опалихинъ, Денисъ Свидоръ, Чоръновинъ, Павелъ Мачохинъ, Онопрей Лобъковичъ, Митько Жиловичъ, Иванъ Чорболитинъ, Иванъ Мачохинъ, Симонова, Прокопъ Ложънинъ, Иванъ Кривый, Семенець, Иванецъ Сысоенковичъ, Дмитръ, Демидъ Першковичъ, Митько Шеколь, Гришко Нестерова, Мишунъ Колачникъ, Мартиново, Иванъ Курникъ, Степанъ Рагулкинъ, Митко Хрыпковичъ, Василь Товъстый, Савъкиное, Иванъ Стадниъ, Андрей Турчиновичъ, Федко Шепъваль, Гавърило Осташковичъ, Василиса Кулева, Степанъ Познековичъ, Богданъ Левончикъ, Иванъ Шеколь, Гришко Мелешковичъ, Навишко Каневецъ, Марья Воронъцова, Дашкова, Яцко Комънолдеенко, Яцко Ширинъ, Тишко Купренко, Семенъ Игнатовичъ, Евъхимъ Уласовичъ, Каленикъ Плотниковичъ, Максимъ Кобаковникъ, Федко Купънеръ, Лукъянъ Булкевичъ, Иванъ Бурый, Яцко Матюшъковичъ, Васко Скилевичъ, Иванъ Плешконовичъ, Олексей Чорболитинъ, Еско Полушковичъ, Иванъ Кошъкодавъ, Сошко Кулюбакинъ, Сисоя Ходорова, Семенъ Конашъковичъ, Пашъко Ларукинъ, Максимъ Войтъ, Гришко Паткевичъ, Богданъ Маликовичъ, Сисой Хромый, Занъко Воробъевичъ, Гавърило Ровъ, Кондрать Толпыкинъ, Пашъко Вертоголовъ, Федко Калечень, Митко Пилецкого, Тарасъ Чорный, Илья Орменинъ, Ельбей Орменинъ, Тереховъ Борисовичъ, Васко Щуровъ, Бруханъ Пашковое, Хроль Малышенокъ, Ониско Проселковъ, Митко Ивашень, Ходоръ Винникъ, Просца Матвеевичъ, Киркоръ Одырковичъ, Мородинъ Орменинъ, Гридко Порошинъ, Богданъ Толпыкинъ, Овсянинъ, Копятко Убогий, Манковое, Мины Моликовича, Богданъ Пацьковичъ, Вацуръ Поповичъ, Федко Серъбизень.

Мещане замъковыя. Яковъ Кущънеръ, Данило Карътавий, Домъ пана Тишинъ, Олексей Кравецъ, Вороша, Олексей Чоботаръ, Макарей Борисенокъ, Лесунова, Денисъ Пашень, Супронъ Кола евский, Митрошъко, Янъ Панъковичъ, Васко Мазупинъ, Оксута, Игнатъ Рыболовъ, Сидоръ Чоботаръ, Ходоръ Вороховичъ, Шапрашъ Мелеховъ, Шульги-

ное домъ, Плотницкая, Глебо Дудникъ, Омелянъ рыболовъ, Марко Засковичъ, Остапъковъ домъ, Одорья, Медведевича домъ, Петръ Чоботаръ, Федко Рымаръ, Семень Корытко, Еско, Гридко Бобровникъ, Шавулинъ домъ, Пилипъ Чоботаръ, Максимъ Молащенко, домъ Стружекинъ, Малына Борзукъ, Еско Пострыгичъ, Беликъ Сокольникъ, Меделева, Марья, Кузма Захарченко, Ониско Бондаръ, Пашечко Лучникъ, Павелъ Седелникъ, Иванъ Протникъ, Иванъ Моксакъ, Василь Кравецъ, Занко Чоботаръ, Нагасаевъ домъ, Тольстоуховая, Семень Ныбыльскій, Данило Помело, Моисеецъ, Богданъ Москаль, Нестя Скрыпличина, Каленикъ Севърукъ, Хрипковичъ рыболовъ, Тишковая Клепцова, Денисъ Седелникъ, Романецъ Кравецъ, Грышко Кузнецъ, Шостаъ Пострыгачъ, Петръ Товъстоголовъ, Черкасовъ домъ, Василь Вилневецъ, Мишица Кушнеръ, Яковъ Замочникъ, Мишъко Козель, Милоха вдова, Иванъ, Калачникъ, Матфей Пастухъ, Гарасимъ Шепеленокъ. Титъковая, Опанасъ Москаль, Гришилнее домъ, Макаровъ, Сошъко Брывопускъ, Сенъчило, Иванъ, Тишко Вороховичъ, Еще домъ е Остафья, Кузма Рыболовъ, Гришко Ранковичъ, Гридко Колесникъ, Тишъко Бобъко, Уласъ Чоботаръ, Васко Хромый, Остреченокъ рыболовъ, Хомица Севърукъ, Жданъ Чоботаръ, Скоковъ домъ, Обышка плотникъ, Иванъ Носъ, Богданъ Хмеловичъ, Игнатовнинъ домъ, Степанъ Пострыгачъ, Попада Опанасевъская, Якубъ Владыповъ домъ, Охъремецъ Лучникъ, Милько Лучникъ, Иванъ Мочулко бражникъ, Мишко Арустенокъ, Левашъко Бобровникъ, Семень Жадановичъ лучникъ, Пилипъ Оплачъкинъ, Охъмать Севърукъ, Охъремъ Севърукъ, Иванъ Себастьяновичъ Севрукъ, Ива Демидково домъ, Евсей Крывопускъ, Гришъко Кушъверъ, Ева Тумашкова домъ, Ельбеевъ домъ, Кирькора зятя есть домъ, Гришъко Носовъ домъ, Макаровое Толъмачовое два дома, Гришъковъ Мелниковъ, армениновъ домъ, Опалихиное домъ, Яцко Козаченокъ, Курило Гребуткинъ, Микитино домъ, Еско Хорошъченко, Тарасъ Лучникъ, Ермолинъ Кузнецовъ домъ, Федко Ивасковичъ Лучникъ, Гришъко Стрелецъ, Онаня Станскій, Иванъ Мотыничъ Севрукъ, Карой Севърукъ, Подскарбева корчма, Щасного Пещика домъ, Еско Кравецъ, Семень Хоминъ, Богданъ Семовое зятя, арменинъ. Хатковъ домъ, Бог-

дановое Толмачовое домъ, Федоръ Пуньчукъ, Павелъ Балыка, Василецъ Лучъникъ, Чижевое домъ, Дмитрокъ Кузнецовъ, Петръ Левъковичъ лучъникъ, Тишъко Лучъникъ, Пашечко Лучъникъ, Томило Севърукъ, Мишъко Севърукъ, Шкода Севърукъ и Томило Севърукъ, Миколай Дубоголка, Потапъ Золотаръ, Гринъ Кушнеръ, Иваниса армениновъ домъ, Лобковъ домъ, Каспоръ арменинъ, Орменскаго попа домъ, Пятница Чухистиное домъ..

Мещане Бискупные. Степанъ Воскобойникъ, Олексецъ Воротный, Семеневецъ, Иванъ Коротевъскій, Степанъ Булысенокъ, Олешъко Щапранъ, Пашко Мельниковичъ, Милко Перковичъ, Карънъ Лапехавъ, Короненецъ рыболовъ, Гавърилова, Гринъ, Мышко Воскобойникъ, Брисъ Коропчевъскій, Чепъкатова, Никонъ Рыболовъ.

Мещане монастырскіе а Софейскіе. Домъ светого Николы Пустынскаго. Домъ Печерскаго монастыря. Печерскаго: Василь, Гавърило, Василь, Хилько, Децко, Степанъ, Усутко, Гринъ Уласикъ, Описъко Оловянка. Софейскаго — Семень Василь Рыболовъ, Арьтегъко Хромый, Хома. Никольскіе — Цопка, Мишъко Шевърукъ, Кузьмина.

Мещане Землянскіе. Пани Каташовое домъ, чоловика ее Олекъсея домъ, Яковъ Макидоновое мужъ, Конъдратъ Данъковичъ, Семень Ларионенокъ, Прис пани Каташовое, Пани Городничого кравцовъ домъ. Пыжъ князя Сенскаго, Гридъ Сенскагожъ. Логвинъ Сенскаго, Митько Скугренокъ, Боярскій. Евхимъ Тишинъ чоловикъ, Кузма Четвертакъ. Омельянъ Лосникъ, Олексея пана Тишинъ, Супронъ Боярскій Отрохимъ Боярскій. Гринъ Рудый. Дублянское домъ. Левонъ пановъ Горностаевъ. Василь Гречишъникъ Боярскій. Домъ Авъдреевъ, Оцковича боярина домъ. Наместъника теперешънего киевъскаго Семеновъ. Пашъко Мозырянинъ, Мишко пана Тиши. Сукъянецъ Логвиновъ сынъ. Пана Ивана Вялковича домъ. Степалецъ Куцъ, Суриновича Иванъ Чорный. Сириновича, пана Тимохинъ домъ. Пани Проскуриное домъ. Терешъкова вдова, Павъшича, Ерменина Пилиповича.

Жолънеръскіе дома в месте. Ляха Стасевъ домъ, Клопоцъко домъ, ротмистровъ домъ, Ляха Маръжовъ домъ, десятника Лаврина два дома, Жука Матруны домъ, Ирика домъ, Уксана Свечечича домъ,

Ерошовъ домъ, Барътошъ Ляхъ, Кановскаго домъ, Юрко Вильковое, Лукаша домъ, Кучинскаго поручьнаго домъ, Сташовскаго домъ, Яна Ляха домъ, Антоньевича домъ, Арганистовъ домъ, Ляха Терликовскаго домъ, Луцинь домъ, Шуньковъ домъ, Шимька Ляха домъ, Яновъ Случоциновъ домъ. Сарафена домъ, Янь Слесарь, Мацко Носачовникъ, Якуба Грымалби домъ, Якуба Пидурна домъ, Платнеръ Гришко, Зарецкого домъ, десятника Перебыловскаго домъ, Джаровскаго домъ, корчма Преварова, Носка Кравца домъ, Марьтина Следовъ домъ, Каспоръ ротмистровъ стрелець, Якубовъ Зекгармистровъ домъ, Валентого домъ, Сорко Литвинъ, Андрия Захаровскаго домъ, Пицковскаго десятника домъ, ротмистровъ домъ.

Поповскіе дома в мѣсте. Пречистенскаго домъ, Никольскаго, Демидовскаго, Оскресенскаго, Никольскаго, Наберезскаго, Спасскаго, Борисоглѣбскаго, Велицкаго, Рождественскаго, Опанасевскаго. Домовъ в мѣсте, кромѣ церквей а шпиталевъ рускихъ, лядскихъ, ормянскихъ польнятаста.

Винницы. Винницы 2, одна передъ замкомъ на горе Щиковицы, другая на горе Вышгороде. Оправуетъ тую на Вышгороде виноградникъ съ села Петровецъ Левонъ Миланъ, але пожитку з винницъ тыхъ мало, не вытискають вина, ягоды тамъ бывають.

Села *Замжковые*: Село *Демидовицы* 4 мили отъ замьку, людей 16 чоловековъ: Семень Микитовичъ повиненъ на замокъ давати каждого году колеса, а самъ орати 3 дни. Хведець Хорошкевичъ, а Иванъ Кончаковичъ тые служить коньно, ездять на войну и на всякую дорогу при воеводе и при вряднику его. Яковъ Хорошкевичъ ореть на замокъ на лето 3 дни и десять на церковь тамошнюю, пол стога сена. Василь Ивановичъ даетъ на замокъ ведро меду, а ореть 3 дни. Олексѣй Семеновичъ ореть на замокъ 3 дни, и даетъ на церковь тамошнюю 3 ведерца меду. Степанова Кончаковича ореть 3 дни, а даетъ меду кадъ. Каленикъ Мехедовичъ, ореть 3 дни, а даетъ полъ стога сена, то есть 5 возовъ. Михаль Хорошкевичъ ореть 3 дни, а на церковь тамошнюю даетъ 2 ведерца меду, а тыхъ ведерець 15

въ кади. Михалець Микитичь ореть 3 дни, а дасть стогъ сена, то есть 10 воз дасть на замокъ, а на церьковъ тамошнюю кадъ меду.

Петровцы. Село Петровцы на Днѣпрѣ отъ замьку у верьхъ 2 мили. Атаманъ Микита Вареникъ дасть на замокъ меду полтрегя ведерьца, которыхъ в кади 15 входитъ, а грошми по сороку грошей, стогъ сена, то есть 10 возовъ, пять возовъ дровъ, а чѣтыри дни ореть, а десять копъ жита, або ярины на замокъ жнеть, а на церьковъ Возвиженья Честного Креста 12 ведерець меду, ледъ на замокъ прячетъ. Мишко Морьжукевичь, дасть и служить по тому якожь отаманъ. Опанасъ Семибоковичь дасть на замокъ пять ведерець меду, сорокъ грошей, стогъ сена, пять возовъ дровъ, чѣтыри дни ореть, а десять копъ жита або ярины на замокъ жнеть, ледъ прячетъ, а на церковъ Возвиженья Чесного Креста десять ведерець меду, а на святого Николы Межигорского у Петровцохъ чотыри ведерець меду дасть. Митько Некрашевичь дасть на замокъ полъ вади меду, а 2 гроши на яловицу, а полътрегя воз дровъ, два дни на замокъ ореть, ледъ прячетъ, а пять копъ жита або ярины на замокъ жнеть, сена полъ стога. Гаврило Малышковичь дасть на замокъ полъ стога сена, то есть пять возъ, у ловы идетъ со всеми с тьми людьми, што у верьху написано, где воевода поедеть. А на Печерский монастырь дасть три ведерьца меду, пятьдесятъ грошей, а тивуну Печерскому, который данъ выбираеть, два ведерьца меду, а на Николы светого Межигорского у Петровьцахъ два ведерьца меду, а на светого Михаила Выдубицкого дважь ведерца меду. Холоръ дасть на замокъ стогъ сена, пять возовъ дровъ, а чотыри дни ореть, а десять копъ жита або ярины на замокъ жнеть, ледъ прячетъ, пять грошей на яловицу, а на монастырь Борыса и Глеба дасть кадъ меду. *Омельяновщина* пустовьщина. С тое потомужь прихоживало, якъ и отъ Ходора. Василь Федоровичь взялъ пустовьщину на имя Оникіевьщину, а маеть седети на слободе еще годъ, а коли выйдеть слобода, маеть давати на замокъ по 8 грошей, а по полътрегя ведерца меду, а по полътрегя гроша на яловицу, а по 3 воза дровъ, а по полъ стога сена, а по два дни орати, и пять копъ жита жати, ледъ

прятати, а на светого Николы Межигорьского у Петровцахъ четыре ведеръца меду, а на монастырь Чесного Креста чотырижъ ведеръца меду. Митько Дынченкокъ на воли седить и еще до году седети маеть, а коли высидить, маеть давати на замокъ по поль кади меду, по поль-третя воза дровъ, по поль стога сена, а на яловицу по поль 3 гроша, ледъ до замьку прятати, два дни орати, и жати 5 копъ збожя. Левонъ Миланъ виноградникъ заведаетъ виноградъ у Петровцахъ на замокъ, а даеть у Петровцахъ на церьковь светого Спаса пять ведерець меду; у ловы ходить. Прихожие: Иванъ Улазь, Гришкко Богдановичъ, Костюкъ, Омелянъ, Карпъ Миланевичъ, Семень Оленевичъ, Ходоръ, тые ничего не дають.

Тые верьху писаные люди винны неводъ стягнути воеводинъ на озере замьковымъ, у Петровцохъ, на косарей, а у ловы у свое отчизные у Петровцохъ ку воеводинские тамъже, и къ потребомъ за Десну у ловыжъ при воеводе и при его пameстнику ходити.

Повинны тежъ подьводу конную и воеводиную давати, а воевода оставилъ имъ новину: нажате имъ молотити збожье, платячи имъ по полугрошу отъ коны, а приганять ихъ жати, орати большъ, нижъли повинность ихъ, и за то ихъ робить быдло свое, повинны нажати имъ, пастъвити и кормити сеномъ ихъ (sic). А надто почаль такъ третий годъ брати отъ нихъ з дьму по курицы а по 10 яецъ, чого передъ тымъ не бывало.

Лутава. Село Лутава в десяти миляхъ отъ Кьева, а отъ Остра у версте, на реце Десне, домовъ 12, на имя: Атаманъ Улазь, Исакъ Касменокъ, Семень Денковичъ, Миѣита Мышъченкокъ, Остапъ Оксеевичъ, Сидоръ Левъдяковичъ, Каленикъ Созоновичъ, Остапко Супроновичъ, Федько Ивановичъ, Моисий Грыдковичъ, Мехедъ Кузминичъ, Никита Совостяновичъ.

Дають на замокъ Клевский меду польпяти кади, куницы 2 по поль 8 грошъ, гоны бобровые на воеводу, озеро уступное з Десны волочать они воеводежъ неводомъ его и рыбу ему зъ озера того, уловивши, отъвозять до Кьева. Езъ тамъ на Десне, а хто забъеть, даеть на замокъ белугу кажъдую, осетра десятого, а белая рыба вся тому,

кто ездъ бѣеть. Повинни тежъ на годъ день одинъ у серенъ ходити на рѣтахъ у ловы воеводе.

Села на Днѣпрѣ: Незводичи, Поцребы, Милославцы. У Вовруцкой волости: *Заушане*; а за Днѣпромъ на Трубежи: *Боргицовъцы, Иванъковъцы* зъ *Острое Луки*.

Села монастыра Печерского. Село *Навозъ*, человекъ 44, дани с нихъ 11 копъ грошей и 13 грошей, меду ведерець 130. Село *Мнево*, человекъ 6, дани 4 кони, 26 грошей. Село *Кидень*, человекъ 3, дани 16 грошей. Село *Сороковичи*, человекъ 10, дани двѣ копе, пятьдесятъ 2 гроши, меду 20 ведерець и польдевята ведерѣца. Село *Глубово*, человекъ 11, дани 5 копъ грошей 6 грошей, меду 20 и польъ 5 ведерца. Село *Ошитковичи*, человекъ 7, дани 3 кони, грошей 16 грошей и шесть пенезей, меду 35 ведерець. Село *Новоселки*, человекъ 2, дани польторы копы грошей и польтретя гроша, меду 15 ведерець. Село *Тарасовичи*, человекъ 6, дани 3 копы грошей и пятьдесятъ грошей, меду ведерець 14. Село *Сваремъле*, человекъ 7, дани 2 копе грошей, 24 гроши, меду ведерець 22. Село *Держичи*, человекъ 8, дани медовое 16 ведерець. Село *Серки*, человека 2, дани медовое 6 ведерець. Село *Осарытчи*, человекъ 2, меду дають 8 ведерець. Села по Тетеревѣ: *Въшивичи*, именье *Шибеное, Забудчи* звоеваны тыхъ часовъ отъ Татаръ. Село *Слободка* на Десне, человекъ 14, дани медовое семьдесятъ и девять ведерець. Село *Дубечина*, человекъ 7, дани медовое пятьдесятъ и девять ведерець. Село *Поцребы*, человекъ 4, дають кунницы 24 гроши.

У Могилевской волости два дворѣцы: на имя *Печерское*, а *Барсуковичи*, тамъ огородниковъ 10, робять пашѣни огородниками тыми а наймитами. Подле монастыря 18 человекъ, которые на кунницахъ сидятъ, дають на годъ вси 13 кунницъ, за каждую кунницу по 12 грошей, а на толоку ходятъ по доброй воли на монастырской страве.

Тамъже подле монастыря людей служебныхъ 14 человекъ, которые дають дрова, борщъ, лыка.

Еще тамъже подле монастыря десять слугъ, которые на войну при воеводе ездятъ.

Доходы митрополитовы. Меду приходить 19 вадей, грошей 9 копь и 50 грошей. Жувиць село господарское на Десне, на митрополита 6 ведеръ меду з него хаживало, а теперъ приверънено к Остру.

Села митропольские. Село *Богриновъ*, въ томъ сели было 15 служобъ, теперъ пусто лежитъ.

Села, съ которыхъ выходило слугъ панцерьныхъ на службу господарскую.

Село Кулибовъ, село Попадичи, село Рословичи, село Янъзовичи, село Юрьевичи, село Невеселово, село Иванковичи.

С тыхъ сель выходило люду панцерьного на службу господарскую 146, а теперъ тые села пусты вси.

С сель полныхъ: с Кривого, с Ходорькова, и з Сокольчи дани хоживало 3 вади меду, нижгли запустили отъ давныхъ летъ.

Што на монастыри. Монастырь былъ светое пречистое *Гнилецький* и тому монастыру озера и сеножати бывали, нижгли отъ татаръ запустили и гоны бобровые. С тое пустотины выезъчаетъ слуга панцерьный однокопь на службу господарскую.

Монастырь слыветъ *Зарубъский* светое Пречистое, и тому монастыру бывала такъже пашня борътная земля, озера, бобровые гоны; теперъ пусто одно одинъ черънецъ стережетъ для пожару.

Монастырь слыветъ *Выдубицький* светого *Михайла*, штось троха пожитку черъньцомъ, а митрополиту нетъ.

В Клеве *Городищи* старомъ, которые люди митропольские сидятъ, тые службу земскую господарскую его милости служить, якъ который можеть, бо отъ татаръ звоеваны.

А въ городе с тыми слугами церъковными, которые в старомъ *Городищи* сидятъ, повиноватство ихъ на варъту городень своихъ в замьку, для обороны: колоды, колье, камень на городнехъ мети и воду ставити, а лете гору окошивати около городень своихъ. Тыхъ же людей повиноватство: замъковый мостъ мостити по половине изъ архиманьдритовыми людьми.

Селища и Стебецького пустотину *Раховскую* *Васильку Панъевичу* на службе митрополитъ даль.

Село *Михалчици* служба 1, дано слуге церьковьному Матеею Мильбовичу с данью у *Завсолцахъ*. В томъ же селе человекъ приходный данъ тому же Матеею на службу и жеребей пустый.

Непослушество урядниково. А достаточно пописание места и повету Кіевьского, а мѣстностей земаньскихъ и церьковьныхъ и доходовъ воеводинныхъ не могло быти на тотъ часъ, бо недопущено того в небытности воеводиной. Наместникъ его отъказалъ, иже люди не послушни его, ани подъ его моцью, але подъ городничого, яко справъцы на тотъ часъ з воли господарское уставеного; а городничий отъказалъ потому же, иже люди не послушни его, але наместникъ воеводинъ ими справуеть, а та же, што есмо сами собою выведатися могли, то есмо писали, та же яко вышей.

Литовская метрика; книга переписей № 6, листъ 28—44. Копія сообщена Коммиссіи действительнымъ членомъ П. Г. Лебединцевымъ.

XVII.

Описание Житомирскаго замка. 1545 года, Сентября 2.

Roku tysiąc siedmset ósmdziesiątego, miesiąca Septembris trzydziestego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Felicianem Trypolskim, susceptantem przysięgłym grodzkim burgrabstwa Żytomirskiego y xiegami ninieyszemi, grodzkimi, Żytomirskimi przyszedłszy osobiście sławetny Teodor Radziejewicz, ten ekstrakt, z akt Lwowskich trybunalskich autentycznie wydany, z opisaniem w niem rewizyi dóbr wojewodztwa Kijowskiego, z dołożonym arkuszem papieru stęplowanego ceny grosza srebrnego, do akt grodzkich Żytomirskich w oblate podał, de tenore sequenti: Actum

Leopolii, in iudicio supremo guberniali regnorum Galiciae et Lodomeriae, feria tertia post festum sanctae Catharinae Virginis et martyris proxima, videlicet die vigesima octava mensis Novembris, anno Domini millesimo septingentesimo septuagesimo quinto. Iudicium praesens supremum guberniale regnorum Galiciae et Lodomeriae ad affectationem partis, cujus interest, revisionem infrascriptam ex actis tribunalitiis palatinatus Kijoviae, hic, Leopoli, locatis et existentibus, de tenore sequenti: Roku tysiacza piatsot dewiatdesiat osmoho, misiaca Jula odynadciatoho dnia, pered namy, deputaty sudu hołownoho trybunału Lubelskoho, na rok nyneszny, tysiacza piatsot dewietdesiat osmoy, zo wsich wojewodztw korony Polskoy obranymy y wysażonymy, stawszy oczewysto urożony pan Adam Ołyzar Wołczkowycz, zemenyn hospodarskyi zemli Kijewskoyi, opowydał y ku upysaniu do knyh hołownych trybunałskych podał wydymus z metryk wełykoho kniazstwa Łytowskoho, pod peczatiu wełykoho kniazstwa Łytowskoho bołszoju, y z podpysom wełmożnoho pana Lwa Sapiehy, kancelera, pered namy pokładał, prosiaczy, aby był pryinat y do knyh hołownych trybunalskich upysan. Kotroho sud nyneszny hołowny trybunalski pryniawszy, do knyh wpysaty kazał, y tak sia w sobe majet: Zygmunt tretyi, Bożyiu myłostyiu korol Polski, wełykyi kniaz Łytowskyi, Ruskyi, Pruskyi, Mazowecky, Żmudzkyi, Jnflantskyi, Szwedzkyi, Godzkyi, Wandalskyi dedyczyni korol, oznaymuiem tym naszym lystom. Był nam czołom zemenyn wojewodztwa Kijewskoho, urożony Frydrych Tyszkiewycz, aby iesmo z metryk iemu naszych kancelaryi wełykoho kniazstwa Łytowskoho wydymusom wydaty welily rewizyiu zamku Żytomyrskoho y wołostey, do neho należacych, czerez rewyzory, od prodka naszoho sławney y swiatey pamiety korola ieho myłosty Zygmunta Auhusta wysłanyie: neboszczyka Juria Falczewskoho, biskupa Łuckoho y Beresteyskoho, a Lwa Poteia, diaka ieho korolewskoy myłosty, odprawowanoy w roku tysiacza piatsot sorok piatom, misiacia Septembra wtoroho dnia, indykta czetwertoho. W czom my, hospodar, wydiaczy byt czołombytyie ieho słuźnoie, pomenenoy rewizyi w metrykach kancelaryi naszej doiskaty sia weliwszy, lyst nasz, nazwany wydymusom

mus, wypsaty iesmo rosказаły, y słowo w słowo tak sia w sebe majet: Misiacia Septembra wtoroho dnia, indykta czetwertoho. Popys zamku Żytomyrskoho. Tot zamek Żytomyr zaroblen iest piniazny skarbu hospodarskoho czerez sprawu y szafowanie pana Semena Babynskoho, ktoroho roboty y sprawy onoho zamku samyśmy ohladały y po weżam y obłankom około wseho zamku chodiły, ino budowanie iest, derewom mocnym sosnowym, co zamek robłeno uweś. Horod o dwe stene, iako weży, tak y baszty y horodny, nezły; pokrytie na wsich obłankach welmy chudo y nemocno, tolko po hwoźdiu doszczky prybywano, y ieszcze hođu net, a inszyie pokrytie w Petrow post dokonano, a wżo dyry sut y na mnohych mestcoch kapłet, a wo wsich weżach, kak znadworu, tak y wnutry nemasz, tolko lystwycy przstawłenny na werch chodyty, a na inszey weży y mostu do końca ne wrobłeno, a w odnoy weży storczowcy w seredyne baszty postawłeny sut ne kryż, na czom makowye y weś werch zaweszon; toie wso derewom podperto, stołby odno try na obłanky uczyneny y tyi zwerchu nepokryty hnyjut y oporyszcz ne udełano, času pryhody nebezpeczno chodyty, y na weży nekak deł sprowadyty, abo puszkarom trudno bez stołby po weżam łazyty; hłyny też mało kładeno, Boh day wsei hłyny na dołoń było, ieszcze też ne wydaty, iestli z roskazania hospodarskoho, albo sam z swoiey woły Babinski to uczynił, y z hory zamkowye w inszom mestcu dołszy dwu sażon wbawył, a indey poktora sażnia, a w namenszom mestcu na sażon won horu wypustył y wże ne tym mestiom horodny poweł y wrobzył; kudy pered tym za neboszczyka kniazia biskupa Poznańskoho horod robłen. Powedajut, za neboszczyka kniazia biskupa trudno było peszomu około zamku obyty y prawe nad samoiu horoju zamek wyseł dla przystupu nepryatel'skoho, a teper mohby indey około zamku y wozom iezdyty, kak szeroko horu wypuszczono, y možit byty szest abo sem horodeń od perwoho zamku roboty kniazia biskupowy ubyło; ktoroi hory ne hodyłosia było upuszczat y takowoho obchodu szyroko około zamku czynyt dla mocnoho neprijatel'skoho dobywania, bo mozet dobre za tarasom na horu pryty y, zastanowywszysia, na zamek byty y strelaty; a iesli

budet oboronu czynyły kamenem, y kołodkamy, tohdy vse tuť se pod stenoju ostanet y z hory ne moźet skotyťsia y hotowy pryimat budet zasia. Teź w tojże hore zamkowy u trzech mestcach hora skaźona, hłynu kopaiuczy, y iamy wełykyie pokopany, hde moźet kołko czołowiekow, skrywszy sia, na замок z tych iam szturmowaty. Treba tyie wsi iamy zasypaty, y tuiu horu postaromu zatamowaty, y stołby y mosty po weźam uczynyty, y innynie stołby ponakrywaty y oporyszcz wdełaty, ady bolszey trwało y ne hnyło y sztoby bespecznoie chodźenie było, A pryťom ziemiane y meszczane powydyły, iż ony za newołeju y hrabeźom Babyńskoho wyweźły derewo o piatsot brusiew, ne maiuczy na to nykotoroho roskazania hospodarskoho, a on dey, hrošzy u hospodara pobrawszy, k tomu nas prynewołył y hrabył y nowynu nam uczynył. Oborony teź na weźach y obłankach na wsych net: ny kamienia, ny koła, ny kołodok, any słonów; tak prosto wrobywszy, замок pokynen, o czomeśmy czyniły opytanie u panow ziemian y meszczan zdesznich około poprawenia toho zamku y o syie bronnyie reczy: gdy sia w tich weźach y obłankach pokrytye pakazit od wetru abo pohnyiet y hłyna opadet, chto predtym to poprawlał y tuiu broniu na замок dawal? Y ony wsi powideły, iż pered tym zdawna panowe ziemiane powetu Żytomyrskoho to vse opravlały — koźdyi swoi horodny z imeney swoich, kotoryie w tem powete mayut: naperwey weźu worotniuju y k tomu dwe horodny wołost Romanowskaja powynny były werch pokrywaty, y kamenie na toy weźy y na horodniach kłasty, y kłykaty, y staciju y podwody dawaty, a teper tuiu wołost derźyt knehyny Hłynaja ko Czudnowu, y toy powynnosti ne kaźet połnyty. Od toy weźy yduczy w замок, po lewey ruce horodny idut do baszty Woronyny—horodeń sem, a od toie baszty do weźy, ktoruiiu pan Harasym na schowanyie sebe wziak, dewiat horodeń, a od toy weźy Harasymowi do weźy Kruhłoy, katoraia proty w cerkwy Roźdestwa Preczysty stoit, dwenadciat horodeń, od toy weźy Kruhłoy do weźy Storoźewoy, na kotoroy, powidajiet, peredtym zwon wełykyi ratnyi stoiak, desiat horodeń; od toy weźy Storoźewoy do baszty, try horodny, a od baszty do weźy Worotnoy czotyry horodny; wsych tych horodeń

zamku Żytomirskoho sorok y piat horodeń, a weż czotyry, a dwie baszty. Ne mohłem wywedaty, chto podłe koho powynen robyty, a czia' za katoroju idet, bo zamok nedawno wrobleń, tolko seho lita dokonan, ieszcze nychto horodeń sobe ne obniał y dwerey ne wyrubano, nyżły tam wsy ziemiane y meszczane powydyły, chtokolwek sobe na katoroy storone horodniu obymet y dwery wrobleń y schowanie budet w ney mety, toy wżo powynen budet tuiu horodniu naprawowaty, werch nakrywaty, kamene y kołodky ku oborone na ney mity y hłynoiu obmazowaty; tak też y weżu, katoruju by kto zaniał, potomuż powynen budet y weżu kryty, nyżły teper tolko odnu weżu Harasym na sebe obrał, katoruii podniał sia naprawowaty, jesli sia pokazit, a inszych weż y horodeń ieszcze nychto na schowane sobe ne obniał y dla toho ne mohłem horodeń wsych na imia, czyi iest, spysaty, nyżły wydeło my sia wsych ziemian imeny spysaty, kotoryie ieszcze pry tym zamku ostały y kto z nych lude swoi majiet, a inszyie sełyszczaz derżat: w hołowach naperwey materyzynie pana Iwana Hornostaia, marszałka dwornoho, poskarbeho zemskoho y brata ieho myłosty pana Onykia Jułyny a Sosnów, ludey ich myłosty w meste meszkajut desiat czołowieków. Pan Wasylży Tyszkiewicz; imenia ieho: Słobodyszczaz, Berdyczów, Rudnyky, Selec Duży, Czartołescy, Bernówka—otczyzna, a kupłenyie ymenia: Kodnia y Ozerane. Ludy ieho, kotoryie tut meszkaly, poszły wżo do Słobodyszcz. Pan Krysztof Kmytycz; imenie ieho wysłużonoie: Korysteszów, za Alexandra korola otec ieho wysłużył. Ludey ieho ośm czołowieków. Kniaź Dmytrey Lubekkyi derżył imenie pasynków swoich kniazey Seńskych, na ime Stawok; wysłużył did ich pan Połoz na koroły Alexandre; odyń czołowiek. Pan Olyzar Wołczkowycz; imenia ieho Toporyszczaz, a Wołyńcy, a Wołosów; ludey ieho dziewiat czołowieków. Pan Harasym Andryewycz; imenia ieho: Chotenyczy, Kołodyewo, Jwanowyczy a Wylsko—otczyzna y dedyzna; ludey ieho piatnadciat czołowieków. Jwan Strebel yz bratanyczom Steckom; imenia ich: Pyłypowyczy—otczyzna, y kupłenie — Studena Woda w Korczowskich, a zakupnoie Staroseky u Procka Korczewskoho, a druhoie zakupłenoie Złebenynicy; ludey ich desiat czołowieków. Hrycko a Stecko Woronycz; imenia ich: Troianowey,

Mokratycy,—oteczyzna, a kuplenoie Hryckowo imia Szczozemsko w Makarowycza, także powidajut oteczyzna, a wysłużonoie imenie Hryckowoż na Alexandre korolu na imia Krosznia, oteé ieho Jwaszko Worona wysłużył, a druhoie imenie Łowków otec Stecków Hnewosz wysłużył na korołe Alexandre; ludey ich dwadziat czotyry czołowicky. Jesyf Nemyrycz: imenye ieho Czernechow—materyzna po Skobeyku; ludey ieho odynadziat czołowikow. Bohdan, a Żdan, Semen a Waško Preżowskyie; imenye ich oteczyznoie Preżów, a osoblywoie imenye wysłużonoie Bohdanowo, szto otec ieho Andrey wysłużył, na imia Trybesów, a zakupnoie imenie Skomorochy; ludei ich dwa czołowicky. Bohdan a Waško Korczowskyie y bratanyez ich Waško, imenia ich: Sełco a Korczow a Mynykowyczy—oteczyzne, nyżly toko sełcia tretuju czast y połowyce Manykowycz, diadkowszczynu ich, derżył w zastawe Strybył; ludey ich czotyry czołowicky. Nefedko Moszkowycz derżył imenie położono na ime Żezłow a Chomutów na Piatu—oczyzna żony ieho, nyżly powidył, iż tyie sełyszczu pan Wasylji Tyszkiewicz w neho odnymaiet. Senko a Żdan Szczenyjewskyie; sełyszczu ich na imia Szczenyjewo—oteczyzna; w tych ludey nit. Wsych tych hołów panow y zemian Żytomyrskych dwadziat y dwa, a sełyszcz trydziaty dewiet, a ludey ich wsych sto y czotyry czołowicky. A krom tich wyże meneznych inszych nykoho nit, y tyie ludy ich u meste Żytomirskom meszkaiut, a na sełyszczach ne śmijut pered Tatary żyty; a meszczan hospodarskych Żytomyrskych wsych odna sorok y dewiat dymów, a strelców y słuh zamkowych odynadziat. I dowedawszysia mni toho małoho sposobu ich, obniałom tot zamok nowo sprawenyi, a tymy reczamy: kołodkamy, kołem y kamenem ne opatrenyie, czoho iest zawždy potreba, pytałem onych, kilko by ony mohły toho zamku weż y horodeń obniaty y naspytowały? Y zemiane powidyły, iż my, krom naszych oteczyznych horodeń, czto ieśmo pered tym z starodawna oprawlały, inszych horodeń na sebe ne możem zajmowały y toho sia podnymaty. A tak, kotoryie ony weży y baszty y horodny wedle dawnoy powynnosti swojej podneły sia same zaniaty y naprawyty, jam to menowyte opysał, a kotorych też meży sebe chotyły zakryty, jam, to wyiskawszy, dałem o

tom znaty. Pana Iwana Hornostaiewy lude majut horodniu mity. Pan Wasylŷi Tyszkewycz majet dwe horodny mity: odna z otczynnych imenoy, a druhuju z kupŷenych, bo aczkoŷwek zamok swoy zarobyŷ, odnakoŷ powynowatosty zamku hospodarskoho hoŷownoho nehodyt sia iemu opuszczaty. Iwan Strebyŷ z bratanyczom Steckom z imenia otczynnoho majut horodniu mity, a druhuju horodniu z kupŷenoho imenia y teŷ z dwoch imeney zakupnych, Hrycko a Stecko Woronyczy z imeney otczynny swoiey majut basztu mity, a krom toiey baszty powynny budut onyŷ try horodny pokrywaty y naprawowaty y obmazowaty. Z imeney wysŷuhy y kupŷy swoiey: Hrycko z Kroszny a z Szumska dwe horodny, a Stecko s Łowkowa odnu horodniu, krom otczynnych, bo aczkoŷwek Hrycko Worona na wysŷuhu swoiu łysty poŷoŷyŷ, no w tych łystech wyzwolenia od roboty horodowey y od inszych powynnostey zamkowych iemu ne opysano, a brat ieho Stecko sam ne byŷ, any łystów na wysŷuhu ne poŷoŷyŷ. Bohdan a Źdan, a Semen, a Waško Preŷowskyie z imenia otczynny swoiey majut horodniu mity, a krom toho Bohdan Preŷowskyi z wysŷuhy otea swoieho z Trybisów majet horodniu opravowaty. Pan Krysztof Kmytycz z imenia wysŷuhy swoiey majet horodniu mity y opravowaty. Kniaŷ Dmytry Lubeckyi z imenia wysŷuŷonoho pasynkow swoich kniazey Senskich majet horodniu mity y opravowaty. Pan Ołyzar Wołczkowycz z imeney swoich majet horodniu mity y opravowaty. Pan Harasym Andrejewycz z imeney otczynny swoiey majet weŷu derŷaty y opravowaty. Bohdan a Waško Korczewskyie a bratanycz ich Waško z imeney otczynny swoiey majut horodniu mity y opravowaty. Tych usych horodeń, szto ony same podniały sia y szto teŷ ja na nych wyiskał, powynny budut panowe zemiane Źytomyrskyie naprawowaty y do nauky hospodarskoy czotyrnadciat horodeń a weŷu y basztu, a krom toho miszczane hospodarskyie majut zaniaty desiat horodeń. Kotoryie horodny kazaki eśmo iako zemianom tak y meszczanom toho czasu naspyŷowaty koŷodiem, kame-niem y koŷem tak, iako potreba budet wkaŷuwaty dla wsiakoy pryhody od nepriyatela. A koŷy sia w tych horodniach pokrytie skazyt y hłyna odpadet, tohdy onyŷ powynny budut naprawowaty; a o robotu weŷy

worotnoy y dwoch horodeń wołosty Romanowskoy, to majet byty na wołosty hospodarskoy, kotorych wsykh horodeń majut ziemiane y meszczane naprawowaty dwadciat y czotyry, a weżu, a basztu. A koły też y taia wołost Romanowskaja k tey robote prywernena budet, tohdy wsykh horodeń w tym zamku majet zaniato byty dwadciat y szest, a dwe weży y baszta; nazwyż majet ostatysia dwa swyrny a baszta y horodeń dewiatnadciat; toho wże ony nykako ne chotiat opravowaty, any kamenia, ny kołodok, any koła na nych wozyty y derżaty, bo powidajut, iż z wekow toho ne robyły. Ja też im w tom krywdy ne czyniaczy, złożyłem to na rozsudok y wolu hospodarskujy, a odnakoż dowidał sia ieśmy u nych, kto pered tym onyie weży y horodny trymał y tyie bronnyie potreby na nych nakładał? Ony wsy powidyły, iż kotoryie ziemiane zhybły od Tatar, ino tyie powynny były potomuż horodne swoi derżaty y ich poprawowaty, okrom weż; na tyie dey weży hospodar korol ieho myłost piniazy swoi z skarbu prysyływał, a kazał to opravowaty; a w tych dey zemian, kotoryie zhynuły od Tatar, a inszyie wymerły, otrodków żadnych ne ostało sia, niży dey sełyszczia ich kniaź starosta na sebe ku zamku derżył y użytki z nych majet, to iest na imia: perszoie sełyszczie na Huywe rece Hołeczyszczów, druhoie na tojże rēcze na Huywe Borszczowo; tretioie na tojże rēcze — Zwyniaczoie; czetwertioie tamże na Huywe — Żerdenów; piatioie sełyszczie na Huywe y na Chworosnycy — Czawczyno; szostioie sełyszczie Chworosnia, a semioie sełyszczie Jlaszów kniaź Koreckyi dał derżaty słuze swoiemu Rafału; osmioie sełyszczie Ołybesowszczyna na Huywe; dewiatioie na ime Kotelnia, horodyszczie powidaiut welmy dobroie, mało ne takoje, iak Żytomirskoie; desiatioie sełyszczie połowycy Jwnycy k Żytomiru, a druhaja połowycy do Kijewa, ktoruju Jwnycy połowynu derżył słuźebnyk kniazia Koreckoho Jakoweć streleć. Z tych dey sełyszcz powynnost zamkowaia bywała, iako robota około horodeń, tak y kłyczka, a teper nyczoho odtol nit: kniaź dey starosta, używaiuczy onych sełyszcz y słuhy ieho, kotoryie derżat, ne kazał toho nyczoho połnyty; a iesły by hospodar ieho myłost pochoteł tyie sełyszczia zemianom abo ludem kotorym rozdaty, tohdy by ony podniały sia y

tyie horodnie naprawowaty, chotiaby ne wsi, odnakoż po dwa sełyszczu u w odnu horodniu składajuczcy, y tud by pomocz była, a iesły dey kniaź starosta ne choczet onych sełyszcz z ruk swoich wypustyty, ino nechay by sam onyie horodny kazał poprawowaty, bo dey neboszczyk pan Dmytryi, kotoryi, tot замок derżał y onyie sełyszczu zawidał, potomuż tyie horodny oprawlał y kłyczku na zamku czynył, na szto iest potreba osobływoho opatrenia y łasky hospodarskoy, czymby tyie weży y horodny naprawlał, bo aczkołwek teper замок nowo wroben, niżły za nenaprawnoju a nemocnoju robotuju; a nayboley powidajut, iż czastokrot witer wełykyi pryhodyt y werchy wzdyraiet, potreba za času tomu opatrenia wczynyty a tymy bronnymy rzeczmy także potreba iest neomeszkanoye nastezowanie wdełaty; a szto sia dotyczet zamkowoho mostu, ino teper замок prawe bez mostu stoit, bo staryi skażon, a nowoho ne narażono, a to zatym, iż Babynski, opustywszy staroie mistce, hde peredytym za kniazia biskupa y za kniazia Prońskoho weża worotniaja bywała y hde był pryjezd do zamku prosteyszy, — on tuiu weżu worotnuju na inszym mestcu wyżej postawył y fundament, na czom zwod leżył, wysoko podniał, za kotorym podniatym fundamentu, most zamkowy majet byty wyżej od staroho mostu stojacza czołowika y wżo ony most trema abo czotyrima horodniamy bolszey budet y krywey, niżły teperyszny staryi, i k tomu dla wysokosty ne mozet ieho twerdo na prostom stołpi ustanowyty; potreba otyż wiazem na fundamente robyty, aby bespeczne iezdyty y dołżey by ieszcze trwał. Kotoroho mostu, iako zemiane, tak y meszczane ne podnymajut sia robyty dla wełykoho nedostatku swoieho y dla prybawlenia wysokosty, a wetże tot most, kudy teper majet weden byty, lepszy y bespeczeyszy zamku budet, niżły teperyszny staryi, bo stary most podłe samoy hory wroben, od ktoroho zamku ne iest bespeczno, a nayboley zemiane powidały, iż toho mostu nykoły z weku ne robywały, lecz meszczane, koły pered tym misto zupełnoie bywało, tot most powynny były robyty, k ktoroyże robote y samy ony znajut sia, wyżły za uboztwom swoim dosyt tomu wczynyty ne mohut, bo vse kařky; inszy y woła ne majet. Y nadto zemiane w kazywały y lyst hospodarskyi

wyzwołeni, kotory tak od Ubrestia im dał, ktoroho ia, ohladajuczy, kazałem dla pewnosty słowo od słowa w sei registr wpysaty: Zygmunt, Bożyiu myłostyiu korol Polskyi, wełykyi kniaź etc., Staroste Żytomyrskomu, kniaziau Bohuszu Fedorowyczu Koreckomu, y innym starostom Żytomyrskim, chto y napotym tot замок nasz Żytomyrskyi od nas derżaty budet. Były nam czołom kniazi y panowe ziemiane y wsia szlachta Kijane y Żytomyrcy, kotoryie maiut imene swoi w Kijewskom powete y koło zamku naszoho Żytomyra, o tom, sztoż dey ty ludem ich każesz zamkowyi most mostyty y na zamku ludem ich kłykaty y ku tomu też z pol naszych desiatynu na ich samych y na ludech ich beresz, w czomże sia im samym y ludem ich od tebe krywda y tiazkost wełykaja dijet, y były nam czołom, abychmo iako od mostowoy roboty, tak też y od storoży zamku naszeho y kłykowszczyzny y od desiatyny pol naszych ich samych y ludey ich brania wyzwołyły. Y my, baczuczy, iż ony z ludmy swoimy pry zamku naszomu meszkajut y dla pohaństwa Tatar po sełyszczam, swoim pachaty ne śmijut, y z łasky naszoy hospodarskoy od roboty toho mostu zamkowoho y od kłykowszczyzny y od desiatyny dawania ich samych y ludey ich wyzwołajem, y ty by o tom wedał y czerez to żadnych trudnostey im samym y ludem ich ne zadawał, y na замок nasz aby iesy storożu naymował z korczoonych piniazey, iako w Czerkasech y Kanewe y po inszym zamkom ukrainnym. Pysan u Berestiu, pod let Bożeho narożenia tysiacza piatsot sorok czetwertoho, misiacia Septembra dwadciat osmoho dnia, indykta tretoho. Paulus Naruszewycz. A y miszczane też ukazywały lyst Alexandra korola ieho myłosty; ia y tot lyst ich pry tomże lystie ziemianskom w sem regestrze opysał. Alexander, Bożyiu myłostyiu korol Polskyi, wełykyi kniaź, namestnyku Żytomyrskomu, panu Dmytru Alexandrowycza. Tymy razy żałował nam woyt mesta Żytomyrskoho y wsy meszczane, szto dey im od tebe krywda dijet sia y tiazkost: odnym dey im wełysz most robyty pered zamkom, a ich meszczan naszych tymy razy mało, y kotoryie lude żywut kneskyie, panskyie y bojarskyie, tyie dey ne choczut z nymy mostu toho robyty; protoż kotoryie lude żywut w zamku naszom

kniazskyie y boiarskyie, tym by iesy przykazał, aby ony tot most pospuł z nymy robyły y oprawlały, tak kak nadobe, aby w tom meszczanom naszym odnym tiazkosty ne było. Takoż żałowały nam, szto dey ty krywdu im czynysz y nowyny uwodysz: welysz dey w zamku naszym na swyrne sterehczy, a ony dey zdawna ne sterehwały; ino iesły budut zdawna ony toyi storozy ne mewały, y ty by y nyne w tom im dał pokoy. Także żałowały na boiar y na twoich słuh y na bojarskych słuh, sztoż koły y ony po noczom s ohnem ne sedyły, yno dey boiary y słuchy waszy gwałtownie w noczy prychodiaczy, zamky od pohrebów odbywajut y s ohny sediat, ty dey tak ich prodaiiesz. Yno, iesły by tak było, kak ony nam żałowały, toby iesy ne harazd poczynył, y gdeby iesy mił ludey naszych osterehaty y ich krywd boronyty, y ty ieszcze bolsze ich sam prodaiiesz. Proto szto by iesy od takowoho diła ustiahalsia, y kotoroy by bojarzyn abo słuchy waszy chotily tiazkyie dela poczyniaty, y ty by ich od toho wstiahał, od krywd by iesy boronył. Y też żałowały nam, sztoż koły ony w torhowli iezdiat, y ty dey ich z zamhu ne puszczaiesz y imajesz y w nenstwo sażajesz y prodaiiesz. Ynoby iesy ludem naszym był łehok: kotory by chotil w torhowlu poichaty, chliba sobe dobyty, y ty by tych z zamku puskał y w nenstwo ne sażał y ne prodawał. Też żałowały nam na bojaryna Żytomyrskoho, na Onuszka Kałenykowycza, szto dey on zemły ich własnyie y wychod w nych odniat y żytom naseiat. Yno iesły by to była ich zemla, y ty by Onuszku przykazał, aby w tuju zemlu ich ne wstupował sia, a ich by iesy od krywdy boronył. Także żałowały nam na dannyków naszych, sztoż hdey hde ony peczoły swoi majut po pasekam zdawna, y ony odtol ich wyhaniajut y ne dadut im peczeł swoich mity. Yno hde ony zdawna peczoły swoi majut, tut y teper nechay derżat, a dannikom w to by iesy ne welił wstupaty. Pysan w Wyłny, misiacia Dekabra trydciatoho dnia, indykta czezwertoho. Za kotorym sporom ich tot most neroblen stoit; czasu przyhody od nepriyatela inszoy horszoy włowki na nych ne możet byty, bo netolko wozom w zamok ne możet pryiechaty, ale y peszomu nawzwod, styż popolskom (sic) y też dały znaty, iż ospodar ieho myłost kazał

był Babyńskomu swoimy piniaźmy hospodarskimy tot most zarobyty, hdeż dey on wżo był wiednał za trydciat kop hroszey onyi most wrobyty, okrom chliba y strawy, y stołpie na tot most było nahotowano, a potom, za łystom y roskazaniom hospodarskim, dla sprawy kniazia Koreckoho, ne kazano toho mostu piniaźmy robyty, składajuczy tui robotu predsia na zemian y miszczan, y derewo onoi, ktoroie było nahotowano, pokażeno; za ktoruż dey robotu toho mostu kniaź Koreckyi w zemian piat koney wziął, a meszczane, szto były połowycu toho mostu wrobyły sowsym, to dey vse namestnyk kniażey Woytech porubał y požohł, na szto iest potrzeba skoroho opatrenia hospodarskoho, aby w takowoy neradosty lude od nepriatelja ne pohynuły, bo inszy, ostawywszy zamok, szto nekudy pryiechaty, musit s statkom swoim do łesu wtikaty. Wody też w zamku nemasz: mało ne tak iest woda trudna wozyty, iako y do zamku Kremeneckoho; a ktoraja rzeczka Kamenka pod zamkom iest, do tej rzeczki schod z hory welmy trudny y na horu zasia wysokyi y k tomu od nepriatelja nebesieczny, ne możet iey usterechcy czasu pryhody a nawalnoho obłożenia, tot zamok, dla nedostatku wodnoho, musyt stradaty, dla czoho dey neboszczyk kniaź biskup mił wodu ruramy do zamku prowodyty z toy rzeczki, ktoraja za mistom idet, Rudawka; a k tomu row około zamku od mista welmy małyi; potrzeba iest na to na vse łaskowoho opatrenia hospodarskoho. A szto sia dotyczet storozow y kłykunow, powydyły zemiane, iż ony ludmy swoimy powynny z dawnych czasow koždy po nedilam na zamku w noczy kłykaty po odnomu storozu, nyżły dey w deń tot storoz ne powynen worot sterechcy, odno worotnyi starostyn; lecz dey w toy kłyczce lude wołosty Romanowskoyi dwoch nedel kłykaty y też lude pana Wasyla Tyszkiewycza z Rudnykow a z Czortolesow a z Berdyczowa pomahaty im ne chotiat y z toy też kłykowszczynny zemiane wymowlajutsia za tym łystom hospodarskim, kotory iem w Berestiu dał, iż tuju kłyczku hospodar ieho myłost kazał kniazium staroste z korchmy zastupowaty, a meszczane toy kłyczky ne powynny czynyt. Naspyżowania zamkowoho żadnoho zernety net. Zemiane y meszczane powydyły, iż ne tolko aby miły czym naspyžo-

waty, dostatku żywnosty ne mająt, otyż na Wołyń y na Podole jezdeczy, zboże sobe ku żywnosty kupujut, y do toho w nych m:ta nepomernyie berut czerez łysty y zaruki hospodarskyie; kotorych łystow mnostwo peredo mnoju pokładały. A kniaź starosta powydił, iż także ne mająt, czasu pryhody y obleżenia nepriiatelskoho, na czom w zamku zape-rety sia y krom obleżenia ne mająt czoho iesty; a kotoryi dwora y parobky na zamok peredytm bywały, to vse zhynuło, okrom dey ko-toraja desiatyna z bojar samych zdesznych y ludey ich z pol zamko-wych pered tym chożywała, y toy desiatyny zemiane za tymy łysty ne chotiat wydawaty, a odnakoż żałowaty ony, iż na nych seho lita cze-rez łyst hospodarskyi desiatynu pobrał, o czom prosiat, aby ieho my-łość hospodar raczył kazat onyi zamok naspyżowaty; iesly by sia ieho myłosty hosudarewyy wydiło z wołosty Rowenskoj roskazaty żytnycu postawyty y naspyżowaty, to by welmy łatwe pryszło. A dwa młyny— odyn na reczce Teterowj o dwóch kołach, kotora ustawyczne mełet, a druhyi na Kamenycy odno koło mucznoie, druhoje stupnoie—tyie oba-dwa młyny na zamok tiahnut. Kotoryie stawy do tych młynów teper zemiane ludmy swoimy pospoł z meszczany hatiat y naprawujut; nyżły powedily zemiane, iż toiej roboty stawowoy z weków ne powynny sut czynyty, odno dey samy meszczane w tot czas, koły misto było zu-połnoie, naprawowały; lecz za toju pryczynou tuju robotu na nych ułożyły, iż teper zemiane y lude ich w myste meszkajut. A mełnycy y słupy w obejuch tych młynach neboszczyk dey kniaź biskup y kniaź Prońskyi, piniážny swoimy najmujuczcy, wrobyły, a k tomu mełnyk y miszczane toiej roboty pomahaty y derewo wozyty a inszyie pryhody zamkowye. Pytałem, szto na storożu ydet?—yno z koreczmy możet dey wczynyty, iesły by harazd lude pyły, sto kop na hod, a teper dey toho ne możet wynesty; a myto y horełku żyd Ostrożskyi Moszko w kniazia zakupuiet ne zawždy rowno: czasom za piatdesiat kop hroszey, a czasom za sorok kop hroszyi, a teper dey zakupył tolko za trydciat kop hroszey, bo wże kupcy mało Żytomyra zaymajut: wsy sia obernuły czerez pole inszoiu dorohoiu na Słobodyszcza iezdyty. A krom toho inszych dochodow żadnych na zamok ne kažut. Kotorych

dey wyszey menowanych dochodow ne tolko sam kniaź obyity sia ne możet, ale y słuh ne majet czym na tom zamku zachowaty, a k tomu, dla dokuky y obciążływosty zemian y meszczan hospodarskych, rad by y toi korczmy im postupył, odno by było opatrenyie hospodarskoje, czym by on moħł na tom zamku y obchod y pożywłenyie mity y słuh swoich zachowaty. A z meszczan żadnoho płatu na zamok nił, odno dey powynen seno kosyty odyn deń w hodu; połowycy ich kosiāt, a połowycy hrebut, a k tomu dey z kołodoju y z wełykodennym do starosty chodiat. A korczmy iesły by k rukam swim meły, tohdy by kapszczyznu powynny dawaty. A sem słuh zamkowych, kotoryie podaczky żadnoy na zamok ne dajut, odno konem słužał, a kotoryie zemły hospodarskyie pod soboiu majut, z tych dey zeml dany dajut na monastyr Preczystoy Peczerskoy do Kijewa, a inszyie bojarom zdesznym za dawanyie stacyiey y podwod na posłów, y honców, y dworan hospodarskych; pytałem, kto by pered tym zdawna dawał y teper kto powynen dawaty? Jno ziemiane y meszczane powydiły, iż koły pered tym w celosty misto bywało y k tomu seła sedely na swoich sełyszczach, tohdy dey myszczane stacyiu dawały y podwody chożowały do Czudnowa y do Zwiahła, a w druhuju storonu do Kijewa, a seła na ime: Romanow, y Korosteszow, y Łowkow, y Krosznia, kotoryie tut zemianom rozdany, w tom im pomahały. A potom dey, kak Myngyryi car mesta dobył y zwojował za Kazimira korola ieho myłosty, tohdy dey hospodar korol, baczeczy znyszczenyie mesta zdesznoho y spustoszenyie seł, od toiey stacyi y dawania podwod wyzwołył, y kotoryie łysty wyzwołenyie na to u sebe miły, tyie dey w zamku pōhorily, a teper dey my horczaky, sorok albo piatdesiat czołowika, ne tolko stacyi y podwod dawaty ne możem, ale y samy ne majem sia czym pożywyty y koney niezom zachowaty, bo dey koźdyi z nas chlib kupujem, na Wołyń y na Podole iezdeczy, y wžo dey szyia nasza od chliba ne słobodna, y iesły by tych czasow y podwodom y stacyom miły nas prynewołyty, tohdy żaden z nas w miste ne oderżytsia. A ziemiane, kotoryie otczynnyie imenia pod soboju majut, a wysłuh y ne derżał, powidajut: my dey z wekow z pradadow y dedow naszym

stacyi y podwod ne dawaly y teper ne powynny iesmo dawaty, a kdy dey gospodar tuiu newolu na nas kazet ułozyty, my wsy y z ludny naszymy procz powołoczemsia; a odnakoż powydily, iż po tyi lita, koły posły y honcy tatarskyie prychożewaly, tohdy pan starosta z korczmny podnymanyie czynyl, iałowycy y med dawał; a koły dey y nam meszczanom korczmny ostanutsia, my także możem podnymaty wedłuh możnosity naszoy. A kotoryie ziemiane wysłuhu majut y ony potomuż ubustwom y nedostatkom swoim wymowlajutsia a prypomynajut, aby także na podnymanyie posłow y honcow z skarbu piniazy były dawany tak, iako y do Kijewa, y do Czerkas, y do Kanewa dajut; a wezde pokładajut to wse na łasku y rozsudok gospodar skyi. A to iest bronnynie reczy zamku Żytomyrskoho: dełce odno newelykoie lytoie, kotoroie stoit na weży, a dwa sarpatyny zeliznych oprawłenyh nekowanyh na zemly stojat, a tretyi sarpatyn neoprawłenyi u schowaniu; hakownyc dobryh ku strelbe hotowych dwadciat y sim, odynadciat hakownyc horelyh neoprawłenyh, a kyi staroswecky i odyn, ne pewny ku strelbe; rucznyć horelyh neoprawłenyh semnadciat. Kotoryie deła, hakownycy y rusznycy teperyczny puszkar obecujet sia naprawyty, odno by iemu dostatku dano piniazy y żeliza. Porochu dełnoho możet byty za dwa kamene, a hakownycznoho porochu możet byty bolsz kamenia; a rucznoho porochu ny zernety net, ktoroho porochu bolszey wkazujet potreba, nyży inszoho, bo wsy ziemiane y meszczane rusznycy w sebe majut y strilaty dobre umijut, a porochu ne majut, a z hakownyć ne podyimajut sia strilaty. Saletry ne możet byty za try kameny, которaja zhodyt sia tolko na puszcetny i, poroch. Serky możet byty bolszey dwu komeney. Ołowia żadnoho kusa nit, bo dey nykoły z skarbu ne dawano. Kul hakownycznych sorok, a delnych kul ny odnoho nit. Form hakownycznych trynadciat, a czetwertajadciat puszetnaja; a porochownyć żadnoie nit. Puszkar odyn, na imia Zygmunt, ktoromu służba idet z skarbu po szesty kop hroszey, a po suknu lunskomu, na ktorom datku tot puszkar trywaty ne choczet: prosyt, aby iemu po desiaty kop hroszey dawano a po suknu, a onże derżył dwe zemly: odnu służebnuju, a druhuju tywunowskuju,

w kotorych zemlach derewo bortnoje iest y med na sebe łazyt. Nyżły toho puszkara na tom zamku odnoho chowaty mała iest, bo zamok welyk: czasu pryhody, oborony tomu zamku on sam odyn wczynyty ne możet, potrzeba iest podłe welykosti toho zamku naymney troch puszkarey mity. A teperysznyi puszkar deła zeliznyie y rucznycy znouw robyt y okowywajet y saletru podnymajet sia robyty, tolko potrzebuje pomocy y osmotrenia hospodarskoho. Y to też potrzeba wi-daty ospodaru ieho myłosty, iż takowoho welykoho zamku zdeszynie małyie lude w czas potreby dobre ieho osesty y oboronyty ne mohut, o czom mni ziemiane mowily: iesły by im kotory datok z skarbu ho-spodarskoho był dawany, y ony chotiat krom imeney swoich za tyie piniazy osobływy poczot na tom zamku chowaty. Prytom popyse bron-nych reczy opowidely mni ziemiane y meszczane, iż koły perwyi za-mok Żytomyrskyy zhoril za panowania starszoho hospodara naszeho, tomu odno dwadciat y try hody, za derżania starosty Żytomyrskoho pana Dmytra Alexandrowycza, tohdy dey po zhoreniu toho zamku, prysławszy neboszczyk kniaz Kostiantyn, wziat spyży horełoy dełnoy y zwonowoy dwadcat wozow, y toho iawne doswedczaty ziemianynom zdesznym, na imia Jwanom Strybylem, kotory zdesey po tuju spyżu iezdył y to peredo mnoju, posłańcom hospodarskym, y pered wsymi ziemiany iawne zeznawał, bo dey odyn zwon był welmy welykyi rat-nyy, ktoroho sławnoy pamiety Alexander, ieducz y do Bracławla zamku robyty, na weży postawył był, a druhyi kostelnyy zwon swiatoho My-kołaja także ne małyi y deła welykyie bywały, w kotoryie deła ro-biata małyie włazeczy, w hanki hrywaly. Jno dey tui wsiu spyżu kniaz Konstantyn pobrawszy, ku zamku swoiemu Połonomu odwezł czerez toho Strybyla, ktoraja dey spyża tam sia ostała, y zwon z ney wyletyi y tych czasow na zamku Połonskym stoit, iakoż y ob-raz Światoho Nykoły staryi, kotoryi zdese w cerkwy stoit, odtol z Połonnoho wydał za neboszczyka knezia Jlyi, y toy zwon miły dey samy zdesia pryprawadyty, nyżły to sia zanechało y do tych czasow. A to sut wołosty y seła, kotoryie od zamku Żytomyrskoho rozdany: nayperwey wołost Romanow, ktoraja była w zamku; z toy wołosty

była dań hroszowaja y medowaja y służba na zamok, w kotoroyi y teper iest osmdesiat służob ludey; tuju wołost uprosył sebe u korola ieho myłosty starosta Żytomyrskiy, neboszczyk pan Dmytr, y syn ieho Bohuchwał tuiu wołost derżał, y po smerty ieho żona ieho sprzedała neboszczyku kniazium Konstantynu, y teper tuju wołost derżył knehyni Jłynaja y (k) Czudnowu; z toy wołosty żadnoy pomoczy any roboty nit; wsiu powynmost ich obernuła ku Czudnowu, a na to dey żadnoy twerdosty ne majet. Druhoie—dwor Korosteszow; tot bywał ku Żytomyru, yno tot dwor uprosył sobe u korola ieho myłosty otcia—Krysztof Kmyta za pustoie, w ktorom dwore było osmnadcat słuh putnych zamkowych, z kotorych słuh posłuha y podaczki y storozha horodowaja bywała, a Krysztof dey tyie zemły porozdawał na dany y z tych zem dań sobi beret, a toje wse powynaectwo na storonu odłożył y na zamok hospodarskyy połnyty ne choczet; k tomu ieszcze kotoraja zemla bojarskaja u hran y sumeż z toju zemłej Korostyszewskoju, kotoraja zawetsia Belykowszczyna, a Krysztof z toy zemły wytysnuł boiaryna Belyka y tuiu zemlu sobe zabrał bez danyny korolewskoy; z toy zemły posłuchy y podaczky hospodarskoy nit: Krysztof ku swoiemu pożytku obernuł. Seło horodoweje Łowkow, w ktorom służb dwadciat y czotyry było; z toho seła służba y robota zamkowaja była, to wyprosył sobe Stecko Worona, oteć Zapolskich, y posadył toje seło na dany, y na zamok hospodarskyy takož z toho seła służby y podaczky nit, nadto ieszcze dity Woronyny, kotoryie imene majut u Chmełnyku y tam obecne meszkajut, a do Żytomyra pryiechawszy, tolko dan wyberut y tam prowadiat, a samy pry zamku hospodarskom nykoły ne leżat; z nych zamku hospodarskomu pomoczy żadnoy nit, any posłuchy. Folwarok zamkowyi Kroszno; to wysłużył Jwazsko, oteć Hryszków Worony Żytomyrskoho; w tom folwarku było dwanadciat służob ludey, z kotorych służba y robota zamkowaja była, a teper służby y roboty na zamok hospodarskyy nit: obernuł Worona ku pożytku swoiemu y posadył na dany y dań sobe z nych beret, a służba zamkowaja zhynuła; k tomu u hony bobrowyie sia wstupaiet y w tom iest szkoda wełykaia zamku hospodarskomu. Toyże Hryszko

Worona derżył pod soboju zemlu horodbowuiu służebnuju Kuźmy Małoho na imia Ołexiewszczyneu, ktoruju menyt sobe za Krosnywskuju; a tak kotoryi on łysty danynu y potwierzenie hospodarskoie na tuiu wysłuhu otea swojeho w sebe powidajet y peredo mnoiu ich wkazywał, yno w tych łystach ieho onoy zemły na imia opysanoy ne majet y też w tychże łystech ieho wyzwołenie od roboty y powinnoŝtey zamkowych y od dawania stacey y podwod y od inszych powynnoŝty oteu ieho y iemu ne wczynenno. Sełyszczce też zamkowoje na imia Skryłewcy, ktoroie powidajut zdawna ku zamku derżano, toie dey sełyszczce pan Wasylii Tyszkiewycz odniał y prywernuł ku zamku swoiemu Słobodyszczu. A dokonawszy mni toho popysu w tom zamku Żytomyrskym, pryszły do mene bojare y meszczane y wsy lude tamosznye, płaczływe czołom bijuczy, aby im dano woły na kilka lit, iżby im podaczok y podwod y stacyi ne dawaty, a wolno było kudy chotiy iedyty torhowaty, bo teper, powidajut, ne dozwołajut im ny među presnoho, any zweru mochnatoho, any wosku nyhde wozyty y prodawaty y prawe w zapore ich derżat, w czom sobe wełyko tesknujut y prosiat na to łasky hospodarskoy; a gdy dey taja wola y łaska hospodarskaja ieho myłosty nam budet, tohdy, powidajut, inszyie mnohyie k tomu zamku mohut sia braty y osedaty, a teper dey ny za czym inszym, odno za toju newołeju ne chotiat lude do toho zamku schodyty sia, y my dey samy, za takowym znwołeniom naszym, ne budet ły łasky y zmyłowania hospodarskoho, pry tom zamku oderżaty sia ne możem, a poydem wsy procz. To iest dokonanie wsey sprawy y posłuhu moiey koło zamków Wołyńskych y Podolskych. Pane Boże day, aby ieho myłost hospodar y ich myłosty panowe Rada tuju posłuhu moju priemnuiu w sebe mity raczyły. Na ostatok toiey ubohoy posłuhu y sprawy moiy pokorne proszu ieho myłost hospodara y panow Rad ich myłosty o łaskowoie a myłostywoie odpuszczenie, iesły bud w czom ich myłosty zhriszyl y zawynył, iżem szto odkryte y newstydływe pysał y iasne obiawył: wczynyłem to ne prez żadnyi pożytok y chwiału moju, ale naprod z nauky pisma swetoho, a potom z ros-kazania hospodarskoho; bo pysmo tak nas uczyt: „Boha boytesia, a

hospodara czytę, nedarom mecz nosyt na pomstu złodyiom, a na pochwałę dobrodijom.“ A na druhom mestcu: „ne moźet słuha dwom panom służyty: albo odnoho wozlubyt, a druhoho woznenawydýt.“ A na tretiom mistcu: „iesły bych ludem uhadzał, tedy panu Chrystu słuhoju ne byłbych.“ A wedże w czom budu zhriszyl, a w kotorych członkach promknuł, aby my ieho myłost to odpustyty, a moieho nedostatecznoho y ubohoho rozumu swoim hospodarskym naywyższym a rostoropnym rozumom poprawyty raczył. Lew Pottey, diak hospodarskyi. A dla lepszoj pewnosty toiey sprawy, toy wydymus z knych naszych kancellaryi wełykoho kniazstwa Łytowskoho, uroźonomu Frydrychu Tyszkiewyczu wydaty iesmo we(le)ły z peczatiu naszoju wełykoho kniazstwa Łytowskoho. Pysan w Warszawie, lita Bożoho naroźenia tysiacza pętsot dewiatdesiat szostoho, misiacia Oktobra piatoho dnia. Szto dla pamiaty do knyh hołownych trybunalskych wojewodztwa Kijewskoho iest zapysano Ex declaratione iudicii sui, feria secunda post festum omnium sanctorum proxima, videlicet die sexta mensis Novembris, anno praesenti, millesimo septingentesimo quinto, emanata, parti eidem affectanti extradere permisit atque mandavit. U tego ekstraktu rewizyi, per oblatam podanego, lecta, korrekta y pieczęć temi wyrażone słowy: Legi Zakaszewski, manu propria; correxi Poletyło; locus sigilli. Który to ekstrakt rewizyi, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszych grodzkich Żytomirskich iest zapisany.

Книга городская, Житомирская, записовая, годъ 1780, № 269, листъ 888.

~~~~~

XVIII.

Описание Житомирскаго замка 1552.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiątego, miesiąca Septembris trzydziestego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego królewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Felicianem Trypolskim, susceptantem przysięgłym grodzkim burgrabstwa Żytomierskiego y xięgami ninieyszemi grodzkiemi Żytomierskiemi, przyszedłszy osobiście sławetny Teodor Kadziewicz, ten ekstrakt z akt metryk koronnych autentycznie wydany, z upisaniem w nim popisu zamku Żytomierskiego, z dołożonym arkuszem papieru stęplowanego ceny grosza srebrnego iednego, do akt grodzkich Żytomierskich w oblate podał de tenore tali: Stanisław-August, z Bożey łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Żmudzki, Mazowiecki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Inf-lantski, Smoleński, Siewierski y Czerniechowski, oznaymujemy tym listem ekstraktem naszym, komu to wiedzieć należy, iż w xięgach metryki kancelaryi naszey wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego znajduje się popis zamku Żytomirskiego, za nayiaśnieyszego predecessora naszego, króla iego mości Polskiego y wielkiego xiążęcia Litewskiego Zygmunta Augusta, w roku tysiąc pięćset piędziesiąt wtórym sporządzony, y supplikowano nam iest przez panów rad y urzędników, przy boku naszym rezydujących, abyśmy ten popis zamku Żytomirskiego z tychże xiąg metryki kancelaryi naszey wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego per extractum authentice wydać pozwolili, który, słowo do słowa z ruskiego wypisując, tak się w sobie ma: Zamok Żytomirski za derżania kniazia Dmytreja Sanguszkowicza. Zamok Żytomirski skarbu hospodarskoho, sprawoiu pana Semena Babinskoho od osmy let urobten z derewa sosnowoho, swirny, baszty, horodni wsi około u try steny, ale serednaja stena wezde wo wsich swirnoch y horodeń y bakszt neszczynna na dokoń, a inde na chromuiu piad, iż pesku y hliny w seredinu nihde sypat ne możet. Około zamku na nekotorych mestcach diry pod stenu, szto kozka abo też y pes pod stenu wlezy możet, a inde hlina poodpadywała na piad, a inde też y na dwie piady od zemli. Od worotnoie weży, wszedszy w horod na lewo, do bakszty, kotoiraia stoit na uhle od rzeczki Kamianki, sem horodeń, a od toie bakszty do świrna, kotoiry stoiat od młynów od rzeczki Kamianki, dewiat horodeń, de od toho swirnia, kotoiry swireń protyw worot stoit, dwa-

nadcat horodeń, a od toho swirnia do czwartoho swirna, kotory stoit od cerkwy swetoho Spasa, desiat horodeń, a od toho czwartoho swirna do bakszty, kotoraiia stoit na uhle od dworca starostynoho, try horodni, a od tey bakszty zasia nazad do brony worotnoie czotyry horodni: z tych horodeń od weży worotnoie dwie horodni sia obodrali; do wsich swirnow stolby žadnoie net, a inde tež y pomostu net; z dełom abo hakownyceiu kilka dir ku strelbe; u swirnow ani u horodeń, kudy strelaty z hakownyć albo z rusznyć, žadnoie diry net; na swirnach y horodniach koła y kamenia y kołodiia dostatok, niźli koło zamku słonow žadnoho net y wody na obłankach net, odno dwa koryta newelikich. Liczba swirnow y horodeń: swirnow czotyry, bakszt dwie, horodeń sorok piat. Prostoronnost zamku udołž zamku szestdesiat y dwa saźnia, a w szyryniu piatdesiat y piat sažon. Uzwod u bronie až k hore tiahnet; lancuhy u neho dwa dobryie, pod uzwodom strelby net; podłe uzvodu po obejum storonam diry—mohut psy chodyty pod wežu worotniuju, iż weža na stolpe zbudowana. Budowanie w zamku: cerkow swetoho Nykoły; pop u niey Wasiley, swetłeczka, a komora, a seń w serediny; wseho domu udołž pułosma saźnia; izdebka storožowaja, pohreb, u połtora saźnia. Woda: wody w zamku net, ani kołodezia; ani bywało; wodu až z rzeczki Kamenki pod zamkom berut y trudno welmy o wodu, až z wełykim kosztom možet byt kołodež abo potaynyk do rzeczki. Broń zamkowaja: delce spižnoie na kołach prostych sem piadey, dve diry w nem, ku strelbie nehožeie, kula do neho iak kuračeie iayce; sarpatynow železnych starych, horełych wže try razy, z železnikami, try po dewiaty piadey, nehožych ku strelbie dwa, a z treteho može byt strelba, niźli nekowan; hakownyć wsich sorok czotyry, a promežku nich odna spižnaja, form dewiatnadciat, a kul do nich dwisti desiat, a horełych hakownyć trynadciat: nekotoryie, oprawiwszy, mohut byty ku strelbie pryhožyje, rucznyć cełych z kožmy try, a horełych odna; rur trynadciat. A ostawili iesmo ieszcze, wezuczy z skarbu hospodarskoho z Owruczoho do Žytomira, hakownyć dwanadciat; to wsich hakownyć dobrych, ku strelbie hodnych, piatdesiat y šest. Poroč; porochu hakownyczoho faska, a inszoho nikakoho net: starosta na swoiu

potrebu wziął porochu rubléného rucznyczného semdesiat funtow, to odložtyy majet. Saletra: saletrý pułszosty solanki, a ieszcze fasoczka pońnaja, iako by poł baryły. Swineć: swincu sztuka welykaja, trema końmy przywezona lete, a w podeymy—szest czołowieków podniaty mohut, a try sztuki—kožduju z nich czołowiek mozet podniaty, swincu, iako, trywoha była, rozdano meszczanom tamosznym piatnadciat funtow, to odložtyy maiut. Schowanie na tyie reczy welmy zło y dirawo y nedobre nakryto. W horodni poroch tołkut wodoju u stupe młynowoy: tołkaczów czotyry—mozet ubiti odyn tołkacz od hodyny do hodyny kameń porochu. Klucz od porochu derżył puszkar, podan iemu od toho czasu, gdy zarubił ieszcze kniaź Janusz biskup, a potom y uwiażczye Leynartowicz iemuż podał, a my podali podstarostemu tamosznemu a zemenynu starszomu, Harasymu Haleckómu. A gdy też stary zamek, za derżania pana Dmytreja Kmity, žhoreł przyhodoju, sam soboju, ludy rozyszłysia po zamkom okolicznym, a kniaź Kostiantyn, powedajut, z požaryszcza toho wziął spiży zwonowoie y puszczenioie dwadciat woz do Ostroha, bo zwon był odyn, kotoryi wyszey stojacza czołowieka, zwali iego ratnyi zwon, a piat delec spiżnych pod herb welikoho kniastwa, a try puszki spiżnych że welikich byli po półtora saźnia, to wse pobrał. Puszgary: puszkar, imeniem Żygymont, sam z Prus, a oseły u Żytomire ieszcze za neboeczyka biskupa kniazia Janusza, beret na hod desiat kop hroszey, a sukna luńskoho piat łokot, powedił: za Horeckoho hod, a za teperesznoho starosty try hody, iak iemu myta nie płaczono; tot puszkar wynen odu poroch robyty z dostatku zamkowoho. Hora zamkowaja: pod zamkom hora dosyt wysoka y prykra: skały dwe tretyny, a tretyna zemleju, ino y tam row dosyt hłubok, prystupu net, niżli tolko od mesta iednoie storony y to czerez row hłubokyi, a z inszych storon skała iak utiata; prystup otowsela trudnyi. Hory zamkowoie rublaczzy steny, so wsich storon tesniaczy zamek, upuszczeno inde na pół saźnia, a inde y na sażeń, a y tak zamek tot ne mozet byty osażon ludmiż tamosznymy. Most zamkowyi. Most zamkowyi na palech dubowych, uweś dobryi y wmoszczonyi harazd, wroblenyi za hroszy skarbu hospodarskoho, trid-

ciat y szest kop na to wydano, powedyli nadworecy. Budowanie pered mostom zamkowym: izba czornaja z seńmy a kuchnia staraia, storozha zamkowaja. W zamku storozha: klikuny try: w deń posłuhujut, a w noczy kliczut, starosta im płatył po trv kopy hroszey z korczmy, a w deń z mesta po czołowiku radom sterehut na weźv worotnoy od pola; u worot ostrożnych storozha mestkaja, naymaiut wsi, chto kolwiek w ostroże y za ostrohom żywut, iak ludy hospodarskyie, tak kniazkije, panskije y zemianskyie, popy y ludy ich, a brona odna u ostroha wedłuh roskazania hospodarskoho, obran od nas na prysehu sprawedywe powedaty meszczanyn Żytomirskyi otcycz tamosznyi mestkij Bohdan Petkiewicz. On powedił, iż seła kniazskiie y panskije y zemianskije, koli ieszcze ne byli pusty, z každoho seła riadom po dwa czołowieki na nedelu k zamku na storozhu dawali; tyie dwa storozhy w deń u worot sterehiwali, a w noczy na zamku klikowali. Storozha polnaja. Storozha polnaja bywała na poli u dwadecat miłach, dawywano z skarbu hospodarskoho po trydecat kop hroszey; od czotyrech hod, iak kniaz starosta naiechał, tak ne dajut. Powedyli też zemiane y meszczane tamosznye, iż storozhy ne welmy wełykaia potreba, bo nikoli storozha ne wstereżet, a chotia też y podsterehut Tatar, tohdy do zamku wticz y pered nimy ne mohut, iż kryi kudy beczy (sic) dajucz y westy net, a dowedanie westy słuhy zamkowyje, kotoryie niżej imeny popisany, tyie winni hde kolwiek iechaty, westy sia dowedaty. Robota ostrohowaja: Ostroh winni robyty wsi, chtokolwiek w ostroze y około ostroha żywut. Robota starodawnaja zamkowaia. Tot też prysiahłyi meszczanyn, Bohdan Petkiewicz powedił, iż zamok y most zamkowyi winny byli robyty seła wsi Żytomirskoho powetu, iak hospodarskyie, tak kniazskije, pańskije, ziemiańskije y boiarskiie, nim ieszcze pusty byli, a zapusteli ad szesty, od semy, od osmy desiat let, a inszyie bliżey, a inszyie ieszcze daley; kotorym sełyszczam imen mohlismosia dowedaty, niżej sut opisany, y szto z rozdania hospodarskoho od toho zamku otyszło, y szto ieszcze ne pusto, wse iest niżej menowite dołożono. Bojar, szlachty powynowastwo. Boiare, szlachta winni pry woiewodie Kijewskom, iak ich oboszłet, abo pry starostie tamosznem Żytomirskom

na posłuhu hospodarskujy iechaty, a z dobroie woli swoieie y pry podstarostiem tamosznim iezdiat. Wynnost słuh y meszczan ku służbie hospodarskoy: Słuhi putnyie y meszczanie winni iechaty na pohoniu za Tatory z starostoiu y z uradnykom ieho, a na poli pry nych leżaty ne winni. Wynnost meszczan: Meszczanie hospodarskiee winny ieno kosyty na zamok deń odyn y zsuszyty, a wozyty ieho na zamok ne winni; podwody y stacey dawali meszczanie, a oni za to derżali koreczmy wolnyie, niżli za derżania kniazia Pronskoho koreczmy od nich odniato, a perestali podwody i stacey dawaty, iak zamok zhorik za pana Dmytreja Kmity; a gdy kniaz biskup zarubik zamok, w tot czas ich na woli osadik, predsia oni y do seho czasu podwod ani stacey ne dajut, bo też y dat nikomu, niżli y teper oni podwody y stacey dawati podyimujut, iesliby zostawleny byli pry koreczmie; iakoż staryi hospodar korol Zygmunt sławnoie pamiety dał był im koreczmu, na sztoż oni y list ukazywali. Posły: Posły korolewskiee koli idut, berut siłoju podwody y stacey, meszkajut też po try y po czotyry dni y po tydniu; Tatarowie także meszkaiut, kudy chotia chodiat około zamku y mesta, a zwłaszcza pan Rotomski odnoho razu tydeń leżał, a druhoho razu za podwody meszczan imał y wezeł, y za Teterew reku zawedszy, puhami bik, aż sia odkupili ludi pana Hornostaiewy, na imia Seliwon a Woblyi, po dwadecat hroszey dali; w tohoż Seliwona konia wziął czałoho, czotyry kopy hroszey iemu dawano, a klaczu mestkujy wziawszy, y ne wernuli, a woła potkawszy zemianskoho Steckowa Pilipowickoho u woze, zrubawszy na czasti, yz soboiu powezli, a staceya im predsia dawana: iałowica, husi, kury, owes, seno; wradnyk tamosznyi Murza to wse zoznawał. Koreczma medowaja: Starosta teperysznyi koreczmu medowuiu po dwa hody zaprodawał, a brał na hod po stu kop hroszey. Koreczma horełczanaia: Koreczmu horełczanuju też zaprodaiet po piadesiak kop hroszey na hod. Myto od kupcow państwa hospodarskoho, tubylecow, gdy iedut a listow bezmytnych u siebie ne maiut: Myta od woza po dwa hroszy daiut na zamok, a podstarostimu obestki pułhrosza; a kotoryie kupecy, pryiechawszy, tut sia składauiut y torhuiut, tyie daiut od kopy po try hroszey. Myto od karawana:

Gdy korawan idet, tohdy desiatyi hrosz, to iest od kopy szest hroszey. Szoł korowan odyn za derżania kniazia Pronskoho, Turkowe z Moskwy, a druhi korowan szoł za kniazia Koreckoho; od dwadcat let wseho dwa korawany szli. Myto solanoie: Solanoie myto berut na zamok od woza po dweste hołow, a ten bywaiet s potrebu na starostu tamoszneho na koždy hod. Myto rybnoie: Od boczki solonoie ryby po dwa hroszy, a chto szynkuiet ryboiu, hrosz daiet. To od czużych; a od swoich—ryba trydciaataia. Solonoie abo też wiałoie: toie myto na dwe cerkwi: manastera Uspenia swetoie Preczystoie y na druhuiu cerkow Rożestwa swetoie Preczystoie z weku idet. Pomirnoie od zboża y od medu: Chto zboże iakoiż kolwiek mimo wezet, od woza po dwa hroszy, a chto by merył na meste prodaiuczy, od czetwertki po dwa peniazy, a od wedra medu po dwa peniazy. Toie pomirnoie chożywało pered tym na kosteły tamosznye Żytomirskiie, a teper, iako zapusteli tyie kosteły od osmdesiat let, berut na zamok. Pożytki zamkowyie: Wina y peresud, wodłuh statutu dochowanoho w meste, po dwa hroszy, a z mesta pomitnoho (sic). Kunicy zmirskiie: Zmirskaia kunica, ieśli sia uriadu dopustiat, dwanadcat hroszey, a ieśli sia ne dopustiat, to niczoho. Kunicy swadebnyie: Od dewki, ieśli z mesta albo z wołosty poydet poddanaia hospodarskaia za ludey kniazskich, y pańskich, y ziemianskich, y bojarskich, dwanadcat hroszey, a ieśli meży siebie, to niczoho na zamok ne idet, krome storożu parkanowomu na soroczku try hroszy; a od wdowy także, ieśli z mesta abo z wołosty poydet poddanaja hospodarskaja za ludey kniazskich, pańskich, ziemianskich y boiarskich,—kunicy na zamok puł kopy hroszey, a ieśli meży siebie, tohdi także na zamok niczoho ne idet, iako y od dewki. Pasznia zamkowaia. Pola zamkowoho od ostroha udoż do dubrowy, kotorui prozywaiut Stawrów,—mila zawedniczaia, a wpoperek—puł mili małoie. Toie pole meszczanom wolno pachat, a ziemiane y poddanyie ich, katoryie paszut, tyie daiut na zamok desiatynu z ozimyny y iaryny wsiakoi; toie desiatyny prychodyt sto kop, a ynohdy menszey. A chtokolwek pryidet do mesta a wschocze selytca na zemli zamkowy, chotia u ostroze aho za ostrohom, bud hospodarskyi, bud kniazskij,

pańskij, ziemianskij y meszczańskij czołowiek, obwestki na zamok dast dwanadcat hroszey, krom otczyznych dworyszcz: kniaźskich, pańskich, ziemianskich: z tych obwestki na zamok ni żadnoie net. Koni z dyków y szlachowszczyna: a chto konia z dikow wybiet, iesli na gospodar-skoj zemli, tohdy po połowicy zamok sia delit z tym, chto iego wybił, a iesli na ziemianskom abo na boiarskom, tohdy po połowicy czyia zemla. A na szlachach chto szto na czyiey zemli znajdet, tymże oby-
czaiem, iako koni, po połowicy tomu, chto naydet, a czyia zemla. Młyny, stawy, hatki zaniatyie: Odyn na Kamency pod zamkom, a druhyi na Teterewi od zamku z werstu wideti; na Kamency—koło stupnoie, szto proso tołkut, a na Teterewie dwie kole, obe młynowyie. Berut wymerki desiatuiiu merku od młynów y stop. Dobrych let, gdy pasznia roży-wała, a meluczy tu wozywano muku do Kijewa y do inszych zamkow prychożywało, tohdi z młyina wychowanie chlebom na sorok osob, bo sut prywozywano mołoti y z Czudnowa, y z Słobodyszcz, y z in-szych seł, szto po Teterewi; a teper Żytomirey inde zboże kupuiut, iezdiaczy, tamże y melut. Z tychże młynow, werchu pisanych, mliwa na obe cerkwi po dniu w nedeli: na zamkowuiu cerkow swetoho Ni-koły mliwa semyi deń, u młyne na Kamency od hodyny do hodyny, szto pod zamkom młyn; na druhiu cerkow swetoie Preczystoie Uspe-nia takoże semyi deń od hodyny do hodyny mliwa u młyne na Te-terewie. Dwory y placy pańskie y ziemiańskie, boiarskie u w ostrozi: pan Hornostaiew, paneie Olizarowoi Wołczkowicza, Jesufa Nemiryca, Harasyma Chaleckoho, Stryblew, Hrycka Woromin, Tiszy-Bykowskoho, Steckow a Mikołajew Hnewszewiczow Korczowskoho, Stecka Filipow-skoho, Preżowskoho, Semena Szczaniewskoho, Mefedkow. Meszczane gospodarškiie Żytomirškiie: Bohdan Petkowicz otczyecz, Marko z Połon-noho, Chodor Karpowicz, Chodor Turczyn otczyecz, Seliwon Prychożyi z Bobruyska, Paweł Skoczko z Połonnoho, Hryman Miskowicz z Owruczo, Mikita Slesarów z Wołynia, Suproń prychożyi, Stepan Chaleiwicz z Turowa, Maxym z Mozyra, Małyi Słuczani, Michał Bobruianin, Paweł s Kopyła, Zanez z Korca, Janowec z Owruczo, Jwan z Owruczoż, Jedec z Owruczo, Kuźma Bobruianin, Hrydko

z Kopyła, Szczerbacz z Bobruyska, Macko z Owruczoho, Michał z Owruczoho, Jwan z Owruczoho, Lewon z Hłuska, Maxym z Milatyna, Macowka z Milatyna, Maroczko z Milatyna, Olexey Styrtta otczyecz, Jwan z Słobodyszcz, Łukian Nelipowicz, Wasyl Pronewicz otczyecz, Chilec z Titkowa, Wakułka z Owruczoho, Senko Suhajewicz, Miszko z Moszczanicy, Jwanec z Łucka Koszel prozwiszczom, Jewsey Kolesnik, Tisza z Łucka, Tereszko z Połonnoho, Wasilec z Żorawna, Jaszko Czorbotkiewicz, Jwan z Litwy prychożyi, Martyn z Owruczoho, Pan-teley Jepancza, Jwan Naumowicz, Zadko Olszanikowicz, Kuźma prychożyi, Hirka Naumowicz, Łukasz Jepancza, Tymosz prychożyi. Słuhi zamkowyie pry meste meszkajut, niżli podaczok z mestom ne tiahnut; słuhi zamkowyie winni iako na służbu hospodarskuiu z starostoiu tamosznym y wradnikom ieho iechati, tak westey sia dowidowaty, tak y wo wsich potrebach, hdekolwek im roskażut starosta abo wradnik ieho iechati, a ieśli ich z soboiu berut hdekolwiek na dorohu wełykuiu, tohdy winni im strawu dawati. Słuhi na imia: Stepan Czornyj, Jwan Mikulicz, Klim Miszkowicz, Mikita Zankowicz, Horain, Kazdontowicz, Kuczuk, Perekunowicz, iako prychożyie na Syczowszczynie; a toie Syczowszczyny połowynu derżał na służbie konnoy Procko Zelinik, ino ieho kniaź Korecki, budyeczy na tot czas starostoiu, oddał zemeninu hospodarskomu tamosznemu Juchnu Woronie, iednaieczy ieho za boy, a toho otczyeża Procka ottol sohał; teper tuiu zemlu derżył brat Juchnuw Chrycko Worona a pustotina służebnaja Kłockowszczyna w puste leżył. Ludi kniaźskiie, panskiie, ziemianskije, bojarskiie, kotoryie żywut uw ostroze y za ostrohom, chotia kotoryie y w selach meszkajut, a predsia domy swoi w meste majut, ludi Tyszyny: Jwanec Zankiewicz, Ancuch prychożyi, Jakow Słuczaniin, Maneczur Czornyszewicz, Omelian Hłuszenin, a podaczki dajut z selyszcza Hosena osmdesiat hroszey a try kadi medu Steckowy a Mikołaiewy Hnewoszewiczom. Ludi sami: panowe ich za hraniceju u Mełniku żywut y tam słužad, a imenia y ludy swoi w Żytomiry majut: Demid, Anton, Jwan Dubel, Martyn Prockiewicz, Jwanec Prockiewicz, Olexey Laskun, Jwanec Botwinie, Ostap prychożyi, Senko Zapadnicz, Stepan Szostak,

Mitok Wakulicz, Opanas prychożyi, Bohdan prychożyi. Na tot czas samych y ludey ich ne było, nemohlismosia o dani dowodat. Ludi pana Hornostaiewy: Mitko Szczerbinicz, Petr Toksty, Hryniec brat ieho, Jlia Szczerbinicz, Protus Hrynewicz, Tyszko Protusowicz, Roman Protusowicz, Jwaszko Pawłowicz, Korotki, Pawłowicz, Denis prychożyi, Chilec prychożyi, Semen prychożyi, Podaczki dajut z seliszcza Tulin-skoho czotyry kadi medu, toie seliszcze dwe mili od zamku. Ludi Strybelewy: Chodot Stepanowicz, Chwedor Denysowicz, Maxym Deni-sowicz, Jwanec prychożyi, Konon prychożyi, Semen Suchta, Roman Tyncewicz, Klim Chaleiwicz. Tyieź ludi z seliszcza Pilipowskoho y z Kiczkerewskoho, z Werłokowskoho, Worsičkoho, z Nowoselskoho dani dajut szest kadey medu. Tyie wsi seliszcza od zamku u szesty milach. Ludi paneie Olizarowoi Wołczkowicza: Paweł Serhiewicz, Fedko Wo-ronowicz, Ostap prychożyi, Sawko prychożyi, Stepan prychożyi, Romanec prychożyi, Zańko Kozakowicz, Hryneć Nowak, Małutko Stepanowicz, Charyton Lichaczewicz, Waśko Belikowicz, Mikita Tołkaczewicz, Minko Nesterewicz, Jałow Holeneszczowicz, Wasyl Soroka, Zańko Horodecki, Jhnat Kapusta, Tołkacz, Maxymowicz, Tereszko Horaczka. Ludi Je-syfa Nemiryca: Wasyl Desynicz, Fedor brat ieho, Bendey otaman z seliszcza Czerniechowskoho; dani dajut pułtreti kadi medu; toie se-liszcze try mili od zamku. Ludi Harasyma Chaleckoho: Maniuk Beli-kowicz, Dawid Maniukowicz, Wasyl ieho brat, Daneć Stepanowicz, Tyszko brat ieho, Wasyleć Pasynkowicz, Małysz prychożyi, Kasper prychożyi, Pawełeć Jlich—dani dajut z seliszcza Jwanowskoho, piat mil od zamku, try wedra medu a sorok hroszey; Panas prychożyi, Tomasz Kozłakowicz, Senko Suchonok, Mefedko prychożyi,—dajut z seliszcza Kołodejewskoho, try mili od zamku, dwe kadi medu a dwad-cat czotyry hroszey; Hryneć prychożyi, Kost prychożyi, Jewtuch pry-chożyi, Jwanec Maniukowicz, Chilec prychożyi; tyie dajut z seliszcza Wilska a z Chotenowicz, dwe mili od zamku, pułtory kadi medu a trydcet czotyry hroszey, a osobliwie daiut na manastyr tamosznyi dwe kadi medu. Ludi Korczowskoho: Panteley Japoncza, Jwanec Naumo-wicz, Hira, brat ieho, Zadko Olszankowicz, Kuźma prychożyi, Łukasz

Jeponczyi, Tymosz prychożyi, Juszko Czobotkowicz, Senko Suhajewicz; tyie ludi dajut z seliszcza Korczowa a z seliszcza z Mineykowicz try kadi medu; tyie wsi try seliszcza od zamku szest mil. Ludi Preżowskoho: Maxym prychożyi, Maiowka prychożyi, Minko prychożyi; tyie dajut z seliszcza Prezowa, mila od zamku, poł kadi medu. Ludi Stecka Filipowskoho: Łukianeć prychożyi, Netepec prychożyi,—dajut dani z seliszcza Filipowskoho, sem mil od zamku, dwie wedre medu. Jmenia paneje Olizarowoie Wołczkowicza y syna ieie Jwana. Seło prozwiszczom Toporyszcze od zamku sem mil, czołowieka desiat, daiut podaczki try kopy hroszey, a počzetwertu kadi medu; seło Szerszniewiczzy, osm mil od zamku, w niem dwa czołowieki, daiut piatdesiat piat hroszey a kad medu; seło zakupnoie Horodiszczsko, sem mil od zamku, słuh putnych osm, a dajut počtory kopy szest hroszey, a dewiatyi czołowiek tamże dajet poł kadi medu a dwanadcat hroszey; seło Sołdiry, sem mil od zamku, w niem słuh piat, a przedse dajut dwadcat piat hroszey; seło Starowiczzy zakupnoie, desiat mil od zamku, w niem czołowieka czotyry, dajut počtory kopy hroszey a medu try kadi; seło Tatarowiczzy—wysłuha neboszczyka muža ieie pod Kijewom, osmnadcat mil, try potuhi w niem, dajut dwie kadi medu; seło Hłyškiewiczzy, w niem czołowieki czotyry, dajut sto hroszey; seliszcze Wołyncy, szest mil od zamku, pusto leży. Hrycka Woronowicza seliszcze Trojanowcy, try mili od zamku, w niem try potuhi, dani dajut počtory kadi medu; seło Mokraticzy, dwie mili od zamku, w niem dwie potuhi, daniey dajut try wedry medu; seliszcze Krosznia—wysłuha, poł mili od zamku, w niem potuhów try, daiut sem weder medu, a służebnych potuhow czotyry, daiut z nich try na cerkow zamkowuiu swetoho Nikoły dwie kadi medu a poł kopy hroszey y bobra, a czetwertyi czołowiek na cerkow swetoe Preczystoie dajet počtora wedra medu; na zemli bortnoy Sehantolinowszczyne odyn czołowiek dajet dwie wedry medu; seliszcze Szumsko, dwie mili od zamku, w niem potuhow sem, dani dajut try kadi medu, a w werchu pisanom seliszczy Kroszni zemlicu bortnuju swoim nakładom sam robił; koli leto dobroie, tohdy kad medu, a czasom bolszey abo men-

szey. Na rekach: Teterewy, na Kodni z otczynny hony bobrowyie, na hod bobra abo dwoch y trech, a inszoho hodu ni odnoho. Semena Szczeniowskoho seliszcze, try mili od zamku, odna pasznia, ludey net; paszniu paszet naymom. Mefedkowo seliszcze, prozwiszczom Mefedkowoż, szest mil od zamku; pasznia; paszet ieie naymom. Tyie wsi zemiane y ludi ich wsi, chotia y w selech meszkajut, a predsia dla popołochu Tatar lete a zime ustawiczne w domoch w meste żywut. Seła, kotoryie pered tym na zamok bywali. Seło na imia Romanow od Żytomira osm mil; powedili tyie meszczanie tamosznyie, iż uprosił sławnoie pamety hospodaria korola Alexandra ieho myłosti pan Dmytrey Kmyta, buduczy na tot czas starostoiu Żytomirskim za pustoie; a y w tot dey czas było w tom sele ludi, kotoryie winni byli zawždy weżu worotniuiu poprawlaty, ale predsia znouu ne robili, a dwa dni na wesne orali, dwa dni seno w osen kosili y dań dawali pułosmnasta kadi medu, a teper toie seło derżył knehini Jlinaia ku Czudnowu, iest ich czołowieka piatdesiat; od toho czasu żadnych robot ani powynowastwa ku zamku ne czyniat, ani do osady k zamku Żytomirskomu ne bywajut. Seło Koroszteszów, piat mil od zamku; dano, powedajut, Kmitie Krzysztofu otcu od korola Alexandra hospodara ieho miłosti za pustoieź y teper desiat czołowieka y z sochami y z kłaczami na zamok służyli, a daley k zamku żadnoie roboty ani oprawy ne czynili; oddano w totże czas. Seło Łowkow, dwe mili od zamku, dano Hnewoszu Woronie za pustoieź, powedaiut, y teper desiat czołowieka tajaź tiahł, szto y w tych selech; a roblenia zamku abo oprawlenia horodeń toho ne bywało; teper derżat syny iego, Stecko a Mikołay, a sami żywut za hraniceiu, u Chmelniku. Tohdyż oddano seło Krosznie bratu ieho Jwanu Worone, dano za pustoieź y teper szest czołowieka tujuź tiahł tiahnuli k zamku, a robot abo oprawlenia także ne bywało. Seliszcze Jwanowcy; to było seło kosteła rymaskoho matki Bożoie u Żytomiry; kotry wże zapusteł kostieł, Alexander korol ieho miłost oddał tomuż Hnewoszu. Seliszcze Popowiczy było kosteła swe-toho Mikołaiia u Żytomiriż; z toho seliszcza chożywało dani puł kadi medu, a teper, iż kosteła net, tohdy tyie, kotoryie naymity chodiat,

tuju puł kadi na zamok dajut. My tedy król, do pomienioney suppliki łaskawie się skłoniwszy, zwyż wyrażony popis zamku Żytomirskiego z xiąg przereczonych metryki kancellaryi naszej wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego ekstraktem stronie potrzebuiącey wydać y dla większey wagi pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć rozkazaliśmy. Dan w kancellaryi naszej wielkiego xięstwa Litewskiego, dnia 20 miesiąca Aprila, roku pańskiego 1780 (MDCCLXXX), panowania naszego 16 roku. U tego ekstraktu, per oblatam podanego, podpisy rąk tak iasnie wielmożnego podkanclerzego, iako y metrykanta Litewskich, przy pieczęci temi wyrażone słowy: Joachim Chrebtowicz, podkancler wielkiego xięstwa Litewskiego. Felix Szubert, metrykant Litewski, manu propria. Locus sigilli. Przypisek zaś tak się w sobie ma: Za sprawą iasnie oświeconego Joachima na Szczorcach, Ziembinie y Wiszniowie, hrabi Litawora Chrebtowicza, podkanclerzego wielkiego xięstwa Litewskiego, sądowego Orszańskiego, Łosteńskiego starosty. Który to ekstrakt popisu zamku Żytomierskiego, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, Żytomierskich iest zapisany.

Книга вродская, Житомирская, записовая, годъ 1780, № 269; листъ 896 на оборотъ.

XIX.

Описание Луцкаго замка 1552.

Roku tysiąc siedmset ośmdziesiąt drugiego, miesiąca Julij dwunastego dnia.

W roczki sądowe, grodzkie, łuckie, od dnia ósmego, miesiąca y roku, wysz na akcie wyrażonych, przypadłe y sądownie odprawować się zaczęte, przedemną, Woyciechem Pinińskim, stolnikiem Krzemienieckim, podstarostą grodzkim Łuckim, y xiegami niniejszemi, grodz-

kiemi, Łuckiem i comparens personaliter urodzony Jozef Tyczyński, ten ekstrakt z xiąg metryk koronnych, z wpisaniem w nim popisu zamku Łuckiego, w roku tysiąc pięćset pięćdziesiąt drugim, na papierze ordynaryjnym, z podpisem ręki iasnie wielmożnego podkanclerzego, przy pečęci koronnej, na wosku czerwonym wyciśnionej, sporządzonego, ratione introcontentorum do xiąg niniejszych, grodzkich, łuckich per oblatam podał, którego popisu osnowa takowa: Stanisław August, z Bożej łaski król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Jnfłantski, Smoleński, Siewierski y Czerniechowski. Oznajmujem tym listem ekstraktem naszym, komu to wiedzieć należy, iż w xięgach metryki kancelaryi naszej wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego znajduje się popis zamku Łuckiego, za nayiasniejszego praedecessora, króla iego mości Polskiego, wielkiego xięcia Litewskiego, Zygmunta Augusta, w roku tysiąc pięćdziesiąt wtórym, sporządzony, y suplikowano nam iest przez panów rad y urzędników naszych, przy boku naszym rezydujących, abyśmy ten popis zamku Łuckiego z tychże xiąg metryki kancelaryi naszej wielkiego xięstwa Litewskiego per extractum authentice wydać pozwolili; który od słowa do słowa, z ruskiego wypisując, tak się w sobie ma: Zamek Łuckoi za derżania kniazia Andrea Koszyrskoho. Zamek sam murowany weś. Nayperwey weża worotnaja, ktoruiu powynny kryty wołost Kobryńskaia; na tot czas pokrytie welme staroie y opadło. Od toje wieży worotnoi wszedłszy w zamek, na lewo stena wsia aż do weży—władczynnia; oblankowanie dobre uprawłeno z skarbu hospodarskoho. Taia weża władczynnia dobre też opravłena y nakryta; od toi weży władzynoy aż do tretiej weży, kojaia stoit od reki Styru, stena stoit bez oblankowania, hoła; tuju też weżu winni kryty Kobryncy, ale na tot czas oblankowanie welme stare y opało; a od toie tretiej weży aż do domu derewenoho, który stoit w stene, także stena wsia ta iest bez oblankowania, hoła; a od toho domu derewianoho do pałacu murowanoho, który stoit zasia nazad podle weży worotnoie w stene, także taż stena stoit ne kryta bez oblankowania y hrebeni na muru wezde sia porysowali. Pałac ho-

spodarski murowany. Tot pałac hospodarski począł sprawowan byty od byskupa Łuckoho, nebożczyka kniazia Falczewskoho. Tohoż pałacu murowanoho w dołżyniu, iak w steni stoit, dwatciat ośm sażeń, a w szyryniu pałacu szyść sażeń, a w wyższyniu useho ioho od zemli aż do werchu deset sażeń. Na tot ezas pokryto po włoski czastuju wiazu y. czerepiczaju polewanoju; gmachi w nym dwa, po czetwertuju (sic) schowanie na dole cztery, a na hore cztery. Niżli ieszcze w nim niczoho ne hotowo; kamienia tesanoho do dwery y do okon iest nahotowano podostatok; weży wsi od zemli aż do posiabitiia derewianoho w sebe wyszyny maiut piat sażeń, a stena oblankowaja wyszki aż od zemli gore koło zamku cztery sażni z hreheniami. Budowanie w zamku: cerkew murowanaja swiatoho Jwana Bohosłowa, dom w stene budowana derewianoho, to iest switlicy dwie na podkłętach sosnowych; meży nimi seń deszkoma pobita; pered senmy ganok. Teież choromy syndety (sic) kryty, niżły wże pokrytie wse pohnyło. Wodle toho domu przystawłena swetłyca, naprotyw—komora na podkłętach, meży nymy seny. Ty choromy napoł zhnyły wże, bo też ich nyczym ne nakryto. Podle tych na drugey stronie chorom świetliczka na potkletyie, naprotywko ganok syndeto (sic) kryto, y to te stary choromy; kuchni dwie derewianych: odna z nych drancyiamy kryta, a druhoi połowica drancyiamy kryta; obydwie napoły zhnyły. Dwor władyki zamocznoho. Broń zamkowaia. Deło spiżnioie stoit pred zamkom u pryhorodku bez pokrytia, łoże okowane po starosweckiey, ałe wże zhnyło; koła okowany były, niżli z nych szyny mało ne wsi obydrany; samo wdołż połdewiaty piady; lewkowy hołowy z neho czotyry wylity; kula do neho troch piadey około, a wsiech kul do neho kamennych piat. W zamku powiet z dwóch storon ku muru pryhorozono a z tretzey storony dwery bez zamka y zaszczypok, a z czetwertoy storony nyczym ne pryhorodzano. Pod toie powetoiu deła stojat spiżnioie okowani samo w łoży po starosweckiey, odnym obruczom derżyt sia w łoży, a try obruczy obłamany y łoże staroe; koła w neho, niżli z kołodicy buchwy zabrany, lewkowe hołowy w neho nyżły dwie; wdołż ioho ośm piadey; kula mała by byti do neho pułtretiey piadey, niżli kuli do neho

žadnoie net. Deło spiżnoie także po starośweckiey okowano w łoży y koła okowany, pod herbom Pohonyu, wzdół diewiaty piadey, wylity z neho dwa ucha, z koły żelaznemi, kula do neho mała by byty pułtreti piady około, niżli kuli do neho žadnoi nit, a z koł wsi buchwy zabrany; osi pod wsimi deły nowyie, niżli deła odno na osiech stoiat, a ne kowano žadneho. Deło spiżowoie tym obyczaiem iako mozdziiry, w łoży staryi; obruczy cztyry z neho zniatyi, odne odnym sia obruczom derżyt w łoży, a łoże zhnyło; koła nekowany; wdołż ioho piat piadey, herby na nym (изображение реба) tym obyczaiem, samo z trema uchy, a kolca w nych net žadneho—obebrany; kula do neho około czotyry piadey, a kul do neho wsich dwatciat iedna. Deło spiżowoie na weży od mesta, kotoraiia sływet Władycznaiia: łoże okowano po staroświeckiey na kołach prostych y lychych welme; wylity z neho dwie hołowy lewkowyye, niżli odbyta odna hołowa y kolca wyniato, a druhaia teper ieszcze z kolcem iest; łoże samo shnyło; wzdowż ioho pułosmy piady; herby na nym tym obyczaiem (изображение реба), kula do neho mała buty pułtreti piady około, niżli žadnoi net. Deła spiżnych dwoie; kula do oboch rowna, niżli odno dowszeysze ośm piadey, a druhoie pułosmy piady; łoża starośweckieje, koła w nych prostyie, ałe wse wże pohnyło; kuli do nich iak u kaczoie iayce; do obuch tych—kul żelaznych, oblytych swincem, dwatcet szest. Dieło spiżnoie na wieży worotniey, w łoży prostom y koła prostyie, y wse pohnyło, a wzdół ioho dwanadcit piadey; kula do nioho iak husiatoie iayce, a kul w nich żeliznych, swincem oblitych, do neho szisnatcit. Dieła dwa, zpiżnoiež odnoie formy starosweckie, w kołodach przyprawłeny, na prostych kołach, wse pohnyło; wzdół ich po pułosma piady; kula menczey kurczoie iayce; kul do oboch nich szisnatcet; dełce spiżnoie odno, hołowneju łożyt, skrywleno welmy: powedajut, iak horod horeł, z weży spadło; wzdowż ioho piat piadey, a kula iz hołubnoie iayce; spiży delnoie piatdesiat dwa kameni; deło było, ałe sia roztopyło. Form do wsich menszych dieł tolko odna kamennaia; u inszych wsich puszkar powedił, iż ich rozterali. Hakownicy. Hakownyc w nych szystdesiat piat, meży tymy hakownicamy u niekotorych kurków niet; kijów do strelania piat; kul

do hakownyc y do kiew dweste y piat, a form tylko dwie żeliznych, a kamennych też dwie, a do inszych hakownie form net, a prochownice do wsich hakownic y do kijew wszech odna. Porochi. Puszcznoho porochu dwi solanki, hakownycznoho desiat funtow, ale też rucznicz niet. Sera. Sery wseie dwatcat funtow. Salitra. Saletry odno tretina solanki. Swinec. Swincu sztuka, szto czołowiek może od zemli podniaty, a dwie sztuki menszych: obedwie czołowiek może zaraz od zemli podniaty. Na tuiu weżu worotnoiu, hde tyie dzieła schowanyie, to iest skarbnica, y schody murowanyie y derewanyie welmy zły, y s trudnostu na neie zeyty może, a inde podle swetlicy wchodiat. Pus(z)kar zamkowyj, imeniem Tryk Wereławowic(z), oseły od trzech let na tom zamku; z skarbu hospodarskoho idet iemu dwatcat szyst kop hroszey, a wynen robyty poroch z dostatku zamkowoho, kolko potrzeba, dzieła, hakownicy oprawlaty; niżli powedił, iż starosta iak żeleza tak dostatku na robenie porochu iemu ne daiet, a żeleza daiut na wsie potreby zamkowyje rudniki na to osobływe, on sobe u nich za to penezni beret. Prostoronnost zamku. Zamku samoho wzdowż od bramy worotnoie mimo władyczyn dom do Stery piatdesiat y pułpiata saźnia, a w szerynyiu iakoby od kuchoń do domu derewianoho, katory w stene stoit, bolszey czteryiat ośm sażeń. Kołodeż. Kołodeza w zamku pry horodku, ani potaynika ku wode net, niżli łatwo o wodu, bo reka Styr pod stenoiu zamkowiou wezde. Hora zamkowaia. U bramy worotnoie, u mostu zamkowoho, hory desiat sażon; w tym meste y rowow cztery saźni, a z druhoi storony, od reki Styra, to iest od odplitniey czternatcit sażeń, rowu net że, a z czetwertoi storony od mesta zasia ku brone worotney szisťnatcit sażon hory, rowu net że, parkan. Pryhorodkowaia weża worotnaia: Winni robyt wsi kniazi y panowe y ziemiane powitu Łuckoho; sprawłena taia dobre, z zwodem, z łancuchom odnym. Perwaia horodnia od weży worotneia, ktoruju wsi ziemiane powynni sut robyty. Jduczy w zamok u pryhorodku po lewie kniazia Matwieja, a kniazia Andrea a kniahyni Teodorowoie Czetwertynskich, a kniazey Sokolinskich y Chołonewskich, a pana Jwana podskarbeho z Wyszkowa y z inszych imeney; odno pomost

w ney nespołny, a ne obmazana. Podle tei horodnia Roweńskaia bez werchu y pomostu y ne obmazana; za neiu horodnia Sadowskaia kniazia biskupa Łuckoho, stara, oblanków ni pomostów niet, ani też staroho obmazania y robyty ieie ne choczut. Za neiu horodnia Michała Berestejskoho, a Wasyla Siomaszkowicza z Horodena a Jwana Bełostockoho z Lubitowa a panie Dachnowoie z Zubilna. Za neiu horodnia kniazia Krokotki z Jałowicz, a Jacka y Tomiła Woroniczów, a Stania Jałowicza z Bukoymy a z Bakowec, a pana Montowta z Młynowa a z Pekułowa, a Hrycka Pryweredowskoho z Pryweredowicz, bez werchu y bez pomostu y ne obmazana. Za neiu horodnia Podhayskaia, a panow Hulewiczów z Dołhoho, a Wasyla Branskoho z Brań, panów Siemaszków z Buzzań, Kozińskich z Borysowa, Ryszczowskoho z Ryszczowa, pana Michajła Hulewicza z Słuchowa, dobre uroblena. Tut Peremyskaia weża sama dobra, niżli ne obmazana, a strzelby na ney żadneie niet. Podle toie weży dom kostolney murowany w stene czotyry horodni zaniał nyżey pisanyie; wzdołż ioho czotyrynatcet sażeń. Horodnia kniazia Wasyla Kostantynowicza z Krupoy; horodnia Torhowickaia y Teresczenskaia, ymeney kniazia Jwana Masalskoho, a Perekalskoho z Perekal, a Wasyla Juszkiewiczza z Kołmowa, a panoie Dachnowoie z Woyniey; Horodnia kniazia Dmitreia Sangu-skiewiczza z Holatynia, Osczowskoho z Cewowa; horodnia Babińskoho z Babyna, a Bohurynskoho y Posiahowskaja y Pneskaia; od toho domu murowanoho zasia horodni poradkom stoiat: x horodnia paneie Bohuszowoie, podskarbinioie Zamojskoie z Jarosławic, a Piotra Siemaszka z Dobratyna y z Omelenieka y z Deneża, Wasyla Semaszka z Rykań, y z Topola, y Matyszcz, a pana Montowta z Koblina y Orszynina, a Chomakowa z Mordwy, a pana Hryhorya Chotkiewiczza z Bereha, a Matyiasza Zienkiewiczza z Ostryiewa, werchu ni pomostu nit, ani obmazana. Za neiu horodnia pana Serbina Choruzoło z Chorochoryna, Wasyla a Fedora Oneszkowiczów z Witoniża, a kniazey Woronieckich z Woronina y z Trystenia, mało ne wsia pobita, niżli ne obmazana. Tut weża Pinskaia, zbudowana dobre, niżli ne obmazana. Podle tei weży horodnia Krasnoselskaia, Stawrowskaia,

Podłozckaia, starostycza Wołodymyrskoho, Kolniatyckaia, kniazey Czetwertynskich, Jwkowskaia, Jacka Pruskoho, a kniazia starosty Łuckoho; Suchowolskaia wsia zhniała; odna ieie połowica stoit. Za neju horodnia panów Czapliców, a Wasyla Petrikiewicza, Michna Chrennickoho, Hrycka Promczeykowicza, a Macka z imenia ich Kurozwan, a pana Bohdana Siomaszka z Tuczyna, a Żabokryckoho z Horodyscza; a bojare Hołoweńskye werch kryiut; werch zrublen, ale yspod zhnął, oblankowania niet y pomostu, ani obmazana. Za neju horodnia kniazia Dmytryja Sanguskiewicza yz Zwiniaczoie y z Krasowa, Olizarowskoho yz Olizarowa, Fedora Ochromowycza z Nowosełok, dobra, odno ne obmazana. Za neju horodnia Bokijowa z Peczychwost, Porwaneckich z Porwancza, kniazia starosty Łuckoho z Mirkowa, nedokryta, ne obmazana. Za neju horodnia Chmaryna z Miłocz, Bohdana Siemaszka z Popowicz y z Sernik y z Serhotyna y z Mełnicy, a kniazia Dmitra z Pesoczna, połowey ieie net y to zhniała. Za neju horodnia Rusinowa z Beresteczka, a Medwedowa z Łazkowa, Fedora Seleckoho yz Selca, archimandryta Żydyczyńskoho z Paleza, a Boreykowa z Neruta, ne nakryta ani obmazana. Za neju horodnia kniazia Bohdana Lubeckoko z Korca, nedokryta ani obmazana. Za neju horodnia pana Montowta z Biskupicz, z Lipey, a z Nowoho Stawu, ne pokryta, ani obmazana. Za neju horodnia Wasyla Rudeckoho z Rudki, Rohožynskoko z Rohožna a z Wołkowyi, Smykowskich yz Smyków a Chrenickoho, z Chrennik, Romanowa yz Stonwy, Mykity Kutrowskoho z Kutrowa y z Merwy, a Knehyninskich z Knehnina, ne dokryta, ani obmazana. Za neju horodnia panie Jakubowoie Montowtowicza z Dublan, a Żabokryckich z Żabokryk, panie Michajłowoie Swiniuszkoie z Testuchowa y z Krupca, a Alexandra z Oparypes, Fedora, Wasyla Koryteńskich z Korytna, Kozinskoho (z) Kozina, po połowicy roblena y to zhniała. Za neju horodnia Chołonewskich z Borodycz; Haliczańskaja; starostycza Wołodymerskoho z Holatyna, Oszczowskich z Cewowa, połowica roblena a z spodu licha. Za neju horodnia pana Michała Swiniuszko z Błudowa, połowica zroblena, a zo spodu zhniała, tut weża licha y hniła, bez werchu, ktoruju budujut od zemli fundamenta z imeney kostel-

nych, y cerkownych: kniaź biskup Łucki z imena Wysznewa y z Łuczyc, z Wichtornia, a władyka Łucki zo wsich imeney cerkownych, a władyka Wołodymerski y archimandrit Żydyczynski z imene cerkowych, a kniaź Hołownia Ostrożecki z Oztroźca; tut mur przyszł, stena nenakrytaia czerez perekop aż u weżu zamkowuiu. Zasia nazad, na druhuiu storonu od weży worotnoie pryhorodkowoie, poszedłszy u pryhorodok, po prowoy ruce horodnia perwaia od weży panow Hulewyczow z imeney ich oyczynnych, a Michna Boratynskoho z Wysznewa, a Wojutynskich z Wojutyna, a Bełostockich z Bełostoka, a werch tey horodni robiat panowie Drozdenskiie, połowycy stoit y to ne obmazana. Podle tei horodnia Mysczyna z Warkowicz, a Michała Woy-szeckoho z Woyszek, Bohdana Zahoreckoho yz Zahorec, Korabanowoie z Bujan, kniazey Czartoryskich yz Szepla, Oborskich z Oborka, Tychnowoie Kozinskoie z Zormikowicz, a poboy tey horodni powynny robity pan Serbin Choncza z Bytnia a Radoszyńskije z Radoszyna, dobra, niżli ne obmazana. Za neju horodnia Zenka Baiowskoho z Baiewa, Ozdowskich, a pana woiewody Trockoho z Połonney, dobra, niżli ne obmazana. Za iegu horodnia panow Nesweckich z Nesweża, Czałukowskich z Czałukowa, Hryhorowskich z Hryhorowicz, a Złoczowskoho ze Złoczewa, bez werchu, ne obmazana. Za neju horodnia panow Skreńskich yz Skrenia, Uhrynowskoho z Uhrynowa, a Bełostockich z Horodyszcza, połowica y to ne obmazana. Za neju horodnia Hrycka Promczeykowicza z Diatkowicz, a pana Petra, a Kassjana, a Wasylewoie Czapliców z imeney ich, Jacka Jaseninickoho z Jaseninicz, Hrycka, Jwaszka, Janka z Werchowska, Jana Żareckoho yz Żarec, Michna Krywickoho z Krywicz, Hwedora z Rohaczewa, Fursa Czyżowicza z Szuszebina, Pawła z bratyi ioho z Bronnik, Bohdana Kraiewskoho z Kraiewa, bojaryna kniahyni Jlinoje Hurka Omelanskoho z Omelanoie, kniazia Iwana z Welickoho, a Michayła Korowaia yz Sełca odna tretyna toie horodni. Za neju pana woiewody Wiłenskoho ioho myłosty z Ołyki, a pana Kiszki neboszczyka, starosty Wołodymerskoho, z Worotnewa a z Romanowa, pana Mykołaiia Kuchmystrewycza z Dorohostay, a Mychayła Jeła z Malina, a Bohdanowoie Połozkoie z

Poły, z Stawiszca, a pana Zwera—Tyszkowicza z Kleczan, kniazia Ostrożskoho y ioho potużników z Woderad a z Derna, z Nosowicz, z Ujezdcow, Falewiczów y z Swiszczewa, dobra, niżli ne obmazana. Za neju horodnia kniazia starostyca Wołodymerskoho z Knehinina, połowica ieje stoit, a zy spudu zhnila. Wsich tych horodeń dwadzcat ośm. Derywianych horodeń, a to iest poczatok pryhorodka murowanoho, na ktoromu derewenyie robiat. Perwaia horodnia Hulewycza z imenie ich otcyznych, a Drozdenskich z Drozden, a Wojutynskich z Wojutyna, a Michna z Brochowiec y z Wisniowa, dobra. Podle toie horodnia panów Hostskich z Krupoię, a Kozinskoho z Stołmachowa, a Wielhorskich z Wielhor y z inszych seł, a Usiczów yz imeney ich otcyznych, a Wałachowa z Barbyna, a Jełowiczów, a Senka Posniaka z Kwaczkowicz, a Andreia a Semena z Kunewa, a Michayła a Hrycka z Bołotkowec a z Lachowa, dobre uroblane. A za neju horodnia Hawryła a Fedora Bokijewiczów z imenia ich Peczychwosti z innych imeney, a kniazia starosty Łuckoho z Mirkowa, a Porwaneckich, dobra. Za neju horodnia pana Zahorowskoho z Ratnowa, a Ozdowskich z Ozdowa, a Leskowa z Baiewa, a pana woiewody Trockoho z Połonnoie, pusta, nyczoho net. Za neju horodnia Mełnyckaia pana Siomaszka y innych potużników ioho, dobra. Za neju horodnia kniaziv Czortoryskich z Szepla, a pana Michała Swiniuszkoho z Bubnowa, a Mychała Woyseckoho z Woysecza, a Okorskich z Okorska, a Myszyna z Waskowycz, a Byteńskich z Bytnia, a Radominskih z Radomyna, a Michała Kozinskoho z Ozmiłowicz, dobra także. Weża Czartoryskich kniazey sływet murowanaia y pokryta, a za teiu weżeju horodnia kniazia Krokotczyna z imenia ioho Jełowycz, a Jacka a Tomiła Wenseniczów z Boratyna, a paneie Montowtwoie yz Młynowa y z Pokałowa, a Hrycka Pryweredowskoho, a panów Jełowiczów yz Bukomy y z Bukuwec, poczata oblankowanie robyty. Za neju horodnia Jackowie a Iwana Szymkowycza (z) Sklenia, a Prokopa Uhrynowskoho z Uhrynowa, a Belostockich z Horodyscza, wroblena niżli ne nakrita. Za neju horodnia Rohozinskoho z Rohozyna yz Wołkowyi, a Michała Chrennyckoho z Chrynyk, a Wasyla Rudickoho z Rudki, a Calinoie y (z)

Słonwy, Smykowskoho z S(m)ykowa, Kniahininskich z Kniahinina. Za neju horodnia pana Serbinowa z Chorochoryna, a Wasyla Łumkowicza z Neru, Witonizkich z Witoniza, a Woroniczkich z Woronczyna, a z Trystenia, odno ne nakryta, z Bereżca, a kniazia biskupa Łuckoho z Horodena, a Wasyla Bełostockoho z Lubitowa, panyie Dachnowoie y Drozdenskoho z Zubilna, a Twerdyńskoho z Twerdyń, a starosty Pińskoho, dobre зробlena: Za neju horodnia paneie Jakubowoie Montowtowicza z Łesnoie, Żabokrickich yz Żabokryk, Kozinskich z Kozyna, panoie Mychałowoie z Oparypes, a Swiczowskich yz Swiczowa, a Korytenskich z Korytna, oblankowanije odno dwa wenci, uroblena. Za neju horodnia pana Pietostowa z Paszowy, a pana Petra Zahorowskoho, a Petra Nepitusczoho z Ochmatkowa, dobre uroblena. Za neju horodnia Buromlskoho z Boremla, oblankowaneja poczate, czotyry wency. Za neju horodnia zemlan Neświckich s Neswica, a Łobendy z Czetwertny, a Hryhoneskoho z Hryhones, Żołoczewskich y(z) Żołoczewa, pusta i nit niczoho. Za neju horodnia Czapliców y ich potuźników z imenia ich, także pusta, odno dwa wenci oblankowania. Za neju horodnia Wasyla Bronickoho z Bronik, a Rohaczewskaia, Koptewskaia, Bystrynskaia, pana Bohdana Siomaszka, a Hrycka Promczekowycza z Diatkowycz, a Hurka Omelanskoho yz Omelnoie, a Żabokryckoho y(z) Horodyscza, dobre uroblena. Za neiu horodnia Bohuszowoie, podskarbinoie ziemskoie yz Jarosławicz, yz Mordwy, panie Jakubowoie Montowtowoie z Orszyka y z Koblina, a Matyasza z Ostryiewa, a Petra Siomaszka z Dobratyna, a Wasyla Siomaszkowycza z Rykań, a Michajłowoyie Siomaszkowyie yz Omelnika a z Deniecza, oblankowane try wenci poczato. Za neju horodnia Olizarowska z Olizarowa, Oszczowskoho z Oszczowa, Fedora a Stecka Ochrymowycza z Nowoselok, a Krasowskoho z Krasowa, a Romanow(o)ie Całynoie yz Ławrowa, a kniazia starostycza Włodymerskoho z Woniaczey, dobre sprawlena. Tut mescza pustoho do weży try saźni; pamiaty net kto robit; na tym mesczy do weży perechodu net. Tut weża, katoraia sływet Swyniuszkaia, murowanie, a za toju weżeiu horodnia panie Jakubowoie Montowtowicza z imenia ieie Łypowe z No-

woho Stawu, a z Byskupycz, dobre sprawłena. Za neju horodnia Żukoweckich z Żukowa, a Jwanowoi Kosinskoie yz Watyna, Woronnyczow z Tuliczewa, Horzwinski z Horzwina, a Liniewskich z Liniewa, dobre sprawłena. Za neiu horodnia kniazia Bohdana Lubeckoho z Korca, dobre sprawłena. Za neju horodnia Babinskoho z Babina, a Posiahowskich, a Kozinskoho z Prus, pusta, net niczoho. Za nejn horodnia kniazia Alexandra Kozynskoho yz Horychowa, a kniazey Lubeckich z Lubcza, a kniazia starosty Żytomirskoho yz Sernik a z Kniahinina, pusta, niczoho net. Za neju horodnia pana Marka yz Żorawnik, Knehininski z Kniazia, Ochłopowski z Ochłopowa, pana Gietowtowa z Spikołos, oblankowana, poczate czotyre wency. Za neju horodnia kniazia Iwana Masalskoho z Terhowicz y z Tereaszowa, a Wasila Junkowicza z Kołmowa, Bohdana Perekalskoho z Perekal, a paneie Dachnowoi z Woynicz, pusta, niczoho net. Za neju horodnia Wojutyńskich z Wojutyna, a Drozdenskich z Drozden, bez pokrytia stoit. Za teju horodneiu pusto mestce, ne mohli iesmo dowedaty, czyia by horodnia była. Za neju horodnia Chołonewskich z Chołonewa, Oszczowski z Oszczowa, kniazia starosty Wołodymerskoho z Woniuczeie, a Mysczyna z Borodczic, a korolewoie ieie mylosty z Hałiczian, pusta, niczoho net. Tut weża pana Jwana, podskarbeho, a kniazia Czartoryskich, a kniazey Sokolinski, Chołoniewskich z imene(y) ich otczyznych, murowanaia. A za neiu horodnia pana Mychała Hułewycza z Dołhoho, a Branski z Bran, Uhowskoho z Uhowa, Riszewskich z Ryszowa, a Jwanowoi Kozinskoie z Boryszkowycz, Wołczka Jakimowycza z Połhan, a pana Bohdana Siemaszka, oblankowanaia, dwa weni poczaty. Podle toie horodni vse pustye prysli, kotoryje pered tym rozdał^k był z rozkazania hospodarskoho pan Wasyley Tyszkowicz, to iest perwszaia horodnia na ime pana Mykołai Kuchmystrowycza na Dorostai a na imenia nebosczyka pana Petra Koszczyca na Worotniowo, na Zworewo, na Kleczany, a na Połzy, a na Stawyszczy, szczo derżyt Bohdanowaia Władyczynaia, a na Malin Jełowyczów, a na imenia kniazia Fedora Hołowniny z Dorn a Swieszów; taia horodnia pusta, niczoho net. Druhuiu horodniu na imynia paneie Michałowoi Swinu-

skowe y na imenia kniazia Wasyla Kurcewicza; taia pustaia, niczoho net. Tretiuu horodniu na imenia kniazia Jwana Masalskoho Torhowyciu a na pana Kirdeia Mylskoho z imeniy ioho Pohorynskich; taia horodnia odna ne nakryta. Czetwertuiu horodniu na Welkoie Krasnoie a na Stawrowo, szto derżyt Olechno Borzobohaty, a na Podłozcy starostycza Wołodymerskoho a kniazia Czartoryskoho, na Kołniatyczy, a na Juszkwskoho a na imenia kniazia starosty Łuckoho na Suchu Wolu; taia pustaia, niczoho net. Piatuiu horodniu na Rowneie a na imenia kniazia Wasyla Konstantynowycza Krupuiu; pusta, niczoho net. Szostuiu horodniu na imene pana Marka z Żurawncy, a na Ochłopowo, a na Kniaskich na Kniizie a na imenia pana Gietoktowy Spikołosy; pusta, niczoho net. Simuiiu horodniu ostatocznuu na imenie czerkowneie archimandrita Żydyczynskoho; taia zowsim sprawłena iest. Tut za tuuu horodniu weża archimandryczaia z tychże imeney cerkownych; sprawłena iest dobre, iako ma byt. A od toie weży poszła stena murowanaia czerez perekop aż do zamku werchneho; hoła y pokrytia żadnoho net y hrebeni na ney sia porysowały y pamiety net, koli byli na nyi oblanki.—Budowanie w parkanie. Kostel murowany biskupstwa Łuckoho; cerkow murowanaja światoho Gmytryia; dwory y placy zemlanskieyi: nayperwey pana Petra Czapliców dwor, panyie Buhuszowoie dwor, pana Wasyla Rudeckoho dwor, pana Bohdana Siomaszków dwor, pana Petra Kadianów dwor, pana Zwera Tyszkiewycza dwor, pana kniazia Matweia Czetwertynskoho dwor, paneie Romanowoie Calinoie dwor, kniazia Ałexandra Czartoryskoho dwor—wpuste leżyt y pana kniazia Gmytreia Sanguszkowicza dwor—yscze puseze leżyt, knehyny Jlynoie dwor, Ochremowiczów, Woyszekich dwory—szez u puste leżyt, pana Petra Kierdyjewicza dwor, kniazia biskupa Łuckoho dwor, pana Jwana Szymkowicza dwor, kniazia Dmytreia Buremskoho dwor, pana Mychajła Swyniuskoho dwor; y cerkow murowana była światoho Jakoba apostoła pusta u ieho dwori; pana Danila Rehozinskoho dwor, kniazia Chwedora Hołowni dwor, pana Mychała Jełowiczow dwor, pana Iwana Hulewiczów dwor, pana Wasyla władyczyna syna dwor, pana Drozden-

skoho dwor—puste łożyt; dwor pana Mychała Chrennyckoho, dwor kniazia Matwiia Sokułskoho; dwor puste łożyt; pana Iwana podskarbioho dwor, pana Mychayła Hulewiczow dwor, pana Jarofeiow Hoskoho dwor, pana Wasyla Litewskoho dwor—puste łożyt, a archymandrita Żydyczynskoho dwor cerkowny, pana Hryhorjia Hulewicza dwor, dworyszcze cerkownoie—puste, pana Serbina Choruzoho dwor, pana Mychała Ossowskoho dwor, Hawryła Wojutyńskoho dwor, pana Mychała Woyszeckoho dwor, Fedora Myszczyca dwor, władkyi tamosznioho dworyszcze ieho, Petra Siomaszków dwor, panie Dachnowoie dwor; Tychnow—Chomiakowycza dwor, kniazia Jakowa Krekoteżycza dwor, panów Chołoniewskich dworyszcze, pana Gietołtów dwor, kniazia Kosyrskoho dwor, Jwana Waszkiewicza dwor—puste łożyt; Kniażinskoie -Woytyńskoie dwor, pana Olechna Kozinskoho dwor, pana Andreia Swiszczowskoho dwor.—Prostoronnost pryhorodkowaia Od bramy pryhorodkowoie do mostu zamkowego wdołżynu siemdesiat piat sażeń, a wpoperek pryhorodka sto dwatcat osm sażeń. Hora pryhorodkowaia. Od mesta hora y row: prystup ne łączny y dosyt prykry; z druhoie storon(y) od południa hora małaia y pochodysta, a z treti storony od Styra także.--Storoża zamkowaia. Seła Radomyśla poddanyie hospodarskiie, iako nyžey stoiat dworyszczamy y dymamy imeny opisany, winni były z starodawna dawaty na tydeń po dwa czołowiki na storożu do worot, do bramy zamkowej; tyie storoży w noczy u worot łożat z broniamy, a w deń w zamku posłuhuiut staroste y podstarostem joho; a koli obmyniuwaiut sia, dajut horodniczomu koždy z nich po hroszu a po kuryczy, a tak temu semyi hod, iako po opise neboseczyka Poteja w Łucku, kniaź starosta tameszny honył z toho seła na tydeń po szist storożów, a horodniczy ioho beret na obmene od každoho storoża po hroszu y po kuryczy; nadto ieszcze starosta welit im na zamku w noczy kłykaty, oni pered tym ne klikiwały, niźli starosta wynen naymowaty y teper naymuiut na hod czotyry storoży do pryhorodka: tyie by winny w noczy klikaty na zamku y na pryhorodku, a w deń sterehty tež worot pryhorodkowych. Tot naiem, szto im płatiat, abo czym ich naymaiut, wy-

beraiut toie z storozowsczyny, z Melnyczy imenia pana Siomaszkowoho try kopy, a ostatok pieniazey na kozuchy abo tez y na sermiahy wyberaiut z win zydowskich; a krom toho tym czotyrom storozom dawano na rok z dworow hospodarskich: z Krasnoho dwie kołode żyta, a z Hnydawy dwi kołody żyta, a czterysta (husok) soli starosta dawal, nizli teper im toho ne wydał, a oni tez wze ne klyczut. Rok bywaiet im swiatoho Petra tomu datku, a ieszcze im niezoho ne dano. A okrom mestskich y na meste w noczy storozu zawiduiut mesczane. Mosty. Most pered zamkom czerez perekop: wzdolzyniu ioho dwatczat sazeń, a w szyryniu try sażni; roblen na palach, nizli teper zlyi; derewo wynni na most wozyty wołost Czerlenhorodkowaia y zo wsimi seły, szto oddany kniazium Prońskomu, woiewode Kijowskomu. Most pered weżeiu parkanowuiiu: w dołu ioho dwadcat sazeń, a w szyryniu czotyry sażni; na toczas tak zlyi; derewo na tot most woziat ludi z imeney ziemianskich: z Brozne, z Łubitowa, z Radoszyna, z Wolicka, z Bytnia, z Selca, z Hołoiobow, z Pesocza, z Porska y z inszymi potużnikami swoimi. Robota tych mostów. Ty tez mosty obadwa robiat melnyki iako hospodarskie tak y kniaźkije, pańskie, biskupiie, władyczyny, ziemianskie, hde a kto kolwek w semi milach około zamku mlyny maiut, iako ich horodniczy obyszlet, wynny pryity y robyty za swoieiu strawoiu y krom żadnoie pomocy. Most na ryczy Hłusce urobлены z przyzdu od Jurowyci; wynny ioho robyty mesczane. Most na ryczy Styre. Most czerez ryku Styr, poczawszy od bramy mestkoi czerez ryku Styr do bereha; tot most mesczane y zydowa Łuckaia roblat, a od toho mostu robota wse ludey kniaziatych, pańskich, ziemianskich. Perwaia horodnia Murawyckaia imenia pana Hrehorya Chotkiewicza, łycha, znouu robyty treba; horodniczyi dey kniazia starosty tamecznoho, Janko Borowycz, wziaw konia, za te wsy hody ne napravyl. Podle toie horodnia władyki Łuckoho yz Rożyszcz, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia archimandryta Żydyczyńskoho z imeney monastyrskich, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Babinskaia a Posiahowskaia, Szymanowskaia y Dublanskaia, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia panow Kozinskich z Tołmachowa, poprawlenia po-

trebuiet. Za neiu horodnia Zulińskaia y Lubitkowskaia y Berestkaia y Horodeckaia, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Kniaskaia, poprawlenia potrebuiet. Tamże obwieszczeno nas, iż zamkowym derewom, beruczy oblanki, teie horodni budowano. Za neiu horodnia Juszkowskaia, a Suchowolskaia, dobre oprawlena. Za neiu horodnia panow Czieszyczow z piety imeniej ich otczyznych, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Drewnowskaia, znowu robity potreba. Za neiu horodnia Postreżyczkaia a pana Wołczkowa, znowu robity potreba. Za neiu horodnia Worotnewskaia y Malinskaia y Kleczanskaia, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Kunewskaia, Jwaczkowskaia, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Zaiaczyczkaia a Falimickaia, dobre spawlena. Za neiu horodnia panow Hulewiczow, a pana Drozdenskocho, znowu robity potreba. Za neiu horodnia z Krupoy, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Smordowskaia y Preweredowskaia y Beresteckaia, dobre sprawlenia. Za neiu horodnia Smordowskaia y Preweredowskaia y Beresteckaia, dobre sprawlenia. Za neiu horodnia Wetyckaia a Korowajewa, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Sklenskaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia panow Białostockich—Ohrynowskich z dwoch imen, naprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Łubeckaia, naprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Białostockaia a Żukowskaia, (naprawlenia) potrebuiet. Za neiu horodnia Hulanyckaia y Ozdowskaia, naprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Jasenyneckaia, Rohaczewskaia Szpakowskaia, Diatkowskaia, Zaryczkaia, Werchowskaia, Kryweckaia, Bronickaia, Koptiewickaia, Tuszebinskaia, a Kerkominskaia z nymy; ty horodni dobre sprawleny. Za nemi horodnia Ostrożewskaia, y Wynnickaia, y Terechowskaia, dobre sprawlenia. Za neiu horodnia Romanowskaia a Dorostayskaia, Swiszowskaia, Pułhanowskaia, Połzynskaia, Kneruckaia zo wsimy popłecznykamy, dobre sprawlena. Za neiu horodnia pana Matyusza Ostryiowskocho, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Zatureckaia y Bronskaia y Oborskaia, biskupa Łuckocho, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Paszowskaia, Ochmatowskaia, poprawlenia potrebuiet. Za neiu horodnia Szepelskaia, dobre sprawlenia. Za neiu horodnia Woysieczkaia y Bubnowskaia, Kuckaia, znowu

robity potreba. Za neiu horodnia Oparypeskaia a Nemirowskaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Radoszyńskaia, naprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia Serbinowa, a Hnewoszewaia, a Bytenskaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Chobułowskaia a Chmelowskaia, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia Lasłowskaia a Bohatyczkaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Wasyla Czaplica y z imenia ioho, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Połeckiaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Neświeżkaia y Czarukowskaia, Hryhorowskaia, Złoczowskaia, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia Jwanczyzkaia, szto Czaday derżyť Jwanczyzy za Wołodymerom, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Wielhorskaia a Kołesnyckaia, znova robity potreba. Za neiu horodnia preorowe z Nowoho Stawu, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Letenskaia, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia Paszkowycckaia a Zaiaczyczkaia a Radowyczkaia a Kłuskich, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Bohuryńskaia a Płoskaia, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia kniazey Czetwertynskich, a kniazey Sokulskich, a Wyżkowskaia, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia archimandrita Żydyczynskoho z Boremela, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia panow Montowtowiczow z Młynowa, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia władyki Wołodymerskoho z imeney cerkownych, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia Horzwińskaia, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia z Wełykoho Krasnoho, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Podłyżeczkaia, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia Horodynskaia, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia Stepanskaia, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia kniahyni Koreckoi z Jwanczyz, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Wichoryńskaia y Bakowskaia, Łyszczynskaia, Klebanskich ludey, na dwa żołoby, poprawłenia potrebuieť. Za neiu horodnia Małewskaia, znovu robity potreba. Za neiu horodnia Winiczyskaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia pana Petra a pańa Kadyana Czaplicow, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Mityszynskaia, Wiczerynskaia a Spraskaia, dobre sprawłenaia. Za neiu horodnia Zatureckaia a Okorskaia a Buianskaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia Borodyskaia, dobre sprawłena. Za neiu horodnia panow Hułe-

wyczow a pana Drozdenskoho, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia panow Jałowyczow z Bokoymy a z Bakowa, dobre sprawlena. Za neiu horodnia panow Weroniczkich, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Połońskaia pana wojewody Trockoho ioho myłosty, dobre spawlena. Za neiu horodnia kniazey Rohowyekich; za neiu horodnia z Wołkowyinia a Podhaiec, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia Krasowskaia, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia Żadybskaia, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia kniazey Woronickich, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia Witonizkaia dobre sprawlenaia. Za neiu horodnia pana Jenicza z imenia ioho Poselnyi, poprawyty potreba. Za neiu horodnia pana Wasyła Semaszka, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia władyki Wołodymyrskoho, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia pana Alexandra Sołtanowycza z Werboi a Mohylnoie, dobre sprawlena. Za neiu horodni pospoł dwi biskupa Łuckoho z Łuczyc, a z Torczyna, a z Wisznewa, poprawlenia potrebiut. Za neiu horodnia Hrycka Chmaryna, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia Warkowskaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Biskupiczkaia panow Montowtow, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Porwaneckaia a Mirkowskaia, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia Kurozwanskaia, znowu robyty potreba. Za neiu horodnia Tuczynskaia, znowu robyty potreba. Za neiu horodnia Woznesenskaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Hniewosza Jałowyczkoho z trzech imena, dobre sprawena. Za neiu horodnia Błudowska, dobre sprawlena. Za neiu horodnia paneie Bohuszowyie Jaroszławyczkaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Jaroszewycka, dobre sprawena. Za neiu horodnia Olizarowskaia, dobre sprawenaia. Za neiu horodnia Peczychwestkaia, na dwa żołoby, poprawlenia potrebuie. Za neiu horodnia Rowenska, archimandryty Kijewskoho z Horodka, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Chorochorynskaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Ośmihowskaia Mychayły Kozinskoho, znowu robyty potrebna. Za neiu horodnia pana Krokotczyna z Łowicz, dobre sprawlena. Za neiu horodnia Taniczowskaia, dobre sprawlena. Za neiu horodnia panów Kotowyczów yz trzech imenew — z Owłuczynia, a z Jeżowa y z Tyczyna, znowu robyty potreba. Za

neju horodnia Swineirzynskaia panie Bohuszowie, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kołpytowskoie, dobre sprawłena. Za neju horodnia Zamliczkaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia panow Całyczow a panów Olechnowyczow z Słonwy, dobre sprawłena. Za neju horodnia z Popowycz, a z Swidnyn y z Chrehotyna, nowo robyty potreba. Za neju horodnia Czernewskaia, dobre sprawłenaia. Za neju horodnia z Makowycz y z Sekrow, dobre sprawłena. Za neju horodnia Radowyekoho, dobre sprawłena. Za neju horodnia pana Kisielowa, dobre sprawłena. Za neju horodnia pana Semena Lachowskoho, dobre sprawłena. Za neju horodnia Chorostowskaia y Nowoseleckaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Oszczowskoie, dobre sprawłena. Za neju horodnia z Ozdiutycz, dobre sprawłena. Za neju horodnia Puzewskaia y Kobylińskaia a Werbowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Rohozinskaia a Rudecka, czotyry żołoby, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kniehininskaia, dobre sprawłena. Za neju dwi horodni pospuł z Mikulicz, a z Berezowicz, a z Babicz, dobre sprawłene. Za neju horodnia z Jakowycz a z Hubina, dobre sprawłena. Za neju horodnia Testuhowskaia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Korytowskaia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Dublanskaia a Swistczewskaia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Bilickaia, a Oranskaia, a Dryszweckaia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Korusowskaia yz Obuchowa, yz Dehtowa, yz Łaskowicz, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia pana Mychajła Chrenickoho z ioho imenia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Sielworskaia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Bronskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Oszczowskaia, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Żurowelicka a Huhowska, poprawłenia potrebuie. Za neju horodnia Poddubeckaia a Wilhowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Stawrowskaia a Ceperowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Rohozinskaia y Szpikołowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Haličzanskaia yz pryczołku, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kutrowskaia, znova robyty potreba, Zmerdyckaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Kołwowskaia, dobre sprawłena. Za neju horodnia Myszow-

skaia, kniazia Alexandra Wysznoweckoho, znova robyty potreba. Za neju horodnia Koblinskaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Hrycka Junczynskoho, Falewiczow z Merkowicz, robyty zaraz potreba. Za neju horodnia Ratnowskaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Dowszkowa, starosty Wołodymerskoho, dobre sprawlena. Za neju horodnia Kodinskaia, roboty potrebna. Za neju horodnia Kornaczewa, boiaryna Kosyrskoho, dobre sprawlena. Za neju horodnia Ochłopowskaia, poprawlenia potrebuiet. Za neju horodnia kniazew Kurczewyczow z imenia ich, dobre sprawlenia. Za neju horodnia Zwiniaczynskaia, poprawlenia potrebuiet. Za neju horodnia Sadowskaia a Watynskaia yz prysetki, dobre sprawlena. Za neju horodnia Torhowyczkaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Chołoneckaia, znova robyty potrebna. Za neju horodnia władyki Łuckoho Żabeczkaia y Hubinskaia y Kołodeckaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Okoreckaia, poprawlenia potreba. Za neju horodnia Krupeczkaia, znouu robyty potreba. Za neju horodnia Werbejowskaia y Kisielinskaia, znova robyty potreba. Za neju horodnia Horochowskaia, czotyry seły k toy horodni, dobre sprawleny. Za neju horodnia panow Kozinskih, dobre sprawleny. Za neju horodnia Żabokryckaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Poryckaia z czotyry seła k toy horodni, dobre sprawlena. Za neju horodnia Montowtowiczow z Lipy, dobre sprawlena. Za neju horodnia Buzanskaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Berezkaia, dobre sprawlena. Za neju horodnia Zahorowskaia, dobre sprawlena. Tych wsich horodeń, kotoreie na mestu Styre sto szysdesiat jedna horodnia, a sami ne w odnu meru: inszaia po piat y po szyst sażeń, a drubie po cztery, po trzy, po pułtora y po iednomu sażni. Tesli Łuckii, kotoryi pod mocoju klucznika Łuckoho, kolko ich czasom buwaiet, bo ne wsi sut swoimy domy osyłyie w mesti: inszyi meszkaiut, a w domach naiemnych, a inszeie żywut (w) mesczan komornykow, powynowactwo ich w zamku samym; ne robłat chorom, tylko rubłenyie stawat y pobywaiut hwozdem żeliznym. Pomoc im daiut lude z wołostey; dwory, ławy, kto przyszłuszyt, na dom zrobiwszy y zapołszy, pro tych prucz (sic), a strawy, y chlib, y pywo, koły robłat, wynni dawaty z klucza czotyry

razy na deń, uzwod dawaty z klucza czotyry razy na deń, zwod wyższoho zamku z drewa hotowoho roblat, starych chorom ne perestawlaiut, a. zwałscza kotoryie derewianym hwozdem pobytie, pobywano abo znowa pobywaty potreba, to lude wołosnyie roblat, a inszeje roboty iako po dwerciom (sic) a z naymu roblat; a kotoryi z tesłow pryidet (z) seła, tohdy maiet atamanu teselskomu sia ukazaty, a hrosz iomu obwesti daty, a na robotu pospołu zamkowuiiu z nym maiet tohoż času pyty; a ieżeli by ne poszoł, tohdi ataman teselski wolin ioho sohrabyty, osadyty bez woli worotnoho y wypustyty bez pozwolenia, także y kożnoho teslu wypustyty bez powoznoho y osadyty dla neposłuszeństwa ich, a koły meży sebe poswarat sia, totże ataman teselski ich sudyty maiet, a ieżeli ich ne osudyt, abo ioho ne słuchaiut, tohdy ataman teselski maiet daty wedaty horodniczomu, a wyna na wynnomu, a wyny na nich za to bolsze niet, iedno try hroszy.— Dworec Hnidawa. Dworec tot na klucz Łucki; od zamku widet odno czerez bołonie. Budowanie w nim: Swetłyczy dwe po try sażni y komora k odnoy swetłyczy pryroblena, a sency promeszku swetlic net; dwa sruby popołowicy zrubleno. To wse zhnyło. Pohreby dwa, a klety dwe. Wse toie budowanie staro shniło. Kuchnia stara za dwoie storony wsia sia obodrała, izdebka na dwore, hde husi y kury sadiat; stawok pod dworom zasypany mesto sażawki; ohorody dwa pod dworom zasyianyie: ieden makom, a druhi horodnim nasiniom. Czelad newolnaia: Jacko y z ženiou Katerynoju a syn ich Jwaszko; Demko, Natalka, a ženka Owdotka. Bydło: wołow ośm, kuz czotyry, swyney czetwero, husey osmero, kapłunow dwanacit, kuryi z pisklaty czetwero, a inszych statkow žadnych net. Około dwora płotom ohrożeno łozowym, a worota wse stary y ne nakryty. Humno. U humni pułpeta stoha; żyta toho wsieho sto dewetdesiat piat kop. Pasznia. Pasznia toho dworca: na Hnidawe sut ludi, kotoryie pasut, iako iest meży wołostiu, dworyeszamy y z dymamy y inny sut opysany; a pomahaiut im žydowa wsia Łuckaia za try dni z dymu po czołowieku.—Dworec Krasnaia. Druhi dworec Krasnaia na klucz že Łucki; na druhi storoni zamku, czerez bołonie widety też. Budowanie w nym: swetłyczy

dwe: iedna protywkó druhyie pó try saźni; w nych peczy, y ławy, y dwery z zasczypkami y same pokryty dobre, a seney promieszku net. Na druhym mesty druhoie dwe swetłyicy z peczmy, z ławamy y dwermi, nakryte dobre; także seney net. Jzba czornaja; kuchnia pletenaia z łozy, hłynoiú obmazana; stajni dwe yz łozy pletenie; podle izby czornoie powet z łozy zpletena, szto wozy stawlaiaut; łaznia: Czelad newołnaia: Opanas Hrynewicz, Harasym a Waško, bratiaź ioho Hrycowicz, a Tomiła dewka, sestra ich, Miszko Stankowicz a syny ioho: Hodar a Minczuł. Marko Pyżowicz, Andryi Jaczynicz, a źenki źadney niet. Bydło. Swyne szestero, a inszoho bydła źadnoho net. Humno. Owsa nemołoczonocho dwateciat kop. Pasznia y robota do toho dworca: ludi toho dworca z dworyszow y dymamy, iako imeny oposle sut opysany, paszniú y robotu roblat. Pożytki w meste Łuckom: z cechow na klucz Łucki prychodyt: z kowalskoho, z kraweckoho, z kusnierskoho, z rymarskoho, kotoryie cechy same pod prawom mestkim sut y źadnoho powynowactwa any roboty na zamok ne czynat y cechmystra same sobi obyraiaut, odno toť płat uroczysty u hodu na deń swetoho Mekoly, świata osennoho, bud ich mało, bud ich mnoho, płatiat: z kowalskoho cechu kopu hroszy, a piszczoho sześć hrosze; z kraweckoho piat kop hroszy a piszczoho tryteciat hroszey; z kusnierskoho piat kop hroszy a piszczoho tryteciat hroszy; z slusarskoho kopa hroszy a piszczoho sześć hroszy; sok(o)nniki daiut dwateciat kop hroszy a piszczoho z tryteczat hroszy; rybołowy daiut dwi kopy hroszey, piszczoho szysć hroszy; żydowa, kotoraia sia remesłom kraweckim obychodiat, daiut na toť że rok na klucz piat kop hroszy, a zo wsioho zboru żydowskoho idet na klucznika na Welykdeń kopa hroszy, a Boże Naroźenie kopa hroszy; a z komor kramnych zo wsich, chto sedit na hod, z włastywych swoich pó puł kopy hroszy, a z naimnych pó simnadcat hroszy; z tych komor wseho uczynyty moźe na hod piatnateczat abo szyszateczat kop hroszy. Pożytki zamkowyie: kop szysť, kapszczyna, korc(m)y tym obycaiem daiut: kto w s(w)oim domu własnym szynkuiut medom y pywom, toť daiet try kopy y symnateit hroszy, a kto w naimnym

domu szynkuiet, tot daiet połtory kopy y symnatcet hroszy. Tych korczom, szto seho hodu w swoich domach szynkowali, dwadzcat szyst, a tych, szto w naiemnych domach szynkowali, osimnatczat. Wseie toie kapsczynny seho hodu sto osmnađcet kop dwatcet osm hroszy. Szynkary y szynkarki, kotoryie zakupuuit boczkamy med y pywo po domom, a ne ustawyczne derżat, tje na hod po dwatczat hroszy daiut. Toho hodu płażnych przyszło osm kup hroszy. Czasom bylsze buwajut, a czasom też menszey. Winy y deckowania win. Deckowanoie, wiżowanoie, posocznoie, peresudy, bludiahy—to wse wedle statutu; co rybołowow prychodyt na deń swiatioho Mykołaia u woseń osm kup hroszy, a ony za to wolnost yz starodawna, powedaiut, meli ryby łowyty na rycze Styre, uwerch rykoiu od zamku aż do Peremyła: suchom szyst mil, a rykoiu y dwanatcet możet byt; a wnyz rekoiu do Czetwertni: suchom piat mył, a rykoiu osm mył by było; y z toho płať płaczywały, a teper w Torhowyczy kniaz Jwan Masalski w trzech myłach wwerch rykoiu im zaboroniaiet y ich hrabyt; perszyi im tot hrabeż uczynyw w sey hod, a teperesznoho sweta, pered Bożym Narożeniem; a do Żydyčna, myła wwerch rykoiu, tamtey zymy poczał boronyty archimandryt o Bożym Narożeni, hrabeż wczynyw, a władyka Łucki w imeniu swoim w Rożyszczach, czetwerty hod iak poczał im łowenia ryb boronyty, od zamku w troch myłach. A tak ony toho płať wże połnyty ne choczut, ieżeli by im toho ne oczyszczano abo ne prywerneno y teper tyi hrabeży u władyki y w kniazia Masalskoho.—Młyn. Młyny w Hołeszowi, myła od zamku zaniał, czotyry koły w nem. (Z) połowyci toho młyna y dwoch koł prychodyt na hod wsiakoho zboża szyśtdeśiat mac, a czasom bolsze, a połowycy toho młyna dwe koła sołodoweje; y hospodyn ioho myłost na tym seyme prostyw, na mesto oddaty raczył. Na tot młyn starosta dajet dwe czasty zeleza, a melnyk tretinju. Podwody pod pošty y honczy winny były dawaty mesto Łuckoie, kylko potreba podwod; odebrały sobe od hospodara ioho myłosty toho seymu, sprawy pana Germohenowy prywyłey, iż oni ne maiut bulszey dawaty podwod poškom y hońcom, odno odnu podvodu a prowadnyka na koni. Myto. Nam ze prywyłeu

za zemłenoie y wodenoie myto hospodyn ioho myłost wszemu mestu, krom żyda, odpustyty raczył. Stacja. Staceju wynni dawat posłom y honcom klucza hospodarskoho Łuckoho yz seł, ktoroie tiahnut ku kluczu, ze Zwodu, z Podhaycze, z Kołczyzna, iako tyie seła sut nyżey dworyszczamy y dymamy imeny opysany, nyzli y z welikoiu trudno-
stiu, iż ich mało, bo vse od klucza rozdane, a szto komu dano, nyżey iest postanoweno — Parkan koło mesta. Parkan koło mesta wynny robyty wsi mesczane, kotoryie w meste domy swoje majut, na tot czas mesty dobryi, a mesty złyi, a inde y pusto; nekotoryie też kniazy y panowe y zemłane domy sobe w stene parkanowey pobudowały, a inszeie placamy pustoie leżył, iako sut imeny opisany: nayperwey panyie Dachnowoie czotyrtatset sażon, dobroie budowanie; pana Petra Siomaszka simnatczat sażeń, budowanie złoie; paneie Janowoie Zahorowskoie dziewiat sażeń, budowanie dobroie, knehini Lubockoie dwanatczat sażeń, budowanie złoie; kanonyka tamosznoho swiatho Jakowa dwatczat try sażni, budowanie dobreie; kniahyni Jlynyie szest sażon, te pusto; popa ormianskoho dwatczat piat sażon, to też pusto; Wasyla Petrykowicza dwatczat sażeń, budowania dobroie; Wasylowoie Rykańskoie dwatczat dwa sażni, budowania dwoie; Woronycza pułpiatnaczata sażnia, to pusto; Serbinowa dwatczat sześć sażon, połowycia dobraia a połowycia zła; kniahyni Jlynoie na druhom mesci simnatczat sażeń, to pusto; archymandryta Żydyczynskoho trytciat szyst sażeń, budowania połowycia dobroho, połowycia złoio; Nepytuszczoho plac dziewiatnatzat sażeń, preor tameyszy dom zabudował; Andreja Rusinowycza dwanatczat sażon, budowanie dobreie.—Domy w meste. Domy kniazkiie, panskiie, ziemiańskiie, popowskiie w meste Łuckom, kotoryie ne sut (w) powynowactwje żadnom z mestem: nayperwey pana Petra Semaszka dwa dwory, paneie Dachnowoie dwor y plac miyski, boiaryna władycznoho Żdana Smolijewicza dwor, służobnyka kniazia Czar-toryskoho dwor, popa Troieskoho dwor, popa Rożestweńskoho dwor, popa Tyczka dwor, dworysचे pustoie sudowoie, kniahyni Sołtanowoie dwory, Romana Białostockoho dwor, Bohusza Biłeckoho dwor, Siemaszkowoie dwa dwory, dworysче kniazia Wielyczoho, archimandryta

Żydyczynskoho, panow Jelowyczow dwor, pana Osczowskoho dwor, Bałboszew dwor, Baiewskoho dwor, Bałboszew dwor. Baiewskoho dwor, Weresczylnoi dwor, Jana Bohuszewyca dwor, pana Gietoldow dwor, Zborowskich plac, Korowaiewiczow dwor, Serbinow dwor, Tomiła Woronyca dwor, Wasilewoie Rykianskoie dwor, pana Wasyla Petrykiewicza dwa dwory, popa ormianskoho dwor, kniahini Jlinie dwor y plac; na Żydowskieu ułyci: cerkwi ormianskoie, Chomiakowiczów dwa dwory, panów Miłowskich dwor, pana Bohdana Siomaszka dwa dwory, Zahorowskoho dwor y plac Jewkowski, kniahyni Łubeckoi dwor, paneje Janowoie dwor, Bubnowskoho dwor, Draczaninów dwor derżyt Barcer y drui dwor Bondarowoie onże derżyt y tretiy on zbudował na placu Ochrymowski, Mychayła Ochrymowicza dwa dwory, Swiszczewsko dwor, kniazia Kuźmy Zasławskoho plac, Jaseninyckoho dwor, Dutoie dwor, koiazia Matweiów dwor, popa Zdeninskoho dwor, Melechowicza dwor, Stepanow dwor, plac. Na mestu postryhalnia, a miasnyciu zaprodawajut—dwanaćat kop czynyt, a poborycznieie zaprodaiut po sto hroszy wahy; od hospodara ioho myłosti tych czasow im dano na welykim seyme w Wyłni, pożytku iakoho mnoho wynosyt, ieszcze ne sut swidome; płat na wojta, za horełku prychodyt sto szystdesiat kup hroszey; pomirnoho, szco zboża miraiut, sorok kup hroszey; od cztyroch domow, sto na wuytostwo, beret naymu sorok kup hroszey; od woskoboyni dwatciat kup hroszey, taia woskoboynia od klucza odeysz(ł)a tretii hod tomu; od łaźni piatnatcet kup hroszey; od iatok, szczo w domach maiut, szystdesiat kup hroszy; prysudu meyskoho z wynamy czynyt bolszy sto kup hroszey; kto miaso z seły prywoziat do mesta na produżu, na wojta daiet po płeczku od koždoho bydłaty.—Myszczany Łuckiie: Matwey Sedylnyk, Matwey Łodyżyc, Maxymowa Łucykowaiia, Waško Łukianowicz, KostiuK Kuszniir, Taras Lucynykowicz, Mysko, Filyp Baranowycz, Makar Borysz, braty Berodynowa, Jasko Szczolczyn, Andrusiowaiia, Andreyko Kraweć, Iwan Kłuwshyn, Jury Łuczyk, Olesko Wołoszenin, Anna Bakun, Tomiło Mynczycz, Malko, Kalenik, Jaszko, Chwedko Cybulin ziat, Stolar Martyn, Iwan Poleszukowicz, Kost, Daniło Sedonik, Hołuza Puszkarewicz, Tomiło KostiuKowicz, Tomiło

Swiec, Kondrat, Jurko Szebin, Bliszczanko, Tomiło Kostinkowicz, Nahonczy, Ohłoblin, Macko Woskobonik, y Mychayło Łukoszko, Semko Dnhowenko, Opanas, Paweł, Klimko, Awryło Balwir, Wasko Łukianowicz, Pilip Baranowicz, Hrycko Posebyko, Wankowski, Łodyżynaia, Maximowaia, Pilip Baranowicz, Hrycko Swyren, Choma Mateusznoie, Hrycko Paszkowicz, Orysz Trokan, Jwaszkowoi Leduchowskich, Misionowaia, Stepan Lenkowicz, Abbroy, Owdey, Maximowaia, Andryi Łukianowski, Stepan Likonowicz, Partycha, Denko, Stepanec, Kuszniir, Kulwycz, Macko Protuszewicz, Petryk Szlachta, Omisirec, Ostapko, popadia Mikulskaia, Chodko, Stecko Łenkowycz, Szymkowski. Laury nec, (Ch)wedko Paszkowicz, Jasiuta Makarec, kusznir Andryi, Stecko Michayłowicz, Tur Skipor, Sochneyko, Łuczykowaia, Hrecznyk, Noblanka, Sztaszko, Semianowaia, Kulbaka, Tomiło Kozłowicz, Tymosz Misina swiec. Ludy biskupa, kanonyckeie, probowskie, preorowskie, kotoryie iedno misczanom pomahaiut, a podwody z dymu daiut na hod po try hroszy. Ludy biskupie. Mikita Kostelnik, Libermanowaia, orhanista Kuźma, Jasko Boźnik, Puszkar, Kozeykowaia, Petrykowaia, Paweł Koszkodaw, Zaliowski, Pocz; pop Dimitrowski. Jan Kowal podle Iwana Klawszy. Tych ludey biskupich desiat dworów; płata z nych idet kniaziiu byskypu dwatca kop y iednoi kopy hroszy sorok y szyśt. Ludey kanonyckich: Lewko Krawec, Stepan Kuszniir, Woiewodka kanonyczny; kanonickich tolko try. Ludy proboszczowiy: Staś Zołotar, Szymko Krawec, Gmitor Szahaydacznyk, Andruszko Krawec, Wasko Pineczuk; proboszczowych piat czołowika. Ludy preorowskie: Ihnat Szwec, Hryszczyna, Radko Kosiłowycz, Iwan Hlewazda, Żuk, Manuiko, Grabowaia yz synmy, Micha(ł) ziat Grabowoi; preorowskich ośm czołowikow, krom dwora. Podle preora dwora plebanski plac łożyt nedałeko Mykoły światoho, Preczysteyskoho yhumena dwor, melnyka Krumskoho dwor, władyki Wołodymerskoko dwor. Zydow, kotoryi żywut karaimowie: Wolko Misanów syn, Jusko Mszyn syn, Hosta Smanin syn y Kuda Dankow syn, Lewey Sałamów syn, Moszko Juzkow syn, Jacko Smyszyn syn, Symcha Hoswicz, Nison Szmuyłow syn, Wołoszko Soskow syn, Nisōn Rudiiowicz, Dańko Szmuyłowicz,

Jasko Mosiiewicz, Mosey Abramowicz, Bohdan Mosyiewicz, Jasko Samsonowicz, Aron Jakowowicz, Awram Szmoyłowicz, Jasko Abramowicz, Bohdan Szmoyłowicz, Jacko Jsykowicz, Jusko Korynewicz, Ławryn Awrynowicz, Awram Simsyn, Datiusz Saszkowicz, Kotisana Szymkowicz. Żydowa rabonowe: Awram Rabiewicz, Jusko Rachmiłowicz, Chamko Szmoim, Awram, Jusko Meszoyczewicz, Chamko Peysak, Jeko, Herszko Czuka, Moszko, Mordus Sałomicz, Awram, Senko Lewonowicz, Howsa, Nuchna, Sinko Ruchnicz, Stechna, Aron Kihida, Arom Hrom Pesla wdowa, Moszko Koslić, Jukan Łowonowicz, Moszko Łazarewicz, Chaktyn, Lewey, Szenko,—to tych trzy braty, Chetzymow ziat. Dworca Hnidawskoho ludy. Woda Paszkowicz, dworysze, dym ieden, Martyn Krotkowicz, dworysze, dym oden; Oleszko a Szapował, dworysze, dymy dwa; Ratko z bratanyczom, dworysze, dymy dwa; Kuwan z Jwancem, dworysze, dymy dwa; Jusko z Oleszkom, dworysze, dymy dwa; Stepanec z Mykitoju, dworysze, dymy dwa; Chilimon, Andrey, dworysze, dymy dwa; Senko Jhnatowicz, dworysze, dym oden; Waško a Jhnat, dworysze, dymy dwa; Petro, dworysze, dym oden; Dech a Hrynec, dworysze, dymy dwa; Macko służebny, dworysze, dym oden. Tych ludey wsich dworysz czotyrynatcet, a dymów dwatcet oden. Wynność: ohorody owoszczowye horodiat, dwor kruhom ohorożywaiut, stajni na koni z łoży pletut, na kury, na husy, na swyni kożuchy robiat, lednicy też horodiat plotom a ne kryiut, seno z bołota woziat, szto dwanatcet kosarów nakosiat, ałe samy ne kosiat, ono odno hrebut, a sztokolwék paszni na Hnidawe zboża nażnut, to ony vse z pola powynowaty zwozyty; sołodow dranych dwenatcat wynny do browara odwezty, hde im uradnyk każe; drowa, chmel z dwora Hnydawa powynny wezty, także de im każut na strawe uradniczoy; pywowar maiet buty naniat od uradnyka ku roboti pywa; a koły pywa zwarut, tohdi ony powynowaty toie pywo do dwora Hnydawa odwezty, a za to im maiut daty uszatok pywa; podvodu za dwanatcat myl izdiat a uroczystoho płatu daiut na hod klucznyku na deń swiatoho Petra kopu sorok piat hroszey, a na deń swiatoho Gmytryia pułosm-desiat hroszey y po kurety z kożdoho dworysca, a na Boże Narq-

żenie za pał hrosza chliba a po kurycy, a na Welygden piat kałaczow a po piat iaiec (z) dworysca. Z sęta tohoż Hnidawskoho z každoho dworysca na deń swiatego Dmytryia daiut klucznyku wsi pałosmdesiat hrosza y po kuryci z dworysca, a to za to ony tot piat daiut, iż woły pry sobi (pasut); ktoroie k Łucku (z) solu prychodiat, bo inszoie nichto pasty ne możet, odno ony; za to beret z pastwy od troch wołow hrosz, a osoblywe z každoho woła po dwanatcet hołwazen (sic) sobi. Seło Sweż: Jacko Chodorowicza a Jwanec, dworysca, dymy dwa; Kuryło Ostapkowycz a Choma, dworysca, dymy dwa; dworysca pusto tretteie leży. Tych dworyszez wsich try, a dymów czotyry. Wynność. Tyie lude daiut klucznyku uroczystoho piatu (na) hod z každoho dworysca po dwanatcat hroszy, a u lita, szto odno potreba, powynowaty na wrad klucznykowy dawaty: paszy wsiakiie podnimaiut den y w noczy, daiut iałowycy, barany, husy, kury, chlib, med, pywo, a nazad potomuż czyniat koley, koły posoł idiot, wytykodnoho y kolady daiut z dworysca klucznyku po hroszy y po kuryczy.—Seło Kołczyn: Wasko Chaniewicz, dworysca, dym oden; Onania a Dimitr, dworysca, dymy dwa; Jwanec Nestorewy a Ostap Szezerbaczewicz, dworysca, dymy dwa; Lewonko Hrynkowicz o Łuczko Pyłypowicz, dworysca, dymy dwa; Sedun a Nestor, dworysca, dymy dwa, Jwanec a Kondrat Myszkowycz, dworysca, dymy dwa; Romanec Markijowicz a Sawka Byrkozowicz, dworysca, dymy dwa; Ostapec Mazanowycz a Jwanec Hulewicz, dworysca, dymy dwa; Marko Tysiniucz a Kudranec Turczynowycz, dworysca, dymy dwa; Fedor Wołoszynowicz a Drobysz Petroszewycz, dworysca, dymy dwa, Zdanec Hłodewicz a Waško Chaniewicz, dworysca, dymy dwa; Hawrylec Federowicz a Owdey Maczkowycz, dworysca, dymy dwa; Sydor Jlkowicz a Wasiuta Oleszkowicz, dworysca, dymy dwa; Babunec, dworysca, dym ieden. Wynność. Tyi lude starodawnoho piatu daiut piatdesiat hroszey, a na Boże Narodzenie sto hroszey, na den swiatego Mykoły wesycznoho sto hroszey; toż daiut o swiatom Symone z každoho dworysca po dwoie kur; koladki daiut szyś hroszey a sto iaiec, a na koždy mesec daiut czerhoju z dworysca po piatdesiat hroszey, piat doynie a piat dzbanow hlinianych; tołoki służat:

na żyto dwie tołoki, na owes, a dwi tołoki żaty, a den kosiat na kluczykowym chlebi: kluczyk daiet im, koły tołoki służat, chleb, sol y barana, a koły kosyty pryidut, tohdy z každoho dworysca daiut po horszczku welikomu a k tomu ieszcze y z soboiu prynosiat czotyrmatcet horszkow welikich, szto im tywon w nym iesty waryt; z Rykan daiut na masło czotyrmatcet horszkow welikich, a skoro zapustaie, a do dwa lednie led kołat, ale samy ne woziat, natomest Podhayczane woziat, posła w odnu storonu podnimaiut, koły z ordy idet, iałowicy, barany, husi, kury, med, piwo, chleb, daiut, szto potreba, a pidwody nichto ne chodiat.—Selo Podhaycy: Owcaż Tywon a Mykita Paszkowicz dworysca, dymy dwa; Lewon Tedorowicz a Manec, dworysca, dymy dwa; Klim Stepanowicz, Lewko Bohdanowicz, dworysca, dymy dwa; Bakun Suwestko, Oleczkowicz, dworysca, dymy dwa; Hrynee Senkowicz, Fałec Stepanowicz, dworysca, dymy dwa; Czasko Martynowicz, dworysca, dym oden. Ohorodniki: Michnowaia wdowa na ohorode, Łukianec Dawidowicz na ohorode, Jrusz prychożyi na ohorode, Jarmoła prychożyi na ohorode, Maruszka na ohorode. Tych ludey wsieh dworysca szisć, a dymów odynatcet, a ohorodnikow piat. Wynność. Tyie ludy daiut u hod o swety m Dmitre sorok hroszey a ralca piatdesiat kołaczów y piatero kur y piatdesiat iaiec; o Bożym Narożeni piatdesiat kołaczów, piatero kur daiut; dwie tołoki orut na wesnu y paraninu, a tretiuju tołoku dołżat w oseń, koli żyto sijut: kto maiet swoy pluh, tot swoim idet, a kto ne maiet zupelnoho, tot sprahszisia idet, toż try dni żnut, szto im uradnik rozkażet, o swoim chlebie; humno horodiat kruhom; na żywotyju—na owcy, na telata y na swyni szopy z łoży roblat y kryiut; na humno mołotiat, szto rozkażut; posły koli z ordy idut, w odnu storonu winni podnymaty, iako y inszoie wołosti; u podwody nihde ne chodiat, odno koli ryby szto ułowiat u wozery pod ich że domom, to powynni wezty do Łucka abo do Hnidawskoho dworca. Z tohoż sela Podhaykoho starosta wziat czołowieka imieniem Klima Tiszycza y z zemleiu ioho, y prywernut ioho do kupli swojei, kotoriu kupit u żyda Łuckoho u Chazka za trytcat kop hroszey, a żyd kupył u namesnyka Pruskoho u Ordy, a Orda od Jwana

Podolenina; a Jwan, powedaiut, Podolanin winnosti ne meł na to. Ludi dworca Krasnoho y słuhy płatniie: Marko pryieżczy y z synom, dworysże służebnoie, dym oden; Jwanec Hordunowec, dworysże służebnoie, dym oden; Zdań Kodkiewicz, dworysże służebnoie, dym oden; Jwaszko Romanowicz, dworysże służebnoie, dym oden; pustych dworysz piat, dymów szyść; wynni za dwanateciat mył ichaty z listom, oraty na wesne wynni dwa dni, a pareninu druhe dwa dni, a szto tam na toy roli posijut, szto oni poorat, to wse oni požaty maiut. Ohorodniki: Wasyl prychożyi, Fedko Wasylewicz; tyie lude dwa czołowieki do humna z cepom chodiat, a ieśli kotory bude woła mety, tohdy wynen u płuł pusezaty na rolu starostie den.—Seło Radomyskoie, powetu Łuckoho, try myli od zamku: Olizar Chodorowicz, tywon, dworysże, dym oden; na tym dworyszy dwa czołowiki pod soboiu osadył; Jwaszko Kuzmiez, pułdworysża, dym odyn; Kalec a Martyn, dworysże, dymy dwa; Jurko Kusznier z synom, pułdworysża, dymy dwa; Kudyi a Małoszyi, pułdworysża, dymy dwa; Mitko Kuzmiez, Hryniec, Jwanec Juszkowicy, dworysże, dymy trzy; Mieżyna, Żuk, Choma Jewehlimowicy, dworysże, dymy trzy; Sidor Rudkiewicz, Paszko, Kondrateć, Sawka Mitkewicy, dworysże, dymy cztery; Marko Lenczych, Stepan Juriewicz, Wasyley Jankiewicz a Mikołaiia dworysże, dymy czotyry; Maxym, Choma, a Żuk a Czapik Kowalewicy, dworysże, dymy czotyry; Trusz Haponowycz a Protasz Sidorowycz, Bakun a Hryń Jhnatowyczy, dworysże, dymy czotyry; Hryniec Tymowicz, Jowec Bohdanowicz, Fedko a Tymoszeć Junkowicy, Owdocha, dworysże, dymów piat; Jozko z synom Harasymom, dworysże, dymów dwa; Marko Wasylewicz, Andrey a Motruna Fedorowaiia, dworysże, dymy trzy. Tych dworysz wsich trynateat, a dymow tryciat odyn. Wynność. Tyie ludy daiut o Welicedni starosti welikodnoho sto kałaczow, sto iaiec, a o Bożem Narodzeni daiut sto kałaczów, try czetweryki owsa, dwanateat kurow, o swetoy Pokrowy daiut sto hroszey; a winny robyty na Krasnom u hodu sim den, oraty na wesnu deń, a dwa dni na parany, a den rałyty, a trzy dni żnut. Toho seła Radomysła dworysże na imia Neronowskoje. Buło sim dymow; z tych semi

dymow wziął starosta szto lepszych dwa czołowieki na imia Chomu. Andreia Strachłowiczów, a ostatok tuju piat dymow rozohnał. W tomże sele Radomyskom na zemlach poddanych hospodarskich poselilisia y, wziaw pola oremskoho od toho dworysca osemset boczek, z tymy werchu pysanym(y) dymy, y prywernuw do imenia swoioho ku Suchey Woli ludey, kotorych z izbamy y zo.wseiu maietnostiu ich pobrał y za soboiu osadił: Tetca, Zanca, Tymoszcza, Sydora, Jowtuch(a), N-umena, Owdeyca, Kuzmicz(a), Andreyca, Oleksze, Wasylca, Wołoszyna, Andreyca Wołoszyna, Jwanca, Seńka, Janka, Nikońca, Jwanca, Seńka. Tych wsich dewetnatciat dymów wziaw. Tyież ludy zabranynie, pryhodeczy w seło Radomyskoie z imenia starostyna y z Suchoi Woli, kradut żyto, pszenycu, proso, seno po dobreawe berut, z chiży kradut koni, woły, toż kradut swyni, husi, kury byiut, a spawedkiwo(s)ti dey im kniaź starosta ani podstarosta ieho z temy ludmy ne czyniat, a uradnik y służebni kniazie, przyżdżaiuczy na seło, samych zbywaiut, owsa, sena, syłoiu wedut; iesli samych w domach ne naydut, tohdy żony, deti zbywaiut,—takoż dla toho y ludy sie rozyjshly. J nadto sam, przyżdżaiuczy, krywdy neznośnyie czynyt, samych y detey zbywaiut, yz izb mesty każet, y sobaki w izbe zapiraty każet, y na robotu do imenia swoieho do Suchoi Woli ženet, ani deń ne roba(sie) poyty ne хочzut do imenia swoho; on ich za to hrabył. Hra-beż, szczo im poczyneno: u Jwanca Kuzmicza konia wziął, za koto-roho dał połtreti kopy hroszey; u Hawryła Klimowicza dwa woły wziął; u Waszka Draha dwa woły wziął; u Jwaszka Onyszkwicza konia y woła wziął; u Fedka Jankowicza jałowiczu wziął; u Mitka Radkowicza kobyłu wziął, a nadto też na wsich wziął piatdesiat mac pszenyci y desiat hroszey deckowania; staw też weczystyi toho seła Radomyskoho ku imeniu swoiemu Suchey Woli prywernuł. Tuii Suchuju Wolu pustu był kupił u Dachowoiе czetwertyi hod; od tohoż dey czasu poczał krywdyty ludey, poznoszywał, zemly toho sełyszczca pozabrał.—Seło Holincow, zamkowoie, myła od zamku: Maxim Macewic, Wasko Nebrasewic, Jhnat Senkowicz, dworysca, dymow try; Matwey Oleszkowicz, Andrey Gewtoszewicz, Wiaz Jurkowicz, dwo-

ryscze dymow try. Tych ludey dworyszcz dwie a dymow sześć. Wynność: młyn Hołoszewski naprawuiut, hatiat y zemlu syplut y derewo woziat; muku ze mlyna wynny dla zamku prywezty, szto merok na zamok prydieliet, a na Krasnom dworecy wyszepisanom tyie ludy żnut.— Seło Sołtysowo: starce: Juzko Sołtysowicz, Ostapko Chotewicz, Maxy Panewicz, dworyscze, dymy try; Macko Morozewicz, Hrycko Mackowicz, Jewko Kozłowicz, dworyscze, dymow try; Myszko Hrynecwicz, Fedko a Demid Sabaniewiczzy, dworyscze, dymy try; Onyki Oleniszewicz, Suchey Maximowicz, Hawrik Beykowicz, dworyscze, dymy try; Hryc Stepanowycz, Jwaszko Hryniewicz, Juzko Andronczyc, Mać Andronczyc, Pac Chocewicz, Wasyl Chocewicz, Martyn Macewicz, Micko Monkowicz, Senko Macewicz, Stecko Juskowicz, Petr Cekowicz, Kondrat Cekowicz, Senko Koszkowicz, Hryniec Staskiewicz, KostiuK Wanciekowicz, Andreiec Woniakowicz, Anany Bohdanowicz, KostiuK Bohdanowicz, Moysey Bohdanowicz, Andrey Aleckowicz, Leon Połuianowicz, Jwan Połuianowicz, Mojżes Połuianowicz, Mycko Bronewicz. Tych ludey dworyszcz dwanaciat, a dymow sorok; a pod nimy szyśe stawow na ryczcy Czołnicy; u každoho stawa po koleci; kotoryie stawy stoiat nyzey, sut imenem opisane: staw Sołtysów, staw Wasylkowski, staw Dydowicz, staw Jswoyski, staw Koziniński a szosty staw Szopotowski rozkopał kniaz Matwey Czetwertynski, meniaczy buty na swoiy zemli, hranicy ioho, szto powidaiut: reka imeniem Czołnyca pereyszła od zemli kniazia Matweia Czetwertynskoho, a z druhoi storony pryszła hranica sumeży z archimandrytom posered bołota, a z tretioie storony pryszła hranica po Pretoko y Prydielce, a z czetwertoie storony pryszła po staw archimandrytów, a za połowiczy wynność: zeliz daiut na zamok na czotyry płuhy na leto, a kos czotyry, serpow dwanacat, zeliz swetyenych czotyry, sekir czotyry, uholo daiut do zamku szto potreba do okowania wozow y koł staroscinnych zelezom y ktomu szto by kolwiek zeleza na zamok potreba, daty winny. Starosta beret zelezo na kramach w meste, a ony płatyty winni peniazmi.— Dwory y wołosti do klucza Łuckoho rozdany za starorostwa nebosezyka kniazia Konstantyna, kotoroie byli winny poštow y honcow kniazkich

podnimaty: Sadow (z) prysiołki oddan kniaziu Fedoru Zasławskomu tomu pıatdesiat let; Żukow—oddano panu Bohuszu podskarbiemu tomu sorok let; kniaziu Kuzmy Zasławskomu oddano Silno z łowy zwerynymi y bobrowymy hony tomu trytciat let; Mykow—oddano panu nebosczyk Mykicie Czaplicu; Zurawicze oddano Kosczy; Kozniczy oddano panu Dachnu; Hołowczyczy oddany panu Kozinskomu; Zwirewo oddane panu Hoskomu; Kołow oddano kniaziu Konstantynu tomu puł tretciat let abo trocha daley.—Bydło rohatoie małoie y wyłykoie wse tam kormlewano, wsia wołość kluczowaja tam seno koszywali na bydło krolewskoie. Torhowica z prysiołki, ktoroie derżyt kniaz Masalski; Krasnoie Welykoie z prysełki oddano Borzobohatomu; Peczychwosty oddanyi Bokijowy staromu pamety net; Boruchow oddany Jakowo(wi) Boruchowskomu pamiaty net. Z tych wsich dworów wychożywało na dwor Hnidawski osmdesiat pluhiw; tyie wsi dwory i seła rozdano za starostwa kniazia Konstantynowa w Łucku. Wołość Czernihorod z sioły oddał gospodar ioho myłość, to iest imeny: Kołki, Bruchowiczy a Kozłowiczy kniazii Prońskomu, woiewode Kiewskomu, tych czasow na walnym seyme. U tych selech wyszey pysanych: w Kołku, w Czern(i)horodku, w Bruchowiczach a w Kozincach dworyszcz sorok szysz, a dymow dweste y osemnadcat; dani daiut: medu sto weder, kromie hroszey y ilnu. Seło Zaborowskoie derżyt Olechno Borzobohaty, dworyszcz piat służebynych, a dymow iedynatcat, tiahłych dworyszcz dwanatcat, a dymow trytciat try, a ohorodnykow try. My tedy, król, do pomienioney suppliki łaskawie się skłoniwszy, zwyż wyrażony popis zamku Łuckiego z xiąg prerzeczonych metryki kancellaryi naszey wielkiej wielkiego xięstwa Litewskiego ekstraktem stronie potrzebuiaçey wydać y, dla lepszey wagi, pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przycisnąć roskazaliśmy. Dan w kancellaryi naszey wielkiego xięstwa Litewskiego, dnia trzeciego miesiaca Decembra, roku Pańskiego tysiąc siedmset siedmdziesiąt siódmego, panowania naszego trzynastego roku. U tego popisu z xiąg metryk kancellaryi wielkiego xięstwa Litewskiego wydanego, per. oblatam podanego, podpis ręki iaśnie wielmożnego podkanclerego, przy pieczęci wielkiego xięstwa Litewskiego, na

wosku czerwonym wycisnioney, w te słowa: Joachim Chreptowicz, podkanclerzy wielkiego xięstwa Litewskiego. Locus sigilli, illius. Przypis zaś na drugiey stronie temi iest wyrażony słowy: Za sprawą iego mości pana Joachima na Szersach, Ziembinie y Wyszniowie hrabi Litawora-Chreptowicza, podkanclerzego wielkiego xięstwa Litewskiego, sądownego Olszańskiego, Zoslińskiego etc. starosty. Pod tymże przypisem wyraz w te słowa: Felix Subert, metrykant Litewski. Który że to popis, pe roblatam wszystek, z początku aż do końca, słowo w słowo tak iak się w sobie pisany ma, do xiąg ninieszych iest zapisany y ingrosowany; z których y ten wypis pod pieczęcią grodzką Łucką iest wydany. Pisany w zamku Łuckim (locus sigilli). Correxī Szczepkowski, manu propria. Legi cum actis Radwański, manu propria, Reperitur in actis. Attestatur Przewlecki, archiwista przysięgły.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской Археографической Коммисіи. дополнительная отпись № 163.

XX.

Изложение хода продолжительной тяжбы между Бѣлоцерковскими старостами съ одной стороны и владѣльцами Уманщины и Звернигородчины: Струсями, Калиновскими и Потоцкими—съ другой, за право владѣнія мѣстечками: Буками, Шавлихою и Черною Каменкою. 1542—1775.

Po tylu wielolicznych od oboiey strony na wzajem czynionych o Czarną Kamionkę, o jey naturze, prawie y sytuacyi dowodach, kiedy strona przeciwna w sprawiedliwych o te dobra przełożeniach, lenność niewątpliwą okazujących, dotąd żadnego nie uyrzała przekonania, niechże ten ostatni; y z własnych jey dokumentów wyciągniony, dowód, na wszystkie zarzuty, jakie tylko w swoim krztałcie przez stronę przeciwną czynione były, odpowiadający, sprawi przeświadczenie.

Obrona, którój tylko używała na odbicie prawa lennego Czarnej Kamionki, liczne dowody któremi dowodziła dziedzictwo włości Uman-

skiéy y w niey będących kluczów, nie przyciągnęły ani przyciągnąć mogą Czarnéy Kamionki, iżby ona słusznie do którego należała.— Pierwiastkowe strony przeciwnéy dokumenta, które wyliczyła do dziedzictwa Buków, czyli Struśhoroda, tyle okazują prawa do Buków, ile do Czarney Kamionki: do Buków bardzo wątpliwe, a do Czarnej Kamionki żadnego.

Minęło sto sześćdziesiąt lat, iak się w dokumentach strony pokazały dobra, Buki nazwane, ale komu nadane, jakim prawem przedtém posiadane? to do dwóchset trzydziestu czterech lat, zacząwszy od przywileju, roku 1546 Dmitrowi Bazanowiczowi, kozakowi Zwinogrodcowi, danego, a i do dziś dnia jest ukryta. Wszakże tę prawdę dowodzi przywilej Żygmunta Augusta, temuż Dmitrowi w roku wyrażonym dany y poprzedzający rokiem popis zamku Bracławskiego, uroczyscie sporządzony.

W popisie roku 1545 wszystkie obywatelów województwa Bracławskiego, za przywilejami nadane, dobra y possessye rejestrem spisane zostały. Podał swój rejestr Dmistr Bazanowicz, że nie więcéy posiadał dóbr w gruncie Zwinogrodczyzna zwanym, iak tylko dwie siedliska: Sokołków y Mytkowce. Toż samo w rok po tym popisie weszło w przywilej confirmationis w roku 1546, a o dobrach Bukach ani wzmianki. Od roku więc 1546, do 1592, przez lat 46 posiadali Bazanowiczowie Sokołków y Mytkowce a nie inne, y gdy w roku wymienionym, 1592, wnuk Dmitra Bazanowicza, Fedor Bohdanowicz, kozak Zwinogrodziec, zapisywał Jerzemu Strusiowi, kasztelanowi Halickiemu, substancyą, po antecessorze swoim, Dmistrze Bazanowiczu, nie wyraził w swoim zapisie więcéy dobr, jak tylko dwie: siedlisko Sokołków y Mytkowce, bo do więcéy prawa nie miał; zapisana z mocy tego zapisu w grodzie Winnickim przez Strusia intromissia, nie obięła ani obiąć mogła więcéy, jak tylko te dwie siedliska.

Wszakże te dwa dokumenta: zapis y intromissia, naywięcéy gruntowałyby dla strony przeciwnéy terazniejszą sprawę, rozwiązałyby takowy zarzut, gdyby okazane były, ale przez stronę przeciwną w roku 1775, przy sprawie z J. W: Stępkowskim, kasztelanem Kijow-

skim, zaprzysiężono, że przez dawność wieków wspomniony zapis y intromissia są utracone, nie dziś pewnego stanowić nie mogą. Lecz gdyby w istocie znajdowali się te dwa dowody, tedy zapis Fedora kozaka nie mógł być na Buki czyniony, gdy prawa do nich nie miał, ani on sam, ani jego antecessor.

Niech się tu sama strona, to jest J. W. Chorąży koronny zastanowi: przysięgł uroczycie przed sądem kommissarskim w roku wymienionym, 1775, że ten zapis y intromissia przez dawność wieków komportowane być nie mogły. Przysięga ta, albo przez niewiedomość strony, albo przez niedoyrzałość plenipotentów y patronów niewinnie wykonana została, bo w swoim summaryuszu przy sprawie z J. W. kasztelanem Kijowskim położył wyraźnie dokument, to jest dekret graniczny, roku 1629, między ziążęcim Zbaraskim a W. Adamem Kalinowskim zapadły, w którym tak jasno jest wyrażony ten zapis y intromissia, że niepotrzeba było in natura tych dwóch dokumentów komportować; a jakże można przysięgać, że te dokumenta zginęły, kiedy one w wspomnionym dekrete, de actu et data, z wyrażeniem istoty i brzmienia swego, daią się czytać, o czém niżej.

Po tym więc zapisie w lat 12, w roku 1604, kiedy z mocy konsensu królewskiego Jerzy Struś czynił cessay starostw Winnickiego y Zwinogradzkiego na osobę Walentego Alexandra dwoyga imion Kalinowskiego, starosty Braclawskiego, zięcia swojego, nypierwéy pokazali się Buki, w którój cessayi, czyli interczyzie, nie już Mytkowców y Sokołówki całości postrzegał kasztelan Halicki, ale, aby względem kupna Buków nie był zkrzywdzony od tych starostw, y aby jeszcze dwa próśta wśród Sinéy wody, gruntowi Buckiemu przyległe, obrać miane wolne były, nayszczególniej ubezpieczał. Takową zawarwszy interczyzę, Struś, kasztelan Halicki, uprzywillowane y nabyte dwie siedliska przemieniwszy w atenencye do nieprawnych y w przywileju nie będących Bukow, nie już Mytkowczyzną albó Sokołowszczyzną (jakby przyzwoiciey należało) ale majątnością Bucką, w testamencie swoim, w roku tymże 1604, w niedziel 14 po owej interczyzie czynionym, mianuie, y aby taż majątność Bucka, jeżeliby onéy Walenty Alexander Kalinowski wziąć nie chciał, aby

sprzedana była, tym testamentem obowiązując, dla jakowych by przyczyn Alexander Kalinowski tą się majątkością brzydził y onę; natenczas wziąć nie chciał, y za co tak przyległa do dóbr y starostw Kalinowskiego, zięcia swojego, majątkość obowiązując sprzedać, nauczył strona.

Bo Jerzy Struś, mając dwie córki: jedną za Kalinowskim, a drugą w panińskim stanie natenczas będącą, rozrządzając fortuną swoją, chciał podobno pewną a nieplonną potomkom swoim zostawić. Wszakże, gdy tego w onym testamencie inne są przyczyny, niech się przy stronie zostaną. Ale że tenże nieprawnym był Buków juriskwerytorem i że nieprawnym był jego jurisdator, niżej się dowiedzie. Po śmierci Jerzego Strusia w lat dwie, jak się doczytać można w dokumentach strony, owe Buki zwały się miasteczkiem Bukami i Struśhorodem razem; nie znajduje ten wniosek wątpliwości, iżby od Strusia takowym mianowano nazwiskiem, pozwolić na to można, że, po nabyciu od Fedora kozaka Buków, zaraz imię wzięły Struśhoroda, lecz że te Buki czyli Struśhorod, nie w wojewodztwie Braclawskim y w gruncie, Zwinogrodczyzna zwanym, gdzieby im należało, ale w wojewodztwie Kijowskiem situm mieli, nie sprzeczny strona; albo więc w roku 1606, w grodzie Żytomińskim, pozwów pięć trybunalskich w miasteczku Buki, Struśhorodem zwanym, położonych od urodzonego Stanisława Jordana y od J. P. Krakowskiego, starosty natenczas Białocerkiewskiego o zbiegłych poddanych y grabieżę mieszczan Tetyiowskich y Białocerkiewskich, tudzież ożywiając sprawę działową przez śmierć niegdy wielmożnego Strusia, kasztelana Halickiego, spełzła, są zeznane: zacoby nie w Winnicy, jeśli te Buki czyli Struśhorod w wojewodztwie Braclawskim leżeli, ale w Żytomińsku, w Kijowskiem wojewodztwie, były zeznawane tych pozwów relacye? objaśni strona. Wynika ztąd dwoyaka kwestya: jeśli ten Fedor kozak, mając przodkowi swojemu nadane dwie siedliska w gruncie Zwinogrodczyzna, w wojewodztwie Braclawskim leżącym, miał jakowe prawo do gruntu jakiegokolwiek, w wojewodztwie Kijowskiem leżącego, za rzeką Tykiczem Uhorskim, dzielącą starostwo Białocerkiewskie od gruntu, Zwinogrod-

czynna zwanego; jeżeli tenże znowu Fedor w roku 1592, zapisując Strusiowi Mytkowce i Sokołów (a choćby też nieprawne Buki) sam był tych dóbr po Dmitrze dziedzicem y właścicielem? Obydwie te kwestye następniemi objaśnią się dowodami; ale że Fedor sam przez siebie, a nie przez przodków swoich, osadzał na cudzym gruncie, bez żadnego prawa te Buki, więc do tych dwóch kwestyi i ta trzecia przyłączona, postanowi y odkrycie tego wszystkiego nieprawność. Że nie miał prawa Fedor do gruntów, w Kiowskiem, za rzeką Uhorskim Tykiczem leżących, dowód jasny w przywileju Stefana Batorego w roku 1584 na założenie miasta Korsunia z ograniczeniem, a przed zapisem Fedora, Strusiowi służącym, na lat ośm, danego, w słowach: „ktoremu miastu z łaski naszéj hospodarskiej granice takowe naznaczamy: od uroczyzcza Olszanicy do Sinicy, do Uhorskiego Tykicza, a od Uhorskiego Tykicza do Siney wody etc. etc.“ y drugim przywilejem Żygmunta trzeciego, w roku 1593, w rok po zapisie Fedora, zeznanym Strusiowi, na horodyszcze Lisiankę, Czermińskiemu z ograniczeniem danego, w słowach: »horodyszcze Lisiankę na Ukrainie, poniżej Targowicy, pomiędzy rzekami: Uhorskim Tykiczem zwierzchu, aż do uścia rzeki, nad którą las Maydanów y Bołkun, po Talne rzeczkę y drugą, Kosten nazwaną z wierzchu, także do uścia, które to rzeczki w Tykicz Uhorski wpadają, dajemy etc.« Obydwa te przywileje rzekę Uhorski Tykicz za znak graniczny postanawiają, i jeszcze tamtego wieku postanowiły. Do tych dwóch przywilejów przybył na pomoc i trzeci przywilej krola Zygmunta w roku 1597, w pięć lat po często rzezonym zapisie Fedora dany, z ograniczeniem mieszczanom Białocerkiewskiem, a ten ukaże granice starostwa Białocerkiewskiego z gruntem Zwinogrodczyna, postanowi także granice województwa Kijowskiego z województwem Braclawskiem; dosyć będzie miała strona przeświadczenia, gdy ten przywilej wezmie na uwagę, brzmiały w słowach: „od uścia Fastówki y Jatrani rudkami, niżej Fastówki wpadającami w Roś, mianowicie pomienionými: to jest Olszanek dwie, Obokacz, także część lasu Bołkunowskiego, według rozgraniczenia, posłami naszemi uczynionego, przy podaniu od niego Olszanicy dziedzicowi,

od dzikiego pola na rzeczках y lasach mianowitych, to iest po Tykicz, etc. etc.“ Gdy więc starostwo Białocerkiewskie, w wojewodztwie Kijowskiém leżące, przytykało gruntami swoimi do rzeki Uhorskiego Tykicza, alias do téy strony, z którój Buki zasadzone, y zacząwszy od roku 1597 aż do dziś dnia takową utrzymuje granicę, a jakimże prawem pan Fedor na gruncie Białocerkiewskim osadzał Buki, tak jak jest widoczna, niemający żadnego Fedora do Buków y gruntów za rzeką Tykiczem, w wojewodztwie Kijowskiem a starostwie Białocerkiewskiém leżących, prawa; osadzał je iednak, a osadzone bez prawa sprzedał Strusiovi nieprawnie. Bo w dokumentach strony przeciwney doczytać się można, że ten Fedor miał córkę Helenę, która była Piotra Bahłajaja małżonką, y Hordieja kozaka, synowca rodzzonego; y gdy się wyzuwał z własności Buków, Sokołkowa y Mytkowców na osobę Strusia, wyzuwał razem z należności naturalnych successorów: córkę własną y synowca. Widać to wszystko z następnych, a na dobra Buki przystosowanych dokumentów strony przeciwnéy, jako ci: Helena Bahłajajowa małżonka, Fedora córka, y Hordiey Michayłowicz, synowiec, po zapisie, uczynionym w roku 1592, do roku 1609, przez lat siedmnaście, nie partycypowali żadnéy srubstancyi; z tych miar w tymże roku 1609, successorów Strusiowskich, a juriskwerytorów od Fedora zapozwali na trybunał koronny Lubelski do powrócenia dóbr, przez Fedora przedanych, wraz z uczynieniem kalkulacyi, niemniej powrócenia przywileju, na te dobra służącego. Nawzajem successorowie Strusiowscy, w téy sprawie zapisu na dobra Sokołków, na rzece Konele, y Mytkowce, na Uhorskim Tykiczu, na gruncie, Żwinogrodzczyzna zwanym, w wojewodztwie Braślawskiém będących, (a o dobrach Bukach nie wspominając) zapozwali na tenże trybunał successorów Fedora, córkę i synowca, do potwierdzenia zapisu, przez Fedora Strusiovi zeznanego. Trybunał, sądząc tę sprawę, Hordieia kozaka wolnym od niéy uczynił, Helenie z Zwinogrodzców Bahłajowéy w urzędzie grodzkim Winnickim na to: jako żadnych majątności y sum po swoim ojcu nie wzięła, ich niéma y mieć nie spodziewa się, przysiądz nakazał. Wszakże teraz rzecz widoczna, że ci successorowie Fedora nie

byli uczestnikami żadney jego substancyi i że on, z krzywdą córki własney i bratanków swoich, przedawał te dobra; prawnyż był przez Fedora Strusiowi uczyniony zapis? y czy ten dekret nieprawne nabycie Bukow mógł ubezpieczać y potwierdzać, kiędzy o to nie było intentowanego do trybunału processu, ale dwie tylko siedliska: Sokołków i Mytkowce, w przywileju wyrażone, a gdyby, posito casu, wygrywali successorowie Fedora u successorów Strusiowskich dobra, w przywileju specyfikowane, mogliżby obeymować Buki, na cudzym gruncie przez Fedora zasadzone, w przywileju nie będące; y tem się to strona naywięcący zaszczyca, że w gruncie Zwinogrodczyzna, dwie siedliska czyli cały ten grunt od uprzywilowanego dziedzica nabyła, a to nabycie dekretami trybunalskiemi stwierdzone; lecz gdyby Fedor, mając po antecessorze swoim zostawione dwie siedliska, specifice w przywileju wyrażone, osadzał Białocerkiew, a potem te dobra wraz z innymi zbył komu innemu, możnaż takowe zbycie czyli zapis potwierdzać, y czy za takim potwierdzeniem trafiłby można było do Białocerkwi? Równy ztąd wymiar y dla Buków; mógł trybunał potwierdzić zapis na Sokołków i Mytkowce, bo przywilej ma one w sobie, ale osady na cudzym gruncie ani mógł, ani potwierdził, owszém wydaje się to z tego dekretu trybunalskiego, że ten Fedora zapis do samych tylko Mytkowców y Sokołównki służący, w połowie był utwierdzony, a w połowie uchylony, y dla tego dobra wspomniane po połowie z successorami Fedora rozdzielić nakazał, a za poniesione w tej sprawie szkody dziesięciu tysiącami kóp groszy Litewskich ukarał. Wszakże widać to z kroków na tenczas czynionych przez successorów Strusia, że więcący dbali o nieprawne nabycie czyli ulepszenie tego zapisu na Buki, bo natenczas zasiadłóm miastem byli, niżeli o Sokołównkę y Mytkowce, bo puste natenczas znajdowali się; zważyć tu potrzeba ten zarzut y tę nagłość, która przez successorów Strusia na ówczas działała była, dla zatarcia swoich nieprawności; wypadał dekret trybunalski roku 1609, dnia 18 Maja, którym nakazano, ażeby dobra, o które rzecz była, po połowie rozdzielone były z successorami Fedora; za coż natenczas successorowie Strusiowscy podług tego dekretu

do rozdziału tych dóbr nie przystąpili, ale, uprzedzając dział, dekretem nakazany, w dni ośm zaraz po tym dekrete, tamże w Lublinie o nabycie tych dóbr, mianowicie Buków, starali się, y niżeli do działu przyszło, tedy od Hordieja kozaka, synowca Fedora, dopiero dóbr po połowie rozdzielić nakazanych, dnia 25 Maja, roku 1609, w Lublinie, Walenty Alexander Kalinowski nabył, y tak, co ów Struś, kasztelan Halicki, testamentem roku 1604 obowiązał sprzedać, to w lat pięć postarano się kupić; co Fedor nieprawnie posiadał, to od synowca jego Hordieja nabyto; co Fedor na cudzym gruncie osadzał, to trzeba było za należność do Sokołkowa i Mytkowców przyciągnąć i darowizny od successora żądać; co w przywileju Dmitra, przodka Fedorowego, nie było nigdy wzmiankowaném, to trzeba było koniecznie umieścić; wszakże to widać z owej darowizny Hordieja y pozniej, z działu dnia 14 Lipca w Tręboli, w roku tymże, między successorami Strusiowskiemi postanowionego, iak usilnym sposobem starano się te Buki pod przywilej podciągnąć: w darowiznie Hordieja kozaka jest otworzyste wyznaczenie, jako osady Struśhoroda czyli Bukow, nie był dziedzicem Dmitr, antecessor jego, ale dopiero Fedor, wnuk Dmitra, a stryż Hordieja zaprowadził tę osadę, y słowa czytać téj darowizny: siola y uroczyzcza Sokołkow na rzece Konełéy, dąbrowy y las nazwany Stepanów Roh po Berezową pasiekę y las Krzywiec, sieliszcze Mytkowiec na Uhorskim Tykiczu y ostrowy Pechryiewskie na Tykiczy y ostrów niżéy y dąbrowę Ochmatową (do póty w przywileju) z osadą Struśhorod teraz Buki zwane, przez niegdy Fedora Żwinogrodca zawiedzione.“

Słowa ostatnie tej darowizny dostatecznie objaśniają, że nad przywilej Fedor zawiódł osadę nową, osadę na cudzym gruncie, y chciał ją mieć koniecznie przynależną do swoich siedlisk w gruncie Żwinogrodeczyzna sytuowanych, nie mając bacności, że przeszedł znak naturalny y graniczny, dzielący grunt ten z innemi cudzemi gruntami; czemuż ten Hordiej kozak nie wyznawał w swoiey darowiznie tego, że te Buki przez Dmitra, (lubo y Dmitr do Buków nie miał prawa) były zawiedzione, dla czego nie wspomniano, że iego antecessor tak

swoich, nadanych przywilejem, Mytkowców y Sokołówki rozciągał rozległość, że aż za rzeką Tykiczem znajdowały się y na nich Buki zasadzone; na ostatek, dla czego Hordiej wprzódy te dobra przedaie, niżeli niemi podzielił, z iakowych przyczyn dekret trybunalski wolnym go od tej sprawy uczynił, a po połowie dobra rozdzielić nakazał, y co też miała za satysfakcją Helena Bahłajowa, wspólnie do tych dóbr należąca, iakowym sposobem onéy się pozbyli sukcesorowie Strusioswscy, o tém lepiéy wie strona.... Otoż to takim sposobem nabyte przez antecessorów strony przeciwnéy Buki, do których ani Dmitr Bazanowicz, ani sukcesorowie jego prawa nie mieli, bo przywiléj Dmitrowi na rzecz inną, bo zapis Fedora nieprawny, bo osada tych Buków przez Fedora, iako się dowiodło, na gruntach starostwa Biało-cerkiewskiego zawiedziona; przecieź sukcesorowie Strusioscy na to wszystko nie mieli baczości, y nie dosyć na tém, że dekret trybunalski, darowizna Hordieja kozaka, nie służyły do dowodu y prawności nabycia Bukow, ale, żeby bardziej takowa bezprawność dotąd ukryta została, nieprawne nabycie Buków ukoloryzowane było, tedy w dni 19 po owéy od Hordieja darowiznie, zawieraią dział dóbr Strusioskich, którym na schedę panny Heleny Strusioswny dostało się miasto Buki, w województwie y powiecie Brasławskim będące; przecieź grunt żaden, ani wioska, do starostwa Biało-cerkiewskiego należąca, nigdy do wojewodztwa Brasławskiego nie należała. Takowe tego działu słowa: A na część J. panny Heleny dostała się majątność ... Podniestraska, to jest: Hawryłowce, Ruda, Braha, miasteczko Woytkowce, Boryszkowce Biłowce y część w Sokole i Huściu, także y części Probozańskie w Probożném, w Hrynkowcach, w Tłustém, ze wszystkiemi tych majątności przynależnościami, do tego y Buki miasto, w wojewodztwie y powiecie Brasławskim leżące, ze wszystkiemi uroczyszczami y przynależnościami, tak iak są w zapisie oryginalnym, sławny pamięci J. P. Halickiemu od pana kozaka Zwinogrodzkiego służącym, opisane... y w przewileju specyfikowane“. Jakieź to nawet tamtych wieków było upodobanie w Bukach, kiedy koniecznie miejsce w przywileju między Mytkowcami y Sokołkowem naznaczać usiłowano. Zgąsło y ustało

nazwisko siedlisk w przywileju wyrażonych, wzmagać się zaczęła osada na cudzym gruncie Bukow, tak dalece, że owe, w przywileju wyrażone, uroczyścza, za attynencye do Bukow, na cudzym gruncie osadzonych, należeć musieli; zgola niedbano y na potem o te często rzeczne siedliska, w gruncie Żwinogrodzyczna leżące, ale o Buki y rozszerzenie tej osady naywięcý starano się, albowiem w lat dwadzieścia po owéy od Hordieja darowiznie, w roku 1629, j. pani Kalinowska, starościna Kamieniecka (iako świadczy taryffa wojewodztwa Braślawskiego, do ktorego Buki gwałtownie przyciągnione), z miasta Buków od dymów trzysta siedmnaście, a z siola nowo osiadającego Mytkowiec tylko od dymów dwudziestu podymne zapłaciła.

Lecz niedość na tém, że te dobra niesłusznie do wojewodztwa Braślawskiego przyłączono, a osobliwie Buki, za Tykiczem leżące, ale jeszcze starano się o to, żeby odgraniczone zostały od dóbr innych, w Braślawskim wojewodztwie leżących; tak zaś te niżéy wyrażone ograniczenie iest jasne, że wspomiane Buki koniecznie powinny leżeć w Kijoskiem, że grunt Zwinogrodzyczna, w Braślawkiem będący, rzeka Uhorski Tykicz od starostwa Białocerkiewskiego, a rzeka Konęła od dóbr innych ziemskich, w wojewodztwie Braślawskim leżących, odgraniczyła; bo tylko niech weyrzy strona w ten dokument, ktorým popisuje się do ograniczenia gruntu Zwinogrodzyczna, sama przekonana zostanie, że przy tem ograniczeniu zostali się Buki w Kijowskiem, na drugiej stronie rzeki Tykicza, w gruncie Białocerkiewskim.

W roku 1629 wszczął się był spór o grunta Gnińrudzkie, między xięciem Jerzym Zbarazkim, kasztelanem Krakowskim, dziedzicem natenczas miasteczka Bosówki, nad rzeką Konęłą osiadłéy, a wielmożnym Adamem Kalinowskim, Winnickim, Braślawskim starostą, dziedzicem części gruntu Zwinogrodzyczna, względem dyferencyi tychże gruntów; na tenczas Kalinowski popisywał się z owym zapisem Fedora y intromissyą, ogół gruntów Zwinogrodzyczny zawierającą; kładną się tu owego granicznego dekretu słowa: przyiechaliśmy do miasteczka Bosówki, nowo osiadłéy nad rzeką Konęłą, tam, iż dyferencye były z strony używania gruntów, z owéy strony rzeczki Konęły ku Bukom y

Humaniu, nakazaliśmy stronom prawa y dyspozycye pokazować, po których pokazaniu, iż imé pan starosta Winnicki produkował zapis od Fédora Bazanowicza, kozaka Żwinogrodca, na sieliszcze dwie: Sokółków y Mytkowce, de data w Winnicy, zeznany roku 1592, miesiąca Septembra 2go dnia, przed aktami grodzkiemi tamże w Winnicy zeznane, a przy tym zapisie possessye y ogół gruntów tych uroczyszcz y siedlisk, w którém possessyi y w ogóle grunty te za rzeką Konełą ('N. B: czemuż nie pisze że za rzeką Tykiczem), ku Bukom i Mańkowcom, miasteczkom impé panów Kalinowskich dziedzicznym, o które kontrowersya zachodzi, zawierają się, dla tego, za zgodnem imé panów przyjaciół zdaniem, bliższym być imé pana starostę Winnickiego, Jerzego i Marcina Kalinowskich, iako dziedziców przy zapisie y possessyi urzędownie zeznanych, do przysięgi znalazłszy, nakazałem, aby przysięgli w tę rotę: a jako według intromissyi y ogółu opisanego, tym ogółem gruntów Gnikorudzkich nie zaięli; po którém przez ich mościów panów Kalinowskich wykonaniu przysięgi, ja, superarbitr, grunt, o który się dyferencye toczą, to iest, począwszy od uścia rzeczki Koneły, która wpadła w rzekę Uhorski Tykicz, rzeczką Konełą w górę idąc, aż do wierzchowiny téj rzeczki, mam wiecznie imé panom Kalinowskim przysądzić, wedle intromissyi, Odkrył ten dekret graniczny contenta oney utraconey przez dawnosć wieków intromissyi, gdy podług tey przysądził grunta y postanowił granice, na którą intromissyą przysiągł j. w. chorąży koronny, że iéy komportować nie może, a ona w tym dekrecie wyrażona. Wszakże już dosyć będzie dla strony przekonania, wszakże to własny strony dokument dowodzi, że grunt Zwino-grodczyzna rzeką Uhorskim Tykiczem odgraniczał się, że nawet y intromissya, z mocy zapisu, od Fédora zeznanego, wzienta, nie przeszła pomienionéy rzeki, że Buki, na drugiéy stronie zasadzone, jeszcze naticzas cudzą byli własnością, na cudzych gruntach zawiedzione, bo i przedrzeczony dekret graniczny, (jesli go strona istotnie tłumaczyć będzie) ogłasza dziedzictwo Buków dla Kalinowskich, a do nich naticzas prawa nie pokazywali, tylko na siedliska dwie z ogółem gruntów, ku Mańkowcom y Bukom Kalinowskich dziedzicznych, a granice

rzeką Uhorskim Tykiczem naznacza, i tym granicznym znakiem grunt Zwinogrodzyczna odgraniczył, a Buki na drugiej stronie zostawił. N. B. to tylko ten dekret w sobie zawiera, że Kalinowskich dziedziczne byli Buki y Mańkówka, ale iakowe do owego dziedzictwa mieli prawo, nikt się o to natenczas nie pytał, bo o to nie było tego dekretu, bo Kalinowscy natenczas z iednój strony mieli spór o rozległość dóbr swoich. Wszakże między uścieniem téy rzeki Koneły w Tykicz jest dotąd zasiadła wieś, do Umania należąca, Zielony Roh nazwana, odgranicza się ona z iednój strony tą Konełą, a z drugiój rzeką Tykiczem po dziś dzień; za którą rzeką grunta Tetyiowskie, do innego władnienia a nie do Umania należą. Że takowa granica akceptowana była przez antecessorów strony, potwierdza to wszystko w rok po onym dekrete granicznym intromissya w roku 1630 w dobra Woronne, alias Mytkowce, z téy strony rzeki Tykicz, z której grunt Zwinogrodzki, leżące; z mocy zastawnego prawa P. Walentemu służąca; albowiem kiedy dobra wspomniane Elżbieta Kalinowska, Walentego Kalinowskiego małżonka, wypuszczała w zastawną possessyą, takowym sposobem odgraniczyć woźnemu kazała »....Począwszy od granicy Tykicza, aż pod las Krzywiec etc. prosto gościńcem do grobli, Koneła zwaney, a rzeką Konełą do Tykicza.« A quo ad quem, rzeka Tykicz za znak graniczny wzięta, ale za co dziedziczka natenczas Buków y Sokołówki sama wyznaie y nazywa tę rzekę Uhorski Tykicz, granicę, odpowie strona. Na ostatek, kiedy tak wieloliczne dowody nie przekonały stronę, iż Buki albo Struschorod leżą w wojewodztwie Kijowskiem i że grunтови, Zwinogrodzyczna zwanemu, nigdy nie można było rozległością swoją przechodzić rzeki Uhorskiego Tykicza, dzielący wojewodztwo Braclawskie od Kijowskiego, graniczący starostwo Białocerkiewskie z gruntem Żwinogrodzyczna, niechże ten, niżej wyrażony, dowód dostatnią dla strony będzie konwikcyą, przeciw któremu nie może strona argumentować, gdy ku obronie swéy tegoż samego dowodu używa, którym dostatecznie przeświadczoną zostanie; albowiem w następnych leciech od tych Buków successorowie Strusiorscy dekretem seymowym odsądzeni zostali; wszakże strona przeciwna za największy dowód do

dziedzictwa Buków kładnie ten dekret, sądząc u siebie, że tém nie tylko Buki, ale y Szawulichę (między którymi dabrami leży Czarna Kamionka) miała sobie przysądzone, a z tych miar należność Czarnéy Kamionki, ile w środku leżącej, do klucza Buckiego probuie; przystąpić tu potrzeba do sprawiedliwego dekretu owego tłumaczenia, z kim i o co zapadł... W roku 1643 zapozwani byli przez instygatora koronnego na seym walny Warszawski: wielmożny Marcin Kalinowski, wojewoda Czernichowski y urodzony Konstanty Lubomirski, starosta Białocerkiewski; na tym séymie wypadł dekret takowy: «Oznaymuiemy, etc, iż przed nas y sąd nasz seymowy, walny, sześcioniedzielny przytoczyła się sprawa z rejestru sądowego między instygatorem naszym koronnym, jako ostrzegającym z powinności urzędu swego dóbr naszych y rzeczypospolitej, powodem, z iednéy, a wielmożnym Marcinem na Husiatynie Kalinowskim, wojewodą Czernichowskim, iako okupatorem tychże dóbr, (ktorychże to dóbr Marcin Kalinowski był okupatorem? pewnie że nie innych, iak Buków, do starostwa Białocerkiewskiego należących), bo mówi daléy dekret: iako okupatorem tychże dóbr naszych, do starostwa Białocerkiewskiego należących, także wielmożnym Stanisławem Lubomirskim, wojewodą Krakowskim y Konstantym Lubomirskim, starostą Białocerkiewskim, jako dzierżawcą tychże dóbr naszych z drugiej strony, pozwanemi»..... O co pozwanemi? o to: iż gdy Marcin Kalinowski został posiadaczem Bukow, za Tykiczem, w wojewodztwie Kijowskim a starostwie Białocerkiewskim leżących, rozszerzać się y wsuwać w grunta Białocerkiewskie zaczął, tak, iż mniemał, że nietylko Buki, ale y Szawulicha do owego Sokółkowa y Mytkowców przynależć powinna, a z tych powodów zapozwał starostę Białocerkiewskiego, iakby o dobra ziemskie, do ziemstwa Winnickiego, y tam, gdy nie stanął starosta Białocerkiewski, proces na nim przeciw prawa o dobra królewskiej natury przewiodł. Oto wyrazy tego dekretu nauczaia w słowach: „iż pozwany, wielmożny wojewoda Czernichowski, mimo istotną władność, jakiś daremny z prawa dziedzicznego urościwszy sobie zaszczyt do dobr naszych i rzeczypospolitej, miasteczka Rokoszwaru, alias Szawulichy, do starostwa naszego Białocerkiewskiego

należącego, dzierżawy mianowego urodzonego Konstantego Lubomirskiego, starosty naszego Białocerkiewskiego, w wojewodztwie Kijowskiem leżącego, te dobra nasze, wyżej mianowane, do sądu nienależnego, względem jakoby odięcia y posiedzenia gruntów od dziedzictwa mniemanego, przez rzeczonego wielmożnego wojewodę Czernichowskiego, miasteczka Bukow, które my onemu za dziedzictwo nie przyznajemy;“ otóż y dekret seymowy, słowo w słowo, iak się w sobie ma, wypisany; możnaż go iakim sposobem przeciwnie tłumaczyć? otóż co było nieprawnie posiadane przez Fedora Kozaka, per consequens, przez Strusia y sukcesorów jego od roku 1592, to w lat 57 słusznie odpadło y odsądzone zostało; to, co przodek nieprawnie od starostwa Białocerkiewskiego oderwał, to powrócone zostało, wszakże ten dekret seymowy wyraźnie opiewa daley w słowach: „a dobra te Buki, przez przodka swego od starostwa Białocerkiewskiego oderwane, zatrzymał y Rokoszwar alias Szawulichę jeszcze od tego starostwa Białocerkiewskiego oderwać y w iedność dziedzictwa swego, z wielką szkodą naszą y rzeczy pospolitej przywłaszczyć i pozyskać usiłuje“.... wszakże ten ostatni dowód przekonywa stronę, wszak y termin w tym dekrete ingressowany naucza, o co był pozwany Kalinowski w słowach: „do przysłuchania tego, wskazania win, według upodobania naszego, do uznania prawa y władności dóbr Rokoszwaru, zniesienia y zkassowania przez wielmożnego wojewodę Czernichowskiego na wielmożnym wojewodzie Krakowskim y staroście Białocerkiewskim, Lubomirskich, nieprawnie y niesłusznie otrzymanego przewodu prawnego na nich y na dobrach naszych, przedtém y napotém w iakichkolwiek sądach o te dobra zaszłego y przewidzianego, a przez wielmożnego wojewodę Krakowskiego y wielmożnego starostę Białocerkiewskiego otrymać na sobie dopuszczonego, także y oderwanych od starostwa Białocerkiewskiego Buków, pod taxą sta tysięcy złotych polskich przez wielmożnego woiewodę Czernichowskiego do starostwa także Białocerkiewskiego, jako własnych starostwu temu dóbr należących, przywrócenia.“ A gdy za takowym terminem Kalinowski nie stanął, nastąpiła kondemnata; o nieważność takowej kon-

demnaty, z racyi, któreby potem na terminie wniesione były, Kalinowski zaprotestował się, potem sprawa do widzenia przysłała y do przyszłego seymu odłożona została. Możnaż teraz mówić, że Czarna Kamionka iest ziemska y do Bukow należy, gdy y Buki nie są ziemskie? możnaż przeciwną Czarnéy Kamionce naznaczać ubikacją, gdy się dowiodło, że ona nad Tykiczem, między Bukami y Szawulichą leżąca, innéy ubikacji mieć nie mogła, iak wyżéy wyrażoną, od starostwa Białocerkiewskiego będąc odłączona, które starostwo graniczyło zdawna y dotąd po rzekę Uhorski Tykicz. W roku 1645 wypadał znowu dekret seymowy, którym się strona naywięcey popisuię. Słowa czytać owego powtornego dekretu daią się: „ponieważ strona pozwana, to iest wielmożny wojewoda Czernichowski, pokazał przed nami y sądem seymowym przywiléy oryginalny, roku 1546, na te dobra, o które sprawa toczy się, jészcze przed unią woiewódstw tamtych, prawem dziedzicznym dany, tedy my wielmożnego woiewodę Czernichowskiego przy tychże prawach, wyżéy mianowanych, przed sądem naszym produkowanych, czasy wiecznemi zostawuiemy y zachowuiemy.“ Gdzież prawo do Buków? gdzie są w przywileiu Buki albo Szawulicha? czemuż to Kalinowski nie pokazał natenczas zapisu Fedora y następnych od successorów jego tranzakcyi? potem, kiedy ten dekret (iak strona mówi), przysądził Buki y Szawulichę Kalinowskiemu, niechże pokaże ograniczenie tych dóbr; wszakże ten dekret kommissarzów do rozgraniczenia wyznaczył, gdzież dekret graniczny? gdzie y iakowe było tych dóbr rozgraniczenie? nie pokaże tego strona y być to nigdy nie mogło, bo wspomnionego dekretu nie było, a gdyby y był, jakże odgraniczyć te dobra nakazał; oto słowa tego dekretu 1645 są takowe:....“ którym to kommissarzom zlecamy, aby, zniosłszy się między sobą o czasie na to sposobnym, czterma przed terminem niedzielami, strony obydwie listem innotescensyi swoich obwieściwszy, na dobra te, o które sprawa toczy się, podług granic y opisania mieysc w tym przywileiu oryginalnym wyrażonych, ziechali, też dobra y grunta dziedziczne od dóbr naszych starostwa Białocerkiewskiego rozgraniczyli“.... Czy

mógłże natenczas Marcin Kalinowski, zyskując takowy dekret, zezwolić na takową regułę; wszakże wyżej przywiedzony graniczny kompromissarski, roku 1629 zapadły, dekret, odgraniczył grunt Zwinogrodczyzna po rzekę Uhorski Tykicz; przyczém by się Kalinowski został, gdyby na takowe ograniczenie pozwolił; cóżby wygrywał w czasie téy komissyi granicznéy, gdyby podług owego przywileiu rozgraniczono grunta, w sporze będące? zapewneby Buki zostali się przy starostwie Białocerkiewskim, bo w przywileiu Buków nie masz, bo w tymże przywileiu ograniczenie nie opisane, zajmujące grunta, za rzeką Tykiczem będące; wszakże już niech będzie koniec dowodów tak jasných, już często rzeczono Buki nie są własnością strony przeciwnéy; a tém bardziey nie są prawnie dziedziczne, owe wsie zasiadłe za Bukami, za Tykiczem Uhorskim leżące, jako to: Bagwa, Rąbany most, Rosołówka, Kiślin y inne, na gruntach Białocerkiewskich y Tetyiowskich zasadzone, a do Buków za ateneneyą gwałtownie przyciągnięne, czemuż dotychczas, zaczawszy od roku 1643, nie starali się sukcesorowie Kalinowskich, podług owych wzmiankowanych dekretów, o rozgraniczenie; niepokaze tego strona, żeby między starostwem Białocerkiewskim y innemi ziemskimi dobrami a Bukami była kiedy stała granica, y owszem, od dawnych czasów zawsze między temi dobrami była kłótnia y niaizdy; starostwo Białocerkiewskie upominało się zawsze po Tykicz, a Buki zajmowali od starostwa Białocerkiewskiego tyle gruntów, sianozęci y lasów, ile kilkanaście zasiadłych wsi y slobód, do Buków przyciągnięnych, obić mogły y po dziś dzień obeymują, y tak strona przeciwna bez żadnego fundamentu, dwie rzeki: Uhorski y Hniły Tykicze, za granice sobie gwałtownie postanowiła.

Wszakże y wyżej przywiedzone przywileie za granicę rzekę Uhorski Tykicz naznaczyli, za granice y manifesta różne nawet tamtych lat zaświadczają, tenże znak graniczny, szczególniey manifest mieszczan Szawuliskich, w Kiiowie zanesiony roku 1644: manifestują się oni, iż są mieszczanami Rokoszwaru alias Szawuluchi, do starostwa Białocerkiewskiego należący, y że ich Tatarowie zabrali, iż potem

przez ogień klęskę ponieśli, a ztąd żeby od podatków rzeczypospolitej y żołnierzów wolni zostawali; wyrażają oni w tym swoim manifestie, że Tatarowie, wtargnąwszy, koło miasteczka, jako y w samym miasteczku Jwance, majątności wielmożnego wojewody Czernichowskiego, pół mili tylko od miasteczka Rokoszwaru alias Szawulichy stanąwszy, y zagony rozpuściwszy, ludzi ze wszystkim majątkiem pobrali y te dobra spustoszyli. Manifest ten dowodzi, iako rzeka Uhorski Tykicz była granicą między starostwem Białocerkiewskim a dobrami natenczas Kalinowskiego, wojewody Czernichowskiego, albowiem Szawulicha leży z téj strony rzeki Tykicza, z której y Czarna Kamionka, Jwanka zaś na drugiey stronie, o pół mili od Tykicza ma swoją ubikacyą, y między Jwanką a Szawulichą płynie Uhorski Tykicz. Naostatek, żeby strona przeciwna dostatecznie była skonwinkowana, iż rzeka Uhorski Tykicz odgraniczała województwo Kiiowskie od Braślawskiego, starostwo Białocerkiewskie od gruntu Zwino-grodczyzna — otoż y dowód, na który strona nie znajdzie odpowiedzi..... W roku 1645, dnia 2-go Nowembra, z mocy owego dekretu seymowego, w roku 1645 stałego, kommissyą do odgraniczenia dóbr dzie-dzicznych od dóbr rzeczypospolitej starostwa Białocerkiewskiego, wedle przywileju roku 1546, wyznaczającego, ziechali się kommissarze, w dekrecie wyrażeni, na miejsce dyfferencyi, z kąd granice zaczynać mieli, y takowy zanoszą manifest, który tu słowo w słowo wyraża się: „Przyszedłszy oczywiście urodzony imć pan Jerzy Wąsowicz, sługa J. W. W. Lubomirskich etc. przed wielmożnemi impć panami: Janem Beńkiem Lanckorońskim, woyskim, Piotrem Charlickim, Brzezińskim, Stanisławem Baranowskim, Danielem Jzykim, ziemskim Lubelskim sędzią, kommissarzami na rozgraniczenie starostwa Białocerkiewskiego z gruntami Mytkowskiemi y Sokołowskiemi dekretem seymowym naznaczonemi, imieniem pomienionych: wojewody Krakowskiego, starosty Białocerkiewskiego takowe czynił opowiedanie: iż J. P. P. wojewoda Krakowski y starosta Białocerkiewski gotowi byli dosyć uczynić wyrokowi J. K. M. seymowemu, y przez P. P. kommissarów, do actu kommissyji naznaczonych, ograniczyć grunta starostwa Biało-

cerkiewskiego, od gruntów dziedzicznych J. W. Marcina Kalinowskiego, wojewody Czernichowskiego, nazwanych Mytkowce y Sokołków, lecz że ich mość panów kommissarzów tylko cztery na akt kommissyi ziechali, a do tego impé panowie: podkomorzy Kiiowski y Braclawski, ani komornikowie ich nie przybyli, którzy ad negotium commissionis iako y konkurencyi dwóch woiewódstw: Kijowskiego y Braclawskiego, tam ex nexu dekretem seymowym, jako ex vi legis publicae należeli, dla których przyczyn debita illegaliter kommissya odprawowana być nie mogła, przeto iteratis vicibus opowiadał się, a na dowód manifestacyi swoięy stawil woźnego generała woiewodztwa Kijowskiego etc. etc... „był przy panach kommissarzach wyżey położonych cztérech nad rzeką Uhorskim Tykiczem, graniczącym grunta starostwa Białocerkiewskiego od gruntów Mytkowskich y Sokołowskich, tam się przed panami kommissarzami przy zachodzie słońca opowiadał, imieniem starostwa Białocerkiewskiego, iż ich moście gotowi byli dosyć uczynić dekretowi seymowemu y to opowiadanie woźnym y szlachtą oświadczył, etc.“ Niechże teraz sama strona sądzi swoię sprawę: wyiechali kommissarze na rozgraniczenie y stanęli nad rzeką Uhorskim Tykiczem, wyraźnie graniczącym grunta starostwa Białocerkiewskiego od gruntów Mytkowskich y Sokołowskich, dziedzicznych J. W. Marcina Kalinowskiego, wojewody Czernichowskiego; czemuż on na tenczas nie attentował tego aktu granicznego, czemuż nie dowodził, że Buki mają inne granice, nie rzekę Uhorski Tykicz? Czemuż nie okazywał, że woiewództwo Kiiowskie od Braclawskiego nie taż rzeka Tykicz odgraniczała, ale inna, dla czego kommissarzow do rozgraniczenia nie sprowadził, wszakże, podług wniosku strony przeciwney, wygrywał tym dekretem Kalinowski nie tylko Buki ale Szawulicę; dla czegoż wzdrygał się odgraniczyć te dobra, dla czegoż nakoniec nie zakończył tey sprawy, którą przemożnie przez lat kilka w ziemstwie Winnickiem, a potem na seymie forsował; nadto, gdy w roku 1629, taryffa woiewodztwa Braclawskiego ma w sobie Buki, więc one w woiewodztwie Braclawskim leżeć powinny, za coż Marcin Kalinowski, wiedząc o tem, zezwolił na to, żeby w tym dekrete seymowym podkomorzowie

Kiiowski y Braclawski, lub ich sąd ziemski albo komornicy dolożeni, iżby oni wojewodztwo Kiiowskie od Braclawskiego rzeką Uhorskim Tykiczem odgraniczali: a gdzieby zostali się Buki? gdzie Szawulicha za dziedzictwo przysądzona? zapewne że w wojewodztwie Kiiowskiem, w którym, podług własnych dokumentów strony przeciwney, żadnych dóbr Kalinowscy nie mieli; takim to sposobem, jeszcze tamtego wieku, posiadali Kalinowscy dobra królewskiej natury y choć dekretami bywali odsądzeni, przecież dóbr powrócić nie chcieli; bo któż po tych wszystkich prawnościach posiadał Buki? nie kto inny, ale tenże sam Kalinowski, a posiadając nieprawnie, nie poprzestał czynić najazdów y wiolencyi na grunta starostwa Białocerkiewskiego. Swiadczy to manifest imienny starosty Białocerkiewskiego przeciwko Marcinowi Kalinowskiemu, roku 1646, dnia 18-go Aprila, w Kiiowie, o gwałtowny grabież mieszczan Czarno-Kamionskich czyli Kamiennohrodzkich, do starostwa Białocerkiewskiego należących, zanesony; kładną się tu wyrazy onego w słowach: „Stanąwszy oczywisto szlachetny Jerzy Wąsowicz, imieniem J. P. Konstantego Lubomirskiego, starosty Białocerkiewskiego, przeciwko J. W. Marcinowi na Husiatynie Kalinowskiemu, wojewodzie Czernichowskiemu, za którego rozkazaniem y zesłaniem sług, Wołochów y kozaków, niżej wyrażonych, grabież stał się, także przeciwko szlachetnym: Woiciechowi Rokickiemu, Janowi Wolskiemu, Mikołaiowi Lewandowskiemu, starszym chorągwi wołoskich kozackich etc., przez których gwałtowny grabież niżej wyrażonych rzeczy uczyniony iest, także imieniem niżej wyrażonych mieszczan Czarno-Kamionskich, do starostwa Białocerkiewskiego należących, świadczył y protestował się o to: iż pomieniony J. P. wojewoda Czernichowski przez zwyż wyrażone sługi, y Wołochy, y kozaki, wzruszając pokóy popolity sąsiedzki, w roku terazniéjszym, 1646, dnia 30 Marca, nasławszy pomienionych sług y kozaków, także y innych Wołochów, do kilkaset człowieka, z orężem, do woiny należącym; to iest, do czterechset koni, na własny grunt, do starostwa Białocerkiewskiego z dawnych wieków należący, to iest, na uroczyszczce Kiszczycha niedaleko od Krasnych Lasków, na których urocysz-

czach trzoda mieszczan Czarno-Kamionskich alias Kamienohorodzkich po paszy chodziła, tamże właśnie o godzinie nieszporney, uczyniwszy okrzyk sposobem tatarskim, pomienione sługi, kozaki y Wołochy, gwałtownie y bezprawnie zagarnawszy bydło y pastuchów z odzienia obnażywszy, do Buków miasteczka odegnali, gwałtownie zabrali etc.“ Zastanowi się tu strona przeciwna y wystawi sobie przed oczy przodków swoich przemoc; czyliż Marcin Kalinowski natenczas miał iakowe prawo do gruntów za rzeką Tykiczem, do starostwa Białocerkiewskiego należących, y do samych nawet Buków, na tym gruncie zawiedzionych? Wyzna to sama strona, że nie miał, y mieć nie mógł, a przecież w grunta Białocerkiewskie gwałtownie wdzierał się, lubo żadnego prawa ani pretextu nie miał; lecz gdy successorowie onego, upornie aż dotąd dobra natury królewskiéy trzymając, niechęć się, przeswiadczyć temi tak jasnemi dowodami, przynajmniey zezwolić muszą na to, że ubikacya dóbr Czarney Kamionki widocznie iest dowiedziona. Wszakże manifest wyżey mianowany dowodzi, że Czarna Kamionka należała do starostwa Białocerkiewskiego, leżąca niedaleko Buków y uroczyzcza, Kiszczycha nazwanego, która y po dziś dzień iest attenencyą Czarnéy Kamionki.— W lat potém piętnaście, taż sama Czarna Kamionka, między Bukami, Szawulichą, y Jurpołem leżąca, od starostwa Białocerkiewskiego odłączona, roku 1661, urodzonemu Eustachemu Ginowskiemu lenném prawem nadana, a przeto, gdy ona była częstką starostwa Białocerkiewskiego, więc pod lustracyą tegoż starostwa podpadła, y iest bonum regale po dziś dzień, bo strona przeciwna za naywiększy kładnie argument lustracye, dowodząc, że w nich niéma Czarnéy Kamionki, a przeto nie iest liquidi juris regii; już teraz upada ten argument, a gdy się dowiodło, że w starostwie Białocerkiewkiem leżą te dobra, a gdy lustracye objęły to starostwo, objęły y Czarną Kamionkę, do niegoż należącą. Dopoty dowód ubikacyi dóbr lennych Czarnéy Kamionki; teraz dowodzić się będzie, iakową antecessorowie strony mieli w województwie Braclawskim substancyą, zkąd się okaże, że nie tylko Buki, nie tylko Czarna Kamionka, ale wiele dóbr natury krolowskiej, z tej strony rzeki

Tykicza, w gruncie Zwinogrodzyczna posiada J. W. Potocki, chorąży koronny.

Jeszcze w roku 1609, przez antecessorów strony stała się krzywda dobrom natury królewkiéy tak tajemnie udziałana, że ią dopiero teraz przyszedł czas odkryć, dla pokazania, że tamtego wieku działa się niesprawiedliwość z krzywdą rzeczypospolitej y iey gruntów..... W roku albowiem wymienionym, 1609, wysłała rzeczpospolita kommissarzów, żeby oni uczynili objazd pustyni Umańskiej, o iey rozległości donieśli rzeczypospolitej na seymie, tegoż roku w Warszawie agituiącym się. Wyznaczeni kommissarze, ziechawszy na tę pustynie, piszą w swoim obiedzcie takową rozległość, która się tu wyraża: „ta pustynia leży mil kilkanaście za Braclawiem, między dwoma tatarskiemi szlakami: Krzywoszarawskim y Udyckim zwanemi, poczyna się od wierzchowin Kublickich, przeciwko którym stoią laski, nazwane Ormiańskie, ciągnie się do uroczyszcza, nazwanego Kamienieckiego Roha y rzeki Udyczy, a dołem tey rzeki Udyczy, aż do uýścia w Boh, a dołem Bohu aż do uýścia Siney Wody, y tak się z iednéy strony rozciąga ta pustynia; z drugiéy zaś strony poczyna się od lasków Ormiańskich do Jaworczyków, od Jaworczyków do lasków Ladzkich, y od Ladzkich do Berestowa, od Berestowa do wierzchowin rzeczki Babań, grunt Umański z Buckim, potomków J. P. Halickiego dziedzicznym gruntem, dzielącey, w rzekę Jatrań wpadaiącey, a dołem Jatrani do Siney Wody, a od Siney Wody do Bohu. Y tak cały okrąg téy pustyni z uroczyskami i rzeczkami, w Umańkę rzeczkę wpadaiącemi, na mil siedm rościaga się“.

Są dotychczas te znaki graniczne, ani się powiększyli, ani umniejszyli, bo są naturalne; iadąc iednak dziś temi wyrażonemi znakami, wielkich Ukraińskich mil dwadzieścia siedm uiechać trzeba, niżeli ten wypisany okrąg obiedzcie, co można nawet na uniwersalnéy mappie, dla dowodu téy prawdy, cyrkulem wymierzyć. Y tak wysłani kommissarze, dopełniając obowiazków, na siebie od rzeczypospolitej włożonych, dzieło swoje zakończywszy, na piśmie podali, a że się w milach pomylili, służyć im może za exkuzę y ta wymówka, iż nie

było wyraźnego rozkazu od rzeczypospolitej, iak długie mieli wymierzać mile, a przeto wolno im było z trzech lub czterech mil jedną zrobić.

Nadała potém rzeczpospolita na seymie roku tegoż też pustynię Umań, w wojewodztwie Braclawskim będącą, W. Walentem Alexandrowi, dwoyga imion, Kalinowskiemu, Braclawskiemu, Winnickiemu y Zwinogrodzkiemu natenczas staroście, wiecznem prawem; y ten, obiąwszy w swoię possessyą tę pustynię, żadnego w pilności swojej, względem tak sprawiedliwego obiazdu, nie zaniósł manifestu; y słusznie, bo w tem nadaniu było dotknięto, że gdyby wącey nad siedm mil okręgu tej pustyni pokazało się, tedy to powinno być rzeczypospolitej powrócono. Wiedzieć zaś potrzeba, że lubo obszerna ta pustynia znakami wyżey wyrażonemi została ograniczona, przecieź gruntu, Zwinogrodczyzna zwanego, naymniejszey cząstki nie zaięła; osobny to był grunt, miał on swoje osobne granice, od pustyni Umań rzeczką, Bobanką zwaną, odgraniczał się, od Konelszczyzny rzeką Konełą, a od starostwa Białocerkiewskiego rzeką Uhorskim Tykiczem graniczył; zgoła, ten grunt, Zwinogrodczyzna zwany, na mil circiter dwadzieścia rozciągał się, w którym, iakowe tylko dobra znajdować się mogły, te były natury krolewskiej, za przywilejami nadawczemi od różnych osób posiadane; tak nayprzód, w roku 1542, za przywileiem Zygmunta, siedliska zwane Romanówka y Dymkowce w gruncie Zwinogrodczyzna, na taraskich szlakach, posiadał ziemianin Braclawski Zwinogrodziec Stefan Bazanowicz z bratem swoim Fedorem, potém też same dobra Romanowka, Demkowce z przydatkiem Jakubowca, posiadał pan Kozar, jako świadczy popis zamku Braclawskiego, czyli rewizya dóbr, w roku 1545, przez Juria Falczewskiego, biskupa Łuckiego, a z nim diaka hospodarskiego, Lwa Potyiewicza Tyszkowicza, z rozkazu krolewskiego sporządzona. Tak Muszurów w Zwinogrodczyźnie, jako świadczy tenże popis, posiadał Mitko Zołotar, tak siedliszcza Sokołków y Mytkowce, jako mówi tenże popis, trzymał Dmitr Zwinogrodziec etc.—Y od tego to Dmitra Kozaka Zwinogrodzca sukcesorów, to iest od Fedora, w roku 1592, nabywszy Jerzy Struś,

kasztelan Halicki, tych dwóch siedlisk, w samym iakby rogu gruntu Zwinogrodzyczna, to iest Sokołków na rzece, Koneła zwaney, wpadającey w rzekę Uhorski Tykicz, a Mytkowce na rzece Uhorskim Tykiczu, tak się z czasem rozszerzył, że cały grunt Zwinogrodzyczna w późniejszych latach do swoiéy przygarnął possessyi, a successorowie J. W. Strusia y dzisieyszy J. W. chorąży koronny, tem się nie kontentując, jeszcze od starostwa Białocerkiewskiego, za rzeką Tykiczem, do tegoż gruntu Zwinogrodzyczna wiele gruntów przywłaszczyć usiłowali, y takie to prawo do całego gruntu Zwinogrodzyczna: jeden przywileý na dwie siedliska y obiazd pustyni Umań, na mil siedm iakoby rozciągającej się, kilkadziesiąt mil kraiu dziedzictwem ubezpieczył, y dał prawność aż dotąd posiadania; y gdy się kto odzywa do dóbr natury królewskiej, chociaż daleko od Umania y tych dwóch siedlisk sytuowanych, zaraz strona przeciwna dowodzi dziedzictwa, tłumi naturę dóbr krolewską, nadaniem Umania y przywileiem na dwie siedliska, w Zwinogrodzycznie sytuowanych.

Od roku 1624, wyżéy y niżéy, lat cztérdzieści kilka, jeszcze za possessyi Kalinowskich, wypadały różne y liczne przywileie na różne dobra w gruncie Żwinogrodzyczna leżące, ale znakomici w oyczyźnie Kalinowscy, mieniać te dobra za dziedziczne, żadnemu do possessyi przyiść nie dozwolili.—Dowodem tego wszystkiego będzie uroczyssze, nazwane Muszurów, w gruncie Żwinogrodzyczna leżące, będące natury królewskiéy po dziś dzień; posiadał natenczas dobra Muszurów, y cały grunt Żwinogrodski Adam Kalinowski Braclawski y Winnicki starosta y za dziedziczne (lubo donacyi od nikogo na te dobra nie miał) zawsze głosił.

W roku 1624, die 26 Februarii, w Warszawie, król Żygmunt dał przywiley na grunt pusty, nazwany Muszurów po śmierci szlachetnego Jana Kajewskiego zawakowany, urodzonemu Januszowi Pełce; za takowym przywileiem Pełka nie mógł obiać tych dóbr, dla przemocy Kalinowskiego, a przeto lat dwie trzymał u siebie takowy przywiley.

W roku 1626, tenże Pełka wyrabia u króla Żygmunta konsens do ustąpienia uroczyssza Muszuruwa, w wojewodztwie Braclawskim

leżącego, a gdy Kalinowski nie chciał tych dóbr nabyć, tedy Pełka takowy konsens trzymał u siebie przez lat dwie.

W roku 1628, tenże Pełka od tegoż najjaśniejszego króla jego mości wyrabia drugi konsens ad cedendum Muszurowa na osobę tegoż Kalinowskiego, ale y za drugim konsensem nic ten Pełka u Kalinowskiego nie wskórał, dóbr Muszurowa ani obiać, ani ustąpić prawa swego nie mogąc, potem umarł.— W roku 1638, dnia 3go Maia, na te same dobra Muszurów z przydatkiem Romanówki, dał król Władysław przywilej Janowi Odrzywolskiemu, staroście natenczas Żydaczowskiemu, in post Winnickiemu, więc, licząc przywileie na te dobra Muszurów, zacząwszy od Mitka Zołotara, potem Kajewskiego, potem Pełki, nakoniec Odrzywolskiego, będzie wszystkich cztery, wszakże nie może strona zbiiąć, że te dobra były ziemskie, dziedziczne Kalinowskich, ponieważ one były natury królewskiéy, bo ie lustracya czyli rewizya jeszcze roku 1545 obięła w słowach: «Mitko Zołotar derżył sełszcza: Muszurów w Zwinogrodzczyźnie, etc.» Lecz wrócić się tu potrzeba do przywileiu Odrzywolskiego, co też on, mocniejszym będąc od Pełki, wskórał z Kalinowskim; w roku 1640, w lat dwie po wziętym przywileiu na Muszurów y Romanówkę, między Janem Odrzywolskim, starostą Winnickim z jednéy, a W. Marcinem Kalinowskim z drugiéy strony, w sprawie o dobra Muszurów, Romanówkę, y Papużyńce, dekret assessorki, odsyłający tę sprawę względem uznania forum na sądy relacyine, a przeto wlekła się ta sprawa przez lat siedm, aż do roku 1647; w tym roku, 1647, nastąpił seym, na którym wypadła konstytucya titulo; Zamknięcie exekucyi, w słowach: „ przywileie, przeciwko prawom o zawarciu exekucyi stanowionem wyniesione, żadney wagi mieć nie mają, impetratores tych przywileiów refusione damnorum et paena duorum millium marcarum in iudicio trybunalitio repetenda, co się ma ściągać i na tych, którzy potem takowe przywileie upraszali, exceptis litibus pendentibus ante 1588 annum: „Reassumując wszystkie o zawarciu exekucyi konstitucye, postanowiono, (mówi tu strona przeciwna y tak w summaryuszu swoim przy sprawie z J. W: Moszyńskim pokładanym wypisała) „Jż ponie-

waż J. W. Kalinowski, wojewoda Czernichowski nie doczekał się sprawy w sądach relacyinych, przestał na téy konstytucyi, która mu dziedzictwo jego ubezpieczyła.“

Wszakże w téy konstytucyi niemasz wzmianki o Muszurowie, a przecie on, jak się dowiodło, był natury królewskiej, y ta konstytucya nie przemieniła wyraźnie téy natury, bo na to nie konstytucyi ale dekretu potrzeba było, a choć by przestać na konstytucyi, toć przynajmniey potrzeba wyraźniejszey, niżeli ta, wyżey wzmiankowana, bo wyraźney na wyraźną konstytucyą potrzeba determinacyi stanów rzeczypospolitej. Jakżeby pokrzywdzała rzeczpospolita dobra y grunta swoje, gdyby, stanowiąc takową konstytucyą, wszystkich, gwałtownie posiadających dobra natury królewskiej, od odpowiedzi uwolniła y w dziedzictwa dobra swoje zamieniła.—Czyliż ta konstytucya uczyniła wyraźnie dziedzicem J. W. Kalinowskiego, wojewodę Czernichowskiego, dóbr Muszurowa, niech się nad tém sama strona zastanowi. Czemuż on przy dekrecie assessorskim, w roku 1640, niepokazał donacyi, u kogo tych dóbr nabył; a niepotrzeba było za pokazaniem tego, odsyłać sprawy téy na sądy relacyine, a tem bardziey takowéy konstytucyi. Ostrzegła ta konstytucya 1647, litispendencyą przed rokiem 1588, to pewna, że o dobra Muszurów nie było przed tym rokiem żadnéy od nikogo litispendencyi, ale, to pewnieysza, że te dobra przed wspomnionym rokiem, na lat czterdzieści trzy in revisione litterarum, iako będące natury królewskiej, są umieszczone, (jako o tém wyżey).

A z tych miar, wątpliwego jeszcze tamtego wieku mieli te dobra dziedzica, kiedy na nie konstytucyą wyrabiano, ale tak niepewną, iak do dziś dnia niepewnym tych dóbr iest terazniejszy dziedzic.

Kilkadziesiąt konstytucyi wyliczyła strona do dziedzictwa tych dóbr, które dotąd posiada, a iednego kontraktu czyli donacyi nie pokazuje, od kogo tych dóbr nabyła? popisuię się szczególnie iednym przywileiem na dwie siedliska: Sokołków y Mytkowce, które tak powinny być rozległe, że onych granica na dwadzieścia kilka wielkich mil rozciągać się powinna, podług uporu strony, iże w tym przywileiu iest wyrażono, iż w gruncie, Żwinogrodzyczna zwanym, leżą te

dwie siedliska, więc cały grunt, na tyle mil rozległy, podciągniony być powinien..... Lecz gdy się tu konwinkuje, tak przywilejami, iako revisiami, że te dobra są natury królewskiéy, trzeba koniecznie, żeby strona pokazała nabycie, a gdy pokaże, że był tych dóbr w tamtych léciech dziedzic, y od takowego nabył Kalinowski, ustanie argument. Lecz po owéy, roku 1647 zapadłéy, konstytucyi nie ustala natura dóbr królewskich, albowiem w roku 1661, na też same dobra Muszurów, wyniosł przywiléy lenności od króla Jana Kazimiérza, urodzony Erazm Kapłoński, w woysku Zaporoskim zasłużony, ale takim sposobem jak Pełka y Odrzywolski, nie mógł nic wskórać z tak mocnym natenczas w kraju Kalinowskim.

To, co się dotąd mówiło o Muszurowie, tóż samo mówić się może o Czarnéy Kamionce, ta tylko różnica, że Muszurów w gruncie Żwinogrodzyczna, a Czarna Kamionka w starostwie Białocerkiewskiem leży, y to, co o Muszurowie, tóż samo mówić się może o wszystkich miasteczkach y wsiach, w gruncie Żwinogrodzkim leżących, że są wszystkie natury królewskiéy. A gdy na takowy zarzut strona odpowiedzieć nie może, broni się jakby prawem y konstytucyami; kilkadziesiąt tych konstytucyi przywiodła strona na obronę y dowód ziemski, a w żadnéy doczytać się nie można, iżby one wyraźnie przemieniły naturę królewską w ziemską dóbr wspomnianych.

Nayszczególniej wzywa konstytucyi roków..... 1569, 1661, y 1662 y témi dowodzić usiłuje dziedzictwa całego gruntu Żwinogrodzkiego, lecz nadciąganie takowych konstytucyi nie służy bynajmniey do dóbr królewskich; wszystkie te namienione konstytucye ubezpieczyły dobra ziemskie, ale o królewskich żadnéy wzmianki niemasz, bo sama strona nie wynaydzie takiey konstytucyi, żeby wyraźnie w niéy było dotknięto: iż ktoby dobra natury królewskiej zdawna posiadał, te iemu w dziedzictwo zamieniamy, lub nadaiemy; a takiey właśnie konstytucyi potrzeba by stronie i dopiero w roku 1775, terazniejszy Umańszczyzny dziedzic, wiedząc o takowéy od antecessorów swoich na siebie spadłéy substancyi, wyrobił konstytucyą brzmienia takowego: „przedaży, wlewki, darowizny y inne wszelakie, od w. Heleny z Ka-

linowskich wielmożnego Jakuba Morsztyna, wojewody Sandomirskiego, małżonki, wielmożnemu Stanisławowi Potockiemu, wojewodzie Bełskiemu, iako też y od niego juryskwytorom na substancye, z różnych źródeł wypłynione, służące tranzakcy, w wszystkich punktach w całości zachowują się, a wszelkiego rodzaju tranzakcy, nawet sądowe wyroki, onymże przeciwne, ze wszystkim niszczą. Cóż była za potrzeba takową wyrabiać konstytucyą, kiedy dobra, po antecessorach objęte, były niewątpliwey natury ziemskiej, dziedzicznej; za co te konstytucye, pokazowane sądowe wyroki, y wszelkiego rodzaju tranzakcy, onymże przeciwne? czyliż stany rzeczypospolitej seymujące, nie mając okazanych sobie tokowych sądowych wyroków, jeśli sprawiedliwie lub nie zapadały, mogły niszczyć bez słusznego dowodu, a utwierdzać y umacniać tranzakcy niewiadome? Takim sposobem y najniesprawiedliwszy o dobra interes można ulepszyć, ieśli kto poprzedzi usprawiedliwiać go konstytucyą. Na rzecz cudzą, żeby ją nie powrócić, potrzeba było wyrobić konstytucye, komuż tu krzywda?—dobrom rzeczypospolitej, a że rzeczpospolita, niewiadoma tego będąc, utwierdziła tę krzywdę, można zasłaniać się takową konstytucyą, y odpychać tych wszystkich, którzy tego istotnie dowodzą? możnaż posiadać Uman, nadany z okręgiem czyli ograniczeniem w milach tylko siedmiu, dwadzieścia siedm mil kraju przygarnąć; niedosyć natém, ale jeszcze osobny grunt, na mil dwadzieścia kilka, (jak sama strona głosi) rozciągający się, Żwinogrodczyzna nazwany, przywłaszcząć?—niech to wszystko sama strona weźmie na uwagę.

Примѣчаніе: Подлинникъ этого документа хранится въ частномъ архивѣ г. Константина Подвысоцкаго, въ с. Рыхтахъ Гумецкиѣ (Подольской губ. Каменецкаго уѣзда). Въ 1862 году документъ этотъ былъ напечатанъ въ Венеціи отдѣльною брошюрою, подъ заглавіемъ „Avulsa Humanja, pamiętnik historyczno-prawny do dziejów wewnetrznych Ukrainy, wydał Edmund Osroja Solecki (Александръ Даровскій?)“. Такъ какъ брошюра была издана въ весьма ограниченномъ количествѣ экземпляровъ, никогда не поступала въ продажу и потому составляла всегда библиографическую рѣдкость, то редакція сочла полезнымъ перепечатать ее здѣсь, въ качествѣ матеріала, весьма обильнаго данными для исторіи заселенія южной Украины.

XXI.

Жалованная грамота Слуцкого князя Семена Юрьевича Олельковича землянамъ Брацлавскаго повѣта, Корзунамъ, на урочище Зубовъ Островъ. 1555. Мая 8.

Roku tysiąc siedmset piędziesiątego pierwszego, miesiąca Februarii dziewiątego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego krolewskiej mości Owruckim, przedemną, Stepanem Niewmirzyckim, namiesnikiem protunc grodzkim owruckim, y xięgami ninieyszemi, owruckimi comparens personaliter urodzony imé pan Grzegorz Korzun, te prawo od jaśnie oświeconego kniazia Słuckiego, Semena Jurewicza, rnskim pismem pisane, spruchniałe, przy pieczęci przyciśnioney, antecessorom moderni offerentis na ziemie, Żukow Ostrow nazwane, dane, ad acta castrensia Owruccensia per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby przyiętą y wpisana była; a tak ja, urząd, annuendo affectationi comparentis, pomienione prawo ad acta przyjmując, czytałem de tenore sequenti: My, Semen Jurewicz, kniazia Słuckie: bili nam czołom ziemlane naszymu powitu Braclawskoho: Jwaszko, Martyn, Stepan, Dorofey, Jwané Korzunowe y prosyli nas, żebychmo dali im zemlu uroczyszczem Żukow Ostrow, kotoryże powidały, że ich iest otczyzny, chotiaczy nam ku służbie zemskoy koń stawity; ieno my, na proźbu y czołombitye ich to uczyniły, y tuiu zemlu im zowsim, iak sia w sobi maiet, dali; maiut ony derżaty y neiu pachaty, a nam s toho, ku służbi ziemskoy, koń stawity y ynszych nykotorych służeb służty y podatkow dawaty ne maiut; y na to daliśmo im tot nasz list z naszeiu pečzatiu. Pisan

w Kopyli, lita bożoho narożdenia tysieczna piatsot piatdesiat piatoho, miesiaca maja dnia osmoho. Ktore to prawo, ruskim pismem pisane, przy pieczenci przyciśnioneu, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg ninieyszich iest wpisane y ingrossowane.

Книга городская, Оверучская, записовая, № 3245, годъ 1750 — 1751. Листъ 652 на оборотъ.

XXII.

Грамота Сигизмунда Августа, жалующая Магдебургское право городу Польшинцамъ, вновь осаженному княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ 1561. Марта 26.

Жыггимонтъ Августъ, Божою милостью король Польскій, великій князь Литовскій, Русскій, Прускій, Жомойтскій, Мазовецкій и иныхъ.

Ознаймуемъ симъ листомъ нашимъ, хто на него посмотришь, або, чтучи его, услышитъ, винешнимъ и напотомъ будучимъ, кому будетъ потреба того ведати. Присылалъ до насъ воевода Кіевскій, маршалокъ земли Волянское, староста Володимерскій, державца Волячинскій, князь Константинъ Костентиновичъ Острожскій о томъ, илжъ в которомъ имену своему Польшинцахъ, у землянина земли Волянское, Василя Лабунского, купленомъ, его милость замокъ будуетъ и при немъ место садити почаль, ино жадалъ его милость насъ, абыхмо оному месту и людемъ его, тамъ оселымъ, надали и впривилевали право немецкое майтѣборское, ижо бы подданные его, в томъ месте на тотъ часъ оселые и которые еще тамъ садитися будутъ, всякихъ волностей, у вономъ праве описанныхъ, вживали и имъ ся рядили и справовали. И такъ мы, з ласки наше господарское, на жадане его милости, то вчинили и, ку розширеню оногo места его, дали есмо и симъ листомъ нашимъ даемъ и умоцняемъ тому месту его Польшинскому и всемъ подъданымъ, в немъ

обывочимъ, право немецкое майтборское и хочемъ мети, абы черезъ войта, бурмистры, радцы и вси вридники, тамъ уставленны, тое право немецкое майтборское справовано и держано было; которого подданные его милости, мещане того места, тамъ седячи, во всихъ члонкахъ и артыкулахъ, тому праву належачихъ, вживати и имъ ся судити и рядити в речахъ великихъ и малыхъ, сами межи собою мещане и з гостми приездчими, завжды и на потонны часы, ни передъ кимъ инымъ, одно передъ войтомъ або лантвойтомъ тамошнимъ, справоватися мають по тому, яко и в головнейшомъ месте нашомъ. Виленскомъ заховывається. И даемъ моцъ зуполную войтови тамошнему и его лантвойтови, седечи на судехъ, справуючи судовые sprawy, таеъ межи мещаны, яко и гостми приездчими, однакую справедливость, у справахъ местскихъ и во всихъ иныхъ кривавыхъ речахъ онымъ правомъ немецкимъ Майтборскомъ судити и сказывати и винныхъ карати, подле выступу и артыкуловъ, въ томъ праве описаныхъ: И на то есмо тымъ мещаномъ его милости Полиценскимъ дали сесь нашъ листъ, до которого, на твердость того, и печать нашу привесити казали. Писанъ у Вильни, лета Божего нароженя тисеча пятьсотъ шестьдесятъ первого, мѣсяца Марца двадцать шостого дня. Sigismundus Augustus rex. Остафей, маршалокъ, писарь.

Копія хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской Археографической Коммисіи. — дополнительная опись, № 154.

XXIII.

Извлечение изъ переписи войска Великаго княжества Литовскаго, составленной королевскимъ служебникомъ, Михайломъ Коледою. 1565. Октября 15.

Реестръ попису войска господарскаго великаго князства Литовскаго, которое се почало збирати и пописовати въ Ракове, року

отъ нароженя сына Божего 1565, месяца Іюля 9 дня, за гетманства и справы его милости пана Миколая Радзивила, воеводы Троцкого, гетмана найвышшого Литовского, старосты Мерецкого, державцы Лидзского и Сутилиского; а пописовано тое войско черезъ меня, Михаила Григорьевича Коледу, служебника его королевской милости.

На продъ почты: Его милость князь Миколай Паць, бискупъ Кіевскій, ставилъ почту своего коней 12 коньно и збройно.

Валеріянъ, бискупъ Виленскій: по усарску коней 50, драбантовъ 16.

Янъ Григорей Воловичъ, маршалокъ его королевской милости, староста Слонимскій, 45 коней збройно.

Григорій Тризна, маршалокъ его королевской милости збройно коней 7.

Панъ Григорей Горностаѣ, староста Каменецкій, выслалъ почту своего коней 30 збройно по усарску, а драбантовъ 20 зъ ручныцями.

Василевичъ Тышкевичъ, староста Гомельскій, 10 збройно, конно, по козацку.

Миколай кухмистровичъ староста Виленскій, коней 20 въ панцырахъ, прибицахъ, зъ сайдаками, зъ ощенами.

Князь Ярославъ Матвеевичъ, маршалокъ его королевской милости, коней 50 по усарску, 50 по козацку, 50 драбантовъ зъ ручныцями и зъ сокирами.

Иванъ Ляцкій, лѣсничій Подляскій зъ именъ своихъ коней 40 по козацку, а драбантовъ 20, а къ тому на ласку его королевской милости коней 30.

Князь Иванъ Крошинскій, староста Упитскій: по усарску 9, по козацку 11, драбовъ 11, а за небожа своего по козацку 3, и драба 1.

Князь Андрей Капуста, зъ именій: по усарску 25 коней, на ласку короля его милости 24 коней по усарску.

Янъ Волчекевичъ, конюшій Виленскій, по усарску коней 7.

Григорій Бака, староста Кривскій, коней 6.

Августинъ Ротунды, секретарь его королевской милости, войтъ Виленскій, зъ именъ своихъ коней 90 въ панцыряхъ, придицахъ зъ тарчами зъ древа.

Станиславъ Андреевичъ Довойна, подкоморій его королевской милости, староста Пинскій и Кобринскій, коней 60 по усарску.

Иванъ Солтанъ, державца Ляховицѣй, коней 8 по козацку.

Юрій Остикъ, староста Брацлавскій, зъ именъ своихъ 30 коней по усарску и зъ купного дворца 1 конь.

Петръ Оборскій, тивунъ Троцкій, зъ пмень конь 1 зъ тарчою зъ дерева, а на ласку его королевской милости 10 коней по усарску и драбовъ 4 зъ ручницами

Вдовы: Станиславова Кишчина, воеводина Витебская, съ именъ своихъ, по усарску 240, по козацку 60, драбантовъ зъ ружницами и ощепами 150.

Зофья Ковельская: 20 панцырныхъ съ тарчою зъ дерева, а драбантовъ 5 зъ ручницами и 5 зъ ощепами.

Скуминовая Тышкевичова, старостина Чернобыльская: коней 60 по козацку.

Магдалена Ивановал Хребтовичова, 12 коней по козацку.

Ганна Миколаева Остыкова зъ именъ Литовскихъ, Русскихъ, Волынскихъ и Подляскихъ коней 30 съ сагайдаками и ощепами и драбовъ зъ ощепы. (?).

Княгиня Марія Володкова 12 коней въ панцыряхъ зъ ощепы.

Рейна Юрьева Зиновичова, 7 коней по козацку, драбовъ 4 зъ ощепы.

Иванова Воловичова 4 коней въ панцыряхъ зъ прелбичами, зъ тарчою зъ дерева.

Княгиня Ганна Александрова Свирская 6 коней въ панцыряхъ, зъ прелбичами, зъ сагайдаками, зъ ощепы; драбовъ 2: 1 зъ ощепомъ, другой зъ ружницею.

Зофья Литаворова Брылевская коней 45: 21 по усарску, 24 по козацку; драбовъ 14 зъ ощепы.

Павлова Чомшеева: 4 коней по козацку.

Есифова Халецкая, старостина Черкаская, 7 коней въ панцыряхъ, въ прелбичахъ, съ сагайдаками, зъ ощепы.

Княгиня Матвеевая Огинская (?).

Станиславова Губинная, маршалковая его королевской милости, коней 20 по усарску, драбовъ 4 зъ ощепы.

Княгиня Дорота Желинская: 17 коней въ панцыряхъ съ прелбичами, съ тарчою зъ дерева.

Яновая Комаевская: 50 коней зъ тарчею зъ дерева, драбовъ 25 зъ ощепы.

Княгиня Ганна Михайлова Полубенская 12 коней зъ тарчею зъ дерева.

Почты князскіе: Князь Збарзскій—12 коней збройно по усарску.

Князь Тимофей Соколинскій конь (?) и драбовъ (?).

Князь Андрей Андреевичъ Лукомскій—коней 15: 12 по усарску и 3 по козацку.

Княгиня Дорота Сергеевна Лукомская Скиндеровна 4 кони по козацку.

Князь Иванъ Любецкій 4 кони зъ ощепы, а драбовъ 2 зъ рушницами.

Князь Балтазаръ Лукомскій: зъ Лукомля коней (?) въ панцыряхъ, въ прилбичахъ, зъ ощепы, а 7 коней з низу, з Ворковичъ жениного имени, въ панцыряхъ, прилбачахъ, зъ ощепы; а отъ матки своей, Анны Андреевой Лукомской, 2 кони такихже зъ Балина и Рычкова.

Князь Владиславъ Збарзскій (?) коней и драбовъ.

Князь Андрей Вишневецкій зъ именъ своихъ Волынскихъ и Литовскихъ коней 71: 57 по усарску и 14 по козацку.

Князь Константинъ Вишневецкій 19 коней по усарску.

Князь Александръ Вишневецкій з именъ своихъ, которые еще не отдѣленные отъ брата своего быти менилъ, 30 коней по усарску.

Князь Александръ Свирскій 4 коней.

Почты панскіе: Панъ Ярошъ Синявскій, воеводичъ русскій, коней 71 по козацку, а жена его съ именій своихъ 70 коней: по усарску 35 и по козацку 35.

(За тѣмъ идутъ панове: Юндзилъ, Солоубъ, Скиндеръ, Волненскій, Ясенскій, Олизаръ, Курдей, Радзивилы воеводичи Виленскіе (200 коней), Сапег, Горностай, Скуминъ, Пацъ, Имминъ, Хребтовичъ, Янъ Немиричъ (1 конь по усарску), Служка, Волчок, Кмита, Халешкій, Третьакъ, Копецъ, Нарбутъ, и другіе). Панъ Станиславъ Немира выслалъ почту своего 48 коней, и надъ ними шляхтича Колусовского, а самъ для хоробы zostалъ дома, и листъ его королевской милости вызволеный быти менить.

(Затѣмъ слѣдуетъ перечень: „Хорунжъ Дворная“:— Хорунжій дворный— Григорій Рогоза; составъ хорунжи—люди доставленные разными лицами, по 2, 4, 5 и т. д. изъ имѣній и по найму— всего конныхъ „въ панцыряхъ, прилбцахъ, зъ ощепы, сагайдаки, и тарчами зъ древа“—255. Пѣшихъ 30: 17 съ ощепами, 13 съ ручницами).

А то дворяне Е. К. милости, которые для посылокъ въ справахъ господарскихъ Е. К. милости мешкали, менячи на то у себе листъ Е. К. милости вызволеный: Тимофей Головня, Янъ Богуматка, Василий Верета, Касперъ Красновскій, Миколай Войденъ, Петъ Таруса, Жданъ Прокоповичъ.

Поветъ Кіевскій,

Панъ Богданъ Заморенокъ ставилъ почту своего ведле повинности коней 5 въ панцыряхъ, въ прелбичяхъ, зъ сагайдаки, зъ ощепы; на ласку Короля его милости коней 3 въ панцыряхъ, въ прилбичяхъ, зъ сагайдаки, зъ ощепы, и драбовъ 2 зъ ручницами.

Панъ Малхеръ Носиловски ведле повинности зъ именъ своихъ и зъ именей жениныхъ ставилъ коней 10 въ панциряхъ, въ прелбичяхъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы, а драбовъ 10 зъ ручницами, а на ласку короля его милости коней 18 въ панцыряхъ, въ прелбичяхъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы.

(Затѣмъ слѣдуетъ перепись повѣтовъ: Виленскаго, Троцкаго и Новогородскаго).

Земля Волинская.

Пань Михайло Федоровичъ Сербинъ, хорунжіи земли Волинское, коней 10 въ панцыряхъ, прилбицахъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы.

Пань Петръ Богдановичъ Загоревскій, маршалокъ земскій, выслалъ почту своего 12 коней въ панцыряхъ, въ прелбичахъ, зъ сагайдаками. зъ ощепы, зъ Федоромъ служебникомъ своимъ, а самъ дей при дворѣ его королевской милости.

Князь Остафей Сокольскій, подсудокъ Луцкій, 2 кони въ панцыряхъ, въ прилбичахъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы,

Богданъ Дроздовскій 2 кони въ панцыряхъ, въ прилбичахъ, зъ сагайдаками, зъ ощепы; а отъ брата своего Семена, который на тотъ часъ есть хоръ, 2 кони.

Александръ Семашко выслалъ почту зъ именій своихъ зъ служебникомъ своимъ Ставскимъ коней 15 и зъ имени сестры своей кони 4.

Жданъ Колменскій 4 кони, Семень Черчинскій 2 кони. Иванъ а Гнѣвошъ Колусовскій, брата недельные, 2 кони. Богуславъ Иваницкій отъ отца своего 3 кони, а изъ имени жены своей конь. Михайло Куневскій отъ брата своего Андрея Куневского, суди Кремянецкого, кони 3. Мизита Юшковскій конь. Гаврило Воютинскій самъ дей для старости своей выехать не мѡгль, выслалъ слугу. Федорова Кузинская конь. Прокопъ Шелвольскій два кони. Юхно Таракановскій конь. Князь Михайло Ружинскій 1 конь. Олехно Ворона 2 кони. Иванъ Лятинскій конь. Михайло Секунскій 3 коней. Князь Василій Сокалскій 2 кони. Федоръ Дривински конь. Григорій Джуса 3 кони. Михно Порваницкій зъ братею недельною конь. Богданъ Перекладковски конь. Михайло Витонезски 2 кони. Василій Шпаковскій отъ отца своего 2 кони. Федоръ Войничъ 4 кони. Стефанъ Шумски 2 кони. Миколай Дубравски 8 кони. При Федору Вайвичу княгини Василевое Ружинское конь. Павловое Боготиновое 4 кони. При Дрозденскомъ Грицковое Козинское конь. Матиашъ Остреевскій 2 кони. Федоръ Люстатинскій конь. Михна Корницкого детей конь, Остафей Колнытовскій отъ отца своего конь. Волчко, судья Володимерскій, черезъ сына сво-

его Прокоса выслалъ 7 коней. Иванъ Людвиcкій 2 кони. Семень Дедеркало конь. Иванъ, Юрій и Олехно Гокорскіе 3 кони. Паней Сенестаное 4 кони. Иванъ Гулевичъ 2 кони. Князь Александръ Корицкй 12 коней. Григорей Гулевичъ 7 коней. Климентовая Войнича при Юрію Гулевичу выслала 7 коней. При Григорію Гулевичу Иванъ Чапличъ выслалъ почту своего 10 коней. Василей Новицкій—конь. Михайло Дрозденскій 2 кони. Борисъ Охлоповскій—конь. Иванъ Ключенскій зъ братомъ своимъ 2 кони. Отъ паней Зверовое 4 кони. Иванъ, Марко, а Василей Холоневскіе 3 кони. Олехно, братъ ихъ, при Марку выслалъ конь. Гаврило Гулевичъ выслалъ 2 кони. Матвей у Володимере на метцу его милости князя Константина, воеводы Кіевского zostалъ. Василей. Солтановичъ Сокольскій 12 кони. Богданъ Масалскій конь. Вратко Луцки (sic) з имени своего Журовки, при пану Александру, сыну своимъ, ключнику Лицкомъ, 4 кони.

Панъ Александро Журовницкій, ключникъ Лицкй 7 коней. Миколаева Богувитинова зъ Шумбара при пану ключнику Лицкомъ выслала 4 кони. Гаврило Бокей, судья Луцкій, 10 коней. Янъ Бокей коней 10. Янъ Журовницкій 3 кони. Михайло Корытенскій, писарь Луцкій, зъ братомъ своимъ Павломъ, зъ именей недельныхъ 5 коней. Михайло Павловичъ, при Михайлу Корытенскомъ, писару Луцкомъ, выслалъ 2 кони. При Романъ Госкомъ Бабинская выслала 4 кони. Григорей Волъбачъ Ростички писарь... 6 коней. Михайло Вилгорскій 2 кони. Панъ Михайло Ело Малинскій 24 кони. Михъно Озчевскій, черезъ сына своего Михайла выслалъ 3 коней. Богданъ Богушевичъ Пузовскій 2 кони. Левъко Оржыщевскій, самъ дей для хоробы своей не ехалъ, при Михну Порваницкимъ выслалъ конь. Иванъ Войничъ при Шумскимъ выслалъ конь. Иванъ Лиценскій 5 коней.

Бояре Ковельскіе: Яцко Осовицкій конь; Кузьма—конь; Васко Пугачъ—конь; Федоръ Черкаска конь; Иванъ Окончичъ—конь.

Бояре Гуляницкіе: Ярмоль—конь; Яцко—конь; Олешко Козловичъ—конь; Захаріашъ Яковичъ—конь; Иванъ Петрицкій—конь.

Григорей Ело-Букоемскій—3 кони. Василей Гулевичъ 5 коней. Бобринскій 4 кони—зъ опеки Воронъ—конь. Федоръ Кидіановичъ Чац-

личь—6 коней. Богданъ Хреницкій—6 коней. Чолганскій—5 коней. Иванъ зъ Горышца—6 коней, Князь Янушь Четвертынскій—12 коней. Иля Золотынскій—конь; Смолка Воютинскій отъ отца своего—конь; панове Яловицкіе, братья недѣльные—15 коней. Григорій Чапличь—18 коней; Кутравскій—2 кони. Богданъ Костюшковичъ—2 кони; Федоръ Сенюта 8 коней, Василей Привередовскій—2 кони. При Марку Холоповскомъ Олехно Олизаровскій слугу прислалъ. Яцкова Русиновая—конь. Фалелій Бережецкій—конь. При Григорию Гулевичу, Романова Гулевичова 4 кони. Князь Александро Буринскій отъ отца своего 10 коней. Семень Денисковичъ 5 коней. Янь Джуса отъ отца своего 4 кони. Яцко Шибенскій 2 кони. Дахно Перекальскій—конь. Тимофей Свищевскій—2 кони. Княгини Четвертинское Андреевое—конь. Андрей Куровицки—конь. Иванъ Дедеркало отъ отца своего—конь. Михайло Жаровицкій 3 кони, Дмитръ Козинскій—3 кони. Иванъ Жабокрыцкій выслалъ 3 кони. Андрей Русинъ—конь выслалъ. Федоръ Русинъ—конь выслалъ. Яхимъ Охлоповскій—конь. Федоръ Князки—конь. Микита Князки—конь. Жикъ Князки—конь. Яцко Бобицкій—конь. Панъ Гневошь Олексовскій зъ имения жениного выслалъ черезъ служебника своего Сокола 2 кони. Семень Тишевичъ Хомень отъ отца своего ставиль—конь. Семень Ватынски—конь. Павелъ Ватынски, самъ не ехалъ, при брате выслалъ конь. Романъ Марковски—конь. Фалели Марковски конь. Олехно, а Иванъ, а Грицько—коней 3. При Ивану Белостоцкому Романова Белостоцкая выслала—конь. При Грицку Белостоцкому Романова Белостоцкая выслала конь.

Петрова Семашкова черезъ служебника своего Андрусского выслала коней 6. Иванъ Кошка конь. Данило, Василей, Дмитръ, Фалилей Рогозенскіе ставили 5 коней. Дмитръ Далматовичъ зъ Буккоймы ставиль 2 кони. Княгини Кропотчина коней 4. Иванъ Ляховскій 4 кони. При Тарковскомъ Петрова Денисковная выслала конь. Фаличовски самъ не ехалъ, выслалъ 4 кони. При Яцку Шибанскому, Митко Симоновски выслалъ конь. При Ивану Миневскому Федоръ Воютинскій выслалъ конь. Василей Родавицкій при Волчку ставиль конь. Гневошь Ледуховскій конь. Ораинъ Березицкій—конь. Омеліанъ Ушакъ—Кули-

ковскій ставилъ конь. Иванъ Андруски—конь. Семень Мишковски—конь. При Ивану Вблынцы—Василей Волобанъ ставилъ конь. Янъ Соколовскій за пасынка своего Ивана Парваницкаго ставилъ конь. При Григорію Болбасу Ленко Лосятинскій выслалъ конь, а самъ не ехалъ. Янъ Монтовтъ 10 коней. Андрей Кисель 2 кони. При Григорію Гулевичу Федоръ Гурко выслалъ 2 кони. Левко Верховски—конь. Гуторъ Рогочевски—конь. Семень Ясенички—конь. Мойсей Верховски—конь. При Андрею Киселю кнегиня Иванова Четвертинская выслала коней 3. Бояринъ Гуляницкій Ивашко ставилъ конь. Войтехъ Белокриницкій конь. Михаило Русолски конь. Василей Калусовски—конь. Василей Мировицкій конь. Юри Витвински конь. При Василю Мировицкимъ. Янкова Дойвинская выслала конь. При Ляховскомъ Краевскій зъ Линева выслалъ конь. Прокопъ Гуляницкій—конь. Косинскій черезъ сына своего выслалъ коней 5. Крушъ и Пива выслали черезъ слугъ своихъ 2 кони, Ярофей Госки ставилъ 14 кони. Левъ Вильгорски при почте Григорія Гоского выслалъ 3 кони. При Роману Госкомъ Иванъ Кердей выслалъ 3 кони въ павцграхъ, въ прелбипахъ, з сагайдаками, з ощепы. Кондрать Богурински ставилъ 2 кони, а при немъ почеть Мартына Гасеницкого—3 кони. Андрей Коровай—конь. Федоръ Яцковичъ Ворона—конь. Семень Ело Букоемскій черезъ се-стренца своего Мартына Велицкого выслалъ конь, а самъ дей для хоробы своей не ехалъ. Оники Ставецки конь, Гаврило Семецкій конь. Андрей Богуски—конь. Князь Андрей Масальскій—7 коней.

(За тѣмъ слѣдуетъ перепись „Татаръ Литовскихъ“ —хоругви: Виленская, Троицкая, Городенская и Новоградская).

Тое войско есть розпущено у Трабехъ, за разказанемъ его королевской милости, при бытности пановъ радъ ихностей у теперешнемъ же року 1565, иѣсяца Октебрия 15 дня во вторекъ.

Сумма всего войска зъ почтами ихъ милостей пановъ 8,178 коней, опрочъ драбовъ.

Рукопись Императорской публичной библиотеки. Рускія рукописи, IV, Ф. № 82. Повѣтъ Кіевскій—листъ 14 на оборотъ. Земля Волинская—листы 113—118.

XXIV.

Грамота Сигизмунда Августа, подтверждающая землянамъ Богдановичамъ—Круневичамъ право на владѣніе селами: Водовичами и Олексичами, пожалованными имъ въ обмѣнъ на ихъ имѣнія, лежавшія въ окрестности Чернобыля и пожалованныя Филону Кмитѣ. 1568. Юля 10.

Roku tysiąc siedmset dwudziestego pierwszego, miesiąca Decembra dwudziestego czwartego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w mieście iego królewskiej mości Owrucczym, przedemną, Janem Walewskim-Lewkowskim, naniesnikiem natenczas podwoiewodztwa y vices-regentem grodzkim generału woiewodztwa Kijowskiego, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, kijowskiemi comparens personaliter przewielebny w Bogu iego mość xiądz Wojciech Jankowski, minister rezydencii Owrucckiej, te kopia przywileju od nayaśnieyszego króla iego mości Zygmunta Augusta stronie intro wyrażoney służącej, z podpisem ręki iego krolewskiej mości y sekretarskiej, także y z susceptami grodów dwóch, racione introcontentorum, do xiąg ninieyszych per oblatam podał. Którego ja, urząd, annuendo affektacyi podawaiącego, ad acticandum przyjmuiąc, czytałem, y temi iest pisana słowy: Zygmunt August, z Bożej łaski król Polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie, Jnflanskie y innych, oznaymuiemy tym naszym listem wszystkim wobec y każdemu z osobna, ninieyszym y napotym będącym. Wnosili do nas ziemianie nasi powiatu Kijowskiego, na imie: Philon, Paweł, Kondrat, Semion, Jozeph, Philip Bohdanowiczowie-Kruniewiczowie y powiadali

przed nami, iż co z łaski naszej hospodarskiej daliśmy staroście Orszańskiemu, panu Filonowi Siemienowiczowi Kmitie zamek nasz Czarnobyłski na wieczność na odmiane dóbr iego Braślawskich y Winnickich, które są wzięte y przyliczone do woiewodztwa Braślawskiego, a iż ku Czarnobyłowi wielką przyległością przyległe są dobra tych Kruniewiczów, tedy, z rozkazania naszego, ku Czarnobyłowi panu Filonowi od nas dane y przywrócone, za które dobra swoje nie mając odmiany y nagrody, z żonami y dziećmi swemi porozwlekali się, nie mając dzie się podzić. Zaczym, za wolą y rozkazaniem naszym królewskim, woiewoda Wileński, kanclerz nasz wielkiego xięstwa Litewskiego, starosta Mozyrski y Lidzki, dierzawca Borysowski, pan Mikołaj Juriewicz Radziwił, dał onym do woli y łaski naszej krolewskiej we włości naszej Mozyrskiej dwie wioski, nazwane Wodowiczy y Olexicze, w których iest służeb osiadłych dziewiętnaście y puł, czego oni iuż w dzierzeniu zostaią, a ieszcze na to listu naszego krolewskiego nie mają, tedy tam bezpiecznie fundować się y pożytków przywłaszcząć nie mogą,—abychmo nad nimi łaskę naszą królewską uczynili, a te dwie wioski pomienione, wmiasto nagrody za ich dobra, przy nich zostawili, i to listem naszym na wieczność im potwierdzili. Jakoż y sam pan woiewoda Wileński nas, króla, za nimi o przyczynę, upraszał. A tak my, z łaski naszej krolewskiej, na przyczynę pana woiewody Wileńskiego y na proźbę ich, za te ich dobra, przy zamku Czarnobyłskim, z rozkazania naszego wzięte y Filonowi dane, nagrodę czyniąc, te wioski: Wodowicze y Olexicze, z ludźmi tam osiadłemi, z gronty, wioskami y ze wszystkimi płatami, dochodami, pożytkami należącami, daliśmy y tym listem naszym daimy im samym, żonom, dzieciom y potomkom ich lennym prawem męzkiego rodzaju na wieczność. Jakoż dla lepszej wiadomości granicę tych obudwoch wiosek z rejestru rewizorskiego (w) ten nasz list wpisać kazaliśmy, to iest: najpierwey poczyna się od granicy Zahalskiej, od rzeki Rebeca błotem Hatym, po rzekę Witwę wwierzch w rzeczkę Chobian, Chobianką wniz do ieziora Hrybna, od Hrybna do ieziora Buiacz, od Buiaczy błotem w rzeczkę Smołowkę, Smołowką, wierzch rzeczki Rebec, Reb-

cem wierzch znów do teyże granicy Zahalskiej, skąd się poczęła szerokość. granicy tu tych wsi: od Rebca do rzeczki Wić wdołż na dwie mile, a wpoprzek od Rebca do granicy Jurewickiej na milę. Maią ziemianie pomienione: Filon, Paweł, Kondrat, Semion a Filip Bohdanowiczowie — Kruniewiczowie, sami, żony, dzieci y potomki ich męskiego rodzaju te wsi Owodowicze y Olexicze, w których iest służeb dziewiętnaście y puł, z ludźmi tam osiadłemi, z danią pińczną y miodową danią, pińcznym, żytnym wszelakim y siennym y ze wszystkimi płaty, dochodami y pożytkami, iakiemkolwiek imieniem nazwanemi, z tych wiosek przychodzącemi, z gronty y ziemiami osiadłemi y pustemi, oranemi y nieoranemi, z borami, gaiami, z ostrowami, sianożęciami, zasiekami, błotami, zaroślami, y przyrobkami, z łowy zwierzynnemi y ptaszemi, z ieziorami, z łowy rybnyemi, z rzekami y rzeczkami, z gony bobrowemi y ze wszystkim tym, iako się te wsi pomienione sami w sobie w granicach, miedzach y obychodach swoich maią, y iako to od pana wojewody Wileńskiego podano, według regestrów y ustawy rewizorskiej, na siebie trzymać, używać y wszelakie pożytki, według woli y baczenia swego, sobie tam przymnażać, rozszerzać y przybawiać lennym prawem na wieczność, z tego nam y potomkom naszym, królom Polskim y wielkim xiążętom Litewskim, służbę ziemską woiczną służyć y zastępować, iako y inne rycerstwo — szlachta państwa naszego wielkiego xięstwa Litewskiego służbę woiczną nam służyć. J na to daliśmo im ten nasz list z podpisem ręki naszej królewskiej, do krórego y pieczęć naszą przywiesić roskazaliśmo. Pisan w Grodnie, lata Bożego narodzenia tysiąc pięćset sześćdziesiąt ósmego, miesiąca Jula dziesiątego dnia. U tey kopii przywileju podpis ręki iego królewskiej mości w te słowa: Sigismundus Augustus rex. Poszrodku zaś tey kopii przywileju napisano: locus sigilli. Post locum sigilli z drugiey strony podpisy rąk w te słowa: Nicolaus Radziwił, palatinus Vilensis, secretarius sigilli magni ducatus Lituaniae, cancellarius, manu propria. Maciey Sawicki, pisarz y sekretarz, starosta Mielnicki, woyski Dorohiński. Na wierzchu zaś tey kopii przywileju suscepta grodów różnych. Naprzód pierwsza w te słowa: Roku tysiąc

sześćset trzydziestego siódmego, miesiąca Marca ósmnastego dnia, stannowszy oczewisto iego mość pan Kazimierz Alexander Kruniewicz, ten przywiley iego królewskiej mości do xiąg podał. Huryn, namiesnik woiewódtwa Kijowskiego. Druga suscepta w te słowa: Roku tysiąc sześćset siedmdziesiąt pierwszego, miesiąca Julii ósmnastego dnia, iego mość pan Kazimierz Alexander Kruniewicz, woyski Mozyrski, ten iego królewskiej mości przywiley do xiąg grodzkich Lidzkich do actów podał. Konstanty Kolenski Dmitrowicz, namiesnik grodzki Lidzki. Która to kopia przywileiu, za podaniem y prośbą, wysz mianowaney osoby podawiaiącey, a za moim, urzadowym, przyjęciem, iest do xiąg ninieyszich grodzkich Kijowskich wpisana.

Книга городская Киевская, записовая и поточная, № 36, годъ 1721—1722; лстѣ 261.

XXV.

Актъ разграниченія воеводствъ: Брацлавскаго, Кіевскаго и Подольскаго, составленный королевскими комиссарами. 1570 г. Января 6.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego wtorego, miesiąca Septembra dwudziestego wtorego dnia.

W roki sądowe, ziemskie, kijowskie, w pierwszy poniedziałek po świętym Bartłomieyiu roku wyż na akcie wyrażonego w Żytomirzu sądzić się zaczęte, przedemną, Michałem Dedowiczem na Trypolu Trypolskim, łowczym mścislawskim, komornikiem ziemskim kijowskim y xięgami ninieyszemi, ziemskimi, kijowskimi comparens personnaliter urodzony Stefan Wyhowski, ten ekstrakt, z grodu Kamieńca Podolskiego authentice wydany, z wpisaniem w nim rozgraniczenia woiewodztw: Braclawskiego, Kijowskiego y Podolskiego, racione introcontentorum ad acta terrestria Kijoviensia per oblataм podał, de tenore sequentis: Actum in castro Camenecensi Podoliae, feria quinta pridie festi sancti

Martini pontificis, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo nono. Ad officium actaque praesentia, castrensia, capitanealia Camenecensia Podoliae personaliter veniens generosus Nicolaus Sieprawski, obtulit officio praesenti et ad acticandum porrexit granicies inter palatinatus: Braclaviensem Kijowiensem, Podoliensemque subsecutas, ex actis metrices regni authentice depromptas, introcontentas, tenoris ejusmodi: Aaugustus secundus, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux Lituaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Kijoviae, Volhyniae, Podoliae, Podlachiae, Livoniae, Smolensiae, Severiae, Czernihowiaequae, nec non haereditarius dux Saxoniae et princeps elector. Significamus praesentibus litteris nostris, quorum interest universis et singulis, contineri in actis metrices regni cancellariae nostrae minoris litteras infrascriptas, supplicatumque est nobis, ut illas ex actis iisdem describi et parti postulanti in forma authentica extradi permittere dignaremur; quarum quidem litterarum, ex ruthenico idiomate in polonicum fideliter de verbo od verbum transsumptarum, tenor sequens est: Żygmunt trzeci etc. Oznaymuiemy sym listem naszym wszem wobec y kaźdemu z osobna, do kogo wiedzieć y należyć to będzie: Stanowszy osobiście przed nami do akt kancelaryi naszej koronnej szlachetny Stefan Chumczewski, prezentował przed nami list z wielkiewy koncellarii naszej wyrażony przodka naszego, pod pieczęcią koronną, prosząc, aby też do xiąg mnieyszej kancelaryi naszej, dla snadnieyszego z obudwoch kancelaryi naszych wymowania obywatelom woiewodztwa Kijowskiego, Braclawskiego y Podolskiego, był wpisany, ktory tak sie w sobie ma: Henryk, z łaski Bożey krol Polski etc. Oznaymuiemy tym listem naszym wszem w obec y kaźdemu z osobna, komu o tym wiedzieć będzie należało: powiedział przed nami urodzony Michał Szaszkiewicz Dołbunowski, podkomorzy braclawski, Andrzej Sadowski, podsędek braclawski,—posłowie woiewodztwa Braclawskiego od wszystkich obywatelów, ziemian, szlachty woiewodztwa Braclawskiego na seym koronacyi naszej do nas przysłani, iż to krol iego mość sławney y świętey pamięci Zygmunt August, antecessor nasz, raczył roskazać y zlecić listem swoim pewnym osobom: urodzonemu

Olizarowy Kierdeju Milskiemu, marszałku naszemu, y Michałowi Szaszkiwiczowi Dołbuńskiemu, wyiachawszy z granic województwa Braclawskiego, ktore dzielą województwo Braclawskie z woiewodztwem Kijowskim y Podolskim y starostwem Chmielnickim; według ktorego zlecenia y roskazania antecessora naszego, krola jego mości, te pomienione osoby na tę granicę woiewodztwa Braclawskiego wyiechawszy, spisali y na to list swoy pod pieczęciami swoiemi wszystkiej szlachcie, obywatelom woiewodztwa Braclawskiego, dali; ktory przed nami oni pokazawszy, żądali od nas tego, abyśmy tę granicę woiewodztwa Braclawskiego, iako na tym liście komisarskim jego krolewskiej mości opisano, do xiąg naszych kancellaryiskich koronnych wypisać roskazali, ktory list my, oglądawszy, kazaliśmy go od słowa do słowa do xiąg naszych kancellaryiskich koronnych wpisać, ktory tak sie w sobie ma. Ja, Olizar Kierdey Milski, marszałek jego krolewskiej mości, Michał Szaszkiwicz Dołbunowski, oznaymujemy y dajem y każdomu wiadomo, iż, za roskazaniem iego krolewskiej mości, naszego miłościwego pana, zieżdźaliśmy na granicę woiewodztwa Braclawskiego, ktore się dzielą z woiewodztwem Podolskim y starostwem Chmielnickim, a woiewodztwem Kijowskim y każde na imie vel imionami wsie, ktore do woiewodztwa Braclawskiego należą, spisaliśmy: aż po Czarny Szlak te są wsie ku woiewodztwu Braclawskiemu: wieś nazwana Chudorowicy ku woiewodztwu Braclawskiemu aż po Czarny Szlak, sieliszczce Owdyiewicz y aż po Czarny Szlak, Pikow zameczek y miasteczko pana Filona Kmitycza, starosty Orszańskiego, grunt tego zamku y miasta aż po Czarny Szlak, Mieziakowskie ziemie aż po Czarny Szlak, Przyług aż po Czarny Szlak, sieliszczce Pohrebiszczce, Hryszka Pohrebińskiego, te sieliszczce na samym Szlaku Czarnym, w którym sieliszczu wpada rzeka Roś; do . . . . . po prawey ręce ku Braclawowi grunt szlachecki woiewodztwa Braclawskiego, sieliszczce Olenkowce, Siemaszkowe Sieliszczce, Urachaczow Obodynskiego, sieliszczce Ozukow Siemaszkowicza, sieliszczce Trybosow, Akoszow, sieliszczce Kotiencow, to oboie Kleszczewskiego, sieliszczce Torek Macieyowe, sieliszczce Soroczycy tegoż Macieja, sieliszczce Monastyryszcze, sieliszczce Sosonka,

to oboje Kojdanowe, Onbaczow Krasnosielskiego, Dolinnoie, Siedelnikowcy, Pszonnoie, dwa sieliszcza jego krolewskiey mości do zamku Braclawskiego, aż do powiatu Zwinogradskiego, który powiat Zwinogradski z wiekow iest do woiewodztwa Braclawskiego, z swoiemi granicami idzie z ziemią woiewodztwa Kijowskiego aż do lasów Kaniewskich y granicy Czerkasskiej; a te wzwyzwyrażone wsie sieliszcza woiewodztwa Braclawskiego y grunty ich dzieli rzeka Roś z ziemią woiewodztwa Kijowskiego y Biskupszczyzny; idąc dołow Rosi po prawey ręce wchod woiewodztwa Braclawskiego, a po lewey ręce woiewodztwa Kijowskiego y Biskupszczyzny, a po drugiey stronie, ku Dniestrowi rzece, ze starostwem Barskim woiewodztwa Braclawskiego. Jmiona granic te są: nappierwsze sioło Słobudka starostwa Barskiego, a sioło nazwane Poczapińce ziemianina jego krolewskiey mości Piotra Mikulińskiego, w tymże woiewodztwie Braclawskim, ziemia, tych Poczapiniec imie formująca, do Łąki Szczarbowoie, które to imie ziemi alias przezwisko Słobudki y Poczapiniec, a od tego nazwiska Łąk Szczerbowych dąbrową aż za rzekę Olszanke, która rzeka Olszanka iest starodawną granicą woiewodztwa Braclawskiego ze starostwem Barskim, aż do rzeki Rowu, a tym Rowem rzeką aż do nazwanego miejsca Sandra, a od tego Sandra do Mołohowa a od Mołohowa aż do doliny uazwaney Kolmanki vel Kowmanki, a od Kolmanki aż do doliny, nazwaney Wołczka, a od Wołczka aż do nazwanego miejsca Jarowałocz wynikającej krynicy, a od krynicy aż u rzekę nazwaną Morachwa, rzeką Morachwą aż do miejsca, nazwanego Ponikła Dolina, a od Ponikłej Doliny aż do miejsca nazwanego Nihlowa, aż do Kolinaczowskiego lasa, który las iest biskupa Kamienieckiego, gdzie powstają rzeki te: Muraszka y Murachwa; tąż rzeką Murachwą po prawey ręce granicami ziemianina barskiego Bienka Kozłowskiego do rzeki Baszey aż do drugiego sieliszcza tegoż Bienka—Kuliniec, tam granicami starodawnymi aż do Dniestra, gdzie wpada Murachwa u Dniestr; po prawey ręce starostwa Barskiego, a po lewey ręce starostwa Braclawskiego; z ziemią Wołoską popuł rzeki Dniestra aż do Widowa. My to wszystko, za roskazaniem jego krolewskiey mości,

pana naszego miłościwego, po dostatku y sprawiedliwie spisawszy, woiewodztwu Braclawskiemu oznaymili, y iuz od tego czasu każdy z ziemian u woiewodztwie Braclawskim powinien będzie z tych osiadłości swoich wszelkie poddaństwo pełnić y prawem się, komu będzie potrzeba, w woiewodztwie Braclawskim sprawować się. Natośmy wszystkiey szlachcie y rycerstwu obywatelom woiewodztwa Braclawskiego, iako posłowie grodzkie y mieyskie, daliśmy nasz list z pieczęciami naszemi. Pisan w Braclawiu, Januarii vel Henwara szostego dnia, roku od narodzenia Syna Bożego tysiącznego pięćsetnego siedmdziesiątego. Jeno gdyż za zleceniem y roskazaniem krola jego mości, przodka naszego, te wzwyz pomienione osoby, komissarze, granice woiewodztwa Braclawskiego, spisawszy to, iuz wszystkim obywatelom oznaymili. My tedy, widząc tego rzecz potrzebną bydz y słuszną, te wszystkie granice, iako mianowicie na liście komissarskim iest opisano, utwierdzaiąc, roskazaliśmy do xiąg naszych kancelarijskich koronnych wpisać, chcąc to mieć, aby iuz wszystkie obywatele woiewodztwa Braclawskiego, ziemianie, szlachta, ktorzy majątności y osiadłości swoje w granicach wyzeyopisanych mają w woiewodztwie Braclawskim, wszelakie poddaństwo y posłuszeństwo pełnili y prawem, według statutu, tak przed sądem ziemskim, iako y grodzkim, w woiewodztwie Braclawskim o wszelkie rzeczy sądzili się y sprawowali, y na tośmy wszystkim obywatelom, ziemianom, szlachcie woiewodztwa Braclawskiego ten wypis z xiąg naszych kancelarijskich koronnych pod pieczęcią naszą koronną wydać roskazaliśmy. Pisan w Krakowie, piątego Maja, roku od narodzenia Syna Bożego tysiąc pięćset siedmdziesiątego czwartego, a panowania naszego roku pierwszego. Valentinus Dębiński, regni Poloniae cancellarius; relatio ejusdem; ktorzy w xięgi mnieyszy kancelarii naszej koronney przodka vel antecessora naszego iest wpisany; w Warszawie na seymie walnym koronnym, roku tysiącznego sześćsetnego pierwszego, miesiąca Marca dziesiątego dnia. Petrus Tylicki, episcopus Varmiensis, regni Poloniae vicecancellarius, Zacharyasz Jełowicki, Woyciech Skrzyszowski, Mikołay Grabowiecki. Cui supplicationi nos benigne annuentes, praeinsertas litteras ex actis metrices regni, de

idiomate rutenico in polonicum fideliter transsumptas, describi et parti postulanti in forma authentica extradi permisimus. In quorum fidem, praesentibus sigillum regni est appressum. Actum et datum Varsaviae, sabbato, ipso die transfigurationis Domini, die VI mensis Augusti, anno Domini MDCCXXIX, regni vero nostri XXXII. Relatio illustrissimi, excelentissimi et reverendissimi domini Joannis a Lipe Lipski, vicecancellarii regni. Locus sigilli cancellariae regni minoris. Joannes Lipski, procancellarius regni. Joannes Zawadzki, sacrae regiae majestatis secretarius, manu propria. Rozgraniczenie woiewodztw: Braclawskiego, Kijewskiego y Podolskiego in castro Laticoviensi, feria sexta post festum Sancti Lucae evangelistae proxima, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo nono introcontenti extractus authentici ad acta praesentia suscepta est oblatio. Post quarum granicierum authentice ad acta praesentia ingrossationem originalem, extractum offerens ad se recepit, de recepto officium praesens quietavit U tege ekstraktu, przy pieczęci grodzkiey Kamieńca Podolskiego przyciśnionej, korrekta w te słowa: correxii Przyłucki manu propria, a nad korrekta ekstradita takowa: Ex actis castrensibus capitaneatus Camenecensis Podoliae extradi. Lekta zaś temi słowy: Lectum per Rożycki; a zaś intytulacya zwierzchu tego ekstraktu temi pisana słowy: Granicierum, inter palatinatus Braclaviae, Kijoviae et Podoliae subsecutarum, ex actis metrics regni authentice depromptarum oblata. In castro Camenecensi Podoliae feria quinta, pridie festi sancti Martini pontificis, anno Domini millesimo septingentesimo vigesimo nono. Który że to ekstrakt, za podaniem y prozbą offerentis, a za moim, urzędowym, przyięciem, wszystek, z początku aż do końca, tak, jako się w sobie pisany ma, do xiąg niniejszych iest ingrossowany.

*Была земская, Киевская, записовая и поточная, 1737-й годъ,
№ 137-й. Листъ 409 на оборотъ.*

Актъ разграниченія земель королевскаго имѣнія Мизякова, отъ имѣній землянина Глѣвоша Дмитриевича Стрижовскаго: сель Стрыжовки и Переорки, составленный королевскими комиссарами. 1570: Апрѣля 27.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego szostego, miesiąca Nowembris dziewiątego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi, grodzkiemi, winnickiemi y przedemną, Jozefem Michałem Mierzwińskim, namiesnikiem burgrabstwa, wiceregentem grodzkim winnickim, comparens porsonaliter urodzony jego mość pan Michał Wackowicz, te granice między dobrami wyżej wyrażonemi od acta castrensia capitanealia winnicensia per oblatam podał, ktorey tenor sequitur ejusmodi: granice między dobrami jego krolewskiej mości Miziakowem, z iedney, a dobrami jego mości pana Gniewosza Dmitrowicza Strzyżowskiego—Strzyżowko y Peryorko, przez komissarzów jego krolewskiej mości w roku tyسیącznym pięćsetnym siedmdziesiątym, die vigesima septima aprilis uczynione y poprzysiężone, tak się w sobie mają: Ja, Gniewosz Strzyżowski, przysięgam panu Bogu wszechmogącemu na to, iż, ktorędym ich mościow panów komissarzów znakami granicznemi wiodł, to iest, poczowszy od uroczyszczu Pereworek wierzch pereworskiego stawu, od rosochowatego dęba, na ktorem znaczne rubieży, a w lesie, idąc między Koczuruwą pasieką człowieka miziakowskiego y między pasieki poddanego mego Strzyżowskiego, Panasa Jasiewicza, po prawey—gront moy, a po lewey Miziakowski, a odtąd przez dubowice idąc ku Po-

пłаву, między pasieki Łyszniewey człowieka miziakowskiego a między pasieki Swietunowicza, człowieka y poddanego mego Strzyżowskiego, wyszedłszy z lasa, aż na wzlesie dąb wielki stoi, na którym rubieży, od tego dęba y podlesia do drugiego dęba poniżej pul, y nim do Rożyszczu starego, które leży przy boku Rudy Popławskiej, która ruda upada w rzekę Boh, to, po lewey grunt Miziakowski, a po prawey moy Strzyżowski, a od Boha rzeki po lewey stronie rzeka Medwedowka, która wpada w rzekę Boh, a od uścia tej rzeczki Medwedowki, od Werbołoża do Oniszkow, od Oniszkow do mogiły, na ktorey mogile znaczne rubieży są, od tej mogiły uroczyszczu Sawniki, od Sawnika do dąbrowy Matyszowa, do rzeki Żerdi, na ktorey rzece ostrow Łozowy y Berezowy, to iest po lewey grunt Miziakowski jego krolewskiey mości, a po prawey grunt moy własny Strzyżowski, tak mi panie Boże dopomoż. A tak my, kommissarze, te granice poprzyjęzone wiecznie ztwierdzamy, która to granica do akt grodzkich winnickich per oblatam podana, jest de verbo ad verbum, iak sie w sobie ma, ingrossowana.

Книга городская, Винницкая, записовая и поточная, 1737 годъ, № 4619. Листъ 655.

XXVII.

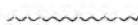
Жалованная грамота князя Андрея Михайловича Курбскаго землянину Демиду Остковичу на земли въ селѣ Мосчаной. 1571 г., апрѣля 29.

Року тисеча шестьсотъ тридцать третего месеца Априля двадцатого дня.

На вряде вгородскомъ, въ замку его королевское милости Володимерскомъ, передъ мною, Аньдреемъ Мисевскимъ, буркграбимъ замку Володимерского и внигами нинешними вгородскими старостинскими ста-

новши очевисто панъ Федоръ Рудницкій, листъ данины трохъ-волокъ
отъ зшлого урожного его милости пана Андрея Михайловича Курп-
ского Ярославского Демиду Остковичу, данный подъ датою у Милян-
вичахъ месоца Априля двадцать девятого дня, року Божого нарожена
тисеча пять сотъ семдесятъ первого, для вписаня до книгъ нинешнихъ
кгородскихъ Володимирскихъ перъ облятамъ подаль, такъ ся въ себе
маючий: я, Анъдрей Михайловичъ Курпскій Ярославскій, ознайму
тымъ моймъ листомъ кому будетъ того потреба ведати, або чтучи его
слышати, ижъ еси далъ землянину моему Мосченскому Демиду Остко-
вичу, жонѣ, детемъ и потомкомъ его въ селе Мосчоной волокъ две, а
на Дубовомъ третюю; ку тому тежъ и къ тымъ волокамъ застеноеъ
вроцпсчемъ Рудники и Клисчаную, которому застенку граница идетъ по
дорогу Оранскую отъ Ораного болота до Кривое реки, другая сторона
тому застенку граница идетъ по морьги Мосченские, которые наданы
ку волокамъ села Мосченского; третья сторона тому застенку граница
по Новесадскии волоки, а четвертая граница идетъ по берегъ Черно-Ко-
ловичи подданого пана Ковелского Благовесченского и упала у боло-
те Орицы по ставъ; а на томъ болоте Оранои придано жъ ему для
сена морьговъ дванадцеть; а который кгрунтъ еси ему далъ верху
помененые три волоки и застеноеъ на повесть его самого и тожъ вод-
лугъ наданя старого реестру помирного, яко ся въ себе маеть тотъ
его кгрунтъ; а не маеть никто съ подданныхъ моихъ до него жад-
ное потребы въ тотъ его кгрунтъ оступовати, толко онъ самъ, а дети
его; а маеть мне зъ того службу служити на почтовомъ коне и съ
панциремъ на войну ездити и тамъ, где имъ отъ его королевское ми-
лости розказано. . . . . , . , ...
. . . . .
(въ актовой книгѣ нѣтъ конца документа).

*Книга Владимірская вродская, записоная, поточная и декрето-
вая, № 1000, годъ 1633; листъ 365.*

XXVIII.

Запись, по которой соборъ Киевопечерской Лавры обмѣниваетъ свою землю—Зыбовщину на земли, принадлежавшіе Киевскому землянину, Стефану Пилиповскому—урочища: Монастырище и островъ Глуховъ. 1572 г. Іюня 21.

Мы, Melenty Chrebtowicz, władyka Włodzimirski y Berestecki, archimandryta manastyru Pieczarskiego Kijowskiego, a ia, ekonom, ustawnik, połatnik, kryłozanie, zastolpnicy y wszystkie czerce tegoż manasteru Pieczarskiego Kijowskiego, wyznawamy tym naszym listem, dobrowolnym zapisem, każdemu urzędowi iego królewskiej mości y każdemu człowiekowi, komu by o tym wiedzieć należało, tak teraz, iako y napotym na wieczne czasy, iż co mieliśmy prawne zaście z ziemianinem gospodarskim ziemi Kijowskiej, panem Stepanem Pili-powskim y z synami iego o gronty nasze, to iest od imienia naszego zamku y miasta Radomysza, a od imienia pana Pilipowskiego Pili-powicz, o połowice siedliska Manastyrzyszcza y grontu, do niego należącego, a co iuż pan Pilipowski prawo przewodzić począł y przy-sięge uczynić był chciał, mieniać połowice tego siedliska gruntu y ostrowa Hłuchowa swoim własnym oyczyzynom być. A tak my, nie chcąc z obodwoch stron daley prawo o to wieść y o to sami siebie y sumnienia swojego obrażać y zawodzić, a ku szkodom większym przychodzić, przeto my, za namową ludzi zacnych, przyjaciół swoich, o tę połowice siedliska Manastyrzyszcza y ostrowa Hłuchowa z panem Stefanem Pilipowskim y synami iego ugodę słuszną taką uczynili, iż my od tego czasu już zaraz za te połowice siedliska Manastyrzyszcza,

ostrowa Hłuchowa y za wszystek gront ich, do tego siedliska przysłuchający, odmiane słuszną panu Stefanowi Pilipowskiemu y synom iego na wieczne czasy dajemy, to iest ziemie obrebną, przewwiskiem Zybowszczyzne, z gruntami wszelakimi, ze wszystkimi pożytkami, to iest z lasami, borami, z drzewem bartnym y niebartnym, z bobrowemi gony na rzece Jrszy, z łowy zwierzynnemi, ptaszemi y rybnemi y ze wszystkimi inszemi pożytkami y do tego uhorcy dwa obrebné teyże Zybowszczyzny, które w suderewie iest z iego mością panem Dymitrem Jelcem, pisarzem ziemskim Kijowskim, po rzece Jrsze, także z grontami y ze wszelakimi pożytkami, iakimżekolwiek obyczajem nazwane być mogą, nie zostawując do cerkwi Bożey manastera Pieczarskiego Kijowskiego y sami na siebie w tych grontach żadnego pożytku; ale już wiecznie się z tych grontów Zybowszczyzny wyrzekamy, y panu Stefanowi Pilipowskiemu, także synom iego od tego czasu w moc, w dzierżenie y używanie podajemy, puszczaemy na wieczne czasy; wolen już pan Stefan Pilipowski z synami iego tę ziemie Zybowszczyne y te dwa uhorcy ze wszystkim na wszystko od tego czasu dzierżeć, używać, przybawiać, rozszerzać, iak zechce, na swój pożytek obracać, komu chcąc oddać, przedać, zamieniać, zapisać y iako swoiemi własnemi grontami oyczystemi władać, bośmy za tę ziemie Zybowszczyne onę połowice siedliska Manastyrzyszcza y ostrowa Hłuchowa y wszystkiego grontu iego, do tey połowicy siedliska przysłuchającego, oyczyny pana Stefana Pilipowskiego, ze wszystkimi pożytkami, do władzy, dzierżenia y używania swojego spokojnego wzięli; a ieślybyśmy my w ten gront Zybowszczyzny y dwa uhorce w pożytki tego grontu sami przez siebie, przez sług y poddanych swoich w czym kolwiek ustępowali, odeymowali y iaką przeszkodę iemu, synom iego y potomkom iego czynili, albo sobie to przywłaszczali y w czymżekolwiek temu zapisowi naszemu dosyć nie czynili, tedy powinni będziemy panu Stefanowi Pilipowskiemu y synom iego, potomkom, kto by tę ziemie dzierżał, zarekę zapłacić 200 kop groszy litewskich, o którą zarekę będzie wolno każdemu takowemu nas do iakiego chcąc prawa pozwać, y sobie na nas sprawiedliwości dowodzić, a my, nie wy-

mawiając się żadnemi przyczynami y wolnościami swoiemi, tylko powinni będziemy zaraz usprawiedliwić. Jeśli by też kto w tej ziemi Zybowszczyźnie panu Stepanowi Pilipowskiemu, synom y potomkom iego, jaką przeszkodę czynił albo ten grunt y pożytki odeymował, granice zepsuł, tedy my wszystkie u każdego prawa pana Stepana Pilipowskiego y synów iego, za obesłaniem ich przez woźnego, zastąpić y u prawa to oczyścić będziemy powinni. A ieślibyśmy tego nie uczynili y pana Stepana Pilipowskiego albo synów iego u prawa nie zastępowali y ku szkodom przyprowadzili y tego gruntu nie oczyścili, tedy powinni będziemy także zareki zapłacić 200 kop groszy litewskich y tak się zachować mamy, iako się wyżej pomieniło y opisało; iakoż ten grunt mamy zarazem obwieść y granice panu Pilipowskiemu y synom iego przez woźnego odkazać y w moc, w dzierżenie y używanie podać. A natośmy panu Stepanowi Pilipowskiemu y synom iego dali ten nasz list pod pieczęcią manastyrską, z moją pieczęcią episkopską y z podpisami rąk naszych, kto pisać umiał, y pod pieczęćmi ludzi zacnych, ich mościów panów przyaciół naszych, to iest: iego mości pana Szczęsnego Charlińskiego, podkomorzego Kijowskiego, y iego mości pana Jesyfa Jwanowicza Niemiryca, sędziego ziemskiego ziemi Kijowskiej, a iego mości pana Jwana Fedorowicza Sołtana, sędziego grodzkiego tuteyszego Kijowskiego; którzy, za oczewisto y ustno prośbą naszą, pieczęci swoje przyłożyć y ręce swoje podpisać raczyli, kto pisać umiał. Pisan w Kijowie, roku od narodzenia Jezusa Chrystusa syna Bożego 1572, miesiąca Junii 21 dnia. Melenty Chrebtowicz, episkop, władyka Włodzimierski y Berestecki, archymandryt Kijowski, ręką własną (locus sigilli); Filip—Stefan Pilipowski ręką własną kładę †; S. Szczęsny Charłęski, podkomorzy ziemi Kijowskiej, własną ręką (locus sigilli); Jwan Sołtan, sędzia, własną ręką (locus sigilli); Josyp, świeszczennik Woskresenski, ręką własną (locus sigilli); Jozefat, archydyakon, własną ręką (locus sigilli).

*Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ
Кіевской Археологической Комиссіи. Дополнительная опись № 155.*

XXIX.

Инвентарь замка и мѣстечка Буремль, съ исчисленіемъ крестьянскихъ повинностей и даней. 1573 г., Генваря 30 дня.

Року 1573., месяца Февраля 2 дня.

Князь его милость рачиль казати до книгъ вгородскихъ, Луцкихъ, записати, ижъ, постановившиися передъ его милостью очевисто въ замку, въ Луцку, возный повету Луцкого, Анъдрей Сикорскій, тыми словы до книгъ созналъ: ижъ, съ приданья вашей милости врядового, милостивый княже, воеводо Волинскій, ездиль еси на справу его милости пана Ивана Хренницкого до Буремля дня оногдашнего, въ пятницу, месеца Генваря тридцатого, году теперь идучого, семдесятъ третего; и будучи пану Ивану Хренницкому у Буремли, такъ же того жъ дня въ пятницу, приехала кнегиня Дмитрова Буремьская, Маря Денисковна, и зять ее милости панъ Григорій Еньковичъ Колмовъскій зъ малъжонкою своею, пани Марю Дмитровною Буремьскою, и мовили пану Ивану Хренницкому, абы имъ, ведле погоды и найденыя пѣновъ едначовъ, ихъ милости: пана Михайла Мышки Ворковъского—Волинского, пана Василя Загоровъского—Браславского, каштыляновъ, князя Януша Збаражьского, старостича Кремянецкого, пана Базелиуса Дривинского, писаря Великого Князства Литовского, пана Александра Жоравницкого, ключника Луцького, пана Михайла Сербина, подкоморого Луцкого, пана Гаврила Бокия, судьи, а князя Остафья Сокольского, подьсудка, врядниковъ судовыхъ земьскихъ Луцкихъ, замокъ и местечко Буремль ихъ милости за часть ихъ милости отступилъ; ино панъ Иванъ Хренницкій при мне возномъ и шляхте: Ивану Цр.....ницкомъ,

пану Макару Ледуховъскомъ, пану Федоре Круневскомъ вриаднику Перемилекомъ, пану Валенътомъ Мошку Боръшновскомъ, пану Кузме Обчинскомъ, ихъ милости, списавши будоване замъковое, церковь и спрятъ церковный, къ тому местечко, бояре, люди тяглыи и подусудки Буремские, и все отъ мала до велика на рейстръ подъ печатью и съ подписомъ руки моее, тотъ рейстръ кнегини Буремской, пану Григорю Кольмовскому и малжонце его милости отдалъ, и все, подлугъ того рейстру, въ моцъ ихъ подаль и поступилъ. Которого рейстру я противень (sic) передъ вашою милостью покладалъ, абы былъ слово въ слово у книги уписать. И былъ передъ его милостью тотъ рейстръ вычитанъ, и по вычитаню его милость рачилъ казати тотъ рейстръ слово отъ слова до книгъ уписати, и такъ ся въ себе маеть: Лѣта Божого нарожена тисеча пятьсотъ семьдесятъ трѣтего, месеца Генъвара тридцатого дня. Рейстръ списаня замочку и местечка Буремля черезъ мене, Ивана Хрепъницкого, при возномъ Луцкомъ, пану Анъдрею Сикорскому и шляхте: пану Макару Ледуховъскомъ, а пану Федоре Круневскомъ, то, што ся жоне моей Марине Анъдреевне Соколинской по зошломъ малжонку ее, князю Александру Буремскому, въ держанье зостало и чого у вживанью своемъ ажъ по сесь часъ было, ведля пайдена пановъ едначовъ ихъ милости: пана Михайла Мышки Варковъского—Волынского, пана Василя Загоровского—Браславского, каштеляновъ, князя Януша Збаражъского, старостича Кремянецкого, пана Базелюса Древинъского, писара великого князства Литовъского, пана Александра Жоравницкого, ключника Луцкого, пана Михайла Сербина, подкоморого Луцкого, пана Гаврила Вокия, судьи а князя Остафья Сокольского, подъсудба, вриадниковъ судовыхъ земскихъ Луцкихъ. Подаючи кнегини Дмитревой Буремской и зятю ее пану Григорю Кольмовскому и малжонце его, пании Марьи Дмитровне Буремского. На первой замокъ Вуромль; мостъ до него цалый, широкий, брона, въ которой ворота замчистые, у воротъ защепка толстая железная, а у одвирку приборъ толстый железный; подъ вороты светлица, печь въ ней белая, двери на завесахъ железныхъ и защепка железная, побита драгницами; передъ тою светлицею кранокъ, столба до него добрая. А вой-

дучи въ замокъ по правой руци домъ новый кгонтожь. . . , ...
печи въ двохъ поливаные а третяя бѣлая къ. . . . . оконъ въ светлицахъ
оденадцать; оболоны у во всихъ . . . . . пые, сеней двое; комора
одна; потребныхъ коморъ . . . . . и подклетовъ подъ тымъ домомъ
четыри, а на верху . . . . . домъ схованой четыри; и у того дому
такъ у оконницъ у дверей светличныхъ, язь у сенныхъ, у подклетовъ
и у коморъ завесы, защепки съ приборами и зъ западными железними;
лавъ у светлицахъ дванадцать, у сенехъ две; стовбъ до того дому двѣ;
кганковъ два; столовъ три, услоновъ четыри. Подле того дому а на
леве городни; а полеве, вшелчи въ замокъ отъ брони, коморъ две; за-
щепки у нихъ железные, одна на подрубе; ведле тое коморы городни
добрые, драницами побиты; пивница драницами побита зъ защепкою
железною: вежа кгонтами побита, а подъ нею станя старая, а на вер-
ху тое вежи комора . . . . . защепка и приборъ железный за вхо-
домъ; подле тое вежи домъ старый; светлицы две съ сенми и зъ ком-
натою . . . . . ми, зъ двери и защепки, зъ железними завесы; подъ
тою комнатою пивница, у дверей защепка и пробой железный; ведля
того дому подкльты два на верху, схованье старое жъ, двери на за-
весахъ железныхъ, побой старый; комора, ведля тое коморы городня:
сени, двери на завесахъ; городень две; подле того вежа, подъ нею
станя, а на верху комора; ведля той вежи городня ледъянца, а отъ
реки Стыра заметъ; спротивъ грядня зъ сеньми, у которой лавы тры,
столь, печь цалая, кухня съ коморою, лавня зъ сеньми. На посередъ
замъку церковь Светое Тройцы, побитая кгонтами, цвинтаръ, а у ней
образъ светое Тройцы, а другой светое Пречистое, третий светого Дми-
трия, а четвертый светого Фрола и Лавра. Дейсусъ, сосудъ цер-
ковный: келехъ, ложка, звезда и воздухи; ризы китайки жолтое, зло-
тоглавомъ обложонные; стихаръ, петрахиль, и наручи и поясъ, а дру-
гие ризы полотеньные; книги: евангелие на престольное, зеленымъ окса-
митомъ крыто; апостоль Петръ, трефолой, треоди двѣ, одна постная,
а другая цветная, постодъневецъ, псалтырь. Стърелбы одно. . . . .
железное, а гаковници и ручници, мосдчеръ и иные . . . . . стрелбе
належащи, кнегиня ее милость Дмитрова Буремъская побрала шпиеъ

зъ кгротомъ и пропоръ цер..... вычь, форма до дѣла, другая до гаковницъ; таръчей полосастыхъ, чирвоне по беломъ шесть. Местечко Буремль..... бояринъ, Миколай бояринъ, Иванъ бояринъ, Дмитрикъ бояричь, Сенко-Колпаковичъ. Того жъ местечка люди тяглые: Герасимъ, Игнатъ, Нинко, Романецъ, Грицина, Кузминцовъ два, найми Федцы, Петрикъ, Романецъ, Остапъ Савутько, Тарасъ, Юско, Ковалиха, Омелко Трушъ, Евлашъ, Павлова Василиса, Ярмошъ, Буръделеничовъ три, найми: Гаврило, Хома а Сенько, Федчунъ Микитичъ, Левко Войкало, Трохимецъ Марко, Омелько Кишнеръ, Дмитрикъ Тоць, Ходко, Степанъ, Карпъ Триль, Юць, Миколай Литвинъ, только ихъ на воловахъ. Того жъ местечка подуседки: Савустькова вдова, Маско, Гришко, Наумецъ, Тишко Малишъка, Яцько Холица, Васко, Пашко; сума всехъ волокъ у местечку боярскихъ пять, а тяглыхъ двадцать два, съ которыхъ подданые повинни давати по грошей чотыри, овса по маць чотыри, куръ по двое, яецъ по двадцатю; а работа по три дни въ тыждень; а подуседки дають по три гроши. Корчма, гридня, сени, пивница, комора. И такъже, передо мною, вознымъ, и шляхтою вышей менованою, всемъ подданнымъ панъ Хренницкий тамошнимъ, Буремскимъ, росказаль, абы кнегини Дмитровое Буремское и зятя ее, пана Григорья Кольмовъского, и малжонъки его милости, пани Маръи Дмитровны Буремского, были послушни. Которыхъ всехъ подданныхъ, передо мною, вознымъ, и шляхтою помененою, кнегини Буремская и панъ Колмовъский зъ малжонкою своею пытали, естли бы ся имъ якие грабежи отъ пана Хренницкого стали? Тогды вси подданые поведили, ихъ ниякихъ кривдъ и грабежовъ панъ Иванъ Хренницкий и зъ малжонкою своею не чинили, але ся дей притивъ насъ ласкаве уставичне справывали. Къ тому припытовалься панъ Колмовъский у пана Хренницкого о стрелбу замъковую; на что панъ Хренницкий, ему отказъ чинечи, поведиль: ихъ всю стрелбу князей Буремскихъ: гаковницы, ручницы, мождчеры и инне речи, стрелбе належачие, кнегине Буремская . . . . . Кнегиня Буремская поведила передо мною, вознымъ, и шляхтою, ихъ дей вся стрелба: гаковницы, ручницы и мождчерь у мене есть въ добромъ

схованью, а у пана Хренницкого ниякое стрельбы тутешнего замочку неть, Оповедалъ тежь то панъ Иванъ Хренницкий передь кнегинею Буремскою и паномъ Кольмовьскимъ и малжонкою его милости, ижъ все то будованье, што одно по зошломъ князю Александру Буремскомъ у Боремли малжонка его у вживани своемъ мела, ничего себе оттолъ не вывоживаючи, ихъ милости поступилъ; только свою властную маестность, збожье и къ тому броваръ, которое былъ для пожитку своего своимъ коштомъ збудовалъ, оттолъ зъ кадни и зъ котломъ взялъ, къ тому мовилъ панъ Григорей Колмовский пану Ивану Хренницкому, для чого бы у боярина Буремского Миколайца коня взялъ? Ино напъ Иванъ Хренницкий на то ему поведилъ, ижъ дей день третий, яко тотъ Миколаецъ зъ Вилни приехалъ, которымъ дей я былъ брату своему, пану Прокопу, копъ пять Литовскихъ послалъ, и особливе дей позычилъ у мене гаркабуза, то пакъ дей онъ брата моего у Вильни не засталъ и зъ тыхъ грошей копъ три Литовскихъ и гаркабузъ мой неть ведома где подѣлъ; и бачачи онъ, ижъ въ томъ мне не правъ, просилъ мя за то, обыхъ у него коня въ тыхъ пенезехъ и у гаркабузе взялъ, а сверепу сивую ему придалъ. Ино дей я, хотябы мое не стояло, для прозьбы его то есми учинилъ, взявши отъ него тую клачу, которая николы того не стоить, отпустилъ дей есми ему былъ три копы грошей и гаркабузъ, а сверепу еще въ придатку далъ; а ижъ ся дей ему видить съ кривдою, ино нехай дей мои гроши, гаркабузъ, завтра, въ субботу, и клачу отдасть, а я ему его лошака радъ отдамъ, бо дей за мое не стоить. Которое очевистое сознанье возьного за розказаньемъ князи его милости до книгъ кгородьскихъ, луцкихъ, есть записано.

*Книга Луцкая гродская, записовая и поточная, годъ 1558
—1580, № 2092, листъ 210 на оборотъ.*

Сознаніе вознаго с томъ, что онъ повѣрилъ границы земель села Гвоздова, принадлежащаго Кіево-Никольскому Пустынному монастырю. 1574. Іюля 24.

Року Божего нароженя тисеча петсотъ семдесятъ четвертого, мѣсяца Іюля двадцать четвертого дня.

Передо мною, Владиславомъ Андреевичомъ Збаразскимъ, справцею воеводства Кіевьскаго, державцюю Ботоцкимъ, возный повету Кіевьскаго, шляхетный Григорей Макаровичъ Курганский, до книгъ кгродскихъ Кіевскихъ ку записованю тыми словы вызналъ: ижъ, будучи мне приданымъ з уряду на справу чернцовъ монастыра светого Николы Пустынскаго, меновите: Селевестру Баврику и к оному Ярошу Полатнику, Савы Полочанину и всимъ братыи ихъ, до имениа ихъ монастырскаго, села Гвоздовьскаго, для огляданя кгрунту монастырскаго на розездъ, который мали с паномъ Есифомъ Басаньскимъ, врьдникомъ митрополитскимъ Кіевьскимъ, коли были выехали обоя сторона ку розознаню границы, кгдажъ показали черныи рубежи старовечьныи з обоихъ сторонаъ, и к тому дубу и рубежомъ обоя сторона призволила, тогда повела сторона чернецкая отъ того дуба и отъ тыхъ рубежовъ просто въ ровъ, а з рову в речку Гавриловку у верхъ, а з Гавриловки потомъ лѣсомъ у верхъ, а з потока долиною, дубравою черезъ пригорокъ у другий потокъ; а тымъ потокомъ черезъ речку Рословку, лѣсомъ, долиною на поля к дубу сухому, а отъ дуба (къ) кургану, отъ кургана к березовому гайку, отъ березового гайку в рудьку долиною, а отъ рудки шляхомъ дорогою к долини до рубежа

земли пана Харлинского. В той долини звалась земля митрополья я Николская земля. Отъ тое долины дорогою по леву до руды, которая руда Николскую землю делить и з землю пана Харлинського, пана Суриновою и Трищиною. А штомъ видель значные рубежи старовечные отъ валу въ дубе подсланные, кроме тыхъ рубежовъ, иншихъ есны ажъ до тое руды не видель. А при томъ огледаню тое земли стороны ихъ при мне были: панъ Марко Поплавський, а панъ Семень Триска, а панъ Сава Гаврагинский, тивунъ монастыра Печерского, а панъ Пилипъ Пилецкий. А такъ я тое возного сознанье в книги кгородскіе записати казалъ, на што и выпишь з книгъ подъ печатю моею вся братья чернцы монастыра светого Николы Пустыньского на то себе взяли. Писанъ у Києве. Съ которыхъ и сей выпишь подъ печатю кгородскою Києвскою, року теперешнего, тисеча шестсотъ тридцать шостого, мѣсяца Сентябра двадцатого дня, есть выданъ. Писанъ у Києве (мѣсто печати). Корикговалъ зъ актами Хрушовский,

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской Археографической Коммисіи, Дополнительная опись № 156.

XXXI,

Подтверженіе королемъ Стефаномъ граничнаго документа, опредѣляющаго рубежи земель города Кременца, составленнаго въ 1542—1546 годахъ. 1576. Декабря 12.

Działo się w mieście Kzsemieńcu, dnia dwudziestego trzeciego miesiąca Października, roku Pańskiego tysiąc siedmset ośmdziesiąt trzeciego.

Do urzędu y ksiąg niniejszych, radzieckih miasta iego królewskiej mości Krzemieńca przyszedłszy osobiście szlachetny Piotr Wankulczycki, radny y plenipotent miasta tegoż, podał do ksiąg tychże dokument graniczny, za panowania najiaśniejszey królowy Bony, koło

roku tysięcznego pięćsetnego czterdziestego drugiego lub tysięcznego pięćsetnego czterdziestego szóstego, iak można doydź z przywileju teyże nayiaśnieyszey królowy Bony, na szpital polski, w mieście Krzemieńcu erygowany, danego, w którym pana starostę natenczas Krzemienieckiego, Szczęsnego Hercyka, wspomina, y tenże dokument graniczny tegoż pana Szczęsnego Hercyka wyraża, przez pana Bohdana Siemazcka, starostę Kowelskiego, z rozkazu iego królewskiej mości sporządzony, bez dnia y roku, a przez nayiaśnieyszego Stefana, króla Polskiego, w Toruniu, dnia pietnastego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego, tysięcznego pięćsetnego siedmdziesiątego szóstego approbomany, ekstraktem z ksiąg metryki kancelaryi wielkiej, koronney, z księgi sub litera C, karty dziewięćdziesiątey czwartey autentycznie wypisany y pieczęcią wielką koronna zapieczętowany, prosząc, aby pomieniony dokument sposobem oblatu w też księgi wpisać, który urząd, przed sobą czytać rozkazawzy, słowo od słowa w też księgi wpisał, którego treść takowa: Stanisław August, z Bożey łaski król Polski, wielki xiążę Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Kijowski, Wołyński, Podolski, Podlaski, Jnflantski, Smoleński, Siewierski y Czerniechowski. Oznamuiemy ninieyszym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tem wiedzieć należy, iż znajduie się w aktach metryki koronney opisanie granic miasta Krzemieńca, niżej wyrażone, brzmienia takowego: Stefan etc. Oznamuiemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu wiedzieć należy teraz y napotym, iż pokładano y ukazano przed nami, imieniem burmistrza, ławników y wszystkiego pospólstwa miasta naszego Krzemieńca, list, opisanie pewnych granic tego miasta Krzemienieckiego, ruskim pismem, z pieczęciami dwuma, cały y nienaruszony, powiadając, że oni iako z starodawna, tak y natenczas w tych granicach opisanych grontów mieyskich używają; tylko dla bezpieczeństwa, aby napotem naruszone prze(z) kogo nie były, proszono nas, abyśmy ich w używaniu tych granic zostawując, do akt kancelaryi koronney wpisać ten list rozkazali. Który z ruskiego ięzyka na polski od słowa do słowa przełożono y tak się w sobie ma: Granica położona miastu

Krzemieńskiemu ode wsi włości Krzemienieckiej przez starostę Kowelskiego, pana Bohdana Siemaszka, za rozkazaniem jego królewskiej mości, a na miejsce pana starosty Krzemienieckiego, pana Szczęsnego Hercyka, ziemianina jego królewskiej mości, pana Jwana Bereżeckiego. T
Najpierwey ze wsią Żołobem: najprzód od graba małego, od rogu lasu Krzemienieckiego, który róg lasu stoi podle cerkewney ziemi, nadół zasię zeszło mimo lasek lipowy brzegiem góry, aż do goscińca, który idzie do Kokorowa y do Szpikołos, y za się ta granica, odruciwszy się od drogi Kokorowskiej; y poszła drogą Szpikołoską pod Wysokie, aż do drugiey ziemi cerkiewney, y poszła do lasku Dołżka; od Szpikołos y od tegoż Dołżka lasku poszła doliną ku Rydorian y od Rydoryi ku górze doliną, ku gościńcowi Wiszniowieckiemu, który idzie z Krzemieńca do Wiszniowca, w końcu Gamratowych niw, y poszło brzegiem tey drogi Wiszniowieckiej, ta ziemia Szpikołowska po prawey ręce iadąc tam aż do Rypiowey doliny, którą doliną Rypiową poszło przez drogę Wiszniowiecką, wlewo aż ku małym łozom; od tych małych łóz aż do drogi Jankowieckiej, która z Krzemieńca idzie y poprzek drogi poszło polem pod Krasną łozę, która łozą była w prawey ręce, y Rybcze gliniszcze y przyszło polem y dąbrową przez dolinę głęboką na drogę Matwiejowską, która od miasta idzie do Matwiejowic, ku łozie Czekayłowej, ku staremu kopcowi Deniskowicza, przez drogę Matwiejowską, y od tego kopca od łozy Czekayłowej aż ku Nowosiółkom po połowicy sieliszcza y przecz tę rzeczkę która pod tym sieliszczem idzie, aż do kamienia, który kamień leży podle drogi Szumbarskiej, która droga od Krzemieńca idzie od tego kamienia począwszy aż ku miastu doliną Stawiecką która idzie ku mieyskim łanom, mimo górę, na której krzyż kamienny; tedy tą doliną przyszła ku gościńcu Szumbarskiemu niedaleko Lipowic, prawie końcem ku izeiorku, które izeiorko po drugiey stronie drogi iest, iadąc ku Szumbaru po prawey ręce. Z drugiey strony od Łucka położyliśmy granicy: począwszy od góry Kaliczkowskiej, gdzie kamienie bija, przez pole, które kupił xiądz biskup u panów Kozińskich, które zowią Swatowym, ku łozie, która stoi prawczem po koniec łąga; od

tey łoży co naprościcy ku rzece Jkwie, a z drugiey strony od Dubna po granicę Białokrynickie, poczawszy od lasu przez gościniec Ostrogski aż do błota, brzegiem błota ku gościńcu Dubieńskiemu, który idzie z Szpanowa, ta iest ziemia po tey stronie drogi zamkowa, a po połowinie pola ziemią zamkową ku Chocienowemu łęgu; od łęgu prosto ku rzece Jkwie po prawey ręce to iest ziemia zamkowa, a po lewey ręce ziemia mieyska. My tedy, Stefan król przerzeczony, przystawiając ku tey prośbie, iako słuszney, mieszczan Krzemienieckich, list wyżey opisany oznaczenia granic miasta Krzemienieckiego, ieśli tych grontów zdawna y teraz za niem w dzierzeniu są, przy iego mocy zostawiuemy, ni w czym mu nie ubliżając, tak, iż tego wszystkiego na potomne czasy używać maią. Ku której rzeczy lepszego zwiadectwa pieczęć naszą koronną do tego listu przycisnąć roskazaliśmy. Dan w Toruniu, dnia dwunastego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego tysiąc(z)nego pięćsetnego siedndziesiątego szóstego, panowania naszego roku pierwszego. Petrus Dunin-Wolski, nominatus episcopus Premisliensis et regni Poloniae cancellarius. Relatio reverendi Petri Dunin-Wolski, nominati episcopi Premisliensis, regni Poloniae cancellarii. Ławryn Piesoczyński, pisarz. Które to opisanie granic, tak iak się w aktach metryki koronney znajduie, my z tychże słowo w słowo wypisać y stronie potrzebującey autentycznie wydać pozwoliliśmy. Na co, dla lepszey wiary, pieczęć koronna iest przyciśniona. Działo się w Warszawie, w poniedziałek po święcie świętego Tomasza apostoła naybliższy, to iest dnia dwudziestego drugiego miesiąca Grudnia, roku Pańskiego tysiąc siedmset sześdziesiątego szóstego, a panowania naszego trzeciego roku. Andrzej Zamoyski, kanclerz wielki koronny. Za sprawą y przełożeniem iaśnie wielmożnego iego mości pana Andrzeia na Biezuniu y Kutnie z Zamościa Zamoyskiego, kanclerza wielkiego koronnego. Jgnacy Ludwik Nowicki, metrykant koronny, iego królewskiey mości sekretarz. Ex actis anni millésimi quingentesimi septuagesimi sexti, sub litera C, folio nonagesimo quarto. Opisanie granic miasta Krzemieńca, Mieysce pieczęci wielkiey koronney na massie czerwoney, papierem białym naklejonym wyciśniętey. Po którego to dokumentu w xięgi ninieysze

wpisaniu, ekstrakt onego oryginalny y autentyczny tenże offerent, końcem złożenia w archivum miasta, nazad do siebie odebrał y z odebranego urząd y iego kancellaryą zakwitował. Piotr Wakulczycki, radny, manu propria. Który wypis z ksiąg dawniey radzieckich miasta Krzemieńca roku tysiąc siedmset dziewięćdziesiąt piątego, miesiąca Grudnia ośmnastego dnia, pod pieczęcią magistratu miasta Krzemieńca, wydaie (Locus sigilli) Bożydar Sobkiewicz, pisarz magistratu miasta Krzemieńca, manu propria. Czytałem Kwiatkowski.

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской Археографической Комиссіи. Дополнительная опись № 157.

XXXII.

Приказъ князя Константина Константиновича Острожскаго, данный его намѣстникамъ, о возстановленіи законныхъ границъ между имѣніемъ Острожскаго, селомъ Подлубцами, и имѣніемъ Кіевс-пустынскаго Никольскаго монастыря, селомъ Зубковскимъ. 1583. Декабря 28.

Костенгинъ, княжа Острозское, воевода Кіевский, маршалокъ земли Волынское.

Наместникомъ нашимъ: Звеголскому, пану Василю Ильинскому, а пану Крыштофу Винарскому, намесникови Барашовскому и Вилскому. Дали намъ тую справу богомолцы наши, чернцы монастыря светого Миколы Пустынскаго Кіевскаго, ижъ подданные наши з волости Барашовское села Подлубьскаго подданнымъ ихъ монастырскихъ села Зубковьскаго кривды немалые и утискъ в захоженью кгрунту и дерева бортного, чинятъ. А такъ розказуемы вамъ, конечные то мети хочечи, абысте намовилися сами з собою и з поменеными чернцами Миколскими, и, зъложивши имъ часть, и рокъ назначили, и тамъ до тыхъ помененыхъ села нашего Подлубецъ выехали и вшелыкихъ кривдъ, в чомъ бы они перед вами и подданные ихъ на подданныхъ нашихъ жа-

ловали, справедливость и отправу skutечную уделали и промежду тыхъ помененыхъ сель: села нашего Подлубецъ и села ихъ Зубьковскаго и, кгрунты резехавъши, границы назначили, и што было передъ тымъ церьковное, водлугъ доводовъ ихъ правныхъ, имъ жебысте поступили, и штобы водлугъ права и статуту належало, абысте то имъ уделали конечные. Данъ въ Звезгли, дня двадцать осмого, водлугъ правы (sic) колендару, мѣсяца Декабря, року тисеча петъ сотъ осмдесетъ третего. Власна рука. (Мѣсто печати).

Подлинникъ хранится въ собраніи документовъ, принадлежащемъ Кіевской Археографической Комиссії. Дополнительная опись № 158.

XXXIII.

Донесеніе вознаго о вводѣ, данномъ имъ кнегинѣ Сусаннѣ Острожской, женѣ Волинскаго воеводы, князя Януша Константиновича Острожскаго, во владѣніе имѣніями, подаренными ей ея тестемъ, Кіевскимъ воеводою, княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ, а именно: въ города Чудновъ и Пятокъ и въ 45, принадлежащихъ къ Чуднову, сель. 1585. Октябрѣ 15.

Року по нароженю сына Божого 1585, месеца Декабря семого дня.

Постановившися на вряде, въ замку господарьскомъ Житомирскомъ, передо мною, Миколаемъ Каменскимъ, подстаростимъ Житомирскомъ, отъ его милости пана Семена Дениска Матфеевскаго, старосты Житомирскаго, установленнаго, возный земли Кіевскаго, шляхотный Жданъ Семеновичъ Щениевскій, очевисто ку записованю до книгъ тыми словы созналъ и тое сознание свое на писме подъ печатю и съ подписомъ руки своею подалъ: Я, Жданъ Семеновичъ Щениевскій, возный земский земли воеводства Кіевскаго, визнаваю то симъ листомъ моимъ, ижъ году теперъ идучого, по нароженю сына Божию, тисеча пятсотъ

осмьдесятъ пятого, месеца Октебра пятогонадцать дня, его милость князь Костентинъ Костентиновичъ Острожский, воевода Киевский; маршалокъ земли Волынское, милуючи невесту свою, княжну ее милость Янушовую Острозскую, панюю воеводиную Волынскую, княжну Зузанну, възглядомъ и того, же гдѣ еще былъ ничего ведле звычайу права, нигде его милости пану воеводе Волынскому, сыну своему, имене не уступилъ, а оправы той малжонце своей, княжа его милость Янушь, панъ воевода Волынский, не чинилъ и ничего былъ не записалъ, теперь, вместо оправы, ее милости паней воеводиной Волынской, сыновой своей, зъ доброе воли и ласки своее, далъ, даровалъ и листомъ своимъ записалъ княжа его милость, панъ воевода Киевский, певную суму пенязей, осмь тисечей копъ грошей Литовскихъ, на именяхъ своихъ отчизныхъ, которыхъ былъ то еще, его милости княжати, пану воеводе Волынскому, не уступилъ, лежачихъ въ земли воеводства Киевского, на замку и двохъ местахъ Чудновскихъ, на месте Пятку и всихъ селахъ к тому належачихъ, якожъ теперь черезъ мене, возного, а при мне на тотъ часъ была шляхта: панъ Янъ Вардевский, а панъ Иванъ Мшанецкий, въ моць и держане спокойное водле оного то запису своего княжа его милость, панъ воевода Киевский, тые вси имена и села з замкомъ и двема месты Чудновскими и ихъ фолварками, также и место ново-осажное *Пятюкъ*, ее милости паней воеводиной Волынской, не весцы своей, подалъ и поступилъ, а то есть: замокъ Чудновский зо всимъ будованемъ, якоже самъ въ себе маєть, месть Чудновскихъ две: одно старое, а другое ново осажное зъ людми и кгрунты ихъ всеми, фолварками, село и дворъ Салоговъ, село Романовъ, село Красноселка, село Новый Романовъ, село Камень, село Грабовцы, село Переломисвѣтъ, село Степуринцы, село Пединьки, село Немиринцы, село Кириево, село Бобровники, село Бородинцы, село Молочки, село Малынки, село Бурковцы, село Трощинцы, село Коци, село Тетерева, села Семена Братула, село Горбовица, село Коротковцы, село Вищекусы, село Кустицкий, село Липная, село Гаврятинъ, село Коски, село Михайла Мокиевича Александрово, село Хижинцы, село войта Новоместского Жодавляинцы, село Миленского, село Паневцы Прусецкого, село При-

вѣтовъ, село Гордѣвичи, село Рублевка зъ дворомъ, село Буддычовъ, село Казаръ, село Дунковского, другой Казаръ, село Дубрувъцы, село Коровинцы, село Саварцы, село Рачки, село Мозковцы, село Головенчинцы, село Петрупковцы. Тые вси села и места кгда заразы въ мощь и держане ее милости паней воеводиной черезъ мене возного пуцоно, наместникъ ее милости княжны Чудновский, панъ Северинъ Лончинский, послушенство и шлякаую повинность мешаномъ, земляномъ, бояромъ и всимъ людемъ по селамъ помененымъ, ее милости чинити росказалъ и и заразы при мне чинили, а тагы я, возный, того увоиштя въ держане ее милости княжны, черезъ мене возного и шляхту помененую въ замокъ, места и вси села Чудновские, передъ сего описанные, на то сесь мой листъ подъ печать и съ подписомъ руки моее, ее милости княжне еси далъ. Писанъ въ Чуднове, року и дня вышей описаного. Жданъ Щениевский, возный Киевский, рука власная. И просилъ посланецъ велможное панее, ее милости кнегини воеводиное Волянское, абы тое очевпстое сознаве возного въ книги замковые Житомирские записано было, што записати казалъ.

*Клима Житомирская, уродская, поточная, 1582—1588 года,
№ 8. Листъ 119.*

~~~~~

XXXIV.

Допесепіе вознаго о вводѣ имъ пана Ждана Миროновича во владѣніе селомъ Сеневкою, съ перечисленіемъ крестьянъ села и обозначеніемъ границъ его земель. 1585 г., Сентября 10.

Року 1585, месяца Сентября десятого дня.

На рочкахъ кгородскихъ Володимерскихъ, отъ дня пятого того жъ месяца Сентебря припалыхъ и судовне отпраовати зачатыхъ, передо мною, Константиномъ Ковстенитиновичомъ княжатемъ Острожскимъ, крайчымъ Великаго Князства Литовского, старостою Володимерскимъ, ставши

очевисто возный повету Володимерского, Демьянъ Мокренский, ку записую до книгъ вгородскихъ Володимерскихъ вызналъ теми словы: изъ року теперъ идучого, тисеча пятьсотъ осмьдесятъ пятого, месеца Августа семого дня, за приданьемъ уряду вгородского Володимерского, ездилъ есми на увязанье и поданье имени въ повете Володимерскомъ лежачого, называемого Сеневки, пану Ждану Мироновичу въ сту и шестидесяти конахъ грошей Литовскихъ отъ велможное панее ее милости кнегини Юревое бывшое Збаражское а теперешнее панее Андреевое Фирлеевое зъ Домбровицы, воеводиное Краковское, панее Барбары Михайловны Козинское, листомъ записомъ ее милости ему заведеного, которое первой прислухало и держано было на ее милость ку двору ее милости Осмичовскому, которую жъ . . . . . звышь мененого тамъ до того имени села Сеневки я возный, приехавши а подаючи тое имене въ державе пану Ждану, люди и вгрунты того имени списалъ есми, меновите то есть: Васко Омеляновичъ, волоку держить, сыновъ у него чотыри: Каленикъ, Дмитръ, Проць, Сенко, стату маеть воловъ шесть, двое клячъ. Кондратъ Лецевичъ зъ зятемъ Васкомъ волока, воловъ два, клячъ двое. Нице Грицевичъ на полъ волоце, кляча одна. Кгресь Щасновичъ полъ волоки, воль одинъ, кляча одна. Павелъ Щасновичъ полъ волоки держить, воль одинъ, кляча одна. Войтко Стасевичъ на полъ волоце въ него воль одинъ, кляча одна, сыновъ у него два: Михно а Юско, Юско Сычъ полъ волоки держить, воль одинъ, кляча одна, — тые люди повинни въ каждый рокъ давати цыншу съ каждое волоки оселое по золотому полскому, по две мацы овса, по двое куръ, по гусяти, по дванадцати яецъ; а подвода и работа ведде повинности ихъ, къ тому волоки пустые: волока Труша Гриневича зъ селидбою; волока Пахновская зъ селидбою; волокъ Гуриновскихъ две; полъ волоки Демковское; волока Стасевская. Межи тыми жъ волоками, таеже межи вгрунты службника ее милости пани Фирлеевое пана Юря Понетовского стеною особливо; тому Понетовскому застенеными (sic) и при тыхъ бокахъ тыхъ его вгрунтовъ и за тыми вгрунты его ажъ до границы Твердицкое волокъ пустыхъ того жъ села Сеневого девять; тыхъ воловъ личбою оселыхъ зъ людьми полъ пети а неоселыхъ волокъ пустыхъ

поль петнадцать; то всихъ такъ оселыхъ, яко и не оселыхъ волокъ деветнадцать; а за волоками отъ границы Вороницкое ажъ по тую границу Вороницкую леси, сеножати и болота не мероные, ку тому жъ веду Сеневце належачие, а волоки тые вышей мененые съ полми, пашнями, зъ сеножатми, съ проробкы, и зарослями, и дубровами. Который то кгрунтъ того имѣнья Сеневки заграничоный стеною отъ имения Осмичовичъ, которая стена починается отъ границы Вороницкое и кончится у границы Твердынское по Тростецу, тые волоки и кгрунты того имѣнья Сеневьки однимъ концемъ, а другимъ концемъ по границу Киселевскую, съ третее стороны по границу Твердынскую, а съ четвертое стороны по границу Вороницкую. Тые вси кгрунты я, возный, того села Сеневки, объехавши зо всимъ тое имѣнье, село Сеневку, яко се въ себе тое село маеть съ тыми людьми звышь менеными, зъ ихъ кгрунты, цынши, подачками роботами, подводами и всякими ихъ повинностями, доходы и пожитки съ того имѣнья и съ тыми всеми волоками пустыми звышь описаными и зъ леси и сеножатми съ полми и зъ боры, зъ дубравами, зъ болотами и речками, зо всеми того имения кгрунты и пожитками и зо всимъ съ тымъ, такъ яко тое имѣнье ку двору Осмичовскому было держано и яко ся въ себе маеть, въ моцъ, въ держанье, въ послушенство и уживанье пану Ждану Мионовичу того дня звышь мененого, месяца Августа семого дня, въ року нынешнимъ, осмьдесятъ пятомъ, подалъ и его еси въ тое имѣнье увезалъ; и такъ вже панъ Жданъ въ тое имѣнье, въ кгрунты и во вси пожитки его черезъ мене возного урядовне въ держанье вполъ и увезалъсе; узаванья пану Ждану въ тое имѣнье ни отъ кого ни чимъ не боронено и доброволне тое узаванье поступлено. А мель я, возный, на тотъ часъ при томъ узаванью и подаанью того имѣнья при себе сторону шляхтичовъ двоухъ: пана Стефана Судолского а пана Лаврина Чарнолосьского; а такъ я тое очевистое сознанье возного до книгъ кгородскихъ записати казалъ.

Книга Владимірская, городская, записовая и поточная, № 943, годъ 1585, листъ 615 на оборотъ.

Жалоба жителей Кіевской слободы, новоосаженной около Софійскаго монастыря, на Кіевскаго воеводу, князя Константина Константиновича Острожскаго и на жену его намѣстника, княгиню Матушовую Воронепкую, о томъ, что князь Острожскій запретилъ жителямъ Кіевской слободы заниматься торговлею и продажею нитей, княгиня-же Воронепкая приказала своимъ слугамъ ограбить имущество истцевъ и многихъ изъ нихъ заключила въ темницу. При этомъ упоминается о содѣйствіи, обѣщанномъ истцамъ запорожскимъ гетманомъ—Орышевскимъ. 1586. Ноября 16.

Рову по Нароженю Сына Божого 1586, месеца Ноября 16 дня.

Пришедши до вряду замку господарскаго Житомирскаго, передъ мене, Андрея Стефановича Пилиповскаго, подстаростега Житомирскаго, Романъ Овсяннй зъ слободы его королевское милости Кіевское, оповедалъ и жаловалъ самъ отъ себе и отъ всехъ слобожанъ его королевское милости Кіевскихъ, на велможнаго пана, пана его милости Костентина князя Острожскаго, воеводу Кіевскаго, маршалка земли Волинскаго, о томъ, ижъ дей его милость, казавши волю обволати именемъ его королевское милости на летъ двадцать и чотыри, до того столпъ поставивши на месте горнемъ Кіевскомъ, около церкви Святое Софея, розказалъ зась намесникови своему, его милости князю Матушу зе Збаража Вороницьому и волность вшеляеую обволавши, яко въ месте его королевское милости належить; мы дей убогие люди, услышавши тое обволане воли и поставене того столпа, зъехалисе есмо зъ розмаитыхъ и далекихъ местъ до тое воли, убозства и маетности свои попродавши индей, поприймowali есмо пляцы, на кото-

рыхъ есмо побудовали, а, побудовавши, почалися есмо обходити, яко у въ иншихъ воляхъ и мѣстахъ его королевское милости, то есть шинкуючи пиво, медъ, горелку; обачивши дей то его милость княжа воевода Киевский и намесникъ его милости, князь Вороницкий, меноваль собе шкodu и втрату у въ аренде своей, которую его милости даютъ старые мещане Киевские зъ долнего мѣста, мовячи дей до насъ: „волю, же се тая слобода въ нивошто обернетъ, а нижли бымъ мель утратити две тисечи золотыхъ, бо дей одъ короля его милости не маю болшей за послуги свои, одно тое“; и приехавши дей до насъ на слободу, забазаль намъ, абы ся есмо не до конца будовали, ани хотячи допустити жаднымъ шинкомъ се обходити, и овшемъ, насъ до того приневоляяль, абы есми его милости аренды поступили по чотыри копы кождый зъ насъ што рокъ; мы дей не хотели на то ани хочемъ жаднымъ способомъ позволить, кгдажь дей таковая слобода нигде на свете не слыхана, абы на початку мено аренду давати; его милость княжа воевода Киевский, на то ничего не дбаючи, але и повторе намъ заповедалъ черезъ возного Киевского, Томга Хомича, абы есмы жаднымъ питемъ шинковымъ ани гандлемъ се не обходили; мы заразъ, вси слобожане, по заповеданю его милости княжати воеводы Киевского, муседи перестать шинкомъ и гандлемъ се обходити и, по выеханю дей его милости княжати воеводы Киевского съ Киева, року теперь идучого, тисеча пятсотъ осмьдесятъ шостого, месеца Нообра пятого дня, ее милость княгиня Матушова за Збаража Вороницкая, намесниковая воеводства Киевского, наславши квалтовне слугъ своихъ, которымъ дей ее милость имени сама ленеи ведаеть и ихъ самыхъ знаеть, не ведати дей чи зъ розказаня его милости княжати воеводы Киевского, або ли пакъ зъ домыслу своего, на слободу его королевское милости Киевскую, и тамъ же дей оны слуги, за насланемъ и власнымъ розказанемъ ее милости; въ домохъ нашихъ отъ коморъ замки поотбивавши и маетность нашу, яко: гроши готовые, шаты и иншие речи квалтовне а не урядовне побрала, меновите: у мене, Романа Овсяного, у Бобровского, у Степана Венгрина, у Шимка Мстиславца, у въ Опанаса Полочанина, у Или Крошвенка, у Зигмунта и у иншихъ слобожанъ

Киевскихъ, и при той дей маетности нашей, меды розъсычано, добровольные, а не шинковные, пиво, горелку, которое дей пите на потреби свои власные мели, то есть на посвечене домовъ нашихъ и на инше потреби свои, то дей тыежь слуги ее милости кнегини Вороницкое на тотъ же часъ побрала, и, мало дей на томъ маючи, але и насъ самыхъ, побравши до места долънего Киевского и тамъ же насъ у везеня посажено, и не хотече насъ пустити, ажъ на поруку каждого зъ насъ пуцоно, заручивши тридцатма копами грошей, абы дей есте болшей жаднымъ питемъ шинковнымъ ани гандлемъ се не обходили; а мы дей, заразь по заповеданю его милости кнежати воеводы Киевского, перестали всего того, яко питя шинковного, таеъ и гандлю; яко дей мы шкoduемъ себе въ томъ насланю кгвалтовномъ, въ побраню маетностей нашихъ, яко грошей готовыхъ, шатъ и иншихъ речей, таеъ-же и побраня питя добровольного а не шинковного, то есть; меду, пива, горелки и везеня терпливости, на пятсотъ золотыхъ чирвоныхъ: што дей то все, яко шкoды, таеъ и везеня терпливости, меновите на реестре, часу права, передъ его королевскою милостью показати хочешъ; якожь дей есмо и о придане возного ее милости кнегини Вороницкое просили на огледане починеня того кгвалту и шкoдъ; ее милость возного намъ на то придати не хотела; въ тотъ же дей часъ, кгдн намъ тотъ кгвалтъ стался и маетность наша побрана, оповедалися есмо слуге его королевское милости, его милости пану Оришовскому, гетману Запорожскому; якожь дей его милость панъ гетманъ обецалсе устне передъ его королевскою милостью сознати тое наше оповедане; и присылала дей ее милость кнегиня Вороницкая возного Киевского, Томка Хомича, меновите до мене, Романа Овсяного, въ тотъ часъ, кгдымъ седелъ у везеню, пытаючи мене, много ли у мене маетности мое побрано? Ямъ дей въ тотъ часъ оному возному, Томку Хомичу, оповедаль ся, седечи у везеню, ижь намъ, яко будучи подданнымъ его королевское милости, слобожанамъ Киевскимъ, стался кгвалтъ и забране маетности за росказанемъ ее милости кнегини Вороницкое; якожь дей есмо оногo возного, Томка Хомича, просили о сознани, абы намъ тое созналь на вряде и на писме даль сознани, што есмо ему ся оповедали

и што видель мене, Романа Овсяного, у везеню; оный возный того не хотелъ учинити и сознаня своего намъ не далъ, поведаячи, ижъ дей я боюся на врьдъ тутошний киевский безъ приданя врьдового того вашего оповеданя сознавати и на писме тое сознане дати, и просиль Романъ Овсяный, подданный его королевской милости, слобожанинъ киевский, самъ отъ себе и огъ всехъ слобожанъ киевскихъ, абы тая жалоба и оповедане ихъ въ книги замковые Житомирскєе записано было, штомъ записати казалъ.

Книга Житомирская, вродская, поточная, 1582—1588 года, № 8. Листъ 206, на оборотъ.

XXXVI.

Актъ разграниченія имѣній дворянъ Вороничей: Трояновцы, Денешы и Крошня, отъ волостей Чудновской и Вильской, а также отъ староства Житомирскаго, 1598 г. Ноября 8.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca Junii trzydziestego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku jego krolewskiej mości Żytomirskim, przedemną, Stanisławem Waśkowskim, namiesnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego y xiegami ninieyszymi, grodzkimi, żytomirskimi comparens personaliter przewielebny w Bogu jego mość xiądz Kazimierz Piątkowski, superior rezydencyi Żytomirskiej societatis Jesu, ten ekstrakt z xiąg grodzkich żytomirskich, z upisaniem w nim relacyi granicznej od miasta Czudnowa y Wilska z dobrami: Trojanowcami, Deneszami y Krosznią, jussu officii succamerarialis przez woźnego Lwa Bohuszewicza Łukoszyńskiego zeznaney authentice, z pieczęcią, korektą y z podpisem ręki jego mości pana podstarościego grodzkiego Żytomirskiego wydany, ruskim pismem pisany, teraz z

ruskiego in polonam linguam przetłumaczony, dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomirskich per oblatam podał, tenoris sequentis: Wypis z xiąg urzędowych zamku hospodarskiego Żytomirskiego, lata Bożego Narodzenia tysiąc pięćset czterdzieści osmego, miesiąca Nowembra, dziewiątego dnia. Na urządzie jego krolewskiej mości zamku Żytomirskiego, przedemną, Piotrem Zdziętowskim, namiesnikiem podstarostwa Żytomirskiego od jego mości pana Mikołaja Kiewlicza, podstarościęgo Żytomirskiego, szlachetny Lew Bohuszewicz Łukoszyński, wozny woiewodstwa Kijowskiego, ku zapisaniu do xiąg zeznał y, podług tego zeznania swego, kwit pod pieczęcią swoją temi słowy podał: Ja, Lew Bohuszewicz Łukoszyński, wozny woiewodstwa Kijowskiego, zeznaie te relacye moią ku zapisaniu do xiąg jego krolewskiej mości zamku Żytomirskiego: iż, będącemu mnie, woznemu, z urzędu przydanemu w sprawach jaśnie wielmożnego xiążęcia Konstantyna Ostrogskiego, woiewody Kijowskiego, marszałka ziemi Wołyńskiej, starosty Włodzimirskiego, podług pozwu jego xiążęcey mości, danego od pana Szczęsnego z Charleża Charleńskiego, podkomorzego Kijowskiego, pod pieczęcią jego mości y podpisem ręki pana Semena Uruckiego, komornika ziemi Kijowskiej, wydanego po jego xiążęcią mość, za żalobą paniey Anny Juriewny Woronianski, małżonki nieboszczyka pana Hrehorego Sokora y syna jego, pana Hrehorego Sokora, którzy według głównego dekretu trybunalskiego, nakazanego im za słusznym przewodem prawnym, przysądzonym na panu Alexandru Hryhoriewiczu Woronie y małżonce jego, paniey Owdoty Ołyszanki przezwiskiem nie wydany, aby ich mości, paniey Sokorowey y synu iey według prawa przyrodzonego w majątności ich spolney nierozdzielney, to iest: w Trojanowce, Mokratyczach, Chantalinie, Deneszach y Kroszni, w powiecie Żytomirskim, w woiewodstwie Kijowskim leżących, we wszystkim rowny dział był wydzielon przez jego mość pana podkomorzego, w którym pozwie wszystka żaloba y sama rzecz mianowicie po dostatku opisana y dołożona jest, aby jego xiążęca mość za tym pozwem podkomorskim w roku teraz idącym, tysiąc pięćset czterdzieści osmym, miesiąca Nowembra czwartego dnia, na miedzy granicznej, do

gruntu Kroszeńskiego, Chantalińskiego, Deneszowskiego, do miasta swojego Wilska przyległy, ku przysłuchaniu, wywodu y stanowieniu granic przez osoby wyźmianowane osobą swoją stanąć raczył, jego xiążęca mość, będąc posłusznym, według prawa pospolitego y pozwu podkomorskiego, przez sługi swoje: pana Malchera Zaszczyńskiego, namiesnika Wilskiego, pana Jana Słominskiego, namiesnika Baraszowskiego, a pana Matysa Konarskiego, w roku terazniejszym, dziewiędziesiątym osmym od miesiąca Nowembra czwartego dnia aż do samey niedzieli Nowembra osmego dnia, na samey pięcie, poczowszy od granicy gruntu Czudnowskiego, jego mości pana Krakowskiego, pilność czynił uroczyskiem: od Deneszowszczyzny, gruntu pana Worony, rzeczki Bobrowki, która dzieli z Czudnowem y Kołodyewką, od tey rzeczki y od Żytomirza po Olsy wielkie, od Olsow po Kozłowe Jamy, od Jam do Małey Bobroiewki, która wpada w rzekę Kamienice Lesną, od Kamienicy do Prowała pustego, Kormy rzeczki, od Prowała do rzeczki Chmielowki, od Chmielowki do rzeczki Umchiczyna, od tey rzeczki do Kamienicy, która idzie z Wilska do Żytomirza, na tauntey stronie Kamienicy, od Mchiczyna rzeczką Hnilicą Owrucką ku jezioru Hoholowu, ku gościńcu jego mości; iako sam pan podkomorzy, pani Sokorowa z synem swoim y pan Worona ku rozgraniczeniu sami osobami swemi nie przybyli, y o sobie żadney wiadomości nie dali y ich mość, nie doczekawszy się, mną, woznym, y stroną oswiadczywszy się, roziechali się. Po ktorey pilności jego xiążęca mość przez sługi jegomościne wyźmianowane osoby, te relacyą moją ku zapisaniu do xiąg pod pieczęcią moją podaję. Pisan w Żytomirzu. Ktore oczewiste zeznanie woznego y kwit jego do xiąg zamku hospodarskiego Żytomirskiego zapisano iest. Z ktorych y ten widymus pod pieczęcią grodzką żytomirską roku terazniejszego, tysiąc sześćsetnego czterdziestego piątego, miesiąca Oktobra dwunastego dnia iest wydany. Pisany w Żytomirzu. U tego ekstraktu relacyj granicznej między dobrami miastem Czudnowem y Wilskiem, a dobrami Trojanowcami, Deneszani y Krosznią, przy pieczęci grodzkiej żytomirskiej przyciśnionej, jego mości pana podstarościego grodzkiego żytomirskiego podpis ręki w te słowa. W

niebytności na tenczas jego mości pana pisarza grodzkiego żytomirskiego podpisałem Krzystof Cisowski, podstarości żytomirski. Korrekta zaś tak się w sobie ma. Korrygował Wyhowski, manu propria. Ktory że to ekstrakt relacyi granicznej, za podaniem y prozbą jego mości wyżmianowanego podawaiącego, a za moim, urzędowym, przyięciem, z początku aż do końca, iak się w sobie ma, słowo w słowo do xiąg niniejszych grodzkich żytomirskich iest ingrossowany.

Книга городская, Житомирская, записовая и поточная. 1728 г., № 223. Листъ 648 на оборотъ.

XXXVII.

Жалованная грамота Сигизмунда III, Мартыну Хруслинскому на урочища Нетяги и Телепентынъ Рогъ, лежащія въ Винницкомъ староствѣ. 1599 г. Августа 23.

Roku tysiąc sidmset czterdziestego piątego, miesiąca Januarii dwudziestego dnia.

W roki sądowe, ziemskie woiewództwa Braclawskiego, dnia siódmego, miesiąca, roku wyż na akcie exprymowanych przypadać y sądownie odprawować się zaczęte, przed sądem y aktami ninieyszemi, ziemskimi woiewództwa Braclawskiego, comparens personaliter urodzony Bonawentura Wodziński, ten ekstrakt z xiąg metryki koronnej autentycznie wyięty, z wpisaniem w nim przywileiu, niegdy urodzonemu Marcinowi Chruslińskiemu na uroczyszczu Netiahy y Telepentyn Roh a sacra regia maiestate konferowanego, do xiąg niniejszych, ziemskich, woiewództwa Braclawskiego per oblatam podaiąc, prosił sądu o przyięcie y do akt wpisanie onego; a tak sąd, ekstrakt pomieniony przyiowszy, do akt niniejszych ingrossować kazał, którego ekstraktu series iest takowa: Augustus tertius, Dei gratia rex Poloniae, magnus dux

Lithwaniae, Russiae, Prussiae, Mazoviae, Samogitiae, Kiioviae, Vołhyniae, Podoliae, Podlashiae, Smolensciae, Severiae, Czernihoviae, nec non haereditarius dux Saxoniae et princeps elector, significamus praesentibus litteris nostris, quorum interest, universis et singulis, reperiri in actis metricis regni cancelariae nostrae minoris, privilegium advitalitium ex ruthenico idiomate in polonicum versum, cujus tenor sequitur estque talis: Zygmunt Trzeci. Oznaymuiem et cetera, iż my, maiuczy sobie zaleconuii czerez pewnyie pany rady naszymy służbu szlachetnoho Martyna Chroślińskoho, czerez neho protywko nepriyatelom koronnym na mnohych miściach z detynstwa nam y reczypospołytey oddawanyie, y chotiaczy ieho też ieszcze napotym tym chutnieszoho do służb reczypospołytoie y naszymy sposobyty, pozwołyły iesmo łaskawe na ustupenie y podanie iemu od urożoneho Juria Strusa z Komorowa, starosty naszoho Winnickoho y Bracławskoho, uroczyszca Netiahy y Telepinczyn Roh nazwanoho, w starostwi Winnyekom leżaszczoho, iakoż nyneyszym łystom naszym pozwalaiemo y oneho w derżaniu y używaniu toho uroczyska zostawuiemo y zachowuiemo, ktoroho on wże za sym łystom naszym z dubrowoiu y stawyszczom Kaletynom y z inszymy wsiakomy prynależnościamiy, to iest rolamy, sianożatiamiy, boramy, lesamy, rekamy, a z toho, tak iako sia toie vse w sobie maiet, y iako iemu to iest od wyż pomenenoho starosty naszoho naznaczono y w łyste ioho dostateczne opysano, maiet używaty y vse pożytki z neho na sebe braty, aż do żywota swoieho, niczoho nam any skarbowi naszomu z teho wsieho ne buduczy powynen; na wszelakuii odnak posłuhu reczypospołytoie, za roskazaniem pomenenoho starosty naszoho y inszoho, napotym po nym buduczoho, budet powynen zawždy z toho stawyty sia, onyie odprawowaty. Prawa odnak naszymy korolewskie y reczypospoliteie y też kosteku powszedneho Rymaskoho wcale tamże zachowuiuczy. Szco, dla leps(z)oi wiry, rukoiu naszoiu podpysawszy, peczat koronnuii k temu prytysnuty kazały iesmo. Pisan w Warszawie, roku tysiacza piatsot dewiatdesiat dewiatoho, mesaca Auhusta dwadciat tretoho dnia, a panowania królestw naszymy: Polskoho wtoronadcatoho, a szweckoho szostoho roku. Sigismundus rex. Quod eiusmodi privilegium,

prout in actis metricis reperitur, fideliter describi et parti postulanti authentice extradi permisimus, in quorum fidem sigillum regni est appensum. Actum Varsaviae post festa. nativitatis Christi Domini feria quarta, die scilicet trigesima mensis Decembris, anno Domini millesimo septingentesimo quadragésimo quarto, regni vero nostri undecimo anno. U tego ekstraktu, per oblatam podanego, przy pieczęci mniejszey koronney (locus sigilli), podpis iaśnie wielmożnego podkancelrzego koronnego w te słowa: Joannes Małachowski, procancellarius regni. Na drugięй zaś stronie pieczęci te są wyrażone słowa: relatio illustrissimi excellentissimi domini Joannis in Małachowice Małachowski, procancellarii regni, Opoczensis, Ostrolecensis capitanei; poniżey zaś pieczęci podpis tak się w sobie ma: Andreas Skwarczyński, sacrae regiae maiestatis secretarius; na końcu zaś tego ekstraktu tak iest napisano: ex actis anni millesimi quingentesimi nonagesimi noni privilegium advitalitium super bona Netiahy et Telepyna Roha Chruslińskim. A tak ten ekstrakt, za podaniem y proźbą wyż wyrażonego offerenta, a za sądowym przyięciem, wszystek, słowo w słowo iak się w sobie ma, do xiąg niniejszych, ziemskich woiewództwa Braclawskiego iest ingrossowany. Co wszystko, dla pamięci, do xiąg niniejszych, ziemskich woiewództwa Braclawskiego iest zapisano.

Книга городская, Винницкая, поточная, записовая и декретовая, 1720 — 1747 г. № 4753. Листъ 432 на оборотъ.

XXXVIII.

Актъ раграниченія имѣній Мозырскаго маршала, Стефана Лозки, селъ: Рожева и Раковичъ, отъ имѣній Кіевскаго хорунжаго, Яна Бутовича, селъ: Пукова, Батыева, Монастырица и Милечичъ. 1600 г. Августа 12.

Лета Божего нароженія тисеча шессотного, мѣсяца Августа дванадцатого дня.

При бытности мене, Щасного Харлинскаго, подкоморого воеводства Киевскаго, а при той справе при мне былъ коморникъ мой киевскій, панъ Семень Уруцкій, за прозбою его милости пана Стефана Лозки, маршалка его королевской милости повету Мозырскаго, который, умысливши и волю свою маючи, именныя свои, села у воеводстве Киевскомъ лежащяе, и грунты, меновите: Пуковъ, а другое селище Батыевъ, третее Манастырище, четвертое Милечичи, пятое Щенсновку, изъ тыхъ егрунты его милости пану Яну Бутовичу, хорунжому Киевскому и потомству его милости вечно продати умыслилъ, и постановенныя черезъ листы записы свои зъ онымъ учинилъ и передъ нами поведилъ, же вже его милости пану хорунжому и листъ продажи своее вечистый дати на имени и грунты вышереченные мелъ, а хочечи тымъ певней тые селища и грунты и врочысча проданые у пришыле часы, яко себе самого отъ пана хорунжого и отъ потомковъ его милости вечно и оное потомство межи егрунтами именныя своими: Рожаева и Раковичъ успокоить и упевнить, просилъ мене, подкоморого, абымъ по тыхъ границахъ, за его милостыю едучи, копцы посыпаль и рубежи у деревню положилъ, зачяшь з obu сторонъ, абы каждый тыхъ егрунтовъ сами з особъ ихъ, миста в тыхъ добрахъ спокойне деръжачи, ихъ уживаль и един другому, черезъ тые границы перешедши, школъ во вживанию не делалъ; в чомъ я, бачучи речъ слушную а повинность вряду моего подкоморскаго належачую, тые копцы коморнику моему киевскому, пану Семену Уруцкому по тыхъ урочисчахъ и знакахъ, отъ его милости пана маршалка показанныхъ, усыпати казалъ, и такъ ся спочатъку тые границы и копцы въ себе мають: наперъвей, едучи з места его милости пана маршалъкова Рожаева до места его милости пана хорунжого Брусилова черезъ речку его милости пана маршалъкова Ставискую, межи речкою другою пана хорунжого Щенсновкою посередине, почавши отъ лозокъ реки Звижденя, два копцы великихъ нарожныхъ, а потомъ, противъ того знову, два копцы на полю и далей до курганья, где тежь копцы, ажъ до дорогъ великихъ, которая одна идеть до Высокого, а другая до Раковщины; черезъ тые дороги по два копцы ажъ до дуба великого, который стоитъ при границы Кочурьское;

усихъ сумою кощцовъ семьдесять, усыпано есть, межи которыми по дубью, дубью и березью грани рубежи, черезъ того коморника, при бытности моей, тые рубежи положоны, пускаючи кгрунты по правой руце его милости пану Лозце, маршалку, до имени его милости Рожева, Высокого и Раковщины зо всіми дубравами, лесе, сеножатми, ставы и потоки, речки и болоты, на ставы сыпаня годными, ажъ до границы Забелоцкое монастыря Печерского, zostавуючи тую границу с Котуромъ и Забелочемъ ведле старого уживанья, вцале такъ; иже его милости пану Бутовичу, хорунжому, пускаючи по левой стороне тые кгрунта отъ его милости пана маршалка проданы ку именно его милости Брусилу, которые преречоны, зо всіми также пожитки, дубравами, лесеми, сеножатми, потоки, речки и болоты, на ставы сыпаня годными, которыхъ то грунтовъ яко до Пукова, Батыева, Милечичъ, Манастирица и Щенсовки по тыхъ урочисчахъ и границахъ з obu сторонъ ихъ милости панъ маршалокъ и панъ хорунжий маюгъ вечно уживаты; и просили мене з obu сторонъ ихъ милости: панъ маршалокъ и панъ хорунжий, абыхъ тую справу и границу, черезъ мене и коморника учиненую, до кныхъ справъ моихъ судовыхъ подкоморскихъ записати казаль. Которая справа есть записана и выписъ згодно на обеде стороне, слово у слово ихъ милости з книгъ моихъ подкоморскихъ подъ моею печатюю и з подписомъ руки моею и коморника моего киевского есть выданъ.

*Дѣла подкоморскаго суда Кіевскаго воеводства, годъ 1584—1644,
№ 1; мстъ 96.*

~~~~~  
**XXXIX.**

Сознаніе возныхъ о томъ, что они повѣрили межевые знаки, опредѣляющіе границы имѣній князя Януша Острожскаго: Пятигоръ, Тетіева, Чернявки, Вышина и Джозова, отъ имѣній князей Юрія и Криштофа Збаражскихъ: Погребыщъ, Животова и Прилуки. 1608 г. Ноября 18.

Roku tysiąc siedmset czterdziestego szóstego, miesiąca Augusti dwudziestego siódmego dnia.

Przed sądem y aktami ninieyszemi, ziemskiem i woiewódzswa Braclawskiego comparens personaliter urodzony Jan Chorostecki, dworzannin wielmożnego sędzięgo ziemskiego braclawskiego, ten extract z ziemstwa Lubelskiego, z upisaniem w nim granie między dobrami iasnie oświeconęgo xięcia ięgo mości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego, a dobrami iasnie oświeconych xiążąt Zbarazskich, racione introcontentorum ad acta terrestria Braclaviensa per oblatam podał de tenore sequenti: Wypis z xiąg głównych trybunalskich spraw woiewódtwa Wołyńskiego, roku tysięc siedmset czterdziętego szóstęgo, miesięc Julii szesnastęgo dnia. Przed sądem ninieyszim, głównym, trybunału koronnęgo Lubelskiego comparens personaliter wielmożny Jacek Kotasewicz, regent sądów marszałkowskich wielkiego xięstwa Litewskiego, iak prętko in archivo iasnie oświeconęgo xięcia Sanguszka, marszałka wielkiego xięstwa Litewskiego, ten extract stary z xiąg grodzkich Winnickich woiewódtwa Braclawskiego, ruskim pisem autentice wydany, z opisaniem w nim wizyi kopców między dobrami iasnie oświeconęgo xięcia Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego z iedney, a dobrami iasnie oświeconych xiążąt Zbarazkich z drugiey strony, przez wielmożnego Humieckiego, stolnika Podolskiego, superarbitra na ten czas będucego, posypanych, wynaleźć mógł, tak zaraz, prae via manifestatione in eo facta ob non existentiam xiąg grodzkich Winnickich woiewódtwa Braclawskiego, per hostilitatem zagubionych, teraz ad acta praesentia, terrestria palatinatus Wołhyniensis per oblatam podał, któren sąd główny trybunalski przed sobą czytać roskazał, y tak się w sobie, z ruskiego pisma przetłumaczony na polskie ma: Wypis z xiąg grodzkich woiewódtwa Braclawskiego Winnickich, lata Bożęgo narodzenia tysięc sześćset osmęgo, miesięc Novembra osmnastęgo dnia. Na urządzie ięgo królewskiey mości grodzkim Winnickim, przede mną, Jwanem Bohuszem Deszkowskim, podstarościm grodzkim Winnickim, postanowiwszy się oczywisto wożnych dwóch woiewódtwa Braclawskiego, szlachetni: Stanisław Dąbrowski, a Daszko Serhyiowski, ku zapisaniu do xiąg grodzkich Winnickich temi słowy zeznali: iż, będuć nas obydwóch wożnych więci

we sprawie wspólney wielmożnego iego mości xiążęcia Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego, Włodzimirskiego, Kaniowskiego, Białocerkiewskiego starosty z iedney, a iaśnie wielmożnych ich mościów: Jurya Pińskiego y Sokalskiego, Krzysztofa Krzemienieckiego. starostów xiążąt Zbarazkich z drugiey. strony, to iest na policzenie przez nas woźnych granic y kopców posypanych, przez srzodek iego mości pana Woyciecha Humieckiego, stolnika Kamienieckiego Podolskiego, iako superarbitra, y panów przyiaciół spółnych: iego mości pana Jana Przylepskiego, podstarościego Włodzimirskiego, iego mości pana Jana Suchodolskiego z ręki xiążęcia iego mości pana Krakowskiego, a iego mości pana Jana Nowosieleckiego y pana Jwana Szeszkę z ręki xiążąt ich mościów Zbarazkich, wieczyste granic postanowienie y gruntów rozgraniczenie stało między majątnościami ichmościów, to iest xiążęcia iego mości pana Krakowskiego: Piatyhory z Tetyowem, Czerniawką, Pliskowem, Wysynem, Dzożowem, a xiążąt ich mościów Zbarazkich: Pohrebyczczami, Żywotowem, Przyłuką y inszemi przyległemi, a to według kompromissu między ich mościami, w Lublinie spisane y stwierdzonego, na których to granicach, uroczyszczach y kopców posypanych my, woźni, będąc na różnych mieyscach, wszystkie kopcy posypane po dostatku każdego z osobna przeliczyli, a mianowicie: poczowszy od pięty albo narożnika od ściany Juszkwskich, na wierzch doliny, od lasu Otarówca idąc, usypano iest kopców trzy, u drogi starodawney Braclawskiej, do Kijowa do Buków mimo Babie Łozy idącey, nad tą doliną ieden gruntu Tetyowskiego, drugi gróntu Żywotowskiego, a trzeci od gróntów Juszkwskich; z tegoż mieysca idąc taż doliną ku wirzchowi do Łozy, od tey Łozy garbem dąbrowy ku wierzchowi Hołowska, mimo lasky Siwkowskie, zostawiając gronty Tetyowskie po prawey stronie, a Żywotowskie po lewey. a przeszedszy wpoprzek wierzch Hołowska, usypane są na obydwóch brzegach Hołowska kopce tam; ztąd przez dąbrowę idąc, a zostawiając gronty Tetyowskie po prawey, a Żywotowskie po lewey ręce, czynione są znaky y sypane kopce dąbrową, aż do doliny, która wyszła z lasu Hoszczyńskiego; zostawiając ten las wszystek po prawey stronie do

grontu Tetyiowskiego, potym od tej doliny lasu daley prowadzone dukty y kopce sypane dąbrową, aż ku wierchowi głębokiej doliny na polu Skomoroszkowskim, niedaleko od wielkiej mogiły, a od wierzchu tej doliny przez pole prostuiąc aż do skały nad plesem Skomoroszkowskim, od tego plesa y skały Rošką na doł aż do ustia Zwiniaczy w Roškę, potem środkiem tej Zwiniaczy ku górze, aż ku wierzchu do drogi Tetyiowskiej, gdzie ściana dziedziców Dzunkowskich przysła, zostawuiąc po prawey stronie gronty Tetyiowskie, a po lewey Żywotowskie; poty iest usypano kopców trzydzieści y trzy. J tak ten zaiząd y granica pierwsza skończona iest y kopcy trzy narożne usypane są: ieden Żywotowski, drugi Tetyiowski, a trzeci Dzunkowski. Potym na drugiey stronie Żywotowa od grontów Czerniawskiego y Pliskowskiego, wziowszy od rzeki Rošky, powyżey ustia Żywotówki w Roskę, Suchą doliną aż po laski Łyczkowe, zostawuiąc gronty Żywotowskie y ten las po prawey stronie, a Czerniawskie po lewey, aż do wirchów Olszanky, a przez wirzech Olszanky wpoprzek przeszedzsy dąbrową do drugiey Rudy, także wirzech Olszanky nazwaney, posypane kopcy y znaki poczynione od tego mieysca przez drożkę, która idzie od Szemienki poprzek do drogi w koniec długiego pola do ściany także Dzunkowskiej, którą także dziedzice Dzunkowscy, ściany swoiey pilnując, przyznali; poty iest usypano kopców dwadzieścia y trzy. J tak ten drugi zaiząd graniczny skończony iest y kopce trzy usypane: ieden Żywotowski, drugi Czerniawski, trzeci od ściany Dzunkowskiej. Potym, na trzecim mieyscu, wziowszy od ściany tychże dziedziców Dzunkowskich, usypano iest kopców trzy: ieden od grontów Andrzeiowskich albo Aysyńskich, drugi od grontów Pohrebyskich a sioła Dołżka, a trzeci od grontów Dzunkowskich nad drogą, która z Przyłuky do Żywotowa idzie, na wierzchu doliny Olszanky, która w rzekę Roś wpada, prowadzone są granice tąż drogą aż do Rudy, która z lasu Hubina wypada, zostawuiąc po prawey stronie gront y las Dołżek do Pohrebiszcz, a po lewey gronty y las Hubin do Aysyna, a przeszedzsy tę Rudę Hubińską, drugą Rudę ku górze, Płoską nazwaną, albo wierzech Hubiński, z doliny wychodząc między dwie....

prowadzone są granice y kopce sypane aż do Woszczyniec lasków; wszystkie trzy laski y grónty po lewey stronie do Aysyna, a po prawey do Pohrebiszcz y Przyłuka, zostawując do Woszczyniec lasku przez Dąbrowę do wierzchu doliny, wierzch Łobie nazwany na drogę, która idzie z Tetyiowa do Przyłuky; ido(c) tą drogą powierzc Płosky albo Łopuszny, potym puściwszy drogę w prawo ku Przyłukowi drożgą w lewo do Pererosły, od Pererosły też drogą między pola do drogi starey Przonskiej, a tą drogą Przońską na róg dąbrowy Jaszmania grunty y dąbrowę Jaszmana, Dzoryna y Aysynu po lewey stronie, a po prawey ku Pohrebiszczom y Przyłuku zostawując, miiając Jaszmań, tą drogą Pszońską aż do kopca w pół pola przy tey drodze usypanego, a od tego kopca przez pole do wierzchu Dzusawy wielkiej, gdzie po obu stron brzegów kopce posypano, a od tey Dzusawy wielkiej, poprzek gościńca, który idzie z Przyłuka do Aysyna, a od gościńca powierczu Żurawek małych, gdzie także po brzegach kopce posypane są, mimo berezki aż do łoży; poty iest usypano kopców siedmdziesiąt y trzy, nad którą łożą na mogile dwa kopce ostatnie podług przyznania Mostowskiego, bywszego dziedzica usypane są, y dukt wszystek graniczny skończony iest. Które to granice y kopce tak przez zgodę przyiaciół spólnych, iako y przez decyzją, iego mości superarbitra między temi dobry ich mościów obóch stron poczynione y posypane, dekretem tegoż iego mości superarbitra y przyiaciół zgodnie dekretem y uznaniem ich mościów skazane y przysądzone y temi kopcami oznaczone y zasypane, my, woźni, według roskazania iego mości pana superarbitra y przyiaciół ich mościów obóch stron, do xiąg donosimy y podaiemy. Które ich podanie na piśmie y oczywiste przyznanie ja, urząd, do wiadomości swoiey przyiowski, do xiąg grodzkich zapisać kazał, z których y ten wypis pod pieczęcią moią iest wydany. Pisan w Winnicy. (locus sigilli). U tego ekstraktu, per oblatam podanego, przy zwykley grodu tamecznego pieczęci, z ruskiego pisma temi iest wytłómaczono słowy: korygował Kopeczyński. Co wszystko dla pamięci do xiąg głównych trybunału województwa Wołyńskiego iest zapisano, z których xiąg y ten wypis pod pieczęcią

ziemską województwa Wołyńskiego iest wydany. Pisany w Lublinie. U tego ekstraktu, per oblatam podanego, korrekta y lekta przy pieczęci w te słowa: correxi Wasilewsky, legi cum actis Wirski et vidi maculas (locus sigilli). Któren to ekstrakt, per oblatam podany, de verbo ad verbum, tak iak się w sobie ma, dla pamięci do xiąg niniejszych ziemskich województwa Braclawskiego iest ingrossowany.

*Книга городская, Винницкая, поточная, записовая и декретовая, 1720—1747 г. № 4753, листъ 823.*

XL.

Актъ разграниченія имѣнїа князя Януша Острожскаго—волости Вильской, отъ имѣнїи Стефана Немирича—волости Чернеховской. 1610. Мая 7.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego trzeciego, miesiāca Julii dziwiątego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego królewskiej mości Owruckim, przedemną, Stepanem Synhaiewskim, namiesnikiem protunc grodzkim Owruckim, y xięgami ninieyszemi, grodzkiemi, Owruckiemi comparens personaliter urodzony iego mość pan Kazimirz Dedowicz Trypolski, te kopce granic między miastem Wilkiem cum attinentiis iaśnie oswieconego xiążęcia iego mości Janusza Ostrogskiego, kasztellana Krakowskiego, z iedney— a dobrami miasteczkiem Czerniachowem cum attinentiis wielmożnego iego mości pana Stepana Niemiryca, przez komissarzów postanowionych, ratione introcontentorum ad acta praesentia, castrensia, Owrucensia per oblatam podał, którey kopii granic iest tenor takowy: Ja, Hauryło Hoski, chorąży Kiiowski, oznaymuję tym moim listem, komu o tym wiedzieć będzie należało, iż ia, za użyciem iego mości pana Stepana Niemiryca, ziechawszy dnia dzisieyszego, siódmego miesiāca Maja, roku tysiąc sześćset dziwiątego, dla uspokoienia y zniesienia różnic gruntowych, ukazania a do naznaczenia



granic między majątnościami iaśnie oświeconego pana iego mości xiążęcia Janusza Ostrogskiego, kasztellana Krakowskiego, starosty Włodzimirskiego etc. mianowicie: miastem Wilskiem y wsiami do niego należącemi, mianowicie: Jwanowiczami, Gruszkami, Nowopolem y Zorokowem z iedney, a majątnościami iego mości pana Stepana Niemiryca, miasteczkiem Czerniechowem y wsiami, do niego przynależącemi, mianowicie: Stawowem, Sylenczyzną, Mokrzyszczyzną, Horbaszą y Trokowiczami z drugiey strony, sposobem a środkiem przez samego xięcia iego mości podanym, na co ich moście z obuch stron z sobą oczywisto zgodzili, to iest, ieżeli by się to inakszym sposobem uspokoić w granicach nie mogło, tedy iego mość pan Niemirycz miał sobie wybrać z tych wyzmianowanych xięcia iego mości majątności, których rozumiejąc, poddanych wiadomych sześciu, którzy mieli na tym przysiądz, że po te mieysca y uroczyska, po których pod sumieniem mieli zaiechać y wywieść, iest grunt własny xięcia iego mości ku wyż mianowanym majątnościom należący, na czym iego mość pan Niemirycz przestać miał. Na który czas wyż mianowany iego mość pan Sokołowski z strony xiążęcia iego mości, według postanowienia z iego mością, stawił się. Wtenczas pan Niemirycz poddanych sześciu z strony xiążęcia iego mości z majątności iego mości: Gruszek: Wyszytu y Andrzeia Bysiewicza ze wsi Jwanowicz: Siwonosa y Hrenia; z Wilska: Płyaska Atamana; z Nowego Pola: Krola, których gdy iego mość pan Sokołowski wespół ze mną, naprzod uczyniwszy dostateczny opis między wsiami y poddanemi, z obuch stron tam zebranemi, wysłuchawszy świadectw ich, przełożywszy naprzod im boiaźń boską, a potym słusznosc y sprawiedliwosc swiętą, upominając ich, żeby sprawiedliwie bez przysięgi tę granicę prowadzili; które zgodziwszy się tak z in szemi poddanemi xięcia iego mości, iako y z pana Niemiryczowemi, tę granicę poddani xięcia iego mości prowadzili y znakami y uroczyskami, niżej mianowicie zapisanemi, ukazywali y prowadzili, a my za niemi, według prowadzenia ich, kopcy sypać y w drzewie w dębach znaki czynić kazaliśmy. A to iest mianowicie: poczowszy od rzeczki Trościanki, idąc od pułnoey ku południowi, wyszedzsy z błota od tey

rzeczki, pierwszy kopiec na sianożęci, koło olszyny, rogu, a to iest w które znaki trzy rubieże wyrąbano nisko iest usypany. Drugi kopiec prosto przeciw pierwszego na teyże sianożęci, pod olszyną, też około rossochatey drugiey olszyny, w którey trzy wręby, iest usypany. Trzeci kopiec, przeszedzsy przez ługowiny prosto, około troistej olszyny, w którey po trzy wręby z dwóch stron wcięto, iest usypany. Czwarty kopiec na sianożęci pod struhą, między łozami, około olszyny, w którey także po trzy znaki z obydwóch stron wyrąbane, iest usypany, od tego kopca idąc prosto tąż struhą, przez łożę, wyszedłszy z łoży. Piąty kopiec przeciwko drugiey łoży, pośród teyże struhi, u drogi, która idzie z olszyny do Nowego Pola. Szósty kopiec wyszedzsy z teyże struhi, (na) prawo na sianożęci, za wierzbowym krzaczkiem. Siódmy kopiec około dębu, w którym po trzy wręby z dwuch stron nisko (u) korzenia. Osmy kopiec koło dąbka młodego, w którym trzy wręby z obuch stron nisko u korzenia. Dziewiąty kopiec koło pnia dębowego, na grzędzie, nad sianożęcią. Dziesiąty kopiec przeszedzsy błotko na sianożęci około dębiny młodey. Jedenasty kopiec nad struhą około olszyny. Dwunasty kopiec minowszy lasek Swidowy nad ługiem koło wielkiego dęba, w którego korzeniu trzy wręby, na wierzchu krzyż uczyniony. Trzynasty kopiec koło drugi(ego) wielkiego dęba, w którym po trzy wręby z obydwuch stron u dęba w korzeniu. Czternasty kopiec koło trzeciego dęba nad drogą, która idzie z Nowego Pola na Silenszczyznę, w którym dębie po iednym wrębie z obydwóch stron wysoko. Piętnasty kopiec koło czwartego wielkiego dęba, od lasku, w którym trzy wręby y krzyż. Szesnasty kopiec na sianożęci nad błotem między łozami. Siedmnasty kopiec na sianożęci po drugiey stronie tego błota. Ośmnasty kopiec około dęba wielkiego, po trzy wręby z obydwóch stron y krzyż. Dziewiętnasty kopiec nie dochodząc lasku Osowego, około dęba wielkiego, w którym trzy wręby y krzyż. Dwudziesty kopiec pod Osowym laskiem koło dęba wielkiego, w którym po trzy wręby na obydwóch bokach, od tego kopca prosto przez ten lasek. Dwudziesty pierwszy kopiec przeszedzsy ten lasek około dęba, w którym krzyż od lasku, a od Jwanowskiey drogi widły y po

trzy wręby z obydwóch stron. Dwudziesty wtóry kopiec koło dęba wielkiego, w którym po trzy wręby z obydwóch stron. Dwudziesty trzeci kopiec koło dęba, nie dochodząc drogi Jwanowskiej, w którym dębie po cztery wręby z obydwóch stron y krzyż od Jwankowskiej drogi. Dwudziesty czwarty kopiec koło dębka małego, w którym po trzy wręby z obydwóch stron. Dwudziesty piąty kopiec niedaleko drogi Jwankowskiej, około dęba, w którym trzy wręby, od tego kopca prosto do gościńca, który idzie z Jwanowicz do Czerniechowa, do uroczyszcza Kurhanów, nad tym gościńcem leżących; tam z obuch stron gościńca znaki w dębach poczynione są, z lewey strony gościńca, idąc z Jwanowi(cz) ku Czerniechowu, we dwóch dębach pospołu wedle drogi stojących, po dwa krzyże y po trzy wręby z lewey strony; w iednym dębie na kurhanie wedle drogi miasto kopca stojącym, po trzy wręby z obydwóch stron nisko y krzyż nad niemi wyżej; od drogi przeszedszy przez gościńiec puściwszy się w lewo, w drugim dębie, na drugim kurhanie stojącym, uczyniono po trzy wręby z obuch stron. Dwudziesty szósty kopiec za gościńcem y za kurhany, koło dębu, w którym trzy wręby z obuch stron y krzyż od kurhanów. Dwudziesty siódmy kopiec nie dochodząc lasku, koło dęba kurhańskiego, w którym po trzy wręby z obuch stron, od tego kopca prosto przez lasek kurhański, pośród którego znak, w dębie po trzy wręby z obuch stron. Dwudziesty osmy kopiec koło dęba, w którym po trzy wręby z obuch stron w lasku. Dwudziesty dziewiąty kopiec wyszedszy z lasku ku roli, tam koło dęba, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty kopiec na uroczysku Rokitach, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty pierwszy kopiec, na tychże Rokitach, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty drugi kopiec na tychże Rokitach, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty trzeci kopiec na tymże uroczyszczu, na grzędzie, koło dębu, w którym trzy wręby y krzyż. Trzydziesty czwarty kopiec na tychże Rokitach, u błota, koło dębu, w którym dwa krzyże z iednego boku y trzy wręby. Trzydziesty piąty kopiec na tymże uroczysku koło dębu, w którym po trzy karby

z obuch stron y widła od kurhanów. Trzydziesty szósty kopiec na tymże uroczysku, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Trzydziesty siódmy kopiec na tymże uroczysku, nad błotem, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron y krzyż ieden. Trzydziesty osmy kopiec w koniec wielkich rokit na Werchołozie, koło dębu, w którym po trzy wręby y widła. Trzydziesty dziewiąty kopiec naprzeciwko Kuryn-lasku, koło dębu, w którym po trzy wręby z obuch stron. Czterdziesty kopiec przeciwko tegoż lasku Kuryńskiego nad błotem. Czterdziesty pierwszy kopiec na starym gościńcu od Wilska do Czerniechowa idącym, y w dębach wedle drogi stojących po trzy karby z obuch stron. Czterdziesty drugi kopiec minowszy łożę, między gościńcami wkoło iwy. Czterdziesty trzeci kopiec między gościńcami, wkoło dębu, w którym trzy wręby. Czterdziesty czwarty kopiec u nowego gościńca, koło dwóch brzoż. Czterdziesty piąty kopiec wkoło dębu, w koniec długiego błota. Czterdziesty szósty kopiec koło dębu, nad długim błotem. Czterdziesty siódmy kopiec nad tymże długim błotem, koło dąbku. Czterdziesty ósmy kopiec na Repołuskach. Czterdziesty dziewiąty kopiec minowszy Repołuski lasek. Piędziesiąty kopiec w dąbrowie, koło dębu. Piędziesiąty pierwszy kopiec u krągłego błota, u ośnika, koło pnia dębowego. Piędziesiąty wtóry kopiec po środku tego błota, koło olszyny. Piędziesiąty trzeci kopiec też koło olszyny; a przyszedszy ku Żorakowskim gruntom, wysypane są dwa kopce. Piędziesiąty szósty kopiec potym usypano. Piędziesiąty siódmy kopiec przyjeżdżając ku Oparam, nad błotem, u łoży, koło dębu. Piędziesiąty osmy kopiec minowszy łoże. Piędziesiąty dziewiąty kopiec przeciwko dębowego lasku. Sześćdziesiąty kopiec u kalinowego kusta. Sześćdziesiąty pierwszy kopiec na Żurakowskiej drodze, za Oparami, u łoży, koło brzozy. Sześćdziesiąty wtóry kopiec za Oparami. Sześćdziesiąty trzeci kopiec minowszy Oparę, y w dębie trzy wręby, wedle niego stojącym, uczynił. Sześćdziesiąty czwarty kopiec przychodząc do uroczyszcza Chmielowa. Sześćdziesiąty piąty kopiec na początku tego uroczyszcza Chmielowa, między dwoma sosnami. Sześćdziesiąty szósty kopiec na tym uroczyszczu Chmielowie. Sześćdziesiąty siódmy kopiec na tymże Chmie-

lowie pod łożą, przez lasek Chmielewski. Sześćdziesiąty ósmy kopiec minowszy lasek Chmielowski. Sześćdziesiąty dziewiąty kopiec shodząc z Chmielowa ku sianożęci. Siedmdziesiąty kopiec, na sianożęci wedle drogi Trokowskiej. Siedmdziesiąty pierwszy na teyże sianożęci, przeciwko łoży. Siedmdziesiąty wtóry kopiec na teyże sianożęci, koło iwiny. Siedmdziesiąty trzeci kopiec na teyże sianożęci, koło drugiey iwiny. Siedmdziesiąty czwarty kopiec na teyże sianożęci, koło trzeciey iwiny. Siedmdziesiąty piąty kopiec na teyże sianożęci, nad błotem. Siedmdziesiąty szósty kopiec nad rzeczką Kijanką na teyże sianożęci. Siedmdziesiąty siódmy kopiec na drugiey stronie teyże rzeczki Kiyanki, koło olchy. Siedmdziesiąty ósmy kopiec na teyże sianożęci nad rzeczką Kiyanką. Siedmdziesiąty dziewiąty kopiec nad tąż rzeczką Kiyanką, na teyże sianożęci. Ósmdziesiąty kopiec wedle samey drogi, która idzie z Niekraszów do Żorochowa, pod dąbrową. Osimdziesiąty pierwszy kopiec po drugiey stronie teyże drogi, koło dębu. Osimdziesiąty wtóry kopiec wedle łoży, nad błotem, koło dąbku. Osimdziesiąty trzeci kopiec przeszedszy niemały przeciąg przez dąbrowę, gdzie prostym trybem znaki w dębach czyniono, nad rzeczką Pisz(cz)uwką, wedle łoży. Osimdziesiąty czwarty kopiec pod berestkiem drzewem, który stoi na gościńcu, z Żytomirza do Czernichowa idącym. Od tego brzostku idąc ku Żytomirzu gościńcem prosto w rzeczkę Piszczowkę, do samego mostku, u którego mostku nad samą rzeczką Piszczuwką, są dwa kopce usypane: ieden po prawey stronie tego mostku y drogi, z strony gruntu xięcia iego mości, a drugi po lewey stronie gruntu pana Niemiryczowego. J tuśmy u tey rzeczki Piszczuwki staneli. Między któremi kopcami gdzie są rzadkie, znaki w dębach poczynione są, które wszystkie wyszmianowane uroczyścza, według zawiedzenia poddanych xięcia iego mości, kopce y znaki wyszmianowane po nich poczynione, poczowszy od rzeczki Trostianki, idąc od pułnocy ku południowi, aż do tey rzeczki Piszczówki, dzieli grunt: po prawey stronie do majątności xięcia iego mości, miasta Wilska y siół do niego należących, a po lewey do majątności pana Niemirowiczowych, miasteczka Czernichowa y siół do niego należących. Co wszystko po-

rządnie, iako się w sobie maia, spisawszy, do xięcia iego mości dla skutecznego skończenia y stwierdzenia tych granic odłożyliśmy y naterczas dla lepszey wiary y wiadomości daliśmy między siebie na obie strony z iego mością panem Sokołowskim listy spisania y oznaczenia tych granic z podpisami rąk naszych własnych, zgodnie spisane. Pisan w Czernichowie, dnia siódmego miesiąca Maia, roku tysiąc sześćset dziiesiątego. U tey kopiy podpis ręki temy słowy: Hawryło Hoski, chorąży Kiiowski, ręką swą. Ktoraż to kopia, za podaniem y prosbą wyszmianowaney podawaiącej osoby, a za moim, urzędowym przyięciem, do xiąg niniejszych grodzkich Owruckich iest ingrossowana.

*Книга городская, Овруцкая записовая и поточная, годъ 1733—1734, № 3233, листа 174.*

~~~~~

XLI.

Актъ разграниченія повѣтовъ: Каменецкаго и Летичевскаго, составленный комиссарами, назначенными сеймомъ. 1612. Мая 3.

Feria quarta, post festum Assumptionis caelum beatissimae virginis Mariae proxima, anno Domini millesimo septingentesimo decimo.

Ad officium et acta presentia, castrensia, capitanealia, Laticoviensia personaliter veniens generosus Casimirus Rosobocki, obtulit officio presenti et ad acticandum porrexit dislimitationem inter districtus: Camenecensem ab una, et Laticoviensem parte ab altera, per magnificos commissarios reipublicae expeditam, manibus eorundem subscriptam, cujus dislimitationis, ex actis castrensibus, capitanealibus, Camenecensibus Podoliae authentice depromptae, tenor sequitur talis: Actum in castro Camenecensi Podoliae, sabbatho in crastino festi exaltationis sanctae crucis, anno Domini millesimo septingentesimo tertio. Ad officium et acta presentia, capitanealia, Camenecensia Po-

doliae, personaliter veniens generosus Georgius Jeżowski, obtulit et ad acticandum officio presenti infrascriptam dislimitationem porrexit, quam officium praesens ad acta sua suscepit, de tenore sequenti: Actum in castro Camenecensi Podoliae, feria tertia post festum natiuitatis Beatae Mariae Virginis proxima, anno Domini millesimo sexcentesimo tredecimo. Ad officium et acta presentia, castrensia, capitanealia, Camenecensia Podoliae personaliter venientes generosi: Valentinus Brzostowski, tribunus Trembovliensis, et Laurentius Karsnicki: inhaerendo constitutioni regni, in conventu generali regni Varsaviensi, anno proxime praeterito laudata, obtulerunt officio eidem et ad acticandum litteras comissionis atque dislimitationis districtuum: Camenecensis ab una et Laticoviensis parte ab altera, manu generosorum: Valentini Brzostowski, tribuni Trembovliensis, Joannis Sierakowski, cześnika Podoliae, Laurentii Karsnicki subscriptam, quas libere ab eis officium presens suscepit et actis officii sui inferre curavit, quarum litterarum tenor sequitur talis: w Zinkowie, ad diem tertiam Maii, to jest we czwartek po przewodnej niedzieli, w roku tysiąc sześćset dwunastym, zjachawszy się ichmość panowie: jegomość pan Jan Sierakowski, cześnik Podolski, jegomość pan Walenty Brzostowski, wojski Trembowelski, jegomość pan Wawrzyniec Karsnicki, a to czyniąc dosyć konstytutiej sejmu przeszłego Warszawskiego i czasowi naznaczonemu do rozgraniczenia powiatów Kamienieckiego od Latyczowskiego, ten akt przedsięwzięli: naprzód, uważając circumstancye i położenie miejsc i bliskość, gdzie do którego powiatu podobniejszą, upatrzyli i decydowali zkąd się ma granica wziąć, to jest od Hładkow, wsi jegomości pana Sieniawskiego, podczaszego koronnego, do Międzyborza należącej, które Hładki i insze wsi Międzyborskie, tak zaś włość Czarnostrowska, idąc z sobą protensive z Wołyńską granicą, mają zostawać w powiecie Latyczowskim, aż do miejsca między wsi Kudorczyńce i Strzelczyńce, a ztamtąd prostuiąc, zostawuje po prawej ręce Fulsztyn i wsi do niego należące, a dalej idąc między Kadyjowkie, Jarmolińce i Sadkowce w prawą stronę, które do powiatu Kamienieckiego należec będą, a Zieleńce i wsi do Szarawki należące

w lewej stronie, aż do rzeki Uszycy—do powiatu Latyczowskiego należeć ma, i ta rzeka Uszyca ma być granicą, aż pominąwszy wieś Prosiątków; a ztamtąd prosto ku rzece Kalusowi, która wpada w Dniestr; i cokolwiek po prawej stronie rzeki tych miejsc opisanych, albo ku południowi,—to będzie należało do powiatu Kamienieckiego, a co ku lewej stronie albo na wschód słońca—to do powiatu Latyczowskiego Jan Sierakowski, cześnik Podolski, Walenty Brzostowski, wojski Trembowelski, Wawrzyniec Karsnicki. Ex actis castrensibus, capitanealibus, Camenecensibus Podoliae extractus; correxit Sulatycki; locus sigilli, Hieronimus Konarzewski, vicecapitaneus Camenecensis et iudex causarum officii. Post ingrossationem originale eidem offerenti est restitutum, de quo extradito sibi quoque restituto officium praesens quietavit. Ex actis castrensibus, capitanealibus, Camenecensibus Podoliae extraditum, correxit Kozłowski, legit Łabunowski, locus sigilli. Post ingrossationem vero ejusdem extracti, originale circa acta praesentia remansit.

Книга городская, Летичевская, записовая и поточная, № 5249, годъ 1710; листъ 45. Также книга городская, Каменецъ-Подольская, записовая и поточная, № 3957, годъ 1703; листъ 340.

ХІІІ.

Рѣшеніе третейскаго суда по дѣлу о взаимныхъ обидахъ между княземъ Янушемъ Острожскимъ и Фридрихомъ Тышкевичемъ. Въ рѣшеніе это внесень актъ разграниченія имѣній князя Острожскаго: Пикова, Глинска и Янушполя, отъ имѣній Тышкевича: Бердичева и Махновки. 1614 г. Мая 14.

Року тысяча семьсотъ двадцать першого, месеца Новемьбра четвертого дня,

На ураде кгородзькомъ, въ замку его королевьської милости Овѣруцькомъ, передомною, Шимономъ Валевьськымъ-Левьковьськымъ, войськымъ жытомерськымъ, намесьникомъ кгородзькымъ староства Овѣруцького и книгамы нынешньными, кгородзькымы, овѣруцькымы сопраненс personaliter urodzony jego mość pan Stefan Moczulski, skarbnik Czernihowski, regent grodzki owrucki, prae via manifestatione w tym że dla śmierci xiążęcia jego mości Galicyzyna, gubernatora Kijowskiego, protunc, niżej inserowanego dokumentu z xiąg Kijowskich authenticie wyiąć nie mogli, tedy, dla wpisania do xiąg niniejszych kopia, de verbo ad verbum zkonfrontowaną, rozgraniczenia Machnowskiego y Berdyczowskiego wypisawszy, per oblatam podał, tenoris sequentis: Wypis z xiąg ziemskich Kijowskich, roku tysiąc sześćset siedmnaśtego, miesiąca Januarii dziewiątego dnia. Na rokach sądowych ziemskich Kijowskich, nazajutrz Trzech Krolow święta rzymskiego w roku niniejszym, zwyżpisanym przypadłych y sądownie odprawować zaczętych, przed nami: Janem Alexandr(owicz)em, sędzią, a Piotrem Złotopolskim, podsędkiem, urzędnikami sądowemi ziemskimi Kijowskimi, postanowiwszy się u sądu oczewisto urodzony pan Ławryn Starucha, opowiadał y do aktykowania w xięgi ziemskie kijowskie per oblatam podał wypis z xiąg grodzkich wojewodstwa Braclawskiego winnickich, z wpisaniem w nim listu zapisu rozgraniczenia gruntów pewnych: z iedney strony Machnowskich y Berdyczowskich jego mości pana Frydrycha Tyszkiewicza z Łohoyska wojewodzica Beresteckiego, a z drugiey strony jaśnie wielmożnego xiążęcia jego mości Janusza Ostrogskiego, kasztellana krakowskiego, gruntu Pikowskiego, Hlińskiego y Januszpolskiego, między ich mościami danego, o czym szyrzey po dostatku ten wypis grodzki winnicki, z upisaniem w nim tego listu granicznego, wszystkie rzecz w sobie obmawia; y ten wypis przed nami u sądu przerzeczony pan Ławryn Starucha położywszy, prosił, aby był czytany y do xiąg ziemskich kijowskich wpisany, któryśmy, oglądawszy y podostatku wy czytawszy, do wiadomości swoiey urzędowey onego przyimuiąc, kazaliśmy go do xiąg spaw ziemskich wpisać y te jego są słowa: wypis z xiąg grodzkich wojewodztwa Braclawskiego winnickich. Lata Bo-

żego narodzenia tysiąc sześćset czternastego, miesiąca Julii dwudziestego szóstego dnia. Na urządzie jego krolewskiej mości grodzkim winnickim, przed nami: Janem Bohuszem Deszkowskim, podstarościem, a Michajłem Łaskiem, sędzią, urzędnikami sądowemi grodzkimi winnickimi, postanowiwszy się oczewisto jego mość pan Frydrych Tyszkiewicz z Łohoyska, woiewodzie Berestecki, sam ustnie ku zapisaniu do xiąg grodzkich winnickich według listu strony rozgraniczenia gruntów pewnych: z iedney strony Machnowskich y Berdyczewskich, a z drugiey strony iaśnie wielmożnego jego mości xiążęcia Janusza Ostrogskiego, kasztellana krakowskiego, gruntu Pikowskiego, Hlińskiego y Januszpolskiego, między ich mościami danego, zeznał, który list przed nami, o tym szyrzey pisany, położywszy y jego ustnym zeznaniem swoim ztwierdziwszy, y na wszystkie kondycye, w nim napisane, pozwoiliwszy, prosił, aby ten list był czytany y do xiąg wpisany, który był czytany y w te słowa iest napisany. Przez pośrzodek pańów przyjaciółów, niżeymianowanych y superarbitra iego mości pana Hawryła Goskiego, chorążego kijowskiego, z obudwuch stron na to wysadzonych, między iaśnie oświeconym xiążęciem jego mością Januszem Ostrogskim, kasztellanem krakowskim, włodzimierskim, białocerkiewskim, kaniewskim, czerkaskim, bohuslawskim, perejasławskim starostą, z iedney, a wielmożnym jego mością panem Frydrychem Tyskiewiczem z Łohoyska, woiewodzie beresteckim, z drugiey strony, stało się pewne postanowienie y decyzya w ten sposób: Jż ich moście strony wyszmianowane, mając prawne zaciągi o grunta y krzywdy niżeymianowane, a naprzod jego mość pan Tyszkiewicz instytuował był sprawę criminaliter xiążęcia jego mości pana krakowskiego o najazd na grunt y grodek, nazwany siedliszcze Jurjowki, naprzod w grodzie kijowskim protestacye poczyniwszy, a potym y do szkrućenii mu przyszło, tak przeciwko xiążęciu jego mości, iako y naprzeciwno sługom xiążęcia jego mości, czyniąc ich pomocnikami, a za tym y o same główne sprawę appellacye się wytoczyli na trybunał. Także drugą protestacyę kryminalną o najazd na Machnowke, o pożohi, zabicie, y zranienie. Jest e konwerso także y od

sług xiążenia jego mości, tymże sposobem skrutenie się wyprawowali w grodzie winnickim względem niewinności swoich; ktore to sprawy per varias instantias na trybunał były limitowane. Także znowu tenże jego mość pan Tyszkiewicz instytuował też sprawy tak o gwałtowne wybicie z gruntow, do Machnowki należących, iako y o posadzenie miasteczka, nazwanego Nowy Pykow także przysiołków, do niego należących, a potym y o grabieży różne y o zbiegłe poddane, iako o tym te wszystkie sprawy, appellacye y zaciągi prawne w sobie szyrzey obmawiaią; tak że też e konwerso, z powodztwa xiążenia jego mości, iakiekolwiek sprawy prawne instytuowane byli, tedy, iako w przeszłym roku, tysięcznym sześćsetnym trzynastym, po skonczeniu woiewodztwa Braclawskiego, na konserwatach kijowskich y wołyńskich, ich moście strony wyzmianowane udali się byli w kompromisy za powodem ich mościów panów wielu przyjaciółów, przypuściwszy sie na jego mości xiądza Krzystofa Kazimirskiego z Biberstana, biskupa kijowskiego y xiążenia jego mości Jurija Czartoryiskiego, ktore to ich moście, panowie przyjaciele mianowane, na czas pewny, w tym kompomissie mianowany, obadwa nie stanowili się, tylko ieden z ich mościów, jego mość xiądz biskup kijowski, ktory, wyiechawszy na te różnice, przypatrzywszy się gruntowi, prawom y świadectwom z obuch stron przysłuchawszy, iż kollegi swego, xiążenia iego mości Czartoryiskiego, przy sobie nie miał, nie ważył się żadney decyzji, tak o grunt, iako y o kryminał, tak iako y o insze krzywdy czynić; ale to odłożył na inszy czas, na ktory by ich moście obiedwie strony lub tych że panów przyjaciół y superarbitra, lub też y inszych na tę sprawę deputowali y wysadzili; tedy ich moście obiedwie strony, iako xiąże jego mość pan krakowski, tak y jego mość pan Tyszkiewicz, przychylaiąc się do tego kompomissu wyszmianowanego, ni w czym iego nie naruszaiąc, y owszem, approbuiąc we wszystkim, a iż tych że ich mościów panów przyjaciół, w tym kompomissie mianowanych, oboia strona za doległościami y trudnościami przez tak długi czas znowu zwiesć nie mogli, tedy, naznaczywszy sobie czas pewny, zgodzili się na inszych ich mościów panów przyjaciół do us-

pokoienia różnic i krzywd wyżmianowanych, y w kompromissie szerzej opisanych; a mianowicie: xiąże jego mość pan krakowski z swojej strony deputował y wysadził urodzonych ich mościów: pana Szczęsnego Gorewskiego, Bazalijskiego y jego mości pana Woyciecha Domaniwskiego, Krasnopolskiego starostów, a jego mość pan Tyszkiewicz z swojej strony także urodzonych ich mościów: pana Jerzego Zawirskiego, jego mości pana Jana Skuickiego do tej sprawy niżeymianowanej deputował y wysadził, dając im ich mościom obojha strona tym osobom wyżey mianowanym zupełną moc, co by kolwiek ieno oni rozsądkiem swoim wynaleźli, tak strony kryminalów y różnic wszelakich w gruntach y krzywdach, tedy to mocnie y nienaruszenie wiecznemi czasy trzymać, a jeśli by też te ich mości panowie przyjaciele, z obydwuch stron wysadzeni, nie zgodzili się w czym, tedy ichmość obojha strona zaraz tegoż czasu obrali sobie jego mości pana Gabryela Goskiego, chorążego kijowskiego, za superarbitra doskonałego, że cokolwiek by ieno swoją decyzją nakazał, na tym przestawiając y strzymać; czego y jego mość pan superarbitr podiwszy się wespoł z panami przyjaciół ich mościami wysadzonemi, dnia dzisiejszego, niżey na dacie mianowanego, na grunt y na różnicę wyiechawszy, przysłuchawszy się dowodom prawnym y świadkom z obydwuch stron, zkądby mieli zacząć granice; a iż początek wszystkich zaciągów tak prawnych, iako y nieprawnych ni skąd inąd się wszczął, iedno o grunta, ktore byli z obydwuch stron nieograniczone, tedy, chcąc najpierw granice uczynić, wyiechali na grunt, na pewne uroczysko Chworosni Rug nazwany, gdzie gościniec idzie wielki, ktory zowią Czarnym Szlachem, tymże są usypane kopce dwańście: ieden Pikowski y Hliński, a drugi Hulewiecki y Czerepaszynski, ktore graniczą grunta xiążęcia jego mości pana krakowskiego od Pikowa y Hlińska z gruntami jego mości pana Walentego Kalinowskiego, Kamienieckiego, Braślawskiego starosty, Hulewickimi y Czerepaszynskimi, do ktorych to kopców przyszła ściana gruntów jego mości pana Tyszkiewiczowych, Berdyczowskich y Machnowskich; tamże, uczyniwszy decyzją, ich moście panowie przyjaciele wyszmianowane, ktore

jego mość pan superarbiter dekretem swoim approbował, upatrzawszy słusność, że nizekąd inąd, ieno od tych kopców dwoch narożnych, wyszmianowanych, do których ściana gruntów jego mości pana Tyszkiewiczowa przyszła, za pomocą Bożą, a za zgodą, jego mość pan superarbiter prowadził granice tym gościńcem wielkim y Szlachem Czarnym, od tych dwoch kopców narożnych zaczowszy granice, tamże trzeci kopiec Berdyczowski y Machnowski, przeciw im z drugiey strony drogi usypać kazał, wziowszy od wschodu słońca, na zapad idąc, y tymże gościńcem Czarnym Szlachem prowadząc, na którym po lewey ręce, tuż u drogi, leży mogiła Ostrzyca, a daley zaś, po teyże lewey ręce, mogiłki nazwane Gruszki, a po obudwuch stronach tego gościńca Czarnego Szlachu kopce sypiąc, puszczaiąc po lewey ręce grunta od Pikowa a do Hlińska y sioł, do nich należących, a po prawey ręce grunta do Berdyczowa y Machnowki, także y sioł do nich należących, y także idąc tym Czarnym Szlachem, gościńcem, po obu stron drogi kopce sypiąc, przyszłiśmy aż do wierzchu błota Gniłego Piatu, który się poczyna od Czarnego Szlachu, gdzie na wierzchu tego błota iest krynica, którą zowią Carską, do tego krąg dąbrowy, którą zowią Storożowym Rogiem, gdzie przyszła pięta gruntu Januszpolskiego własnego xiężenia jego mości pana Krakowskiego, y tam iuż uczynili trzy kopce: ieden Pikowski, drugi Berdyczowski, a trzeci Januszpolski, y tam granica stanęła, a potem niżej tym błotem, nazwanym Gniłym Piatem, nadał idący, na pułnoc, a trzymaiąc grunta xiężenia jego mości pana Krakowskiego, y wszystkie po lewey ręce tego Piatu puszczaiąc, a grunta jego mości pana Tyszkiewiczowe także wszystkie po prawey ręce tegoż Piatu puszczaiąc, do Berdyczowa należące, zachowuiąc wcale z obu stron: groble, młyny, obiema stronami także, gdzieby byli gotowe, iako y te, ktoreby z obu stron sypać chcieli y młyny budować, pozwalaiąc ieden drugiemu brzegów swoich, iednakże ieden drugiemu grobel y młynów dla przekazy (sic). A gdy iuż granice staneli swoim trybem, tedy jego mość pan Tyszkiewicz spraw wszystkich, ktore był zaczął prawnie, tak kryminalne, jako y o wybicie z spokojnego dzierżenia gruntow, iako y o grabieży różne,

odstępuje y wolnym xiążęcia jego mości czyni wiecznemi czasy, także też, e kontra, y xiąże jego mość pan Krakowski swoich spraw wszelakich, tak tych, które był zaczął prawnie, iako y to, co jego mość pan Tyszkiewicz poczynił był protestacye kryminalne na xiążęcia jego mości pana Krakowskiego, iż się przez rozsądek ich mościów panów przyiaciół y jego mości pana superarbitra uspokoiło, tedy też xiąże jego mość pan Krakowski nie może mieć rekursyj żadnej do prawa, ratione penam talionis na jego mości panu Tyszkiewiczzu zyskować, ale przez tę zgodę panów przyiaciół y jego mości pana superarbitra wszystko umarza y czasy wiecznemi milczenie zachowuie y z tego kwituie y wolnym czyni jego mości pana Tyszkiewicza wiecznemi czasy; to iednak tenże jego mość pan superarbitr za zgodą zobopolną stron waruie y decyduje, aby obiedwie strony zobopolnie ieden drugiemu sprawiedliwość ukrzywdzonym z sług y poddanych swoich czynili, a kto się pokaże winien, zaraz exekucye odprawowali sine dilationibus, a iż też w tych różnicach nierozgraniczonych xiąże jego mość, pan Krakowski, poczoł był sadzić miasteczko, które nazwano było Nowym Pikowem, także y przysiółków dwa: Woinińce y Stryłczynskiego Wolice, które to miasteczko z temi mianowanemi przysiółki iuż y przez rozgraniczenie odeszli y zostali się na gruncie jego mości pana Tyszkiewiczowym, tedy jego mość pan superarbitr, za zgodą zobopolną nakazuie, aby jego mość pan Tyszkiewicz nie bronił xiążęciu jego mości panu krakowskiemu poddanych tych, które byli w tym Pikowie Nowym y przysiółkach osiedli, znieść ze wszystkim budowaniem na swój grunt, naydaley od daty tego granicznego listu za niedziel sześć, y wszystkie mąietności ich nie mają być bronione im, a xiąże jegomosc, pan krakowski, teraz zaraz jego mości panu Tyszkiewiczowi gruntów tych, według ograniczenia, ustępuje y do spokojnego dzierżenia podaie, y to waruie na strone xiążęcia jego mości, iż zasiewki teraznieysze poddanych tych, które, gdy da Pan Bóg doczekać, do zbierania, y pszczoł w pasiekach poddanych xiążęcia jego mości, na tym gruncie teraz będących, aby to spokojnie y bez szkody sobie zebrali y z gruntu jego mości pana Tyszkiewiczowego znieśli, a czas pewny do zbierania tego wszystkiego

nie ma być dalszy, tylko do świętej Pokrowy, ruskiego święta, które ma być w roku terazniejszym, tysiąc sześćset czternastym, a iż też do gruntu Januszpolskiego po prawey stronie błota Piātu, na tym gruncie, który się dostał granicami jego mości panu Tyszkiewiczowi, sługa xiążęcia jego mości pana krakowskiego, Andreasz Tatarin, posiał ozimine y iarzyne, tedy, za zgodą spólną obu stron, jego mość pan superarbiter te zboże temu Andreaszowi zebrać przysądza, kiedy ten czas będzie. Y to też jego mość pan superarbiter, także za spólną zgodą, decyduje, iż, ieśliby który poddany tam był w Pikowcu, o które jego moście pan Tyszkiewicz pozwał, a choćby też y nie pozywał, y pokazaliby się jego mości własnymi, tedy tam ma się zostać w Nowym Pikowie ze wszystko majątnością swoją przy iego mości panu Tyszkiewiczuz; także też za spólną zgodą jego mość pan superarbiter y to waruie, aby jego mość z obu stron poddanych zbiegłych, które się pokażą w majątnościach naszych, tak xiążęcia jego mości, jako y jego mości pana Tyszkiewiczowych, mają sobie wydawać, ze wszystkimi majątnościami ich; które to decyzyie, za zgodą spólną stron, ich mościów panów przyaciół, jego mość pan superarbiter approbował, ażeby się we wszystkich, iako y w części ktorey kolwiek kondycyi dosyć stało, tedy jego mość superarbiter z ich mościami pany przyacióły wyźmianowanemi, na to wysadzonemi, wkładaią zakładu pięć tysięcy złotych polskich. Ktore to postanowienie y decyzye ich mościów panów przyaciół, jego mość pana superarbitera, ich mość oboia strona, dla ztwardzenia lepszego xiáže jego mość pan krakowski do akt grodzkich albo ziemskich, Łuckich albo Włodzimirskich, a jego mość pan Tyszkiewicz do act grodzkich albo ziemskich Kijowskich albo Winnickich przyznać y stwierdzić, niżeli wyidzie niedziel dwanaście; ktore przyznanie kaźdey stronie będzie wolno, wyiowszy z xiąg, do swojego własnego woiewodztwa przeniesić y do akt ziemskich albo grodzkich kazać wpisać; co ma być tak ważno, iakoby też koźdy z ich mościów w swoim własnym powiecie, w którym te majątności leżą, przyznawał; dla lepszey wiary y twardości stwierdzenia tego postanowienia y rozsądku, jego pan superarbiter ten list ręką swoją własną podpisał, pieczęć przycisnął, także

też ich mości panowie przyjaciele, na to z obudwu stron wysadzone, pieczęci swoje przycisneli y rękoma własnymi podpisali. Działo się na wierzchu Gniłego Piata, na rogu dąbrowy, ktore zowią Storożowym Rogiem, przy Carskiej Krynicy na Czarnym Szlachu, roku tysiąc sześćsetnego czternastego, miesiąca Maja czternastego dnia. U tego listu granicznego pieczęci przyciśnionych pięć, a podpis rąk temi słowy: Gabryel Goski, chorąży kijowski, ręką swoją. Szczęsny Gorowski, ręką swoją. Wojciech Domaniowski, manu propria. Jerzy Zawierski ręką swoją. Jan Sienicki ręką swoją. Ktore zeznanie iego mości pana Frydrycha Tyczkiewicza y ten zobopolny zgodny list graniczny ich mościów obudwuch stron my, urząd, do wiadomości swoiey przyiowski, do xiąg srpaw sądowych grodzkich winnickich zapisać kazał, z ktorych y ten wypis pod naszymi pieczęciami iest wydany. Pisan w Winnicy. U tego wypisu pieczęci urzędowych przyciśnionych dwie, a podpis ręki pisarza grodzkiego, winnickiego w te słowa: Hryhoryi Baybuza, pisarz. Ktore że to wypis grodzki winnicki, za prozbą rzezonego pana Ławryna Staruchi, wszystek, słowo w słowo, do xiąg ziemskich kijowskich iest wpisany. Которое жъ то розьграничено, за поданьемъ и прозбюю вишьменованьного его милости подаючого, а за моимъ, урадовымъ, принятиемъ, до книгъ внешнихъ естъ въписано.

Книга городская, Овруцкая, записовая и поточная, 1720 года, № 3226. Листъ 432.

~~~~~  
**XLIII.**

Люстрація староствъ Кіевскаго воеводства 1616 г. Февраль и Мартъ

**Woiewodztwo Kiowskie**

Działo się w Niechoroszy, w poniedziałek przed św Macieiem apostołem, roku 1616.

Niechoroszcza Miasteczko. Miasteczka tego possessorem ićmć pan Frydrych Tyszkiewicz, w tym miasteczku domow osiadłych



180, a kozaków, którzy niechęcią byź pod posłuszeństwem zamkowem, iest domow 24, krom hultaiow, którzy się przy nich bawią. Wszyscy ci pożytków żadnych nie czynią, względem slobody, ktorey im pozwolono od roku 1617 do lat pewnych, ktore ieszcze nie expirowały, procz zażyneków, obżyneków, obkosków. Stawy dwa nie spustne, w ktorych wolno miasteczku łowić, względem czego dają z dymu po groszy 8 możnieysi, ubożsi po groszy 4, ale to do arędy należy. Młynów dwa: ieden o iednym kamieniu pod miasteczkiem, a drugi o dwoch y stępy dwie na miejscu rzeczonym. Pustosze, te do arędy należą, procz trzeciej miary młynarskiej. Folwark ieden niewielki, do ktorego ż roboty żadney niemasz, procz zażyneków, obżyneków, zakosków, obkosków, a przytym tłoki zwyczajne przy pańskiej strawie, dla czego się też nie szacują. Arenda miasteczka tego, do ktorey należą młyny, także pieniądze rybne, myta, browar, czyni na rok złotych 400, ale iż myto to nie iest uprzywilejowane, tedy my go też nie przyjmujemy; ktore, iako powiadał arędarz, może uczynić na rok złotych 15. Jednak my kładziemy złotych 10, aby krzywdy nie było; co excludowawszy, uczyni na rok 390 złotych.

Kryłowska Wieś. Ta wieś należy do Niechoroszczy; iest w niej ludzi pociągłych 8; robią dwa dni w lecie, a dzień w zimie w tydzień, krom tłok, czynszu nie dają pieniężnego, ani inszych żadnych podatków.

Słobodnych iest 20, którzy nie nie powinni, tylko w lecie robić zażyunki, obżyunki, zakoski, obkoski, także tłoką o pańskiej strawie pomagać, a to względem slobody, ktorey im pozwolono od roku 1617, do lat pewnych, ktore ieszcze nie expirowały.

Stawek ieden niewielki, ten się na wychowanie defalkuje; młyn o iednym kamieniu y stępy, ale te do arendy Niechoroskiej należą, prócz trzeciej miary młynarskiej.

Folwark ieden niewielki, ktorego iż krestencya niewielka, tedy się na wychowanie czeladzi zamkowej defalkuje.

Summa procentu dzierżawy tej 390 złotych Jednakże, bacząc desolacją, nie małą, zameczku w miasteczku tym, tedy, wkładając to

na imię pana dzierżawcę, aby go na każdy rok poprawywał, defalkniemy na to złotych 100, od czego kwarta iść niema, ktorey przyszło by złotych 70, gdyż inaczej za niedługo zameczek ten do końca spustoszeć by musiał, którego iż dawno possessor, dobr króla jego mości zażywaiąc, słusznie miał być poprawować, do takowey go, iakośmy widzieli, nie przywodząc desolacyi. Także na urzędnika y na czeladź zamkową do tego folwarku, który się nie kładzie, defalknie się ieszcze złotych 250. Przychodzi od tego kwarty złotych 80.

~~~~~  
Działo się w Żytomirzu, 24 Lutego, 1616 roku.

Starostwo Żytomirskie. Starostwa tego possessorem O. X. Alexander z Ostroga Zasławski, wojewoda Braclawski, starosta Żytomirski.

Żytomirz Miasteczko. W tym mieście poddanych iest 210; robot nie odprawuią żadnych, procz tłok przy pańskiey strawie dzień ieden, iednak do roku siano kosić powinni.

Czynsze daią różne: tych, co daią po złotych 2 iest 100; tych, co po złotemu 1, groszy 15, iest ich 50; tych, co po złotemu 1, iest 30; tych, co po groszy 15, iest 30; co skomputowawszy, uczyni złotych 370.

Osyb także różnie daią wedle maiętności, ktorey dostaie się: żyta miarek 100, każda po groszy 12, co skomputowawszy, uczyni złotych 114, groszy 20.

Do tego daią kolendy po groszy 1, a włoczebnego na wielkanoc także po groszu 1, ale to podstarościemu należy.

Jnszych podatków ni powinności nie oddaią, prócz tego, że groble iedne pod zamkiem, a drugą pod miastem oprawiać powinni.

Boiarów iest 9, którzy nic nie daią, procz miodu, którego dostaje się wiader 20, każde po złotych 2, uczyni złotych 40. A przytym posługę wszelką zamkową odprawować powinni.

Strzelców 8, którzy względem posługi nic nie daią.

Kozaków, którzy nie chcą bydź pod posłuszeństwem zamkowym, iest 16.

Summa prowentu miasteczka tego złotych 474 groszy 10.

Wsi do starostwa tego należące:

Hażyńcze. W tej wsi chłopów pociężnych 20, robią w zimie dzień ieden, a w lecie dwa w tydzień. Czynszu pieniężnego dają po złotemu 1, uczyni złotych 20. Summa prowentu tej wsi złotych 20.

Baraszowka. W tej wsi pociągłych 12; robią dzień zimie, a dwa w lecie w tydzień.

Czynszu dają pieniężnego po złoty 1, uczyni złotych 12.

Inszych podatków ni powinności nie odprawiają żadnych. Suma prowentu tej wsi złotych 12.

Staniszewka. Ta wieś należy do arędy Żytomirskiej, iest w niej poddanych 40; robią dzień w zimie, a dwa w lecie w tydzień. Czynszu pieniężnego dają po złotemu 1; uczyni złotych 40. Inszych podatków i powinności nie dają żadnych. Summa prowentu tej wsi złotych 40; ale się to w aręde wtrąca.

Piszczewo. W tej pociągłych 6; robią dzień w zimie, a dwa w lecie w tydzień. Czynszu dają pieniężnego po złotemu 1; uczyni złotych 6. Summa prowentu tej wsi złotych 6.

Arenda. Do tej arendy należą młyny wszystkie starostwa tego procz trzeciej miary młynarskiej, także myto mostowe y grobelne, browary y karczmy, tak w mieście iako y po wsiach y wieś Staniszewka.

Młyny starostwa tego: Pod zamkiem na rzece Kamienicy, w których kamieni mącznych dwa y stępy trzecie. Na rzece Teterwi pod miastem, w którym koł mącznych 3, stępy czwarte. We wsi Staniszwce na teyże rzece Teterwi, w którym kamieni mącznych trzy, a stępy czwarte. W Hazincach o iednym kamieniu, ale ten nie zawsze miele. Ktore y z karczmami y z mytem czynią per arendam na rok złotych 1400. Summa prowentu starostwa tego złotych 1917, groszy 20. Wytrąciwszy na urząd podstarościę, czeladź zamkową, więc na straż, ołowy, strzelby y na poprawę zamku, także y na kapłana do kościoła złotych 900. Zostaie złotych 1017, groszy 20. Przychodzi kwarty od tegoż złotych 202, groszy 16.

Weresy. Tey wsi possessorami: szlachetny Jan Chalczynoski y Daniel Wyszpolski, na co przywileju oryginalnego nie pokazali z tey przyczyny, że go, iako pewiadaia, w Kiowie w księgach maia, tylko mandaty krola Zygmunta pierwszego do pana starosty Zytomirskiego, że ich niezwyczajnymi onerami angaryzował, to iest, iż z nich dzieściny brano, do robot y młynow naprawowania przymuszano, czego byli według praw, ktore się mienia, czynić nie powinni, z ktorych to mandatów znaczy się, iż te dobra służbą woienną onerowane, którą oni, iako powiadaia, odprawuia y odprawować chcą y będą powinni, gdyż wątpliwości żadney nie masz, iż te dobra są własne iego krolewskiej mości do starostwa Zytomirskiego, y onym nie inszym sposobem, tylko, aby służyli z tego przy panu staroście Zytomirskim, na ten czas będącym, dane; zaczym przy possessyach swoich, salvis debitis oneribus, zostawiaia.

Waczkow sloboda. Ta wieś na gruncie Zytomirskim niedawno osiadła; iest w niey osiadłych trzech; posesorem tey szlachetny Jan Wityński, za daniną imć pana starosty Zytomirskiego terazniejszego, względem czego, gdy slobodę wysiedzi, służbę woienną ruwno z drugimi odprawować będzie powinien.

Działo się w Owruczym, die 29 Lutego.

Starostwo Owruckie. Tego starostwa był possessorem S. P. O. xiąże Michał Korybut, ktory świeżo teraz umarł. Po ktorego śmierci urodzony Jakub Lasko, podstarości, Adam Lasko, pisarz Zytomirski, zawiaduiąc tym starostwem w niebytności pana starosty nowego, lustracyey nie zbraniiali, a teraz ieszcze nie masz wiadomości kto iest starostą, abo będzie.

Miasto Owrucz. W tym mieście domów osiadłych 300; czynszu ani podatków nie daia, żadnych, procz podymnego, którego daia z domu po groszy 1¹/₂, ale to na straż do bram mieyskich obracaia. Na szarwarki iednak, to iest na oprawienie grobel y młynów, także do żniwa y do koszenia po razę w rok powinni; rzemiesnicy, ktorych iest po części, ci nie powinni, ale to robotami swojemi na zamkową potrzebę nadgradzaia.

Międzyrzecz miasteczko — słoboda. To miasteczko od lat pułtora osiadło. Jest w nim osiadłości 100. Podatków, powinności nie dają żadnych, względem slobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych.

Młyn ieden o dwóch kamieni y stępy, ktore dopiero roku tego zbudowane, zazcym ieszcze pożytkow nie czynił żadnych, iednak w drugim roku może uczynić na rok złotych 50. — Karczmy ni myta nie masz żadnego.

Ostrowek wieś, do starostwa tegoż należąca. W tey wsi pociągłych 17. Robią dwa dni w tydzień, czynszu pieniężnego nie dają; owsa dają po puł miarki — valoris groszy 15, czyni złotych 6. Kapłonów po dwa, ale te podstarościemu na wychowanie. Folwarczek ieden, ktorego iż krescencya nie wielka, tedy się nie kładzie. — Summa prowentu starostwa tego złotych 2021; a wytrąciwszy jurgielta złotych 300; ktory na tym starostwie, za osobnym jego mości przywilejem, ma pan Myszka, komornik J. K. mości, od czego kwarta isć niema, więc też y na urząd podstarościego, na prochy, na ołowy y strzelby y poprawę zamku, ktorey pilnie potrzebuie, na straż, na szpiegi złotych 700, zostaię złotych 1021. Przychodzi od tego kwarty złotych 214, groszy 6.

Starostwo Białoczerkiewskie.

Tegoż lustracya była roku 1616, dnia 29 Februarii.

Naprzód, gdyśmy do lustrowania starostwa Białoczerkiewskiego przystępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsędek ziemie Kijowskiej, imieniem J. W. xięcia jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego, starosty Białoczerkiewskiego, przed nami opowiedział, że to starostwo, iako y inne wszystkie, w tym wojewodztwie Kijowskim leżące, iako od nieprzyjaciela krzyża św. Tatarzyna przez ustawiczne inkursye, tak od ludzi swowolnych kozakow, ktorzy gwałtownie a upornie wiele pożytkow, na starostę zdawną przynależących poodeymowali, y sobie przywłaczyli, a niemniej też y od żołnierza kwar-

cianego, iako y Moskiewskiego y inszego swawolnego, iest spustoszone. Zaczym ledwie cześć czwarta prowentów, z tego starostwa przychodzących, xięcia jegomości dochodzą.

Białacerkiew Miasto. W tym miescie domów mieyskich posłusznych 300, z których podatków nie dają żadnych, procz służby woienney, którą każdy z nich konno, z orężem, przy panu staroście swoim albo namiesniku iego odprawować powinien. Kozackich domów, którzy nie chcą być pod posłuszenstwem, iest 300 y co więcey.

Inszych pożytkow miasto to nie czyni procz arendy, do ktorey należą młyny, procz trzeciey miary młynarskiey, gorzałka, myta y kunicze z pasiek Lisianskich. Co wszystko przez arendę czyni na rok złotych 1262 y groszy 15.

Należała też przed tym do tey arendy karczma, to iest warzenie, szynkowanie piw y miodów w miescie, ale iż się to miastu za krzywdę zdało, poki to w arendzie było, tedy oświecone xiąże jegomość krakowski, Białocerkieski starosta, wyiawszy to z arendy, samym mieszczanom warzenia y szynkowania piw także y miodów pozwolił, względem czego daie mu miasto wszystkiey arendy złotych 500.

Summa prowentu miasta tego złotych 1762, groszy 15.

Wsi y slobody do starostwa tego należące:

Tabor Miasteczko. To miasteczko osiadło tego roku nad rzeką Rastwicą, na gruncie Białocerkieskim; iest w nim domów mieyskich posłusznych № 50, powinności nie dają żadnych względem slobody, którey im pozwolono do lat 15; iednak po wyściu slobody też powinności, iako mieszczanie Białocerkiesey oddawać będą powinni.

Pietuchy wieś. W tey wsi osiadłych iest 15, którzy niedziel dwie w rok kosić powinni, daley nic. Czynszu pieniężnego, którzy różnie dają, dostae się go na rok № zł. 17. Owsa wszyscy dają po ćwierci każdy, czyni po groszy № 15; uczyni złotych 3 groszy 5. Kapłonów po iednemu, ale się na wychowanie podstarościemu kładnie. Summa prowentu wsi tey złotych 20, groszy 15. Folwarku żadnego nie masz, procz jednego futuro na Kamienicy rzece, który iż swym kosztem i bydłem pan podstarości odrabia, gdyż poddanych w starost-

wie tym robotnych nie masz, nic się też nie kładzie.

Trylessy Miasteczko. To miasteczko na gruncie Białocerkieskim od lat 16 iest osadzone na rzece Kamienicy; iest w nim domów miejskich posłusznych 170, kozackich domów 30.

'Robot ni powinności poddani nie odbywają żadnych względem slobody, ktorey nie wysiedzieli jeszcze, a do tego iż w tym czasie pięćkróć te miasteczko przez inkursyą tatarską z gruntu spustoszone; po którym^ś spustoszeniu pozwolono im znowu slobody do lat 20, gdyż inaczey nie mogli być zatrzymani; ktorey wolności dopiero lat dwie expirowało. Służbę iednak woienną konno przy panu staroście Białocerkieskim albo namiesniku iego służą, iako oni sami i urząd zamku Białocerkieskiego o tym sprawę daje. Inszycb pożytków miasteczko nie czyni, procz arendy młynów, oprocz trzeciej miary młynarskiej i gorzałnicy, co czyni przez arendę na rok zł. 300.

Summa prowentu miasteczka tego złotych № 300.

Wsi albo slobody do miasteczka tego należące:

Zubary. Tę wieś roku przeszłego Tatarowie spalili; iest w niey na ten czas osiadłych 20; podatków ni powinności nie oddają żadnych względem slobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych.

Kozinki. Ta wieś także roku przeszłego od Tatarów spalona, iest w niey na ten czas ludzi osiadłych 15; podatków ni powinności nie dają żadnych względem slobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych.

Połowiecka. Ta wieś także roku przeszłego przez Tatary spustoszona, wniwec spalona; iest w niey na ten czas ludzi osiadłych 15; powinności ni podatków nie dają żadnych względem slobody, ktorey im pozwolono także do lat pewnych.

Staw sioło. Ta wieś także roku przeszłego przez Tatary spalona y iest w niey natenczas osiadłych 16; powinności ani podatków nie dają żadnych względem slobody, ktorey pozwolono także do lat pewnych.

Summa prowentu starostwa tego wszystkiego złotych 2062, gr. 15. A wytrąciwszy na urząd podstarościego tak w Białey Cerkwi, iako

y w Trelessach, na czeladź zamkową, gdyż folwarku w tym starostwie żadnego nie masz, więc na szpiegy, ołowy, straż, prochy, bez których starostwo to, iako Ukrainne, być nie może, złotych 662 y groszy 15; zostaje złotych 1400. Przychodu tworzy od tego złotych 280.

Wsi Boiarskie do starostwa tego należące:

Nowosielicza. Tych dobr possessorami szlachetni Malewiczowie, boiarrowie zamku Białocerkiewskiego, na którą pokazali prawo wieczne od ś. p. krola Augusta, de data w Wilnie, w roku 1555, ieszcze przed unią przodkom ich dane; którą daninę potym tak ś. p. krol Stefan w roku 1578, iako y dzisieyszy krol iegomość pan nasz, w Warszawie na seymie walnym, roku 1608, konfirmował, względem czego służbę woiczną przy panu staroście Białocerkieskim albo namiesniku jego odprawować powinni, czemu że dosyć czynią, iako sami y urząd zamkowy przyznawa, prawo ich dobre, lustracyi nie podległe.

Taraszcza uroczysko. Tego possessorami szlachetni Liesiewiczowie, boiarrowie zamku Białocerkieskiego z przywilejem krola imei dzisiejszego, de data w Warszawie na seymie walnym, w roku 1611, względem czego służbę woiczną przy panu staroście Białocerkieskim albo namiesniku jego odprawować powinni, czemu iż dosyć czynią, przy prawie swym y possessyi zachowują się.

Skorulino (Korowińce). Tego possessorem szlachetni: Tychno Hrehorowicz Buyczym, Iwan, Ławryn i Hrehory Żachowi synowie Kierzanowscy prawem wiecznym od ś. p. krola iegomości Żygmunta Augusta, de data w Wilnie, roku 1555 przed unią, przodkom ich danem. Co potym krol iegomość dzisieyszy, de data w Warszawie na seymie walnym, w roku 1613, konfirmował, względem czego, iako sami y urząd zamkowy przyznawa, posługi do zamku Białocerkieskiego odprawują y odprawować, według przywileju, powinni; prawo dobre, lustracyi niepodległe.

Stewiszca Uroczysko. To uroczysko przy rzece Rosi, ktorego possessorami szlachetni: Jakob i Sebestyan Libochańscy prawem dożywotnim, za ustąpieniem prawa przez oycę swego na osoby swoje, za konsensem krola iegomości dzisiejszego, de data w Warszawie, na

seymie walnym, w roku 1611. Który konsens autentyczny przed nami produkowali, względem czego służbę wojenną, iako y sami y urząd zamku przyznawa, z panem starostą Białocerkieskim albo namiesnikiem jego odprawiają y wedle przywileju odprawować powinni; prawo dobre, lustracyi nie podległe.

Futor na Kamienicy. Tego possessorem szlachetny Mikołaj Mazepa Koledyński prawem wiecznym, od ś. p. krola Augusta, w roku 1577, sobie i potomstwu swemu danym, względem czego służbę ziemską wojenną, potem iako inni ziemianie powiatu Kijowskiego służą, odprawować powinien, także y teraz odprawia; które prawo, acz iest nowe po unyi y wedle prawa zostać by się nie mogło, ale iż się tą służbą, którą odprawia, wspiera, przy possessyi swey do łaski J. K. mości y seymowej zachowuje się; tenże pokazał potwierdzenie S. P. krola Stefana, de data we Lwowie, roku 1578, na list S. P. pana Fryderyka Chlebowicza Prońskiego, wojewody Kijowskiego, który mu był dał na sieliszcze na teyże rzecz Rosi, iako ta confirmacya szerszej ma w sobie, względem czego iż służbę wojenną konną przy panu staroście Białocerkieskim i namiesniku jego, iako on sam y urząd zamkowy przyznawa, odprawia y odprawować powinien, tedy znajdujemy prawo dobre, lustracyi nie podległe.

Delacye Starostwa tego. Przy tymże lustrowaniu tego starostwa Białocerkieskiego, gdy było czytanie przywileju Białocerkieskiego, pomieniona majątność xięcia jegomości dziedziczna, miasto Olszanka, y drugie miasto Rokitna, granice z gruntem Białocerkieskim nad rzeką Uzien mającą, także y las Bołkun, gdzie, ozwawszy się, wzwyż pomieniony pan podsędek Kijowski, imieniem tegoż xięcia jegomości Janusza Ostrońskiego, kasztelana Krakowskiego, opowiadanie takie przed nami uczynił: iż te dobra pod lustracyą podlegać nie mogą, gdyż są własne jegomości xięcia dziedziczne, na które acz xiąże jego mość ma prawo dosyć warowne y niewątpliwe, ale, według prawa, onego pokazywać nie powinien y prosił nas imieniem xięcia jegomości, abyśmy, czyniąc dosyć prawu pospolitemu, lustracyi dóbr tych Olszanki y Rokitney y części lasa Bołkuna, do Rokitney należącego, xięciu

iegomości prawem dziedzicznym służących, zaniechali, iakoż my, bacząc rzecz słuszną, i nie będąc w niwczym prawu pospolitemu przeciwni, tych dóbr xięcia iegomości wzwyżmianowanych, Olszanki y Rokitney y części lasu Bołkuna, dziedzicznych, iako lustracyi nie podległych, zaniechaliśmy.

Także przy lustrowaniu tegoż starostwa Białocerkieskiego, świadczył się pan Jan Letkoski, sługa iegomości pana Teodora Proskury-Suszczanskiego, pisarza ziemskiego Kijowskiego, na xięcia iegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakoskiego, starostę Białocerkieskiego, y mieszczan Białocerkieskich, o zabranie gruntow iego dziedzicznych Kornieńskich y osadzenie na tym gruncie slobody nowej pod Pietuchamy. A przytym szlachetny Jan Korczański, sługa wysoce wielobnego iegomości xiędza Krzysztofa Kazimierskiego, biskupa Kijowskiego, imieniem kapituły kościoła Kijowskiego, przeciw wyżej rzezonemu protestacyowi takż J. W. xięcia iegomości Janusza Ostrogskiego, przez iegomości pana Piotra Złotowskiego, padsędk Kijowskiego, iako y przeciw protestacyi od iegomości Teodora Suszczanskiego Proskury, pisarza ziemskiego Kijowskiego przez sługę imć pana Jana Letkoskiego ucynionych, reprotestował się, iż ich mość z obuch stron reprotestowali się, mieniać być tak od xięcia iegomości, pana Krakowskiego, iżby sloboda teraz nowa pod Pietuchami miała być na gruncie J. X. mości Białocerkieskim, a od iegomości pana pisarza ziemskiego Kijowskiego mianowana, iakoby taż sloboda miała być osadzona na gruncie dobr iego Kornieńskich; a przy reprotestacji reprotestował się, iż ta sloboda czasu niedawnego iest osadzona na gruncie kościelnym Fastowskim, na własnych niwach miasta Fastowskiego, o czym zasły protestacye w grodzie Kijowskim; y prosił, aby ta jego protestacya była przyjęta, gdzie zaraz, ozwawszy się tenże iegomość pan padsędek Kijowski imieniem tak xięcia iegomości iako y mieszczan Białocerkieskich, reprotestacyę uczynił, iż xiąże iegomość cudzego sobie nie uzurpuie, y owszem, to co zdawna do Białocerkwi należało, tego mieszczanie Białocerkiescy y teraz zażywiają.

Także przy lustrowaniu tegoż starostwa Białocerkieskiego tenże

pan podsędek Kijowski, przychylając się do pierwszej protestacji, przez pana pisarza ziemskiego Kijowskiego w Korsuniu, imieniem xięcia jegomości pana Krakoskiego y mieszczan Białocerkieskich strony horodyszcza Lisianskiego uczynioney, świadczył się imieniem xięcia jegomości pana Krakowskiego y mieszczan Białocerkieskich, iż te horodyszcze, nazwane Lisianka, także y grunty, do tego horodyszcza należące, jako zdawna de Białocerkwi należały, tak y teraz należą; iako y mieszczanie Białocerkiescy, których do sześciudziesiąt na tym gruncie lisiańskim pasiekami stoją, do zamku Białocerkieskiego kunice po groszy 12 litewskich zawsze dawali y teraz dają. Także przy odprawowaniu lustracyi starostwa tego, stanowszy przed nami oczywiście mieszczanie Białocerkiewscy, pokazali przywilej krola jegomości dzisieyszego, de data w Warszawie na seymie walnym, roku 1593, na pewne uroczyszcza y sieliszcza, miastu temu służący, a mianowicie: rzeka Roś, nad którą miasto Białocerkiew leży, także rzeka Berezna albo Bereźnica, iako w przywileju (omylnie podobno) stoi, opowiadając się z tym, iż na uściu w Roś rzeki tej, Berezna nazwaney, sławney pamięci xiąże Janusz Zbaraski wojewoda Braclawski osadzał wieś, Berezna nazwaną, y nowe miasteczko, Antonow rzezczone, do ktorego Antonowa miasteczka y wsi Berezny posiągł gruntu Białocerkieskiego na pułtory mili, do samego Skwiru rzeki. Ciż mieszczanie pokazali i drugi przywilej od krola jegomości dzisieyszego, pana naszego, de data w Warszawie, na seymie walnym koronnym, roku 1615, na wolności od wszelkich podatków pospolitych i osobnych, stołowi krola jegomości należących, od poborów szosowego, na seymie uchwalonych, także od myt y ceł ziemnych y wodnych, iako przywilej szerzej w sobie ma, do lat 6. Ktore prawo dobre y, iako mieyscowi, temu niebezpieczeństwu podległemu, nie tylko na taki czas, ale y na wieki słusznieby od krola jegomości i rzeczy pospolitej miało być pozwolone, ponieważ nie ladaiaki odpor czynią nieprzyjacielowi do korony, za czestymi inkursyami Tatarskiemi, ktore bywaią; więc strażę polne, dzienne i nocne, od nich są naypewniejsze, ktore oni sami ustawnie kosztem wielkim y stratą braci swoyey, strażników

y samych siebie, odprawiają, na którą, iako powiadaia, expendia złotych dwanaście set.

Ciż mieszczanie Białocerkiewscy uczynili opowiadanie, iż oświeceni xiężęta ichmość Zbaraskie, wojewodzicowie Wołyńscy, gwałtem im odeymia grunty ich Białocerkieskie od Olszanice, wierzchu Krasney rzeki. Ciż znowu opowiadali się przeciwko ichmości xięstwu Zbaraskim, iż od maiećności ich, Włodarki nazwaney, odeymia gruntu y dąbrowy Białocerkieskiej y na własnych gruntach ich, zabieraiąc onych samych. Ktore podanie my, przyiawszy, tę atestacyą, przy pieczenciach, z podpisami rąk naszych, onym daliśmy.

Także przy odprawowaniu lustracji starostwa tego, stanowszy oczewiście szlachetni Jan i Mikołaj Skarzewscy, opowiadali się przed nami z prawem swym dziedzicznym na dobra, Manasteryszcze rzeczzone, na które i prawa swego gotowi byli pokazać, tylko oświadczaia się z tym, że ich tu dla niebezpieczeństwa nie chowają; które prawo ich, jeżeli takie, iako oni powiadaia, jest dobre, ponieważ z tego służbę wojenną z panem starostą Białocerkiewskim, albo namiesnikiem jego, jako oni sami i urząd zamkowy o tem sprawę daje, odprawiają i odprawować powinni, czemu iż dosyć czynia, przy possessji swej zachowują się.

Ciż panowie Skarzewscy pokazali prawo dożywotnie od króla jego mości dzisiejszego; pana naszego, na pustynią, rzeczoną rzeczka Bołhony z inszemi rzeczkami: Hohłujem y Kutłujem, aż do uścia w rzeke Roś, jako przywilej szerzej w sobie ma, de data w Warszawie, roku 1592, względem czego służbę ziemską wojenną, równo z inszemi obywatelami wojewodztwa Kijowskiego, służyć powinni, czemu iż dosyć czynia, prawo ich dobre, lystracji nie podległe.

Działo się w Lubeczu, die 4 Marca.

Starostwo Lubeczkie.

Starostwa tego possessorem J. p. Mikołaj Struś z Komorowa, Chmielnicki, Lubecki; Łoiowski, starosta.

Miasto Lubecz. W tym mieście domów iest 276; czynszów nie płacą żadnych procz poworotnego, a siana, które pieniędzmi także odkupią, y to różnie, wedle mayętności; co skomputowawszy, uczyni prowentowego na rok złotych 51. Siano uczyni na rok złotych 54.

Włość Lubecka.

Wieś Grabów. W tej wsi poddanych 10, którzy czynsze różnie dają, także y poworotne. Czyszw, skomputowawszy, dostanie się złotych 25, groszy 5. Poworotnego dostanie się złoty 1. Klikowszczyzny złotych 7, groszy 15, Miodu belców dostacie się 9, każdy po groszy 15, co uczyni złotych 15.

Summa tej wsi prowentu złotych 52, groszy 20.

Wieś Derażycze. W tej wsi poddanych iest 29, którzy także czynsze różne dają y poworotne. Czyszw, skomputowawszy, dostacie się złotych 59, groszy 19. Poworotnego dostacie się złotych 4. Miodu belców 39, każdy po groszy 50, co uczyni złotych 65.

Summa prowentu tej wsi złotych 128, groszy 19.

Bywałki. W tej wsi iedna służba; w ktorej poddanych 18, którzy także różne czynsze dają y poworotne. Czyszw, skomputowawszy, dostacie się na rok złotych 18, groszy 5. Poworotnego dostacie się złotych 2, groszy 2 $\frac{1}{2}$. Miodu belczow dostacie sie 18, każdy po groszy 50, uczyni złotych 30.

Summa prowentu tej wsi złotych 50, groszy 2 $\frac{1}{2}$

Biezdziachy. W tej wsi iedna służba, w ktorej poddanych iest 39. Czyszw dostacie się na rok złotych 60, groszy 4 $\frac{1}{2}$. Poworotnego dostacie się złotych 4, groszy 24 $\frac{1}{2}$. Miodu belców 37. Każdy po groszy 50, uczyni złotych 61, groszy 20.

Summa prowentu tej wsi złotych 126, groszy 17.

Wiale. W tej wsi dwie służbie, w których poddanych 12. Czysze y poworotne różnie dają. Czyszw dostacie sie od wszystkich na rok złotych 21, groszy 17 $\frac{1}{2}$, poworotnego dostacie się złoty 1, groszy 4. Miodu belców dostacie się 10, każdy po groszy 50, uczyni złotych 16, groszy 20.

Summa prowentu tey wsi złotych 39, groszy 11 $\frac{1}{2}$.

Nowosiołka. W tey wsi iedna służba, w ktorey poddanych iest 6. Czynsze daią różnie: czynszów dostaie się na rok złotych 11, groszy 20. Powrotnego dostaie się groszy 22 $\frac{1}{2}$. Miodu belców 8. Každy po gr. 50, uczyni złotych 13, groszy 10.

Summa prowentu tey wsi złotych 25, groszy 22 $\frac{1}{2}$.

Oszerojewicze. W tey wsi poddanych iest 25. Czynsze, powrotne różnie daią. Czynszów dostaie się na rok złotych 27, groszy 16. Powrotnego dostaie się złotych 3, groszy 4. Miodu belców dostaie się 26, każdy po groszy 50, uczyni złotych 43, groszy 10.

Summa prowentu tey wsi złotych 74.

Hłuszczech. W tey wsi poddanych iest 9. Czynsze y powrotne różnie daią. Czynszow dostaie się na rok złotych 16, groszy 6. Powrotnego dostaie się złoty 1, groszy 3 $\frac{1}{2}$. Miodu belców 10. Každy po groszy 50, uczyni złotych 16, groszy 20.

Summa prowentu tey wsi złotych 33, groszy 29 $\frac{1}{2}$.

Kruki. W tey wsi poddanych iest 15. Czynsze y powrotne różnie daią. Czynszów dostaie się na rok złotych 34, groszy 6. Powrotnego dostaie się złoty 1, groszy 23. Miodu belców 14, każdy po groszy 50, uczyni złotych 23, groszy 10.

Summa prowentu tey wsi złotych 59, groszy 9.

Chekowicze. W tey wsi poddanych 42. Czynsze y powrotne różnie daią. Czynszów dostaie się złotych 47, groszy 9. Powrotnego dostaje się złotych 4, groszy 26. Miodu belców 39. Každy po groszy 50, uczyni złotych 65.

Summa prowentu tey wsi złotych 117, groszy 5.

Chruszno. W tey wsi poddanych iest 20. Czynsze y powrotne różnie daią. Czynszow dostaie się na rok złotych 2 $\frac{1}{2}$, groszy 9. Powrotnego dostaie się złotych 2, groszy 15. Miodu belców 21. Každy po groszy 50, uczyni złotych 35.

Summa prowentu tey wsi złotych 62, groszy 24.

Zglicze. W tey wsi poddanych iest 8. Czynsze y powrotne różnie daią. Czynszów dostaie się na rok złotych 32, groszy 28. Po-

worotnego dostaje się groszy 26. Miodu belców 11, każdy po groszy 50, uczyni złotych 18, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 52, groszy 4.

Łopatynie. W tej wsi poddanych iest 9, którzy czynsze y poworotne różnie dają. Czyszów dostaje się złotych 16, groszy 16. Poworotnego dostaje się złoty 1, groszy 5. Miodu belców 8, każdy po groszy 50, uczyni złotych 13, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 31, grosz 1.

Sowiczi. W tej wsi poddanych iest 24. Czysz, poworotne różnie dają. Czyszów dostaje się na rok złotych 96, groszy 15. Poworotnego dostaje się złotych 4, groszy 25. Miodu belców 41, każdy po groszy 50, uczyni złotych 68, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 171, groszy 20.

Maieżyn. W tej wsi poddanych 6, którzy czynsze y poworotne różnie płacą. Czyszu dostaje się na rok złotych 16, groszy 11. Poworotnego dostaje się złotych 19. Miodu belców 6, każdy po groszy 50, uczyni złotych 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 27.

Pierka. W tej wsi poddanych 21, którzy czynsze y poworotne różnie dają. Czyszów dostaje się na rok złotych 28, groszy 8. Poworotnego dostaje się złotych 2, groszy 15. Miodu belców dostaje się 20, każdy po groszy 50, uczyni złotych 33, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 64, grosz 1.

Hubicze. W tej wsi poddanych 9, którzy urokiem dają dani złotych 29, groszy 7½. Poworotnego dają złoty 1, groszy 4. Miodu belców 11, każdy po groszy 50, uczyni złotych 18, groszy 10.

Summa prowentu tej wsi złotych 48, groszy 2½.

Folwarku w tej włości nie masz żadnego.

Summa włości tej uczyni złotych 1164, groszy 22½.

Łojowa Góra, miasteczko, do starostwa Lubeczkiego należące. W tym mieście domów osiadłych 229, z których czynszów nie dają żadnych, procz poworotnego, a siana, które wedle maiećności, pieniędzmi okupują. Skomputowawszy, dostaje się złotych 4, groszy 27½.

Siana złotych 24, groszy 27½. Poworotnego złotych 107, groszy 26. Rybaków 10, którzy czynsz różnie płacą, dostaje się złotych 4, groszy 22½.

Summa procentu miasteczka złotych 112, groszy 18½.

Włość Łojohorska.

Wieś Mochow. W tej wsi poddanych 17, którzy czynsze y oworotne różnie płacą. Czyszu dostaje się na rok złotych 55, groszy 11. Poworotnego dostaje się złoty 1, groszy 9. Miodu belców 9, każdy po groszy 50, uczyni złotych 25.

Summa procentu złotych 65, groszy 15.

Jsakowicze. W tej wsi poddanych 8, którzy czyszu y poworotne różnie daia. Czyszów dostaje się na rok złotych, 8 groszy 22. Poworotnego dostaje się złoty 1, groszy 9. Miodu belców 9, każdy po groszy 50, uczyni złotych 15.

Summa procentu złotych 25, grosz 1.

Popowiczy. W tej wsi poddanych 18, którzy czynsz y poworotne różnie daia. Czyszów dostaje się na rok złotych 22, groszy 6. Poworotnego dostaje się złotych 2, groszy 25. Miodu belców 16, każdy po groszy 50, uczyni złotych 41, groszy 20.

Summa procentu złotych 66, groszy 21.

Agbakumy. W tej wsi poddanych 11, którzy czynsz y poworotne różnie daia. Czyszu dostaje się na rok złotych 21, groszy 20. Poworotnego dostaje się złoty, groszy 11. Miodu belców 11, każdy po groszy 50, uczyni złotych 18, groszy 10.

Summa procentu złotych 41, groszy 11.

Poznowicze. W tej wsi poddanych 13, którzy czynsz y poworotne różnie płacą. Czyszu dostaje się na rok złotych 48, groszy 17. Poworotnego dostaje się złoty 1, groszy 11. Miodu belców 10, każdy po groszy 50, uczyni złotych 23, groszy 10.

Summa procentu złotych 72, groszy 8.

Wieś Kamieńskich. W tej wsi poddanych 5, którzy czynsze y poworotne różnie daia. Czyszu dostaje się na rok złotych 29,

groszy 24 .Powrotnego dostaje się złotych 19. Miodu beleców 5, każdy po groszy 50, uczyni złotych 8, groszy 10.

Summa procentu złotych 38, groszy 13.

Łojów stary. W tej wsi poddanych 16, którzy czynsz y powrotne różnie dają. Czynnyszow dostaje się na rok złotych 60, groszy 14. Powrotnego dostaje się groszy 29. Miodu bełczów 5, każdy po groszy 50, uczyni złotych 21, groszy 20.

Summa procentu złotych 83, groszy 3.

Summa procentow włości y Łoiowej Gory uczyni na rok złotych 811, groszy 2½ Wybierano też pod ten czas u poddanych po oboie włości pobelczyzne, to iest iako kto wiele beczek iakiego zboża wysiał, tedy od każdej beczki powinien był dawać po groszy 4 Litewskich, co wszystko czyniło z oboiej włości na rok złotych 217, groszy 26½, a to względem tego, że w żarnach nie młynach, do starostwa należących, zboża się męli, ale iż to od tych poddanych nadzwyczaj niesłusznie wyciągano, tedy się też do procentu starostwa tego nie szacuje.

Aręda młynów, browarów, gorzałek we wszystkim starostwie czyni na rok złotych 1000.

Summa procentu wszystkiego starostwa włości oboiej uczyni na rok 2882.

A defalkowawszy z tego na jurgielt złotych 1000, który na tym starostwie za osobnym przywilejem osoby pewne, a mianowicie P. Abram Smolik y inszych kilka mają, także na urząd podstarściego, na czeladź zamkową, więc na prochy, ołowy, straż, szpiegi, przez których starostwo, iako ukraiinne, bydź nie może, złotych 882, zostaje złotych 1000. Przychodzi kwarty od tego złotych 200.

Jolecze y Bereszki. Tych wsi possessorem kniaź Siemion Lyszko y z panią Katarzyną Kamieńską, małżonką swą, spólnym dożywociem od krola jegomości dzisiejszego, de data w Warszawie anno 1614, za ustąpieniem prawa przez p. Jwana za konsensem krola jegomości. W Joleczy iest służb 6, z których daniey doroczney dają po złotych 7, groszy 15, uczyni złotych 45. Żyta po pułtory beczki z służby, do-

staie się go beczek 9, każda po groszy 15, uczyni złotych 4, groszy 15. Jnszych podatków ni powinności nie dają, procz robot, których przedtym do Lubecza niedziel trzy do roku odprawowali, ale iż teraz doma odprawować będą przy folwarku, tedy nie byli przeciwko temu, żeby dwa dni przez wiosnę w tydzień, a przez zimę y jesień dzień ieden w tydzień robili, Młyn ieden, który z drugim młynem w Bereszkach pospołu, procz trzeciej miary młynarskiej czyni przez arędę na rok złotych 120. Folwark nie wielki, który iż swym kosztem więcej obrabia, dla tego już się na wychowanie defalkuie. Summa prowentu tej wsi złotych 178, groszy 15.

Bereczki tegoż W tey wsisłużby 3, z których dani doroczney po złotych 7, groszy 15, uczyni złotych 22, groszy 15. Żyta po pułtory beczki—beczek pułpięty, każda po złotemu, uczyni złotych 4, groszy 15. Młyn ieden, który do arędy należy procz trzeciej miary młynarskiej. Summa prowentu tey wsi złotych 9, groszy 15; a z Jółczem uczyni złotych 208, a wytrąciwszy na wychowanie y myta czeladzi folwarkowey ku temu folwarkowi, ktorego się na krescencyą nie szacuje, złotych 40, uczyni złotych 168. Przychod kwarty od tego złotych 33, groszy 18.

Starostwo Ostrzkie.

Starostwa tego possessorem imé pan Ratominski, do ktorego wsi ani folwarku nie masz żadnego; dla czego wielkiej by potrzeba łaski y baczenia jego królewskiej mości i rzeczy pospolitey na to mieysce, ktore prawie iest wrotami tak lądem iako y wodą od Putywła y Czernihowa dwiema rzekami: Semem y Diesną, pod Ostrz y Kiow wpadającemi.

Miasto Ostrz. W tym mieście domów mieskich, z których dań idzie, iest 184.

Czynsze różnie dają; tych, co dają po groszy 15, iest 102; tych, co po groszy 7½, iest 37; tych, co różnie, wedle maiętności, iako który wiele gruntu trzyma, iest 45. Co wszystko uczyni na rok zło-

tych 105, groszy 22, a wytrąciwszy prochowszczyzne po groszy 5, z domu, czyni złotych 84, groszy 24. Owsa, który także, wedle mąjności, różnie daią, ćwierci 50, każda po groszy 4, uczyni złotych 6, groszy 20. Siano, które także różnie y nie wszyscy daią, dostaje się wozów 100, każdy po groszy 2½, uczyni złotych 8, groszy 10.

Boiarow w tym mieście 98, którzy, procz służby wojenney, także posług zamkowych, podatków nie oddaiają żadnych, podymne wiający po groszy 2 z domu, który z miastem pospołu czyni złotych 10, groszy 21. Prochowe czyni złotych 21, groszy 5, ale y to z podymnym na strzelbę zamkową obraca się. Młynów 4, w których wszystkich kamieni 12, ale y te, z mytami y karczmą pospołu do arędy, procz trzeciej miary młynarskiej, która czyni na rok złotych 600. Arendował ją pan starosta drożey, ale y z pokłonami, które iż do szacunku kwarty y nie należą, y starości w intracie według inwentarza nie są położone, gdyż te pożytki nie są pewne y za czasem ustać mogą, dla tego się też w arędę nie kładą.

Kozaków iest 40, którzy w domach wolnych mieyskich osiedli gwałtownie. Powinności ani posłuszeństwa nie oddaiają żadnego.

Summa procentu miasta tego złotych 699, groszy 24½.

Bobrowica, miasteczko do starostwa tego należące, nowa osada. W tym miasteczku domów osiadłych 107, z których dań różnie dają: tych, co dają z domu po groszy 25—jest 47; tych, co po groszy 15, iest 60, co uczyni złotych 69, groszy 5. Owies także różnie daią: tych, co czynszu daią po grószy 25, daią owsa po ćwierci, każda po groszy 4; a ci co po groszy 15, daią owsa po puł ćwierci, co skomputowawszy, czyni złotych 10, groszy 8. Siana daią wszyscy po wozu iednemu, każdy woz po groszy 2½, czyni złotych 8, groszy 27½. Młynów 3, w których kamieni 5, ale się te na wychowanie y rozchod domowy defalkuią procz trzeciej miary młynarskiej. Folwarku ni stawu żadnego w storostwie tym nie masz. Summa procentu miasteczka tego złotych 88, groszy 16½, a z Ostrzem pospołu czyni złotych 788, groszy 5, a wytrąciwszy na urząd podstarościęgo,

na muzykę zamkową, którą zawsze dla straży chowa, na prochy, ołowy y szpiegi, przez których bydź nie może, na odsyłanie y przesyłanie posłów moskiewskich złotych 388, groszy 5, zostaje złotych 400. Przychodzi kwarty od tego złotych 80.

Jałmenki wieś stara y nowa, osada Kurhany i Beremenicko, obapoł rzeki Desny i Turbesza. Tey wsi possessorem urodzony pan Waclaw Wielochorski, stolnik Kiowski, iest w niey pociągłych ludzi 8, ktorzy robot nie odprawuią żadnych, czynszu pieniężnego nie daią, procz dwoch, od ktorych się dostaie złotych 2, groszy 2½. Owies różnie daią, dostaie się go mac wielkich 10, każda waloru groszy 15, czyni złotych 5. Młynów dwa po iednemu kamieniu, ktore lecie dla suszy, w zimie dla wielkich wod, nie zawsze miela, tedy się wychowanie defalkuie, oprocz miary młynarskiey. Myta wodnego i ziemnego dostaie się złotych 15. Folwarku nie masz żadnego. Summa prowentu tey wsi złotych 7, groszy 17½.

Przychodzi od tego kwarty złotych 3, groszy 15½.

Na tymże gruncie wsi, przez terazniejszego possora iest osadzone od lat kilku miasteczko, Jałmenki nazwane, w ktorym podymia iest 70, lecz powinności nie oddaią żadnych, względem slobody, ktorey im pozwolono do lat pewnych, a przy tym jegomość pan stolnik, iako possesor, opowiedał się z kosztem y expensami swezi, ktore ważył y do tych czasów, tak na osadę miasteczka tego, iako też y municyę onego, ktore my, opowiadanie jego przyiąwszy y koszt ten obaczywszy, łasce to J. Kr. Mości zachowujemy.

Bodzienki wioska z uroczyszczami: Prowale, Nazarowe, Borki, Wydrycza. Uchorzyc, Bliznow, nad rzeką Desną. Tego possessorem urodzony pan Zacharyasz Jałowiecki, sekretarz jego krolewskiej mości, z małżonką swą, panią Zosią Ledochowską, prawem dożywotnim, W tey wsi pociągłych służb 9, dawali miodu kadż iedną y ta, dla spustoszenia ukraińskiego, spustoszała. Kuniczników dwa—złotych 2. Przewozu suchym i wodnym gościńcem dostaje się czasem złotych 2. Młynek ieden o iednym kole, ktory iż rzeka często zatapia y mroz wysusza, a folwarku nie masz, przeto na wy-

chowanie czeladzi defalkuie, oprócz trzeciej miary młynarskiej. A iż ma w przywileju swym obietnicę jego królewskiej mości nadgrody kosztów swoich, ktoreby tam nałożył, puszczaemy to na łaskę jego królewskiej mości. Summa prowentu tej wsi złotych 4. Przychodzi od tego kwarty groszy 24.

Wypołzow nad Desną. Tej wsi possessorem urodzony pan Floryan Oleski, woyski Włodzimirski, sekretarz y pisarz jego królewskiej mości z małżonką swą, panią Agniszką. Jest w niej ludzi poddanych, ktorzy robot nie odprawuia, 12, dają także dwie kadzi miodu, każda po złotych 10, uczyni złotych 20. Czynszu pieniężnego dają na rok groszy 50. Karczma czyni złotych 10. Folwarku ani młynu nie masz Summa Prowentu tej wsi złotych 31, groszy 20. Przychodzi kwarty od tego złotych 6, groszy 10. Ciż possesorowie opowiadali się z prawem swoim na wieś Kozary y z nalezytosciami jey, którą iż Ostrzey mieszczenie odieli, czego przed nami uczynili protestacyą.

Letkowcze dwoje, alias Kolencze. W tych wsiach, przychawszy do nich, od poddanych de certo possessore wywiezieć nie mogliśmy się gdyż sługi żadnego nie zastaliśmy, a poddani powiedali, że zdawna do starostwa Ostrzkiego te wsie należały y tam czynsze y powinności oddawali; także y boiarowie, ktorych iest koni 14, do Ostrza sługowali, ale za iakimiś przewodem prawa, ieśli na panu starościu, czyli też kim inszym, jegomość pan sędzia Kiiowski, niedawno z urzędem grodzkim naiechawszy, obiał był, a pierwey ieszcze przed tym, rok to minął, uwiązał się był w to imé pan Jałowicki, sekretarz krola jegomości z małżonką swą, mieniać się mieć iakieś prawo; zlustrowaliśmy to tedy, w ktorych się ukazują pożytki takie:

W Letkowczach większych iest poddanych pociągłych pięć, z ktorych dwa dają czynszu po złotemu 1, groszy 7, zaś dwa poddani po groszy 25, a piąty groszy 50. Owsa każdy po ćwierci, waloru—groszy 5. Siana po wozu, waloru groszy 3, to wszystko uczyni złotych 7, groszy 5. Kunicznikow iest 12, z ktorych dwa dają po groszy 15, trzeci groszy dziesięć, a ostatek po groszy 7½, co uczyni wszystko złotych 3, groszy 17½. Boiarow koni 14, ktorych powinność

konną z orężem, przy dzierżawcy swym służyć y insze powinności boiarskie, tak iak inni boiarowie w starostwie Ostrzkim, odprawować.

W Letkowczach Mniejszych, alias Kolenczach, iest pociągłych 4, z których dwa dają po groszy 15, trzeci złoty 1, groszy 7 $\frac{1}{2}$, czwarty gr. 18. Owsa 10 po ćwierci, waloru groszy 5. Siana po wozu groszy 3. Suma złotych 3, groszy 27 $\frac{1}{2}$. Summa procentu tych wsi złotych 14, groszy 20.

A prędko potym, przyiechawszy imé pan sekretarz tey lustracyi z tego prawa swego, ktore się mieni mieć na to, nie broni, ale jego-
mość pan sędzia, dowiedziawszy się o tym, tedy zarazem z prawem swym wiecznym y dziedzicznym, opowiedał się y bronił tey lustracyi, iako w dobrach dziedzicznych, niepodległych, o którą to maiętność litis pendentia między obiema stronami zaszła z trybunału na seym odesłana, przeto tantisper kwarta z tych dobr oddawać się niema, do decyzji jego krolewskiej mości y seymowey na to, ieśli te dobra są dziedziczne, albo że jego krolewskiej mości i rzeczy pospolitey; odsyłamy ich tedy na też decyzją seymową neutri partium jure laeso, oboch stron, iako się wyżej mianowało, protestacyę przyiąwszy; opowiedał się przy tym imé pan sekretarz, iż insze dobra, to iest: Swetylnow, Rożny, Zaworzyce, Nosowik, Krechow, Berdow, Zabokrzyczki, pod też prawo kroleskie iemu dane, pod lustracyę podpadają. A przeciwko temu protestował się imé pan sędzia, iż y te dobra, iako y Letkowicze, są wszystkie własne dziedziczne, na ktore opowiedał się mieć prawo. Co wszystko in litis pendentia iest, z trybunału remissa na seym; my tedy, do teyże decyzji jego krolewskiej mości y seymowey, nie ubliżając prawu obudwu stron, sprawę te odsyłamy; o ktorey protestacyi pana sędziego Kiewskiego mieszczanie Ostrzcy dowiedziawszy się, strony Letkowicz y inszych wsi, w protestacyi tey mianowanych, świadczyli się, iż te dobra nigdy nie byli pana sędziego, ale własne jego krolewskiej mości z dawnych wieków, do zamku Ostrzkiego należące y zdawna w dzierżeniu panów starostów Ostrzkich będące. Opowiadali się też z tym, że zakład był od króla jegomości dany przeciwko panu sędziemu mieszczanom tym, aby ich nie łapał y nie więził, także panu sędziemu

przeciwko mieszczanom, aby się w pokoiu ieden przeciwko drugiemu zachował pod zakładem 5000 kop litewskich przeciwko panu sędziemu, a zaś przeciwko boiarom y mieszczanom z każdego z nich po 500 kop także litewskich. Ktore oświadczenie ich my przyjęli y one pod pieczęciami z podpisami rąk naszych onym wydaliśmy; przeciwko którym mieszczanom y boiarom Ostrzkim, stanowszy oczewiście szlachetny Michał Struczyński, imieniem imć pana sędziego, pana swego, reprotestował, iż oni, gwałtem grunty iego ziemskie zachodząc, pod lustracją podają, mianowicie: Swietylnowo, Rożynowo, Letkowicze, Kolencze, Rzechowo, ostrow Zabokrzyczki, przezywający Nowozaworzyce. Ktore majątności są własne ziemskie imć panu sędziemu jure Zuesito należące.

Krohajow. Tey wsi possessorem urodzony Mikołaj Plichta; iest w niey ludzi dawnych 10, robot nie odprawuią żadnych. Czynszu pieniężnego nie dają. Miodu wieś wszystka daie na rok pułtrzeci kadzi, kadź po złotych 10—czyni złotych 25. Siana wozow 10, woz groszy 3, czyni złoty 1. Stawu, młynu ani folwarku nie masz żadnego. Summą prowentu tey wsi złotych 29. Przychodzi kwarty od tego złotych 6.

~~~~~  
Działo się w Kaniowie die 17 marca.

Tego possessorem J. O. Xiąże jegomość Ostrogski, kasztelan Krakowski. Naprzód, gdyżmy do lustrowania starostwa Kaniowskiego przystępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsędek ziemie Kiowskiej, imieniem J. O. X. jegomości Janusza Ostrogskiego, kasztelana Krakoskiego, starosty Kaniowskiego, przed nami opowiedał, że to starostwo, iako y wszystkie insze, w tym woiewodztwie Kijowskim leżące, iako y od nieprzyjaciela krzyża świętego, Tatarzyna, przez ustawiczne inkursie, tak od ludzi swywolnych, kozakow, ktorzy gwałtownie y upornie wiele pożytków, na starostę zdawna przynależących, odjeli y sobie przywłaszczyli, a niemniej też y od żołnierza, tak kwarcianego, iako y moskieskiego y ynszego swywolnego, iest spustoszone, zaczym

ledwie część czwarta procentów tego starostwa, przychodzących xięciu jegomości, dochodzi.

### **Miasto Kaniów.**

W tym mieście domów mieskich posłużnych 160, z których podatków nie dają żadnych, prócz służby woienney, którą każdy z nich konno, z orężem, przy panu staroście swym, albo namięśniku iego odprawować powinien. Kolładki iednak oddają po groszy 15 z domu na każdy rok, ale te podstarościemu należą. Uchodów rybnych na gruncie miasta tego nie masz żadnych, inszych też pożytków miasto to nie czyni, oprócz arędy, do ktorey należą karczmy, myto skopne, tak w mieście, iako po futorach, także młyny, procz trzeciej miary młynarskiej, ktorych iest w liczbie 7. Każdy o iednym kamieniu, co wszystko czyni przez arędę na rok złotych 1500. Domow kozackich, ktorzy nie chcą bydź pod posłuszeństwem iest 1346. Wsi żadnych do starostwa tego nie masz procz futorów, ktorych więcey 7 osiedli kozacy, gdyż iest w liczbie więcey niżeli poddanych posłużnych, iednak mają też y mieszczanie w nich swoje części, ale z nich nie powinni, prócz służby woienney.

Summa starostwa tego złotych 1500, a wytrąciwszy na urząd, podstarościego, na czeladź zamkową, więc na prochy, ołowy, straż y szpiegi, przez ktorych starostwo, iako Ukrainne, bydź nie może, złotych 500, zostaje się złotych 1000; przychodzi kwarty od tego złotych 200.

### **Delacye starostwa tego.**

Przy odprawowaniu lustracyi strostwa tego urodzony Fedor Suszczański-Proskura, pisarz ziemski Kijowski, opowiedał prawo dziedziczne, lustracyi niepodległe, ktore ma na majątności Towarow alias Worobiówkę, Babicze y Połstwin y brzeg na rzece Rosawie, obudwu grobel: Klewanczowy y Opanasowy; iakoż y mieszczan nie mało obywatelow tamecznych Kaniowskich stawik, ktorzy na ten czas przed nami byli zeznali to, iż te dobra Towarow alias Worobiówka są dobrami



własnymi dziedzicznymi pana Proskury, pisarza ziemskiego Kiewskiego y u niego są w possessyi, jednak iako Futory, siola Babicze y Połstwin do Kaniowa należą y tu ich do miasta trzymają y on ich nie trzyma. Także pan pisarz opowiadał prawo swe ziemskie dziedziczne, które pod lustracyą nie podległy, na siolo Hrehorow y Zerdew, stawiąc do zeznania tych mieszczan y obywatelów Kaniowskich, którzy także zeznali, że to są dobra jego własne, dziedziczne, ziemskie y do starostwa y lustracyi nie należyte, którego opowiadania jegomości y zeznania mieszczan y obywatelów tamecznych wysłuchawszy, y one do wiadomości przyjąwszy, daliśmy mu atestacyą z pieczęciami y podpisami rąk naszych, a po uczynieniu takiej przez jegomości pana pisarza protestacyi, tenże pan podsędek Kiowski, imieniem tegoż xięcia jegomości, pana Krakowskiego, starosty Kaniowskiego y mieszczan Kaniowskich reprotestacyą czynił w ten sposób, iż te grunty, na których te dwa futory: Babicze y Połstwin siadły, są własne krola jego mości, iako młyny, tak i karczmy, w tych futorach będące, do arędy kaniowskiej należą y kunic żadnych z tych gruntow J. P. pisarzowi, iako on udawał, mieszczanie Kaniowscy nigdy nie dawali y teraz nie dają. Tenże pan pisarz Kiowski przypowiedał się z prawem swym dziedzicznym na Żerdewę y Hrehorow, które mu kozacy do Trechtemirowa gwałtem odieli. Tenże, imieniem imię pana Adama Olizara Wołkiewicza, opowiedał się z prawem dziedzicznym na Podsucze uroczysko, które mu cisz kozacy do Trechtemirowa także gwałtem odieli, także przy odprawowaniu lustracyi starostwa tego, stanąwszy oczywiście w Bogu wielebny oyciec Rafał Niepituszczy, ihumen monastera świętego Mikołay Pustyńskiego Kiowskiego, pokazał list pod trzema pieczęciami ich mościów panów rewizorów jego królewskiej mości, pod datą w Kiowie roku 1570 nowembris die 29, w którym to liście rewizorskim powpisane są: tak testament sławney pamięci pana Ostafeya Daszkowicza, iż imienie Koltehaiow na rzece Rossi, które wysłużył na krolu jegomości ś. p. Zygmuncie I, z ludźmi, jeziorami, pasiekami y zwierzy-  
nami, bobrowemi y rybnemi łowy, ze wszystkim, iako w sobie to imienie ma, z rzeką Rossyą y z jeziorem Zwierzchnim na rzece Rosi,

z Kołteniewskiem, zapisał na wieczność na monaster św. Mikoły Pustyńskiego, iako też y confirmacją ś. p. krola Zygmonta, zostawując wiecznemi czasy czernców św. Mikoły Pustyńskiego przy tych wszystkich sieliszczach y horodyszczach, ktore p Ostafiey Daszkowicz odpisał na monaster; wpisana też duchownicza, to iest testament jegomości kniazia Bohusza Fedorowicza Koreckiego, starosty Żytomirskiego, ktorym na ten że monaster św. Mikoły Pustyńskiego imienie Kononczy, w wojewodstwie Kiowskim pod Kaniowem nad Rossyą leżące, ze wszystkim, iako się w sobie ma, z ziemiemi bartnemi, y pasznemi, y pasiekami, jeziorami, rzekami, lasami, dąbrowami, zwierzynnemi, rybnemi y bobrowemi łowy, łąkami y wszelakiemi pożytkammy y gruntami, do Kononczy przynależącemi. Ktory testament y danina stwierdzona iest od krola jegomości; y znowu druga duchownicza pana Ostafieya Daszkowicza na sieliszcze Szarklanow, na ten że monaster św. Mikoły; wpisana też duchownicza pana Semiona Romanowicza na imienie S o w i a n, ktore odpisał po nieboszczyku bratu swym na monaster św. Mikoły Pustyńskiego ze wszystkim, iako się to imienie ma, z pożytkami, gruntami y granicami. List też Bogdana Czyczetkowicza na jar na rzece Rosi y list sądowy pana Onikieia Hornostaiia, starosty Czerkaskiego y Kanioskiego wpisany, w ktorym zmiankuje, iż oczywiście przed p. Hornostaiem prawowali się czercy z mieszczan y Kiowskiemi o ten jar y z prawdziwey inkwizycyi y dokumentów autentycznych przysądził czercom mikulskim ten jar na rzece Rosi. Tak że duchownicze daniny wzwyż pomienionych osob, iako też y confirmacye krolów y ten list rewizorski o tym wszystkim oświadcza co wszystko pomieniony oyciec Rafał Niepituszczy, ihumen Mikoły Pustyńskiego, autentice listami, według prawa sprawionemi, pokazawszy y dowiodłszy, opowiadał sam imieniem braci swey, iż w tym gruncie Kononczy gwałtowanie na własnym gruncie monastera św. Mikoły, w Kononczy, na rzece Rosi, od urzędu Kaniowskiego starostwa O. X. Janusza Ostrogskiego młyny pobudowano od lat czterech, grani monasterskie odejmując; za ktorym postanowieniem młyna na 3000 szkody monaster oświadcza się mieć; także świadczyli się, iż mieszczanie Kaniow-

scy na własnym gruncie monasterskim wzwymienionym, krom wiadomości czerców nowo futory stawiaią, grunty pasą, łąki koszą, jeziora łowią, poddanych monasterskich sciskaia, a starsi zaś miszczanie Kaniosczy, ktorzy z pozwolenia monasterskiego futorami stoia, w zwyż pomienionych grunciech, powinności y dziesięcin sprawiedliwie nie oddaia, nawet z pul sprzątnowszy zboża, kunicę bez bytności czercow, nie według starego zwyczaju. ale według upodobania swego, a nie iako powinni, daia, zaczym wielką szkodę monaster św. Mikoły y w tym sobie mianował; prosili nas, abyśmy te manifestacye monasterskie, do xiąg lustratorskich przyiąwszy, onym extract tego wydać rozkazali; co, iako rzecz słuszną, wykonać rozkazaliśmy. A potem, że ten że pan podsędek Kiowski, imieniem tego xięcia jegomości i mieszczan Kaniowskich reprotestacyą taką uczynił, że w grunty czerneckie, ieśli onym prawem iakim słusznym należą, wstępować nie chce y nie wstepuie, ale to, co właśnie zdawna do starostwa należy y co mu iest podano, trzyma y tego mieszczanie Kaniowscy używają. Także przy odprawowaniu lustracyi starostwa tego urodzony imię pan Jozef Chalecki opowiadał prawo swoje ziemskie dziedziczne, lustracyi nie podległe, na grunty swe Chodoroskie y Rzyszczoskie, na ktorych mieszczanie Kaniosczy y Bohusławscy, bezprawnie, gwałtownie one pozabierawszy, futory albo wsie do Kaniowa: Rosochate, Czernisze, Dudarze, Czaplincze Tulincze, Pieje, Proczki, Maludowcze, y insze; a do Bohusława: Juskow Młynek y Kożeńcze poosadzali, o co on dawno prawem czyni, y komissyi kilka iuż otrzymał, lecz przez trudne zwiedzenie senatorow na tak dalekie kraie ta kominissya y do tego czasu nie odprawiła się, prosząc, abyśmy dobr tych nie lustrowali, inaczey protestuiając się de nullitate wszystkiego, żeby się lustrowaniem Kaniowa y Bohusława prawom jego dziedzicznym nie prejudykowało, prosząc nas, abyśmy, te manifestacyą jego do xiąg lustratorskich wpisawszy, te naszą attestacyą jemu dali. Ktorą my daliśmy z pieczęciami y podpisami rąk naszych; a potem tenże podsędek, tak imieniem xięcia jegomości, iako y mieszczan Kaniowskich reprotestował się, że w grunty y maiętności jegomości pana Haleckiego xięciu jegomości

wstępować nie chce y nie wstępuje, ale mieszczanie Kaniocy, iako przed-  
tym tych gruntów, do Kaniowa należących, zażywali, y teraz zażywają.

### Starostwo Peresławskie.

Naprzod, gdyśmy do lustrowania starostwa Peresławskiego przy-  
stępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsedek ziemie Kiowskiej,  
imieniem J. W. X. jegomości Janusza Ostrońskiego, kasztelana Kra-  
koskiego, starosty Peresławskiego, przed nami opowiadał się, że to  
starostwo, iako y wszystkie insze, w tym wojewodztwie Kiowskim  
leżące, iako od nieprzyaciela krzyża św., Tatarzyna, przez ustawiczne  
inkursye, tak od ludzi swywołnych, kozaków, którzy upornie a gwał-  
townie wiele pożytków, na starostę zdawna przynależących, odieli y  
sobie przywłaszczyli, a niemniej też od żołnierza tak kwarcianego.  
iako też y moskiewskiego y inszego swywołnego iest spustoszone, za-  
czem ledwie część czwarta procentuw tego starostwa przychodzących  
xięcia jegomości dochodzi.

Peresław miasto. W tym mieście domow mieskich posłuż-  
nych iest 300, z których podatków nie dają żadnych procz służby  
woienney, którą każdy z nich konno z orężem przy panu starościu  
swym albo namiesniku jego odprawować powinien.

Jnszych pożytkow miasteczko to nie czyni, procz arędy, do któ-  
rey należą karczmy, młyny, procz trzeciej miary młynarskiej, co  
wszystko z Jachotyнем pospołu czyni na rok złotych 150.

Jachotyнь miasteczko. W tym miasteczku domow posłuż-  
nych iest 50, z których podatków nie dają żadnych procz służby woien-  
ney, którą każdy z nich konno z orężem przy panu starościu swym  
lub namiesniku jego odprawować powinien, domow kozackich, którzy  
nie chcą bydź pod posłuszeństwem, iest 50, inszych też pożytków z  
miasteczka tego nie masz, procz karczmy, która do arędy Bęresań-  
skiej należy.

Słobody do tych że miast starostwa należyte:

Gielmazów miasteczko. Ta słoboda lat temu trzy iak

osiadła na tym że gruncie Peresławskim; iest w nim domow posłusznych mieskich 40. Kozakow nie posłusznych domow 100. Powinności poddani nie oddaią żadnych względem slobody, Ktorey siedzieć maią, wedle listu namiesnika xięcia jegomości, pana Czywinskiego, który pokazano, do lat 20. Ktora sloboda, iż słusznie iest dana, ile na tym mieyscu, tedy y my ją aprobuujemy, a po wyściu slobody, też powinności będą, iako y Peresław, odprawować; młyn ieden, ale się ten osadcy na wychowanie kładzie.

Bykow miasteczko. Ta sloboda rok dopiero iak się sadzić poczęła na tymże gruncie Peresławskim; iest w nim domow mieskich posłusznych 30. Domow kozackich 25. Powinności poddani nie oddaią żadnych względem slobody, ktorey im pozwolono także do lat 20; jednak po wyściu slobody też powinność, iako y Peresław, powinni będą odprawować.

Jabłonkowi miasteczko. Ta sloboda dopiero rok temu, iako się sadzić poczęła: iest w niej domow posłusznych mieyskich 50. Kozackich domow 30; powinności poddani nie oddaią żadnych względem slobody, ktorey im także pozwolono do lat 20; jednak, po wyściu slobody, też powinności, iako y Peresław, odprawować będą powinni. Arędy żadney w slobodach wyżey pomienionych nie masz względem slobody.

Summa prowentu starostwa tego złotych 1650, a wytrąciwszy na urząd podstarościęgo, na czeladź zamkową, więc na prochy, straż, szpiegi, bez których starostwo to, iako Ukrainne, bydz nie może, złotych 550, zostaię się złotych 1100. Przychodzi od tego kwarty złotych 220.

---

### Starostwo Czerkaskie, tegoż possesora.

Naprzod, gdyśmy do lustrowania starostwa tego przystępowali, urodzony pan Piotr Złotopolski, podsędek Kiowski, imieniem J. O. xięcia jegomości Janusza Ostrogięskiego, kasztelana Krakoskiego, starosty Czerkaskiego, przed nami opowiedział, że te starostwo, iako y insze

wszystkie, w tym wojewodztwie Kiowskim leżące, jako od nieprzyjaciela krzyża świętego, Tatarzyna, przez ustawiczne inkursye, tak od ludzi swywolnych, kozaków, którzy upornie a gwałtownie wiele pożytkow, na starostę zdawna przynależących, odieli y sobie przywłaszczyli, a nie mniej też y od żołnierza, tak kwarcianego, iako też y moskieskiego y inszego swawolnego iest spustoszone, zaczym ledwie część czwarta prowentow, z tego starostwa przychodzących, xięciu jegomości dochodzi.

Czerkasy miasto. W tym mieście domow mieyskich posłusznych iest 150; z ktorych podatkow nie dają żadnych, procz służby woienney, którą każdy z nich konno z orężem przy panu starościu albo namiesniku jego odprawować powinien. Domow kozackich nieposłusznych iest 800. Inszych pożytków miasto to nie czyni, procz karczmy, która arędę czyni na rok złotych 1312, groszy 15.

Słobody do starostwa tego należyte.

Borowicza miasteczko. To miasteczko od lat trzech osiadło na gruncie Czerkaskim; iest w nim domow posłusznych 500. Kozackich domow iest 100. Poddanni powinności nie oddają żadnych względem słobody, ktorey im pozwolono do lat 20. Jednak po wyściu słobody też powinności, iako y mieszczenie Czerkascy, odprawować będą powinni

Irklej miasteczko. To miasteczko od lat osmi osiadło; iest w nim domow posłusznych mieskich 20. Kozackich domow więcey niż 300. Powinności poddani nie oddają żadney względem słobody, ktorey im było pozwolono do lat 20; iednak po wyściu słobody też powinności, iako y mieszczenie Czerkascy, odprawować będą powinni.

Ołtwa miasteczko. To miasteczko dopiero drugi rok iako osiadło. Jest w nim domów posłusznych mieyskich 30, kozackich domow 700. Powinności poddani nie oddają żadnych względem słobody, ktorey im pozwolono także do lat 20. Jednakże, po wyściu słobody też powinności, iako y mieszczenie Czerkascy odprawować będą powinni.

Kropiwno miasteczko. To miasteczko w tym roku dopiero osiadło; iest w nim domow mieskich posłusznych 30, kozackich domow 60. Powinności poddani nie oddają żadnych względem słobody;

ktorey im także pozwolono do lat 20; iednak, po wyściu słobody, też powinności, iako y mieszczenie Czerkascy, odprawować będą powinni; aredy w miasteczakch tych nie masz względem słobody. Uchody rybne starostwa tego, ktorych iest 7, czynią złotych 597, groszy 15. Summa procentu wszystkiego starostwa tego złotych 1910, a, wyrażiwszy na urząd podstarościiego y na czeladź zamkową, więc na prochy, ołowie, straż, szpiegi, przez ktorych starostwo to, iako ukrainne, bydź nie może, uchody rybne, ktore czynią złotych 597, groszy 15, zostaje złotych 1312, groszy 15. Przychodzi kwarty od tego złotych 262, groszy 15.

A po uczynieniu dostateczney starostwa Czerkaskiego lustracyi, tenże pan podsędek Kiowski, imieniem tegoż xięcia jegomości świadczył się y opowiedział na jejmość Kniehynią Hrehorową Domątową, panio Połonią Tyszankę, także na wszystkich possessorow miasta Domontowa y drugieh dwoch miast: Pieszczanego y Złotonoszy y siół do tego należących, na tym gruncie Domontoskim nowo osiadłych, zdawna do Czerkas należących, a teraz, po ześciu nieboszczyka kniazia Hrehora Domontowa do szafunku krola jegomości przypadłych y xięciu jegomości prawem pewnym od krola jegomości konferowanych, iż oni, nie dbaiąc nic na zwierzchność krola jegomości, ku zatłumieniu prawa xięcia jegomości, pretenduią sobie tych dobr zwyż pomienionych, lustracyi podległych, iakoś mniemaną wieczność, onych lustrować nie dali y nie dopuścili, ktore te dobra, gdyby były do possesyi xięcia jegomości przysły, one pod lustracyą poddać gotów był y iest, iakoż iuż strony tych dobr xiąże jegomość w terminach prawnych stoi y do ostatniego stopnia oney popierać będzie; a z drugiey strony reprotetestowano się od urodzoney paniey Apoloniey Tyszanki knehyni Domontowey, iż te dobra są własne szlacheckie dziedziczne a nie kroleskie y od męża jej służące prawem wiecznym Także przy odprawowaniu starostwa tego lustracyi, urodzeni: pan Tedor Suszczanski-Proskura, pisarz ziemski Kiowski, y Tedor y Ostafiey Bajbuzowie, y Iwan Łuczkiwicz, także Wasyl Dobranski opowiedali prawa swe ziemskie dziedziczne, lustracyi nie podległe, ktore mają na pewne Sywiery, abo

grunty na rzece Worskle, także Sewruki albo Danniki swe, w Czerkasiach mieszkające, od juryzdykcyi pana starosty wolne y oney nie podległe; iakoż mieszczenie y obywatele tameczni, którzy przed nami byli, to zeznali, że to są dobra własne ich dziedziczne y tych Sewrukow oni sami sądzą, tylko co z tego gruntu mieyskiego, na którym gruncie siedzą, kunicę do zamku dają. Przy lustrowaniu tegoż starostwa opowiedali ciż panowie Bajbuzowie, pan Łuczkiewicz prawo swe dożywotne dziedziczne, które pod lustracją nie podlega, na uroczyszcze Łebedyn, stawiać do zeznania tych obywatelów Czerkaskich, którzy także zeznali, że to ich dobra własne, ziemskie, dziedziczne y do starostwa nie należące. Ktorego opowiedania ichmościów y zeznania mieszczan y obywatelów tamecznych wysłuchawszy, y one do wiadomości przyjąwszy, daliśmy im attestacją naszą z pieczęciami y podpisami rąk naszych.

Ziemia wchodna Siewera, Worskła z rzeczką Połuzorą y Kusztowem. Tych dobr w pewnych częściach, w przywileju opisanych, possessorem szlachetny Wasyl Mielenin prawem lennym, od s. p. krola Augusta przodkom jego danym, czego oryginału na ten czas nie pokazuje, tylko list Henryka krola, w którym zmianki czyni prawa jego. Jednak, iż z tego służbę woiczną z panem starostą inamiesnikiem jego służyć powinien, lustracyi nie podlega.

Działo się w Hulanikach dnia 21 Marca.

Hulaniki miasto. Dzierżenia jegomości pana sędziego Kijowskiego y małżonki jego, pani Barbary Klinskiey. To miasto nowoosadzone na pustym gruncie y nowym korzeniu, na samym szlaku Czarnem, przez jegomości pana sędziego wielkim kosztem, pracą y nakładem, zamkiem zbudowane, w którym zamku cztery baszty dobre mурowane, każda we dwie ścienie y baszt 8 większych, a mnieiszych, 15. Co tu, iako się wyżey mianowało, nie bez wielkiego kosztu się ma, słusznie jego krolewska mość i rzeczpospolita na to respektować będzie.

W tym mieście osiadłości domów więcej niż 300 było, y dobrze więcej, ale na swowolą się rozeszło, których za nimy y żony y dzieci z miasta wygnano dla uchronienia tego, aby kozaków na mieszkanie



tu nie przywabilo się: nie wysiedzieli ieszcze mieszczenie tey slobody wedle listu, ale do lat siedmiu siedzą y wolności zażywać mają, a powinność ich będzie taka: możniejsi konno wsiadać z dobrym orężem przeciwko nieprzyjacielowi przy swym dzierżawcy, abo jego namiesniku, a ubożsi do parkana z orężem. Czynszu po złotych 1 będą dawać na on czas, gdy wysiedzą slobodę, będą bogatsi powinni dawać. Rzemieśnicy raz robić z swego rzemiosła, a ubożsi po pułżotego dawać. Puszkarze tylko do posługi y strzelby, a ieszcze kozuchy dawać.

Arenda młynow y gorzałek na ten czas nie iest w arendzie; bywało uczyniła złotych 400. Do folwarku nie masz roboty żadney, tylko co swemi pługami y swym kosztem zrobi. Stawów żadnych spusoszonych nie masz. Słusznieby w kwarcie ufolgowanie być miało, iako na nowym korzeniu, iednak tę arendę, iako czynić na ten czas może, to iest na złotych 400 położywszy, wytrąca się na myto urzędniku y czeladź potrzebną, ktorey wiele na tym mieyscu chować trzeba, złotych 240, a od złotych 160, przychodzi kwarty złotych 32.

A iż o tę maiećność trudność prawną tento pan sędzia z małżonką mają od dwoch kompetytorow rożnych, ktorzy się na ten czas z prawem swym odzywali y protestacye wnieśli, ktore to sprawy iuż na seym z tymi litigantami wyszły, y one nie bez wielkiego kosztu panu sędziemu odprawować przychodzi, tedy zapłatę tych kwart suspenduiemy do decyzji tych spraw na seymie dekretem seymowym, ktore, iesli przysądzone będą panu sędziemu y małżonce iego, za tym prawem, za ktorym na ten czas trzymają, od onego czasu, zaraz po dekrecie na zwykły czas w Rawie dopiero będą winni tę kwartę oddawać. A przy tym gdy do tych dobr J. K. M. miasteczka Hulanik urodzonemu jegomości panu Janowi Axakowi, sędziemu ziemskiemu Kijowskiemu y małżonce jegomości danych i konfirmowanych, ziechaliśmy, tedy imé pan sędzia ziemski Kijowski, iako dzierżawca dobr wyżey pomienonych J. K. M. Hulanik, nie się prawu pospolitemu y J. K. M. woli nie sprzeciwiając, tey lustracyi dobr nam, tę powinność wykonywaiącym, pozwoilk; przytym zarazem, stanowszy oczewiście szlachetny pan Michał Milowski Chmara, sam od siebie y imieniem

uszestników swoich dobr należących, mianowicie: Oxini Rożynowskiego Wasylowej Niekrasowiczowej, Maruszy Rożynoskiej Janowej Marcienkiwiczowej, te dobra wyżej mianowane, własne swoje dziedziczne i uczestników swych być powiedział y przed nami oświadczył. J opowiedział się prawami swoimi, odzywając się, iż te dobra wyżej pomienione, iako ziemskie, dziedziczne, nigdy do stołu J. K. M. nie należały y zaty m lustracyi żadney nie podległy, prosząc, abyśmy od lustracyi tych dobr, iako oni mianują dziedzicznych, supercedowali, świadcząc się przytym y na wyżej pomienionego pana sędziego ziemskiego Kijowskiego y małżonki iegomości, dzierżawcę dobr tych, iż ona, na znowie ku szkodzie wielkiej pomienionych uczestników, dozwała lustracyi tych dobr wyżej pomienionych, o których bezprawne osiągnięcie z tymże wyżej pomienionym dzierżawcą, panem sędzią ziemskim Kijowskim, wprzod w sądzie ziemskim Kijowskim, potym trybunalskim Lubelskim, a potym, przez remissye, w sądzie seymowym walnym koronnym sprawa ieszcze nie skończoną, a w areszt już wpadła, po ktorey poparciu odnawiając y mandat J. K. M. na seym walny koronny, blisko przyszły, na dzierżawcę wyżej pomienionego, iegomości pana sędziego, iest wydany y położony; ktory przed nami pokazywali, uprosił, abyśmy tę protestacyę y oświadczenie iego przyjęli y onemu z podpisami rąk naszych y przyłożeniem pieczęci atestacyą tego świadczenia iego wydali, co my, z powinności naszej, nie iego prawu nie chcąc ubliżać, uczyniliśmy.

A przy tym też teraz iegomość pan sędzia Kijowski, widząc przeciwko sobie być uczynioną przed nami protestacyą od potomków nieboszczyka pana Jerzego Połowcza Rożynowskiego, o to, iakoby ku szkodzie ich, na znowie tey, iako dzierżawca, dobr J. K. M. Hulanik, lustracyi pozwolił w tych dobrach, opowiedał się, iż nie na żadney znowie, ale iako dzierżawca dobr, broni prawa, od J. K. M. sobie y małżonce swey konferowanego, opowiedając się z tym iednak, iż o te dobra Hulaniki trudności wielkiej, tak od potomków przerzeczonych Rożynowskiego, od których teraz protestacya iest podana, iako y od pana Mikołaja Frąckiewicza starosty Mściławskie-

go y braci iego, od obuch litygantow, zażywaiąc, sprawy skończyć nie może; ktora iuż na sądziech seymowych zostawszy, od kilkunastu lat pendet, prosząc, aby ta iego protestacya przyięta była, a przy tey pozwoloney lustracyi, aby to koszty przewagą osady y zbudowania, a tak przeważnego na tak mieyscu niebezpiecznym propugnaculum, na Czarnym szlaku y w trakcie nieprzyjacielskim uczynionego, więc też koszty y nakłady, prawie na każde sądy seymowe powłączaniem się wykładane, dla oczekiwania skutku sprawy przed J. K. M. i rzeczpospolitą przełożone były, a zatym y od kwarty te dobra, przez onego samego wielkim kosztem osadzone, aby, durante vita jegomości, wolne zostawały. Co my wszystko tak widząc, iako rzeczy słuszney pozwoliliśmy opowiadanie; a przy tym y takie rządanie jegomości przyięliśmy y taką o tym atestacyą naszą onemu z podpisami rąk naszych y przyłożeniem pieczęci naszych daliśmy y daiemy.

Działo się w Romanowie dnia 23 Marca.

Romanowo miasteczko. Tego y wsi niżej opisanych dzierżawcą xiężna jeymosć Romanowa Rużyńska prawem dożywotnim, ktore niedawno, roku przeszłego, ze wsiami iest spustoszone; iest w nim osiadłych ludzi 52.

Czynsze przed spustoszeniem Tatarskim różnie płacili: tych, co dawali po grószy 10, iest 30; tych, co po groszy 6, a niektorzy po groszy 4, ostatek, ale teraz, dla spustoszenia przez Tatary nie nie dają; inszych podatkow nie dawali. Arenda młynow y karczmy, procz trzeci miary młynarskiey, na rok złotych 150.

Na tymże gruncie są Kołodeski, także Bernawa błoto uroczysko na ten szas puste. Staw ieden, kosztem jegomości zbudowany, ten, iż spust nie był, respektuiąc na koszt, nie kładzie się teraz. Summa procentu miasteczka tego złotych 150.

Czarnawka alias Chrytkowo y insze wsi, do miasteczka tego należące:

W tey wsi osiadłych 30; robią dzień jeden w zimie, a dwa w tydzień w lecie. Czynszu dają po groszy 6, uczyni złotych 6. Owsa

po ćwierci co uczyni złotych 4. Summa prowentu tey wsi uczyni złotych 10.

Żydowcze alias Matwiowcze. W tey wsi iest osiadłych 26, robią po dwa dni w lecie, a dzień w zimie w tydzień. Czysze różnie dają: tych, co dają po groszy 6, iest 9, a ostatek: połowicza po 2, połowicza po 3; co skomputowawszy, uczyni złotych 4, groszy 7.

Owsa dawali przedtym bogatsi po pułmiarki, a ubożsi po ćwierci, ale teraz przez spustoszenie Tatarskie nie dają. Summa prowentu tey wsi złotych 4, groszy 7.

Stawiszcze. W tey wsi osiadłych iest 22, też powinności odprawowali przedtym, iako y drudzy poddani w inszych wsiach, do miasteczka tego należących, ale teraz, po spustoszeniu Tatarskim, lat temu 10, pożytkow nie czynią żadnych.

Hirczyki. W tey wsi osiadłych iest 10; robią po dwa dni zimie y lecie po dwa w tydzień. Czysze różnie dają: tych, co dają po groszy 6, iest 4, a tych, co po trzy—6, co wszystko uczyni złoty 1, groszy 12. Summa prowentu tey wsi złoty 1, groszy 12.

Koślaki. Ta wieś była na Romanoskim gruncie, ale ją Tatarowie teraz znieśli, tylko ieden chłop zostak.

Skwir horodyszcze, nowa osada nad rzeką Skwira. To miasteczko rok temu dopiero iak osiadło, jest w nim osiadłych 30; powinności ani podatkow nie dają względem slobody, ktorey im dano do lat 30, a po wyjściu slobody, też powinności, iako w Romanowie, oddawać będą powinni. Na tymże gruncie Skwirskim iest Bakożyn, horodyszcze puste.

Buki. Ta wieś na rok przez Tatary iak iest wszystka zniesiona; iest w niej na ten czas ludzi, którzy w jamach mieszkają, 10; powinności ani podatkow nie dają żadnych względem slobody, ktorey im po tey Tatarszczyźnie pozwolono do lat pewnych po tym spustoszeniu.

Strokow. W tey wsi osiadłych 30. Ci wszyscy na posłudze pańskiej są, żadnych podatkow nie dają, tylko służbę bojarską służyć powinni, roboty z poddanych do folwarku, który tu więcey pracą swoją, a niżeli poddanemi obrabiają, nie kładą się, bo też nie wielkie są, teraz zwłaszcza, po tym spustoszeniu, gdyż wsi na slobodach

siedzą, ale y ci, iakiekolwiek pożytki z nich są, na czeladź tego zamczku w Romanowce y na żywność defalkują się.

Suma prowentu tej dzierżawy złotych 165, groszy 19, a wytrąciwszy na urzędnika y na czeladź zamkową złotych 45 groszy 19, zostaje złotych 120. Przychodzi od tego kwarty złotych 24. A przy tym zaraz świadczone y opowiadano się od xiężnej jejmości Rużeńskiej, że wielki y mały Żerdełow iest dziedzictwem xiężny jejmości Rużeńskiej, ktore dobra dziedzictwem kupiła od Zawisze, a Zawisza od Brozowskiego; ten Brozowski dostał prawem wiecznym od Łozowskiego, ktorego antecessor te dobra miał daniną wieczną tak od S. P. króla Alexandra, iako y od inszych krolow ich mości. Wczoraysze na gruncie Pawołockim wieczystym osadzone iest, także y Halczyn horodyszcze do daniny wieczystey Kotelnicy należy y na własnym gruncie Koteleńskim iest zasadzone, więc y sioło Sokoleze. Y w tym opowiadanie od mianowaney xiężnej Rużeńskiej uczyniono, że na własnym gruncie Pawołockim osiadło y dobra są dziedziczne, a co się dotczy Malinowe Horodyszcza, tedy onego niemasz w dzierżawie xiężnej Rużeńskiej, tylko Malinowo Horodyszcze, ktore do Kotelnicy należy y na własnym gruncie Kotelnickim osiadło, a Huzince horodyszcze, Lankow, uroczyszcze Stankowo, to wszystkie na gruncie dziedzicznym Pawołockim leżą, a puste są te uroczyszcza, błoto y rzeki tylko są; zaczym te wzwyż mianowane dobra, ktore nie są dobrami J. K. M. i rzeczy pospolitej, poddać pod lustracyą nie mogą, o co się y powtornie świadczone y opowiadano.

Działo się w Kijowie. 16 dnia Marca, roku 1616.

Kijow miasto. Tego possessorem imć pan Stanisław Zołkiewski, woiewoda Kijowski; ktorego to miasta y z należytościami iego urodzony pan Michał Myszka Chołonieski, podwojewodzy Kijowski, lustracyi nie dopuścił, protestując się imieniem jegomości pana wojewody, iż w mieście tym, względem starostwa, pożytkow nie masz żadnych, tylko względem wojewodztwa, ktore od lustracyi są excypowane, czegośmy też y sami z inkwizycyi mieszczan krolewskich doszli. Ktorą protestacyą pana podwojewodzego my, przyjąwszy, od lustracyi dóbr

tych do wojewodztwa właśnie, a nie do starostwa należących, supercedowaliśmy.

Extractum ex libro lustracionum palatinatus Kijoviae millesimi sexcentesimali decimi sexti (мѣсто четырехъ печатей).

Summa wszystkiej kwarty wojewodztwa Kiowskiego, defalcatis defalcandis, złotych polskich 1883, groszy 14<sup>1</sup>/<sub>2</sub>. J tu się nie kładzie starostwo Korsuńskie, także Demidow, Wyzgorod, ktorych lustracyi nie dopuszczono, także Letkowice y Kulanki, gdyż o te majątności dzierżawcy są in litispendentia na seym, dla czego kwarta do pensyi seymowey zawieszona.

*Извлечено изъ рукописной записной книги полковника Малаховскаго (XVII—XVIII ст.), сообщенной Коммиссiи Н. Н. Мурзакевичемъ.*

~~~~~  
XLIV.

Подтвердительная жалованная грамота короля Сигизмунда III Киевопечерскому монастырю на различныя имѣнія въ великомъ княжествѣ Литовскомъ. 1616. Апрѣля 1.

Roku tysiąc siedmset sześćdziesiąt szóstego, miesiąca Augusta czwartego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku jego królewskiej mości Łuckim, przedemną, Antonim Ulanickim, burgrabią grodzkim Biedzkim, namiesnikiem na ten czas burgrabstwa Łuckiego, y xięgami ninieyszemi grodzkimi Łuckimi, comparens personaliter urodzony iego mość pan Jan Deleżyński, dla zapisania do xiąg ninieyszych grodzkich Łuckich ten ekstrakt z magdenburgu miasta Kijowa autentycznie wydany, z wpisaniem w nim przywileju od najjaśniejszego króla jego mości Żygmunta trzeciego, z approbatą cessji na dobra intra wyrażone, w różnych wojewodstwach y wielkiem xięstwie Litewskiem od jaśnie przewielebnego w Bogu jego mości xiędza Jpatego Rudzkiego jaśnie przewielebnemu w Bogu jego mości xiędzu Elizeuszowi Bieleckiemu, ar-

chymandrycie Kijowo-Pieczarskiemu, y całemu zgromadzeniu tegoż monastera Kijowo pieczarskiego, z pieczęcią na wosku zielonym magdenburgji miasta Kijowa wyciśnioney, z podpisami rąk urzędników teyże magdenburgji, ruskim pismem pisany, *ratione intro contentorum ad acta castrenesia capitanealia Luceoriensia per oblatam* podał, prosząc urzędu o przyjęcie onego y do akt wpisanie. A tak urząd, *annuendo affectationi* jego mości podawaiącego, *ad acticandum* przyjmując, czytać przed sobą² kazał, y tak w sobie ten ekstrakt, pismem ruskim pisany, ma, temi słowy: Wypis z xiąg mieyskich prawa magdeburskiego, ratusza kiowskiego. Roku tysiąc siedmset, Decembra ósmego. Jego najyśnieyszey carskiej prześwietney wielkości w magistracie kiowskim, przed nami: Dymitriem Połockim, uprzywileiowanym wujtem, a Theodorem Neczaiem, rocznym burmistrzem y przed rajcami y ławnikami wysoce w Bogu przewielebny jego mość ojciec Wasjan Pyka, ihumen święto-troieckiego bolnickiego kijowo-pieczarskiego zgromadzenia, w przytomności przewielebnego Włodzimierza Kamińskiego, zakonnika ławry świętey cudotworney Kijowo-pieczarskiej, pokładali przywiley Zygmunta trzeciego króla polskiego na pargaminie pisany, przy podpisaniu ręki iego y przy pieczęci, donosząc, że ony od pożaru został się, y prosili imieniem iaśnie w Bogu przewielebnego iego mości ojca Joanikija Sieniutowicza, archymandrita teyże ławry świętey cudotworney Kijowo-pieczarskiej, aby dla wiekopomnych czasów był do xiąg wpisany y *per extractum* im wydany, y magistrat carskiej prześwietney wielkości kijowski, ten wysoce poważny przywiley przyiowski, pierwey przed sobą kazali w klar wyczytać, a po wyczytaniu, iako rzecz słuszną, do xiąg rozkazali wpisać, y tak się w sobie słowo w słowo ma: Zygmunt trzeci, z Bożey łaski król polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflandzki, Szwedzki, Wandalski dziedziczny król oznaymujem tym listem naszym wszystkim wobec y każdemu z osobna, komu by o tem wiedzieć należało, niniejszym y na potym będącym, iż cośmy byli przedtym zeszkemu w Bogu wielebnemu oycu Ipatowi Pocijewi, metropoliecie kijowskiemu y halickiemu, z łaski naszej królewskiej, dali pewne dobra monaste-

rowi pieczarskiemu kijowskiemu, tak w wielkiem xięstwie Litewskim iako y na Białey Rusi w różnych powiatach leżące, to iest mianowicie: sioło Wołnice z przysiołkami 'między lasem Dębrową, Protazewicze, sioło Osowo, sioło Jasien, sioło Wylcza, sioło Osowo przezywaiące Pieczary, z przysiołkiem Lewnyszczewiczem, sioło Chosynice, Borodycze, sioło Iwaniszewicze, sioło Kosorycze, sioło Dokole, sioło Porecze, sioło y dwór Peczersko, sioło Dobreycy, sioło Parasowicze, sioło Borsuki, sioło Cwyrkewo, sioło Chomicze, sioło Ozierany. We wszystkich siołach bojarowie, poddani z gruntami y wszystkimi należnościami, daninami miodowemi y pieniężnemi, z różnych y inszych majetności monasterowi Pieczarskiemu zdawna według funduszów należącemi, po którego to wyż rzeczonego mitropolity kijowskiego śmierci, terazniejszy wielebny ojciec Jozef Welamin Rudzki, archyepiskop metropolit kiewo-halicki y wszystkicy Rusi, dla większey dostoiności swoiey metropolii kijowskicy te dobra wyż mianowane, własne monastera Pieczarskiego kijowskiego, prawem dożywotnim z łaski naszey królewskicy otrzymał był; a iż pomieniony wielebny ojciec Jozef Welamin Rudzki, metropolita kijowski y halicki, za pokazaniem tu przed nami hospodarem y w kancelaryi naszey przez wielebnego ojca Elizeusza Pletenieckiego archymandryty pieczarskiego kijowskiego y kapituły iego pewnych praw, funduszów, przywilejów dawnych, od niektórych xiążąt y panów temu monasterowi Pieczarskiemu ustąpiionych, na te dobra wyż mianowane służących, y wzięciem pewney wiadomości tych wszystkich dóbr wyż rzeczonych, także y danin z różnych majetności w Litwie y na Rusi przychodzących, dobrowolnie stawszy oczewisto u xiąg kancelaryi naszey, ustąpił y prawa swoiego dożywotniego, od nas jemu na te dobra y daniny wyż rzeczone służącego, wolnie się rzekł, za którym to takowym dobrowolnym ustąpieniem y zrzczeniem pomienionego ojca Welamina Rudzkiego, metropolity kijowskiego, y za przyczyną niektórych panów rad naszych, my, hospodar, widząc bydz rzecz słuszną y przychylaiąc się do dawnych praw y funduszów, temu monasterowi Pieczarskiemu służących, te dobra wyż mianowane, to iest: sioło Wołnice z przysiołkami, między lasem Dębrową położone, y sioło Osowo, sioło Jasien, sioło Wylcze,

sioło Chrenice, Borodycze, sioło Jwaniszczewicze, sioło Kozorycze, sioło Dokole, sioło Porecze, dwór y sioło Peczarskie, sioło Bobryce, sioło Parasowicze, sioło Borsuki, sioło Cwyrkewo, sioło Chomicze, sioło Ozierany, sioło Osowo, przezywające się Pieczerany, z przysiółkiem Lewniszczewiczem, z boiarami, poddanemi, gruntami, y wszystkimi powinnościami y przynależnościami ich, tak iak się te majątności wyż mianowane przed tym mieli y teraz mają, także y daniny z inszych różnych majątności, temuż monasterowi Pieczarskiemu kijowskiemu zdawna należące, wyż rzezonemu ojcu Elizeuszowi Pletenieckiemu, archymandrycie, y kapitule monastera Pieczarskiego kijowskiego, według pierwszych praw y przywilejów y funduszów ich, tym niniejszym listem naszym przywracamy, których to majątności y dóbr wyż mianowanych przerwczony ojciec archymandryt z kapitułą monastera Pieczarskiego kijowskiego na potomne wieczne czasy spokojnie dzierżeć y używać mają. A my, gospodar, sami za siebie y za najjaśniejsze potomki nasze obiecuem przy ich dobrach wyż mianowanych terazniejszego ojca archymandrytę do żywota jego, iako y po nim następujących archymandrytów y kapitułę monastera Pieczarskiego kijowskiego spokojnie wiecznemi czasy przy tym wszystkim zachować; y na tośmy się przerwczonemu wielebnemu ojcu Elizeuszowi Pletenieckiemu, archymandrycie monastera Pieczarskiego kijowskiego y kapitule y wszystkim na potym będącym dali ten nasz list z podpisem ręki naszej królewskiej, do któregośmy y pieczęć wielkiego xięstwa Litewskiego przywiesić rozkazali. Pisan w Warszawie, lata Bożego narodzenia tysiące sześćset piętnastego, miesiąca Aprila pierwszego dnia. U tego wysoce poważnego przywileju podpis ręki takowy: Sigismundus rex; z drugiey strony: Janusz Skumin-Tyszkiewicz, pisarz wielkiego xięstwa Litewskiego, a niżej podpisu pieczęć zawieszista w pudełku obszyta. Na pamięć dla lat następujących w xięgi mieyskie kijowskie iest wpisany do xiąg; i ten wypis potrzebuiey stronie, jaśnie w Bogu przewielebnemu iego mości hospodinowi ojcu Joanikiowi Sieniutowiczowi, archymandrycie ławry świętey Kijowo-pieczarskiej y wszystkiego tegoż zgromadzenia świętego braci, przy podpisie ręki samego iego mości pana wuyta y

pod pieczęcią mieyską kijowską, iest wydany. Pisan w ratuszu kijowskim roku y dnia wyżey pisanego przywileju. Podpis rąk przy pieczęci magdenburgji kijowskiej temi słowy: mianowany wuyt ręką własną; korygował na mieyscu pisarskim będący Mikołay Rogucki. Który że to ekstrakt, za ustną prośbą iego mości podawaiącego, a za moim urzędowym przyjęciem, iest wszystek słowo w słowo do xiąg grodzkich Łuckich ingrossowany.

Книга городская Луцкая записовая, 1762 — 1766, № 2341; листъ 636.

~~~~~  
**XLV.**

Люстрація Житомирскаго староства. 1622, Февраля 23.

Działo się w Żyтомirzu, 23 Februarii, anno 1622.

Starostwa tego possessorem jegomość xiąże Alexander z Ostroga Zasławski, woyewoda Bracławski, Żyтомirski etc. starosta.

Zamek. Ten iest na górze wysokiej, skalistej, z drzewa wystawiony, do ktorego od miasta most dobry, brama swieża dobra, zwod dobry, do niego łancuchy żelazne dwa, fortka z klamką y kłódką dobrą. W bramie miechów starych, zgniłych, do rudy niegdy należących, cztery. Baszt z bramą trzy, parkan drzewiany w izbice budowany z komorkami, nadgniły; pobicie nad blakowaniem obleciało; kleci mieskich w śródku zamku dziewięć, więc piekarni dwie, izba jedna nie dorobiona. Tenże zamek do połowice z iedney strony wałem wysokim otoczony, z drugiey strony gora y skała bardzo przykra; podeń bieży rzeka Kamienica; w tymże zamku hakownic 67, rozerwanych dwie; prochu beczek pełnych 4; kul hakowniczych kop 20; prochownic hakowniczych 30; ołowiu kamieni 2; szmigownic na baszcie 2. Działo spiżowe z herbem J. P. N. krola Augusta iedno. W tymże zamku wrotny mieszka, ktorego miasto swym kosztem chowa.

Miasto. Ostrogiem y wałem wokoło otoczone, w nim bram zamczystych 3, baszt z wieżami 5. W tym mieście pod zamkiem iest

dwor krola jegomości, do ktorego wchodząc, wrota dobre z fortką, oparkaniony; po lewey stronie staynia wielka nieprzykryta, podle niey wozownia, wedle niey kuchnia, y piekarnia z komorą, przy niey szpiklerz, pod nim piwnica z lochem, podle spiklerza izba, sień i komora. Wchodząc do budowania dworu, ganek na słupach, na nim alkierz, sień zła, z tey sieni, po lewey stronie izba stołowa, w niey piec niédobry, o kien nie masz; z tey izby alkierz nowy, nieprzykryty, przeciwko tey izbie izdebka, w niey piec zły, okien nie masz, z tey izdebki komnata z komorą, z komnaty sień druga, w niey izdebka z komnatą y komorą, okna złe, piec nie dobry, wedle tego budowania kaplica oszarpana bez okien, sionka przed nią nie przykryta, po prawey stronie dwora komor dwie nadgniłych. Wedle nich sadek wiszniowy.

To miasto leży między Kamienicą y Teterewem, rzekami.

Starostwo to zaarendował J. P. starosta, iako nam dano sprawę, z konsensu krola jegomości dwiema arendarzom; jedną część trzyma pan Andrzej Peresiecki, drugą część żyd Szloma Fabisiewicz, ktorey arendy kontraktu ukazać nam nie chcieli.

Powinność mieszczan. Jest mieszczan danych, co dają czynszu po złotych 2—sześćdziesiąt sześć; po złotemu 1 groszy 12—sto dwadzieścia; co po złotemu 1 dają—dwadzieścia; co po miarce żyta—sześćdziesiąt sześć, co po pułmiarki żyta—sto dwadzieścia; co po miarce owsa—sześćdziesiąt sześć, co po puł miarki owsa—sto dwadzieścia; dzień ieden powinni lecie kosić.

Czynsz z miasta in summa facit złotych 355. Żyta czynszowego in summa facit miarek 126. Miarka po złotych 3, facit złotych 378. Owsa czynszowego miarek 126, miarka po złotemu 1, groszy 10, facit złotych 168. Dań daie miodową ich 13, od ktorey miodu dostae się wiader 22. Każde wiadro rachue po złotych 5, facit złotych 110. Dani miodowej dziesięciny, którą na pana starostę w rok od poddanych wybierają, dostae się kadzi 5. Każda kadź po złotych 16, facit złotych 80. Kolędy y włoczebnego na wielkanoc po groszy 2, facit z dwuchset domow złotych 13, groszy 10. Pod miastem groblą powinni mieszczanie szarwarkiem naprawować.

Boiarow iest 10; ci nie nie dają, tylko z listy biegaia. Strzelców dwa, ktorzy względem posługi nie nie dają. Podwodnych pieniędzy nie dają, Wozów woiennych nie wyprawiaia.

Summa prowentu z miasta złotych 1104, groszy 10.

Folwark przy mieście, z niego żyta miarek 200, owsa miarek 150, a potraciwszy wikt, zostaje żyta miarek 30, miarka po złotych 3. Summa facit złotych 90.

Folwark Hasińce. W tej wsi poddanych osim, dają na rok czynszu po złoty 1, groszy 7½. Co dają czynszu po groszy 20, iest ich 10, facit złotych 6, groszy 20.—Co dają po groszy 12, iest ich 4, facit złoty 1, groszy 18.

Uczyni czynszu in summa złotych 18, groszy 8. Powinni robić dwa dni w tydzień, lecie, a dzień w zimie, powoz raz w rok za mil 20. Orzą sześciu pługów: trzy dni w wiosnę, a trzy dni w jesieni. Zagrodników siedmiu, powinni na każdy tydzień, tak zimie, iako y lecie dzień jeden robić.

### Crescencya.

| Seminatio.                                                                                                                                                                                                                                                                                   | Crescen. | Tritur. | Victus. | Restat. | Taxa.      | Summa<br>złotych.      groszy. |     |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------|---------|---------|---------|------------|--------------------------------|-----|
| Sigilli 12.                                                                                                                                                                                                                                                                                  | 202      | ¼       | 2       | 36½     | 3          | 109                            | 15  |
| Sigill. ½.                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 12       | ¼       | 1       | 1½      | 3          | 4                              | 15  |
| Tritici ½.                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 30       | ¼       | 1       | 6       | 5          | 30                             |     |
| Avenae 20.                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 160      | ¼       | 5       | 15      | gro. 40    | 20                             |     |
| Scruti ¼.                                                                                                                                                                                                                                                                                    | 32       | ¼       | 2       | 5¼      | za gr. 75. | 14                             | 14½ |
| Ciceris 3.                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 120      | ¼       | 3       | 24      | 1          | 24                             |     |
| Hordei 1.                                                                                                                                                                                                                                                                                    | 20       | ¼       | 4       | 0       | 0          |                                |     |
| Pisae 1.                                                                                                                                                                                                                                                                                     | Stozek.  | 3       | 1       | 1       | 1½         | 1                              | 15  |
| W tej wsi karczma czyni na rok złotych . . . . .<br>Stawek na Rudce rzece, która z błota ciecze, czyni w czwartym rokużł. 12, gr. 15, co porachowawszy, uczyni na rok złot.<br>Na tymże stawku młynek, który tylko na wiosne miele, a prowent się nie kładzie tylko na wychowanie urzędnika. |          |         |         |         |            | 50                             |     |
|                                                                                                                                                                                                                                                                                              |          |         |         |         |            | 4                              | 5   |
| Summa folwarku tego facit . . . . .                                                                                                                                                                                                                                                          |          |         |         |         |            | 276                            | 12½ |

Folwark przy mieście drugi, który żyd trzyma, per modum arendarza:

### Crescencya.

| Seminatio.  | Crescent. | Tritur. | Viktus. | Restat. | Taxa.  | S u m m a. |         |
|-------------|-----------|---------|---------|---------|--------|------------|---------|
|             |           |         |         |         |        | złoty.     | groszy. |
| Sigillinis. | 200       | 1/4     | 3       | 37      | 3      | 111        |         |
| Avenae.     | 150.      | 1/4     | 6       | 14 1/2  | 40 gr. | 19         | 10      |

Folwark Staniszwka. Tę wieś trzyma żyd przez arędę od imci pana starosty. W tej wsi poddanych ciągłych dwadzieścia y sześć y powinni robić dwa dni w tydzień lecie, a dzień zimie. Orzą 10 pługów: 3 dni na wiosnę, 3 dni w jesieni, trzy dni odwracają. Powoz raz w rok za mil 20.

Czynsz różnie płacą: jeden daie złotych 10, gęsi i kapłunów dwa, facit złotych 10, groszy 10.—Drudzy 25 płacą po złotemu 1, groszy 7 1/2, facit in summa złotych 31, groszy 7 1/2. Wpisnego znowu daią po gro. 3, szelągów 12, facit złotych 2, groszy 21, szelągów 16. Tamże podsusedkow zagrodników piętnaście, z których sześć daią po groszy 15, facit złotych 3. Boiar ieden, ten nic nie daie, tylko z listami biega. Przychodzi czynszu in summa z tej wsi złotych 47, groszy 9, szelągów 7.

### Krescencya.

| Seminatio.                      | Crescent. | Trytura. | Victus. | Restat. | Taxa.   | S u m m a |         |
|---------------------------------|-----------|----------|---------|---------|---------|-----------|---------|
|                                 |           |          |         |         |         | złoty.    | groszy. |
| Sigilin.                        | 200       | 1/4      | 7       | 31      | 3       | 93        |         |
| Avenae.                         | 180       | 1/4      | 10      | 20      | gr. 40. | 26        | 20      |
| Ciceris 1/12.                   | 40        | 1/4      | 2       | 62      |         | 6         | 14      |
| Summa z tego folwarku . . . . . |           |          |         |         |         | 173       | 14 1/2  |

Wieś Pyszczowo. Ta wieś do folwarku Staniszwskiego przynależy, iest w niej poddanych pociągłych pięci, powinni robić

dzień w tydzień przez rok.—Czynszu dają po złotemu 1. W tejże podsusiedków, alias zagrodników, sześć; ci nic nie dają, tylko dzień robią w żniwo pieszco; facit złotych 5.

Wieś Baraszuwka. Ta wieś, do tegoż folwarku należy, w niej poddanych ciągłych jedynaście. Czynszow y podatków żadnych nie dają, tylko zimą i latem robią pańszczyzny dzień.

Młyny: pod zamkiem, na rzece Kamienicy jeden; w nim kamieni mącznych dwa, trzecie stempy, czyni na rok, procz trzeciej miary młynarskiej, złotych 100.

Na rzece Teterewi pod miastem drugi, w nich kamieni mącznych trzy, trzecie stempy, czyni na rok, procz trzeciej miary młynarskiej, złotych 150.

Trzeci jest we wsi Staniszwce, na tejże rzece Teterewi, w nim kamieni mącznych 3 i stempy czwarte, uczyni na rok złotych 200.

Myto. Jest też w tej arendzie myto, iako poddani powiedzieli, nowowymyślone, którem się mytem ich privilegia łamią; to uczyni na każdy rok nieochybnie złotych 50. Most powinien arendarz swym kosztem naprawować. Summa młynów i myta facit złotych 500.

Folwark Weresy. W tej wsi poddanych pociągłych dwadzieścia. Powinności ich: latem robić 3 dni w tydzień, a dwa zimo; orzą siedmiu pługami: 3 dni na wiosnę, trzy dni w jesieni. Powoz za mil 20 raz w rok odprawić powinni. Czynszu płacą z prochowym y strażnym spisnym złotych 24, groszy 3, szelągów 6. Owsa czynszowego dają po pułmiarki, uczyni miarek 10. Każda miarka po złotych 3, uczyni złotych 30. Dają gęsi po iedney czynszowych; przychodzi gęsi 20 po groszy 4, uczyni złotych 2, groszy 20. Czynszu żadnego nie dają, tylko dzień w tydzień pańszczyznę robią. Karczma i młynek puste.

### Krescencya.

| 1 Seminat.                            | Krescent. | Triturat.     | Victus. | Restat.          | Taxa.     | S u m m a<br>złotych. groszy. |                 |
|---------------------------------------|-----------|---------------|---------|------------------|-----------|-------------------------------|-----------------|
| 15 Siliginis.                         | 200       | $\frac{1}{4}$ | 3       | 32               | 3         | 96                            |                 |
| 3 Tritici.                            | 60        | $\frac{1}{4}$ |         |                  | 5         | 55                            |                 |
| 12 Avenae.                            | 154       | $\frac{1}{4}$ | 5       | 21 $\frac{1}{2}$ | gr. 4     | 28                            | 20              |
| 4 Hordei.                             | 80        | $\frac{3}{8}$ | 3       | 23               | 3         | 69                            |                 |
| $\frac{1}{2}$ Scruti.                 | 100       | $\frac{3}{8}$ | 2       | 35               | 2, gr. 15 | 87                            | 15              |
| $\frac{1}{12}$ Ciceris $\frac{1}{19}$ | 126       | $\frac{1}{6}$ | 3       | 10 $\frac{1}{2}$ | 1         | 10                            | 15              |
| Summa s tego folwarku . . . . .       |           |               |         |                  |           | 406                           | 3 $\frac{1}{5}$ |

Folwarczek Waczkow. W tej wsi poddanych pociągłych 12, robią w lecie dwa dni w tydzień, a dzień jeden zimo. Dwoma pługami orzą na wiosnę trzy dni. Czyszu ani podatków żadnych nie dają.

### Krescencya.

| Seminatio.                    | Crescent. | Triturat.     | Victus. | Restat.          | Taxa.   | S u m m a<br>złotych. groszy. |    |
|-------------------------------|-----------|---------------|---------|------------------|---------|-------------------------------|----|
| Sigilinis 7                   | 104       | $\frac{1}{4}$ | 3       | 16               | 3       | 48                            |    |
| Avenae 9.                     | 102       | $\frac{1}{2}$ | 5       | 11 $\frac{1}{2}$ | gr. 40. | 1                             | 10 |
| Summa tego folwarku . . . . . |           |               |         |                  |         | 63                            | 10 |

Wola Szwieniec. Ta Wulka leży nad rzeką Teterwą, którą osadza urodzony pan Wyżpolski, ma jeszcze woli na lat 5. Jest w niej poddanych piętnaście, ci się nowo budują.

Wolka Rudno. Tę osadza urodzony Halczynowski, ma jeszcze do lat pięciu woli, nad Huywą rzeką, jest w niej poddanych dwa, młynek y stawek nowo się budują.

Szlachta co w mieście mieszka. Ci w Żytomierzu gruntow krola jegomości, miastu należących, zażywają: iedni sobie dwory po- budowali, a drudzy gotowe pokupili, z czego służbę woiczną przy panu starościu powinni odprawować y poczty osadzać; tych, co po parze koni osadzają, jest ośm, a tych co po iednemu koniu, jest piętnaście.

Summa prowentow wszystkich starostwa tego facit singulis annis złotych 2748 groszy 26<sup>1</sup>/<sub>2</sub>. Z ktorej summy wytrąciwszy jurgielt na urząd podstarościego złotych 50, resztę facit 2698, groszy 17<sup>1</sup>/<sub>2</sub>. Przychodzi od tego kwarty złotych 539, groszy 23<sup>1</sup>/<sub>2</sub>.

Lasy. Ma też te starostwo lasy w okrąg dostatnie, w ktore panowie sąsiedzi wrywaią się y szkody wielkie czynią.

Granic. O granicach starostwa tego wiadomości inszey zasiądz nie mogliśmy, tylko od mężow starych, poddanych starostwa tego, ktory nam dali taką sprawę: iż przedtym, poki ieszcze na ow czas osad szlacheckich nie było, wolne grunta mieli y onych wolno zażywali. Potym, skoro panowie szlachta poczeli wsie y miasteczka osadzać, zaraz też im poczeli gruntów uymować z wielką uymą starostwa tego granic, a mianowicie ci: panowie Strybylowie od Łowkowa y miasteczka Studenowody; pan Niemiryecz od Czerniechowa; od dobr nieboszczyka xięcia Ostrogskiego, kasztelana Krakowskiego: Wilsk y Kamionka—pan Wilam; panowie Prezwoscy imci pana woiewody Wołyńskiego Skomorochy; pan Hornostay; panowie Stryblowie aż do początku granic od Łowkowa; o ktore grunta, y granice. y pustoszenie lasów, czyni prawem jegomości pan starosta Żytomirski, owo y teraz przed nami imieniem jego oświadczał się y protestował pan Teodor Myszyński, pisarz grodowy Żytomirski w te słowa: stanowcsy oblicznie Teodor Myszyński, pisarz grodu Żytomirskiego, świadczył, iż za dekretami trybunalskimi między imć panem woiewodą Braclawskim, starosto Żytomirskim y mieszczany Żytomirskimi z powodztwa, a panami: Filonem czesnikiem, Piotrem, Danielem y Ostafim Stryblami y potomkami brata ich Fedora, także panami Filonem, Mikołaiem y Teodorem Woroniczami, y potomkami Wasyla, pisarza ziemskiego Kijowskiego, brata ich, zapozwanemi, stałemi, w sprawie y rzeczy posiadania od przeszłych pomienionych osob czasy pewnymi gruntów dobr J. O. X. jegomości starostwa Żytomirskiego, od dobr panów Stryblow Łowkoskich y Studenowodzkich, także od dobr panów Woroniczow Krosnicy samego Sieliszcza, ktorego się onym prawem pewnym nie przyznawa; iż tedy od osob pomienionych wszystkich były wynoszone



z kancellaryi krola jegomości komissie, ktore, iż do skutku swego nie przyszły, dla tego, że umyślnie nie według praw: komissarzów zwozdzili, bowiem ich, czasem trzech, czasem czterech, a drugim pięciu nie dostawało. Zaczym te komissie efektu swego wziąć nie mogły. Jakoż roku 1619 wynieśli komissią panowie Stryblowie, a to za nakazaniem drugiey komissyi na trybunale, o których komissyach nigdy, iako zwyczaj, nie obwieszczali imć panu woiewodzie Braclawskiemu, panu memu, także mieszczanom y mnie urzędowi, y, choć nie wiedząc o niey, zapozwać ich na trybunale o to nie omieszkali, a to w roku 1621; których spraw za ordynacyą panów deputatów, bo tylko o expulsię do zapisow za rekwizycyami, za pozwoleniem trybunalskim, między inszemi y takowych spraw nie przepuszczano do sądu. Zaczym teraz na ten przyszły trybunale są zapozwani o toż panowie Woroniczowie, iż się mimo dekret seymowy ważyli od Kroszney poodbierać mieszczanom Żytomirskim grunta, protestacya uczyniona o to y do ziemstwa zapozwani, po dwakroć dawali się wzdawać w niestaniu, tak o niewyieżdżanie komssyi, iako y o krzywdy, to oświadczaiąc się, iż te nad komissią, w roku 1611 wyniesioną, inszey znać nie wynieśli. A tak, chcąc jegomość pan woiewoda Braclawski, pan moj, powinności starościnskiey swey dosyć uczynić, gruntow nieopuszczając, komissyom tym sam przysłuchać się y sam bydź w pomoc kosztem swym do zwiedzenia komissarzow y, co ukażą y uznaią, przestać, a przy tym y prawa z onemi sobie y mieszczanom, poki prawa będzie stawało y należało, nie opuszczać, na ten czas przezemnie świadczy się y protestuie na pomienione osoby, iż to oni sami umyślnie, bacząc podobno niepewność praw swych, czyniąc, komissyi uprzeymie wywieść nie chcą, kopce zatym swoje sobie privatim sypiąc, iako się o to czyniły protestacye, szkody sobie przytym, gruntu w to niewkładając, kładzie na oboch onych mianowanych osob na dwadzieścia tysięcy złotych polskich, o co chcą prawnie czynić tam, gdzie prawo ukaże, z onemi. Prosił, aby to oświadczenie protestującego się, imieniem J. O. pana Alexandra xięcia z Ostroga Zasławskiego, woiewody Braclawskiego,

starosty Żytomirskiego, pana jego, wniesione, y przyjęte y zapisane było; co otrzymał.

Protestacya do akt lustratorskich podana od J. P. Ostafieja Strybla w te słowa: Stanowszy oblicznie J. P. Ostafiey Strybel, sam od siebie y imieniem brata swego rodzzonego, Piotra Strybla, solennie świadczył się y protestował przeciwko W. J. P. Alexandrowi xięciu Zastawskiemu, wojewodzie Braclawskiemu y woytowi Kuzmie Koprzyńskiemu, setnikowi, y wszystkiemu pospolstwu miasta pomienionego Żytomirza, a to przychylając się do pierwszych protestacyi swoich, w różnych grodach, ieszcze przed skończeniem działu między sobo y wszystkimi bracią Strybelami, strony zabrania bezprawnego gruntu ich dziedzicznego od Studenowody y od Łowkowa, a przywrocenie do gruntu Żytomirskiego, poczynionych y komissyi na to osim przedtym z innotescencyami wyprawionych, o co iuż w terminach prawnych stoia, lecz, za nieziechaniem panów komissarzow, to rozgraniczenie skutku swego nie wzięło, dopiero już znowu, po skonczeniu wiecznego między sobo działu, że się te majątności, to iest Studenowoda J. P. Piotrowi, a Łowkow, teraznieyszemu protestującemu, Jostały, chcąc daley tych spraw swoich, względem zabrania tych gruntow zaczętych, tak iako im z prawa należeć będzie, poprzeć, z tym się oświadczyli, prosząc, aby to przyjęto było.

Delacye Żytomirskich mieszczan. Stanowszy przed nami mieszczanie Żytomirscy uskarżali się i protestowali na podstarościego y na żyda aredara, że ich wedle przywilejow krolow Polskich nie zachowują, y one im łamają, jarmarkow im y targów wedle praw ich nie dopuszczają, y ludzi, tak kupieckich, iako y targowych wszelakich tym samym odganiając, że z nich samych y gości, do miasteczka przyjeżdżających, myto niesłuszne, po trzy grosze od woza, bioro, przez co ludzie targowi wstręt wielki biorą, do naprawowania mostu nad prawo ich wyganiają, w iarmark nie dopuszczają im, według prawa ich, piwa, miodu, gorzałki szynkować. Ktore przywileie wolności swoiey przed nami produkowali:

Pierwszy S. P. N. K. Stefana, de data Varsoviae, 25 Januarii,

1580; ktorym ich od robót, osobliwo orania, żniwa y košby, młocenia, do czego przez dzierzawce przymuszeni bywali, uwalnia, aby od takowych robot wolnemi zostawali. Produkowali przed nami y drugi przywiley S. P. krola Stefana, de data Varsoviae, 20 Novembris 1582, który przywiley approbuie przywiley S. P. krola Zygmunta Augusta, tym mieszczanom na wolność od wszelakiego myta, iak kroleskiego, tak y szlacheckiego dany, aby im było wolno tak żywnością, iako y inszemi wszelakieni towarami kupczyć y handlować, od których wszelakiego myta aby się nikt wyciągać nie ważył, zakazuie. Produkowali ieszcze y trzeci przywiley przed nami n. krola Zygmunta trzeciego, pana dzisiejszego, de data Warsoviae, 8 Julii 1596 roku, w ktorym daie im wolność na jarmarków dwa przez rok, ktore po dwie niedziele stać mają; pierwszy na dzień nowego lata, to iest 1 Januarii, drugi na dzień św. Prokopa 8 Julii; tamże im zostawia targ co niedziela; od myt ceł y podatkow wszelakich wolnemi ich zostawuiąc, szynki, handle pod ten jarmark, bezpiecznemi będąc od wszelakich powinności, wolno będzie czynić.

Listy młynarskie. Przy odprawowaniu lustracyi naszej, produkowali przed nami młynarze listy od imé pana wojewody Bracławskiego, starosty Żytomirskiego, na trzecią miarę młynarską dane, prosząc, aby im byli do xiąg lustratorskich zapisane.

Hawryło Sachno, mielnik Żytomirski, pokazywał list od xięcia wojewody Bracławskiego terazniejszego, a na on czas kasztelana Bracławskiego, sobie dany, na 100 kop litewskich, na młyn na rzece Teterewi pod miastem, który często buduje y swoim kosztem budować powinien, pozwalaiąc mu przy tey summie y trzecią miarę przy tym młynie, pod datą tego listu w Zaslawiu, die wtorego Maia, roku, tysiąc sześćset osmego.

Wasyl Krzywko, mielnik Żytomirski, pokazywał list od tegoż, sobie na summę 50 kop groszy litewskich tymże sposobem dany na rzece Kamienicy pod zamkiem, pod datą w Zaslawiu, 11 Julii anno 1608.

Leon syn, poniewasz oyciec iego w przeszłym roku umarł, po-

kazował list od tegosz y tymże sposobem oycowi iego y potomkowi na summę 100 kop groszy litewskich na młyn w siele Staniszwce, alias Horodyszczce, na rzece Teterewi będący, pod datę w Turzysku, die 3 Marca, 1609 anno.

Delacye starostwa tego. Opowiedał się przytym urodzony Teodor Myszyński, pisarz grodn Żytomirskiego, iż według daniny y przywileju J. Kr. M. P. N. miłościwego, dożywotnim prawem na starostwo dane, y według zażywiania przodków swoich, dzierzawców Żytomirskich, wolno xięciu jegomości staroście Żytomirskiemu, panu naszymu, młynem y wiosnikami szafować. Zaczyn dwie mierze do aredy podawszy, trzecią, choć to z uymą pożytku swego, młynarzom zachował, z tych miar, iż zawsze y z częsta na każdy rok, przez gwałtowne szkody wod, z gor kamienistych na wiosnę płynących, funditus młyny y groble znoszone bywaią, a tak ci młynarze tę sumę, sobie zapisaną, y trzecim wymiarem, że to kosztem swoim zabudować y wstawować zaraz powinni, kontentować się maią; a tak my, bacząc we wszystkim bydź przywiley, xięciu jegomości panu wojewodzie Braclawskiemu na starostwo dany, zupełny, te danine młynarzom za słuszną uznawamy. Opowiedał się tenże, powtarzaiący to, iż te młyny z mlewem y wymelkami, iako są pozwolone, tak niewiedzieć z przyczyn iakich, ad male narrata, przywiley w przeszkodę temu przywileyowi. J. Kr. M. na miarę w młynach starostwa Żytomirskiego, pan Zacharyasz Jełowicki sobie ziednał y niewinnie turbaie xięcia jegomości, pana mego, zyski zatylnie w sądach nienależących y extra forum wyzywaiąc y otrzymuiąc z szkodą xięcia jegomości, o co osobliwie na pomienionego pana Jałowickigo świadczył się.

Pokazywał też różne sprawy z różnemi osobami, y w różnych terminach będące, tak o grunta zachodzące, iako o insze krzywdy mieszczan Żytomirskich, przez jegomości pana wojewodę Braclawskiego czynione, iż nie omieszkiwa prawnie jegomość czynić y tych wszystkich, ktorzy swywolnie miasto Żytomirz ogniem wywrocili, każdego z nich na infamią osobliwie podał. Co wszystko nie bez kosztu prawnego y pracy jegomości pana wojewody bydź musiało. Przykładał, twierdząc

przy dekreście seymowym, między xięciem jegomością Wołyńskim, na on czas starosto Żytomirskim, delatorem, a panami Woroniczami, zapozwanemi, stałym, nie przyznawając tylko samo uroczysko szczegulne, albo sieliszcze, nazwane Krosnią, stronie prawem uprzywilejowanej, a nie iakie insze uroczyska y grunty mieć, ktore iż mimo dekret ten strona poodbiera, czyni o to prawem xiąże jegomość wojewoda Braclawski, nie ustawiając, w terminach; tak z panami Strybelami, iako y panami Woroniczami, prosząc, aby to opowiadanie, per oblatam podane, do xiąg lustratorskich zapisane było. (Ex libris revisionum thesauri regni, anno 1622 extractum et datum Varsaviae, 3 mens. Martii, anno 1623).

*Извлечено из рукописной записной книги полковника Малашовскаго (XVII—XVIII ст.), сообщенной Коммиссии Н. Н. Муравьевичем.*

~~~~~

XLVI.

Люстрація Остерскаго староства. 1628. Ноябрь 9.

Sigismundus etc. Significamus etc. oblatas esse ad acta cancellariae nostrae majoris litteras infrascriptas, supplicatumque nobis est, ut eas in acta cancellariae nostrae suscipi et inseri mandare dignaremur. Earum vero tenor talis: Rewizya starostwa Ostrskiego, roku 1628, miesiaca Novembra dnia dziewiątego w Ostrzu odprawowana. Działo się w zamku jego krolewskieg mości Ostrskim, dnia 9 miesiaca Novembra, roku 1628. Przed nami, urodzonymi: Łukaszem Witowskim, podczaszym Kijowskim, na miejsce wielmożnego pana Mikołaja Wierzbowskiego, kasztellana Jnowłodzkiego z ramienia jego krolewskieg mości zesłanym, Alexandrem Wielhorskim, wojskim Łuckim, Bartłomiejem Suchodolskim, pisarzem skarbu koronnego J. K. M., lustratorami y rewizorami, według constituciei seymu, w roku 1697 od jego krolewskieg mości i rzeczypospolitej do wojewodstw: Kijowskiego, Braclawskiego y Podolskiego naznaczonymi, przy bytności uro-

dzonogo pana Bartłomieja Obałkowskiego, sekretarza J. K. M., za mandatem J. K. M. do tey sprawy zesłanego, który mandat słowo do słowa tak się w sobie ma: Zygmunt III, z Bożey łaski krol Polski, wielkie xiążę Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudskie, Inflanckie y Szwedski, Gotski, Wandalski dziedziczny krol. Urodzonemu Bartłomiejowi Obałkowskiemu, sekretarzowi naszemu, wiernie nam miłemu, łaskę naszą krolewską. Urodzony, wiernie nam miły! Za gorącą instancją obywatelów wojewodstwa Kijowskiego, wydana jest z cancelłarię naszej revisia na porządne sporządzenie prowentów y opatrzenie zamku Ostrskiego, jako pogranicznego. Przeto chcemy mieć po wierności twojej, abyś, rowno z inszemi rewizorami, tam do Ostrza zjachali y tę rewisyą, koło sporządzenia prowentów y porządnego opatrzenia zamku, rowno z inszemi, odprawował, tego przestrzegając, aby się tą rewisyą w prowentach stołu naszego jaka uyma nie działa. Co uczynisz wierność twoja z powinności swey y dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia 4, miesiąca Septembra, roku pańskiego MDCXXVIII panowania krolestw naszych: Polskiego XL a Szwedskiego XXXIV roku. Sigismundus Rex. Lucas Zdrojewski. My tedy, wyżey mianowani lustratorowie, zjehawszy się do Ostrza, przy spisowaniu y lustraciy dóbr prowentów rzeczywospolitey starostwa Ostrskiego, mając tę powinność na się włożoną, wewzaliśmy przed się urodzonego pana Eremiana z Otoka Zaleskiego, starostę Ostrskiego, y namiestników jego, jako slachtę, dobra bojarskie w tym starostwie trzymających, więc i inszych bojar, mieszczan y poddanych, do starostwa Ostrskiego należących, przy których nayrzod kazaliśmy przeczytać y publikować commissią I. K. M., nam do Ostrza daną, która słowo do słowa, tak się w sobie ma: Zygmunt III, z Bożey łaski król Polski etc. Urodzonym lustratorom, z seymu Warszawskiego w roku 1627 na odprawowanie lustratrey do woewodstw: Kijowskiego, Połolskiego y Bracławskiego od nas y rzeczywospolitey naznaczonymi, wiernie nam miłym, łaskę naszą króiewską. Urodzeni, wiernie nam mili! Jako wiele rzeczywospolitey y obywatelom wojewodstwa Kijowskiego pod czas niebezpieczeństwa od Moskwy na ostatecznym opatrzeniu municiej zamku na-

szego Ostrza należy, na wielu przeszłych seymach przez posły wojewódstwa Kijowskiego wszystkiey rzeczypospolitey przekładano było. W czym, gdy urodzony Eremian z Otoka Zaleski, Ostrski, Warecki starosta, od nas, względem tego napominany był, dał nam tę sprawę o sobie: iż co munitiey tey doskonale opatrować nie może, częścią dla szczipłych dochodów starostwa tego, ponieważ od niego wiele wsi y miasteczek, za niedbalstwem albo conniventią przeszłych starostów, oderwano jest, częścią dla tego, iż ci, którzy powinni do obrony zamku tego, powinności swey wykonywać nie chcą. Iż tedy rzeczpospolita na blisko przeszłym seymie na wierności wasze to włożyła, abyście dobra nasze i rzeczypospolitey rewizowali, y z nich auctią, jako może być największą, do skarbu rzeczypospolitey przyczynili, przeto złecamy wiernościom waszym, abyście, pod tenże czas, gdy lustracją albo rewizyą odprawować będziecie, położeniu y munitiey zamku Ostrza pilno się przypatrzyli, wsi, miasteczka y uroczyska, które do tego zamku zdawna należały, porządnie spisali, w daniny, które od przeszłych starostów bojarom y poddanym starostwa tego uczynione są, pilno weyrzeli, y stateczną decisyą y porządek o powinnościach ich, iakie którzy poddani oddawać będą, uczynili; a zatym, aby y starosta miejsca tego, przystojne swe opatrzenie mając, powinności swey dosyć czynił y skarb rzeczypospolitey w pożytkach swych większą auctią ponosił; w czym sumnienia wierności waszych obowiązane mieć chcemy, całą jednak zostawując w stanowieniu tych powinności przez nas decisyą. Jnaczyey tedy wierności wasze nie uczynią z powinności y tego obowiązku swego, na seymie blisko przeszłym walnym Warszawskim na się włożonego, także y dla łaski naszej. Dan w Warszawiae, dnia XVII miesiąca Kwietnia, roku Pańskiego MDCXXVIII, panowania naszego Polskiego XL, a Szwedzkiego XXXV roku. Sigismundus Rex. Petrus Kozmieński, secretarius Sacrae Regiae Majestatis.

Potym przeczytany jest mandat J. K. M. do bojar, mieszczan y innych wszystkich poddanych, do starostwa y zamku Ostrskiego należących; który to mandat od słowa do słowa taki jest: Zygmunt III, z łaski Bożej król Polski wielkie xiąże Litewskie, Ruskie etc. Wszem

wobec bojarom, mieszczanom y poddanym, do starostwa y zamku Ostrskiego należącym, oznajmujemy, iż iako wiele rzeczypospolitey y obywatelom wojewodstwa Kijowskiego pod czas niebezpieczeństwa od Moskwy na statecznym opatrzeniu munitiey zamku naszego Ostrza należy, na wielu przeszłych seymach przez posły wojewodstwa Kijowskiego wszystkiey rzeczypospolitey przekładano było. W czym gdy urodzony Eremian z Otoka Zaleski, Ostrski y Warecki nasz starosta, od nas względem tego napominany był, dał nam tę sprawę o sobie, iż on munitiey tey doskonale opatrować nie może, częścią dla szczupłych dochodów starostwa tego, ponieważ od niego wiele wsi y miasteczek, za niedbalstwem albo conniventią przeszłych starostów oderwano jest, częścią dla tego, iż ci, którzy powinni do obrony zamku tego, powinności swey wykonywać nie chcą. Iż tedy rzeczpospolita na blisko przeszłym seymie na lustratory nasze to włożyła, aby dobra nasze y rzeczypospolitey rewidowali i z nich auctią, jaka może być największa, do skarbu rzeczypospolitey przyczynili, przeto zleciliśmy im, aby, pod tenże czas, gdy rewizią odprawować będą, położeniu y municyey miejsca, zamku Ostrza, pilno się przypatrzeni, wsi, miasteczka y uroczyska, które do tego zamku zdawna należały, porządnie spisali, w daniny, które od przeszłych starostów bojarom y poddanym tego starostwa uczynione są, pilnie wejrzeni, y stateczną decyzją y porządek o powinnościach ich, iakie którzy poddani oddawać będą, uczynili; a zatem, aby y starosta miejsca tego, przystoynie swe opatrzenie mając, powinności swey dosyć czynił y skarb rzeczypospolitey w pożytkach swych większą auctią ponosił. Przeto rozkazujemy wiernościom waszym, abyście, za obwieszczeniem listownem pomienionych rewizorów naszych, przed niemi się stawiali y postanowieniom ich we wszystkim dosyć czynili, o czym wszystkim całą decysją stronom obiema, tak staroście, iako y poddanym, przed nas zachowujemy. Co uczynicie z powinności swey, dla łaski naszej. Dan w Warszawie, dnia XVII miesiąca Kwietnia, roku pańskiego MDCXXVIII, panowania naszego Polskiego XL, Szwedzkiego XXXV roku. Sigismundus rex—Petrus Kozmiński, secretarius Sacrae Regiae Majestatis. Po przeczytaniu tedy tak com-

miszej, iako y mandatu y po publicaciey tey jurisdictioney naszey, wzięliśmy przed się pierwszy punct commissyey I. K. M., to jest, abyśmy się położeniu y munitiey miejsca zamku Ostrskiego pilnie przypatrzeli y porządnie spisali.

Pierwszy punct. O położeniu y munitiey zamku. Z dekretu św. pamięci krola Kazimirza między Kniehnią Siemienową Siemienowiczową Maryą Trabską o Nosow y inne dobra, do zamku Ostrskiego należące, a kniazem Wasilem y Andrzeyem Siemienowiczami Zwiahelskiemi uczynionego, który dekret z cancellaryey jego królewskiej mości, wielkiego xięstwa Litewskiego, za pieczęcią przed nami autentice był produkowany, jaśnie się pokazuje, iż te dobra prawem dziedzicznym chodziły, aż dopiero po zejściu bezpotomnym tey kniehini, Maryi Trabskiej, te dobra do rąk jego królewskiej mości przyszły. Tak nam tedy ludzie starzy dali sprawę, że zamek Ostrski był przedtym powyż nad rzeką Ostrzem we trzech milach od tego miejsca, gdzie teraz jest, iakoż pokazowali nam Horodyszcze bardzo wysokie, na którym powiadali, że tu był zamek Ostrski, który kiedy Tatarowie zburzyli, przeniesiony jest potem za Gasztulta na górę, która jest w widłach, z jednej strony rzeka Ostrz wpada w rzekę Desnę, a w drugą rzeka Desna, na którym to miejscu tenże Gasztolt cerkiew murowaną zbudował, która y do tego czasu stoi. Gdy jednak Moskwa, za panowania św. pamięci króla Augusta, poczęła do ziemi Kijowskiej wpadać, a rzeką Desną się przekradając, za odległością od zamku rzeki Desny żadnego wstretu nie brali, kazał św. pamięci król August na tym miejscu, gdzie teraz jest, zamek budować, stary porzuciwszy, jako się to z rewizyey z seymu Warszawskiego przez wielmożnego y urodzonego Jerzego Jazłowieckiego z Buczacza, wojewodę Ruskiego y hetmana koronnego, Mikołaja Brzeskiego z Brzezec, chorążego dworu króla jego mości, w roku 1571 odprawowaney, jaśnie pokazuje. Na tym że zamku, jako taż rewizia anni 1571 opiewa, chowała rzeczpospolita drabów 150, dla obrony przechodu Moskwie; byli y bojarowie postanowieni na służbie wojenney do zamku, jako rewizia anni 1550 opiewa.

Położenie tedy zamku Ostrskiego takie jest: naprzód zamek ten na północy ma rzekę Desnę, bardzo głęboką, szeroką y bystrą, na wschód słońca jest jezioro, które z rzeki Desny wypada, na południe jest rzeczka Popowka, która z tego jeziora wychodzi y iest głęboka, brodu na niey nie masz, tylko jeden przeciwko narożney baszcie nad samem jeziorem, z którego wychodzi ta rzeczka Popowka; idzie srodkiem miasta y wpada zaraz za miastem w Desnę. Zamek ma około siebie częstokół sowity; baszt pięć dobrych, drewnianych; tego zamku circumferentia była in quadrangulum, każdej strony sążeń 80; jednak rzeka Desna od lat kilku, za nieboszczyka pana Michała Ratomskiego, starosty przeszłego, urwała narożnią basztę, między rzeką Desną a jeziorem będącą, y sciany, która nad Desną leży, na sążeń 20, zniosła, tak, że y ostatek zamku dla wody ledwo stoi. Zaczym terazniejszy pan starosta, tę szkodę rzeczypospolitey upatrując, na starym horodyszczu, przy murowaney cerkwi, począł miasto sadowić, mając wolę, ono fortificować, jakoby z tamtey strony, od Moskwy, wojewodstwu Kijowskiemu bezpieczeństwo bydź mogło, by tylko rzeczpospolita do tego pomocy dać chciała. Jest na tym zamku dział spiżowych trzy, hakownic 42. Slachty, którzy gruntów zamkowych pod jurisdiccją zamkową zażywają, 20. Bojarów putnych 35. Mieszczan 236. Jako o tym inwentarz anni 1626 szerzey pisze.

Drugi punct commissyey. Które miasteczka wsi i uroczyska do zamku zdawna należały. Pokazuje się y z deposityey ludzi starych, y z rewizyi dawnych, mianowicie rewizyi anni 1550, iż do zamku tego należały wsi: Bodenkowice, Krochaiów, Letkowice, Kolence, Jałmyнка, Wypołzów, Żukinie, Czernino, Rożny; ostatek pustynią było, jednak z tych wsi żadney pan starosta do zamku Ostrskiego nie trzyma, bo Bodenki, Wypołzów, Jałmyнке, Letkowice oboie pan Jałowicki, stolnik Kijowski, trzyma za prawem dożywotnem od jego krolewskiej mości; Krochaiów pan Akcak, sędzia ziemski Kijowski prawem dożywotnem od jego krolewskiej mości trzyma; Żukinie panowie Żukińscy trzymają, prawo ziemskie do nich pretendując; Czernino jego mość pan Skumin, wojewoda Nowogrodzki, prawem wiecz-

nym sobie przywłaszcza. Do zamku zaś Ostrskiego pan starosta terazniejszy te nowe osady trzyma: naprzód zamek i miasto Ostrz, Omelianów futor, także i miasteczko Bobrowice, która osiadła roku 1600, jako dekret J. K. M. anni 1604. w sobie opiewa; slobody zaś: Kozar nad rzeką Ostrem, Rżawiec, Zawosycze nad Trubiesem, miasteczka także sioła: Jarosławkę, Sumpołki, Mokrec, Kaletę, Suchinia, Domanów, Hadenowszczyznę, między rzeką Desną a rzeczką Smolanką, nad jeziorami, Przyhał y Żydowka nazwanemi, leżącą. Dali też nam sprawę starsi poddani y bojarowie, iż Swietilnów y Ruda, która świeżo przed lat kilka na gruncie Ostrskim zasiadła, zdawna do starostwa Ostrskiego należy, co się werifikuje naprzód dekretem zwyż pomienionym świętey pamięci króla Kazimirza, a potym inwentarzem autentycznym anni 1594; o który to Swiętylnów y Rudę, litispentia na seymie, między panem Zacharyarzem Jałowickim, stolnikiem Kijowskim, a panem Aksakiem, sędzią ziemskim Kijowskim zawisła, jako się to z dekretu jego krolewskiey mości seymowego, w roku 1625 uczynionego, pokazuje.

Co się tkanie Rożnów y Zdymirki, y o tychesmy z ludzi starych wiadomość wzięli, że zdawna do zamku Ostrskiego należały, jako się to verificuje dekretem ś. pamięci króla Kazimirza y rewisią anni 1550; o które Rożny także y Zdymirkę litispentia na seymie, jako y na Swiętylnów, co się werificuje dekretem seymowym roku 1625.

Co się tkanie zaś inszych uroczysk y horodyszcz, które są po lasach y dombrowach, y błotach na gruncie starostwa tego, tych jest bardzo wiele, które pewnych swych nazwisk nie mają, których i my trudno opisać mamy, jednak, abyśmy w tym woli i roskazaniu jego krolewskiej mości dosyć uczynili, opisanie granic starostwa tego, iako zdawna w sobie było, z wielką pilnością wzięliśmy przed się; i naprzód wzięliśmy od tego miejsca, gdzie się ściana wsi Lutawy, dziedziczoney pana Teodora Proskury Suszczańskiego, pisarza ziemskiego kijowskiego, i pana Ierzego Jasińskiego z gruntem wsi Koropia jego mości xiędza biskupa Kijewskiego y kapituły jego schodzi u rzeki Desny, przytykając do ściany starostwa Ostrskiego. Że tedy wieś Lutawa z grun-

tani swemi, po tej stronie rzeki Desny, na której stronie siedzi, ustawa, co y sam dzidzie, pan Jerzy Jasiński, przed nami oczewisto przyznał, tedy poddani starostwa Ostrskiego pokazowali granicę swą rzeką Desną, aż do tego miejsca, gdzie jezioro Żydowo albo Żydowka z rzeki Desny wychodzi, a w nie rzeczka Smolanka wpada, która jest granicą między księstwem Czerniechowskim, a starostwem Ostrskim, którą to possessyą y granicę starostwa Ostrskiego wywodząc, producowali naprzód bojarowie Ostrscy list pana Ławryna Zajączkowskiego, rewizora J. K. M., za pieczęcią i podpisem jego de data w Ostrzu, die 21 Novembris, 1560, którym listem dawa grunt pewny, Łukarzewski nazwany, Birlikom, bojarom Ostrskim, a ten grunt za rzeką Desną leży, na który grunt approbacyą J. K. M., de data w Wilnie, die 29 Januarii, anno 1602, pokazali. Pokazali do tego daninę od pana Ławryna Ratomskiego, starosty Ostrskiego, na Olbien, Wojciechowi Hrehorowiczowi daną, który Olbien siedzi nad rzeką Desną, wedle tego gruntu Łukarzewskiego. Pokazali daninę Wojciecha Baranowskiego od pana Ławryna Ratomskiego, starosty Ostrskiego, na Machnicę, de data 5 Februarii, 1587, która także nad Desną wedle Olbien leży. Pokazali i list pana Michała Ratomskiego, starosty Ostrskiego, krórym dawa dwie jeziorza nad rzeką Desną, wedle gruntu Machnicy leżące, Jaroszowi Bronowickiemu, pod datą die 30 Martii, 1612. Pokazali y daninę pana Michała Ratomskiego, starosty Ostrskiego, Jerzemu Orłowskiemu y Jurkowi Bielikowi na Hadenowszczyznę, która leży wedle gruntu Machnicy, między rzekę Desną, a rzeczka Smolanką, pod datą dnia 30 Marca, 1612. Pokazali y inwentarz autentyczny ze skarbu jego krolewskiej mości, pod datą anni 1626, w którym dworzanie J. K. M. Hadenowszczyznę podawając w possessyą terażniejszemu panu staroście Ostrskiemu, według przywileju tego, de data die 12 Aprilis, 1626. Pokazali przytym autentyczną rewizyą anni 1550 z skarbu jego krolewskiej mości natenczas spisana, gdy jeszcze Ostrz do W. X. Litewskiego należał, w której wyraźnie pisze, iż rzeczka Smolanka jest granicą między starostwem Ostrskim a księstwem Czernichowskim. Pokazali na ostatek przywilej z metryki I. K. M. wyjęty na Morawisk xiędzu

biskupowi Kijowskiemu y capitule iego od J. K. M. pod datą w Warszawie, dnia 13 Novembra, 1611, służący, w którym piszą, iż Morawisk na gruncie Koropskim in anno 1594 przez Moskwę zasadzony; że tedy Korop po tey stronie rzeki Desny siedzi, gdzie i Morawisk, a nie po tey, gdzie Ostrz y Hadenowszczyzna, tedy też Korop gruntami swemi rzeki Desny na stronę Ostrską przechodzić nie ma, iako y Morawisk, gdyż y za Moskwy, kiedy Morawisk trzymała, na te stronę Desny ku Hadenowszczyźnie aż do Smolanki nie przechadzano.

Wywiodszy tedy to, że, począwszy od Lutawy, granice stare Ostrskie idą rzeką Desną aż do rzeki Smolanki, wywodzili i to, iż granica Ostrska idzie rzeczką Smolanką aż do rzeki Ostrza i rzeką Ostrzem wniz aż do ujścia rzeczki Dziewice w rzekę Ostrz y potym rzeczką Dziewicą aż do wierzchowiny tey rzeczki powyż Mohiły Łusty, a od wierzchowiny rzeczki Dziewice, do którey dolną dombrową rogiem przyciągnęła, aż do Jwanickiego rogu, przy którym jest Płoski kurhan. Wywodzili tedy possessyą z traktu tego różnemi dispositiami gruntów w tym trakcie, do rzeczki Smolanki przytykające; y naprzód pokazali przywiley J. K. M. Jermole Chodkiewiczzu na Kozar, de data w Krakowie dnia 26 miesiąca Junii, w roku 1595 dany. Pokazali consens J. K. M. na ustąpienie Kozaru przez pana starostę Ostrskiego, na osobę pana Ławryna Piasoczyńskiego, pod datą w Warszawie, dnia 19 miesiąca Marca, roku 1603 dany. Produkowali przywiley J. K. M. Fłoryanowi Oleszkowi, de data w Warszawie, dnia 19 miesiąca Marca, roku 1611 na Kozar dany. Pokazali y dekret J. K. M. na relacjach między panem Oleszkiem a Ostrzany o ten Kozar de actu die 14 Martii 1614, w których obudwu przywilejach y dekretach te circumferentią gruntów do Kozaru opisują, która rzeczki Smolanki dotyczy. Pokazali przywiley J. K. M. Chomie Kurcewiczowi na grunt Ukoł nazwany, de data w Warszawie, dnia 9 miesiąca Lipca, 1597 dany, na którym gruncie teraz Kobysdz osadzona, w którym to przywileju także circumferentia gruntów, które rzeczki Smolanki dochodzą, opisana. Pokazali i rewizyą anni 1550, z którey się jaśnie pokazuje, iż Kozar, który leży nad rzeką Ostrzem, do Ostrza trzymano. Poka-

zali y różne daniny od przeszłych starostów Ostrskich bojarom y poddanym Ostrskim na grunty, które także nad samą Smolanką siedzą. Naprzod pokazali daninę na Heklin bojarom Ostrskim, Horbodzie i Deszkowiczowi daną; pokazali i daninę na Mryn, bojarom Ostrskim, Siemionu i Jwanu Hyrom daną. Pokazali potym dekret J. K. M., de data 14 Martii, 1614, między panem Oleszkiem a bojary y mieszczaniny Ostrskimi o Nosówkę. Pokazali y daniny przeszłych starostow Ostrskich na grunty około Hosowki, różnym bojarom Ostrskim: Pierwszą od Michała Ratomskiego, starosty Ostrskiego, Pawłowi Sieredzie, bojarzynowi Ostrskiemu, pod datą 13 Iunii, 1594; drugą Piotrowi Szczepnikowicu, dnia 30 Decembris, 1594; trzecią Siemionu Sieredzie, 18 Marca, 1595; czwartą Jurku Bieliku, 12 Iunii, 1596. Pokazali y dekret z cancellarij W. X. Lites. św. pamięci króla Kazimierza, którym Hosow do Ostrza przysądza. Co y commissarze, z seymu, na porządne spisanie dóbr xięstwa Siewierskiego zesłani, w attestatij swej, de data w Morawisku, dnia 15 miesiąca Kwietnia, roku 1620, przyznali. Pokazali potym list Ławryna Ratomskiego, starosty Ostrskiego, pod datą w Ostrzu, dnia 4 Marca, 1580, którym listem dawa Dziewicę Romanowi Tołkaczowi. Na ostatek produkowali inventarz anni 1594, w którym między powinnościami bojar Ostrskich opisuje, iż mają straż przejeżdżać na granicy u Płoskiego kurchana, wierzch Dziewice. Wywiodszy tedy ściany tej granice, począwszy od rzeczki Smolanki, rzeki Ostrza, rzeczki Dziewice, aż do Płoskiego kurhana prowadzili dalszą granicę od Płoskiego kurhana, aż do rzeki Desny, to jest, począwszy od Płoskiego kurhana y Jwanickiego rogu, prowadzili Jwanicką dąbrową do uścia rzeki Zwidowca, w rzeczkę Supoy, rzeką Supoim w górę aż do Wołotowey mohiły, która leży na wierzchowinie rzeki Supoja, na stronie brzegu starostwa Ostrskiego; a od Wołotowey mohiły aż do rzeczki Hiedry, gdzie Łysa Dolina do rzeczki Hiedry przychodzi, a od tego miejsca, gdzie Łysa Dolina w rzeczkę Hiedrę wpada, do wierzchowiny rzeczki Basanki, od wierzchowiny rzeczki Basanki na niz rzeczką Basanką aż w rzeczkę Smierdziowkę, rzeczką Smierdziowką na niz, aż w rzeczkę Trubies, rzeczką Trubiesem na

niz, aż do uścia rzeczki Płoskiej Rudy w Trubies, rzeczką Płoską Rudą w górę idąc, aż do błota, Miłotycze nazwanego, którego się to ta rzeczka Płoska Ruda z błota Miłotycze zaczęła, a ztamtąd wprost przez Dąmbrowę, aż do wielkiego błota, Izbrod nazwanego, w tym miejscu, gdzie szlak, albo gościniec, z Kijowa do wsi Rożnów idący, to błoto przechodzi, a od tego miejsca, tym błotem wielkim, w górę, ku Horodyszczu, Rożny nazwanym, nad tym błotem leżącym, idąc aż do tego miejsca, gdzie się woda z tego wielkiego błota strumieniem do Spasowego jeziora ciągnie, a potem tym Spasowym jeziorem w rzekę Desną, które to Spasowe jezioro między Rożnami a Puchową słobodą graniczy, którego wszystkiego tractu po tej stronie rzeki Desny, wzywż opisanego, przy wyżey opisanych listownych y prawnych documentach, że własna to jest granica starostwa Ostrskiego y że byli w używaniu tych gruntów bojarowie, mieszczanie y poddani starostwa Ostrskiego, stawili osób sposrodka siebie dwudziestu czterech y prosili, abyśmy ich do oddania przysięgi na własność y używanie tych gruntów przypuścili. My jednak, rewizorowie, patrząc na tak jasne rewisy y inventarze skarbu J. K. M., patrząc na stare disposycye y daniny starostów Ostrskich, patrząc y na dawne possessye bojar, mieszczan, y poddanych starostwa Ostrskiego, od słuchania ich przysięgi superseadowaliśmy.

Na drugiey stronie rzeki Desny są: wieś Żukiny, na ktore sobie panowie Żukińscy prawo dziedziczne przywłaszczają. Jest wieś Bodenkowice y wieś Wypoźów, wsi zdawna do starostwa Ostrskiego należące, które na ten czas od J. K. M. pan Jałowicki, stolnik Kijowski, prawem dożywołniem trzyma; te obiedwie wsi nad rzeką Desną wedle siebie siedzą, po jedneyże stronie rzeki, ktorych wsi granice za niestanowieniem się tych poddanych przed nami nie są opisane. Te tedy stateczną wiadomość o dawnych granicach starostwa Ostrskiego wziąwszy y one doskonale opisawszy, do trzeciego punctu commissyey przystąpiliśmy.

Punct trzeci. O daninach, od starost Ostrskich poddanym starostwa tego poczynionych, decysią uczynić.

W tym punkcie wezwaliśmy naprzód ludzi służących, którzy dobra w tym starostwie pod jurysdykcyą zamkową trzymają y pytaliśmy ich, ieśli jakie prawa od jego krolewskiej mości albo starostów przeszłych na te dobra mają? Z ktorzych powiedzieli jedni, że praw żadnych nie mamy, ale to z łaski panow starostow trzymamy. Drudzy powiedzieli, żeśmy to u innych sąmsiad pokupili y zatem prawem trzymamy, iako y drudzy sąmsiedzi nasi w starostwie tym. Niektórzy też prawa swe, które są w opisanu granic wyrażone, pokładali. Przywołaliśmy potem i bojar, ktorzy pytani od nas o prawa swe, jedni powiedzieli: że to grunty nasze z przodków swych trzymamy, na co też daniny pokazali, które są opisane w opisanu granic. Drudzy powiedzieli: że za takim prawem trzymamy, za jakim ci siedzieli, cośmy od nich podostawali.

Przywołaliśmy potym y mieszczan, także i inszych poddanych, którzy listami tylko prywatnemi przeszłego y terażniejszego pana starosty na wolność swą, jedni od lat 20, drudzy mniej, zaszczykali się; nie mogąc się tedy z nich więcej informować, do czwartego punktu commissyje naszej przystąpiliśmy.

Czwarty punct: stateczną decisyą i porządek o powinnościach, jakie którzy poddani oddawać będą. O bezpieczeństwie zamkowym.

Naprzód wzięliśmy przed się dla doskonalszey w tym punkcie informaciey inwentarze y rewizye dawne y włożyliśmy to władzą J. K. M. y rzeczypospolitey na pana starostę, teraz y napotym będącego, aby tego zamku, gdy mu się trafi odieżdżać, tak odjeżdżał—y takiego na miejscu swym namiestnika zostawiał, ktorzyby miejsca tego przystojnie strzedz umiał, to jest, aby okopy, baszty, wały, częstokoły dobrze naprawne y opatrzone były, przestrzegając tego, aby to ci wszyscy naprawowali, na których to tak inwentarze dawne, a mianowicie anni 1594, iako y dekret J. K. M. anni 1627 włożył.

Do tego włożyliśmy i to na pana starostę, teraz y napotym będącego, aby, podług ordynatiey panów lustratorów, prochu y kul do zamku co rok przysposabiał y armatę wszystkę porządną miał, iako miejsca tego potrzeba niesie. A dla lepszego porządku w mieście woyna y setnika ma zawsze pan starosta podług dekretu J. K. M., w roku

1604 uczynionego, podawać; na których gdyby się kto z mieszczan y poddanych porwał słowy, ma winę kop dziesięć litewskich zapłacić. A jeśli by y ręką się porwał, na gardle ma być karany. Do tego postanawiamy horodniczego zamkowego, który we wszystkim panu starości abo namiestnikowi jego posłuszny być ma. A ten horodniczy o porządku strzelby zamkowej zawidować ma, a do armaty jeden klucz ma być u horodniczego, drugi u wójta. A iż prowizyey na horodniczego nie ma z kąd inąd ukazać, przeto wkładamy to na wszystkich, do przysądu zamku Ostrskiego przynależących, aby na prowizyą horodniczemu, dokąd lepszy prowizyey mieć nie będzie, z dymu po puł ośmaczki żyta na rok dawali, a którzy pasznie nie robią, tedy po 4 grosze polskich z dymu na rok dadzą. Do tego postanawiamy, aby puszkarzom na poprawę armaty y rewizyą ich składali co rok, każdy z dymu po puł ośmaczki żyta, a który pasznie nie mają, po groszy cztery polskich.

Do tego postanawiamy, aby każdy, co pasie, co rok z pary wolków na przyczynienie armaty y prochów dawał po groszy polskich 4, a ci, co pasznie nie mają, po groszy polskich dwa.

Do tego, iż baczymy być potrzebną straż ustawiczną placową w zamku; dla tego postanawiamy ich dwu, dla których prowizya ma być z każdej kleci, która kolwiek jest w zamku, po puł złotego na rok. Do tego postanawiamy popis, aby wszyscy, tak słuźali bojarowie, mieszczanie y poddani porządnie, na koniach dobrych, z orężem, do boju należącym, według powinności swych, każdy co kwartał przed starostą, albo podstarościem jego odprawowali, pod winą 10 kop groszy litewskich.

O powinnościach ludzi słuźających: Co się tknie powinności ludzi słuźających, te opisane są w inwentarzu anni 1594; które takie są; iż przy panu starości Ostrskim, albo przy podstarościem przeciwko każdemu nieprzyjacielowi J. K. M. na dobrych koniach y z dobrym orężem, do boju należącym, iezdzić; w zamku jego krolewskiej mości Ostrskim czasu niebezpieczności wszelkiej być y bronić go do gardł swych powinni; za nieprzyjacielem J. K. M., za roska-

zaniem pana starościny albo podstarościego, gonić; pana starostę za 12 mil od Ostrza potykać, y, gdy z Ostrza jachać będzie, także daleko prowadzić, będzieli na to woła y rozkazanie pana starościne, powinni są; y z listami pana starościniemi i też do pana starosty pisanemi ięździć mają i powinni są. Każdy z nich ma mieć samopał w domu, a do każdego samopału po trzy kopy kul y trzech funtach prochu. A gdzieby się trafiło panu staroście którego z służyłych w daleką drogę, dalei nad mil 12, z listami posyłać, tedy na drogę ma im dawać po 4 grosze na mile, tam y sam rachując. A żeby też zwierzchność zamkowa miała przystojne poszanowanie, y posłuszeństwo y bezpieczeństwo iey obwarowane było, postanawiamy to, iż, gdyby się który z służyłych słowem nieprzystojnem na podstarościego porwać się śmiał, aby winy dziesięć kop litewskich na pana starostę zapłacił, a ieśliby się ręką targnął, tedy takowy każdy od majątności y dóbr dzierżawy swey w tem starostwie odpadać ma. A w sprawach wszelakich y krzywdach, tak sami między sobą, iako i z inszemi, iakiemi kolwiek osobami, w tem starostwie będącemi, jurisdycyey i przysądowi zamku Ostrskiego podlegać mają y wszelakie wyroki na kary zamkowe ponosić będą powinni pod winą 10 kóp groszy litewskich. Wału, okopów y parkanu każdy podług proporcji gruntu, którego zażywa, poprawować ma.

O powinnościach bojarskich. Co się tknie powinności bojarskich, te także w inwentarzu anni 1594 takie się znajdują: iż przy panu staroście Ostrskim, albo przy podstarościm, przeciwko każdemu nieprzyjacielowi J. K. M. ięździć na dobrych koniach y z dobrym orężem, do boju należącym, slak na pewnych miejscach, to jest: w wierzchu Dziewice, u Płoskiego kurhana przejeżdżać; do Kijowa, na wywiedanie strony niebezpieczności od nieprzyjaciela, y do Czerniechowa za granice, czasu przymierza, za pisaniem pana starościny albo podstarościego, ięździć; y w pogonią za nieprzyjacielem J. K. M., na straż koło miasta y koło zamku na koniach y pieszo czasu niebezpieczeństwa, jako tego potrzeba ukaże, powinni. Do tego straż zamkową y wodną zdawna powinni.

Co się tkanie porządku koło obrony zamku, w tym taki porządek zachować mają, iako y ludzie słuźali, to jest: każdy z nich ma mieć samopał w domu, a do każdego samopału po trzy kopy kul y po trzech funtach prochu mieć powinni. Wałów, okopów y parkanów, tak około zamku, iako i miasta, także podług inwentarza anni 1594, powinni poprawować.

O powinnościach mieszczan y inszych poddanych starostwa Ostrskiego. Co się tkanie mieszczan y inszych poddanych, którzy praw żadnych nie mają, na tych tę pierwszą powinność kładziemy, aby wały, baszty, częstokoły koło miasta y zamku, podług dawnego zwyczaju y potrzeby, naprawowali, pod winą dziesięci kóp litewskich, także szarwarki do grobel, mostów, młynów, wywożenia drzewa na potrzebę zamkową, aby odprawowali, podług decretu J. K. M. in anno 1604, a to pod winą kóp 10 litewskich. Każdy dla obrony miasta y zamku ma mieć samopał porządny, trzy kopy kul, y trzy funty prochu. Straż, czasu niebezpieczeństwa od nieprzyjaciela, podług uważenia pana starosty, albo podstarościęgo jego, aby porządnie odprawowali, miasta y zamku J. K. M. mocno bronili pod garłem. W karczmach gorzałczanych y miodowych aby panu staroście żadney przeszkody nie czynili, pod winą dziesięciu kóp litewskich. Podwoysky, który na posłudze zamkowej y mieyskiej jest ustawicznie, a prowizyey żadney nie ma, tedy po groszu z dymu każdego na rok dawać mają, a pan starosta onemu swię na rok dawać ma. A ktory by się kolwiek z nich na horodniczego, setnika, wojta porwał słowy nieprzystojnemi, ma winę zapłacić, a ktoby uderzył, surowie ma bydź karany. A ktoby się rzucił na podstarościęgo, na gardle ma bydź karany.

Ordynacya niektórych spraw, do porządku dobrego należących. Przedaży wszystkich gruntów, tak bojarskich, miejskich y chłopskich przed podstarościem przyznawane bydź mają y w ięgi zamkowe wpisowane, ażeby się te przedaży z jaką umją powinności zamkowych nie działy, tedy na nie potwierdzenie pana staroście następować ma. Zboża wszelakie, także y żywność nie pokąt-

nie, ale na rynku tak bojarowie, iako y mieszczanie y poddani przedawać mają, pod winą.

Pobory podług dekretów J. K. M. wszyscy do podstarościiego albo namiestnika jego oddawać powinni.

Porub albo składki bojarowie z mieszczany rowno ponosić mają, ponieważ gruntów starostwa tego wszyscy zażywają. Które to poruby takim sposobem mają być składane: kiedy się trafi składka — z pary wołów po złotemu jednemu, tedy też ci, co większemi handlują towarami, mają przykładać po złotemu jednemu, rzemieśnicy po pół złoto, a ci, co bez pasznie y rzemiosła, po groszy polskich sześci, y tak, według propositiey, mniej albo więcej. Komorę swoją aby każdy służyły bojarzyn y mieszczanin miał w zamku y pod czas niebezpieczeństwa aby każdy w komorze swojej sposobioną żywność, mąkę, włókno y insze potrzeby.

Ktoby nie stawał za nakazem podstarościiego do wieczornej godziny, ten rzecz samę traci. Służyły bojarzyn y mieszczanin, żaden z nich nie powinien ani gorzałki palić, ani miodu sycić, ani piwa wazzyć bez pozwolenia y wiadomości pana starosty albo arendarza jego.

O prowentach starościnych. Przystępując, według listu J. K. M. rewizorskiego o opatrzaniu prowisiey staroście Ostrskiemu, wzieliśmy przed się rewizją y inwentarze dawne z mieszczan też Ostrskich y poddanych Omelianowego futora, z których tegośmy doszli, iż prowenta starościne nie są insze, tylko te, to jest: karczmy gorzałczane, miodowe y kapczyzna piwna, młyny, uchody albo ieżiora, jazy na rzece Deśnie, myto tak ziemne iako wodne, iako rewisia anni 1550 opisuje. Ryba podstępna, iako się w inwentarzu anni 1594 znajduje. Do tego czynsze, które różnie płacą.

Podymne, owies, siano, kury, iako w sobie inwentarz roku 1626 zawiera. Które to prowenta, iż przystojnemu wychowaniu starościnemu, podług potrzeby miejsca tego, wydołać nie mogą, a zwłaszcza, że pan starosta, podług constitutiey, w roku 1620 opisaney, na tym zamku, iako pogranicznym, podczas niebezpieczeństwa mieszkać powinien, podaliśmy mieszczanom Ostrskim y poddanym Omelianowego futora, spi-

sanie y ordynacyą naszą na oddawanie y wybieranie podatków dorocznych, podług rejestru, niżej opisanego, bacząc to dobrym sumieniem naszym, że ta ordynacya nasza onym żadney ciężkości czynić nie może, ponieważ y futury wielkie mają y robót żadnych do folwarków zamkowych, których też w tem starostwie niemasz, nie oddawają, prócz podwody, którą, podług rewizyey anni 1550, kolejno odprawować powinni i odprawują. A ta ordynacya nasza mieszczanom Ostrskim y poddanym Omelianowego futora podana, taka jest: czynszu z pary wołów po złotemu iednemu dawać mają, owsa po ćwierci z pary wołów,— żyta po ósmace z pary wołów, pszenice po półośmaczki z pary wołów, jęczmienia po pół ósmaki z pary wołów—kur po dwoyga z dymu, jajec z dymu po dziesięć, siana po wozu iednemu z dymu, słomy po wozu iednemu z dymu, drew po dwa wozy z dymu, gęś ze dwu par wołów iedna, jałowica iedna ze dwudziestu pięci par wołów, wieprz ieden ze dwudziestu pięci par wołów, baranow czterech ze dwudziestu pięci par wołów, kadź miodu iedna ze dwudziestu pięci par wołów,— ryb słonych ze dwudziestu pięciu par wołów półbeczek ieden. A iż niektórzy wołów nie mają, a końmi paszą, tedy koń ieden ma być za parę wołów rachowany. Ci, co roli nie mają, a kupiectwy się bawią, którzy sudnami chodzą, mają dawać czynszu po złotych dwa, po ćwierci owsa, po wozu siana, po gęsi y po dwoygu kur. Ci zaś, co czołnami chodzą, połowice tych podatków kupieckich płacić będą, A z osobna tak ci, co sudnami, iako y ci co czołnami chodzą, na jałowice, na wieprze, na barany, na miód y na ryby równo z inszemi składać się powinni, A ci zaś, którzy ani rolę robią, ani kupiectwy się bawią, iedno zarobkiem żyją, powinni płacić czynszu po pół złotego, owsa po ósmace, po wozu siana, po kurce iedney, pod takiż podatek y skopice podlegają. A osobno wszyscy ogółem miasto ciągnienia niewodu, do którego podług rewizyey roku 1550, powinni z dymu po dwoyga drzewa do jazu wywieść. Podymnego z każdego domu powinni płacić po dwa grosze litewskich, podwodę kolejną na mil dwanaście powinni z dymu odprawować. Do grobel, mostów, młynów, szarwarkiem powinni. Ci, co bartne drzewa mają, powinien każdy z osobna po dwa

bielce miodu na rok oddać. Ci, co jary na Trubieżu i na Ostrzu mają, powinni wszyscy ogółem ryb słonych dwa półbeczki do roku oddać.

Pobory, na seymie postanowione, podług uchwały seymowej oddawać powinni.

Tę tedy ordynacją mieszczanom Ostrskim y poddanym Omelianowego futora uczyniwszy, do Bobrownice, miasteczka do starostwa tego należącego, przyjachaliśmy, w której Bobrownicy takeśmy ordynacją uszynili.

Bobrownica. Naprzód, co się tknie służyłych, ci na tychże powinnościach postanowieni, iako y służyli przy zamku Ostrskim. Co się tknie bojarów, ci także na tych powinnościach zostali, iako i bojarowie Ostrscy. Co się zaś tknie podatków od mieszczan, te, podług rejestru, niżej opisanego, raz w rok oddawać powinni: czynszu z pary wołów po złotemu iednemu, owsa po ćwierci z pary wołów, żyta po ósmace z pary wołów, pszenice po pół ósmaczki z pary wołów, kur po dwoygu z dymu, jajec z dymu po 10, siana po wozu iednemu z dymu, słomy po wozu iednemu z dymu, drew po dwa wozy z dymu, gęś ze dwu pary wołów,—pszona miara iedna ze dwudziestu pięciu par wołów, jałowica iedna ze dwudziestu pięciu par wołów, wieprz ieden ze dwudziestu pięciu par wołów, baranów czterech ze dwudziestu pięci par wołów,—kadź miodu iedna ze dwudziestu pięciu par wołów. A, iż niektórzy wołów nie mają, a końmi paszą, tedy koń ieden ma bydź za parę wołów rachowan. Ci, co role nie mają, a kupiectwem się bawią, mają dawać czynszu po złotemu, po ćwierci owsa, po wozu siana, po gęsi y po dwoyga kur, a z osobna na jałowice, na wieprze, na barany y na miód rowno z inszemi składać się powinni. A ci zaś, którzy ani rolę robią, ani kupiectwy się bawią, iedno zarobkiem żyją, powinni płacić czynszu po pół złotego, owsa po ósmace, po wozu siana, po kurce iedney i pod takiż podatek y skopicze podlegają. Podwodę kolejną na mil 12 powinni z dymu odprawować; do grobel, mostów, młynów, szarwarków powinni. Ci, co bartne drzewa mają, powinien każdy z osobna po dwa bielce miodu na rok oddać. Pobory,

na seymie postanowione, podług uchwały seymowej oddawać powinni do rąk podstarościego tamesznego.

O nowych osadach. Odprawiwszy Bobrownicę, przystąpiliśmy do nowych slobód, na gróntach starostwa tego zasadzonych, które wszystkie, od dnia dzisiejszego rachując do lat osmi, slobody y wolności zażywać mają; a po wyściu tych lat osmi, naprzód sloboda nowy Ostrz y Hadenowszczyzna powinności takie, iakie Ostrzanie, oddawać będą. Insze zaś slobody, iako: Siemipółki, Kaleta, Zaworycze, Domanów, Suchyno, Nowa Bobrownica, Jarosławka, Mokrec, Kozar, Rżawiec y insze, oddawać będą tak podatki, iako y mieszczenie Bobrownicy. A, zabiegając trudnościom, które pospolicie około poddanych zwykły zachodzić, tedy nie powinien pan dzierzawca do tych slobód przyjmować poddanych z dóbr y gruntów szlacheckich. Która to rewizja, z wskazania J. K. M. przez nas odprawiona, aby tym doskonalszy effect swoy wzięła, odsyłamy strony obiedwie, tak pana starostę, iako y mieszczan y poddanych, dla approbaciey tey rewizyey naszej, do króla J. M., pana naszego miłościwego. Zaczyn strony obiedwie cancellariey J. K. M. od dnia dzisiejszego za niedziel dwanaście termin, przez nas złożony y zachowany, mają.

A na ten czas rewizyą naszą dla lepszey wiary, rękami naszymi podpisawszy y pieczęciami przypieczętowawszy, stronom obiema wydałiśmy. Działo się w zamku J. K. M. Ostrskim, dnia, miesiąca y roku wyżey opisanego. Łukasz Witowski, podczaszy Kijowski. Alexander Wielhorski, woyski Łucki, rewizor, ręką własną. Bartłomiej Obałkowski, sekretarz J. K. M. Bartłomiej Suchodolski, pisarz skarbowy. Cui supplicationi nos benigne annuentes, praeinsertas litteras in acta cancellariae nostrae inseri mandavimus. Actum et datum Varsaviae, die XXVII mensis Martii, anno domini MDCXXIX.

Акты метрики коронной, № 177. Ф. 628—629, листъ 340 на оборотъ.

Тариффа подымной подати Кіевскаго воеводства. 1631. Мая 3.

Року тисеча шестсотъ тридцать первого, мѣсяца мая третего дня.

На рочкахъ судовыхъ, вгородскихъ, Луцкихъ, одъ дня двадцать четвертого мѣсяца Априля, в року звышънаписаннымъ припалыхъ и судовне одправоватъ зачатыхъ, передо мною, княземъ Павломъ Друцкимъ Любецкимъ, подстаростимъ Луцкимъ, становъши очевисто урожонный его милость панъ Конъстантый Елецъ, подстолий Кіевскій, с протестацнею, ижъ на тотъ часъ вгородъ Кіевскій вакуеть, з велю картъ реестру, нижей вписаного, покглюзованныхъ, для вписаня до книгъ нынешнихъ вгородскихъ Луцкихъ, подалъ перъ облятамъ реестръ выбераня дванадцати поборовъ, в року тисеча шестсотъ двадцать осмомъ на сейме валнымъ Варшавскимъ уфаленыхъ, с подписомъ руки урожонного его милости пана Валентина Плихъты, каштеляна Равьского, маршалька трибуналу Радомьского, о чомъ тотъ реестръ шырей въ себе маеть, просечи, абы принять и до книгъ уписанъ былъ. Которого я, урядъ, для вписаня до книгъ приймуючи, передъ собою читати казалъ, и такъ се в себе писмомъ польскимъ писанный маеть: *Regestr wybierania dwunastu poborów na seymie walnem Warszawskym, w roku tysiąc sześćseth dwudziestym osmym, ufalonych. Jego mość pan Piotr Kazimiersky z Bibersztainu z majątności swej, sioła Chwośnica: z dymów osiadłych dwu po złotych trzy, z ogrodnika złoty groszy sześć polskich; a z części pana Korczowskiego, którą ma w dzierżaniu swym: z dymów dwu po złotych trzy;—summy za sześć poborów złotych trzynaście groszy sześć. Jego mość pan Parfen Trypolski z majątności, sobie od iego*

mości pana Jerzego Lasoty zastawney, z sióła Zbrankowszczyzny: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników sześci po złotemu y groszy sześciu polskich, z koła młynowego złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia ośm groszy sześć. Tenże jego mość pan Trypolsky z majątności, sobie od iego mości pana podkomorzego Kyiewskiego zastawney, z miasteczka Rozważa, przezwanego Połozy: z dymów dziesięci po złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych trzydzieści. Tenże iego mość pan Trypolski sam od siebie y od brata swego z majątności oyczyznych: sióła Kłoczków, Kacowszczyzny y ziemie Połoczańskiey: z ogrodnika iednego złoty ieden y groszy piętnaście, z osiadłego złotych trzy.—summa za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Jego mość pan Alexander Rapsztyński sam od siebie y od braci swey z sióła Zastawia: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po złotemu y sześciu groszy, summy za sześć poborów złotych dziesięć groszy osnaście. Jego mość pan Adam Tysza-Bykowsky z majątności swey miasteczka Kopaczowa y Nieszczerowa według starych quitów: z dywów dziewięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu iednemu y groszy sześci polskich,—summy za sześć poborów złotych dwadzieści dziewięć groszy dwanaście. Jego mość pan Philon Bohuszewicz Hulkiewicz z majątności swey dziedziczyney sióła Nowosiołek: z dywów dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników czterech po złotemu iednemu y groszy piętnastu, z koł młynowych dwu po złotych dwa, od szewca złotych dwa, od kowala złotych dwa; z sióła Łobaczowsczczyzny: z dymu iednego złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych czterdzieści siedm. Jego mość pan Adam Kisiel z majątności swey dziedziczyney od iego mości pana Philona Bohuszewicza nabytey, z sióła Horeniec: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po złotemu y groszy piętnastu polskich,—summy za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnastu. Jego mość pan Szymon Pawsza z majątności swey dziedziczyney sióła Bardycz: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy piętnastu polskich,—summy za sześć poborów złotych dziesięć. Jego mość pan Jakow Lemiesz z majątności swey Korczowa nazwanego Bieżowa, z Niedibora

y Teodorowky, tak s części swey dziedzicznej, iako y wiecznością, od pana komornika Kyiowskiego nabytey: z dymów dwunastu po złotych trzy, z ogrodników pięciu po złotemu y groszy sześciu polskich, od koł młynowych trzech po złotych trzy, od popa złotych sześć; z sioła nowo osadzonego na gronce Nidiborskim, nazwanego Stołpni: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty ieden groszy sześć polskich; z sioła Dobrynia: z ogrodnika iednego złoty ieden y sześć groszy polskich;—summy za sześć poborów złotych sześćdziesiąt dwa, groszy dwanaście. Jego mość pan Łukasz Witowski, podczaszy Kyiowsky, z majątności zastawnych panu pisarzowi grodzkiemu Kyiowskiemu, z sioła Stawku: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy piętnastu, z koł młynowych dwu po złotych sześci; z sioła Jurjewky: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty y groszy sześć polskich,—summy za sześć poborów złotych trzydzieści ieden y groszy sześć. Tenże iego mość pan podczaszy z majątności, temuż panu pisarzowi zastawney, miastecka Woytaszowky: z dymów dwu osiadłych po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy piętnastu, z rzemieśnika iednego złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan Stephan Aksak, sędzia ziemsky Kyowsky, z majątności swey miasta Switilnowa: z dymów rynkowych pięciu po złotych trzy, z dymów ulice Wielkicy ośmiu po groszy czterdziestu ośmiu polskich, z dymów ubogich dwudziestu dwu po groszy czterdziestu ośmi polskich; z sioła Rudni: z dymów trzech po złotych trzy, z miasta Hulanik: z dymów rynkowych dziesięciu po złotych trzy, z ulice Wielkicy z dymów dwunastu po groszy czterdziestu ośmi polskich, z ulice Ubogicy z dymów czterdziestu trzech po złotemu y groszy dwu polskich, z popa y pol iego złotych sześć, z krawca złotych sześć, z kuszniernia złotych sześć, z szewca złotych sześć, z kowala złotych sześć, z koł młynowych trzech po złotych dwu y groszy dwunastu polskich; z sioła Korohajowa: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu iednemu;—summy za sześć poborów złotych dwieście piętnaście groszy siedmnaście. Jego mość pan Teodor Proskura-Suszczansky, pisarz ziemsky Kyiowsky, z majątności

swoich dziedzicznych: z Biłek: z dymów osiadłych sześciu po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po groszy trzydzieści sześć, a z Suszczan: z dymu osiadłego iednego złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy trzydziestu sześciu,—summy za sześć poborów złotych trzydzieście dziewięć. Tenże iego mość pan pisarz ziemsky Kyiowsky z majątności swey zastawney, połowice Kornina: z dymów dziewięci po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po groszy trzydziestu sześci, s koła młynowego dorocznego złotych cztery groszy piętnaście, z krawca iednego złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych czterdzieści ośm, groszy dwadzieścia siedm. Tenże iego mość pan pisarz Kiiowsky z majątności swey Worskła: z sewruków czterech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Tenże iego mość pan pisarz ziemsky Kyiowsky z majątności zastawney, siola Lutczyna: z dymów osiadłych ośmi po złotych trzy, z ogrodników czterech po groszy trzydziestu sześciu polskich,—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia ośm groszy dwadzieścia cztery. Tenże pan pisarz ziemsky Kyiowsky z majątności swey dziedzicznej Worobiowky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy trzydziestu sześciu polskich,—summy za sześć poborów złotych ośm groszy dwanaście. Tenże iego mość pan pisarz ziemsky Kyiowsky z majątności swey dziedzicznej Łutany nazwanej Raygroda: z ogrodników dwu po groszy trzydzieści sześciu,—summy za sześć poborów złotych dwa groszy dwanaście. Jego mość pan Stephan Niemirzytz, podkomorzy Kyiowsky, starosta Owrukky, z majątności swoich wszystkich dziedzicznych y nowo nabytych, mianowicie: miasteczka Czerniechowa: z dymów osiadłych szesnastu po złotych sześciu, z dymów uboższych dwudziestu po złotych dwu y groszy dwunastu polskich; z siola Andrzejowa: z dymów sześci po złotych sześci, z dymów uboższych dziesięciu po złotych dwu y groszy dwunastu polskich; z Krasnosiółky: z dymów trzech po złotych sześci, z ogrodników dwu po złotych dwu y groszy dwunastu; z Trokowicz: z dymów dwu po złotych sześci; z Horbasze: z dymu iednego złotych sześć, z Dewoczek: z dymu dwu po złotych sześciu; z Wysokiego: z dymów trzech po złotych sześciu; z Osnik: z lymu iednego złotych sześć; z

Szczurowey: z dymu iednego złotych sześć; z Sielenszczyzny: z dymów dwu złotych dwanaście, z Stawowa: z dymów trzech złotych ośnaście; z Iwankowa: z dymu iednego złotych sześć; z Styrt: z dymów dwu złotych dwanaście, od rzemieśników w Czerniechowie: z szewca y z slusarza złotych dwanaście; z Chrońnice: z dymów dwu złotych dwanaście, z Szerszniów: z dymów trzech złotych ośnaście, z Nowaków: z dymu iednego złotych sześć; z Sobolowky: z dymu iednego złotych sześć; z koł Rudnickich, Szerswiewskich dwu złotych dwudzieścia cztery, z koła młynowego złotych dwanaście; z Ohotinowky: z dymów dwu złotych dwanaście; z Rychty, z ogrodnika iednego złotych dwa y groszy dwanaście polskich; z Lewkowice: z dymu iednego złotych sześć; z części wsi w Białoszytach: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodnika iednego złotych trzy; z Hroziniec: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodników dwu złotych sześć; z części sioła Sinhaiów: z ogrodników sześci po złotych trzy; z Niemirowki: z ogrodników sześci po złotych trzy; z Ghoderowszczyzny, ktore Krasnym Dworem zową, z ogrodników trzech po złotych trzy; z Domolocza: z dymu iednego osiadłego złotych sześć, z ogrodników dwu złotych sześć; z dobr nowodziedzicznych nabytych, mianowicie z sioła Hryzan: z dymów dwunastu po złotych sześci, z ogrodników czterech po złotych trzy; z Suszków: z dymów dziesięciu po złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych trzy; z Baskak: z dymów dwunastu po złotych sześć; z Krasnego: z dymów piętnastu po złotych sześć, z ogrodników trzech po złotych trzy; z Sołodyrów: z dymów dwu po złotych sześć; z Horoszków: z dymów siedmi po złotych sześć; z miasteczka Alexandropola: z dymów dziesięci po złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych trzy, z popów dwu, z Alexandropola y Hreżan, po złotych dwunastu, od rzemieśników pięciu: kuśnierza, szewca, ganczarzów dwu y kotlarza po złotych dwunastu, od koł dwu młynowych dorocznych po złotych dwunastu, od koła wieszniaka złotych sześć; a z inszych dóbr — Norzyskich, Łuhynskich nowonabytych, to jest z miasta Norzyska: z dymów ośnastu po złotych sześć; z miasta Łuhina: z dymów dwunastu po złotych sześć; z sioł starych, do tych miast należących, to

uest z siola Chayczey: z dymów dziesięciu po złotych sześci; z siola Bondarów: z dymów osmi po złotych sześć, z ogrodników czterech po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, z koł Rudnickich trzech po złotych dwadzieścia cztery, z rudników trzech—węglarza, kowala, płokarza, człowieków sześć, po złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery polskich, z popów dwu po złotych dwunastu, z siol nowoosadzonych: Kremney y Hłuchowey: z dymów pięciu po złotych sześć; z Sałów: z dymu iednego złotych sześć; z siola Łuhinek: z dymów czterech po złotych sześć; z miasteczka Zubrynki: z dymów sześciu po złotych sześć; z Horoszczków: z dymów trzech po złotych sześć; z siola Poromeszney: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodników trzech po złotych sześć; z siola Czykirów: z dymów osmi po złotych sześć, z ogrodników dwu złotych sześć;—summy za sześć poborów złotych ośmseth sześćdziesiąt y trzy y groszy trzy. Tenże iego mość pan podkomorzy Kyiowsky z miasta iego królewskiey mości Owrucza, a starostwa swego, tak z mieszan, kuniczników, ogrodników, podsusiedków, rzemieśników, iako też y z bojar, do tego miasta należących, oddał summę złotych dwanaście seth; a z miasteczka, do tego starostwa należącego, nazwanego Michayłowa alias Łopania,—złotyccz trzysta;—summy za sześć poborów złotych siedmset pięćdziesiąt. Jego mość pan Stanisław Wielam z majątności swey siola Rudnik: z dymów trzech po złotych trzy, z dymów ogrodnickich dwu po złotych dwu,—summy za sześć poborów złotych iedynaście. Jego mość pan Stanisław Rykalsky z majątności swey siola Sobolowky, przezwanego Matkowczyzny: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summy za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Jego mość pan Jan Łoybarewicz-Mirowicky z majątności, sobie od panów Tyszow zastawney, siola Skotczysez: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora złotoego,—summy za sześć poborów złotych szesnaście groszy piętnaście. Jeh moście panowie Adam i Ieremiasz Tyszowie-Bykowscy z majątności swych dziedzicznych: z miasta Chodorkowa: z dymów osiadłych dwudziestu po złotych trzy, z uboższych dymów dziesięciu po złotych pułtora, z uboższych chałup dwudziestu po groszy piętnastu, z koł mły-

nowych dwu po złotych sześć, od szewców dwu po złotych sześć, od kowala złotych sześć; z sioła Bolaczowa: z dymów osiadłych czterech po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora; z sioła Wzdwienia: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z miasteczka Wili: z dynów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora;—summy za sześć poborów złotych sto sześćdziesiąt. Jego mość pan Jan Strybyl z majątności swej dziedzicznej, to jest z sioła Kamiennego Brodu: z dymu iednego osiadłego złotych trzy, a z ogrodników trzech po złotemu y groszy sześć polskich; a ze wsi Bułhaków: z dymów trzech złotych dziesięć, a z ogrodników dwu złotych dwa y groszy dwanaście; z nowoosiadłej słobodki, miasteczka Nowych Bułhaków: z osiadłych dymów trzech złotych dziesięć, z ogrodników czterech złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery, z ubogich chałup dwu złoty y groszy sześć;—summy za sześć poborów złotych trzydzieści trzy. W Bogu wielebny ociec Seraphion Biłsky ihumen, y wszystka capitula czarncy manastyra ś. Nikoły Pustyńskiego Kyiowskiego z majątności manasterskich, z sioła Szepelicz: z osiadłych dymów dziesięciu; z Saików: z osiadłych dymów dnu; z Dronów: z dymu iednego, z ogrodnika iednego; z Worochobowicz: z ogrodników pięciu; z Owruczego: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z Zubkowicz: z ogrodników trzech, z osiadłych czterech; z Litkowa: z osiadłych dwu; z Hwozdowa: z osiadłych sześciu, z ogrodników pięciu; Kniczycze, Kowalin y Dewicz Lesok od nieprzyjaciela krzyża świętego spustoszone; w Deśnie: z osiadłego iednego, z ogrodnika iednego; z Hatnego: z ogrodników dwu; z Borsczowa: z ogrodników dwu; z Humielewsczynny przezwanego Trostianky: z osiadłego iednego, z ogrodników dwu; z Prohudyna: z ogrodników dwu; z Kononczy: z ogrodnika iednego; z gruntu nieosiadłego Białobereczkiego groszy czterdzieści; z gruntu Pinów także nieosiadłego groszy czterdzieści; z gruntu nieosiadłego Huczkowa groszy czterdzieści; z gruntu nieosiadłego Klimentińskiego groszy czterdzieści; z młynów czterech dorocznych: Szepelickiego, Borsczowskiego, z Hwozdowa, z Darnicy—z każdego młyna po groszy czterdziestu polskich; z komor manasterskich w mieście Kyiowie trzech po

złotyeh sześć, a z placów dwu po złotych trzy;—summy za sześć poborów złotych sto piędziesiąt. Pan Adam Pilipowsky z sióła Kalenikowszczyzny: z dynu iednego złotych sześć, a z sióła Skomorochów: z pułdynu złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Pan Iwan Pilipowsky z majątności swey, Nowych Pilipowicz: z dynu iednego złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sześć. Panowie Mikołay y Iwan Kiewliczowie-Brażynscy z części swey w siele Korezowie, przezwaney Stepczyk: z ogrodnika iednego,—summy za sześć poborów złoty ieden groszy sześć. Panowie Hrehory y Paweł Sczeniewscy z majątności swey oyczystey sióła Sczeniowa: z ogrodników dwu złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sześć. Jego mość pan Philon Woronicz z majątności swey dziedzicznych z miasteczka na starey wsi Szumsku nowoosadzonego Szumska: z dymów ośmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z bojarów dwu po złotych sześciu; z sióła Wolice: z dynu iednego złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora;—summy za sześć poborów złotych czterdzieści trzy groszy piętnaście. Jego mość pan Piotr Strybył, woysky Kyiowsky, z majątności swey Studeney Wody: z dynu iednego złotych sześć, z ogrodnika iednego złotych dwa y groszy dwanaście polskich; a z nowey osady na tymże gruncie Studenowodskym z sióła Horodyscza: z dynu iednego złotych sześć; z Tałałaiowszczyzny przezwaney Czebenschczyzny: z dynu iednego złotych sześć; z sióła Wopoiowa: z dymów siedmi po złotych sześć, z ogrodników sześci po złotych dwu y groszy dwunastu; z części sióła Sczeniowa nazwanego Zabrodzia: z dynu iednego złotych sześć; a z majątności, sobie zastawney, Torczyna: z dymów dwu złotych dwanaście;—summy za sześć poborów złotych czterdzieści siedn groszy dwanaście. Jego mość pan Jan Włotkowsky y iey mość pani Zophia Telefusowna, małżonkowie, z majątności, sobie zastawney od iey mości paniey Wileuskiej, sióła Makarowky: z dymów czterech złotych dwanaście, z ogrodników dwu złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych piętnaście. Jego mość pan Teodor Woronicz z majątności swey dziedzicznej z miasteczka Troianowky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego gro-

szy dwadzieścia cztery polskich, z popa złotych cztery; z połowice koł Rudnickich złotych dwanaście, według starych quitów z koła mącznego iednego złotych trzy groszy sześć, --summy za sześć poborów złotych dwadzieścia sześć. Jego mość pan Mikołaj Obodensky z majątności swey dziedzicznej miasteczka Troianowky, z części swey: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego groszy dwadzieścia cztery polskich, z popa złotych cztery; a z połowice koł Rudnickich złotych dwanaście, według starych quitów z koła młynowego mącznego złotych trzy groszy sześć polskich;—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia sześć. Potomkowie zeszęłego nieboszczyka pana Teodora Trypolskiego z majątności, sobie zastawney od iego mości pana Stephana Niemirzyca, podkomorzego ziemie Kyiowskiew, starosty Owruckiego, miasteczka Mobilney: z dymów dwunastu po złotych trzy, od kowala, od szewca y od popa po złotych sześć, z koł młynowych dwu po złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sześćdziesiąt sześć. Ciż potomkowie zeszęłego pana Trypolskiego z majątności, sobie od tegoż pana podkomorzego zastawney, siola Putiłowicz y Zerenicz: z dymów piętnastu po złotych trzy,--summy za sześć poborów złotych czterdzieści pięć. Ciż potomkowie pomienionego nieboszczyka pana Trypolskiego z majątności swych, od pana podkomorzego Kyiowskiego zastawnych, siola Krasney Włoky: z dymów czterech po złotych trzech, a z Dewlina: z dymów trzech po złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych dwanaście. Wysz pomienieni potomkowie pana Teodora Trypolskiego z majątności swey oyczystey siola Bogdanowsczyzny, Czernichowiec y Mameża: z ogrodników pięciu po groszy dwudziestu y czterech polskich,—summy za sześć poborów złotych cztery. Pan Jakub Zajeczynsky z majątności swey Hładkowskiew: z dymu iednego złotych trzy, a z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summy za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Pan Andrzej Łarionowicz Redeczycz z majątności swey Jerlikowskiew y Tenetiłowskiew: z ogrodników dwu po złotemu iednemu y groszy sześci polskich,—summy za sześć poborów złotych dwa groszy dwanaście. Jego mość pan Daniel Strybyl z majątności swey siola Pilipowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników czterech

po złotemu iednemu y groszy sześć polskich; z Boręczowa: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy pięć polskich,—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy sześć. Jego mość pan Alexander Sołthan z majątności swey zastawney siola Książycz: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, od koła młynowego iednego złotych trzy; z siola Zaborza: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora złotego,—summy za sześć poborów złotych szesnaście groszy piętnaście. Pan Szczęsny Swiacki z części swey kupney w gronie Hubarewskim: z połogrodnika, y z części dworzyska w mieście Owruczem po groszy trzy,—summy za sześć poborów groszy osnaście. Jego mość pan Paweł Łochowsky z majątności, w wojewodstwie Kyiowskim leżącej, z dzierżawy swey miasteczka Boryspola: z dymów rynkowych dziesięciu po złotemu y groszy sześć, z dymów ulicznych dwudziestu po groszy dwadzieścia cztery polskich, z nędznych chałup czterdziestu po groszy osnaście polskich, od popa, krawca, kusnierza y szewca po złotych trzy; z miasteczka Baryszowa: z dymów rynkowych dwudziestu po groszy czterdziestu ośmi, z dymów ulicznych czterdziestu po złotemu y groszy dwu, z nędznych chałup trzydziestu po groszy osnaście polskich, od popa, szewca, slosarza po złotych trzy, z ogrodników ubogich, co z wymłocka żyją, dwudziestu—po groszy trzy,—summy za sześć poborów złotych sto szesćdziesiąt dziewięć groszy dwadzieścia. Pan Stanisław Wigura, klucznik y horodniczy Kyiowsky z majątności swey Witosłowicz: z dymu iednego osiadłego złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych sześć. Panowie Kierdanowscy, mianowicie: Ławryn, Tichno, Hrehory, Klim, z sielca Kierdanowki: z dymu iednego złotych sześć, a z koł młynowych na rzece Kotłuju złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sześć. Jego mość pan Sołthan Bohdan z majątności swey dziedzicznej z siola Nozdrysza: z dymów osiadłych dwu złotych sześć, z ogrodników sześci po złotemu y sześci groszy polskich,—summy za sześć poborów złotych trzynaście groszy sześć. Xiążę jego mości Konstanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków zeszłego xięcia jego mości Michała

Wiszniewieckiego: z miasta Przyłuki: z dymów czterdziestu po złotych trzy, a z koł dwu młynowych po złotych sześć, od popa złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych sto trzydzieści ośm. Pan Hrehory Czernik, tak z części swey, iako y iey mości paniey Anny Szaszkiewiczowny Michałowej Pronckowej-Dereweneckey, z majątności swey sioła Woniajków: z dymów dwu po puł złotego, z ogrodników pięciu po groszy pięć; a z przysiołków, do tej majątności należących, z Nowaków przezwaných Sięczyłow: z dymu iednego po groszy piętnastu, a z ogrodnika iednego groszy pięć; z sioła Mokołowny: także z dymu iednego po groszy piętnastu, z ogrodnika iednego po groszy pięciu, z koła młynowego na rzece Żerewi złotych dwa y groszy dwanaście polskich,—summy za sześć poborów złotych dwadzieścia pięć groszy dwanaście. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky z majątności swey miasteczka Mandrali: z dymów czterech po złotych trzy,—summy za sześć poborów złotych dwanaście. Tenże xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky z miasteczka, do starostwa Czerkaskiego należącego, Arkliiowa, Kropiwny, Hołtwy,—summy za sześć poborów złotych sto pięć. Jego mość pan Andrzej Łasko y pan Adam Markiewicz z majątności swey części wsi Łasków: z ogrodników czterech po złotemu iednemu y groszy sześć polskich,—summy za sześć poborów złotych cztery groszy dwadzieścia cztery. Jey mość pani Markowa Łaskowa z majątności swey Łaskow, Żerewa y Bołotnice,—summy za sześć poborów złotych piętnaście y groszy ośmnaście. Jego mość pan Jan Liplensky z majątności swey nowoosiadłey, nazwaney Stephanowky slobody: z dymu iednego po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summy za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Hrehory Liplensky z majątności swey sioła Liplen: z dymów pięciu po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych piętnaście. Jego mość Bohufał Olexicz z majątności swey z połowice miasta Zolotonosze: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z nędzney chałupy groszy dwadzieścia dwa; z sioła Antipowki: z dymów trzech po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm groszy dwadzieścia dwa. Jey mość kniehyńi Domon-

towa z majątności swej miasta Domontowa: z dymów dwudziestu po złotych trzy, z ogrodników siedmi po pułtora, z koła młynowego złotych sześć,—summy za sześć poborów złotych siedmdziesiąt sześć groszy piętnaście. Jego mość pan Alexander Olexicz z majątności, sobie od iego mości pana Krzysztofa Makarowicza zastawney, to iest z siola Kozia-rycz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z siola Zakala: z dymów dwu po złotych trzy; z siola Kaczałow: z ogrodników dwu po złotych pułtora; z siola Piaskówki: z ogrodników dwu po pułtora złotego; z siola Drużnie: z dymu iednego złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm. Jego mość pan Alexander Olexicz z majątności swej miasteczka Piesczanej: z dymów sześciu po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora, z koła młynowego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych trzydzieście ieden groszy piętnaście. Pan Michał Struczynsky z majątności swej siola niniejszego Dmitrowicz: z dymów trzech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dziesięć. Pan Mikołay Bransky z części swej siola Starosielec: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych trzy, z koła iednego mącznego złotych trzy, od stępnego złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia ieden. Jego mość pan Gajewsky z majątności, sobie od iego mości pana Krzysztofa Makarowicza zastawney, z siola, do Makarowa należącego, Zabuianbołota: z dwu dymów po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych półtora,—summa za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Szymon Swiacky z majątności, sobie zastawney od iey mości paniey Wilenskiey, siola Wrytowiec: z dymów dwu po groszy piętnastu polskich, z ogrodników trzech po groszy piętnaście. Tenże pan Swiacky z majątności, sobie prawem dożywotnym od xięcia iego mości Michała Wiszniewieckiego y małżonki iego mości służącey, miasteczka Łochwice: z dymów osiadłych sześć litewskich,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm. Jego mość pan Franciszek Zdyżłowiecky z majątności swej siola Chalepca: z dymów dwu po złotych trzy, a z slobodki, na tymże groncie nowoosadzoney, nazwaney Skiwirowky: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu

po pułtora,—summy za sześć poborów złotych dwanaście. Xiążę iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky z majątności potomków zeszlęgo nieboszczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, miasteczka Buremla: z dymów pięciu,—summa za sześć poborów złotych piętnaście. Jaśnie wielmożny xiążę iego mość Ianusz z Ostroga Zasławsky, woiewoda Wołyńsky, z miasta iego królewskiej mości z starostwa swego Pereiasławia y futorów, do niego należących, według starych quitów,—summa za sześć poborów złotych sześćseht. Tenże xiążę iego mość pan woiewoda Wołyńsky, starosta Pereiasławsky, z miasteczka Jahotina, do starostwa Periasławskiego należącego,—summa za sześć poborów złotych sto piędziesiąt. Jego mość pan Waclaw Zmiowski, łowczy Kyiowsky, z majątności swoich dziedzicznych: miasteczka Karhaszyna: z dymów czterech osiadłych po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z sioła Kucharów: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora;—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy piętnaście. Jego mość pan Ian Bałakier z majątności swey miasteczka Bubnowa: z dymów ośmi po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Panowie Kiryk, Teodor, Jerzy Żuhinscy z majątności swey sioła Zuhinia: z dymów ośmi po groszy piętnastu polskich, z ogrodników czterech po pułosna grosza,—summa za sześć poborów złotych trzydzieści. Iego mość pan Ian Zawisza z majątności, sobie od iey mości paniey Wilenskiej zastawnych, sioła Sokolca: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu iednemu y groszy sześć,—summy za sześć poborów złotych czternaście groszy dwanaście. Iego mość pan Krzystoph Sulimowsky z majątności swey zastawney, sioła Kujłowy: z dymów osiadłych dwu po złotych trzech, z ogrodników dwu po pułtora złotego, z koła młynowego złotych sześć; z sioła Nowey Wole Markowskiej: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora złotego;—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia pięć groszy piętnaście. Iego mość pan Woyciech Sławińsky z majątności, sobie od iego mości pana woiewody Brzeskiego zastawney, to iest sioła Nikonowky: z dymów trzech po złotych sześć, z ogrodnika iednego złotych trzy,—summa za sześć po-

borów złotych dziesięć, groszy piętnaście. Jego mość pan Seweryn Potocky z majątności swej, wiecznością kupioney, siola Skomoroch: z dymów sześci po złotych sześć, z ogrodników czterech złotych dwanaście, także y z połdymu złotych trzy, gdyż ieszcze tam cząstki nie kupił,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia pięć groszy piętnaście. Jego mość pan Adam Ładowicz z majątności, sobie od iego mości pana wojewody Brzeskiego zastawney, siola Zurbiniec: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodnika iednego złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Mikołay Zuchowsky z majątności, sobie zastawney od iey mości paniey Wilenskiey, z siola Pańkowiec: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora złotego,—summa za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnaście. Jego mość pan Theodor Krynicky z majątności swych: z siola starego Basani: z dymów osiadłych siedmi po złotych trzy, z ogrodników ośmiu po złotemu iednemu, z koła młynowego iednego złotych trzy; z miasteczka, na temże groncie osadzonego, Basani nazwanego: z dymów dwudziestu po złotych trzy, z ogrodników czterdziestu po złotemu, z koł młynowych trzech po złotych trzy; z siola Krynicz: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy sześć; z siola Juriewszczyzny: z ogrodników dwu po złotemu y groszy sześci;—summa za sześć poborów złotych sto piędziesiąt dwa y groszy dwa. Tenże pan Theodor Krynicky z majątności, sobie od pana Stanisława Charłęskiego zastawnych, z siola Warowicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po złotemu y groszy sześć polskich; z siola Ryżkow: z ogrodników trzech po złotemu iednemu y groszy sześć polskich, z siola Buhaiowky: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników ośmi po złotemu y sześciu groszy polskich;—summa za sześć poborów złotych piędziesiąt dwa groszy sześć. Xiąże iego mość Ianusz Korybut Wiszniewiecky, starosta Krzemieniecky, z majątności swej siola Czerwiła: z dymów trzech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dziesięć. Pan Andrzej Gronowsky z majątności swej zastawney, siola Wierbowiec: z dymów dwu po złotych trzy—summa za sześć poborów złotych sześć. Pan Mikołay Dach-

nowicz z majątności swey, czwartey części sioła Miniiek: z dymu iednego złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych dwa y groszy dwunastu, a z sioła Bieżowa: z dymu iednego złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych ośm groszy dwa. Pan Iwan Sebastyanowicz z majątności swey sioła Hołubiewicz: z dymu iednego,—summa za sześć poborów złotych trzy. Tenże pan Sebastianowicz z majątności swey sioła Dawidków: z dymu iednego,—summa za sześć poborów złotych trzy. Jego mość pan Szczęsny Charłensky z majątności swoich: z slobody miasteczka Bobra: z dymów czterech po złotych trzy; z sioła Steblów: z dymu iednego złotych trzy; z sioła Iabłonki: z dymów dwu po złotych trzy; z sioła Rakowky: z dymów czterech po złotych trzy; z sioła Łuhowików: z dymu iednego złotych trzy; z sioła Bokdanczy: z dymu iednego złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzydzieści dziewięć. Jey mość hospoża Iustina Sokołowska z kapitułą manastyra panienskigo, przy Pieczerskim manastyrze będącego, z majątności swey, onym od paniey Iwanowey Łozczyney, pisarzowey ziemskiej Kyiowskiej, conferowaney, z sioła Podhorec: z dymów osiadłych po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych ośnaście. W Bogu wielebny iego mość xiądz Piotr, na ten czas przeor klasztoru Kyiowskiego oyców Dominikanów, z młynków czterech, do klasztoru należących, na rzeczkach Sercu y Kotyrze zbudowanych,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Jaśnie wielmożna xiężna iey mość Anna Marcibella Korecka Mikołaiowa Hlebowiczowa, kasztellanowa Wilenska, z majątności swych, w wojewodstwie Kyiowskim leżących, miasteczka Hoholewa: z dymów sześciu po złotych sześć, z ogrodników, co roley nie mają, dziesięciu, po złotych trzy, z uboższych ogrodników, co z wymłocka żyją, dziesięciu po czterdziestu ośmiu groszy polskich, z szewca, krawca, slosarza, kowala, rzeznika, popa y z obeścia iego, z kaźdey osoby po złotych dwunastu, od piekarza złotych dwanaście; z sioła Staiek: z dymów trzech po złotych sześć, z ogrodników sześciu po groszy ośmnastu; z sioła Płoskiej: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodników dwu złotych sześć; z sioła Dymarki: z dymów dwu złotych dwanaście, z ogrodników trzech złotych dziesięć; z sioła

Krasnego: z dymn iednego złotych sześć, z ogrodników dwu złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych sto dwadzieścia dwa. Taż xieżna iey mość z majątności swey sioła Rożnow: z dymów sześciu złotych trzydzieści sześć, z ogrodników czterech złotych dwanaście, z młynu Dymerskiego koła iednego mącznego złotych dwanaście y groszy czterdzieści ośm polskich;—summa za sześć poborów złotych trzydzieści groszy dwadzieścia cztery. Taż xieżna iey mość z majątności swey miasteczka Rusanowa: z dymów dziesięci złotych sześć, z ogrodników czterech złotych dwanaście, od koła młynowego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych trzydzieści dziewięć. Ich moście kapituła Kyiowska z majątności swych, do kapituły należących, mianowicie: z podanych, w Kyiowie mieszkających, czternastu, iednego poboru po groszy szesnastu polskich, z komorników trzech po groszy ośmi, od piekarzów dwu po złotemu iednemu, od kusznirza złoty ieden; z sioła Witicz: z dymów dwu po złotemu iednemu, z młynarza na Libedy od koła iednego groszy dwadzieścia cztery polskich, a z miasteczka Ple siecka: z dymów rynkowych sześciu po groszy dwunastu, z dymów ulicznych, co ogrody mają, czternastu po groszy dziesięciu polskich, z chałup uboższych czternastu po groszy cztery, od piekarzów dwoch po groszy czternastu, od koła młynowego iednego korecznego groszy czterdziestu polskich;—summa za sześć poborów złotych siedmdziesiąt siedm groszy dwanaście. Jey mość pani Andrzeiowa Spasowska z majątności swey zastawney Sołotwina: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy piętnaście. Jego mość pan Semen Prezewsky, sam od siebie y od braci swey, z majątności swey miasteczka Horodyscza y z sioł, do niego należących, Starego y Nowego Prezewów summą za sześć poborów złotych czterdziestu ośm. Jego mość pan Semen Druczaniin-Kniahininsky z majątności swey sioła Zołom, sobie zastawney: z dymów czterech złotych dwanaście, z podsusiedka iednego groszy ośmnaście,—summa za sześć poborów złotych dwanaście groszy ośmnaście. Pan Taras Zakusiło z części swey w siole Zakusiłach: z dymu iednego złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych trzy. Jey mość pani

Teodora Szawulanka Mikołajowa Silina-Nowicka z majątności, sobie od iego mości pana wojewody Breskiego zastawney, z siola Moisiejko-wicz: z dymów sześci po złotych trzy, —summa za sześć poborów zło-tych ośmnaście. Pan Iwan Zakusiło z części swey w siele Zakusiłach: z dymu iednego złotych trzy, —summą za sześć poborów złotych trzy. Jego mość pan Jan Korczewsky z majątności swey w siele Korczowie y z Sielca: z ogrodników pięciu po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, z koła młynowego na rzece Trostence na Bukach złotych trzy, a z drugiego koła wieszniaka na rzece Połowni złotych pułtora, —summa za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan stolnik Kyiowsky, pan Zachariasz Jałowicky, z majątności swey miasteczka Jałmyнки y siół, do niego należących, summą za sześć poborów zło-tych sto y dwa. Jego mość pan Roman Horski, starosta Włodzimir-ski, z majątności swey, siola Piotrowiec, według starych quitów, z dy-mów dwudziestu po złotych trzy, summą za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Tenże iego mość pan Hoyski z miasteczka Wyszgroda: z dymów rynkowych ośmi po złotych trzy, z dymów ulicznych dwu-nastu po pułtora; —summą za sześć poborów złotych czterdzieści dwa. Pan Iwan Pliński z majątności swey zastawney y dożywotnym prawem sobie od pana Stanisława Charłęskiego służącey, siola Carów: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora, —summą za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Pan Maciey Podo-recki z majątności swey z siola Wolice: z dymów dziewięciu po zło-tych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora, —summą za sześć poborów złotych trzydzieści cztery groszy piętnaście. Pan Stephan Pieslak z majątności swey dziedziczey, siola Nozdrysza: z dymów dwu po zło-tych trzy, —summa za sześć poborów złotych sześć. Swieszczenicy mia-sta iego królewskiej mości Kyiowa, mianowicie: ociec Mina Woskre-sensky złotych trzy, ociec Spasky złotych trzy, ociec Mikoły Nabe-rezkiego złotych trzy, ociec Kyriko świętego Ducha złotych trzy, ociec Iakow Boryshlebsky złotych trzy, ociec Łukian Rożestwiensky złotych trzy, ociec Kondrat Dobrego Mikoły złotych trzy, ociec świętego Mi-koły Pustynńskiego złotych trzy, —summa za sześć poborów złotych

dwadzieścia cztery. Od xięcia iego mości Karola Koreckiego, kasztelana Wołyńskiego ze wsi Lesnik y Chodosówki przez pana Andrzeia Miskiewicza, summę za sześć poborów złotych ośmdziesiąt siedm. Od tegoż xięcia iego mości z maiętności miasteczek: Białogrodki, Dymira y Staiak a z sioł Olszanky, Kasperowky, Kujłowki przez tegoż sługę ad rationem do pokazania quitu,—summą za sześć poborów złotych pięćseth dziewiętnaście. Jego mość pan Gabryel Hryhożewsky y pan Marcin Klimowicz z maiętności, sobie zastawney, połowicę uroczyszcza Żylan nazwanego: z dymu iednego złotych dwanaście, summą za sześć poborów złotych sześć. Od xiędza Mikołaya Ormianskiego Kyiowskiego z gruntu nazwanego z Bogdanowczyzny y z młyna na rzece Syrcu, summa za sześć poborów złotych trzy. Panowie: Moysiey, Jlion Poznankowie z maiętności swey Pańkowczyzny: z ogrodników dwu, summa za sześć poborów złotych trzy. Jego mość pan Marcin Butowicz z maiętności swey miasteczka Brusikowa: z dymów dwudziestu pięciu po złotych trzech; z sioła Olszky: z dymów trzech po złotych trzy; z sioła Łazarowki: z dymów dwu po złotych trzy; z Koczorowa: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników czterech po pułtora;—summa za sześć poborów złotych sto dwa. Iey mość pani Tedora Stryżewska z maiętności swey zastawney z sioła Sołowiowky: z dymów czterech po złotych trzy, z podsusiedków dwu po groszy ośmnaście polskich,—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy sześć. Jego mość pan Ian Kamiński z maiętności swey sioła Pawłowicz: z dymów czterech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan Krzysztofh Makarowicz z maiętności swey sioła Andrzeiowa; z dymów trzech po złotych trzy, summą za sześć poborów złotych dziewięć. Pan Bartosz Sabestiansky z maiętności, sobie od pana Krzysztopha Makarowicza zastawney, sioła Szyskowczyzny y Ieziersczyzny: z dymów dwu po złotych sześć, summa za sześć poborów złotych sześć. Pan Ian Merezko z maiętności, sobie od niebosczyka pana Woyciecha Wołczkiewicza Olizara zastawney, z sioła Charytonowky: z dwóch koł młynowych po złotych sześciu, z ogrodników pięciu po złotych trzech,—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy pięć-

naście. Pan Alexander Podhaiecky z majątności swey, którą trzyma od pana Ludwika Olizara, z sióła Wilgy: z ogrodników czterech po złotych trzech, z koła młynowego iednego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych dziewięć. Pan Ian Kowalsky z majątności, sobie od pana Merezky zastawney, sióła Tasczowky: z ogrodników dwu po złotych trzech, z koła młynowego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych sześć. Pan Iwan Bliszczanowicz Weiowka (sic) z sióła Korczówek z majątności swey: z dymu iednego złotych sześć, z ogrodnika iednego złoty ieden groszy piętnaście,—summą za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Jego mość pan Heliasz Babińsky z majątności sióła Łęczyna: z dymów pięciu po złotych sześć, z ogrodników pięciu po złotych trzy; z sióła Kisiorowicz: z dymów pięciu po złotych sześć;—summą za sześć poborów złotych czterdzieści groszy piętnaście. Jego mość pan Piotr Babińsky z majątności swey sióła Kamiennego: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników sześciu po złotemu iednemu groszy piętnastu,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy piętnaście. Panowie Nieraszkowscy z majątności swey sióła Nieraszków: z dymów osiadłych ośmi po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Jego mość pan Heremiasz Zaleski, starosta Ostrsky, z miasta króla iego mości Ostrza, według starych quitów, summa za sześć poborów dwieście dwadzieścia pięć złotych. Tenże pan starosta Ostrsky, z miasteczka, do starostwa Ostrskiego należącego, Bobrowicy: z dymów osiadłych szesnastu po złotych trzy, z ogrodników ośmi po pułtora,—summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Ich moście panowie Bohdan y Stephan Sołthanowie z miasteczka Sołtanowky y przysiółka Sołowiowky: z dymów osiadłych dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora, od szewca y kowala po złotych trzy, z młyna Sołowiowskiego od trzech koł po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych pięćdziesiąt pięć groszy sześć. Od pana Mikołaja Podhaieckiego z majątności, onemu od iego mości pana Olizara Ludwika do żywota zapisaney, sióła Zaleszan: z dymu iednego po złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora złotego,—summą za sześć poborów złotych cztery groszy pięć-

naście. Xiąże iego mość Mikołaj Czartorysky z miasta Lesczyna: z dymów czterdziestu pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwudziestu trzech po złotemu y sześciu groszy polskich, z komorników siedmnastu po groszy piętnastu polskich, od trzech koł młynowych, od każdego koła po trzy grzywny, od popa złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych sto dziewięćdziesiąt jeden groszy piętnaście. Pan Jan Bystryewsky z majątności swey Nodkowego futora; z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, a z uboższych chałup trzech po groszy ośmnastu polskich,—summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy dwadzieścia cztery. Panowie Skuratowie: Tymophey, Hrehory, Sak, Iwan, z siola Skuratów: z dymów czterech po złoty trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Pan Krzystoph Żesławsky z majątności, sobie od iego mości pana Samuela Łaszcza zastawney, to jest z siola Żydowiec: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy piętnaście. Pan Władysław Snieżyński z majątności, sobie od iey mości paniey Wilenskiej zastawney, siola Wierzbowa: z dymów dwu osiadłych złotych dwanaście, z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Pani Marusza Obuchowa z siola Łozowik: z ogrodników trzech po pułtora złotego,—summa za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Jego mość pan Barthłomiej Obałkowsky, administrator dóbr iego królewskiej mości, z miasteczka króla iego mości Bereżaney, według starych quitów, summą za sześć poborów złotych sto pięćdziesiąt. Tenże pan Obałkowsky z miasteczka Mirhoroda nowoosadzonego: z dymów rynkowych dwudziestu po złotych trzy, z dymów ulicznych czterdziestu po pułtora, z komorników ubogich sześciudziesiąt po groszy ośmnastu polskich, z koł (въ подлинниѣхъ заклеено) z majątności od iey mości paniey Wilenskiej zastawney, siola Buchałowky y Jereszkow: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Jej mość pani Zophia na Korabaczowie, kasztellanowa Wilenska, z majątności swey siola Jereszków y Browków: z dymów osiadłych trzech po złotych trzy; z ogrodników czterech po pułtora,—

summą za sześć poborów złotych piętnaście. Pan Jwan Sczeniewsky, sam od siebie y od uczestników swoich z majątności swey z części Sczeniowa: z dymów dwu złotych sześć, z ogrodników dwu złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Jey mość pani Wileńska Zophia na Karabczowie z majątności swey miasta Pawołoczy: z dymów trzydziestu po złotych trzy, z koł młynowych dwu po złotych sześć, z popa iednego złotych sześć, z rzeźników dwu po złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia. Jego mość pan Samuel Łasz-Tuczapski, z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, miasta Rużyna: z poddanych, popa y z koła młynowego, według starych quitów, summą za sześć poborów złotych czterdzieści dwa. Jego mość pan Samuel Pawłowsky z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, miasta Korabczowa: z dymów sześciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z koł młynowych dwu po złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych trzydzieści trzy. Jego mość pan Samuel Łasz z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, miasta Kotelni: z dymów osiadłych siedmdziesiąt po złotych trzy, z popuw dwu po złotych sześć, z rzeźnika złotych sześć, od koł młynowych czterech po złotych sześci, od szewców czterech po złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych dwieście siedmdziesiąt sześć. Jego mość pan Daniel Strybył z majątności swoiey siola Pilipowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników czterech po złotemu y sześciu groszy polskich; z Borsczowa: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y groszy sześci polskich;—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia dwa groszy sześć. Jego mość pan Samuel Łasz z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, z miasta Wecorayszego: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników sześci po pułtora, z koła młynowego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych trzydzieście. Panowie cechmistrzowie, mieszczenie y wszystko pospolstwo miasta króla iego mości Kyiowa przysądu zamkowego, tak z ludzi ciągłych, iako y rzemieśników zamkowych cechowych, na groncie zamkowym mieszkających, y alicznych rzemieśników wszystkich wzglę-

dem osób y rzemiosła y obeścia swego, sami od siebie y od żon swoich dosyć uczynili, summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia. Pan Woyciech Gdeszynsky z majątności, sobie od iey mości paniey Wilenskiey zastawney, siola Oparypsów: z dymów ośmi po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Urodzona iey mość pani Fedora Puzynianka Adamowa Lityńska z majątności y dzierżawy swey dóbr nieboeszcyka pana Philipa Jelca, podstolego Kyiowskiego, z siola Litwinowicz, przezwanego Sawłukow, z dymu iednego summą za sześć poborów złotych trzy. Jey mość pani Zophia Parysowna Peresecka z dóbr swoich oczystych, z siola Jankowicz: z dymów osiadłych czterech, a z ogrodników pięciu—z każdego dymu po złotych trzy, a z ogrodnika po pułtora,—summą za sześć poborów złotych dziewiętnaście groszy piętnaście. Jego mość pan Andrzej Chałaim z majątności swey, połowice miasta Zołotonoszy: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, z koła iednego młynowego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Tenże pan Chałaim z majątności swey połowice siola Chanbiekowa: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora, z koła młynowego złotych trzy; z Berkowa: z dymu iednego złotych trzy, z koła młynowego iednego złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych trzynaście groszy piętnaście. Jey mość pani Andrzeiowa Mieźwińska z majątności swey dożywotniey miasteczka Jskoroscina: z dymów szesnastu po złotych trzy, od koła młynowego walnego złotych sześć y groszy piętnastu polskich,—summą za sześć poborów złotych piędziesiąt cztery groszy piętnaście. Pan Ierzy Sopotko z majątności, sobie zastawney od paniey Mieźwińskiej, siola Czołowky y Żabczyecz: z dymów pięciu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych piętnaście. Ociec Iakow, świeszczennik Kyiowsky Pohorny Wasilewski, z obeścia swego, które przy cerkwi ma, summą za sześć poborów złotych trzy. Jey mość pani Jozephowa Łoszczyna, marszałkowa Mozyrska, z majątności swey Stawiszecz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych pułtora; z siola Stawisk: z dymów dwu złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora; z siola Rakowsczyzny:

z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora; z sioła Zabrodzia: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z sioła Kulanowki: z ogrodników dwu złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych czterdzieście pięć. Jego mość pan Krzystoph Silicz z majątności swey dziedzicznej sioła Kołpienice: z dymów dwunastu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych trzydzieście sześć. Pan Wacław Ziąłowsky z części swey sioła Bieżowa: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Pan Iewtuch Nowicky z części swey sioła Kleszczów: z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summa za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Panowie Kierdanowscy: Ławryn, Tichno, Hrehory y Klim z sioła Kierdanowky: z dymu iednego złotych trzy, a z koła młynowego na rzece Kotłuiiu złotych trzy,—summa za część drugą poborów złotych sześć. Jego mość pan Stephan Koniecpolski z majątności swey miasta Ianuszpola, według starych quitów, summą za sześć poborów złotych sto piędziesiąt. Jego mość pan Roman Hoysky, starosta Włodzimirsky, z majątności swych, w woiewodstwie Kyiowskim leżących, miasteczka Pulin: z dymów pięciu po złotych trzy, z dymów ubogych dziesięciu po groszy dwunastu polskich, z miasteczka Sokołowa: z dymów dziesięciu po złotych trzy, z dymów ubogich dwudziestu po groszy dwunastu;—summą za sześć poborów złotych piędziesiąt siedm. Jego mość pan Hawryło Hujsky, kasztellan Kyiowsky, z majątności swych, sioła Starego y Nowego Moysieiowicz: z dymów sześciu po złotych trzy, z ogrodnika iednego po groszy dwudziestu czterech polskich, oł dwu koł Rudnickich złotych dwanaście; z sioła Rokitna: z dymów osiadłych sześciu po złotych trzy, z ogrodnika iednego groszy dwadzieścia cztery polskich;—summą za sześć poborów złotych czterdzieście dziewięć groszy ośnaście. Tenże iego mość pan kasztellan Kyiowsky z majątności swoich sioła Chodorokowicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwudziestu czterech polskich; z sielca Tajków: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego groszy dwadzieścia cztery polskich;—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia dziewięć groszy

sześć. Pan Mikołaj Susło-Żerebiło z części swej sioła Wyhowa: z ogrodnika iednego—summą za sześć poborów złotych trzy. Panowie Trypolscy: Matwiew, Maxim, Marko, Fedor y potomkowie nieboseczyka pana Andrzeia Trypolskiego z majątności swoich, to iest sioła Czykółowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ubogich dwu po pułtora, a z Kocowszczyzny z części swej: z ogrodnika iednego pułtora złotego; z sioła Kłoczków z części swej z dymów trzech po złotych trzy, z ubogich dwu pułtora złotego; a z majątności swej, połowicy Dorohinia: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu pułtora; z sioła Błażnikowszczyzny, przezwanego Nozdrysza: z dymów dwu po złotych trzech, z ogrodnika pułtora;—summą za sześć poborów złotych czterdzieście trzy groszy piętnaście. Jey mość pani Theophila z Goraja Hornóstaiowa, podkomorzyna Kyiowska, z majątności swych sioła Koziarowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych pułtora; z sioła Hlebowky: z dymów dwu złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora; z nowoosiadłej slobodky Samuelpola: z dymów czterech, z ogrodników czterech, z sioła Turowczy: z dymów trzech, z sioła iego królewskiej mości Demidowa: z dymów siedmi, z ogrodników pięciu; z sioła Rosticz: z dymów trzech, z ogrodnika iednego; z sioła Ditiatkowicz: z dymów trzech, z ogrodnika iednego; z sioła Stracholesia z dymów dwu, z ogrodnika iednego; z sioła Szychowey: z dymów dwu, z ogrodnika iednego; z sioła Jasnohorodky: z dymów trzech, z ogrodników trzech; z slobody nowej miasteczka Hornostaypola: z dymów ośmi, a z ogrodników czterynastu; z sioła Dobratina alias Sucholucia: z dymów trzech; z sioła Domontowa: z dymów dwu, z ogrodników dwu; z sioła Bohdanowa: z dymu iednego, z ogrodnika iednego; z każdego dymu za sześć poborów po złotych trzy, a z ogrodnika po pułtora złotego,—summą za sześć poborów złotych sto dziewięćdziesiąt dwa. Hospodin otec Sophroni Żerebiło Łabunsky, ihumen manastyra Kyrilskiego z bracią swoją czerncami z poddanych swoich cerkiewnych Kyrilskich y świętego Mikołaj Iordanskiego na osadzie Korpiłowce nazwaney, w dolinie Jurkowa Stawku y Podgorzu mieszkających, na różnych miejscach, z ogrodników ośmi po złotemu y sześci

groszy polskich, a z uboższych z ogrodników czterech po dwudziestu groszy polskich, od koła iednego młynowego na rzece Syrcu złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery polskich,—summa za sześć poborów złotych szesnaście groszy dwadzieścia cztery. Pan Walenty Jan-kowsky z majątności swey, połowice siola Chanbiekowa: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika pułtora, z koła młynowego złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Sławetni panowie: woyt, burmistrz, raycy wszyscy mieszczanie miasta iego królewskiej mości Kyiowa prawa maydeburskiego, czyziąc dosyć ufale seymowey, z miasta Kyiowa, z iurisdictiony swey mieyskiej ratuszney, mianowicie sosowey y domowey, w sumie dziewięciset złotych polskich, z mieszczan, domów ulicznych y przedmiesckych, co za parkanem mieyskim mieszkają, y komorników nędznych, także z domów piekarczów y rybitwów, rędownic swych mieyskich wszystkich, w rynku Kyiowskim targujących, także od przekupniów rędownic y przekupek wszystkich, tak domowych, wszystkich iurisdictiony ich mieyskiej podległych, a osobliwie od rzemiosła y wszelakiego handlu y obeścia tych rzezników, krawców, rybitwów, przekupniów, rędownic y przekupek ich mieyskich, w rynku Kyiowskim targujących, ile ich iest, żadnego z nich nie wymuiąc, te sześć poborów domowych y sosowych, za wiadomością moją wiernie y prawdziwie wybrawszy, według uniwersału iego królewskiej mości poborowego zupełnie y wcale oddali, summą za sześć poborów złotych dziewięcseth. Pan Krzysztofh Stęmpkowsky y pan Jan Sławinsky z majątności swey siola Bohotkowsczyzny: z ogrodnika iednego summą za sześć poborów złoty ieden groszy sześć. Jego mość pan Michał Łasko, podstaroście Winnicky, z majątności swey siola Łasków: z ogrodników pięciu po złotemu y groszy sześć polskich,—summą za sześć poborów złotych sześć. Pan Matfey Trypolsky z majątności, sobie od pana Pawła Szyszki-Staweckiego zastawney, siola Weławska, z części swey: z dymu iednego osiadłego summą za sześć poborów złotych trzy. Wielmożny xiążę iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków xięcia niebosezyka Michała Wiszniewieckiego, z majątności ich miasta Moszen: z dymów pięć-

dziesiąt po złotych trzy, z popa złotych sześć, od koł młynowych do-
rocznich dwu po złotych trzy, od krawca złotych sześć, od kusznierza
złotych sześć, od kowala y szewca po złotych sześci,—summą za sześć
poborów złotych sto ośmdziesiąt sześć. Pan Fedor Nowosielsky z mająt-
ności, sobie od niebosczyka pana Stephana Butowicza zastawney, siola
Morozowky: z dymów dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborów
złotych sześć. Jego mość pan Jan Mielkowsky, z majątności, sobie od
iey mości paniey Wilenskiey zastawney, siola Woitowiec: z dymów
osiadłych dwu, po złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy,—
summą za sześć poborów złotych dziewięć. Jego mość pan Fedor Sta-
necky z majątności, którą trzyma w opiece po śmierci zeszłego nie-
bosczyka pana Mikołaja Steckiego, ciwuna Kyiowskiego, z siola Dow-
ladów: z dymów osiadłych trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu
po złotych pułtora; a z Białey Soroki: z dymów osiadłych dwu po
złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora, z popa złotych
sześć,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia pięć, groszy pięt-
naście. Jego mość pan Stanisław Rokosz z miasta Rokitney, którą
trzyma arędą od iego mości pana Wielama, oddał według starych qui-
tów,—summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia. Jego mość
pan Hippolit Rodkiewicz, mieczny Kyiowsky, z majątności swey siola
Chluplan: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników sześci po
złotemu y groszy sześć, z koła młynowego iednego złotych trzy,—
summą za sześć poborów złotych dziewiętnaście groszy sześć. Jego
mość pan Fedor Obodensky, łowczy Braclawsky, z majątności swey
kupney siola Pokalowa: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników
dziewięciu po pułtora,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia
ośm groszy piętnaście. Pan Stanisław Kowalewski z majątności, sobie
od iego mości pana podkomorzego Kyiowskiego zastawney, siola Pota-
powicz: z dymów dwu osiadłych po złotych trzy, z ogrodników dwu
po złotemu y sześci gzoszy polskich,—summą za sześć poborów zło-
tych ośm groszy dwanaście. Pan Jacko Andruski z majątności swey,
części siola Weławska: z ogrodników sześci po pułtora złotego,—
summą za sześć poborów złotych dziewięć. W Bogu wielebny oćiec

Iow Borecky, mitropolit z łaski Bożej Kyiowsky y wszystkiey Rusi, dozorca y ihumen manastyra świętego Michała Zolotowierchego w Kyiowie, z dóbr, sieliszcz y grontów, do tego manastyra należących, mianowicie: w Tokstem Lesie, z sioła Rudaków: z dymu iednego, za rzeką Przypiecią, z Liskowczyzny—z dymów dwu; z Pohornego--z dymów dwu; z Hlewaki sioła—z dymów dwu, z sioła Jurowky—z dymu iednego,—z każdego dymu po złotych trzy; z karczyny na Wietie: z dymu iednego złotych trzy; z dziesięciu z ogrodników, przy tym manasterze mieszkających, po złotemu y sześci groszy polskich;—summą za sześć poborów złotych czterdzieści pięć. Pan Ierzy Iasiński z majątności swey sioła Lutawy: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu czterech polskich,—summą za sześć poborów złotych szesnaście groszy osmnaście. Pan Alexander Miastowsky z majątności, sobie zastawney od iey mości paniey Wileńskiej, sioła Sawarców: z dymów dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych sześć. Jey mość pani Anna Ielcowna Fedorowa Baybuzina z majątności, sobie zastawney, sioła Fedorówki: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan Andrzej Mieszkowsky z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, sioła Szpiczyniec, z dymów ośmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia siedm. Pan Pachola z majątności swey miasteczka Michliiowa: z dymów ośmi po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Pan Adam Suryn, iako opiekun dóbr niebosczyka pana ciwuna Kyiowskiego z majątności sioła Dziarnowicz, u niego w opiece będącey: z dymów osiadłych czterech po złotych trzy; z sioła Sokołowicz: z osiadłych dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych osmnaście. Tenże pan Suryn z majątności swey Hodotemla: z ogrodników czterech po pułtora złoto,—summa za sześć poborów złotych sześć. Pan Jan Czerchawsky z majątności swey sioła Kuzmicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora, z sioła Piesczanice: z ogrodnika iednego pułtora złoto; z majątności, sobie od panów Surynów zastawney,

Brylewa: z ogrodników dwu po pułtora złotego;—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Pan Piotr Stemkowski z majątności swey Pupkowskiej: z dymu iednego złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych trzy. Pan Maciey Sebestiansky, z majątności swey dworca Pupkowszczyzny y Żoloni: z ogrodników trzech po pułtora złotego, od koła młynowego wieszniaka złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych sześć. Pan Iwan Chodakowsky, sam od siebie y od braci swey, z czwartey części wsi Chodaków: z dymów dwu po złotych trzy, a z młynka wieszniaka, co na część iego przynależy, groszy polskich iedenastać,—summą za sześć poborów złotych sześć groszy iedenastać. Ziemianie króla iego mości panowie Kalenscy z majątności swey Kalenszczyzny: z dymów dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych sześć. Pan Fedor Bohuszewicz z majątności swey sioła Kaharłyka: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jaśnie oświecone xiąże iego mość Ierzy Zbarasky kasztellan Krakowsky, Pinsky y Sokalsky starosta, z majątności swych, po śmierci zeszłego xięcia iego mości pana konluszego koronnego nań spadłych, a mianowicie: z miasteczka Wołodarki: z dymów rynkowych dziewięćdziesiąt czterech po złotych trzy, z dymów ulicznych ośmudziesiąt po złotych trzy, z dymów ubogich szesnastu po złotemu y sześć groszy polskich, z popa złotych sześć, a z koł młynowych mącznych trzech po złotych dwunastu, od rzemieśników czterech po złotych sześć, a z siół, do tego miasteczka należących, z sioła Kosowky: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników czterech po złotemu y sześć groszy polskich; z sioła Pożarney y Bielenky: z dymów dwu po złotych trzy, z sioła Nahoreckiego Berezni: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy; z sioła Kalenny: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika złoty y sześć groszy polskich; z sioła Hajworonowky: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników trzech po złotemu y sześć groszy; z sioła Sawinieć: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy; z miasteczka Antonowa y z przysiołków, do niego należących: z dymów rynkowych sześci po

złotych trzy, z dymów ulicznych trzydziestu po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, z popa złotych sześć, z rzemieśnika iednego złotych sześć, od koł młynowych korecznych dwu po złotych dwunastu; z sioła Tereszkowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika złoty y sześć groszy; z sioła Ławrynowky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy polskich; z sioła Gurskiego: z dymu iednego złotych trzy, z ubogiego iednego złoty; z sioła Wołodarki: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy; z miasteczka Berezni: z dymów rynkowych pięciu po złotych trzy, z dymów ulicznych piętnastu po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, od nędznych dwu po złotemu y sześć groszy polskich, od popa złotych sześć; z miasteczka Irhaczowa: z dymów rynkowych pięciu po złotych trzy, z dymów ulicznych trzydziestu po złotych dwa y groszy dwunastu polskich, od nędznych dwu po złotemu y groszy sześć, od podsusiedków czterech po groszy dwunastu polskich, od popa złotych sześć, od koł młynowych dwu złotych dwadzieścia cztery, od rzemieśników czterech po groszy sześć;—summą za sześć poborów złotych tysiąc pięć groszy ośmnaście. Pan Andrzej Woronicz sam od siebie y od braci swey z sioła Tatarynówky: z dymu iednego osiadłego złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych sześć. Jego mość pan Krzystoph Sokołowsky z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, sioła Charliowky: z dymów dwu po złotych trzy; summą za sześć poborów złotych sześć. Jego mość pan Florian Potocky z majątności, sobie od iego mości pana Samuela Łaszcza zastawney, miasteczka Skwiru: z dymów dziesięciu po złotych sześć, z koł młynowych dwu po złotych dwunastu, z rzemieśnika iednego złotych dwanaście,—summą za sześć poborów złotych czterdzieście ośm. Tenże pan Potocky z majątności swey, dzierzawy miasteczka Nieforoszczy: z dymów siedmi po złotemu, z ogrodników trzech po groszy piętnastu polskich, od koł dwu młynowych po złotych dwa, z popa złotych dwa, od kowala złotych dwa, od szewca złotych dwa,—summą za sześć poborów złotych pięćdziesiąt. Pan Łarion Sinhaiewsky sam od siebie y

od uczestników swoich panów Sinhaiewskich, Redczyców y Nakrywalskich, z sióła Sinhaiów: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu złoty ieden,—summą za sześć poborów złotych sześć. Pan Iesiph Uszczap z majątności swey sióła Uszczapów: z dymów dwu po złotych trzy, od koła młynowego złotych dwa y groszy dwanaście polskich,—summa za sześć poborów złotych ośm groszy dwanaście. Panowie Bahrynowscy, sami od siebie y od uczestników swoich: Sołowia Paszyńskiego y Pocieia Kostiuszkowskiego, z sióła Bahrynowiec: z dymów czterech po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Pan Jan Krukowsky z majątności swey, części wsi Didkowiec tak też y od uczestników swoich panów Didkowskich: z dymów piętnastu po złotych trzy, z koła młynowego iednego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych pięćdziesiąt ieden. Panowie Mieleńscy, z majątności swey sióła Mieleńów: z dymów dziewięciu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwadziścia siedm. Jego mość pan Stanisław Suchodolsky z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, sióła Koszlaków: z dymu iednego złotych trzy; z Kryłowky: z dymów dwu po złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Pan Piotr Zdzarsky, z majątności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, sióła Lisowiec: z dymów trzech złotych dziewięć, z ogrodników czterech złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych piętnaście. Pan Alexander Gurowsky, z majątności swey, od paniey Wileńskiej sobie zastawney, sióła Pawełków: z dymów trzech złotych dziewięć, z ogrodników trzech po pułtora,—summą za sześć poborów złotych trzynaście y groszy piętnaście. Pan Jakub Słozka z majątności, sobie od pana Andrzeia Chałaima wiecznością nabytey, sióła Steblowki: z dymu iednego złotych sześć, z koła młynowego iednego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych sześć. Wielebni ich moście oycowie iezuici klasztoru Winnickiego, z majątności, która się im dostała z domu xiążąt ich mościów Wiszniewieckich, od iego mości pana Łukasza Sapięhi legowana, z sióła Zamysłowicz: z dymów dwu po złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dziewięć. Jego mość pan Paweł Sapięha, sam od siebie

y od braci swej ich mościów panów Jana y Floriana Sapiehów, z miasteczka Wielebników, z siół y przysiołków, mieszczan y z ogrodników, także y z młynów, według quitów starych, summą za sześć poborów złotych dwieście dwadzieścia sześć. A iż sióło Zamysłowicze y Rudnia, do tej wioski należąca, legowana iest oycom iezuitom klasztoru Winnickiego, tedy już nie ich moście panowie Sapiehowie, ale oycowie iezuiaci płacić mają. Jego mość pan Łukasz Modliszewski z majątności swych zastawnych, miasta Brusilowa Nowego: z dymów piętnastu po złotych trzy, z podsusiedków pięciu po pułtora; z sióła Dywina: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników czterech po pułtora;—summą za sześć poborów złotych siedmdziesiąt trzy groszy piętnaście. Xiążę iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, z majątności dziedzicney potomków nieboszczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z miasta Żołnina, summą za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt. Tenże xiążę iego mość z majątności potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego, w opiece onego będących, z miasta Kurynów: z dymów osiadłych pięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po pułtora, od kuł mącznych dwu po złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych czterdzieści dwa. Tenże xiążę iego mość z majątności tychże potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego, z sióła Przewłoczego: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników czterech po pułtora,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Tenże xiążę iego mość z majątności dziedzicznych potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego, miasta Piratina, według kwitów starych, summą za sześć poborów złotych dwieście dwadzieścia pięć. Tenże xiążę iego mość z majątności także potomków xięcia iego mości Michała Wiszniewieckiego z miasteczka Sienczy, według starych quitów, summą za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt. Pan Ioseph Uhłowsky z majątności swej Uhłów: z ogrodnika iednego—summą za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Pan Jacko Chodakowsky z dymu iednego złotych trzy; z Mirukowicz: z dymu iednego złotych trzy; z Demidowicz: z dymu iednego złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Mieszczanie iego królewskiey mości Bohusławscy z collegami swemi

miasta Bohusławia: z dymów rynkowych dwunastu, z osiadłych domów pięćdziesiąt trzech, z ubogich chałup czterdzieści dziewięci, od koł młynowych pięciu, z popa iednego, z krawcow dwu, z szewca iednego, kusnierza iednego,—summą za sześć poborów złotych trzysta trzydzieście ieden groszy sześć. Jey mość pani Iwanowa Niemirzyczowa z maiętności swey sioła Medwednego y z sioła Kosciuszkwicz: z dymów czterech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Jego mość pan Mikołay Lesiewicz z grontu swego Koczysza, Kołobusze, z poddanych nowo na tem gruncie osiadłych: z dymów piętnastu po złotych trzy, od koła młynowego mącznego złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery polskich, od stępnego koła złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych piędziesiąt trzy groszy dwadzieścia cztery. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego z maiętności ich miasteczka Sleporda: z dymów dwu złotych sześć, z ogrodników sześci złotych dziewięć,—summą za sześć poborów złotych piętnaście. W Bogu wielbny iego mość xiądz Bogusław Boksza-Radoszewsky, biskup Kyiowski, opat Święto-krzysky, z maiętności wszystkich, do biskupstwa Kyiowskiego należących, to iest z miasta Fastowa: z dymów rynkowych dziesięciu po złotemu y sześć groszy polskich, z domów ulicznych czterdziestu pięciu po groszy dwudziestu czterech, z domów ulicznych ogrodników dwudziestu czterech po złotemu y sześć groszy polskich, także z komorników, co przy tych gospodarzach mieszkają, dwudziestu czterech, po złotemu y groszy sześć polskich, z ubogich chałup czterdziestu pięciu po groszy dwunastu polskich, od szewców dziesięciu po złotych trzy, od bednarzów dwu po złotych trzy, z ogrodników czterech po złotych trzy, od slesarzów dwu po złotych trzy, od rzeźników trzech po złotych trzy, od gancarzów dwu po złotych trzy, od popa złotych sześć, tamże w Fastowie z drugiego popa złotych dwanaście, od złotnika złotych dwanaście, od piekarzów czterech po złotych trzy, od furmanów sześci po złotych trzy, od dwu przekupniów y dwu przekupek po złotych trzy, od przedmieszczan albo futorów, którzy na Kadłubi nad Madzińową mieszkają, z domów osmiudziest y siedmiu

po złotych trzy, od koł młynowych dziewięciu po złotych cztery y groszy dwudziestu czterech polskich; z sioła Sniatynki: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po złotemu y sześć groszy polskich, z koł młynowych dwu korecznich po złotych dwa groszy dwanaście; z miasteczka Sniatynki: z dymów rynkowych dziesięciu po złotemu y sześć groszy polskich, z domów ulicznych ośmi po groszy dwudziestu czterech polskich, z chałup ubogich czterech po groszy dwunastu, z przedmieszczan albo sielan z dymów osiadłych sześci po złotych trzy, a z miasta Czornogrodki: z dymów rynkowych sześciu po złotemu y groszy sześć, z ulicznych domów sześci po złotemu y groszy sześć, z ubogich chałup ulicznych iedenastu po groszy dwudziestu czterech polskich, z nędzney chałupy iedney groszy dwanaście, od popa złotych sześć, z przedmieszczan albo sielan z dymów sześciu po złotych trzy; z sioła Koszeiowa: z dymów osiadłych dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników dwudziestu po groszy dwudziestu czterech polskich, z młyna Koszeiowskiego od koł dwu po złotych trzy, od stępnego koła iednego y od folusza złotych sześć; z sioła Kożuszkowicz: z dymów dziewięciu po złotych trzy, z ogrodników trzynastu po groszy dwudziestu czterech polskich, od komornika groszy dwadzieścia cztery; z sioła Koropia: z ogrodników dziewięciu po groszy dwudziestu czterech polskich; z sioła Dorohinky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu czterech polskich; z sioła Skryłowki: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników sześci po groszy dwudziestu czterech polskich; z sioła Wieprzka: z dymów czterech po złotemu, z ogrodników czterech po groszy dwudziestu czterech albo po złotemu y sześć groszy polskich, według starych quitów;—summa za sześć poborów złotych ośmseth ośmdziesiąt dwa groszy dwadzieścia cztery. Jego mość pan Andrzej Sokołowski z majątności swey, które sie dostali iego mości po żonie z wydziału Brusilowskiego, mianowicie z sioła Karabczyna: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora złotego; z Ozieran: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z Osowiec: z dymów ośmi po złotych trzy; z Kostowiec: z

dymów pięci po złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych sześćdziesiąt sześć. Pan Iwan Białoszycki, sam od siebie y od braci swey z sióła Białoszyc, maiętności swey: z dymów pięci po złotych trzy, — summą za sześć poborów złotych piętnaście. Pan Paweł Jankewsky z maiętności, sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, miasteczka Skorohorodka: z dymów dziesięci po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po pułtora, od popa złotych sześć, od iednego koła młynowego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Jego mość pan Ierzy Lasota z maiętności swey miasteczka Hostomla: z osiadłych czterech po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu, co z wymłocka żyją, po groszy dwudziestu czterech polskich, z koł dwu młynowych wieszniaków po złotych trzy; z sióła Jabłonky: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z sióła Blistawice: z ogrodników czterech po pułtora złotego; z miasteczka Sarnopola: z dymów rynkowych czterech po złotych trzy, z dymów ulicznych sześci po złotemu y sześci groszy polskich, od koła młynowego dorocznego złotych trzy; z sióła Sarnowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy polskich; z sióła Kołkic: z dymów trzech po złotych trzy; z sióła Tereszków: z dymów dwu po złotych trzy; z sióła Czarnohubowszczyzny: z dymu iednego złotych trzy; z maiętności kupney sióła Obychodów: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora złotego;—summą za sześć poborów złotych sto sześć groszy trzy. Wielebny ociec Piotr Mohiła, arcihmandryt Pieczersky Kyiowsky z kapitułą swą tego manastera Pieczerskiego, ze wszystkich maiętności swych cerkiewnych, do manastera Pieczarskiego należących, naprzód z miasta, przy manastyru Pieczarskim leżącego: z dymów dziesięciu po złotych trzy, z ogrodników trzydziestu trzech po złotemu y sześć groszy polskich, z gancarzów dwu od rzemiosła po złotemu y ośmnastu groszy polskich, a z domów po groszy dwudziestu czterech polskich, z ogrodników ubogich dwudziestu po groszy dwudziestu czterech polskich, z nędznych chałupek dziesięci po groszy dwunastu polskich, z sióła Nawoza: z dymów dwunastu po złotych trzy, z ogrodników sześci po złotemu y

sześci groszy polskich, z nędznych chałupek pięciu po groszy dwunastu, pop złotych sześć; z sioła Mniewa: z dymów pięci po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwudziestu czterech; z nowoosiadłej wsi Pakuły: z dymów trzech po złotych trzy, z nędznych chałupek trzech po groszy dwunastu; z sioła Sorokoszyecz: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu czterech polskich, z nędzney chałupy jedney groszy dwanaście; z sioła Hlebowa: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu czterech, z nędzney chałupy groszy dwanaście; z sioła Oszytkowicz: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu czterech, z nędznych chałupek trzech po groszy dwunastu; z sioła Nowosiołek: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika groszy dwadzieścia cztery; z sioła Wonsowicz: z dymów pięci po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwudziestu czterech polskich, z nędzney chałupki groszy dwanaście; z sioła Swaremla: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwudziestu czterech, z nędznych chałup trzech po groszy dwunastu; z sioła Nowosiołek Deseńskich: z dymów pięci po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwudziestu czterech, z ubogich dwu po groszy dwunastu, pop złotych sześć; z sioła Słobodki Puchowey: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika groszy dwadzieścia cztery, z nędznych chałup po groszy dwunastu; z sioła Dubiechen: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników czterech po groszy dwudziestu czterech, z nędznych chałup dwu po groszy dwunastu; z sioła Chmiedina; z dymów czterech po złotych trzy; z ogrodników trzech po groszy dwudziestu cztery; z sioła Wiszeniek: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z chałup ubogich dwu po groszy dwunastu; z sioła Bezradycz: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników trzech po groszy dwadzieścia cztery; z miasteczka Wasilkowa; z dymów rynkowych ośmi po złotemu y groszy sześć, z dymów czternastu po groszy dwadzieścia cztery, a od roley po złotych trzy, z ogrodników po groszy dwadzieścia cztery, z dymów trzydziestu pięciu, co bez ogrodników, po groszy dwadzieścia

cztery, z nędznych chałup trzech po groszy dwanaście, pop złotych sześć, kowal złotych sześć, szwiec złotych sześć; z sióła Petryczyna, przezwanego Baracht: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników sześci po groszy dwadzieścia cztery, z chałupek ubogich trzech po groszy dwanaście; z miasteczka Diedowa: z dymów szesnastu po groszy dwadzieścia cztery, a od roley po złotych trzy, z dymów dziesięci po groszy dwadzieścia cztery, z nędznych chałup dwudziestu po groszy dwanaście, z dymów osmnastu po groszy dwadzieścia cztery, pop złotych sześć, od koł młynowych dwu dorocznych po złotych dwa y groszy dwanaście; z miasteczka Radomysza: z dymów piętnastu po groszy dwadzieścia cztery, od roli po złotych trzy, z dymów dwunastu bez roley po groszy dwadzieścia cztery, a od ogrodników pięci po groszy osmnastu, z nędznych chałup piętnastu po groszy dwanaście, z dymów osmnastu po groszy dwadzieścia cztery polskich, pop złotych sześć, kowal y szwiec złotych sześć, młynarz od koła iednego dorocznego złotych dwa y groszy dwanaście, rudnik z rudnie od dwu kuł złotych dwanaście, węglarz, dymarz, plockarz, kuznik — koźdy z nich po złotych dwa y groszy dwanaście, papiernik od papiernie złotych dwanaście, a od towarzystwa złotych dwa y groszy dwanaście; z sióła Zabiełocza: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika groszy dwadzieścia cztery, z sióła Czudina: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery; z sióła Wiszewicz: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędzney chałupy groszy dwadzieścia cztery, z sióła Czopowicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery; z sióła Żarzewicz: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędznych chałup dwu po groszy dwunastu; z sióła Żebrowicz: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędzney chałupy groszy dwanaście; z sióła Rosoch: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery; z sióła Szybenego: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędzney chałupy groszy dwanaście; z sióła Imienia:

z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika groszy dwadzieścia cztery; z sioła Oranego: z dymów pięciu po złotych trzy, z nędznych trzech po groszy dwanaście; z sioła Oryna: z dymów dwu po złotych trzy, z nędznych dwu po groszy dwunastu; z sioła Orenicz: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po groszy dwadzieścia cztery, z nędzney chałupy groszy dwadzieście; z sioła Wieprzów: z dymów trzech po złotych trzy, z nędznych chałup dwu po groszy dwanaście; z sioła Uhlów, Białych Berehów: z dymów czterech po złotych trzy, z nędzney chałupy groszy dwanaście; z sioła Chanek: z nędznych dwu po groszy dwanaście; z sioła Omelianowsczyzny: z dymów dwu po złotych trzy; z sioła Radynia, od iego mości pana Sapięhi nabytego: z dymów siedmi po złotych trzy, według quitów starych;—summą za sześć poborów złotych tysiąc dziesięć groszy trzy. Jego mość pan Stanisław Wilam z majątności swey dzierzawy miasta Olszanky, według quitów starych—summą za sześć poborów złotych trzysta. Jego mość pan Jan Drabowicz Osdzitowsky z majątności swey Osdzitowskiey: z ogrodników pięciu po złotych pułtora, —summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Ierzy Suszczansky-Proskura z majątności swey dziedzicznej, połowice miasta Kornina: z dymów osiadłych dziewięciu po złotych trzy, z rzemieśników dwu—kowała y szewca po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po złotych trzy, z ogrodników dwunastu po złotych pułtora, z koł młynowych dwu po złotych cztery y groszy piętnastu,—summą za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Jey mość pani Olena Orejska Janowa Drabowiczowa z majątności swey Orley, części trzeciej: z ogrodnika iednego—summa za sześć poborów złotych sześć. Jey mość pani Iwanowa Korczewska, z majątności, sobie od pana Alexandra Suryna zastawney, sioła Wystupowicz: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika pułtora; z sioła Hażyna: z dymów dwu po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych szesnaście groszy piętnaście. Jego mość pan Mikołay Suryn z majątności swey oyczystey, sioła Tatarynowicz: s dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora,—summą sa sześć poborów złotych dsiesięć groszy piętnaście. Jey mość pani

Andrzeiowa Surynowa z majątności swej oyczystey sióła Bobinicz y z Żerewa: z dymów osiadłych trzech po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora złotego, — summą za sześć poborów złotych dwanaście; Pan Prokop Sczeniewsky z części sióła Sczeniowa: z ogrodnika iednego — summa za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Jego mość pan Piotr Wilhorsky z majątności swej z części sióła Korczowa y Sielca: z dymów ciągłych dwu po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych trzy, z koła młynowego wieszniaka złotych sześć, — summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnaście. Jego mość pan Krzysztofh Trzeciak z majątności swej oyczystey Jsaykow: z dymów ośmi po złotych trzy, z ogrodników czterech po złotemu y sześć groszy polskich, z dwu kuł młynowych złotych sześć, — summą za sześć poborów złotych trzydzieście cztery groszy dwadzieścia cztery. Jego mość pan Baltcer Łagewnicky z dobr swoich oyczystych sióła Starosielec, ad rationem do pokazania quitu poborcy przeszłego pana Fedora Woronicza, summa za sześć poborów złotych trzydzieście ośm. Pan Roman Sokor, iako opiekun potomków nieboszczyka pana Fedora Sczeniewskiego, z części sióła Sczeniowa: z dymu iednego złotych sześć, — summą za sześć poborów złotych trzy. Pan Jerzy Żubr z majątności sióła Starosielec: z dymów trzech złotych dziewięć, z ogrodnika pułtora, a z drugiego ogrodnika z części sióła Sczeniowa pułtora złotego, — summą za sześć poborów złotych dwanaście. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecki z połowice miasta Brahinia: z dymów piętnastu po złotych trzy, z popów dwu po złotych sześć, z rzezników dwu po złotych sześć, z młynarza iednego złotych sześć, z krawca złotych sześć, z ogrodników sześci po złotemu y groszy sześć, z sióła Hłuchowicz: z dymów szesnastu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po złotemu y groszy sześć; z sióła Hubarowicz: z dymów dziesięci po złotych trzy, z ogrodników dwanastu po złotemu y groszy sześć; z sióła Riża: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników ośmi po złotemu y sześć groszy; z Jurkowicz: z dymów dziesięć po złotych trzy; z ogrodników pięci po złotemu y sześć groszy; z sióła Babinina: z dymów trzech po złotych trzy; z sióła Krywicza: z dymów trzech po złotych trzy; —

summą za sześć poborów złotych dwieście siedmdziesiąt ieden groszy sześć. Jego mość pan Mikołay Janicky z majątności swey siola Żolczy y Berszków: z dymów dwunastu po złotych trzy, z ogrodników ośmnastu po pułtora, z popa złotych sześć, z koła młynowego iednego złotych trzy;—summą za pierwszą sześć poborów złotych sześćdziesiąt trzy. Pan Andrzej Klikaszewsky, z majątności sobie od xięcia iego mości Wiszniewieckiego zastawney, siola Mokisza: z dymów pięci po złotych trzy, z koła iednego młynowego złotych dwa y groszy dwanaście polskich;—summą za sześć poborów złotych siedmnaście groszy dwanaście. Pan Wasiley Silicz: z majątności swey z Raszkowa: z dymów czterech po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Tenże pan Zmiowski z majątności zesłego nieboszczyka pana Andrzeia Pereseckiego, iako opiekun siola Hładkiewicz: z dymów sześci a z ogrodników dwu, rachuiąc z każdego dymu za dwanaście poborów po złotych sześć, a z ogrodnika po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia ieden. Pan Stanisław Sczersky z części imienia swego Białokurowicz: z dymów czterech po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwanaście. Panowie Lewkowscy z majątności swey Lewkowicz: z ogrodników siedmi po złotych pułtora,—summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnaście. Pan Jan Michalewicz Wyszpolsky s części swey kupney Hubarewsczyzny z siola Pieszanice: z ogrodnika iednego—summą za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Pan Stanisław Wielimont s części swey wsi Lewkowicz: z ogrodnika iednego złotych pułtora,—summą za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Jego mość pan Piotr Suryn z majątności swey siola Robowsczyzny: z dymów czterech po złotych trzy; z siola Wystupowicz: z dymów dwu po złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych ośmnaście. Pan Stephan Nieczay y Antoni Tymofio-wicz Niewmirzycky: z ogrodnika iednego,—summą za sześć poborów złoty ieden groszy piętnaście. Pan Marcin Lewkowski z majątności swey Niewmirzyckiey: z ogrodnika iednego—summą za sześć poborów złoty jeden groszy piętnaście. Panowie Heiewscy-Łowdzikowsky przez brata swego Mikołaiia Łowdzikowskiego z majątności swey Heiewicz: z

dymów trzech po złotych trzy, a czwarty dym przedali panu Moszczeniakiemu, który teraz w possessiey swey ma pani Zamoyska; ta płacić powinna, a oni z trzech dymów—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Jey mość pani Maryna Jelcowna Krośniewska z majątności swey zastawney z Kowalów: z dymów dwu po złotych trzy; z sioła Krasnosiołki: z dymu iednego złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych dziewięć. Ziemianie iego królewskiej mości panowie Mielenscy z majątności swey Mieleńskiej: z dymów czterech po złotych trzy,—za sześć poborów summą złotych dwanaście. Potomkowie nieboszczyka Joachima Becha przez brata swego Pawła Becha z majątności swey sioła Bechowscyżny: z ogrodników dwu po złotych pułtora,—za sześć poborów summą złoty ieden groszy piętnaście. Pan Artem Niemirowsky z dymu iednego za sześć poborów summą złotych trzy. Panowie: Heremi Marcinowicz, Fedor Siemionowicz, Prochor Hrehorowicz, Trochim Hawryłowicz Kubyliński, nie mając poddanych, od osób swych summą za sześć poborów złotych piętnaście. Pan Fedor Wasilewicz Korkoszka z części swey oyczystey Hubarewscyżny z sioła Risczanice: z ogrodnika iednego—za sześć poborów summą złoty ieden groszy piętnaście. Jey mość pani Stephanowa Łozczyzna, marszałkowa Mozyrska, z majątności swey miasteczka Rożowa: z dymów rynkowych y ulicznych y od kół młynowych—summą za sześć poborów złotych siedmdziesiąt dwa. Pauowie Niewmirzyecy z sioła swego Wierpowiec: z ogrodników pięciu po złotych pułtora,—summa, za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jch moście pan Andzey y Krzysztofh Sokołowsky z majątności swey dziedziczyney miasteczka Lisowscyżny: z ogrodników trzech po pułtora złotego,—summa za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Jey mość pani Stanisławowa Rodkiewiczowa z majątności swey połowice wsi Marcinowicz: z dymów osiadłych dwu po złotych sześć, z ogrodników dwu po złotych trzy, z komornika iednego złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy piętnaście. Xiążę iego mość Karol Korecky, casztellan Wołyński, z majątności swey miasta Belibowky przezwanego Rastawicz: z dymów rynkowych dwudziestu po złotych trzy, z dymów ulicznych sześćdziesiąt po pułtora,

z ubogich sto po groszy dwudziestu y pułtrzecia polskich, z popów dwu po złotych sześć, s piekarzów czterech po złotych sześć, z komorników trzech po złotych sześć, z kusznirów trzech po złotych sześć. A z siół do tego miasta należących, mianowicie: z sióła Hołubowky przezwanego Czeremeszki: z dymów dziesięci po złotych trzy, z ogrodników dziesięci po pułtora; z sióła Ostrożcy: z dymów trzech, z ogrodników czterech; z sióła Żaszkwiec: z dymów dwu, z ogrodników dwu; z sióła Ohiiowky: z dymów iednego, z ogrodników siedmi; z sióła Kuźwniec: z dymów trzech, z ogrodników czterech, rachuiąc z koźdego dymu po złotych trzy, z ogrodnika po pułtora; z sióła Niemirowky: z dymu iednego, z ogrodników dwu; z sióła Łużkwiec: z dymów czterech, z ogrodników czterech; z sióła Iwanowicz: dymów dwu, z ogrodników dwu; z sióła Zikryniec: z dymu iednego, z ogrodników dwu; z sióła Hubiniec: z dymów pięciu, z ogrodników trzech, a s chałupy ubogiej groszy piętnaście polskich; z sióła Szczytkowiec: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sióła Kuliniec: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sióła Żebryniec: z dymów trzech, z ogrodników czterech; z sióła Pokotikówwki: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sióła Sokolna: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sióła Ławrynówwki: z dymów trzech, z ogrodników czterech; z sióła Pruszyniec: z dymów trzech, z ogrodników czterech; z sióła Dorochinky: z dymów sześci, z ogrodników czterech; z sióła Szlachowscyzyzny: z dymu iednego, z ogrodników dwu; z sióła Szestrzanowky: z dymów sześci, z ogrodników czterech; z sióła Raszkowiec: z dymów czterech, z ogrodników czterech; z sióła Łobkowiec: z dymów czterech z ogrodników trzech; z sióła Czakenszczyzny: z dymów czterech, z ogrodników czterech; z sióła Bielecczyzny: z dymów trzech, z ogrodników dwu; z sióła Tatarynowicz z dymu iednego, z ogrodników dwu; z sióła Macharyniec: z dymów trzech, z ogrodników czterech; z sióła Jachimówwki: z dymów trzech, z ogrodników czterech; summą za sześć poborów złotych dziewięćseth piećdziesiąt siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Mikołay Abrahamowicz, wojewodzie Smolensky, z maigności potomków swoich Ostrohladowskiej z sióła Ostrohladowicz: z dymów piętnastu po zło-

tych trzy, z ogrodników dwu po złotemu i sześć groszy; z Bohuszów: z dymów trzech po złotych trzy; z Strelkowa: z dymów ośmi po złotych trzy; z Chwoynik: z dymów iednastu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy; z Posielicz: z dymów sześci po złotych trzy; z Maleszowa: z dymów dwu po złotych trzy; z Wielkiego Boru: z dymów sześci po złotych trzy, z dwu koł młynowych po złotych sześć; z Łochani: z dymów dwu po złotych trzy; z Krasnosila: z dymów dwu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych sto ósmdziesiąt cztery groszy dwadzieścia cztery. Pan Zygmunt Kopeć z majątności swey zastawney siola Dworzyszcz y Nowosiółek: z dymów ośmi po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych dwadzieścia cztery. Mieszczenie iego królewskiej mości Borowiccy z miasteczka Borowice nowoosadzonego: z dymów rynkowych y ulicznych, od popa y od rzeźników trzech—summą za sześć poborów złotych sto dwa. Pan Mikołaj Białoברzeski z majątności, sobie od xięcia iego mości Adama Wiszniewieckiego zastawney, z siola Ryżków y Słobodky, na ten groneie osadzoney: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summa za sześć poborów złotych szesnaście groszy piętnaście. Xiąże iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecki z majątności potomków xięcia Michała Wiszniewieckiego miasteczka Chorola: z dymów rynkowych ośmi po złotych trzy, z dymów ulicznych piętnastu po groszy czterdzieści ośm, z przedmiejskich domów ośmy po groszy dwadzieścia cztery polskich, a z nędznych chałup dwunastu po groszy dwunastu polskich, od popa złotych dwanaście, od młynarza y od koła wieszniaka złotych dwa y groszy dwanaście polskich, od krawca, rzeźnika, szewca, kowala,—od każdego z nich po złotych sześć, od rybalki groszy czterdzieści ośm polskich;—summą za sześć poborów złotych dziewięćdziesiąt ośm groszy dwanaście. Xiąże iego mość Karol Korecki, kasztellan Wołyński, z majątności swey miasta Horodnice: z dymów rynkowych dwudziestu po puł złotego, z dymów ulicznych dziesięciu po groszy sześć, z dymów uboższych dziesięciu po groszy sześć, z popa złotych trzy, z szewca złoty ieden, z rzeźnika złoty ieden, z kowala złoty, z piekarza złoty ieden; z siola

do tego miasta należących, z sióła Klonowego: z dymów dwu po pułzotego, z ogrodników dwu po groszy sześć;—summą za sześć poborów złotych dwieście czterdzieści. Tenże xiąże iego mość z majątności swych sióła Olszanky: z dymów szesnastu po złotych sześć; z sióła Kasperówki: z dymów dziesięci po złotych sześć;—za sześć poborów summą złotych siedmziąt ośm. Tenże xiąże iego mość z majątności swej miasteczka Staiek y Kojłowa—złotych trzysta, a z miasteczka Białogrodki złotych dwieście dwadzieści dwa; --za sześć poborów summą złotych czterysta czterdzieści jeden. Pan Andrzej Złoczewsky, podstarości Lubecki y Łoiowsky, z włości do Lubecza y Łoiowa—miast iego królewskiey mości, należących, z sióła Derażycz: z dymów dziesięci po złotych trzy; z sióła Sonicz: z dymów dziesięci po złotych trzy; z sióła Hrehowicz: z dymów iedenastu po złotych trzy; z sióła Hubicz: z dymów dziesięci po złotych trzy; z Poznochowicz--z dymów sześci; z sióła Izbiniec—z dymów czterech; z Kamienskiey—z dymów dwu; z Popowiec —z dymów sześci; z Bełdnik—z dymów dziesięci; z sióła Mochowa—z dymów dziesięci; z Hłuszcza—z dymów czterech, z każdego dymu po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych trzysta. Mieszczanie iego królewskiey mości miasta Lubecza z dymów szesćdziesiąt po złotych trzy, z ubogich domów czterdziestu po złotemu y sześć groszy, z popów dwu po złotych dwanaście, z kowala złotych sześć, z slosarza złotych sześć, od szewcow dwu po złotych sześć, z kusznierzów dwu po złotych sześć;—summą za sześć poborów złotych trzysta sześć. Mieszczanie iego królewskiey mości z miasta Łoiowa: z dymów dwudziestu czterech po złotych trzy, a z uboższych dymów dziesięci po pułtora, od popa po złotych dwanaście, od szewca złotych sześć, od kusznierza złotych sześć, od rybalki po złotych trzy,—summą za sześć poborów złotych sto dwadzieścia. Jch moście panowie Jwan Łuckiewicz a Ostaphi Hrybunowicz Baybuza y potomkowie pana Fedora Baybuzy z majątności swej dziedziczoney Worskla, pustyni nieosiadłej, według starych quitów, za sześć poborów summa złotych ośm groszy siedm. Jego mość pan Iwan Łuckiewicz. y potomkowie niebończyka pana Fedora Baybuzy z majątności swej dziedziczoney Lebedyna, pustyni nieosiadłej, według quitu

starego, sześć poborów summą złotych ośm groszy siedm. Pan Jan Toczewiecky ad rationem sześci poborów z majątności xiężny iey mości Adamowej Wiszniewieckiej z połowice miasta Brahamia złotych dwieście do pokazania quitów starych,—summą złotych dwieście. Jego mość pan Stanisław Lubomirski, wojewoda Ruski, starosta Sędomirsky, z majątności swey Lubartowa: z dymów ulicznych y rynkowych trzydziestu sześci po złotych trzy, z uboższych chałup dwudziestu po pułtora złotego, z rzędnych chałup dwudziestu po puł złotego; z sioł Lubartowskich—z sioła Kuśków: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z sioła Hawriatina: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; summą za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt ieden. Pan Jankowsky z majątności zastawney sioła Sielezienowki: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora,—summą za sześć poborów złotych siedm groszy piętnaście. Jego mość pan Jerzy Czechowicz Orełsky z majątności swey Orley: z uchodnika iednego za sześć poborów summą złotych sześć. Jego mość pan Andrzej Fierley z majątności swey derewni Perchonowki, Wasilkow, Łuki: z dymów trzydziestu po złotych trzy, od koł młynowych czterech, od kowalów dwu, od szewca iednego, od popa iednego, kusznierza iednego—od kóždego z nich po złotych sześć; z miasteczka Obuchowa: z dymów trzydziestu po złotych trzy, od popa złotych dwanaście, z koła młynowego iednego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych dwieście pięćdziesiąt dwa. Jey mość pani Anna z Mikoliniec Jerzyna Charłęska z majątności swey miasta Byszowa s kuł młynowych y włości, do tey majątności należących, summą za sześć poborów złotych sto czternaście y groszy ośmnaście Pan Jan Bystrzyewsky z majątności swey z Rodkowego chutora: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora, a z uboższych trzech chałup po groszy ośmnastu,—summą za sześć poborów złotych dziesięć groszy dwadzieścia cztery. Panowie Fedorowiczowie, Dawidowiczowie, Jhnatowiczowie—Wyhowscy: z dymów osiadłych sześci po złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty y sześć groszy polskich,—summą za sześć poborów złotych dziewiętnaście groszy piętnaście. Panowie Jhnat, Hor-

diey, Andrey Łucziczy Wyhowscy, Iwan, Tymofiej y Alexander Wyhowscy: z dymów sześci po złotych trzy, a z ogrodników dwu po złotemu y groszy sześć polskich ad rationem do pokazania quitu starego, summą za sześć poborów złotych dwadzieście dwa groszy piętnaście. Jego mość xiędz Jakub Białecki z majątności swey, do plebaniey Czudnowskiej należącey, z sioła Serbinówki: z dymów osiadłych dziesięci po złotych trzy, a z ogrodników dwanastu po pułtora,—summą za sześć poborów złotych czterdzieści ośm. Jego mość pan kasztellan Minsky, starosta Rzeczycky, y potomkowie zeszłego pana wojewody Wędenskiego, Służkowie, z majątności swych sioła Mochoiedowicz: z dymów ośmnastu po złotych trzy, z ogrodników czterech po złotych pułtora, z Uhłow: z dymów trzech po złotych trzy; z Opoczyczyna: z dymów siedmi po złotych dwa;—summą za sześć poborów złotych ośmdziesiąt. Jego mość pan czesznik y pan Woyski Kyiowsky Strybylowie, opiekunowie potomków nieboszczyka pana Ostafia Strybila, ze wszystkich majątności onego—z miasteczka Łowkowa: z dymów czternastu po złotych trzy, z ogrodników ośmi po pułtora, z dwu kuł młynowych po złotych sześć; ze wsi Jwankowa; z dymów dwu po złotych trzy, z uboższych chałup sześci po groszy dwadzieścia cztery, od koła młynowego iednego złotych trzy;—summą za sześć poborów złotych siedmdziesiąt dziewięć groszy dwadzieścia cztery. Pan Thomasz Podgurski z majątności, sobie od pana Olizara zastawney, z sioła Wołosowa: z boiar putnych pięciu po złotych sześć, z dymów osiadłych trzydziestu po złotych trzy, z kuł młynowych wolnych dwu po złotych sześć, s trzeciego stępnego złotych sześć,—summą za sześć poborów złotych ste dwadzieścia siedm groszy dwadzieścia cztery. Jaśnie wielmożnego xięcia iego mości Dominika Chryzostoma Zasławskiego sługa, pan Maciej Żebrycki ze wszystkiey włości Czudnowskiey y miasta Czudnowa za sześć poborów oddał summą tysiąc pięćseth piędziesiąt sześć, a został winien złotych siedmdziesiąt sześć, które powinien będzie oddać przy oddaniu drugich sześci poborów;—summa złotych tysiąc pięćseth piędziesiąt sześć. Jego mość pan Stephan Chmielecky, chorąży Brasławsky, z majątności swey miasteczka Taborowky: z dymów dziesięci po

złotych trzy, z ogrodników dwudziestu po pułtora, s komorników, co w domach kozackich mieszkają, piętnastu po złotemu iednemu;—summa za sześć poborów złotych sto pięć. Iego mość pan Alexander Niemirycz z majątności szoich:—miasteczka Olewska: z dymów osiadłych szesnastu po złotych trzy, a z chałup uboższych, z ogrodników dwunastu po pułtora; z sioła Radowla: z dymów osiadłych ośmi po złotych trzy, z ogrodników czterech po pułtora; z sioła Chiszyna: z dymów osiadłych sześci po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z sioła Snowidowicz: z dymów siedmi po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z sioła Dowhosiela: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z czwartey części Choczynia: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora; z połowice sioła Białokurowicz: z dymów czterech po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych sto ośmdziesiąt cztery. Pan Ian Zawisza, z majątności sobie zastawney od iey mości paniey Wileńskiej, z sioła Sokolca: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotemu y sześć groszy polskich;—summa za sześć poborów złotych czternaście groszy dwanaście. Iey mość pani Abrahamowa Liplenska, z majątności swey oyczystey sioła Chwośnice: z dymu iednego osiadłego złotych trzy, z ogrodnika złotych pułtora;—summa za sześć poborów złotych cztery groszy piętnaście. Iego mość pan Stephan Mołodecki y pan Ian Ostrowski, z majątności swey, sielicza nazwanego Wierchu Bołchowskiego y Kowszowatey: z dymów osiadłych dwu po złotych trzy, od koła młynowego złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery, a z drugiego koła stepnego złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy dwadzieścia cztery. Panowie Małowieccy-Nowosielscy, przez brata swego Nowosieleckiego, z majątności swey Nowosielice: tak z ogrodników, iako y z osiadłych y s koł młynowych, według starych quitów, summa za sześć poborów złotych trzydzieści sześć. Ciż panowie Nowosieleccy, przez tegoż brata, z tey że majątności: od dwu koł młynowych po złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Panowie Ian y Mikołay Skarzowscy, z majątności swey sioła Mauastyryesz: z dymów czterech po złotych trzy, od koła iednego mącznego y od młynarza złotych trzy;—summa

za sześć poborów złotych trzydzieści sześć. Mieszkanie iego królewskiej mości, z miasta Czerkas y futorów do niego należących, przez kolegów swoich, według starych quitów, — summa za sześć poborów złotych sześćset. Pan Fedor Paszkiewicz, z majątności swey uchodu Worskley pustyni nieosiadłej, z uchodnika iednego, według quitów starych, za sześć poborów summa złotych sześć. Pan Stanisław Iankowsky, z majątności swey uchodu Orley, z trzeciej części, z uchodnika iednego, za sześć poborów summa złotych cztery. Xiążę iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, z majątności potomków nieboszczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z miasta Łubien: z dymów rynkowych osmnastu po złotych trzy, z dymów ulicznych ośmi po groszy dwadzieścia ośm, z dymów przedmiejskich czterdziestu po groszy dwadzieścia cztery polskich, z nędznych chałup ośmiudziesiąt siedmi po groszy dwanaście, od popa złotych dwanaście, od młynarza od osoby iego samey y od pięci koł młynowych mącznych po groszy osmdziesiąt cztery, od stępnych koł dwu po złotych trzy, od krawców dwu złotych dwanaście, od rzeźników czterech złotych dwadzieście cztery, od szewców czterech złotych dwadzieścia cztery, od kowalów dwu złotych dwanaście, od dudarczów dwu złotych dwanaście, od rybaków czterech po groszy czterdzieścia ośm; — summa za sześć poborów złotych trzysta trzydzieście sześć groszy dwadzieścia. Tenże xiążę iego mość, z majątności dziedzicznej potomków nieboszczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z miasta Łukomla: z dymów rynkowych dziesięci po złotych trzy, z dymów ulicznych dwudziestu pięciu po groszy czterdzieści ośm, z dymów przedmiejskich dwudziestu czterech po groszy dwadzieścia cztery, z nędznych chałup czterdziestu pięciu po groszy dwanaście, od popa złotych dwanaście, od młynarza — osoby iego y dwu koł mącznych złotych ośm y groszy osmnaście, od koła stępnego złotych trzy, od krawca złotych sześć, od rzeźnika złotych sześć, od kowala złotych sześć, od dudki złotych sześć, od rybaków dwu złotych sześć; — summa za sześć poborów złotych sto szesdziesiąt groszy dwadzieścia cztery. Iego mość pan Fedor Tysza-Bykowsky, z majątności swey: — z połowice miasta Chodorkowa: z dymów osiadłych dwudziestu dwu po złotych trzy, z ogrodników dziesięci po pułtora, z uboższych chałup dzie-

siąciu po groszy piętnastu, z dwu koł młynowych po złotych trzy, s popa chodorkowskiego złotych sześć; z sióła Krzywego: z dymów dziesięci po złotych trzy, z ogrodników sześci po pułtora;—summa za sześć poborów złotych sto trzydzieście siedm. Pan Paweł Tarnawiecki z majątności sobie od iego mości pana Ierzego Suszczańskiego-Proskury zastawney, s trzeciej części Kornina: z dymów trzech, po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Iey mość pani Stanisławowa Nadarzycka, z majątności sobie od iey mości paniey Wileńskiej zastawney, sióła Zarubiniec: z dymów ośmi po złotych sześć, z ogrodników sześci po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych trzydzieście trzy. Iego mość pan Roman Hoysky, starosta Włodzimirsky, z miasteczka Wyszegrodu: z dymów rynkowych ośmi po złotych sześć, z dymów ulicznych dwunastu po złotych trzy, a z sióła Piotrowiec, według starych quitów, z dymów dwudziestu po złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych sto dwa. Xiążę iego mość Ierzy z Ostroga Zasławsky, z majątności swey miasta Krasnopola y wsi do niego należących, ad rationem do pokazania quitów starych, za sześć poborów summa złotych sto osmdziesiąt. Iego mość pan Krzysztofh Sokołowsky, z majątności sobie od xięcia iego mości pana wojewody Kyiowskiego arędowney, z miasta Wilska y włości do niego należącey do pokazania quitów starych za sześć poborów oddał, summa złotych dwieście osmdziesiąt dwa. Iego mość pan Fronkiewicz-Radzimiński Mikołay, z majątności swoy sióła Massanów: z dymów pięciu po złotych trzy, z ogrodników czterech złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia ieden. Iaśnie wielmożny iego mość pan Lew Sapieha, wojewoda Wilensky, hetman wielki wielkiego xięstwa Litewskiego, z majątności swey miasta Czarnobyła y z siół do niego należących, za sześć poborów ad rationem do pokazania quitu generalnego oddał,—summa złotych trzysta osmdziesiąt sześć. Pan Fedor Szyszka-Stawecki, z majątności swey:—sióła Weławska: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika iednego pułtora; z Czernihowiec: z dynu iednego złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora; z Kormy: z dymu iedne-

go złotych trzy; z Wysokiego: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodnika iednego złotych pułtora; — summa za sześć poborów złotych trzydzieście cztery y groszy piętnaście. Pan Alexander Troiewsky, z majątności swey zastawney Białowieża: z dymów pięciu po złotych trzy, — za sześć poborów summa złotych piętnaście. Pan Hrehory Szyszka-Stawecky, z majątności swey siola Sobieczyna: z dymów dziesiąci po złotych trzy, z ogrodników pięciu po pułtora, — summa za sześć poborów złotych trzydzieścia siedm groszy piętnaście. Xiążę iego mość Carol Korecky, casztellan Wołyński, z majątności swych: — miasteczka Lesznik: z dymów dziesiąci po złotych sześć, s podsusiedków dwudziestu po złotych dwu y groszy dwanaście, z koła młynowego iednego złotych ośm y groszy czterdzieście ośm, s popa złotych dwanaście, a s Krasney Woli przezwaney Chodosowky: z dymów dwu po złotych sześć, s podsusiedków trzech po dwu złotych y groszy dwanaście, od koła młynowego złotych ośm y groszy czterdzieści ośm; — summa za sześć poborów złotych dziewięćdziesiąt dwa groszy sześć. Xiążę iego mość Konstanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków zesłego xięcia Michała Wiszniewieckiego, z miasta Żurawki, według starych quitów, summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Sławetni panowie: woyt, burmistrz z collegami swemi, mieszcianie iego królewskiej mości kryłowscy: z dymów osiadłych pięćdziesiąt po złotych trzy, z ogrodników dwudziestu po pułtora, s popa złotych sześć, s kowala złotych sześć, z szewca złotych sześć, s krawca złotych sześć, s koł młynowych dwu po złotych trzy; — summa za sześć poborów złotych dziewięćdziesiąt pięć. Iey mość pani Alexandra Tyszancka-Bykowska Szczęsna Sleszyńska, z majątności swey dziedziczey siola Lipek: z dymów sześci po złotych sześć, — summa za sześć poborów złotych ośmnaści. Iego mość pan Constanty Chrebtowicz Bohurynsky, z majątności zastawnych Andrzejowsczyny y Korobowsczyny: z dymów osiadłych dziewiętnastu po złotych trzy, s koła młynowego iednego złotych trzy; — summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt. Iey mość pani Iwanowa Czerkasowa, z majątności swey Dmitrowicz: z dymow dziewięciu po złotych trzy, z ogrodników dwu po złotych

dwu,—summa za sześć poborów złotych trzydzieści jeden. Xiondz czarnobylsky, z dóbr braciey swey do [k]lasztoru czarnobylskiego należących, od sławney pamięci nieboszczyka pana Łukasza Sapięhi onem legowanym, to iest:—z sioła Lelowa: z dymów trzech, po złotych trzy; z Parysowa, z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników dwu po pułtora; z sioła nowoosadzonego, z dymu iednego złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia jeden. Ich moście pan Fedor y Alexander Humiennicy, z cześci swey Małych Starosielec: z dymów trzech po złotych trzy, z ogrodnika iednego złoty y groszy piętnaście, od koła młynowego wieśniaka złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzynaście groszy piętnaście. Iego mość pan Theodor Humiennicky, z majątkości swey slobodki Wisniowky: z ogrodników dwudziestu po złotemu iednemu,—summa za sześć poborów złotych dwadzieścia. Iego mość pan Łukasz Modliszewsky, z sioła z Wodotey: z dymów trzech po złotych trzy. z ogrodnika iednego złoty groszy sześć, z ubogich chałup dwu po groszy dwanaście,—summa za sześć poborów złotych iedenaste. Ich moście panowie Alexander y Fedor Rossudowscy y pani Mikołaiowa Rossudowska, z majątkości swych:—sioła Mysow y Niedanczyz y Holeniszcz: z ogrodników ośmi po złotych pułtora, z dwoch koł młynowych złotych sześć; z sielca tegoż Mysow, Niedanczyz y Holeniszcz: z dymów osiadłych sześci po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzydzieści sześć. Pani Mikołaiowa Rossudowska, z majątkości sioła Malczyna: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodników dwu złotych trzy; z sioła Osieka: z ogrodników dwu złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych dziewięć. Sławetni panowie: woyt, burmistrz z collegami swemi, z majątkości petomków xięcia iego mości Michała Wiszniewieckiego, w opiece xięcia iego mości będących Constantego Korybuta Wiszniewieckiego, miasteczka Sniatina nad rzeką Sulą nowoosadzonego, za iuramentem słusznie w grodzie Kyiowskim przy woznym generale wojewodztwa Kyiowskiego, szlachetnym Pawle Hubarewiczu, wykonanem: z dymów osiadłych pięciu po złotych trzy, z ogrodników dziesięciu po pułtora, od koła młynowego wieśniaka pułtora;—summa za sześć poborów złotych trzy-

dzieści ieden groszy piętnaście. Sławetni panowie: woyt, burmistrz z collegami swemi, z majątności potomków sławney pamięci godnego nieboszczyka xięcia Michała Korybuta Wiszniewieckiego, w opiece xięcia iego mości Constantego Korybuta Wiszniewieckiego będących, z miasteczka Warwy nowosadzonego, za iuramentem słusznie w grodzie Kyiowskim, przy generale wojewodztwa Kyiowskiego, szlachetnym Pawle Hutorowiczu, wykonaniem: z dymów osiadłych dziesięciu po złotych trzy, z ogródników dwudziestu po złotych pułtora, s koł młynowych dwu po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych sześćdziesiąt sześć. Pan Iwan Zakusiło, z majątności swey Zakusiłowczyzny: z dymu iednego, za sześć poborów summa złotych trzy. Pan Taras Borysowicz Zakusiło, s części swey w siele Zakusiłach, z dymu iednego, summa za sześć poborów złotych trzy. Boiarowie Lubeccy króla iego mości, s koni dwudziestu ośmi po złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych sto sześćdziesiąt ośm. Pan Omelian Perocky, z majątności swey Perockiej: z ogródników trzech po złotemu y groszy sześć,—summa za sześć poborów złotych trzy groszy osmnaście. Pan Iwan Perocky, z majątności swey Perockiej: z ogródników trzech po złotemu y sześć groszy,—summa za sześć poborów złotych trzy. Pan Ławryn Perocky; z ogródników trzech po złotemu y sześć groszy,—summa za sześć poborów złotych trzy groszy osmnaście. Iego mość pan Samuel Łaszcz-Tuczapsky, z dożywotney majątności swey:—z miasteczka Romanowa: z dymów piętnastu po złotych trzy; z sioła Czerniawky: z dymów dwu po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych pięćdziesiąt ieden. Tenże pan Łaszcz, z majątności swey, sioła Wierzchowni: z dymów trzech po złotych trzy, z ogródników sześci po pułtora, s popa złotych sześć, s koła młynowego złotych sześć;—summa za sześć poborów złotych trzydzieście. Iego mość pan Antoni Tyszkiewicz, wojewodzie Brzescky, z majątności swych:—miasta Słobodiszcz: z dymów rynkowych ośmi po złotych trzy, z dymów ulicznych pięćdziesiąt dwu po pułtura, z nędznych chałup trzydziestu po złotemu, s popa złotych sześć, s piekarza złotych sześć, z solenika złotych sześć, od kowala złotych sześć, od szewca złotych sześć, od koł młynowych mącznych dwu, trzeciego stepne-

go po złotych sześć; z sióła Raików: z dymów sześci po złotych trzy, z ogrodników sześci po pułtora; z sióła Oleszkowiec: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika pułtora; z miasta Kodnie: z dymów dwunastu po złotych trzy, z dymów ulicznych czterech po pułtora, z nędznych chałup dwudziestu po złotemu, s popa, s krawca, s piekarzów czterech, z solenika, s kowalów dwu, z szewca—z kóždego z nich po złotych sześć, s koł młynowych korecznych dwu po złotych trzy; z sióła Wertekiiowky: z dymów czterech po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora; z sióła Saliniec: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodnika pułtora, z sieliszca Połowieckiey: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika pułtora; z sióła Halczyniec: z dymu iednego złotych trzy, z ogrodnika pułtora; s Czerwoney: z dymów rynkowych dwunastu po złotych trzy, z dymów ulicznych trzydziestu po pułtora, z nędznych chałup dwudziestu po złotemu, s popa, krawca, solennika, piekarza, kowala y szewca od kóždey osoby po złotych sześć, s koł młynowych korecznych dwu po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych pięćset czterdziecie siedm groszy iedenasteie. Xiążę iego mość tenże, iako opiekun pozostałych potomków nieboszczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z majątności ich mościów dziedzicznych miasteczka nowoosadzonego, Mnohy przezwanego: z dymów osiadłych ośmi po złotych sześć, z ogrodników ośmi po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych trzydziecie sześć. Tenże iego mość pan starosta Sędomirsky, z majątności swey miasteczka Bayraszów y wsi do niego należących, według starych quitow, za sześć poborów summa złotych pięćseth czterdzieści groszy dwanaście. Xiążę iego mość Constanty Korybut Wiszniewiecky, iako opiekun potomków zesłego nieboszczyka xięcia Michała Wiszniewieckiego, z majątności ich mościów dziedzicznych miasteczka Sniatyna: z dymów rynkowych siedmi po złotych trzy, z dymów ulicznych dziesiąci po złotemu y groszy osnaście polskich, z przedmieszczan z domów pięci po groszy dwadzieścia cztery polskich, z nędznych chałup ośmi po groszy dwanaście polskich, od popa złotych dwadzieścia cztery, od młynarza y koła młynowego wieśniaka złotych dwanaście y groszy dwadzieścia

cztery polskich, od krawca złotych dwanaście, od szewca złotych dwanaście, od kowala złotych dwanaście, od rybakki złotych trzy y groszy sześć;—summa za sześć poborów złotych osmdziesiąt pięć groszy, dwanaście. Iasnie wielmożna iey mość Anna na Ostrogu Carolowa Chodkiewiczowa, woiewodzina Wileńska, hetmanowa wielka wielkiego xięstwa Litewskiego, z majątności swych dziedzicznych, miasteczka Nie-sołowia y wsi do niego należących, za sześć poborów razem summa złotych dwieście siedmdziesiąt dwa groszy sześć. Wielmożna iey mość pani Zophia z Żółkwie Daniłowiczowa, woiewodzina ziem Ruskich, starościna Korsuńska, z miasta iego królewskiey mości do starostwa Korsuńskiego należącego Zwinogradki: z dymów rynkowych siedmi po złotych sześć, z ogrodników dziesięci po złotych trzy, s popa złotych dwanaście, s kowala złotych dwanaście, s krawca złotych dwanaście, s kusznierza złotych dwanaście, s koła młynowego złotych dwanaście;—summa za sześć poborów złotych szesdziesiąt sześć. Taż iey mość pani woiewodzina ziem Ruskich, z miasteczka iego królewskiey mości Lisianki do starostwa Korsuńskiego należącego: z dymów rynkowych dziewięci po złotych sześć, z ogrodników trzynastu po złotych trzy, z popa złotych sześć, z koła młynowego złotych dwanaście;—za sześć poborów summa złotych piędziesiąt ośm groszy piętnaście. Taż iey mość pani woiewodzina, z miasta iego królewskiey mości a z starostwa swego Korsunia, za sześć poborów summa złotych trzysta. Taż iey mość pani woiewodzina, z miasta króla iego mości a starostwa swego Stablowa, za sześć poborów summa złotych sto trzydzieści ośm. Taż iey mość pani woiewodzina, z miasteczka iego królewskiey mości do starostwa Korsuńskiego należącego Medwedowki: z dymów rynkowych pięci po złotych sześć, z ogrodników dziesięciu po złotych trzy, s popa złotych dwanaście, s kowala złotych dwanaście, s krawca złotych dwanaście, s kusznierza złotych dwanaście;—za sześć poborów summa złotych pięćdziesiąt cztery. Taż iey mość pani woiewodzina, z miasteczka króla iego mości a starostwa swego Czyhryna, według starych quitow, za sześć poborów summa złotych dwieście dziesięć. Iey mość pani Zophia Zawiszyna, z majątności swey

siedków dziesięci po groszy piętnastu; a z wiosek do tych miasteczek należących, to iest—sioła Romanczyez: po złotych trzy z dymów trzech, z ogrodników trzech po pułtora; z sioła Krasilowky na gronie Kalenskim: z dymów dwu złotych sześć, z ogrodnika jednego złotych pułtora; z sielca Nieraszków: z dynu jednego złotych trzy, z ogrodnika jednego złotych pułtora;—za sześć poborów summa złotych sto pięć groszy piętnaście. Taż- xiężna iey mość, z majątności sobie zastawney, z miasteczka Chabnego: z domów dwudziestu trzech po złotych sześć, z ogrodników iedenastu po złotych trzy, s komornika jednego groszy dwadzieścia cztery, s koła jednego młynowego złotych dziewięć y groszy ośnnaście, s kowala złotych dwanaście, z szewca złotych dwanaście, s popa złotych dwadzieścia cztery, z rudnic od trzech koł z każdego koła po złotych dwadzieście cztery, z rudnic od trzech koł z koźdego koła po złotych dwadzieścia cztery, z rudnika złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery, od kowala rudnego złotych cztery groszy dwadzieścia cztery, od węglarza złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery, od młynarza złotych cztery y groszy dwadzieścia cztery polskich;—summa za sześć poborów złotych sto sześćdziesiąt groszy dziewięć. Iego mość pan Ierzy Moszczynicki, z majątności swych:—sioła Skoródnego: z dymów dwunastu po złotych trzy, z ogrodników dziesięci po złotych pułtora, s koła jednego młynowego złotych trzy, od popa złotych cztery; z sioła Rakowszczyzny: z dymów dwu po złotych trzy, z ogrodników trzech po pułtora, od koł młynowych dwu po złotych trzy;—summa za sześć poborów złotych siedmdziesiąt czterech groszy piętnaście. Xiąże iego mość Ierzy Czartoryski, przez sługę swego pana Mikołaiia Szybikię, z majątności swych w województwie Kyiowskim leżących, ad rationem do pokazania quitów starych,—za sześć poborów summa złotych siedmdziesiąt pięć. Iego mość pan Andrzej z Rytwian Zborowsky, hrabia na Melsztynie, kasztellan Oswiecznisky, starosta Usteki, przez sługę swego pana Iwana Kotiuszyńskiego, z majątności swych dziedzicznych: miasta Trypola y wsi do niego należących, także z miasteczka Iwnice y przynależności onego, ad rationem do pokazania quitów starych przeszłych

ich mościów panów poborców, za sześć poborów odda;—summa złotych sto siedmdziesiąt groszy ośm. Iego mość pan Ian Ladowicz, z maiętności dzierzawy swey miasteczka xięcia iego mości Constantego Wiszniewieckiego Mandrali: z dymów czterech po złotych trzy,—summa za sześć poborów złotych dwanaście. Iego mość pan Chmielecky Stephan, chorąży Brasławsky, z maiętności swey w opiece po zesłym panu Ierzem Czeplenkowskim u niego będącey, z siola Makalenicz: z dymów trzy po złotych sześć, a z osad na temże groncie będących z dymów dziesięci po złotych sześć, od popa złotych dwanaście,—summa za sześć poborów złotych czterdzieści pięć. Pan Wawrzyniec Omecinsky, z maiętności swey oyczystey siola Horodyscza: z dymu iednego złotych sześć,—summa za sześć poborów złotych trzy (?). Pan Szczęsny Osowsky, z maiętności swey części siola Nozdrysza z ogrodnika iednego za sześć poborów,—summa złoty ieden groszy sześć. У того реестру подпись руки его милости пана маршальеа трибуналу Радомьского в тые слова: Valentinus Plichta, castellanus Ravensis, marszałek trybunału Radomiensis. Который же то реестръ, за подаемъ и прозьбою вышъ меновавое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесъ с початку ажъ до конца до книгъ кгородьскихъ Луцькихъ есть уписанъ.

Книга вродская Луцкая записовая, 1631 года, № 2144; листъ 576.

XLVIII.

Грамота Владислава IV, подтверждающая боярамъ Овруцкимъ Першкамъ право на землю Миклашевчину, пожалованную имъ Сигизмундомъ Августомъ. 1635, апрѣля 28.

Року тисча семьсотъ шеснадцатого, мѣсяця декабра тридцать первого дня.

На уряде кгородскомъ, в замку его королевской милости Овруц-

комъ, передо мною, Якубомъ Медведовскимъ, начесникомъ на тотъ часть городскимъ Овруцкимъ, и книгами нынешними городскими Овруцкими comparens personaliter swobodny Kupry Szotyha, boiarzyn iego królewskiej mości miasta Owruca, dla wpisania do siąg niniejszych grodzkich Owruckich, tę confirmacją przywileiu na dobra ziemię Miłaszowską, boiarom iego królewskiej mości Owruckim — Paszkowi, Iwanowi, Daszkowi y Bogdanowi Perszkom y braci ich, antecessorom swoim, służącego, od najiasniejszego króla iego mości Władysława czwartego daną, z podpisem ręki iego królewskiej mości, przy pieczęci koronnej y sekretarskiej, z susceptą grodu Owruckiego, per oblatam podał, prosząc urzędu niniejszego aby przyjęta y do xięgi wpisana była. Którą ia, urząd, do xiąg przyjmując, czytałem, y iest tenoris sequentis: Władysław czwarty, z łaski Bożey król Polski, wielki xiąże Litewski, Ruski, Pruski, Mazowiecki, Żmudzki, Inflanski, a Szwedski, Wandalski dziedziczny król, oznaymujemy tym listem naszym wszem w obec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć należy. Bili nam czołem boiary nasze Owruckie — Paszko, Iwan, Daszko y Bogdan Perszkowie, z inszą bracią swoją, abyśmy im prawo, od świętey pamięci króla iego mości Zygmunta Augusta, dziada y przodka naszego, na pewne dobra, w trakcie Owruckim leżące, gront y ziemię Miłaszewszczyznę, daną, pozwoloną, mocą y powagą naszą królewską stwerdzić, umocnić y onych w spokojnym używaniu tych dóbr zachować raczyli. My tedy, Władysław król, na uniżoną proźbę pomienionych boiar naszych Owruckich, daninę tę, od króla iego mości Zygmunta Augusta im daną, tak, iakoby tu słowo od słowa pisana była, mocą y powagą naszą, ile prawu pospolitemu nie iest przeciwna, we wszystkich iego punktach, clausulach, condiciach y artykułach stwierdzamy y tych boiar wysz mianowanych przy tym gronicie y ziemi Miłaszewszczyźnie, ze wszystkimi zdawna przynależnościami, ziemiami, paszniami, borami, lasami, sianożęciami, pasiekami, rzekami, iezierami, gony bobrowymi y łowy zwierzynymi y rybniemi y wszystkimi in genere pożytkami, także z wolnym kurzeniem gorzałki, piwa y miodu na potrzebę ich domową, zachowujemy y zostawujemy

czasy wiecznemi, tak, aby pomienieni boiarze tego wyżej mianowanego gruntu y ziemi, y pożytków z nich przychodzących, za własną swoją oyczyzną tak, iako im nadano, oni sami, żony, dzieci y potomkowie ich, bez żadney trudności zażywali. Względem którego gruntu przereczoni boiarze naszymy, tak iako przodkowie ich, nam, królom y rzeczy pośpolitey, przy tym zamku naszym Owruckim koniem iednym służyli, takoz y oni służyć powinni, a żadnych innych powinności nikomu oddawać nie mają, prawa nasze królewskie rzeczy pośpolitey y kościoła katolickiego wcale zachowując. Na co, dla lepszey wiary, ręką się naszą podpisawszy, pieczęć koronną przycisnąę roskazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia XXVIII miesiąca kwietnia, roku Pańskiego MDCXXXV, panowania królestw naszych: Polskiego y Szwedzkiego trzeciego roku. У того привилею, при печати причисненой, подпись руки его королевской милости и секретарской теми словы: Vladislaus rex. Locus sigilli. Ioannes Bederman. И приисокъ на томъ же привилею конфирмаціонись такы: Confirmacia prawa boiarom Owruckim. А существа кроду Овруцкого в тых есть написана словы: Roku tysiąc sześćset trzydziestego ósmego, dnia dwudziestego ósmego octobra, oczewiście stanowszy Bohdan Perszko y Hryszko Syła, ten przywilej do akt grodzkich Owruckich podali, który przyiołem. Wojciech Tuszowski, podstarości Owrucki, manu propria. Которы же то привилей, за поданемъ и прозбою вышъ менованое особи позовающее, а за моимъ урядовымъ принятемъ, до книгъ нивешнихъ слово в слово есть уписанный.

*Книга гродская Овруцкая, записовая и поточная, 1714 — 1716,
№ 3223; листъ 689.*

Инвентарь сель Свида и Выдбора съ указаніемъ количества крестьянскихъ повинностей. 1636, октября 6.

Roku tysiąc siedemset trzydziestego piątego, miesiąca óktobra dwudziestego czwartego dnia.

Na urządzie grodzkim, w mieście iego krolewskiej mości Żytomierzu, przedemną, Wawrzyńcem Walewskim-Lewkowskim, nannieśnikiem na ten czas podwoiewodztwa grodzkiego generału woiewodztwa Kyiowskiego, y xięgami ninieyszemi grodzkiemi kyiowskiemi, compares personaliter urodzony iego mość pan Wojciech Sadowski, oryginał inwentarza dobr Swidy y Wydybora, od niegdy urodzonych ich mościow panów Teodora y Magdaleny Piasoczyńskiego Tyszów-Bykowskich, małżonków, niegdy urodzonemu Andrzejowi Czczelowi-Nowosieleckiemu, antecessorowi żony swey y innych ich mościów consuccessorow, wigoru zapisu zastawnego, z podpisem samego niegdy urodzonego Teodora Tyszy dany, na niektórych mieyscach, ob vetustatem temporis, zbutwiały y wyczytać nie mogący, per via manifestatione, że dotychczas in alienis zostaiąc manibus, ad acta nie był podany, ratione intro contentorum, dla wpisania do xiąg ninieyszich per oblatam podał, de tenore sequenti: Inwentarz od nas: Teodora Tyszy-Bykowskiego y mnie, Magdaleny Piasoczyńskiego Teodorowey Tyszyney-Bykowskiej, dany iego mości panu {Andrzejowi Czczelowi-Nowosieleckiemu, iako się ma zachować w majątności naszych, od nas we czterech tysiącach złotych polskich zawiedzionych, w siele Wydybore y w siele Swida, iako mają robote y podatki dawać y podwody

odprawować. Naprzód, chłopi bogatsze mają dawać: po poł kopy pieniędzy groszy litewskich, po miarce owsa, po dwa wozy siana, po dwoje kur, dwa na mięs, podwode za mil dwadzieścia do roku dwa razy, za którą powinni płacić, jeżeliby się nie trafiło podwody odprawić, po złotemu polskiemu za każdą furę. Robota tychże poddanych: letniego dnia w tydzień po dni trzy, a po dni dwa orać na wiosnę; dni trzy podparzyć, a trzy dni odwrócić. Imiona y przewiszka tychże poddanych z sióła Swidy: Samson, Denis Kozaczek, Tyszeko Kup, Nieczypor Lepienko, Awdey syn Kozaczekow, Kuzma Syszczenko, Iwan Borsuk, Matwey. Z Widybora, ciągle chłopi: Iwan Szyleyko ataman, Iacko Szesternenko, Matwey Zenczenko, Nieczypor Szerbina, Maruk Andrziiewicz, Iachno Tur, Karp Maryczenko, Stefan Szyleyko, Szymon Tokarz, Maxim Opanasenko, Iwan Puzyrenko, Włas Szesternenko, Sawka Puzyrenko, Hryszka Skoteczenko, Fedor zieć Bendarzew, Sawka Lewczenko (tu nie wyczytać kilku słów). Uboższe, których ta powinność: pieniędźny groszy polskich dwadzieścia, z dymu po kurze, letniego dnia w tydzień po dniu robic, a w zime także po dniu; imiona tych ludzi: z sióła Swidy: Iwan Tyszczenko, Omelan Skrzypka, Saliwon Maruk, Mikita Syrowatka; z Wydybora imże rowni poddani: Fedor Stowmenko, Samuło, Nieczypor Szeleyko, Hawryło Szeleyko, Harasym Marytenko. Z tychże majątności chłopi y ieszcze uboższe ogrodnicy, których ta powinność: pieniędźmi po poł złotego, po kurze z dymu, letniego dnia w tydzień po dniu robic, a w zime także po dniu robić; imiona tychże poddanych z Swidy: Kuzma Tyszczenko, Naum Dowbosz, Iwan Huzwa; z Widebora tymże rowni poddani: Fedor Sobol, Demko, Stefan Terluk, Koscuwszczycha wdowa, Andrzej Samunenko, Iwan socky. Aręda gorzałczana ze wszelakim napoiem: miodem, piwem, y ze młynem, która czyni do rokuzłoty pędziesiąt. Winy tych że poddanych: złodzieyska wina poł kopy, potoczna poł złotego, potajemna kunica poł złotego, ziemierska kunica poł złotego, poturemne groszy trzy polskich. Co wszystko iego mość pan Andrzej Nowosielecki, według tego inwentarza, od nas iego mości danego, w tych wsiach y z poddanych naszych czynsze wybierać y wskazywać na pań-

sczynne robić, a nadto więcey nic nie wyciągać tak czynsza iak i robot robić, ale według inwentarza ma się we wszystkim zachować, a więcey nie brać y nie wyciągać, tak on sam y successorowie iego, (tu daley pośiodma wiersza, nie wiedzieć quo casu, przekryslono, jednak wyczytać można de tenore ejusmodi) pod zakładem czterech tysięcy złotych polskich; a który zakład, ieżeliby miał w czynu iego mość pan Nowosielecki w inwentarz nasz popaść biorąc, wolno nam będzie iego mości, z potomkami iego, do iakiegokolwiek sądu y urzędu na roki ziemskie albo roczki grodzkie Kyowskie, do sądu głównego trybunalskiego koronnego Lubelskiego iakiegokolwiek województwa: Kiiowskiego, Wołyńskiego, Braclawskiego, Czernihowskiego y ich konserwaty, pozwać y o to prawnie czynić. Który to inwentarz nasz daliśmy iego mości panu Czczelowi-Nowosieleckiemu pod naszymi pieczęćmi y z podpisem rąk ich mościow panow przyiacioł naszych, na inwentarzu na podpisie niżej mianowanych, ktorzy, za ustną prozbą naszą, pieczęci swe przyciśniewszy y rękami swemi podpisać raczyli: Pisan w Widyborze, die sexta octobris, anno millesimo cecentesimo trigesimo sexto. U tego inwentarzu podpis ręki temi słowy: (tu daley, dla popsowania, niektórych słow nie dostają, tylko podpis temi słowy): podpisuję się Teodor Tysza-Bykowski, manu propria.

Книга Киевская городская, поточная, записовая и декретовая, 1680—1735 года, № 46; листъ 417, на оборотъ.

Л.

Грамота Владислава IV, подтверждающая Данилу Юрію Вороничу право на владѣніе селомъ Крошнею въ Житомирскомъ повѣтъ, а также утверждающая границы этого имѣнія, опредѣленные особою комиссією въ 1595 году.—1640, мая 18.

Roku tysiąc siedmset trzydziestego piątego, miesiąca iunii trzydziestego dnia,

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego krolewskiej mości Żytomirskim, przedemną Stanisławem Waśkowskim, namiesnikiem protunc grodzkim starostwa Żytomirskiego, y xięgami niniejszymi, grodzkiemi, żytomirskimi, comparens personaliter przewielebny w Bogu iego mość xiądz Kazimierz Piątkowski, superior rezydencyi Żytomirskiej societatis Jesu, ten ekstrakt authenticice z pieczęcią ziemską woiewodztwa Kiiowskiego z xiąg głównych trybunalskich Lubelskich, z podpisami rąk iaśnie wielmożnych ich mościow panow deputatów prześwietnego trybunału Lubelskiego, tudzież y korektą, z wpisaniem w nim konfirmacyi przywileiow praw dawnych od najiaśniejszych regnatow polskich, urodzonemu Iwaszku Woronie na dobra sieliszcze Krosznia, in vim rectefactorum et meritorum, benigniter konferowanych, a potomkowi iegoż, urodzonemu iego mości panu Danielowi Ierzemu Woroniczowi, skarbnikowi kiiowskiemu, na też sieliszcze Krosznie, y rozgraniczenia tegoż sieliszcza Kroszni przez najiaśniejszego krola iego mości Władysława czwartego, nastąpioney, wydany, do przeczytania miejscami rzecz niepodobna, zbutwiały, marginesa propter putredinem popsowały się, aringa suscepty początkowa y koncowa roxolanico idiomate pisana, a szrodek tego ekstraktu polskim ięzykiem pisany, ad acta castrensia, żytomiriensia per oblatam de ea podał verborum serie: Wypis z xiąg głównych trybunalskich woiewodztwa Kiiowskiego. Roku tysiąc sześćset czterdziestego, miesiąca septembra dwudziestego czwartego dnia, przed sądem niniejszym, głównym trybunalskim koronnym Lubelskim postanowiwszy się oczewisto urodzony iego mość pan Daniel Ierzy Woronicz, dla zapisania do xiąg niniejszych, głównych, trybunalskich podał per oblatam list iego krolewskiej mości konfirmacyi, z pieczęcią koronną wielkiey kancelaryi y z podpisem ręki najiaśniejszego krola iego mości y sekretarskiej, na rzecz, w tym liscie niżejwpisaną, iemu daney, o czym ten list konfirmacyi szerzey w sobie ma, prosząc, aby przyjęty y w xięgi wpisany był, ktorego my, sąd, dla wiadomości do xiąg przymuiąc, przed sobą czytać kazaliśmy y tak się w sobie pismem polskim pisany ma: Władysław z Bożey łaski krol polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Żmudzkie,

Inflanskie, Smolenskie, Czernichowskie, a Szwedzki, Godzki, Wandalski dziedziczny krol. Oznaimujemy tym listem naszym wszem wobec y każdemu zosobna, komu to wiedzieć będzie należało: zasłużyli to dobrze urodzeni Woroniczowie nie tylko dla starożytności familii swojej w woiewodztwie Kiiowskim, od wielu lat sławą dobrą, męstwem, rycerstwem y dzielnością, a przeciwko rzeczypospolitey y panom swym, antecessorom naszym, y nam samym wiarą, cnotą y życzliwością przed wielu inszych przodkujący, abyśmy, iako na przodki ich godney pamięci, z ktorych wielka część na placu mężnie przeciwko pogaństwu wojując, polegli, abyśmy pozostałym ich potomkom łaskę y dobroczynność nasze pońską w podawających się okazjach chętnie oświadczali; za wniesieniem przeto do nas proźby przez urodzonego Daniela Ierzego Woronicza, skarbnego kiiowskiego, który, iako w powinney przeciwko nam wierze y cnocie tak y dzielności rycerskiej z ostatkiem niemal oyczyzny swęy miłey, przez krwawe przodkow swych zasługi nabytey, a iemu prawem dziedzicznym pozostałey, uczesnikiem tych że przodkow swych naśladaue, chętnieśmy na proźbę iego zezwolili y prawa wszystkie przodkow iego, od nayiaśnieyszych, osobliwie: krola Alexandra, Żygmunta Augusta, na dobra, nazwane Krosznia, w woiewodztwie Kiiowskim a powiecie Żytomirskim leżące, nadane, y potym przez kommissyą w roku tysiącnym pięćsetnym dziewiędziesiątym piątym, miesiąca grudnia dwudziestego dziewiątego dnia, przez komisarzow, od świętey pamięci krola iego mości Zygmunta trzeciego, pana oycy naszego, zesłanych, to iest: przez urodzonego Bohdana Iwanowicza Strybyła, Iwana Prezowskiego, Iwana Syngura, Hryhora Kiewlicza, w grodzie Kiiowskim przyznana, tak, iako w swoich terminach, w teyże komissyi wyrażonych y dostatecznie opisanych, zawierają się, ktorego to ograniczenia te są wyrażone słowa, z komissyi autentycznej wyięte y tu wpisane: „od pięty Kamienicy rzeki, poleu, rzeką Kakaryczanką w iezoro, od iezora, zajmując mogiłek y dzierząc po lewey stronie mogiły częste, dolinkami po droge Osicką do rzeki Staworowki, która wpada w rzekę Krosnią, przez też rzekę Staworowkę, dąbrową, błoty, do błota Ugielnego; od błota Ugielnego ku drodze Owruckiey, drogą

Owrucką po Hoholowe błoto, a od tego błota grzędą do laskow Kotowskich, od laskow Kotowskich do rzeczki Tesnowki, w Kamienice polną. ku dołowi Kamienicą po Mchiczenkę rzekę, która wpada w Kamienice; w górę Mchiczenką po rzekę Berezowice, Berezowicą na niz w rzekę Kamienice, na niz Kamienicy polney do rzeki teyże Karkaryczanki, od ktorey się granica poczęła y skończyła,“ —potwierdzili y umocnili. Iakoż z osobliwey naszej dobrotliwości y skłonności przeciwko wyżey mianowanemu urodzonemu Danielowi Ierzemu Woroniczowi, względem zasług domu iego, tak same przywileie wyżeymianowane, iako y komissyą y ograniczenie wyżey wspomniane, we wszystkich punktach, artykułach, kondycyach y inszych okolicznościach, w nich wyrażonych, tak, iako y tu słowo w słowo były wpisane y inserowane, wiecznie stwierdzamy y umocniamy y roboruemy, ile iednak prawu pospolitemu nie są przeciwne y w używaniu ich przodkowie iego byli, chcąc, aby moc y powagę swoją miały, prawa iednak nasze krolewskie, rzeczy pospolitey, także kosciola katolickiego wcale tamże zachowując. Na co, dla lepszey wiary, ręką naszą podpisaliśmy się y pieczęcią karonną zapieczętować rozkazaliśmy. Dan w Warszawie, dnia ośmnastego miesiąca maia, roku pańskiego tysiąc sześsetnego czterdziestego, panowania krolewstw naszych: Polskiego — siedmego, a Szwedzkiego — osmego roku. Potwierdzenie praw dawnych urodzonych Woroniczów, także y ograniczenia Kroszni w wojewodztwie kiiowskim. U tego listu konfirmacyi pieczęć koronna wielkiej kancelaryi a podpis ręki najjaśnieyszego krola jego mości y sekretarskiej temi słowy: Vladislaus Rex, Joannes Buiański, secretarius regius. Ktoryże to list jego krolewskiej mości, za podaniem wyźmianowaney osoby, a za przygięciem naszym sądowym, wszystek, z początku aż do końca, słowo w słowo, do xiąg niniejszych, głównich, trybunalskich iest wpisany, z ktorych y ten wypis, pod pieczęcią ziemską wojewodztwa Kiiowskiego iest wydany. Pisany w Lublinie. U tego ekstraktu pieczęć ziemską kiiowska przyciśniona iest, a podpisy rąk iaśnie wielmożnych ich mościow panow deputatów prześwietnego trybunału koronnego Lubelskiego w te słowa: Chwedor Silicz, chorąży, deputat wojewodztwa Kiiowskiego, manu

propria; Martinus Lanckoronski, deputatus palatinatus Radomiensis; Iozef Hulewicz z Woityna, deputat woiewodztwa Kiiowskiego, manu propria; Tomasz z Bibersztaynu Kazimirski, dworzanin pokoiowy iego krolewskiey mości, deputat woiewodztwa Lubelskiego, manu propria; a podpis ręki iego mości pana pisarza ziemskiego kiiowskiego takowy: Fedor Suszczański Proskura pisarz ziemski kiiowski. Korrekta zaś tak się w sobie ma: korrygował Szczeniowski, manu propria. Ktory-że to ekstrakt konfirmacyi dobr Kroszni y onychże granicy, za podaniem y prozbą iego mości wyżmianowanego podawaiącego, a za moim urzędowym przyięciem, z początku aż do konca, słowo w słowo, iak sie w sobie ma, do xiąg niniejszych, grodzkich, żytomirskich iest ingrossowany.

Книга городская, житомирская, записовая и поточная, 1728 г., № 223; листъ 650.

II.

Дарственная запись Брацлавскаго хорунжаго, Яна Дзика, Михаилу и Екатеринѣ Аксакамъ, на села: Денешы, Татарыновку, Янковцы, Карпиловку, Трыбисовъ, Старый и Средній Презовы, лежащія въ Житомирскомъ повѣтѣ. 1645, марта 6.

Року тисеча шестсотъ чотырѣдѣсятъ сегомо, мѣсяца марца шестнадцатого дня.

Въ роки судовныя, вгородские, винницкие, од дня дванадцатого мѣсяца и року на акъте менованыхъ приналые и в замьку его королевской милости судовне одъправоватисе зачатие, передъ нами: Станиславомъ Ревуськимъ, подѣстолимъ Браславскимъ, подстаростимъ, Марьциномъ Александромъ Бажькомъ, судею, а Матеушомъ Чапълиискимъ, писаромъ,—урядниками судовными вгородскими Виницкими, постановившися очевидно урожонный его милость панъ Янъ Дзыкъ, хорунжий Бра-

славский, для записаня въ книги пинешние, вгородские, Винницкие экстрактъ з книгъ вгородскихъ Житомирскихъ, автѣнтице выданный, з уписанемъ в немъ запису вечное даровизны одъ его милости пана Дзика, хоружого Браславтского, ихъ милостямъ паномъ Акъсакомъ, малжонкомъ, служачого, на речъ, в томъ записе, нижей инъсерованомъ, меновите выражоную, перъ облятамъ подалъ, и оного во всемъ усѣтнимъ, очевистимъ и лоброволнымъ сознаемъ своимъ ствердивъши и змоцнивши, абы принять и в книги нинешние уписанъ былъ, просилъ. Которого мы, урядъ, примуючи, читалисмы, и такъ се в себе писалы маеть: Выпись з книгъ вгородскихъ замъку его королевской милости Житомирского, року тисеча шестеотъ сорокъ пятого, мѣсяца Марца пошътого дня. На уряде вгородскомъ, в замъку его королевской милости Житомирскомъ, передо мною, Криштофомъ Цисовскимъ, подстаросътимъ Житомирскимъ, становъши очевисто урожонный его милость панъ Янъ Дзикъ, хоружый Браславский, для вписаня до книгъ нинешныхъ, вгородскихъ, Житомирскихъ подалъ и очевисто призналъ листъ добровольны записъ свой вечистое даровизны, з печатю и подписомъ руки своее, также з печатями и з подписами рукъ людей зацныхъ, одъ себе урожоннымъ ихъ милостямъ панамъ Михалови и Катаринѣ Земблицкого Акъсакомъ, малжонкомъ, в речи, нижей менованой, даный и служащий, о чомъ всемъ шерей и достатечней тотъ записъ вечистое даровизны речъ въ себе подосътатку обмовляеть. Которого подавъши и во всемъ оного усѣтнимъ, очевистимъ и доброволнымъ сознаемъ своимъ ствердивъши и змоцнивши, просилъ, абы былъ принять и в книги уписанъ. А такъ я, урядъ, оного примуючи, читалемъ, и такъ се о себе писмомъ полскимъ писаный маеть: Ja, Jan Dzik, chorąży Braclawski, zdrowy będąc na ciele y umyśle, odstąpiwszy forum, powiatu, praw y iurisdictioni moich własnych, mnie przynależytych, a pod tuteczną, grodzką, Żytomirską iurysdycją, ile się tknie actu niniejszego zeznania mego, siebie, dobra y potomki moje wcielając y poddając, iawnie, iaśnie y dobrowolnie tym moim zapisowym listem zeznawam y każdemu, komu o tym wiedzieć będzie należało, wiadomo czynię, iż ja, mając z prawa pospolitego zupełną moc y władzą dob-

rami y majątnościami memi, według woli y upodobania mego, rządzić y dysponować, tedy dobra maie własne, mnie prawem dziedzicznym od urodzonych ich mościów panów Maximiliana na Brzozowiu Brzozowskiego, podstołego Kiiowskiego, y Iustiny Hłowieckiego Brzozowskiey, małżonków, służące, w woiewodztwie Kiiowskim a w powiecie Żytomirskim leżące, to iest miasto Denesze, sióło Tatarynowkę, sióło Jan-kowce, sióło Stary Preżow, sióło Sredni Preżów, sióło Korpiłowkę y części w miasteczku Horodyszczu, które Trybisow nazywaią, ze wszistkiem do tych dóbr prawem, państwem, własnością y tytułem dziedzictwa, ze wszystkiemi tych dóbr dworami, folwarkami, ludźmi, boiarami, mieszczanami, poddanemi zbiegłemi y temy, którzy ad praesens w tych dobrach wyżey mianowanych reziduią, ogrodnikami, ciągłemi y nieciągłemi, z podsusiedkami y ich powinnościami, także z poddanemi wszystkiemi y ich robociznami, czynszami, podwodami, podaczkami pieniężnemi y miodowemi, dziesięcinami wszelakimi, z gruntami, ziemiami pasznemi y niepasznemi, z polami, sianożęciami, z puszcami borami, lasami, gajami, dąbrowami, zapustami, zaroślami, sadami, pasiekami, barcianami y z drzewem bartnym, ze pszczołami, z łowami zwierzynnemi y ptaszemi, gonami bobrowemi, dąbrowami, z potokami, rzekami, rzeczkami, błotami, stawiszczami, stawami, z sadzawkami, młynami, rudami, utami, ieziorami, karczmnami, mytamy grobelnymi y mostowymi, sieliszczami, zapustami, z robieniem potaszów, puszciami, ze wszystkiemi zgoła y wszelakimi tych dobr wyżey mianowanych pożytkami y wszystkiemi in genere y szczególnemi in specie tych majątności przynależytościami, tak iako się wzwysz mianowane dobra y grunty do nich należące w swoich metach y okolicznościach wszyż y wdłuż zawieraią y tak, iako ich antecessorowie moi zdawna zażywali, y ia zeznawający z potomkami memi zażywać miałem, nie a nie z przerzeczonych dóbr moich prawa, państwa, pożytków y przynależności na siebie y potomków moich nie zostawuiąc ani excipuiąc, tak te mianowane niemianowanym, a niemianowane mianowanym ni w czym derogować nie maią, owo zgoła wszystkie ogułem, urodzonym ich mościom panom Michałowi y Katarzynie Ziemblickiego Aksakom, mał-

żakom, y ich successorom dono perpetuo et irrevocabili daię, daruie, ceduie w moc wieczystey y nieodzowney darowizny y resignathey, prawa moie wszystkie, zapisy, listy, przywileie, oryginały, męmbrazy, cero-grafy na osoby tychże ich mościów panów Aksaków, małżonków, y ich successorów wlewam y transfundue y onych się wiecznie zrzekam y z successorami memi y intromissiey zarazem w pomienione dobra wszystkie oraz y w każde zosobna ninieyszym zapisem moim, przez mię dąrowane przereczonym urodzonym ich mościom panom Aksakom, małżonkom, pozwalam y oney na ten czas, gdy iey będą przez woźnego y szlachte których kolwiek in fundo affectować, bronić y prae-pediować nie będę, i owszem, od wszelakich impedimentów prawnych, od których kolwiek osob bliższych y dalszych, względem dóbr wyżey mianowanych zachodzących, także od praw y zapisów pierwszych y poślednieyszch, ręcznych y zeznanych odnian, przywiankow y opraw, długów, pozwów, przypozwoów, zysków, przezysków, decretów, ezequtii pomienionych ich mościów panów Aksaków, małżonków, y ich successorów u każdego prawa, sądu y urzędu y na każdym mieyscu swym kosztem przez wszystkie dawności ziemskie bronie, zastępowac, evincować y eliberować y wzwyż mianowane dobra wszystkie oczyszczać y oswobodzać y wolnymi od koźdey osoby y od wszelakich impedimentów y ciężarów emundować, tak, iakoby przereczeni ich moście panowie Aksakowie, małżonkowie, y ich successorowie w zwysz mianowanych maiętności spakoyney possessii zostawali y żadnych turbati, trudności y szkod nie ponosili, mam y powinien będę, a po mnie successorowie moi powinni będą tylekroć, ilekroć by tego potrzeba ukazowała. Więcy ten ninieyszcy zapis moy wieczystey darowizny, dla większey wagi, na pierwszych od daty tego zapisu mego rokach ziemskich Kiiowskich, przed urzędem y aktami tameyszemi ziemskimi Kiiowskimi oczewiście przyznać, a po mnie potomkowie moi powinni będą na wszystkich y wszelakich dobrach moich leżących y ruchomych y summach pieneznych, zapisuie się; a to pod szkodami ziemskimi prostym słowem krom wszelakiey cielesney przysięgi przez pomienionych urodzonych ich mościów panów Aksaków, małżonków, albo ich successorów oszaco-

wanemi, o które szkody względem każdej conditiei y niedosyćuczynienia ninieyszemu zapisowi memu wieczystey darowizny y conditiom, w nim wyrażonym, wolno będzie mnie, a po mnie potomków moich ich mościom panom Aksakom albo ich successorom do każdego prawa, sądu y urzędu, tak grodzkiego iako y ziemskiego, w województwach Kiiowskim, Wołyńskim y Braclawskim będącego, a podczas interregnum do sądu kapturowego pozwać, gdzie, za pierwszym pozwem, iako na zawitym roku, zawicie stanąwszy, przeciwko temu listowi dobrowolnemu zapisowi memu, conditiom y ligamentom iego, nie nie mówiąc, terminu niczym nie zbiiając, obron wszelakich prawnych, y nieprawnych nie wnosząc, ani zażywaiąc, do tego nie zakładaiąc się posługą iego krolewskiej mości y rzeczypospolitey, legatiami postronnych państw, woyną, exseptami, seymem walnym, seymikami powiatowymi, wtargnieniem do korony nieprzyziaciela, morowym powietrzem, zalaniem wód, połamaniem mostów, nie wymawiając się dillatiami żadnemi, fataliami, dillatiami prawdziwey choroby albo umocowanego swego y większey sprawy, nie zakładaiąc się małością lat potomków y inszemi przypadkami, nie wymawiając się od decretu sądu y urzędu onego, do których ia albo potomkowie moi pozwani będą, nie apelluiąc ani apellatietey przez przypozywy popieraiąc y oświadczenia żadnego na sąd y stronę nie czyniąc, y wszystkich zgoła y każdych z osobna mianowanych y niemianowanych obron y dobrodzieystw prawnych, z prawa pospolitego y z zwyczaju służących y z dowcipu ludzkiego wynalezionych y wymyślonych, nie zażywaiąc, wszelakich zgoła zwłok zrzekaiąc się y na pomoc sobie nie biorąc, szkody od sądu y urzędu onego, do którego, z potomkami memi, będę zapozwany, nie odchodząc, iakieby przez ich mościów panom Aksaków, małżonków, te dobra dzierzących, comprobowane byli, zapłacić y te dobra oczyścić y wrzystek ciężar sprawy, od kogokolwiek względem dobr pomienionych zachodzący, na się wziąć y za ich mościów respondować mam, a po mnie potomkowie moi mają y powinni będą. Na ó ten list mój wieczystey darowizny daię, który, dla lepszey wiary y pewności, ręką moją własną podpisuię y pieczęć moją przyciskam; do czego y przyziaciół moich, niżey

podpisanych, użyłem. Działo się w Tatarynowce, dnia trzeciego miesiąca marca, roku pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego piątego. У того запису вечистое даровизны, при печатехъ, подъясь рукъ тими словы: Ian Dzik, chorąży Braszawski. Iendrzej Czerwiński, proszony do podpisu, manu propria. Proszony do podpisu Piotr Błendowski, ręką swą. Proszony do podpisu ręcznego Mikołay Potepski, manu propria. Proszony także do podpisu Woyciech Swientosławski, manu propria. Который же то записъ, за поданемъ а очевистымъ призьнаемъ вышъ менованое особы, а за приняемъ моимъ урядовымъ, до книгъ нинешнихъ слово в слово есть уписанъ, з которыхъ и сесть выписъ, подъ печать кгородскою Жытомирскою, есть выданъ. Писанъ у Жытомиру. Корърикговаль Высоцкий, manu propria. У тое обяты помененого екстракту печать кгородская Жытомирская. Которая жъ то обяты, за очевистимъ поданемъ вышъ менованое особы, а за приняемъ моимъ урядовымъ, увесь, слово в слово, до книгъ кгородскихъ воеводства Браславскаго Виницкихъ есть уписанъ.

Книга кродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годъ, № 4597; листъ 89.

ЛII.

Граничный листъ, опредѣляющій рубежи земель, принадлежащихъ Овруцкимъ боярамъ: Першкамъ, Турчинамъ, Толкачамъ и Усарамъ. 1646, іюля 13.

Рокъ тысяча семь сотъ двадцать першого, мѣсяца феврѣля четырнадцатого дня.

На ураде кродзьскомъ, въ замьку его королевьской милости Овруцкомъ, передъ мною, Михалемъ Сынгаевьскимъ, коморникомъ кграничнымъ Киевьскимъ, намесникомъ кродзьскимъ староства Овруцкого, и книгами нинешними, кродзьскими, Овруцкими сопряrens personaliter urodzony pan Antoni Petrusiewicz, sluga wielmożnego iego mości pana Michała Pauszy, podczaszego Żytomirskiego, podstarościego gradzkiego Owruckiego, ten oryginal listu granicznego,

z suszepto dawną grodu Owruckiego, między stronami, w tymże liscie granicznym niżejwyrażonemi, o pewne dobra stałego, y z podpisem ręki, że zgorzeli xięgi dawne grodzkie Owruckie, teraz tedy dla wpisania do xiąg niniejszych grodzkich Owruckich per oblatam podał, prosząc mnie, urzędu, aby przyety y w xięgi wpisany był; a tak ja, urząd, pomieniony list graniczny od acticandum przyjmując, czytałem, y tak sie w sobie ma: Roku tysiąc sześćset czterdziestego szostego. Na urzędzie grodzkim, w zamku iego krolewskiej mości Owruckim, przedemną, Mikołaiem z Bieniewa Bieniewskim, dzierzawcą starostwa Owruckiego, stanowszy oczewisto bojarzym starostwa Owruckiego, Bohdan Isaienko, mając przy sobie ucześniekow swych, Perszkow y Turczynow, skarżyli się na Serhia Tołkaczewicza, iż ten Serhiy Tołkaczewicz, przeszedzsy starożytnie granice gruntu Perszkowskiego, zabrał sobie dęba na uroczyszczu u Płoskiego lasu y teraz bezprawnie tego dęba trzyma u używa, gdzie iuż oczewisto stojąc, Serhiy Tołkaczewicz, na żałobę onego Bohdana Isaienka y siabrow iego wyżniano-wanych odpor czyniąc, powiedział, iż ten dąb stoi w gruncie naszym własnym Łosinskim y za granicą słuszną, a nie u gruncie Perszkowskim, ani w Turczynowskim, z korymto dębem spor między sobą przedemną mając, brali się z obu stron do granic słusznych, starożytnych, dawnych u mnie, urzędu, podieli, z winnego baranów dwóch, do tych mieysc y granic; na co ia, urząd, rok im złożywszy na dzień trzynasty miesiaca lipca, na mieysce swoje y na rozsądek onych wysłałem szlachetnych: pana Iana Zimowiedczego y syna iego, pana Łukasza Zimowiedczego, a przy nich Iwana Korczewskiego, Fodora Zaliwaka, Miska Kadenka y innych niemało ludzi dobrych, gdzie tam, przyiachawszy do tego mieysca y uroczyska Płoskiego lasu, zawodzili znaki y granice po różnych mieyscach, y tam o to przed wysłanymi memi niezgodzili y przyiac dekretu ten Bohdan Isaiewicz y siabry iego, Pierszkowie y Turczynowie, nie przyieli y do mnie urzędu odłożyli, a odłożywszy, znowu samego mnie, urzędu, do tego mieysca podieli, z winnego iałowic dwóch, mianowicie Bohdan Tuninka, Miszko Szolyha y wszysey bracia y ucześnieki ich Perszkowie, Turczynowie,

iako też Tołkaczowie, Usarowie, z drugiey strony; tedy ja, urząd, mając przy sobie strone, ludzi dobrych: Stefana Szwaba, Iwana Korczewskiego, Iacka Iliczenka, Makara Iakomowicza z sioła Hładkowicz y innych niemało, gdzie do tego mieysca, Płoskiego lasu, przyiachałem y mieysce ufundowałem; tamże stanawszy obie stronie, wyżmianowani powodowie y pozwani, sami osobami swemi, z wszystkiemi bracią uczęśnikami y siabrami swemi, między sobą szeroce kontrowertowali, ukazując słuszne wieczyste granicy; naprzod Tołkaczowie powiedli od uroczyska Tuhomierza y tak wiedli aż do tego lasu Płoskiego znakami sieczonymi, y przywiodszy pod ten las, ukazali kłodę, leżącą na ziemi, starą, y w tey kłodzie granice być mianowali, która iuż y przedtym od lat sześciu była kłoda, w ktorey rubieże stare naszli się, y teraz z nami przywiodszy do teyże kłody rubieżami starymi, iakoż znowu kłoc chcieli drugi bok, a pomienieni Perszkowie y Turczynowie, przyznawszy w niey stare rubieże, kłoc nie dali; a przyznawszy się do tego starego rubieża, od tego mieysca, stojąc przedemną strony powodowa y pozwana: Perszkowie, Turczynowie, Tołkaczowie y Usarowie, ludziom postronnym, przy mnie natenczas będącym, mianowicie: Stefanu Szwabu, Iwanu Korczewskiemu, Iacku Iliczenku, Makaru Iakimowiczu z sioła Hładkowicz na prawie wywodzić granice przez las kazali; ktore ludzie postronni, wyprawiszy się z tego lasu na bor, a rzeczką Płoską, po prawey ręce, ukazali w gruncie Łosinskim y Usarowskim, a nie w Perszkowskim, ani w Turczyńskim. A potym zawiedli z drugiego końca rubieżow od lasa Strzachowa, gdzie Perszkowie, Turczynowie u choi syrowey rubieże stare zakłoli y tam stare rubieże znaleźli się, ktore obom stronom należą, a na teyże choi znaki swiże naszli się, z boku inszego położone y naciente, do których Perszkowie przyznali się; te nowe kassowaliśmy, a stare przy zupełney mocy ostawiliśmy, a od tey choi y starey granicy na prawiec wiedli do błota Płoskiego y przez błoto aż do rogu teyże doliny, która idzie od lasu Płoskiego, y takimi znakami szedli, one ponawiając; kazaliśmy ponawiać, tak po dębach kłaść doliną, aż na drugi bok wyżey doliny do drogi Perszkowskiey y przez drogę Perszkowsą wpoprzek aż na przygurek, a

z przyhorka przez las aż do teyże kłody, gdzie kłoli rubież stary, wyszedszy na prawiec, y te rubieże starożytne zwiodszy, przy mocy ostawiliśmy; a co Perszkowie y Turczynowie, swoje znaki nowe mianując rubieżami, pokazywali w gruncie Łosińskim y w Perszkowskim, także znowu do błota Płoskiego w też dolinę, na których nowych rubieżach stojąc, ia, urząd, z tymi ludźmi pytałem Miszka Szowałyę, kto te rubieże czynił; gdzie Miszko Szowałya powiedział, że ia, za pierwszym wyjazdem od lat sześciu na tenże grunt, z Iwanem Korczewskim, Pietruszkiem Żelezkiem, Miszkiem Kadenkiem, wysłanymi, pisaliśmy, gdzie tuż był Iwan Korczewski, który do tego nie znał się, że tych granic wtenczas nie kład, y brał się z winnego kop dziesięć; ia do tych ludzi: Pietruska Żelezka, Miszka Kadenka, które to ludzi nieprzyznali, że wtenczas, iako mianował, tych rubieżow nie pisali; za którym nieprzyznaniem rubieżow, te nowe rubieże kassuiemy, umorzamy y wniwecz obracamy; które mocy mieć wiecznymi czasy nie mają. A tak ia, urząd, pomienionych Tołkaczow przy tym dębie y granicach, przy mnie położonych, wiecznymi czasy ostawuie y przysądzam, aby spokojnie trzymali, y onych o to, pod zaręką na urząd Owrucki dwudziestu kop groszy na stronę przeciwną, zakładam; według statutu zapłacić powinni szkody, iako strona powodowa mianowała, kop dziesięć litewskich, za niedziel dwie od daty tego dekretu zapłacie nakazuie; co wszystko, dla pamięci, do xiąg iest zapisano. У того листу кграничного подьпись руки тыми словы: z Bieniewa Bieniewski, ręką swą; a сусцепта написана такъ: Anno millesimo sexcentesimo quadragesimo sexto, miesiąca iulii dwudziestego siodmego dnia, za oczewistym podaniem per oblatam przez Serhiiа Tołkacza, ten dekret przyiołem do akt, Andrzej Nieszewski, namiesnik starostwa Owruckiego. Которы же то декреть, alias листъ кграничны, за поданемъ и прозьбою вышъменованое особы подавающее, а за моимъ, урадовымъ, прынятиемъ, до книгъ нынешнихъ есть слово в слово вписаны.

Книга вродская Овруцкая, записовая и поточная, 1720 года, № 3226. Листъ 341.

ЛІІІ.

Запись на право пожизненнаго владѣнія селомъ Рожнятовкою и половиною села Бѣленовки, данная графомъ Иваномъ Замойскимъ его слугѣ, Андрею Рожнятовскому, подъ условіемъ доставки послѣднимъ 5 вооруженныхъ всадниковъ, въ случаѣ нужды, въ хоругвь Замойскаго. 1646, сентября 28.

Року тисеча шестсотъ чотырдесять сегого, мѣсяца марта шестнадцатого дня.

Въ роки судовые кгородские Винницкіе, передо мною, Яномъ Рогалею-Поплявскимъ, буркграбимъ и намесникомъ подстароства Винницкого, становши очевисто урожденный его милость панъ Андрей Рожнятовскій, для записаня до книгъ внешнихъ кгородскихъ Винницкихъ листъ, або привилей, з ласки его милости пана Яна на Замостю Замойского, граби на Тарнове и Ярославю, Калуського, Речицкого etc. старости, себе на речъ, в томъ листе ширей инъсерованомъ, меновите выражоную, данный и служачий, ширей о томъ писанный, пер облятамъ подалъ, просечи, абы принять и в книги внешные кгородские Винницкіе уписанъ былъ. Которого я, урядъ, приймаючи, читалемъ, и такъ в себе, полскимъ писмомъ писанный, маеть: Jan Zamoyski na Zamościu, hrabia na Tarnowie y Jarosławiu, Kałuski, Rzeczycki etc. starosta, wiadomo czynię tym pisaniem moim, komu to wiedzieć należy, iż ia, mając wzgląd na to, iż urodzony pan Andrzej Roźniatowski, sługa mój, nie odstępuiąc nic cnoty y stateczności rodzica swego, na obecne usługi świętey pamięci ich mościów rodziców y dobrodzieiów moich oddawszy się, one pilnie, wiernie zawsze oddawał y mnie dotąd chę-

nie y życzliwie oddawać nie przestaie, chcąc tedy mu to łaską moią y wdzięcznością nagrodzić y na dalsze usługi obowiązać, onemu wieś moią dziedziczną, nazwaną Roźniatowkę, y połowice wsi Bielenowki, w województwie Braclawskim a we włości Szarogrodzkiej leżące, naznaczam y do używania daję, ze wszystkimi gruntami, polami, gajami, łąkami, poddanemi y ich robotami, podatkami, czynszami, powinnościami, także połowicę stawu we wsi Bilenowce, y inszemi wszelakimi pożytkami y przynależnościami, do tych wsi zdawna należącemi, nie inaczey, ieno tak, iako ich nieboszczyk pan Roźniatowski trzymał, ociec iego; czego pozwalam mu spokoynie y z małżonką iego, Potentianną Moczulską, aż do żywota oboyga zażywać. Względem którey to łaski moiey, powinien mi będzie koni pięć po pethyorsku osadzać pod chorągwią moią, przy namiestniku moim, y sam stawać, gdzie tego potrzeba ukaże, zarabiając na sławę moię. Na co, dla lepszey tego wiary, ręką swą podpisawszy się, pieczęć zwyczajną przycisnąć rozkazałem. W Krzeszowie, dnia XXVIII miesiąca wrzeźnia, roku MDCXLVI. У той обляти помененого листьту, при печати притисненой, подпись руки его милости пана Замойского тыми словы: I. Zamoyski, manu proptia. Которая жъ то облята помененого лъсту, за очевистымъ поданемъ и прозбою вышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, вся, слово в слово, до книгъ вродскихъ воеводства Брацлавского Виницкихъ естъ уписана.

Книга вродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; мистъ 87.

~~~~~
LIV.

Аеть передачи имѣнія мѣстечка Тымановки (оно же Липовка) урядомъ вродскимъ Винницкимъ во владѣніе дворянину Ремигіану Гижицкому. 1647, марта 7.

Року тисеча шестсотъ чотырдесять сегого, мѣсяца марта дванадцятаго дня,

На урядѣ вгородскомъ, в замку его королевской милости Виницкимъ, вѣрѣдо мною, Яномъ в Оджывола Оджывольскимъ, каштеляномъ Черниговѣскимъ, Виницкимъ старостою, становъши очевисто урожоннѣ ихъ милости панове: Станиславъ Рѣвуский, подстолий Браславекый, подстаростий, Марцинъ Алѣксандеръ Борокъ, судия, а Матеушъ Чапльицкый, писарь, урядники судовыѣ вгородскыѣ Виницкыѣ, для занисанія до книгъ нынешнихъ вгородскихъ Виницкихъ, листъ свой ежьденнѣ на мощную езекуцию до добрь ясне освещеного князя его милости Януша Свѣнтополка Четвертѣнского, мѣстечка Тымоновки албо Липовки, в справе урожонного его милости пана Ремигіана Кшжицкоого, повода, с пѣчатми и подписами рукъ своихъ, пер облятамъ подали, просячи, абы былъ принять и в книги уписанный. Которого я, староста, приймаючи, читать казалемъ, который так се в себе, полскимъ писмомъ писанный, маеть: *Dzielo się w Tymonowce, dnia siódmego marca, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. My, Stanisław Rzewuski, podstoli Braślawski, podstarości, Marcin Alexander Borek, sędzia, Mateusz Czaplicki, pisarz,—urzędnicy sądowi grodzcy Winnicéy, oznaymujemy y wiadomo czyniemy tą naszą attestacyą execuciey odprawionej, iż, za dekretem sądu głównego trybunału Lubelskiego, między urodzonym iego mością panem Remigianem Giżyckim, iako powodem, z iedney, a wielmożnym iego mością panem Ianem z Odrzywołu Odrzywolskim, kasztellanem Czerniechowskim, Winnickim etc. starostą, z drugiey strony, a to w sprawie pomienionemu iego mości panu staroście, przez powoda, iego mości pana Giżyckiego, o nieczynienie execuciey z oświeconego xiążęcia iego mości Ianusza Swiatopełka Czetwerteńskiego, względem niezaplacenia y nieoddania summy siedmiu tysięcy złotych polskich, sposobem długu prawdziwego przed urzędem y aktami grodzkiemi Warszawskimi assecurowaney y zapisaney, banionwanego y approbowanego, iako ten process iest w sobie szyrzy ferowany; którym to dekretem sąd główny trybunalski mocną na xiążęciu iego mości y dobrach iego uczynić iego mości panu staroście albo urzędowi iego wskazał execucią, o czym ten dekret szyrzey świadczy. Dosyć tedy czyniąc naprzód dekretowi trybunalskiemu, a potem po-*

winnosci urzędu naszego, za zesłaniem nas przez iego mości pana staroste Winnickiego do miasteczka Tymonowki albo Lipowki, dziedzicznego, dnia, wyżej na actie mianowanego, ziechaliśmy; gdzie w tem miasteczku, w domu iednym, to iest ratuszu, gdyż dworu ani zamku w tem miasteczku nie było, samego xiążenia iego mości nie zastawszy, lubo nam tøy execuciey odprawować pan Mikołay Straszewski, podstarości tameyszy, nie pozwalal y nie dopuszczał imieniem xiążenia iego mości, powiadałac, iż niepotrzeba drugiego pana y podstarościego drugiego, iednak my iurisdictioną nasze ufundowaliśmy y woznemu obwołać ze wszelakim bezpieczenstwem, prawem pospolitym takowym actom opatrzonym, roskazaliśmy, a potem, daley według prawa postępując, iako wyżej dekretowi trybunalskiemu dosyć czyniac, po mienione miasteczko Tymonowke albo Lipowke, przy bytnosci urodzonego iego mości pana Mikołaiia Straszewskiego, slugi y podstarościego xiążenia iego mości Tymonowskiego, także Harasima Koczana, wojta, y Oleszka, burmistrza, zwoławszy poddanych y mieszczan xiążenia iego mości, per executionem iego mości panu Giżyckiemu do possessyiey ze wszystkimi gruntami, polami, oprócz gumen y obor, których nie zastaliśmy, także poddanemi, mieszczany y onych robocizną y inszemi pożytkami, od nich według zwyczaju przychodzącemi, także z młynem y stawkiem, arędą karczemną y od nich wszelakimi pożytkami, podaliśmy y postą(pi)liśmy, według inwentarza, który tak się w sobie ma, przychodów y pożytków, przy podaniu w possessyą tych dóbr spisaliśmy: Naprzód arenda karczemna—złotyich trzysta; rzbocizna tych chłopów, którzy to na słobodzie siedzą, iest ich sto dwadzieścia: powinni na wiosne dwa dni orać y zprzątnąć z pola, także y na iesień dwa dni orać y kosić dwa dni y zprzątnąć; czynszu niemasz; dziesięcina pszczelna—pień dziesiąty, iako mamy in relatis od wojta, pułbeczków cztery; stawek ieden, spust na trzy lata—po złotyich pułtorasta. Co wszystko urodzonemu panu Ianowi Zmiąckiemu, słudze y plenipotentowi iego mości pana Giżyckiego, w tem miasteczku zostawiwszy, poddanych y mieszczan do siebie zezwawszy, onym posłuszeństwo wszelkie aby pomienionemu panu Zmiąckiemu, słudze iego

mości pana Giżyckiego, oddawali, y onemu zarazem te dobra wszystkie sposobem wzwyż opisanym w possessią podaliśmy y szlchetnemu Ianowi Wyszomirskiemu, ienerałowi woiewódstwa Brasławskiego, intromittować iego mość roskazaliśmy; który, dosyć czyniąc powinności urzędu swego, wyszedszy na rynek, mając przy sobie szlachte dwóch wiary godnych, szlchetnych panów: Andryana Czechowskiego, Samuela Bosego, y zwoławszy poddanych y mieszczan Tymonowskich do gromady, iako miasteczko wszystkie, tak mieszczan y poddanych, ze wszystkiemi, iako sie wyżej pomieniło, do possessiey iego mości pana Giżyckiego oddał, tak samego, iako y nowego pana poddanym y mieszczanom ogłosił, y, aby posłuszeństwo wszelkie od tego czasu oddawali iego mości panu Giżyckiemu, roskazał. O czym te swoje relacye przedemną zeznał. У того листу або атестации одурачования моцное екекуции, при печатехъ притисвенныхъ, подписы рукъ в тые слова: Stanisław Rzewuski, podstoly Brasławski, podstarości grodzki Winnicki, manu propria. M. Alexander Borek, sędzia grodzki Winnicki. Matheusz Czaplicki, pisarz grodzki Winnicki, manu propria. Который же то листъ атестации, за поданемъ выжменованныхъ особъ, а за принятемъ моимъ старостинскимъ, увееь, слово в слово, до книгъ нынешнихъ вгродскихъ Виницькихъ есть записанъ. Оryгиналъ тей облаты взіокомъ Ian Zmiączку.

Книга гродская Виницкая, записоза и поточная, 1639—1647 годовъ, № 4597; листъ 76.

LV.

Заставная запись, данная гетманомъ польнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Михаилу и Еккаторинѣ Аксакамъ на имѣнія въ Брацлавскомъ воеволствѣ: города Камень и Гулевцы и села: Гущинцы, Гурку, Сальникъ, Писаревку, Раданку и Орловку. 1647, марта 16.

Рокъ тисеча шестсотъ чотырдесять семого, мѣсяца марта осмнадцатаго дня.

В роки судовые кгородские Вѣнцкие, передо мною Яномъ з Одриволя Одриволскимъ, каштеляномъ Черниговскимъ, Вѣнцкиимъ старостою, становши очевисто ясне велможный его милость панъ Марцигъ Калиновский, воевода Черниговский, гетманъ полный коронный, Трембовельский, Литинский etc. староста, для записаня в книги нынешние кгородские Вѣнцкие листъ добровольный запись свой, вслугъ права справлений, од себе урожонимъ ихъ милостямъ паномъ Михалови и Катарине Аксакомъ, малжонкомъ, на речъ, в томъ записе, нежей инсерованомъ, меновите выражоную, данный, служащий, шерей о томъ писанный, подалъ, и оного устнымъ, очевистымъ и добровольнымъ сознаниемъ своимъ ствердивши и змоцнивши, просилъ, абы принять и в книги нынешние кгородские Вѣнцкие вписанный былъ. Которого я, староста, принимуючи, передъ собою читати казалемъ. и такъ се в себе, полскимъ писмомъ писанный, маеть: Ja, Marcin Kalinowski, wojewoda Czernichowski, hetman polny koronny, Trembowelski, Lityński etc. starosta, odstąpiwszy forum, powiatu, praw wszelakich y iurisdictioni mnie przynależących, a pod tuteczną grodzką Winnicką iurisdictionią, ile się tknie actu niniejszego zeznania mego, siebie, dobra y potomki wcielając y poddając, zdrowy będąc na ciele y umyśle, iawnie y dobrowolnie zeznawam, iż dobra moje własne, mnie prawem dziedzicznym słuujące, to iest miasto Kamień y wsi: Huszczyńce, Hurka, Salnik y futor Orłówke, miasto Hulowce z futorami do niego należącemi, wieś Pisarzewka y Radanka, z stawem y młynem Kordelowskim, w województwie Brzławskim lezące, ze wszystkim tych dóbr prawem, państwem y tytułem moim, y ze wszystkimi dóbr tych folwarkami, budynkami, gruntami, polami zasianemi y niezasianemi, z oranemi y nie z oranemi, stawami, spustami, młynami y ich wymiołkami, także y stawkami pustemi, rzekami, rudami, sianożęciami, дąбrowami, пасіеками y ze wszystkimи людьми в них бѣдącemi, то iest: dragonami, боіарами, haydukami, poddanemi y их робочизнами, czynszами, podwodami, dziesięcinami, żadney osoby iakiegokolwiek stanu бѣдącey, в прерзeczonych dobroch mieszkającey, не wymuiąc ani sobie zostawuiąc, także y ze wszystkimи dóbr tych позытками y przynależноściami, так iako

zdawna w swoich miedzach y okolicznościach zamykają y tak iakom sam trzymał, nie na się ani na potomki swoje z tych przerwanych dóbr prawa, państwa y przynależności nie excipując ani zostawując, urodzonym ich mościom panom Michałowi y Katarzynie Axakom, małżonkom, za sumnę pułtorakroć sto tysięcy złotych liczby y monety polskiej, modo obligatyvo puściłem y podałem, odebrałem y odliczyłem, dla czego ich mościów z onych odebrania także y successorów ich quituję y uwalniam tym zapisem moim wiecznemi czasy, do czasu nieżey mianowanego, to jest do dnia dwunastego miesiąca maia w roku przyszedł, tysiąc sześćset czterdziestem dziewiętem przypadającego, a potem, gdy już ich moście panowie Axakowie, małżonkowie, dobra wzwysz mianowane wszystkie do tego roku, tysiąc sześćsetnego czterdziestego dziewiętego spokojnie dotrzymają, a nie będą iednak przez mie albo successorów moich wykupieni, tedy już od trzech do trzech lat, annis sese continue et immediate sequentibus, aż do wykupna, to jest dotąd, dokąd im sumnę przerwanych pułtorakroć stotysięcy złotych polskich realiter oddana y odliczona nie będzie, z temi iednak conditiis, na które ia pozwalam y potomków moich do wypełnienia onych obowiązuje, to jest: przed czasem przerwanych wykupna dóbr pomienionych na dwanaście niedziel, tychże urodzonych ich mościów panów Axaków, małżaków, przez pozew pisany, przez woźnego y dwóch szlachty którychkolwiek avizować y dostatecznie im o pomienionym wykupnie oznaynić y sumnę pomienioną taką, iaka natenczas pod exemptią bonorum praefatorum będzie szła, oddać y zapłacić skutecznie powinien być intra decursum dwóch niedziel post tempus exemptionis expiratum, stanowisko iednak ludziom swoim w dobrach pomienionych ani stacye brać, durante possessione ich mościów panów Axaków, małżonków, nie pozwalam; iednak, gdy tego własna potrzeba y gwałtowna rzeczypospolitey ukaże, nie kwarcianych, ale swoich wolno mi będzie w tych majątnościach postawić, czego sobie ich moście panowie Axakowie, małżonkowie, za żadną przeszkodę nie mają poczynać; wolny wrąb tymże ich mościom panom Axakom, małżonkom, na potrzebę wszelaką dworską w lasach Snpronowskich y lackowskich

pozwalam, iednak to sobie waruję, aby na strone nie wywożoną drew y lasów nazbyt nie pustoszoно, ani tego wrębu sam przez nie y insze subordinowane osoby bronić będę, y iezeliby dobra pomienione w czyiey inszey possessiey zostawali, u tych possessorów submittuie się efficare, aby takowego wrębu, przez nie pozwolonego ich mościom panom Axakom, małżonkom, albo ich successorom nie bronili. Dobra wyszmianowane wszystkie y ludzie zosobna, onym przez nie niniejszym zapisem zastawione, komukolwiek y kiedykolwiek zechcą tymże prawem zastawić y prawa swego ustąpić, żadney moiey y successorów moich contradietiey podpadać nie mają. Podatki, iesli iakie uchwalone na seymie będą, tedy ani sam przez się, ani przez subordinowane osoby, za dzierzawy tychże ich mościów panów Axaków, possessorów, wybierać nie mam, ale oni sami, wybrawszy, quity na dziedzica otrzymywać mają; powołowszczyznę z pomienionych dóbr od poddanych wybierać nie mam y successorowie moi nie będą, czego y samym ich mościom panom Axakom, małżonkom, y successorom ich nie pozwalam. A po wykupie tey maieytności moiey, po rzetelnym zapłaceniu y odliczeniu pieniędzy, od daty quitu z zapisu terazniejszego zastawnego computuiąc, pozwalam ich mościom z całym posłuszeństwem poddanych, rumaciey niedziel sześć, cum obedientia subditorum et usufructu bonorum y mieszkaniem we dworze, odwozem rzeczy za mil dwanaście (więcey podwod nie powinni ich moście panowie Axakowie, małżonkowie, w dobrach tych wyciągać u paddanych, ieno podczas rumaciey za mil dwanaście), przezimowaniem bydła, stada, owiec do trawy, przechowaniem pozostałego gumna do wymłócenia, wybraniem długów z poddanych pozostałych. Którymże to iednak zapisem moim urodzonym ich mościom panom Axakom, małżonkom, w dobra wzwysz mianowane wszystkie, przeze mnie modo obligatorio podane, intromissiey ex nunc pozmalam, którey ani sam przez się, ani przez subordinowane osoby nie mam bronić ani praepediować, y owszem, tymże ich mościom panom Axakom, małżonkom, y ich successorom submittuie się y obowięzię od wszelakich impedimentów prawnych y wszelakich osób, w dobra pomienione zachodzących, w każdym sądzie, urządzie, tak w części,

iako y we wszystkim, bronić, zastępować, w dobra pomienione od wszelakich zapisów, pierwszych y ostatnich, długów, obowiązków, ciężarów, reformacy, posagów, przywianków, na dobrach pomienionych zeznanych, także od wszelakich pozwów y zysków, przezysków, nadobrach pomienionych zeznanych, przewidzionych y na iakimkolwiek stopniu prawnym zawisłych, emundować y oswobodzić, tak aby ich moście panowie Axakowie, z potomkami swemi, dobra pomienione, tak w części, iako y we wszystkim, aż do wykupna, tey summy wzwysz mianowaney całego nierozdzielnego zapłacenja, w spokojney possessiey zostawać mogli, tueri, defendere, evincere et eliberare, tak, zeby munda et libera bona in possessione ich moście panowie Axakowie, małżonkowie, zostawali, a to pod zakładem pułtorakoć sta tysięcy złotych monety y liczby polskiej; o który zakład, iako y o wszystkię zwysz pomienione conditie, tychże ich mościow panow Axakow, małżonkow, gdybym się dopuścił pozywać, albo successorowie moi dopuścili, powinien będę, albo successorowie moi powinni będą, każdego dnia y czasu, w pozwie naznaczonego, przed urzędem grodzkim Winnickim zawsze na pierwszym, iako na zawitem, terminie stawać, prawu się przysłuchać, skutecznie odpowiadać y zakład zapłacić y wszystkim conditiom pomienionym we wszystkim, ile tego potrzeba będzie, dosyć czynić y wszelaki decret cierpliwie ponosić submittuie się, z successorami memi, wyrzekając się, ile się tknie actu zeznania ninieyszego, wszelakich dilacii prawnych, protestacii, controwersii, evasii, praescriptiey zle otrzymanego processu w każdej instantiey prawney, obietiey y motiey, appelaciey, protestaciey y wszelakich inszych defensii, obiecując nic sobie ani potomkom swoim przeciwko ninieyszemu zapisowi memu na rade y pomoc nie brać y nie zażywać wiecznemi czasy. Na co, dla lepszey wiary, ręką moją podpisuie się y pieczęć moją przycisnąć rozkazałem; do tego przyziaciół moich, niżej podpisanych, wzywam. Działo się w Winnicy, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego, miesiąca marca szesnastego dnia. У того запису, при печати притисненой, подпись рукъ в тые слова: Marcin Kalinowski, wojewoda Czernichowski, hetman polny koronny, manu propria. Ustnie proszony pieczętartz, Mi-

kołay Kazimierz Kosakowski, podsędek województwa Braclawskiego, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz, Piotr Dąbrowski, skarbnik Halicki, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz, Maximilian Oczosalski, sędzia ziemski Braclawski. Который же то запись, за поданемъ и очевистимъ сознанемъ вышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ старостинскимъ, весь, слово в слово до книгъ нынешнихъ кгородскихъ Вѣницкихъ воеводства Брацлавьского есть уписанъ.

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 110.

LVI.

Заставная запись, данная полнымъ гетманомъ, Марциномъ Калиновскимъ, Криштофу и Софии Козловскимъ на имѣніе, городъ Ивангородъ, находящеяся въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 18.

Року тисеча шестсотъ чотырдесятъ сегого, мѣсяца марта оснадцатого дня.

В роки судовые кгородские Вницкие, од дня дванадцатого мѣсяца и року, на акъте менованыхъ, прыпалые и в замъку его королевской милости Вницкимъ судитисе зачатие, передо мною, Станиславомъ Ревуськимъ, подстолимъ Браславскимъ, подстаростимъ судовымъ кгородскимъ Вницкимъ, станувши очевисто ясне велможный его милость панъ Марцынъ на Гусятынъ Калиновський, воевода Черниговський, гетманъ полный коронны, для записаня до книгъ нынешнихъ кгородскихъ Вницкихъ листъ добровольны, заставьны, запись свой, правне справлены, одъ себе на особу ихъ милостей пановъ Крышътофа и Зофии Калушевского Козьловськихъ, малжоньковъ, на речъ, в томъ записе, нижей инъсерованомъ, меновите выражоную, даны и служачий, ширей въ томъ писаны, подаль, и оного во всемъ устнымъ, очевистимъ и добровольнымъ созпанемъ своимъ стверъдивши и змоцънивши, абы принять

и в книги нынешные уписать быль, просиль. Которого я, урядъ, прый-
 муючи, читалемъ, и такъ се в себе, польскимъ писмошъ писанный, маеть:
 Ia, Marcin na Husiatynie Kalinowski, wojewoda Czernichowski, hetman
 polny koronny, Trembowelski, Lityński etc. starosta, na ciele y umyśle
 dobrze zdrowy będąc, od iurisdictioni swych własnych, forum należnego,
 odstąpiwszy, a ninieyszemu listowi, dobrowolnemu zapisowi memu za-
 stawnemu y wszystkim iego condition y obowiązkom we wszystkim
 samego siebie, potomki y dobra swoje wszystkie poddając y obligując,
 wiadomo czynię y tym dobrowolnym zapisem moim zeznawam, komu
 o tym wiedzieć bedzie należało, teraz y napotym będącego wieku lu-
 dziom, iż ia dziedziczne dobra swoje, w wojewodztwie Braclawskim
 gruntom leżące, miasto Iwangrod z zamkiem, folwarkami, sadami,
 ogrodami, ze wszystkimi miasta tego mieszcany, przedmieszcany, z
 kozakami pancernymi, poddanymi ciągłymi y nieciągłymi, podsusid-
 kami, onych powinnościami y robociznami zwyczajnymi, których ich
 moście panowie Kozłowscy, małżonkowie, nad dawny zwyczaj pociągać
 nią mają, daniami, dziesięciną owczą, zasiwkami ozimemi y iaremi,
 które według pierwszego zasiewku przy expiratyey zastawy ich moście
 panowie Kozłowscy oddać powinni będą, z gruntami, uroczyskami, ła-
 nami, polami, sianozęciami, lasami, dąbrowami, zachodami, pasiekami,
 z połowicą pasieki, w lesie Iaworowczyku pod Skarżynówką będącey,
 z rzekami, rzeczkami, stawami, stawiskami, na nich łożyskami, spus-
 tami, młynami y ich wymołkami, areną karczemną y ze wszystkimi
 tych dobr przychodami, dochodami, pożytkami, przynależnościami y
 przyległościami, długością, szerokością, obchodami, iako okoł tych grun-
 tów y majątności sam w sobie iest opisany, za obiazdem y naznache-
 niem gruntów przez ekonoma mego, urodzonego iego mości pana Tho-
 masza Cymermana, naznaczony y okryślony, warując to y nie chcąc,
 aby mianowane niemianowanemu, a niemianowane mianowanemu, osob-
 liwe pospolitemu, a pospolite osobliwemu namniey nie ni w czym
 nigdy nie szkodziło ani ubliżało, ale, iako się ta wzwysz mianowana
 majątność zdawna w sobie miała y teraz ma, iuż w niey sobie, po-
 tomkom swoim y nikomu inszemu nie nie zostawując ani uymując, owo

zgoła ze wszystkim, iako wyżej iest mianowano, z prawem, państwem y władzą, urodzonym ich mościom panom Krzysztofowi y Zophiey Kałuszewskiego, pierwszego Ianowej Gurskiej, a teraz wtórego małżeństwa Krzysztophowey Kozłowski, małżonkom, y potomkom ich mościów, prawem y sposobem zastawnym zawodzę, zastawuję w pewney y istotney summie pieniedzy, to iest we dwudziestu y siedmiu tysięcy złotych polskich, którą sumnę wszystkę spełna y istotnie w gotowiznie odebrałem od ich mościow panów Kozłowskich, małżonków, y onych z odebrania tymże zapisem moim zaraz quituję y w tey to summie istotney, we dwudziestu y siedmiu tysiącach złotych polskich, dobra swoje wzwyż pomienione, od roku y czasu pewnego, to iest od dnia pierwszego miesiąca iunii w roku terazniejszym, tysiąc sześćset czterdziestym siódmym, aż do roku, da Pan Bóg, przyszłego, tysiąc sześćset pięćdziesiątego, tegoż dnia y czasu, sposobem zastawnym ich mościom panom Kozłowski, małżonkom, puszczam; a w nienuiszczeniu się y nieoddaniu na czas wyżej oznaczony, tedy, od trzech lat do trzech lat po sobie consequenter idących, aż do oddania skutecznego, doskonałego y zupełnego uiszczenia y dosyćuczynienia tey summy, dwudziestu siedmiu tysięcy złotych polskich, ich moście panowie Kozłowscy, małżonkowie, tey przerwczoney majątności, ze wszelakimi iey pożytkami, bez wszelakiey przeszkody zażywać, z potomkami swemi, wolni będą, y te dobra, wyżej mianowane, takimże prawem zastawnym, na kogo chcieć wlać y onych cedować. Którą to sumnę mam y powinienem ich mościom panom Kozłowski, małżonkom, oddać y realiter monetą dobrą, ważną, w koronie Polskiej idącą, odliczywszy, zapłaciwszy, tu, w mieście w Winnicy, we dworze ich mościów panów Kozłowskich, małżaków, a oddawszy, oney żadnemi trudnościami nie obciążać; o oddaniu też tey summy y odebraniu tey majątności zastawney, z pożytkami iey, gdy one zechcę, od ich mościów panów Kozłowskich, małżonków, eliberować y oswobozdzać, powinien będę y potomkowie moi powinni będą przed czasem, w zapisie oznaczonym, przypadającym za niedziel dwańaście przed rokiem, przez woźnego y szlachtę urzędownie obwieścić y onego obwieszczenia relatią do xiąg grodzkich za niedziel dwie podać.

A po wykupnie, rumaty z posłuszeństwem wszystkich poddanych y wszelakimi pożytkami, pod on czas przypadającemi, ile by ieno iakie znaleźć sie mogły, ich mościom panom Kozłowskiem y potomkom ich mościów pozwalam; powo łowscyzna przypadającego czasu z dziesiąteg bydlęcia, przy wiedzy ich mościów panów Kozłowskich, na mnie ma^o być wybierana; strony zasię podatków, rzeczypospolitey należących, pobory y podymne te, według uchowały seymowey, sładzy moi, za wiadomością ich mościów panów Kozłowskich, mają wybierać y oddawać do skarbu. A, strzeż Panie Boże, ieśli by ta maieństwo lub przez ogień przypadkowy, lub przez nieprzyziaciela koronnego w iakie spusztoszenie przysć miała, tedy inszą maieństwo, która by correspondowała w tey summie, puścić albo sumnę wrócić mam. W których dobrach ieśliby co potrzebnego ich moście panowie Kozłowscy, małżonkowie, przybudowali, to powinienem gotowemi pieniędzmi zapłacić. A ieśliby się też te dobra ich mościom panom Kozłowskiem, małżonkom, z iakieykolwiek przyczyny nie podobali, tedy, za pierwszą requisitią, w którymkolwiek roku mam y będę powinien sumnę istotną y zupełną, dwadzieścia siedm tysięcy złotych polskich, ich mościom panom Kozłowskiem, małżonkom, oddać y realiter zapłacić. W które to dobra intromissiey y spokoyney possessyiey przez woźnego y szlachtę, których sobie ich moście pomienieni małżonkowie sposobić będą mogli, dopuszczam y onych zaraz ustępuię y w nich żadney contradictiey ani ia sam przez sie, ani potomkowie moi, czynić nie będą mogli, y owszem od wszelakich impedimentów prawnych u każdego sądu y urzędu, ilekroć potrzeba będzie, bronić y zastępować y we wszystkim, tak in toto, iako in parte, zapisowi memu y conditioni iego dosyć czynić submituię się, z potomkami memi, a to pod zakładem równey drugiey takoweyże summy, dwudziestu siedmiu tysięcy złotych polskich, y osobnemi szkodami ziemskimi, gołym słowem, bez wszelakiey przysięgi oszacowanymi; o który zakład y o szkody ziemskie, w niedosyćuczynieniu w czymkolwiek temu zapisowi memu y onego obowiązkom, conditioni przepadłe, wolno będzie ich mościom panom Kozłowskiem, małżonkom, y potomkom ich mościów, także mnie samego y potomków

moich pozwać do sądu y urzędu grodzkiego, starościńskiego, lub też ziemskiego Winnickich wojewodztwa Braclawskiego, wiec też y do sądu głównego trybunalskiego koronnego Lubelskiego, conservat wojewodztw: Kiiowskiego, Wołyńskiego, Braclawskiego y Czerniehowskiego, a, uchoway Panie Boże, interregnum,—do sąda kapturowego, rokiem zawitym, by y naykrótszym, tedy ia, a po mnie potomkowie moi, na pierwszym roku, iako na zawitym, stanąć powinien dędę, zakład y szkody ziemskie tylekroć, ilekroć tego będzie potrzeba, zapłacić, a przeciw temu zapisowi memu we wszystkim y w każdej najmnieyszej części dosyć czynić roku pierwszego, y po nim wszystkich roków, zawsze zawitych, żadnemi zwłokami, prawdziwą lubo prostą chorobą, większą sprawą, na quit, na munimenta, małością lat potomków, popolitym ruszeniem, morowym powietrzem, listami exemptowemi, służbą rzeczypospolitey, poselstwem do państw obcych y postronnych, dawnościami ziemskimi, evasiami żadnymi nie broniąc się, bronić, za stępować y evincować obowiązuję się y z potomkami memi. I na tom dał ten moy list dobrowolny, zastawny zapis, z pieczęcią y z podpisem ręki moiey własney, także z pieczęciami y z podpisami rąk ich mościów panów przyjaciół moich, ustnie y oczewiście odemnie do tego uproszonych, imiony y nazwiski niżej pieczęci się podpisanych. Działo się Winnicy, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego siódmego, miesiąca marca ośmnastego dnia. У того запису заставьного, при печатехъ притисненыхъ, подпись рукъ в тые слова: Marcin Kalinowski, wojewoda Czerniehowski, hetman polny koronny, manu propria. Proszony do podpisu pieczętarz Mikołay Kazimierz Zeszteliński, komornik graniczny województwa Braclawskiego. Который же то записъ заставьны, за очевистимъ признанемъ вышъ менованое особы, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесь, слово въ слово, до книгъ кгродскихъ воеводства Браславскаго Виницькихъ есть уписанъ.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годовъ, № 4597; листъ 97.

LVII.

Заставная запись, данная дворяниномъ Сильвестромъ Черленковскимъ Брацлавскому хорунжему Яну Дзику, на имѣнія: Черленковъ Новый и Старый, Коморовъ, Ярошовку, Ровець, Неродинцы, Бохенники и Гривинцы, лежація въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 28.

Року тисеча шестсотъ чотырдесять сегого, мѣсяна марта двадцать осмого дня.

В роки судовые кгородские Виницкие, оль дня дванадцатого мѣсяца и року, на акте менованыхъ, припалые и въ замьку его королевской милости Виницкомъ судовне одправоватися зачатие, передо мною, Яномъ з Одривола Одриволскимъ, каштеляномъ Черьниговскимъ, Виницкимъ et c. старостою, становши очевисто урожоный его милость панъ Сылвесьтеръ Черьленковский, писарь земьский воеводства Брацлавского, для записаня до книгъ внешнихъ кгородскихъ Виницкихъ листъ доброволны, запись свой заставны, правне сиравлены, од себе на особу урожоного его милости пана Яна Дзика, хоружого Брацлавского, на речъ, въ томъ записе, нижей инъсерованомъ, меновите выражоную, даны и служащий, шерей о томъ писаный, подаль и, оного во всемъ устьнымъ, очевистимъ и доброволнымъ созьпанемъ своимъ стверьдивши и змоцнивши, абы принять и в княгы внешные уписанъ былъ, просилъ. А так я, староста, оного примуючи, передъ собою читати казаломъ, и так се в себе, полскимъ писмомъ писаный, маеть: *Ia, Sylwester Czerlenkowski, pisarz ziemski woiewodztwa Braclawskiego, zdrowy na ciele y umyśle będąc, odstąpiwszy swoiey własney iurisdictioni woiewództwa y powiatu, a pod ninieyszą urzędu grodzkiego Winnickiego*

całe się poddając y wcielając iurisdictioną, iaśnie, iawnie y dobrowolnie zeznawam, iż dobra moje własne, dziedziczne, to iest całe y zupełne wsi: Czerlenków, Komorów y slobodę Iaroszowkę nazwaną, ze dworami, folwarkami tam leżącemi, ze wszystkim państwem, własnością, z poddanemi ciągłemi y nieciągłemi, z bojarami, kozakami, haydukami, słuźkami, z młynami, stawami, sadzawkami, gruntami, polami, pasiekami, sadami, łowami rybnemi, łąkami y z temi osobliwie wszystkiemi sianożęciami, które iego mośe pan Kącky do arędy miał sobie podane, iednak iuż nie w tych gruntach, polach, sianożęnciach dóbr wzwyż mianowanych Czerlenkowa, Komorowa y slobody Iaroszowki teraz obligowanych, ze wsi moich dziedzicznych, to iest Sieliszca, alias Nowego Czerlenkowa, Rowca, Nerodyniec, Bochenników, Gryziniec y inszych dóbr moich, które sam trzymam, żadnemu poddanemu y słuźce memu ani sam sobie nie zostawiając, także z lasami, dąbrowami, poddanych daniami, czynszami, roboeiznami y ze wszystkiemi generaliter tych dóbr pożytkami, dochodami, przynależnościami, tak iako te dobra z przyległościami swemi w swoim obchodzie y okręgu z dawnych czasów zostawiają, okrom powołowszczyzny, którey ani ia, zeznawiający, ani iego mośe pan chorąży Bracławski za czasu zastawy y possessiey, podług niniejszego zapisu, wybierać nie mamy, a przytym y młyn niżny na rzece Rowcu, z stawem tam będącym, z całemi y zupełnymi młyna y stawu dochodami y pożytkami, nic w tych dobrach y wzwyżspomienionych tych dóbr przynależytościach sobie, potomkom y successorom swoim nie zostawiając, ale tak całe y zupełnie, iako wyżey mianowane dobra, ze wszystkim, iako wyżey wyraziło się, mnie zeznawiającemu, należały y należeć miały, a one spokojnie trzymałem, zażywałem y daley trzymać y zażywać miałem, w summie dwunastu tysięcy złotych polskich, całe powziętych y sobie oddanych, urodzonemu iego mości panu Ianowi Dzikowi, chorążemu woiewodztwa Bracławskiego, a potomkom y successorom iego mości obliguję, zastawiając y sposobem zastawnym do używania podaję y puszczam. Która to zastawa poczynać się ma od dnia dziesiątego miesiąca maja w roku terazniejszym, tysiąc sześćset czterdziestym siódmym, a kończyć się

ma we trzech leciech na tenże dzień dziesiąty maia, w roku przyszłym, tysiąc sześćset pięćdziesiątym, y tak napotym per consequens, od trzech do trzech lat, aż do wykupna y summy zwyszmiowanej całej y zupełnej zapłaty. W które dobra zwyszmiowane iego mości panu chorążemu Braclawskiemu a potomkom y successorom iego mości, z spokojną possessią y posłuszeństwem poddanych, na czas y dzień zwyszmiowany dziesiąty maia, dopuszczam y na groncie przez woźnego któregokolwiek z szlachtą, kiedykolwiek iego mość z successorami y potomkami swemi one zechce acceptować, dopuścić powinien będę. A w tych dobrach, we wszelakich dochodach, przyległościach y pożytkach, ia, zeznawaiący, potomkowie y successorowie moi, tak sami przez siebie, iako też przez subordynowane osoby, przeszkadzać y praepediować nie będę powinien, y owszem, od wszelakich praw, processów prawnych, na te dobra zachodzących, y pozwów wydanych, także zapisów pierwszych y pośledniejszych, iakimkolwiek osobom y iakimkolwiek sposobem zeznanych y uczynionych, z iakieykolwiek okaziey na dobra zwyszmiowane zciągających się, tak we wszystkim, iako y w części, tylekroć, ilekroć będzie potrzeba, przed wszelakiu sądem y urzędem, tak w Koronie, iako y w wojewodztwach: Kiiowskim, Wołyńskim, Braclawskim y Czernichowskim, iego mość pana chorążego Braclawskiego, potomków y successorów iego mości, bronić, ewincować, zastępować y emundować powinienem, tak, aby iego mość pan chorąży Braclawski, z potomkami y successorami swemi, tych dóbr zastawnych w spokojnem dzierzeniu aż do wykupna y summy zwyszmiowanej całej y zupełnej zapłaty spokojnie zostawał, a to pod zakładem drugiey takoweyże summy, dwunastu tysięcy złotych polskich, y nagrodzeniem szkod, krom przysięgi cielesney, oszacowanych, w niedosyćuczynieniu contentom tego zapisu popadłych, tak przez siebie, zeznawaiącego, iako y potomków y successorów swoich. A przy tym zapisuie się na wszystkich generaliter dobrach moich, ruchomych y nieruchomych, y summach pieniężnych, na którychkolwiek miejscach zostawaiących, urodzoną panią Annę Szaszkiewiczównę, małżonkę moją, do approbowania przez nią tego zapisu, ode mnie przyznanego, wzglę-

dem praw iey, iakimkolwiek sposobem oney służących y na tych dobrach ściągających się, przed actami grodzkimi Winnickimi we czterech niedzielach stawić y aby ten zapis approbowała u niey to efficere, a strzeż Boże w tym czasie śmierci na małżonkę moią, successorów iey do wypełnienia tego wszystkiego stawić obowiązuję się pod zakładem, wyżey specyficowanym, dwunastu tysięcy złotych polskich. O który zakład, albo zakłady, także y o szkody, względem sprzeciwienia się tego zapisu contentom y condition, przez mię, zeznawającego, albo potomków y successorów moich, przed którykolwiek sąd: grodzki, ziemski Winnicki, tak inny wszelaki, tak koronnych woiewodztw y powiatów ich, iako też tuteyszych: Kiiowski, Wołyński, Braclawski y Czernichowski woiewodztw, lub przed sąd główny trybunalski koronny Lubelski, konservat woiewodztw tuteyszych, a, czasu bezkrólewia, przed sąd kapturowy, z potomkami memi, zapozwany będąc, nie zażywaiąc żadnych ingenere dillatii, prawdziwey choroby, appellatii, prosequutii, praescriptii, fatalii, suspensii, ewazii, nie zaśłaniając się exemptami, interregno, usługą rzeczypospolitey, tak w Koronie, iako y cudzych krajów, małością lat successorów, nie zabierając się na quit, na posłańca, na munimenta, na evictora, ani inszych żadnych obbron prawnych, z dowcipu ludzkiego wynalezionych sposobów, ale na pierwszym terminie, iako na zawitym, stanowszy, temu zapisowi memu y konditiom iego dosyć czynić, zakład zapłacić, szkody nagrodzić y wszelaką rzecz osądzoną ponosić mam y powinien będę, a po mnie potomkowie y successorowie moi mają y powinni będą. Na co daię ten list mój dobrowolny zapis, z podpisem ręki y ich mościów panów przyaciół na to użytych, przy przyciśnieniu pieczęci. Działo się dnia dwudziestego osmego miesiąca marca, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. У того запису заставьного, при печатехъ притисненыхъ, подьписы рукъ теми словы: Sylwester Czerlenkowski, woiewodztwa Braclawskiego et c. ziemski pisarz, manu propria. Ustnie proszony od iego mości pana pisarza ziemskiego pieczętarz Ian Baranowski, starosta Braclawski, manu propria. Ustnie proszony od iego mości pana pisarza ziemskiego pieczętarz Mateusz Czaplicki, pisarz

grodzki Winnicki, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz od jego mości pana pisarza ziemskiego Braclawskiego, Stephan Żabokrzycki. Котори же то запись заставны, за очевистимъ признанемъ вышь менованое особы а за принятемъ моимъ старосьтинскимъ, увес, слово в слово, до книгъ кгородскихъ воеводства Браславьского Виницкихъ есть уписать.

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 186.

LVIII.

Купчал крѣпость, данная Стефаномъ Песочинскимъ Яну Песочинскому на села: Старая Каменогорка, Слобода Каменогорка и Зарѣчье, лежащія въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 28.

Року тисеча шестьсотъ чотырдесять сегого, мѣсяца марта двадцать девятого дня.

В роки судовые кгородские Виницкие, од дня дванадцатого мѣсяца и року, на акъте менованыхъ, припалые и в замку его королевской милости Виницкомъ судовне одправоватисе зачатие, передо мѣною, Станиславомъ Ревуськимъ, подстолимъ Браславскимъ, подстаросгимъ кгородскимъ Виницкимъ, становши очевисто урожоный его милость панъ Стефанъ Песочинский, для записаня до книгъ нынешнихъ, кгородскихъ, Виницкихъ листъ добровольный, вечное донации запись свой, правне справленный, од себе на особу велможного его милости пана Яна Песочинского, Новоградского, Улановского ет с. старосьты, на речъ, в томъ записе, ниже инъсерованомъ, меновите выражоную, данный и служащий, шерей в томъ писанный, подалъ и, оного во всемъ усътнымъ, очевистимъ и добровольнымъ сознаниемъ своимъ стверъдивъши и змоцнивши, абы принять и въ книги нынешные уписать былъ, просилъ. Которого я, урядъ, прийуючи, читаломъ, и такъ се в себе, польскимъ писъ-

момъ писаный, масть: Іа, Stephan Piaseczyński, syn zeszłego urodzonego niegdy pana Іакуба Piaseczyńskiego, czynika Брацлѣвскаго, odstąpiwszy swey własney, sobie, dobrom y potomkom moim należney iurysdictiey, a tuteyszey grodzkiey Winnickiey, ile się dotczyce zeznania ninieyszego, y pod teraznieyszy zapis mój dobrowolny samego siebie y wszystkie generaliter dobra y potomki moie poddając y wcielając, iawno czynię y dobrowolnie zeznam tym teraznieyszym zapisem moim każdemu, komuby o tem wiedzieć należało, teraz y napotym zawždy, iż іа, mając wolność z prawa pospolitego dobrami swemi іако chcąc disponować, majątność moją własną dziedziczną, nikomu przedtym żadnemi długami ani zapisami nie onerowaną, wolną y swobodną, w woiewództwie Брацлѣвским а powiecie Winnickim leżącą, mnie prawem Bożym y przyrodzonym należącą, z między urodzonych ich mościów panów: Іана, podkomorzego Nowogrodzkiego, Kazimierza y Pawła Piaseczyńskich, braci moich rodzonych, przypadającą, to іest czwartą część сіола Старого Каміенхорки, także сіободы Каміенхорки y wsi Zarzyczа, z дворем, poddanymi y іch robotami, podatkami y wszelakimi ogуłem powinnościами, z боіарами pancernymi y putnymi, огродникami, podsusіdkami, z gruntami, polmi orаными y неораными y незасіаными y засіаными, дąбrowami, lasami, гаіями y запустами, заросіами, садami, пасіекami, rzekami, rzeczками, іезіорami, stawami, мłynami, łогowiskami, сіаноżеціами, z karczmami, оwo zгола ze wszystkіеми тей маіејтносі pomіеnоney поżytkami, dochodami y przыналежностіами, іако сіе та маіејтнось z стародавнынч czasów w swoіch gruntach, miedzach y obchodziech swych zawiera, tak żeby pospolіtość szczegоłносі а szczegолнось pospolіtoсі nіe nіe ubіżаły, nіe na сіеbie samego, potomków, blіskіch y pokrewnynch, także powіннынч moіch y на kоgо іnszego жадney namніеyszey rzeczy nіe zostawіаюс ані excіpuіаюс, але wssыtkę ogуłem y generalіter z іеу wssыtkіеми поżytkami zawierіаюс, prawem y tytułem dziedzіczнынч wіeczнынч y nіеodzоwнынч wіelmożнынч іеgо мосі пану Іанову Пасіеczyńskіemu, Nowogrodzкіemu, Улановskіemu starосіе, potomkom y successorom іеgо мосі, wзіоwssy od іеgо мосі за то zupеłną nagrodę

y satisfacie, daię, daruję y na wszystkie przyszłe potomne y nieodzowne czasy reżignuję y zapisuję, prawa swego własnego dziedzicznego, przedtym mnie należącego, wiecznie zrzekając się, na osobę pomienionego iego mości pana starosty Nowogrodzkiego, potomków y successorów iego mości tym wieczystey donathey zapisem moim cale y zupełnie a wiecznie wliwam y transfunduję, dispositie przywileiu, znaki graniczne y wszelkie do tych dóbr należące munimenta do rąk iego mości oddawszy, te wzwyż mianowane, przeze mnie resignowane dobra do mocy, władzy, spokojney wieczystey possessiey y dispositiey iego mości pana starosty podaię y postępię y realney possessiey przez woźnego y szlachtę, których iego mość sposobić każe, zaraz ex nunc dopuszczam y na gruncie dopuścić y totaliter uztąpić zapisuję się. Mocą którego dobrowolnego wieczystey resignathey zapisu mego, wolen y mocen będzie iego mość pan starosta Nowogrodzki, potomkowie y successorowie iego mości, tej maiętności, przeze mnie wiecznie darowanej, iako swego własnego dziedzictwa, y pożytków iey wszelkich zażywać, one rozszerzać, zamki budować, ludźmi osadzać, stawy zajmować, groble sypać, graniczyć tę maiętność, lub wszystkę lub po części komu chcąc arendować, zastawować, sprzedać, dać, darować, zamieniać y, iako chcąc, według woley y upodobania swego tą maiętnością, iako swoją własnością, disponować y szafować. A ia sam z potomkami, także krewnymi, bliskimi y powinnyemi memi, w tę maiętność mianowaną, dwór y folwarki y sióło Kamienohurkę, slobody Kamienohurkę y Zarzecze y w namnieysze pożytki iey wstępować się y w dzierzeniu y spokojney wieczystey possessiey y używaniu iego mości pana starosty Nowogrodzkiego y potomków iego mości czynić y zadawać, tak sam przez się, iako subordinowane osoby, nie będę mógł, a po mnie potomkowie moi nie będą mogli na wszystkie przyszłe y potomne czasy; nadto, ze wszystkich generaliter dóbr moich leżących, ruchomych y summ pieniężnych z potomkami y successorami moimi zapisuję się y obliguję iego mości panu staroście Nowogrodzkiemu y potomkom iego mości od wszelakich impedimentów prawnych, od kogokolwiek z bliskich, krewnych y powinnych moich na tę maiętność darowaną zachodzących,

iakińkolwiek sposobem naniesionych, to jest praw y zapisow pierwszych y poślednich, praw przyrodzonych, dziedzicznych, spadkowych, nabytych, dożywotnich, oprawnych, wiannyh, przywiankowych, wyderkaflowych, także od wszelakich legat lub testamentem, lub zapisami zaciągnionych, także od wszelakich processów, pozwów, przypoźwów, zysków, przezysków y przewodów prawnych, od kogokolwiek y o cokolwiek na dobra wyszmianowane zachodzących, zaszyłych, tak teraz, iako y napotym ściągających się, u wszelkiego prawa, sądu y urzędu swoim własnym kosztem y nakładem prawnym bronić, zastępować, ewincować y, wszystkie te ciężary uprzytywiał, na siebie samego, dobra y potomki moje przymować mam y powinien będę, a po mnie potomkowie moi powinni będą przez wszystkie dawności ziemskie tylekroć, ilekroć by tego potrzeba ukazymała, tak, aby iego mość pan starosta Nowogrodzki w spokojnym wieczystym używaniu tey majątności zawsze zostawał. Któremu to dobrowolnemu wieczystemu zapisowi memu, z potomkami moimi, zawsze dosyćczynić mam y powinien będę, tak we wszystkim iako y namnieyszej części, pod zakładem sześci tysięcy złotych y pod szkodami ziemskimi, na gołe słowa oszacowanymi; o który zakład y szkody, w niedosyćczynieniu temu zapisowi memu y każdej z osobna konditiei, będąc ia sam, a potym po mnie potomkowie moi, do któregokolwiek prawa y sądu: grodzkiego, ziemskiego, trybunalskiego, którekolwiek wojewodztwo: Kiiowskie, Wołyńskie, Braclawskie y Czernichowskie, mnie, potomkom y dobrom moim nienależne, a, czego Boże ucho-way, bezkrolewia, y do sądu kapturowego, albo iaki natenczas postanowiony będzie, pozwać; przed którym każdym sądem, odstąpiwszy swey własney należney iurysdictiei, forum sobie samemu y potomkowi memu naznaczam y za pierwszym pozwem, iako na roku zawitym, stawszy, przeciwko umocowanemu zapisowi, terminowi, pozwowi y położeniu iego, nie nie mówiąc, exęptem y posługą rzeczypospolitey, dawnością ziemską, ewazyami, małością lat potomków y quitem nie szycząc się, na ewictora munimentu nie biorąc dillatiei, choroby y inszyh z prawa pospolitego obron pozwolonych, tudzież y appellatiei od decretów nie zażywając, usprawiedliwić się y temu dobrowolnemu

zapisowi memu we wszystkim dosyć czynić mam y powinien będę, a po mnie potomkowie moi powinni będą. I na to daię ten list moy dobrowolny, wieczystey darowizny zapis, z pieczęcią y z podpisem ręki moiey y ich mościów panów przyjaciół ode mnie ustnie proszonych, niżej się podpisanych. Działo się w Winnicy, dnia dwudziestego ósmego marca, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. У того запису вечное даровизны, при печатехъ притисненыхъ, подписъ руць в тие слова: Stephan Piaseczyński, manu propria. Mikołaj Mielezko, stolnik Nowogrodzki, ustnie proszony przyjaciel. Ustnie proszony pieczętarz, Ian Baranowski, stolnik Braclawski. Ustnie proszony pieczętarz, Maciey Rohoziński, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz od iego mości pana Stephana Piaseczyńskiego podpisuię się, Ian Piaseczyński, podkomorzy Nowogrodzki. Которий же то записъ вечное донации, за очевистимъ признанемъ вышъменованое особы, а за принятиемъ моимъ урядовымъ, увесъ, слово в слово, до книгъ вгородскихъ воеводства Браславского Виницкихъ есть уписанъ.

Книга гродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годовъ, № 4597; листъ 196.

LIX.

Заставная запись, данная полнымъ гетманомъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Петру и Аннѣ Сульмирскимъ на имѣнія, лежащія въ Брацлавскомъ воеводствѣ: городъ Тростянецъ или Адамгородъ и села: Стратіевку и Григоровку. 1647, апрѣля 12.

Року тисеча шестсотъ чотиридесятъ семого, мѣсяца апріля дванадцатого дня.

На уряде вгородскомъ, в замку его королевской милости Виницкомъ передо мною, Станиславомъ Ревускимъ, подстолиимъ Браславскимъ, подстаростимъ вгородскимъ Виницкимъ, становши очевисто ясне велмож-

ный его милость панъ Марцинъ на Гусятине Калиновский, воевода и генераль Черниговский, гетманъ полный коронный, Любецкий, Лоевский et с. староста, для записаня до книгъ кгродскихъ Вияницкихъ подалъ листъ, арендовный записъ свой, од себе урожоному его милости паму Петрови Сулмирскому, ловчому Браславскому, и ее милости паней Анне з Ободного Сулмирской, малжонце, и потомкомъ ихъ милостей, на речъ, в томъ записе, нижей инсерованомъ, меновите выраженое, данный и служачий, ширей в томъ писанный, оного во всемъ устнымъ и доброволнымъ сознаемъ своимъ ствердивши и змоцнивши, просиль, абы принять и в книги нинешные кгродские Вияницкие вписанный былъ. Которого и, урядъ, приймуючи, читалемъ, и такъ се в себе, полскимъ писмомъ писанный, маеть: Ia, Marcin na Husiatynie Kalinowski, woiewoda y general Czernihowsky, Lubecky, Łoiowsky et с. starosta, zdrowy będąc na ciele y umyśle, odstąpiwszy swey własney iurysdictiey powiatu, ziemie forum, a pod ninieyszą grodzką Winnicką iurizdictię siebie samego s potomkami y dobrami memi poddając y wcielając, iawnie, iaśnie y dobrowolnie zezuwam tym listem moim, dobrowolnym zapisem, iż ia, mając wolność z prawa pospolitego y przyrodzonego majątnościami własnymi według woli y upodobania mego dysponować, ku dobru y pożytecznemu swemu obracać, tedy majątność moję własną, mnie s prawa pospolitego własnego y przyrodzonego, iako iure divino et naturali successione służące, to iest miasto Adamgrad alias Trostianec, wieś Stratiówkę y Hryhorowke, w woiewodztwie Braclawskim leżące, ze wszystkim tego miasta y wsi pomienionych prawem, państwem y własnością, z dworami, z ludźmi, boiarami, poddanymi osiedlami, ogrodnikami y ich wszelakimi powinnościami, robotami, podwodami, czynszami, podaczkami pieneznymi, miodowemi y osypnemi, z gruntami, ziemiami tamecznymi pasznemi y niepasznemi, z polmi, wolkami, sianożęciami, z puszciami, borami, lasami, gajami, dąbrowami, zapustami, folwarkami wszelakimi, sadami, pasiekami, z barciami, z drzewem bortnym, pczołami y ze wszystkim, z łowy zwierzami, ptaszemi y bobrowemi, s potokami, rzekami, rzeczkami, błotami, stawiszczami, stawami, młynami, rudami, ieziorami, sażawkami, karczmami,

mytami grobelnymy y mostowemi, z dziesięcinami wszelakimi, ze wszystkimi in genere pożytkami y przynależnościami, tak, iako sie te majątkości, miasto, wsi y dobra swe w sobie w gruntach, pożytkach, przynależnościach, obchodziech swoich zdawna miały y teraz mają y zawierają, nic na siebie y potomki swoje nie zostawując ani excipując, wszystko ogółem, generi et speciei nihil denegando, iako mnie służyli y należeli, służyć y należeć miały, ze wszystkimi in genere et specie pożytkami y przynależnościami w tym mieście y wsiach pomienionych, okrągłością, szerokością y długością y ich przynależnościami y nadywającymi się zdawna, iam ex nunc et de facto urodzonemu iego mości panu Piotrowi Sulmirskiemu, łowczemu Brasławskiemu, iey mości paniey Annie z Obodna Sulmirskiey, małżące, y potomkom ich mościów, od dnia y actu dzisieyszego aż do dnia takiegoż w roku, da. Pan Bóg, przysłym, tysiąc sześćset czterdziestym dziesiątym przypadłego, w summie pięćdziesiąt tysięcy y czterech y dwóch set złotych polskich do trzech lat zastawuję, obliguję y zapisuję, et in defectu wykupna tych majątkości y oddania summy pomienioney, tedy od tegoż actu dnia y miesiąca do drugich trzech lat y tak consequenter od trzech do trzech lat continue et immediate po sobie idących, aż do wykupna tych majątkości, miasta y wsi, y oddania summy pięciu dziesiąt tysięcy y czterech y dwóchset złotych polskich, iako terazniejszym zapisem zastawiłem y zapisałem, y tę summę, pięćdziesiąt tysięcy y czterech y dwóchset złotych polskich, od ich mościów panów Sulmirskich, małżonków, odebrałem, z którey realiter odebrania ich mościów panów Sulmirskich, małżonków, quituję; w które to miasto y wsi wyszpomienione pozwalam y dopyszczam ex nunc spokojney intromissiey y rzetelney possessiey y przez woźnego y szlachte, których sobie przysposobią; wolno tedy ich mościom panom Solmirskim, małżonkom, tych majątkości, iako chceć, ku naylepszemu swemu zażywać, onemi disponować y do wykupna y oddania summy przerzeczoney; a ia w te dobra wszystkie, wyżey pomienione, ode mnie obligowane, grunty, pożytki, przynależności y namnieyszą ich część wstępować nie mam, żadney trudności, przeszkody prawney y nieprawney w spokojney possessiey,

sam przez siebie y potomki, krewne, powinne, sługi y poddane, na prawne osoby, czynić y zadawać nie mam s potomkami memi, owszem, od wszelakich impedimentów prawnych y nieprawnych, z iakieykolwiek miary od kogokolwiek zachodzących, także od praw, zapisów wszelakich, pierwszych y posłednych, od wian, przywianków, spraw, długów, zysków, przezysków, decretów, pozwów, przypozwów ich mościów panów Sulmirskich, małżonków, potomków ich y każdego te majątności dzierżącego, u każdego prawa, sądu y urzędu, na każdym mieyscu, swym kosztem bronić, zastępować, te dobra oczyścić y oswobodzać y wolnemi od wszelakich osób y prawnych ciężarów, tak iako by ich moście panowie Solmirscy, małżonkowie, żadnych trudności w tych dobrach s potomkami swemi nie ponosili, mam y powinien będę; ten zapis do własnego wojewódstwa, który takiej ma być wagi, iako by tam zeznany, przenieść; pozwałam nadto, po wykupnie tych majątności y oddaniu summy przezemnie abo potomki moie, rumacicy s posłuszeństwem wszelakim poddanych wszystkich, używaniem wszelakiem do niedziel dwunastu, daię y s potomkami memi pozwałam. Co wszystkie y każdą rzecz zosobna mam y powinien będę, a po mnie potomkowie moi mają y powinni będą, y na dobrach moich wszelakich leżących y ruchomych y summach wszelakich pieniężnych zapisuję się s potomkami memi, pod zakładem pięćdziesiąt tysięcy y czterech y dwóchset złotych polskich, uścić y wykonać; o który zakład, za nieuczynieniem dosić temu zapisowi memu y namnieyszey części iego, do każdego prawa, sądu y urzędu ziemskiego y grodzkiego Winnickiego, lubo na querelii inne wszelakie koronnych województw w którykolwiek powiat, a czasu, strzeż Boże, bezkrólewia, przed sąd kapturowy z potomkami memi zapozwani będąc, gdzie, za pierwszym pozwem, iako na zawitym terminie stanowszy, przeciwko temu dobrowolnemu zapisowi memu conditionis legamentów iego, żadnych obron prawnych niewnosząc, nie zażywaiąc żadnych in genere appellatii, dilatatie, prosegnatii, legatatie, exemptów, prawdziwey choroby, na evictora, na munimenta, bezkrólewia, małości lat, y nie wymawiając się usługą rzeczypospolitey, seymem walnym, owo zgóła żadnych obron, s prawa pos-

politego y z dowcipu ludzkiego pochodzonych, nie zażywaiąc, cale na terminie zaraz na zawitym s potomkami memi stanowszy, wszelaką rzecz osądzoną ponosić, zakład zapłacić, szkody nagrodzić y temu zapisowi, tam in toto, quam in quavis minima parte dosić czyniac, mam y powinion będę, a po mnie potomkowie moi mają y powinni będą. I na to daię ten list mój, dobrowolny zapis, s podpisem ręki moiey przy pieczęci własney, s podpisami rąk ich mościów panów przyziacioł, ode mnie do podpisu ustnie użytых, na podpisach wyrażonych. Diało sie w Winnicy, dnia dwonastego miesiāca kwietnia, roku Pańskiego tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. У того запису, при печатехъ притисненыхъ, подписы рукъ в тие слова: Marcin Kalinowski, wojewoda Czernihowski, hetman polny koronny, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz, Semen Postołowski, ręką mą. Ustnie proszony pieczętarz, Michał Hrybunowicz-Baybuza. Ustnie proszony pieczętarz, Hieronim Zawisza, manu propria. Который же то записъ, за очевистимъ признанемъ вышменованое особы, а за принятемъ моимъ урядовимъ, увесъ, слово в слово, до книгъ випешньихъ кгородскихъ Виницкихъ воеводства Браславского есть уписатьъ.

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 226.

LX.

Заставная запись, данная гетманомъ польнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Николаю и Кристинѣ Добриловскимъ на мѣстечко Яневь, лежащее въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, апрѣля 12.

Рокѹ тисеча шестьсотъ чотырдесять семого, мѣсяца априля дванадцатого дня.

На уряде кгородскомъ, въ замьку его королевское милосѣти Виницкомъ, передо мною, Станиславомъ Ревуськимъ, подѣстолимъ Бра-

славъскымъ, подстаростимъ кгродскимъ Випицкимъ, становъши очевисто
 лене вельможный его милость панъ Марцинь на Гусятине Калиновъскій,
 всевода Черниговъскій, гетьманъ полный коронный, Трѣмбовелскій et с.
 староста, для записани до актъ кгродскихъ Випицкихъ листъ до-
 бровольный, засѣтавъны запись свой, правъне справлены, од себе на
 особу урожоныхъ изъ милостей пановъ: Миколая и Крисьтины Байбу-
 жлянки Добриловъскихъ, малъжонковъ, на речъ, в томъ записе, нижей
 инъсерованомъ, меповите выражоную, данныи и служащий, ширей в себе
 обмвляючи, подаль и, оного во всемъ устнымъ, очевистимъ и добро-
 вольнымъ сознаниемъ своимъ ствердичилии и змоцнивши, абы принять
 и в книги нинешняые уписанъ былъ, просилъ. А такъ я, урядъ, оного
 приймуочи, читалемъ, и так се в себе, полскимъ письмомъ писанный,
 маеть: Ia, Marcin na Husiatynie Kalinowski, woiewoda Czernichowski,
 hetman polny koronny, Trembowelski et c. starosta, zdrowy będąc na
 ciele y na umyśle, odstąpiwszy forum, powiatu, prawa y iurisdictioney,
 sobie, dobrom y potomkom swym należącey, a do teraznieyszey grod-
 zkicy Winnickicy (ile się tknie aktu zeznania ninieyszego) dobrowolnie
 poddawszy się, iawnie y dobrowolnie zeznam, iż ia, ku potrzebie
 swey, summę pieniędzy, dwa tysięcy złotych monety polskicy, u urod-
 zonych ich mościów panów: Mikołaja y Krystyny Baybuzianki Dobrzy-
 łowskich, małżonków, wziąłem y pożyczylem, w której to summie
 dobra moie dziedziczne, w woiewództwie Braclawskim leżące, to iest
 miasteczko, alias słobodę, Ianiów, nad rzeczką Kamienicą leżące, ze
 wszystkimi pożytkami, poddanemi ciągłemi y nieciągłemi, ich robo-
 cizną y powinnościami wszelakimi, polami, niwami, gruntami, lasami,
 dąbrowami, stawami, rzekami, rzeczkami, młynami y ich wymiołkami,
 karczmami, arendą, dziesięciną wszelaką y innemi wszelakimi małemi
 y wielkimi pożytkami y przychodami (oprócz powołowszczyzny: ta na
 mnie iść ma; a pobory y podymne, z seymu uchwalone, przez substi-
 tuta mego mają być wybierane y poborcom według kwitów oddawane
 być mają), innego nic na siebie y potomków swych w mianowanych
 dobrach nie zostawiając, ani uimując, ale tak, iako się ieno te dobra
 w swych gruntach, granicach, miedzach y obychodziech mają, y iako

antecessorowie moi zażywali, z tym wszystkim mianowanym ich mościom panom Dobrzyłowski, małżonkom, na rok cały y zupełny, to iest poczowszy od dnia dwunastego miesiąca aprila, w roku terazniejszy, tysiąc sześćset czterdziestym siódmym, aż do takowego dnia y czasu w roku, da Pan Bóg, przysłym, tysiąc sześćset czterdziestym ósmym; a w niewykupnie na ten czas oznaczony, tedy od roku do roku y aż do oddania y skutecznego zapłacenia summy mianowanej, dwóch tysięcy złotych polskich, zawodzę, zastawuję y zaraz w moc, dzierżenie y spokojną possessyę przez woźnego y szlachtę, których sobie ich moście panowie Dobrzyłowscy, małżonkowie, przysposobić mogą, podaię. Wolni tedy są y będą mianowani ich moście panowie Dobrzyłowscy, małżonkowie, tych dóbr wyszmianowanych, przez mie zawiedzionych, iako chceć zażywać, pożytki, z nich przychodzące, na siebie brać; a ieśliby ich moście panowie Dubrzyłowscy, małżonkowie, w tych dobrach cokolwiek przybudowali, tedy ia, zeznawaiący, przy oddaniu tey summy, dwóch tysięcy złotych polskich, y expiratyey tey zastawy, onym z wynalazku przyjacielskiego nagrodzić mam. Do tego, zawaruy Panie Boże, ieśliby ta maiętność tak przez ogień przypadkowy, iako też y przez nieprzyiaciół koronnego y domowego do spustoszenia przysć miała, tego na ich mościach panach Dobrzyłowskich, małżonkach, dochodzić nie mam, y owszem, summę mianowaną, dwa tysiące złotych polskich, onym wrócić powinien będę; o wykupnie zaś tych dóbr przez woźnego niedziel dwunastą oznayniwszy relatyę, o tym nadaliy za niedziel sześć do xiąg grodzkich Winnickich zapisać będę powinien. A przy wykupnie y expiratyey tey zastawy, rumatyey niedziel sześć, z posłuszeństwem poddanych y wywozem za mil dziesięć, pozwalam. W których to mianowanych dobrach ich mościom panom Dobrzyłowski, małżonkom, przeszkody żadney tak sam przez siebie, iako y subordinowane osoby czynić y zadawać nie mam y potomkowie moi nie będą mogli; y owszem, od wszelakich impedimentów prawnych y nieprawnych, u wszelakiego sądu y urzędu, swym własnym kosztem y nakładem bronić y zastępować mam y powinien będę, a po mnie potomkowie moi mają y będą powinni, a

to pod zakładem dwóch tysięcy złotych polskich y pod nagrodzeniem szkod na gołe rzeczenie słowa, krom przysięgi cielesney, oszacowanymi; o który zakład y szkody, w sprzeciwieniu się w czymkolwiek temu zapisowi, forum sobie y potomkom swym w sądzie y urzędzie grodzkim y ziemskim Winnickich y inszych wszelakich, także y w sądzie głównym trybunalskim koronnym Lubelskim, bez zażywania wszelakich in genere dillatii, appellatii, prosequutii, suspens, evazii, proscriptii, nie zasłaniając się seymem walnym, seymikami powiatowymi, posługą iego królewskiej mości y rzeczypospolitey, interregno, morowym powietrzem, małością lat potomków, owo zgoła nie zasłaniając się żadnymi obronami prawnymi y nieprawnymi, na pierwszym terminie stanowszy, do usprawiedliwienia się naznaczam, mocą tego listu, zapisu mego, który na to, s pieczęcią y z podpisem ręki swey y ich mościów panów przyiaciół ode mnie użytych, daię. Działo się w Winnicy, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego, miesiąca aprila dwunastego dnia. У того запису заставного, при печатехъ притиснелыхъ, подписи ругъ тими словы: Marcin Kalinowski, woiewoda Czernichowski, hetman polny koronny, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz Maximilian Oczosalski, sędzia ziemski Braclawski. Который же то записъ заставный, за очевидимъ признанемъ вышеменованое особы, а за притятечъ моимъ урядовымъ, увесь, слово в слово, до книгъ вгородскихъ воеводства Браславьского Виницкихъ есть уписаный. !

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 годовъ, № 4597; листъ 255, на оборотъ.

ЛХІ.

Заставная запись, данная гетманомъ полнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Яну и Иоаннѣ Лещинскимъ, на имѣніе Верхначку, лежащее въ Уманскомъ тракѣ. 1647, апрѣля 13.

Року тисеча шестсогъ чотырдесять сегого, мѣсяца априля тринадцатого дня.

На уряде кгородскомъ, в замку его королевской милости Виницкомъ, передо мѣпою, Станиславомъ Ревускимъ, подстолиимъ Браславскимъ, подстаростимъ кгородскимъ Виницкимъ, становши очевисто ясне велможный его милость панъ Марцинъ Калиновский, енераль Черняговский, Трешбонелъский et c. староста, для записала в книги нынешние кгородские Виницкие листъ добровольный, запись свой заставный, од себе урожонимъ ихъ милостямъ паномъ Янови, Иоанне Босянѣце Лещинскимъ, мальжонкомъ, на речъ, в томъ записе, нижей инъсерованомъ, меновите выражоную, даный, служащий, ширей о томъ писанный, подалъ и оного во всемъ устнимъ, очевистымъ и добровольнымъ сознаниемъ своимъ ствердивши и змоцнивши, просилъ, абы принять и въ книги нынешние вписаны былъ. Которого я, урядъ, приймучи, читалемъ, и такъ ся в себе полскимъ писмомъ слово в слово писанный маеть: Ia, Marcin Kalinowski, generał Czernihowski, hetman polny koronny, Trembowelski et c. starosta, zdrowy będąc na ciele y umyśle, od iurisdictioney mey własney odstąpiwszy; a pod teraznieyszą starościńską grodzką Winnicką siebie samego y potomków poddając, iawnie, iaśnie, - dobrowolnie zeznawam, iż ia dobra moje dziedziczne, nową osadę, nazwaną Wirzchnaczkę, alias Iaworowiec, w województwie Braclaw-

skim, powiecie Winnickim, w trakcie Humańskim leżące, ze wszystkimi tey majątności gruntami, poddanymi y ich powinnościami, uroczyskami, do tey majątności należącemi, tak, jako sam od dawnych czasów zażywałem, urodzonym panom: Ianowi Leszczyńskiemu y Ioannie Bosiance, małżonkom, prawem y sposobem zastawnym w summie pułtora tysięcy złotych polskich, od actu y dnia dzisieyszego aż do roku zupełnego, tudzież y młynek na Humance rzece, sposobem zastawnym zawodze. Którą summę ręką swą ex nunc odebrałem, z ktorey odebrania tym zapisem quituie. A ieżelibym na czas pomieniony nie wykupił, tedy od roku do roku do takowegoż czasu powinni będą pomienione miasteczko trzymać w possessiey swey, aż do wykupna; rumathey, z posłuszeństwem poddanych, przez niedziel sześć pozwalam. W które to dobra intromissiey przez woźnego y szlachte, których sobie ich moście panowie Leszczyńscy sposobieć będą mogli, dopuszczam, a to pod zakładem drugiey takowey summy, pułtora tysięcy złotych polskich, a to pod szkodami ziemskimi, gołym słowem, bez wszelkiey przysięgi oszacowanymi; o który zakład y szkody, w niedosyćuczynieniu w czymkolwiek temu zapisowi y iego obowiązkom przepadłym, wolno będzie ich mościom panom Leszczyńskim, małżonkom, do sądu grodzkiego Winnickiego pozwać, gdzie za pierwszym pozwem stanąć powinien będę, zakład y szkody ziemskie, ile tego będzie potrzeba, zapłacić y temu zapisowi we wszystkim dosyć czynić, żadnemi zwłokami, prawdziwą albo prostą chorobą, większą sprawą, na kwit, na munimenta, małością lat potomków, viciami na pospolite ruszenie, listami exemptowemi, służbą rzeczypospolitey nie broniąc się, y owszem, od wszelkich impedimentów y przeszkod prawnych, zapisów pierwszych, tak obeym iako y sobie służących, bronić y ewincować obowiązując się y z potomkami memi; któremu to zapisowi memu zastawnemu we wszystkim y w naymnieyszey kondithey dosyć czynić powinien będę. Na co ten list moy, dobrowolny zapis, s podpisem ręki moiey y ich mościów panów przyaciół, dałem. Działo się w Winnicy, dnia trzynastego miesiąca aprila, roku tysiąc sześćset czterdziestego siódmego. У того запису, при печати притисненой, подписи рукъ

в тие слова: Marcin Kalinowski, woiewoda Czernihowski, hetman polny koronny, manu propria. Maximilian Oczosalski, sędzia ziemski Bracławski, ustnie proszony pieczętarz. Ustnie proszony pieczętarz Roman Mikuliński, manu propria. Ustnie proszony pieczętarz Piotr Kosmowski, manu propria. Который же то запись заставный, за очевистимъ признанемъ и прозбою выпѣменованое особи, а за принятемъ моимъ урядовымъ, увесъ, слово в слово, до книгъ винешнихъ вродскихъ Виницкихъ есть уписанный. Originalъ tego zapisu z cancellarii wziętem. Jan Leszczyński.

Книга вродская Винницкая, записовая и поточная, 1639—1647 г., № 4597; листъ 246.

~~~~~

LXII.

Арендный контрактъ, по которому князь Еремѣя Вашневскій предоставляет коронному стражнику, Александру Замойскому, городъ Лубны въ трехлѣтнее владѣніе. 1647, ноябрь 1.

Roku Pańskiego tysiąc sześćset pięćdziesiąt pierwszego, miesiąca septembra czternastego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego królewskiej mości Żytomirskim przedemną, Mikołaiem Kotużyńskim, podstarościm Żytomirskim, stanowszy oczywisto szlachetny pan Ostaphiey Kobyliński, dla wpisania do xiąg niniejszych grodzkich Żytomirskich podał per oblatam intercyze od iaśnie oświeconego Ieremia Michała Korybuta xięcia na Wiszniowcu y Łubniach, woiewody ziem Ruskich, Kaniowskiego starosty, y od iaśnie oświeconey Gryzelly Constantiey z Zamoyscia xiężny Wiszniewieckiey, małżonkow, z pieczęcią y z podpisem ręki xięcia iego mości, o arędę miasta Łubien wielmożnemu iego mości panu Alexandrowi z Zamoyscia Zamoyskiemu, strażnikowi koronnemu, y iey mości paniey Efruzynie Zamoyskiey, małżonkom, daną y słu-

żącą, którą podawszy, prosił, aby była do xiąg przyjęta y wpisana; którą ia, urząd, przyimując, czytałem, która tak się w sobie, pismem polskim pisana, ma. Między iasnie oświeconym Ieremiem Michałem Korybutem xiążęciem na Wiszniowcu y Łubniach, woiewodą ziem Ruskich, Kaniowskim starostą, y iasnie oświeconą Gryzellą Konstantią z Zamoyscia xiężną Wiszniewiecką, małżonkami, z iedney, a wielmożnemi: iego mością panem Alexandrem z Zamoyscia Zamoyskim, strażnikiem koronnym, y iey mością panią Efrozyną Zamoyską, małżonkami, z drugiey strony, stanął takowego postanowienia sposób. Xiąże iego mość dobra swoje dziedziczne, w woiewodztwie Kiiowskim leżące, miasto Łubnie samo szególnie, ze wszystkimi iego pożytkami, prowentami y zwyczajnymi w tych tu maiętnościach dochodami y ze wszystkimi miastu tego okolicznościami, folwarkami, sianożęciami, miastu zdawna należącemi, iego mości papu strażnikowi koronnemu y małżące iego mości do lat trzech zupełnych, po sobie idących, od daty terazniejszego contractu rachuiąc, w arędowną puścił de facto possessyę, a to za summę dwudziestu tysięcy złotych polskich y iednego, na każdy rok (według rat) po siedmiu tysięcy złotych polskich monety w koronie zwyczajney licząc, którą to summę na każdy rok według rat oycom Łubeńskiego Conwentu Bernadynom ordynowanych, płacić iego mość pan strażnik obligatur tak, aby sine omni mora, postponendo wszystkie, lubey iakie zaszły na te tam summy ordynansy, naprzód satisfactia na każdą assignatią czasu oycom Łubeńskim nie chibiała, nad którą cokolwiek przychōdzić będzie z kaźdey raty, według porachowania reszty, to iuż do skarbu mego y do dyspositiey moiey curretur. A że zamkowa powinność, swiežo na poddanych włożona, znosi niektóre prowenta, które się w arędę rachuią iego mości panu strażnikowi, iako mianowicie: siano y w użęciu dwóch kop robociznę, tedy, respectem tego, xiąże iego mość, z swoim maiąc sprawę, cokolwiek od arędy przez takową powinność znajdzie się odeszłego pożytku, defalcate słuszną uczynić obiecuie; ponieważ te szach (sic) do skarbu xięcia iego mości są obrōcone. Iego mość pan strażnik ex nexu contractu observabit, aby mieszczanie, przy swiežo

nadanych sobie prawach od xięcia iego mości w listach ex integro zachowani byli y libere łasky xiążęcey mości zażywali, powinnościami żadnemi agrawowani być nie mają, nad te, które się uniwersalami xięcia iego mości, świeżo o szachach wydanemi, wyrazili; dREW IEDNAK wywóz, według ordynansu osobnego, poddani przywieść, iako wiele assignatia nastąpi, będą powinni; do młyna także fury nie mają zbrańnić na potrzebę własną iego mości pana strażnika domową, ponieważ iem to przy blizkich młynach bez wielkiej przychodzić może przykrości. Poddany ieżeliby który, dla win zbytecznych, dla bicia y znacznych krzywd, z dania przyczyny iego mości pana strażnika precz poszedł, taxą prawa pospolitego płacony ma być; ieżeliby też z swey woli albo ż uporu iakiego, nie mając sobie daney przyczyny, za dzierżawy iego mości uszedł, za to iego mość turbowany być nie ma. Mostowe, wagowe, warzenie piw wolne przy mieszczanach xiąże iego mość zachowuie, czego iego mość pan strażnik koronny ultro ustępuje, obiecując tego tak dotrymać onym, oprócz tego, że podczas iarmarków każdy szynkarz pół waru piwa wyszynkować do arędy iego mości będzie powinien, nie drożey iednak płacona być ma, tylko po półtrzenastu złotego; gorzałka iednak, targowe, myta iarmarczne y inne zwyyczajne prowenta do arędy iego mości tendere mają. A że te dobra, iako illico są położone, tedy xiąże iego mość wszelakie casus fortuitos od nieprzyziaciela coronnego y od innych przypadkow w niedobraney summie defalcate obiecucie; prepędia wszelaką ex re et persona sui xiąże iego mość także in forma amplissima waruie, przy spokoyney iego mość pana strażnika zachowując possessiey, oprócz statiey, powolszczyzny y szachów: tych excepciey xiąże iego mość plenum iuz przy sobie zachowuie, dla których, ieżeliby poddani znacznie roześć się mieli, szkodować na tym iego mość pan strażnik przez uymię prowentu swego nie będzie. Do grobel włosci okoliczne, które przedtym należały, xiąże iego mość incorporuie, aby równo z mieszczanami dzielnicami sweni naprawowali każda wieś; a któryby z poddanych wieyskich, za obieszczaniem przed trzeciem dniem iego mości pana strażnika albo namiesnika iego, do naprawy nie przybył, tedy poddany

szostak winny albo ósmaczkę owsa przepada, a pan dzierżawca nie-
laską moją karany będzie. O karczmę za mostem Łubeńskim zosta-
wającą, że teraz controwersya z panem Woyną a jego mością panem
strażnikiem zachodzi, tedy mają w to weyrzyć panowie administrazio-
rowie moi: jeżeli wyraźnie pan Woyna pokaże na mie prawo sin mi-
nus gdzie zdawna należała, tam ją incorporować będą. Iesli by też
jego mości panu strażnikowi arędy tey kontrakt nie podobał się od
roku, liberum arbitrium dzierżawy dalszey tey majątności przy sobie
zachowuję. Które to conditie y każdy z nich zosobna obiecuią sobie
strony obiedwie nienarusznie dotrzymać, pod zakładem dwudziestu y
iednego tysięcy, który, in casu contraventionis, strona deliquens po-
padać ma. Na to, dla lepszey wagi, rękami własnymi podpisuią się.
W Łochwicy, dnia pierwszego novembris, anno tysiąc sześćset czter-
dziestego siódmego. U tey interczyzy pieczęć iest przyciśniona, a podpis
ręki w te słowa: Ieremy Michał Korybut xiąże na Wiszniowcu y
Łubnach, wojewoda ziem Ruskich, Kaniowski starosta. Która to in-
terczyza, za podaniem wyszmienowanney soby, a za przyjęciem moim
urzędowym do xiąg ninieyszych grodzkich Żytomirskich słowo od
słowa iest wpisana.

*Книга городская Житомирская, записовая и поточная, 1651—
1652 г., № 20; листъ 161.*

LXIII.

Привилегія, данная королемъ Іоанномъ Казимиромъ Самуилу Го-
лубу и женѣ его Софіи, на право пожизненнаго владѣнія слободами:
Богачкою и Бѣлоцерковною, лежащими на рѣкѣ Пслѣ. 1650, декабря 19.

Roku tysiąc sześćsett piędziesiąt pierwszego, miesiąca ianuarii
dwudziestego piątego dnia.

Przed urzędem y actami niuieyszymi grodzkimi Żytomirskimi,
przede mną Ianem Czarnockim, namieśnikiem natenczas Żytomirskim,

personaliter stanowszy urodzony iego mość pan Samuel Hołub, dla wpisania do xiąg niniejszych grodzkich Żytomirskich podał per oblatam przywiley od niaśnieyszego króla iego mości, z cancellaryiey nadworney na dobra słobudkę Bohaczkie y Białocerkiewskie urodzonemu iego mości panu Samuelowi Hołubowi na dożywocie tych dóbr mianowanych danego y służącego, iako o tym ten przywiley szyrzey w sobie rzecz obmawia, kturęgo podawszy, prosił, aby był przyięty i do xiąg wpisany. A tak ia, urząd, ten przywiley czytałem y tak sie w sobie, piśnem polskim pisany, ma: Ian Kazimirz, z Bożey łaski król Polski, wielkie xiąże Litewskie, Ruskie, Pruskie, Mazowieckie, Zmodzkie, Inflanskie, Smolenskie, Czernihowskie, a Szwedzki, Gotski, Wandalski dziedziczny król, oznaymuiemy wszem wobec y każdemu zosobna, komu o tym wiedzieć należy, yż my, mając dobrze zalecone męstwo y odwagę urodzonego Samuela Hołuba w dziele rycerskim w rożnych expediciach woiennych od wielu lat iako niaśnieyszym antecessorom naszym, tak nam samym y oyczynie, za krore sie częstokroć piersiami swemi zastawiał y murem przeciwko nieprzyaciołom stawał, dostatecznie oświadczone, iako urodzoney Zophiey, małżącą iego teraznieyszey, świętey pamięci król Władysław, pan brat nasz, słobudki: Bohaczke y Białocerkiewko nazwane, nad rzeką Psłem, w woiewodstwie Kiiowskim a Mirhorodskiey administratitiei leżące, na osade dał y prawem dożowotnem konferował, tak i my urodzonemu Samuelowi Hołubowi, małżakowi iey, też dobra tymże prawem dożywotnym dajem y conferuiem y tym listem naszym tak, aby nie napotym nie tylko urodzona Zophiia Hołubowa, małżaka iego, ale terazniewszy urodzony Samuel Hołub, te dobra, Bochaczką y Białocerkiewką nazwane, ze wszystkimi rolami, grontami, polami, Balaklyką rudko nazwanemi, sianożęciami, pasiekami, dąbrowami, ogrodami, gony bobrowemi y łowieniem ryb w poblížszych ieziorach, młynami, ludzmi osadzonemi y innemi, tak, iako w oryginalnym przywileiu urodzonego niegdy Iana Kłosińskiego, pomienioney urodzoney Zophiiey Hołubowey małżaka pierszego, wyrażono iest, spokojnie używać y na swóy pożytek, bez uymy iednak prowentów, do wspomnio-

ney administraciiey Mirhorodzkiej należących, obracać aż do żywota swego będzie, obiecując za nas y najsłabsze successory nasze, yż od pomienionych dóbr urodzonych Samuela Hołuba y Zophiią, małżaków, nie oddalemy, ale wcale przy dożywociu obojga zostawujemy, prawa nasze królewskie, rzeczypospoletey y kościoła katolickiego wcale zachowując. Na co, dla lepszey wiary, przy podpisie ręki naszej, pieczęć koronna iest przyciśniona. Dan w Warszawie, dnia XIX miesiąca grudnia, roku pańskiego MDCL, panowania królestw naszych: Polskiego—II-go, Szwedzkiego—III-go roku. U tego przywileiu pieczęć wielka koronna, a podpis rąk temi słowy: Ian Kazimirz, król. Albertus Kadzidłowski, secretarius regiae maiestatis, manu propria. Urodzona Zophiia Hołubowa do prawa dożywotnego, na słobodki Bohaczki y Białocerkiewkie nazwane sobie służącego, urodzonego Samuela Hołuba, małżaka swego tereźniejszego, przypuszcza. Kruryże to przywilej, za podaniem wyszmianowanej osoby, a za przyjęciem moim urzędowym, do xiąg iest wpisany.

Книга городская Житомирская, записовая и поточная, № 20, годъ 1651—1652; листъ 70.

LXIV.

Объявление Киевскаго полкоморія Юрія Немирча о томъ, что вслѣдствіе козацкаго возстанія крестьяне ушли изъ его имѣній: мѣстечка Лугинь и сель: Лугинокъ, Лучинки, Тереховъ, Глухова, Тесновки и Двѣлина. Нимиричъ присоединяетъ поименный списокъ 195 ушедшихъ крестьянъ и счетъ попесняныхъ имъ оттого убытковъ. 1651, августа 21.

Roku tysiąc szesćset piędziesiąt pierwszego, miesiąca augusta dwudziestego pierwszego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego królewskiej mości Żytomirskim, przedemno, Mikołaiem Kotużyńskim, podstarościm Żytomirskim, y xięgami niniejszymi grodzkimi staroscinskimi stanowszy

oczewiście urodzony pan Stephan Woderacky, imieniem iego mości pana Ierzego Niemiryca z Czernichowa, podkomorzego Kiiowskiego, pana swego, niżej opisaną zanosił manifestacją: iż, iako prędko po szczęśliwey iego królewskiey mości, pana naszego miłościwego, nad rebellizantami kozakami victoriiey, iego mośe pan podkomorzy Kiiowski, pan protestantis, przyjechał do majątności swey, od iego mości pana starosty Owruckiego w summie pięciadzięsiąt y czterech tysięcy złotych polskich sobie zastawioney, to iest miasta Łuhin, wsi Tesnowki, Głuchowey, Łuhinek, Terechow, Diwlina, tak zaraz revisią uczynił y spustoszenia tey majątności. Z miasta Łuhin ei poddani precz poszli: Marko, Serhey, Kosacz, Artuszenia, Żdan, Stepan Prima, Charko Rybczenia, Zdanko Krawiec, Miśko Krzywopust, Michalec, Trochim Czerednik, Andrzej Woronenko, Iasko Szapował, Andrzej Szczasko, Illa Kowżyk, Serhey Roszko, Hwedor Iunakow, Opanas Kotlarz, Omelian Nowik, Buraczko Ostap, Paweł Kotlarczenia, Iwan Będnarz, Denis Kossacz, Wasko Zbarazki, Mikita Krasnoszyiów, Moysey Szwiec, Ostap Krawiec, Hrzyszko Przyma, Iwan Woron, Iasko Kortel szwiec, Olexey Susło, Wasil Timoszenia, Iwan Kiryków zięć, Hordey Litewczyn, Ostap Winnik, Stephan Dołhinowiec, Ohey Denis-kowiec, Iwan Marczaninow, Perechrysta Stephan, Wasko Szapował, Opanas Szczasny, Honeczar Ianko, Żdania, Stephan Neradek, Ierema Kowal, Trochim Szwiec, Dmiter Kowal, Karp Łukaszów, Samuś Petrenia, Dołhopoły Chilko, Iwan Iałowy, Omelian Rochowicky, Klinasz Szewcow, Zitkowa doczka, Serhey Iunak, Iwan Szyło, Ianczycha wdowa, Roman Szepiel, Sazon Wrotny, wdowa Belatycha, Andrzej Byczko, Matfey Kiryłów, Stepan Ganczarz, Lewon Wysoki, Martin Suchi, Iwan Szapował, Harasko Nowak, Mikołay Sałoiad, Dawid Pryma, Stepan Owseiów, Demid Marciszyn, Łysy Iwan, Soy Daniło, Demian Daniłow, Iwan Hrebennik, Parchom Pochibły, Korsiuk Owsiw, Choma Winnik, Szczasny Litwinowicz, Daniło Zbarazky, Opanas Szabelnik, Fedor Moskal, Iwan Miałky, Roman Miałky, Hastwicha wdowa, Iakim Czortek, Michał Zima, Trochim Kolesniczenia, Marcin Szczerbaszyn, Pawlicha wdowa, Pilip Owdeienia, Iaroszowsky Iwan, Ia-

roszowsky drugi, Dasiuk Wodciatał, Wasko Trybuszek, Miakołowczyk Makar, Iwan Kozuszko, Wasko Oskrahow, Iakub Szapował, KostiuK Kudakało, Stephan Zayko, Iwan Zubczenko, Iwanko Ows iów, Ostap Bogdanowic, Titko Porodeczenia, Iwan Litwin, Matfey Bolsun, Hryszko Dubowik, Glexiey Socky, Iwko Holadko, Hricko Rochowniczenia, Iwan Nikonczyków, Nikon Horbaczyk, Timosz Szczerbaszy, Denis Sobota, Stasycha wdowa, Hanneczka wdowa, Iwan Kusego syn, Semen Woyt, Chwiesko Klikun, Pilip Hreczenia, Karp Mokiienia, Fedor Sawostianienia, Opanas Homczyszyn, Semen Pohoryłko, Semen Nienka, Masinczycha wdowa, Iacko Łaszyc, Prokop Bibosz, Iakup Bibosz, Semen Krawiec, Artin Czewerko, Łukasz Olifirow, Iochim Krawiec, Łazar Dubelenia, Ostapicha, Iasko Litwin, Michal Bibosz, Ostap Prozowiec, Bohdan Haszynsky, Ihnat Golan, Paweł w Pinczukowey chacie, Lewko Sawczenia, Iwan Tolsty, Hryszko Czystenki, Kiryło Nowik, Olexey Netreba, Pilip Łobiszenia, Krysztoph Kozłowsky, Kotok Strzelec, Weluczenia Strzelec, Szłomiia Leyb, Abramowicz Azyk, Icko Dawidowicz, Icko Wielky, Morduchay Chaym, Sowa Zelmanicha, Abram Rzeznik, Korybeyka Icko, Swinia Loska, Leyb Rzeźnik, Rabienky Iasko, Haim Dawidowicz, Abram Zielmanik, Iusko Pezko, Nachim Iakuchno, Iakub Szłomiszyn brat; summa poddanych, którzy precz poszli z miasta Łuhin. sto sześćdziesiąt y dziewięć, z których wytrąciwszy tych, co świeżo powchodzili w chałupy, czterdzieści y sześć, zostaje pustek realiter sto dwadzieścia y trzy, na których odchodzi czynszu trzysta ósmdziesiąt złotych y groszy pułtrzecia, podwodszczyzny odchodzi na tychże sto dziewięćdziesiąt złotych. Ze wsi Łuhinek y Terechow poszed precz Maxim Bumarenko, na którym odchodzi czynszu złotych siedm y groszy piętnaście. Ze wsi Głuchowey ci poddani precz poszli: Andrzej Radiwonow, Ichnat Sydorow zięć, Fedor Winnik, Kuźma Makarów, Iacko Gancarz, Roman Metezenia, Fedor Berostenko, Sawa Berostenko, Iochim Koliki, Iowsey Cewonowicz, Fedor Berdniczenia, Iochim Chwedczenia, Iaków Panczenia, Iwan Opanasenia, Olexy Opanasznia, Andrzej Hawrylenko, Taras Kotow, Opanas Żołtobruch, Timosz Czerwa, Iochim Holakow, Maxim

Stolarz, Trochim Petrenia, Piotr Moskal, Będnarz Staś, Iwan Będnarzow, Bogdan Będnarzów, Hawryło Chomenko, Lewko Kozakowicz, Radko Kudelczyk, Kozieł Petrenia, Hryczko Czerlenko, Iwan Holouka, Iwan Czeredniczenia, Iowdak Karmnego syn, Trochim Żółtobruszenia, Serhy Dolenszczuk, czerednik Szypilo, Daniło, Trochim; summa chłopów, co precz poszli z Głuchowey, czterdzieści y ieden, z którey summy wytrąciwszy tych, co świeżo powchodziło w chałupy, iedynaście, zostaje pustek realiter trzydzieści, na których czynszu odchodzi złotych dwieście dwadzieścia y sześć, podwodszczyzny złotych trzydzieści y pięć. Ze wsi Tesnowki ci poddani precz poszli: Wasil Sorodczyk, Hryszko Wychowzenia, Fesko Wychowzenia, Iowchim Kowal, Szyłka Dołhinowiec, Kondrat Leszczenko, Trochim Sirkowiec, Maciej Daniakiewicz, Filon Wychowzenia, Matfey Olichwerow, Opanas Koliky, Ohanko Sirkowiec, Karp Serheiov zięć, Hryszko Chwostiusky, Radko Chochoł, Iacko Chochoł, Fedor Dołhinowiec, Roman Naczanin, Markiiian Bolsun, Borys Tereszenia, Stephan Klimowicz, Fedor Sycz, Szostak Socky, Hryszko Krawiec, Kuźma, Iakim, Hryszko, Misko Kotosenia, Opanas Klimenko, Opanas Romauow, Deduszczenia, Iwan Klimenia, Raby, Semen Iarosenia, Borys Iaroszow zięć, Iwan Iuskiwicz, Hawryło Dohadko; summa chłopów, co precz poszli z Tesnowki, trzydzieści y pięć, z których wytrąciwszy tych, co świeżo powchodzili w chałupy, iedynastu, zostaje pustek realiter dwadzieścia cztery, na których odchodzi czynszu złotych dwadzieścia y dwa y groszy pułpięta, podwodszczyzny złotych sześćnaście. Ze wsi Diwlina poszli precz ci poddani: Sawon Safanowicz, Prokop Będnarz, Kalenik Hłuszkowsky, Trochim Chocinieć, Chwedor Kaska, Chocinieć Serhy, Seměn Kaszczyk, Misko Szynkarz, Demid Szechowicz, Olexey Moroz, Hryszko Morożenia, Roman Kuzmicz, Hawryło Miakołowicz, Wasko Onyszczenia, Łukasz, Kalko, Pilip, Misko Iarowiec, Piotr Topiecha; summa chłopów, co precz poszli z Diwlina, dziewiętnaście, z których liczby wytrąciwszy tych, co świeżo powchodzili w chałupy, dwuch, zostaje pustek realiter siednaście, na których odchodzi czynszu złotych czterdzieści y ieden y groszy piętnaście, podwodszczyzny odchodzi złotych czternaście. Summa summarum

pustek we wszystkim kluczu Łubińskim sto dziewiędziesiąt y pięć, a zosobna tych, co nowo osiedli, ośmdziesiąt; summa czynszu, który odchodzi na pustkach, złotych sześćset siedmdziesiąt y ośm y groszy cztery, podwodszczyzny odchodzi na pustkach złotych dwieście piędziesiąt y pięć; nadto, względem tego spustoszenia, aręda karczem y młynow taniey sześciąset złotych puścić się musiała. Która to manifestaciia, aby do xiąg zapisana była, prosił, co y otrzymał.

Книга городская Житомирская, записная и поточная, № 20, годъ 1651—1652; листъ 134.

LXV.

Сознаніе возного о томъ, что онъ далъ ввводъ во владѣніе въ мѣстечка: Клебань, Керносовку, Федоровъ, Холодовку, Крыпчинцы, Войтовку, Богдановку п Захаріяшевку дворянкѣ Екатериѣ Сѣнинской, въ силу аренднаго контракта, выданнаго ей на эти мѣвнїя Черпиговскимъ воеводою Мартиномъ Калиновскимъ. 1652, января 16.

Roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt drugiego, miesiąca ianuarii szesnastego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkimi Winnickimi y przedemną, Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczewisto woźny generał Braclawskiego y innych woiewodstw, szlachetny Ian Wyszomirski, dla zapisania do xiąg ninieyszych dobrowolnie przyznał, iż on na requizycyą wielmożney iey mości paniey Katarzyny z Komarowa Strusowney Sienienskiey, mając przy sobie szlachtę, ludzi dobrych, panów: Tomasza Kaczkowskiego, Stanisława Przegalińskiego, roku terazniejszego, tysiąc sześćset piędziesiątego drugiego, miesiąca ianuarii dwunastego dnia, był w miasteczkach: Klebaniu alias Starogrodzie, Kiernosowce, Fedorowie, Chołodowce, Kryszczyńcach, Woytowce, Bohdanowce y Zacharyaszówce, w woiewodstwie Braclawskim, poblizu od nich będących, tamże te dobra, według kon-

traktu, w Brasławiu dnia trzynastego miesiąca decembra, anno millesimo sexcentesimo quinquagesimo primo, między iaśnie wielmożnym iego mością panem wojewodą Czernichowskim a wielmożną iey mością panią Sienińską spisanego, zakładem dwóch kroć sto tysięcy złotych polskich stwierdzonego, y aktami grodzkimi Winnickimi anno millesimo sercentesimo quinquagesimo primo, dnia piętnastego decembris roborowanego, tenże mianowany iaśnie wielmożny iego mość pan Marcin na Husiatynie Kalinowski, wojewoda Czernichowski, Przemyski, Litynski et c. starosta, ze wszystkimi pożytkami kontraktem tymże okryślonemi, przez sług swoich, urodzonych ich mościów panów: Bogusławskiego y Andrzeia Siekierzyńskiego, do czasu, przerzeczonym kontraktem oznaczonego, podał y dobrowolnie do spokojney possessyiey y używania mianowaney iey mości paniey Sienińskiej postąpił; według którego dobrowolnego przerzeczonych dobr purzczenia y on wożny iey mość panią Sienińską w też dobra y ich wszelkie pożytki intromitował y poddanych. w koźdei z osobna majątności do gromad zebranych, do posłuszeństwa iey mości paniey Sienińskiej podał; iakoż ci poddani, o nowej pani wiedząc, posłuszeństwa zwykłe onei oddawać submittowali się, a tey intromisiey we wszystkie przerzeczone dobra nikt nie bronił y z żadnym prawem, te dobra obciążającym, nie odzywał się. Co, że nie inaczey było, pomieniony wożny przyznawszy dobrowolnie, prosił, aby to iego zeznanie do akt przyjęte y zapisane było, co y otrzymał. Ian Wyszomirski.

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 8

LXVI.

Сознаніе познаго о томъ, что онъ ввелъ во владѣніе городомъ Ладъжинномъ Львовскаго подстоіи, Здислава Замойскаго, въ силу заставнаго контракта, выданаго ему княземъ Дмитріемъ-Юріемъ Вишневецкимъ. 1652, января 20.

Roku tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca ianuarii dwudziestego dnia.

Przed aktami niniejszemi grodzkiemi Winnickiemi y przede mną, Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczywiście woźny generał wojewodstwa Braclawskiego, szlachetny Iacko Kulikowski, iaśnie, iawnie y dobrowolnie zeznał temi słowy: iż on, za affectacyą urodzonego iego mości pana Zdzisława z Zamościa Zamoyskiego, podstolego Lwowskiego, mając przy sobie szlachtę, ludzi dobrych, wiary godnych, szlachetnych panów: Iana Gutowskiego y pana Iana Orłowskiego, w roku teraznieyszym, tysiąc sześćset piędziesiątym wtórym, miesiąca ianuarii trzynastego dnia, był w mieście Ładyżynie, gdzie wojta tamecznego, Marka Hołowiznę, y burmistrow dwoch: Romana Stuczenka y Olexę, także y wszystkich mieszczan y poddanych tamecznych do gromady zebrawszy, y onym na rynku Ładyżynskim zapis, od iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości Dymitra Ierzego Korybuta na Zbarażu y Wiszniowcu Wiszniowieckiego zastawny, którym miasto Ładyżyn cum omnibus attinentiis urodzonemu iego mości panu Zdzisławu z Zamościa Zsmoyskiemu, podstolemu Lwowskiemu, y iey mości pani małżonce, urodzoney iey mości paniey Zofiey z Brzysia

Lanckoronskiej Zdzisławow y Zamoyskiej, podstoliny Lwowskiej, w summie pięciudziesiąt tysięcy złotych polskich zawiódł y zastawił, przeczytawszy, to miasto Ładyżyn z mieszczanami y ze wszystkimi pożytkami, vigore ejusdem inscriptionis, przy osobliwym liście, od tegoż iaśnie oświeconego xiążęcia iego mości do tychże mieszczan Ładyżyńskich eo nomine pisanym, in rectem possessionem iego mości panu Zdzisławowi Zamoyskiemu, podstolemu Lwowskiemu, podał; które to miasto Ładyżyn z mieszczanami temecznemi iego mość pan Zamoyski, iako swoiemi zastawnemi, nemine contradicente, dysponować począł. Które to swoje oczewiste zeznanie pomieniony woźny uczyniwszy, prosił, aby to do xiąg przyjęto y zapisano było; co y otrzymał.

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1652 г., № 4598; листъ 10, на оборотъ.

~~~~~

LXVII.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ далъ ввѣдь во владѣніе городомъ Балаповкою и слободою Берловкою дворянину Григорію Важинскому, въ силу пожизненной записи, выданной ему на эти имѣнія кляземъ Дмитріемъ-Юріемъ Вишневецкимъ. 1652, января 20.

Roku tysiąs sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca ianuarii dwudziestego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodskiemі Winnickiemі y przede mną Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczewiście woźny generał wojewódstwa Braclawskiego, szlachetny Iacko Kulikowski, iaśnie, iawnie y dobrowolnie zeznał temi słowy: iż on, za affectacyą urodzonego iego mości pana Grzegorza Ważyńskiego, mając przy sobie stronę szlachty, ludzi dobrych, wiary god-

nych szlchetnych panów: Iana Gutowskiego y pana Iana Orłowskiego, w roku terazniejszym, tysiąc sześćset piędziesiąt wtórym, miesiąca ianuarii trzynastego dnia, był w mieście Bałanowce y slobodce Berłowce, z której to Berłowki slobodki wszystkich poddanych do miasta Bałanówki sprowadziwszy, y tam także woyna tamecznego, na imie Pańka, y burmistrza Hrycka Bałanienka y drugiego Hrycka Chiżniaka, także y wszystkich mieszczan tamecznych do gromady zebrawszy y onym na rynku Bałanowskim zapis, od iasnie oświeconego xiążenia iego mości Dymitra Ierzego Korybuta na Zbarażu y Wiszniowcu Wiszniowieckiego, który dożywotnim prawem przereczzone miasto Bałanowke y slobodke Berłowke iego mości panu Ważyńskiemu konferować y zapisać raczył, przeczytawszy, to miasto Bałanowke y slobodke Berłowke, z mieszczanami, z poddanymi y ze wszystkimi pożytkami, vigore ejusdem inscriptionis, przy osobliwym liście, od tegoż iasnie oświeconego xiążenia iego mości do tychże mieszczan Bałanowskich y poddanych Berłowskich eo nomine pisany, in realem possessionem iego mości panu Ważyńskiemu podał; które to miasto Bałanowke y slobudke Berłowke z mieszczanami y poddanymi iego mość pan Ważyński, iako swemi dożywotniemi, nemine contradicente et impediante, dysponować poczoł. Które to swoje oczewiste zeznanie pomieniony woźny uczyniwszy, prosił, aby to wszystko do xiąg przyjęto y zapisano było; co y otrzymał.

*Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1652,
№ 4598; листъ 11.*

LXVIII.

Заявленіе Брацлавскаго подстоли, Стапислава Ржевускаго о томъ, что, вслѣдствіе козацкаго возстанія, онъ понесъ значительныя убытки въ арендуемыхъ имъ имѣніяхъ: мѣстечкахъ: Красномъ, Старой Рогознѣ, Новой Рогознѣ, Шпиковѣ и Кобылѣ и селахъ: Турковѣ, Улихѣ, Скажинцахъ, Кохновеѣ, Чоремошнѣ и Ивановцахъ. 1652, февраль 2.

Roku tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca februaruii szostego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkiemi Winnickiemi y przede mną Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanow-szy oczewiście urodzony iego mość pan Stanisław Rzewuski, podstoli Braclawski, skoro tylko do grodu Winnickiego, tak dla inkursyi ko-zackiey y tatarskich, iako też dla powietrza morowego zawartego, a teraz świeżo, za uśmierzeniem powietrza, otworzonego, przyść mógł, zarazem przychilając się do manifestacyi swoiey, w grodzie Lwowskim zanesioney, tu iako w należnym dobrom niżeymianowanym grodzie, manifestacyą swoią zanosił o to: iż manifestaus, trzymając dobra: mia-sto Krasnę, Stare y Nowe miasto Rohośną, miasteczko Szpików, mia-teczko Kobyle, wsi: Turkuwkę, Ulicę, Skażińce, Kochanowce, Cze-remoszno, Iwanowce, wielmożnego iego mości pana Iana na Zamoysciu Zamoyskiego, starosty Kałuskiego, dziedziczne, sposobem arendownym podług interczyzy y inwentarza, y będąc in possessione, za rebellią chłopów tamecznych y kozacką swawolą, w roku tysiąc sześćset czter-dziestym ósmym, w piątek przed Swiątkami Zielonemi, od dóbr swoich wszystkich, tak i summ pieneznych, między chłopami będących na

długach, iako też bydła, stada, owiec, pasieki, gumien, miedzi, cyny y innego domowego sprzętu y ochędostwa, iako osobnym registrem weryfikować ofiarując, na złotych sześćdziesiąt tysięcy, krom summy na arędę daney, sam zaledwie uiechawszy, a potym y znowu summcę pewną na też dobra, względem rekuperowania tych swoich rzeczy, do rąk sług iego mości pana starosty Kałuszkiego, urodzonych: pana Pawła Słostowskiego y pana Ierzego Szornela, dnia dwudziestego pierwszego lipca, roku tysiąc sześćset czterdziestego ósmego, na arędę trzyletnią, która się w roku tysiąc sześćset pięćdziesiątym pierwszym konczyć miała (iako o tym pewne scripta szerzey świadczą) dawszy, że przedtym, dla rębelyi chłopskiej y morowego powietrza, do possessyi dóbr pomienionych, teraz także dla przyczyn niżej wyrażonych, przyść nie może y dóbr tych ani summy pomienioney, którą dał w Zamościu, nie odszukał, do tego własne iego woły, stada, bydła, długi na chłopach, śledzie y inne dostatki, na rejestrze spisane, które czasu prawa pozwami obiaśnione będą, u poddanych tamiecznych pozostałe, które oni manifestującemu się wracać y oddawać, iako iego własne, chcieli, sładzy pana starosty Kałuskiego, do tych dóbr zesłani, w roku tysiąc sześćset pięćdziesiątym pierwszym, zaraz po wojnie Białocerkiewskiej, z kozakami zawartej, przerzeczone dawno dobra na iego mości pana starostę Kałuskiego w possessią obiąwszy, przy wybieraniu zwykłych od poddanych należących powinności, lubo to y te manifestującemu się należeli, zabrali y przy sładze iego, który inż poniekont niektóre rzeczy pana swego własne odbierać poczoł, czego, iako się wyżey namieniło, y sami chłopci nie zbraniali, pograbili, do Zamościa y Tarnopola podwodami uprowadzili. Zachowawszy tedy wolne uczynienie protestacyi, ieśli tego potrzeba ukaże, lubo pozwami wyraźniew specificacyi, teraz te swoje manifestacyą zainiosszy, manifestans prosił, aby do akt przyjęta y zapisana była; co y otrzymał.

Книга гродская Винницкая записовая, и поточная, 1652 № 4598; листъ 19.

LXIX.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ далъ дворянину Самуилу Груи ввѣдь во владѣніе мѣстечками Сомовкою и Каменицею на основаніи чегырехлѣтняго аренднаго контракта. 1652, февраля 8.

Roku tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca februarii ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkimi Winnickimi y przede mną Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczywiście woźny generał wojewódstw Kiiowskiego, Wołyńskiego, Braclawskiego y Czernichowskiego, szlachetny Ian Wyszomirski, ku zapisaniu do xiąg ninieyszycy grodzkich Winnickich zeznał temi słowy: iż on, roku terazniyszego, tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego dnia dziewiątego miesiąca stycznia, mając przy sobie szlachtę, ludzi dobrych, pana Iana Pogonowskiego a pana Stanisława Straszewskiego, był na sprawie y potrzebie urodzonego iego mości pana Samuela Grui w miasteczkach dwóch: iednym Somowce a drugim Kamienica, majątności dziedzicznej iasnie oświeconego xięcia iego mości Dymitra Ierzego Korybuta na Zbarażu Wiszniowieckiego, tamże, według interczy między iego mością panem Gruią z iedney, a xiążenciem iego mością z drugiey strony, o aręde dóbr mianowanych, de data et actu w Winnicy, roku terazniyszego, tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca stycznia trzeciego dnia, prawnie sprawiony y aktami grodzkimi Winnickimi roborowany, te dobra, wyżey mianowane, ze wszystkimi onych poddanymi, gruntami, lasami, dąbrowami, gajami, zapustami, młynami, stawami, karczmami, pasiekami, owo zgoła ze

wszystkimi generaliter do tych majątności przychodami y pożytkami, według intercyzy mianowaney opisanemi, do lat czterech, poczynając tę arędę od Trzech Królów święta rzymskiego w roku terazniejszym, tysięcznym sześćsetnym piędziesiątym wtórym, inż przez woźnego, aż do takowegoż święta Trzech Królów w roku tysięcznym sześćsetnym piędziesiątym szóstym przypadającego, do spokojney, realney podał y postąpił (possessyi) y w te dobra mianowanego iego mość pana Gruie arendownym sposobem (cztero) letnim intromittował; którego uwiązania nikt nie bronił y z żadnym się prawem pierwszym ani poślednim nie odzywał, y owszem poddanych wszystkich w tych miasteczkach do gromady zebrawszy, posłuszeństwo wszelakie pełnić przykazał; którzy, nie się nie sprzeciwiając, posłusznemi się stali y na robocizne poszli. Co, że tak a nie inaczey było, to prawdziwie do xiąg zeznawszy, prosił, aby było przyjęto y do xiąg zapisano; co otrzymał. Ian Wyszomirski.

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 22.

~~~~~  
LXX.

Сознаніе вознаго о томъ, что онъ далъ дворянину Самуилу Груи вводъ во владѣніе имѣніемъ Вахнова Гребля, отданнымъ ему по заставному контракту княземъ Константиномъ-Криштофомъ Вишневецкимъ. 1652, февраля 8.

Roku tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca februarii ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkimi Winnickimi y przede mną Semenem Postołowskim, burgrabim Winnickim, stanowszy oczywiście woźny general woiewódstw: Kiiowskiego, Wołyńskiego, Braclawskiego y Czernichowskiego, szlachetny Ian Wyszomirski, ku zapisaniu do xiąg ninieyszych grodzkich Winnickich zeznał temi sło-

wy: iż on, roku terazniejszego, tysiąc sześćset pięćdziesiąt drugiego, dnia iedynastego miesiąca stycznia, mając przy sobie szlachtę, ludzi dobrych, pana Iana Pogonowskiego, iego mość pana Stanisława Straszowskiego, był na sprawie y potrzebie urodzonego iego mości pana Samuela Gruie, w miasteczku Wachnowey Grobli, majątności dziedzicznej iaśnie oświeconego xięcia iego mości Constantego Krzysztofa Korybuta na Zbarażu Wiszniowieckiego, tu, w woiewódstwie Braclawskim a powiecie Winnickim leżącey, tamże, według listu dodrowolnego, zastawnego zapisu, w grodzie Winnickim, roku tysiąc sześćset pięćdziesiąt drugiego, miesiąca stycznia trzeciego dnia przyznanego, iego mości panu Gruie na zastawę tych dóbr y na sumnę siedm tysięcy y sto złotych polskich służącego, te dobra wyżeymianowane, ze wszystkimi poddanemi, gruntami, lasami, dąbrowami, stawami, młynami, karczmami, owo zgola ze wszystkimi generaliter tey majątności pożytki, w zapisie opisanemi, do spokojney, realney, aż do oddania tey summy, puścił, podał, (possessyi) y w te dobra iego mość pana Gruie intromittował; którego uwiązania nikt nie bronił y z żadnym się prawem pierwszym ani poślednim nie odzywał, y owszem, poddanych wszystkich do gromady zebrawszy, wszelakie posłuszeństwo pełnić rozkazał; którzy, nic się nie sprzeciwiając, posłusznemi stali y na roboczne poszli. Co, że tak, a nie inaczey było, to prawdziwie zeznawszy, prosił, aby było przyjęto y do xiąg zapisano; co y otrzymał. Ian Wyszomirski.

*Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 23, на оборотъ.*



Сознаніе вознаго о томъ, что онъ, по предложенію дворянина Кавимира Пясочинскаго, былъ въ его имѣніи, мѣстечкѣ Коморовѣ, и на-шелъ это мѣстечко въ состояніи совершеннаго запустенія и разоренія, причиненныхъ войсками: татарскими, козацкими и польскими, а также моровою язвою. 1652, февраля 28.

.Roku tysiąc sześćset piędziesiąt drugiego, miesiąca februarii dwudzi estego ósmego dnia.

Przed urzędem y aktami ninieyszemi grodzkimi Winnickimi y przede mną, Semenem Postołowskim, burgrabią Winnickim, stanow-szy oczywiście woźny generał wojewódstwa Kiiowskiego, Wołyńskiego y Bracławskiego, szlachetny Ian Wyszomirski, dla zapisania do xiąg ninieyszich grodzkich Winnickich przyznał temi słowy: iż on, roku terazniejszego, tysiąc cześćset piędziesiąt drugiego, dnia dwudziestego czwartego februarii, z przydania urzędowego mając przy sobie szlach-tę, ludzi dobrych: pana Iana Podskarbskiego, pana Iakuba Kochań-skiego, będąc requirewany od urodzonego iego mości pana Kazimierza Piaseczyńskiego, rotmistrza iego królewskiej mości, był w miasteczku Komorowie, w powiecie Winnickim leżącym, y przysiółkach do niego należących, tamże, za okazaniem szlachetnego pana Krzysztofa Witow-skiego, sługi iego mości pana Piaseczyńskiego, oglądał tę mianowaną majątność, w niwec od nieprzyjaciela krzyża świętego, tatarow y kozaków, także od woyska iego królewskiej mości koronnego, ogniem y mieczem tak bardzo, że się w samym miasteczku Komorowie cha-łupek, iako ich sam woźny mianował y liczył, wszystkich w liczbę

підзiesiąт zostało, spustoszoną, tylko puste placы лежā, а w tych pozostałych chałupkach ludzi bardzo się mało po terazniejszey wojnie zebrāło, onego też ubóstwa powietrzem morowym wymarło, а w przysiołkach część większa spalona, а w pozostałych chałupkach rzadko barзо w którey by chłop mieszkał, tak też gumien, folwarków, bydeł y inszego dobytku ani żadnego poenitus gospodarstwa niemasz. Co on, woźny, widząc takowe spustoszenie przerzeczoney majątności, sztachtą wyżmianowaną oświadczywszy się, ztamtąd odiechał, y o tym te zeznanie swoje uczyniwszy, prosił aby przyjęто y do xiąg zapisano było; со y otrzymał.

*Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1652, № 4598; листъ 35.*

~~~~~  
LXXII.

Жалоба отъ имени войскаго Брацлавскаго, Яна Негребецкаго, на жителей Умани, Каменки и Кублича, о томъ, что они разорили его имѣніе, мѣстечко Негребовку. 1664, января 18.

Року тисеча шестсотъ шестдесять четвертого, мѣсяца генваря осмнадцатого дня.

В роки судовие Винницкие. на завтрое по Трохъ Короляхъ святе римскомъ, року звышъ на акте писаномъ, судовие зачатыхъ, передъ нами: Максимилианомъ Очосалскимъ, судею, Миколаемъ Жабокрицкимъ, подсудкомъ, Миколаемъ Казимиромъ Жештелинскимъ, писаромъ, — урядниками судовыми земскими воеводства Браславского Виньницкими, становши очевисто урожонный палъ Янъ Квасневский, слуга урожоного его милости пана Александра Жабокрицкого, чесника Браславского, соденитеръ именовъ урожонныхъ ихъ милостей пановъ: Яна з Негребки Негребецкого, войскаго Браславского, и Елжбѣты з Кграбова Негребцкой, малжонковъ, занеслъ протестационемъ напротивко всему мѣсту Гуманіови а мѣстечкомъ до него належачимъ: Каміонци, Кубличови и

инънымъ, а подданнымъ ихъ милостей пана Оршуле Калиновкою, обозное коронное, а сыновъ ей милости, яко дедичовъ и сукцессоровъ его милости пана Самуела Калиновского, обозного коронного, а то взглагомъ нападненя квалтовного на мистечку Негребку; алиась Шелпехова, маетности ихъ милостей пановъ войскихъ Браславскихъ, в року прошломъ, тисеча шестсотъ шестдесять третимъ, инъ маію, и тамъ фупдитусъ, такъ в подданныхъ, которыхъ было на петъсотъ оседлости, яко тежъ в худобахъ оныхъ и в будынкахъ знищеніе. О што все помененый протестансъ зоставляеть волное чиненіе обширнее протестацией помененымъ ихъ милостямъ паномъ Негребецкимъ, войскимъ Браславскимъ, малжонкамъ, и в каждомъ суде и уряде дохожени такового спустошеня маетности своее; а помененый только протестансъ, прекавендо индемитати ихъ милостей, тую свою, именемъ ихъ милостей, заносить протестационемъ и просить, до актъ абы принята и записаная была, што отрималъ. Етъ инконтиненти той же помененый протестансъ презентовалъ судови нинешнему клать три: одну плеснивую, другую тарантоватую, третью гнедую, взятую на тот час при инвазии и зруинованю помещеняхъ добръ одъ подданныхъ вижей описанныхъ, дедичныхъ ихъ милостей пановъ Калиновскихъ, мистечка Каміюпочки, которые той же протестансъ помененый заразомъ выручилъ по оны до себе взял; и осведчался притомъ в оное, ижъ воловъ шеснадцати, на той часъ взятыхъ, при протестанте зостаютъ, которые, для злоей дороги, судови нинешнему презентовати не могль, што вознычъ и шляхтою обвѣстивъ и оповѣдивъ, прекавендо однакъ индемитати ихъ милостей пановъ Негребецкихъ, малжонковъ, не квидъ детрименти паціантуръ, тое судови нинешнему оповѣдаеть, и потомъ тую свою манифестацию повторную заносить и просить, абы до актъ коннотата была; што отрималъ.

Книга городская Винницкая, записовая и поточная, 1639 — 1664, № 4597; листъ 42, на оборотъ.

LXXIII.

Заявленіе дворянина Павла Зіолковскаго о томъ, что принадлежащее ему на правахъ закладнаго владѣльца село Житомирскаго повѣта Сологвинь, вслѣдствіе продолжительной междуособной войны совершенно запустѣло и не только не приноситъ вовсе дохода, но требуетъ значительныхъ затратъ для приведенія его въ сколько нибудь благоустроенное состояніе. 1664, февраля 27.

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiątego czwartego, miesiąca februarrii dwudziestego siódmego dnia.

Na urzędzie grodzkim, w zamku iego krolewski mości Żytomirskim, przede mną Samuelem Brantem, subdelegatem, oczewiście comparsens urodzony iego mość pan Paweł Ziołkowski, podstarości niniejszy Żytomirski, swoim y urodzoney iey mości paniey Maryanny Ziołkowskiego Nosiłowskiey, siostry swoiey rodzoney, imieniem, selenniter manifestował się: iż on, po przeszłych woiennych transakciach, w woiewodstwie Kiiowskim przez kilkanaście lat grassujących, rowno z innymi obywatelami pomienionego woiewodstwa do swoiey majątności zastawnei, nazwiskiem Sołotwina, w pewiecie Żytomirskim będącey, przyiachawszy, od świętey pamięci iasnie wielmożnego iego mości pana Krzysztofa z Łohoyska Tyszkiewicza, woiewody Czernihowskiego a starosty na ten czas Żytomirskiego, tudziesz od iasnie wielmożney iey mości paniey Heleny Woroniczowny Tyszkiewiczowey, woiewodziney Czernihowskiey, małżonkow, urodzonemu niegdý sławney pamięci iego mości panu Ianowi Ziołkowskiemu, rodzicowi manifestantium, y successorom iego, praesentibus manifestantibus, w summie pięciu tysięcy y

stu złotych polskich zawiedzioney y zastawioney, o czym obligatorium suscriptis supra nominatis iaśnie wielmożnych oboygą ich mościów małżonkow w grodzie Żytomirskim szerzey w sobie personabat, pomienioną zastawną swoje majątność, Sołotwin, funditus przez nieprzyiaciela zniesioną został, że nie tylko żadnych pożytków, żadney chałupy, ale płota żadnego nie było, dla czego manifestantes, że nie z ch przyczyny pomieniona onych zastawna ta majątność iest tak bardzo zruynowana i ze wszystkich pożytków penitus ogołocona, serio manifestantur: a ponieważ ex lucro cessanti bywa damnus emergens, tedy hac eademque manifestatione tempestive praecavent sobie manifestantes to, iż, iesliby pomieniona ich ta zastawna majątność spustoszona, cura et conatu manifestantium miała dydz restaurowana y przywiedziona do pożytków, to iest, gdy będzie poddanemi osadzona, ktorych poddanych manifestantes possessores wołami, końmi, zasiewkami y inszą pomocą zakładać będą, dwor, ktorego y predtym tam nie było, cale sam rodzic manifestantium, za assecuratią zapisaną iaśnie wielmożnych ich mościów haeredum supra nominatorum zapłacenia in termino wykupna przybudynków wszelakich, był zbudował, iesliby denovo postawili, groblą y młyn, ktorego tylko znak został, swoim kosztem iesliby erigowali, sata hyemalia y insze crescencie, ponieważ wszystkie przy majątności ad nihilum evadicata, y tych iesliby znaczną y iakąkolwiek auctią uczynili, aby manifestantes in duplo nie szkodowali, to iest per carentiam summae suae, ktora haereditarius ich mościów oney zażywaiącym pożytek czyniła, tudziesz przez naprawienie y przywiedzenie do pożytków z ziemią porownaney y żadnych pożytków nie czyniącey majątności, gdyby zaś potym ktory ex haereditariis ich mości successorow, lubo tesh reformatoria iaśnie wielmożnych recognoscentium supra nominata pozostała małżonka zechcieli, oswobodzaiąc tę majątność, summę pomienioną manifestantibus possessoribus obligatoriis odłożyć, aby się to działo iudicialiter lub przez decret sądowy ex legitima citatione, niedziel dwunastą przed wykupnem, lub przez complanatią przyiaciół zobopolnie wysadzonych, aby wprzod satisfactia in omnibus praetensionibus w naprawieniu mająt-

ności y przywiedzeniu oney do pożytkow stała się manifestantibus: lubo też summe pomienioną, pięć tysięcy y sto złotych polskich, anticipando obmyślawania starania, y koszty manifestantium w naprawieniu y restaurowaniu majątności supranominati haeredes, oswabadzając swoje puste y żadnych pożytków nie czyniące dziedziczne grunty, iako na ten czas existunt, exnunc aby odłożyli y zapisali. Dla czego praesenti manifestatione, succurrendo indemnitati suae, manifestantes iterum atque iterum manifestantur; którą manifestacją prosił praesens iego mość manifestans, aby do akt niniejszych grodzkich Żytomirskich przyjęta y zapisana była; co otrzymał.

Книга Житомирская, городская, записовая и поточная, годъ 1664—1666, № 21; листъ 25, на оборотъ.

~~~~~
LXXIV.

Zаявление Житомирскаго старосты, Яна-Остафія Тышкевича о томъ, что принадлежащее ему на закладномъ правѣ имѣніе, село Сынгурь, совершенно запустѣло вслѣдствіе бывшей междуусобной войны. 1665, апрѣля 16.

Roku tysiąc sześćset sześćdziesiąt piątego, miesiąca aprilis szesnastego dnia.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego krolewsky mości Żytomirskim, przede mną, Pawłem Ziolkowskim, podstarościm Żytomirskim, stanowszy oczewisto wrodzony pan Alexander Kostecki, sluga wielmożnego iego mości pana Ostafiego Iana z Łohoyska Tyszkiewicza, Żytomirskiego y Niechworoskiego starosty, imieniem tegoż pomienionego iego mości pana swojego, solennem zanosil manifestationem w ten sposob: iż wielmożny iego mość pan manifestantis, dawszy summe czterech tysięcy złotych polskich na majątność, nazwiskiem Syngury, iasnie wielmożney iey mości paniey Helenie Woroniczownie Krzysztohowey Tyszkiewiczowej, wojewodziney Czernihowskiej, rodzicielce swojej, od iey mości sposobem zastawnym iego mości panu staroście

w roku przeszłym, tysiąc sześćset sześćdziesiąt czwartym, miesiąca decembris dwudziestego dziewiątego dnia puszczoną y zawiedzioną, ducta proportione według summy czterech tysięcy złotych dochodu y prowi-siey mieć nie może, gdyż ta majątność przez nieprzyaciela koronnego y przez woyska rzeczypospolitey, często przechodzące, spustoszona y zniszczona iest tak dalecc, że ani dworu, ani młyna, ani stawu y żad-ney rzeczy, do pożytku dwornego należącey, to iest y budynkow żad-nych niemasz, grobla snać dawno zerwana y bardzo spustoszona, że tylko znak iey, gdzie była, został, zasiewkow także żadnych, owo zgoła, cokolwiekby się miało znajdować fructuum y prowentow ia-kichkolwiek w iaknajmnieyszey rzeczy, w tey majątności nie znay-duie się, oprócz kilku chałap bez chłopów, na wsi stojących, pus-tych. Przeto, ieśliby ta majątność cura et conatio domini obligatorii wyszmianowanego wielmożnego iego mości pana manifestantis miała bydź we wszystkim de novo restaurowana y naprawiona: dwor, raczey zameczek, secundum pristinum statum ieśliby był zbudowany, młyn y grobla, których rzeczy penitus niemasz, ieśliby także sumptem iego mości miała bydź erigowana, sata hyemalia y insze crescentie, za sta-raniem iego mości ieśliby znaczne miały w tey majątności wziąć auctią, załogi chłopskie, których iego mość wołami, końmi, zasiewkami, et id genus zapomagać będzie, żeby, gdy przyidzie do oswobodzenia tey majątności y oney wykupienia od wyszpomienioney iasnie wielmożney iey mości, aby się to działo iudicialiter przez dekret sądowy, praevia citatione, niedziel dwunastą przed wykupnem, lubo też per compla-nationem przyiaciół, zobopolnie na to wysadzonych, wprzód nim ori-ginalna summa, cztery tysiące złotych, oddana będzie, aby wszystkie praetensye w naprawieniu wyszmianowanej majątności wielmożnemu iego mości panu manifestantis nagrodzone y skutecznie paratis zapła-cone były. O co, providendo indemnitati wielmożnego iego mości pana swojego, manifestans iterum atque iterum manifestatur, prosząc, aby ta iego manifestatia do xiąg ninieyszych grodzkich Żytomirskich przyjęta y zapisana była; co otrzymał.

Книга Житомирская, городская, записовая и поточная, годъ 1664—1666, № 21-й; листъ 143, на оборотъ.

LXXV.

Люстрація подымной подаги Кіевскаго воєводства, повітовъ: Овруцкаго и Житомирскаго. 1683, января 25.

Року тысяча шестьсотъ восемьдесятъ четвертого, мѣсяца октобрѣя осемнадцатого дня.

На уряде кгородскомъ, въ замку его королевское милости овруцкомъ, передо мною, Адамомъ Карчевскимъ, яко субделеготомъ на мѣстцу отъ урожогово его милости пана Михала Ставицкаго, подстаростего кгородскаго овруцкаго, до принятія нижей выписаное люстраціей ужитымъ и засажонимъ, personaliter stanawszy tenże imé pan podstarości grodzki owrucki, dla wpisania do ksiąg niniejszych per oblatam подак лустрація дымовъ воєводства Кііовскаго и повітовъ його: Житомирскаго и Овруцкаго, теми словы писаня: Registr lustracyiey dymów woiewodstwa Kiiowskiego, zaczętey a die vigesima quiata ianuarii, anno tysiąc sześćset ósmdziesiąt trzeciego, i oraz z wielu dymów dawano dwóyga podymnego, ex laudo publico, na seymiku we Włodzimierzu, die decima quinta septembris, anno tysiąc sześćset ósmdziesiąt pierwszego:

Starostwo Owruckie.

Miasto Owruca i z wioskami. W mieście дымовъ czterdzieście, excepto popów. Wieś Ostrowek, do tegoż starosty, дымовъ два. Wieś Sarniczki, tegoż, дымовъ trzy. Wieś Zaliwaki, boiarze tegoż, дымовъ trzy. Wieś Biłka, tegoż, дымовъ два. Wieś Szwaby, boiarze tegoż, дымовъ sześć. Generalem miasto i z wsiami i z boiarami złotych два.

dzieścia i pięć. Miasto Wieleńniki. Miasto Wieleńniki ma dymów osim, excepto popa. Wieś Wieleńniki Stare ma dymów osm. Wieś Sorokopeni, tegoż iego mości, ma dymów siedm. Wieś Krasidłówka, tegoż iego mości, ma dymów cztery. Wieś Przybitki, tekoż iego mości, ma dymow iedenascie. Wieś Nowaki, tekoż iego mości, ma dymów osm. Wieś Bobrycze, tegoż iego mości, ma dymów trzy. Wieś Nieczohówka, tegoż iego mości, ma dymow trzy. Wieś Suszczany, tegoż iego mości, ma dymów dwadzieścia. Wieś Chłuplanka, tekoż iego mości. Wieś Chłuplany, tegoż iego mości, ma dymów dwanaście. Wieś Nahorany, tegoż iego mości, ma dymów dziewięć. Wieś Olenicze, tegoż iego mości, ma dymów iedenascie. Wieś Iurkowszczyzna, tegoż iego mości, ma dymów cztery. Wieś Stuhowszczyzna, tegoż iego mości, ma dymów dziesięć. Wieś Skrebelicze. tegoż iego mości, ma dymów osm. Między Lewkowskimi, tegoż iego mości, dymów dwa. W Heiewiczach, tegoż iego mości, dym ieden. Z miasta i z całej włości generałem do skarbu dano złotych dwadzieścia. Wsie plebana wieleńnickiego: wieś Bohiówka ma dymów osm; wieś Bełka, tegoż. ma dymów sześć; wieś Czerewki, tegoż, ma dymow dwa. Z tych wsiów od xiędza plebana oddano do skarbu złotych pięć. Wieś Koperowszczyzna, pana Korytka, ma dymów osm, złotych cztery. Włość Kliniecka: miasto Kliniec — niemasz nic, tylko dwór. Wieś Szostaki, tychże, ma dym ieden; wieś Kwiczyn, tychże, ma dym ieden; wieś Szyszoty, tychże, ma dymów dwa; wieś Żołyn, tychże, ma dymów dwa; wieś Parszowa, tychże, ma dym ieden; wieś Orzeszki, tychże, ma dym ieden. Z tej całej włości oddano złotych dwanaście. Włość Choynicka. Miasto Choiniki, pana Szuyskiego, chorążego brzyskiego, ma dymow trydzieście, złotych sześć, excepto popów; wieś Chrapków, tegoż iego mości, ma dymów czternaście, złotych dwa; wieś Radno, tegoż iego mości, ma dymow siedm; wieś Strzeliców, tegoż iego mości, ma dymów trz. dzieście, złotych pięć; wieś Nowosiółki, tegoż iego mości, ma dymów dwadzieście i sześć, złotych trzy; wieś Naboki, tegoż iego mości, ma dymów trzydzieście dwa, złotych trzy; wieś Dworyszcza, tegoż iego mości, ma dy-

dymów pięć; wieś Wielki-Bór, tegoż iegomości, ma dymów dziewięć, złotych dwa; wieś Kluczyn, tegoż iegomości, ma dym jeden; wieś Łuchanie, tegoż iegomości, ma dymów dwa; wieś Ostrohładowicze, tegoż iegomości, ma dymów dziesięć, złotych dziewięć; w teiże wsi boiarów dymów dziewięć; futor Węzok, tegoż iegomości, ma dymów cztery; futor Ruszowcy, tegoż iegomości, ma dymów pięć; futor Szczerbiny, tegoż iegomości, ma dym jeden; wieś Bohuszyn, xięży Ostrohładowskich, dymów sześć; wieś Krasnosiele, tychże, ma dymów osmnaście, złotych trzy; wieś Ułasy, tychże, ma dymów sześć; wieś Mokisz; pana Kotarskiego, ma dymów siedm; wieś Iewłasze, tegoż, ma dymów trzy. Miasto Brahin, na kilka części w tymże mieście: na część pana Koniecpolskiego ma dymów pięćdziesiąt i pięć; wieś Babczyn, tegoż iegomości, ma dymów siedmnaście; wieś Peticka Słoboda, tegoż, ma dymów osm; wieś Udalowka, tegoż, ma dymów siedm; wieś Sperryże, tegoż iegomości, ma dymów szesnaście; wieś Dublin, było w posesyei ich mość panów Białobrzeskich, dymów siedm, a teraz w posesyei ich mość pana Koniecpolskiego; wieś Halki, tegoż iegomości, ma dymów osiemnaście; wieś Suwidy, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście; futor Iasienów, tegoż, ma dymów cztery. Excepto popów, z miasta i z całej włości, do tei części, złotych dwadzieście i pięć. Wsie paniei Bruchańskiej do tegoż miasta: wieś Hłuchowicze teiże iei mości ma dymów czterdzieście i jeden — złotych dwadzieścia; wieś Hubarowicze, teiże, ma dymów siedmnaście, złotych sześć; wieś Czerewuo, teiże, ma dymów iedenaste, złotych trzy; wieś Puczyn, teiże, ma dymów dwa, złoty jeden; w tymże Brahinu na część pana Silicza: w tymże mieście pana Silicza dymów dwadzieścia i siedm; wieś Listwin, tegoż iegomości, ma dymów dwa; wieś Mikulicze, tegoż iegomości, ma dymów trzy; wieś Zwiniaczki, tegoż iegomości ma dym jeden; wieś Homalicze, tegoż, ma dym jeden, wieś Sielec, pana Iasińskiego, ma dymów trzy; wieś Welatyn, tegoż, ma dym jeden; z tei włości i z miastem oddano według dymów złotych trzydzieście i pięć; w tymże Brahinu, na części pana Białobrzekkiego: w mieście tegoż iegomości dymów sześć; wieś Skuraty, tegoż iegomości, ma dymów osm, złotych trzy; w tymże mieście na część

pana Czerskiego dymów trzy; wieś Wielki Las, tegoż iegości, ma dymów pięć; wieś Maliki, pana Samuela Silicza ma dymów dziewięć, złotych dwa; wieś Kozłowicze, tegoż iegomości, ma dym ieden, złoty ieden; wieś Iurkiewicze pana Gaworeckiego, ma dymów szesnaście, złotych trzy. Miasto Czarnobyl, iegomości pana Sapieli, same miasto ma dymów sto i trzy, złotych dwadzieścia i trzy; Czerewacz tegoż iegomości ma dymów ośmnaście, złotych pięć; wieś Korohod, tegoż, ma dymów sto siedm, złotych ośmnaście; wieś Karpilówka, tegoż, ma dymów ośm, złotych trzy; wieś Kopacze, tegoż, ma dymów piędziesiąt, złotych iedenastie; wieś Krasne, tegoż, ma dymów sześć, złotych sześć; wieś Maszów, tegoż, ma dymów iedenastie; wieś Roziezdża, tegoż, ma dymów siedemnaście, złotych trzy; wieś Tołsty-Las, tegoż, ma dymów dwadzieście i pięć, złotych pięć; wieś Sokołowicze, tegoż, ma dymów dwadzieścia i pięć, złotych pięć; wieś Terechy, tegoż, ma dymów dziesięć, złotych pięć; wieś Ładyżyce, tegoż, ma dymów czternaście; wieś Teremce, tegoż, ma dymów dwanaście; wieś Żołnierzówka, tegoż, ma dymów dziesięć, złotych cztery; wieś Hapanowicze, tegoż, ma dymów siedm; wieś Opaczyce, tegoż, ma dymów trzynaście, złotych cztery; wieś Zalesie, tegoż, ma dymów dziesięć; wieś Zapole, tegoż, ma dymów pięć; wieś Bobrówka, tegoż, ma dymów cztery; wieś Iampol, tegoż, ma dym ieden; wieś Reczyca, tegoż, ma dymów trzy; Rudnia Chochelska, tegoż, ma dymów trzy; Rudnia Weresna, tegoż, ma dymów cztery; wieś Skrypki, tegoż, ma dymów dwa; boiarów tegoż, dymów trzy, excepto popów. Wsie oiców Domienikanów Czarnobylskich: Paryszów ma dymów czternaście; wieś Lelów, tychże oiców, ma dymów dwadzieścia; wieś Leszna, tychże, ma dymów sześć; wieś Zaszczebło czerniczek Brahińskich, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Ielcza pana Nieczaia, ma dymów dwanaście, złotych dwa, wieś Berenki, tegoż iegomości, ma dymów trzynaście, złotych dwa; wieś Czykołowicze panów Trypolskich: na część pana Pawła Trypolskiego dymów dwadzieścia; na część drugich panów Trypolskich dymów pięć, złotych cztery; wieś Moszny i Borszczahówka pana Hruziewiczza, ma dymów dwanaście, złotych dwa. Wsi Panów Steckich: wieś Ste-

czanka tychże, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Ilince tychże, ma dymów dwadzieścia, złotych dwa; wieś Łubianka, tychże, ma dymów trzydzieści i siedm, złotych trzy; Słoboda Pawłowska, tychże, ma dymów trzy; Słoboda Radinska, tychże, ma dymów dwa. Wsi pana Szumlańskiego: wieś Martynowice, tegoż, ma dymów dwadzieścia i dwa, złotych trzy; wieś Kabany, tegoż, ma dymów dwanaście, złotych trzy; wieś Olszanka, tegoż, dymów dwa, złotych trzy; słoboda Martynowska, tegoż, ma dymów ośm, złotych cztery; wieś Mołoczków, tegoż, ma dym ieden; wieś Warowice, pana Tyszkiewicza, ma dymów dziesięć, złotych trzy; wieś Chrystynówka, ma dymów cztery, złotych cztery; wieś Stupiszcza, tegoż, ma dymów dwa; w Nozdrysczu, na części tegoż imię pana, ma dym ieden; wieś Rakówka, pana Tokarzewskiego, ma dymów pięć, złotych dwa; miasto Chabne, pana Brzeskiego, ma dymów piętnaście, złotych sześć; wieś Swiatockich, tegoż, ma dymów trzy, złoty ieden; wieś Minijki i z futorem, tegoż, ma dymów siedm, złotych cztery; wieś Tarasy, panna trzech, ma dymów trzy, złoty ieden; wieś Metijki, rożnych panna, ma dymów pięć, złotych trzy, wieś Brydki, paniei Rączkowskiej, ma dym ieden, złoty ieden; wieś Załęsie, teiże, ma dymów trzy; wieś Iabłonka, teiże, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Dorohin, na części pana Pauszy, ma dymów cztery, złotych dwa. Do Monasteru Owruckiego, w mieście tymże, dymów trzy; wieś Denisowice, tychże oiców, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Biłka, tychże, ma dym ieden; wieś Wystupowice, na kilka części: na pana pisarza ziemskiego Kiiowskiego dymów sześć, złoty ieden; w teiże wsi na części paniei Okszynei, ma dymów sześć, złoty ieden; na części pana Trzeciaka ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Kuzmicze, pana Trzeciaka, ma dymów dwadzieście, złotych siedm; wieś Skorodna, na części pana Białobrzeskiego, ma dymów dziesięć, złotych pięć; w teiże wsi, na części pana podstolego Kiiowskiego, ma dymów trzydzieście i dwa, złotych pięć; wieś Weławsko na kilka części: wieś Weławsko, na części pana Staweckiego, ma dymów czternaście, złotych dwa; wieś Wysokie, tegoż, na część zastawną, ma dymów dziesięć, złotych dwa;

wieś Czernihowce, tegoż, y z Maśnikiem, ma dymów cztery, złoty ieden; wieś Wysokie, na części paniei Wasilkowskiej, ma dymów trzynaście, złoty ieden; wieś Weławsko, na części paniei Wasilkowskiej, ma dymów siedm, złoty ieden; na część p. Marcina Suryna dymów dziesięć, złotych dwa; na część pana Warowicza dymów ośm, złotych dwa; na część pana stolnika Kiiowskiego dymów trzy, złoty ieden; na część pana Wołodkowicza, dymów trzy, złoty ieden; na część pana Iabłońskiego dymów siedm; na część pana Dołgierta, dymów dwa; na częściach panów Skiporów dymów cztery, złoty ieden; wieś Kor nin, pana Pawła Trypolskiego, ma dymów cztery, złotych ieden; wieś Medwedno, pana Wysłobodzkiego, ma dymów dwanaście, złotych cztery; wieś Połohaczów panów Chołoniewskich, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Pohalew, tychże, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Matweiwicze, pana Steckiego, ma dym ieden, złoty ieden; wieś Hunicza, tegoż iegomości, ma dymów ośm, złoty ieden; wieś Dernowicze, tegoż iegomości; ma dymów szesnaście, złotych trzy; wieś Żołyń, pana Korzenia, ma dym ieden; we wsi Pieszczanicy na części pana Proskury dymów trzy, złotych dwa; na część pana Pawszy, dym ieden, złoty ieden, na część pana Trzeciaka, dym ieden; wieś Szczecnicze, pana Skipora starszego, ma dymów dwa, złoty ieden; miasto Noryńsk z włością, same miasto ma dymów trzydzieści; wieś Bondary, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście; wieś Chaicza-Wielka, tegoż iegomości, ma dymów dziewiętnaście; wieś Zbranki, tegoż iegomości, ma dymów trzy; wieś Ratniszcza, tegoż iegomości, ma dym ieden, excepto popów, z tej włości nie dano; wieś Chaicza-mała, pana Pawła Trypolskiego, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Szokolmki, pana Suryna, pisarza ziemskiego Kiiowskiego, ma dymów cztery, złotych trzy; wieś Owrupowszczyzna, tegoż iegomości, ma dymów cztery; wieś Obychody, tegoż iegomości, ma dymów ieden, złotych cztery; wieś Zamysłowicze, tegoż iegomości, ma dymów szesnaście, złotych siedm; miasteczko Hostomla, tegoż iegomości, ma dym ieden; wieś Chwośnia wielka, pana Pruszyńskiego, ma dymów dziewięć, złotych siedm; wieś Potapowicze, na część pana Pruszyńskiego starszego,

ma dymów dwa, złotych dwa; na część pana Pruszyńskiego młodszego, dymów cztery, złotych trzy; miasteczko Wieżówka, pana Woronicza, ma dymów szesnaście, złotych dwa; wieś Weresy, tegoż, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Chwośnia-Mała, tegoż, ma dymów siedm, złotych pięć; wieś Żerew, pana Markiewicza, ma dymów dwanaście, złotych sześć; w teiże wsi oiców iezuitów dymów dwa, złoty ieden; w teiże wsi pana Marcina Suryna, dym ieden; wieś Rosochy oiców iezuitów, ma dymów siedm, złotych dwa; miasto Narodyce, na dwie części: na część imé pana stolnika Kiiowskiego dymów czterdzieście i sześć; wieś Dorohyń, tegoż iegomości, ma dymów pięć; wieś Dawydky, tegoż iegomości, ma dymów iedenaście; wieś Sielec, tegoż iegomości, ma dymów dwadzieścia; wieś Stawki, tegoż iegomości, ma dymów sześć; na części pana Potockiego, podkomorzycza Braclawskiego, dymów trzydzieście dziewięć; wieś Szarne, tegoż iegomości, ma dymów czternaście; wieś Nozdrysz, tegoż iegomości, ma dymów ośm; wieś Iazbieryn, tegoż iegomości, ma dymów cztery; wieś Kliszcze, tegoż iegomości, ma dymów siedm; z tego miasta i włości złotych trzydzieści i siedm; miasto Łuhiny imé pana łowczego Kiiowskiego i z wsiami: same miasto tegoż iegomości, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Szemetyca, tegoż iegomości, ma dymów dwa, złotych dwa; wieś Miszkiewiczze, tegoż iegomości, ma dym ieden, złoty ieden; wieś Rakowszczyzna, tegoż, ma dymy trzy; część w Potapowiczach, tegoż iegomości, ma dymów trzy; wieś Kolki ichmościów panów Hołowińskich, ma dymów siedm, złotych dwa; wieś Żcrewce, tychże ichmościów, ma dymów ośmaście, złotych cztery; wieś Krasna-włoka, paniei Kniehinińskiej, ma dymów ośm, złoty ieden; wieś Putyłowicze, pana Kórczewskiego, ma dymów ośm, złotych dwa; miasto Horodnica, ma dymów ośmaście, złotych dziesięć; we wsi Nozdryszcza, na części pana Marcina Suryna, dymów cztery, złotych dwa; w teiże wsi, pana Dąbrowskiego dym ieden; wieś Kacowszczyzna: na część pana Pawła Trypolskiego, dymów cztery, złotych dwa; na część pana miecznika dymów siedm, złotych trzy; na części pana podstolego Kiiowskiego dymów dwa; na część panow Iwanenków dymów cztery; Kłoczki: na część pana miecz-

nika dymów trzy, złotych ieden; na część pana Pawła Trypolskiego dymów sześć, złotych dwa; na część pana Chruslińskiego dymów dwa, złoty ieden; na część pana Konczakowskiego dymów trzy, złoty ieden; wieś Drućkie, ma dymów cztery; wieś Muchoiedy iegomości pana chorążego xięstwa Litewskiego, ma dymów piędziesiąt i ośm, złotych dziesięć; wieś Uhły, tegoż iegomości, ma dymów pięć; miasto Wołczków pana Milanowskiego, ma dymów dziesięć, złotych trzy; wieś Zaleszany, pana Woiniłowicza, ma dymów trzy; miasto Kroszatycze: na część pana Grochowskiego dymów cztery, złoty ieden; na część pana Nieławickiego dym ieden, złoty ieden; na część pana Obucha dym ieden; wieś Hołubowice pana Głębockiego, ma dymów ośm, złotych trzy; miasto Kornin pana Proskury, ma dymów dwadzieścia i cztery, złotych sześć; wieś Łuhowiki, tegoż iegomości, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Stawki, tegoż iegomości, ma dymów piętnaście, złotych trzy; wieś Stebły, tegoż iegomości, ma dymów trzy, złoty ieden; wieś Cary, tegoż iegomości, ma dymów trzy; wieś Obuchowice, tegoż iegomości, ma dymów dwadzieścia, złotych cztery; wieś Staniszkówka, tegoż iegomości, ma dymów dziewięć, złoty ieden; wieś Maksimowice, pana Woiniłowicza, ma dymów dwa, złoty ieden; wieś Łaski na części kilka: na pana podstolego Kiiowskiego, dymów dziesięć, złotych dwa; na części pana Milkiewicza dymów dziesięć, złotych pięć; na część imię paniei Bubniewskiej dymów pięć, złotych dwa; na część pana miecznika dym ieden; na część pana Drakowskiego dym ieden; wieś Lewkowice, pana Kiewlicza i pana Zubra, ma dymów iedynaście, złotych dwa; miasto Przyborsk imię pana wojewody Kiiowskiego, w samem mieście dymów osmnaście, złotych dwa; wieś Moisiejki, tegoż iegomości, ma dymów siedmnaście, złotych pięć; wieś Rusaki, tegoż iegomości, ma dym ieden; wieś Piotrowice i z Wyszogrodem, ma dymów pięćdziesiąt, złotych pięć; wieś Pirohowice, tegoż iegomości, ma dymów dziewięć, złotych dwa; wieś Siechaczów, tegoż iegomości, ma dymów iedynaście, złoty ieden; tegoż iegomości pana wojewody Kiiowskiego, z miasta Czerniehowa, ma dymów czternaście, złotych trzy; miasto Toporyszcza, tegoż iegomości, ma dymów osmnaście, złotych

trzy; włość iegomości pana Drohorowskiego, chorążego Lubelskiego futor Hryniewski, tegoż iegomości, ma dymów trzydzieścia, złotych dwanaście; wieś Domontów, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście, złotych siedm; wieś Ruchtycze, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście, złotych dziewięć; wieś Iasnohorodka, tegoż iegomości, ma dymów dwanaście, złotych sześć; wieś Sucholucze, tegoż iegomości, ma dymów cztery; wieś Chlibuwka, tegoż iegomości, ma dymów trzydzieście, złotych piętnaście; wieś Kozarowicze, tegoż iegomości, ma dymów trzydzieści, złotych trzynaście; wieś Łoputków, tegoż iegomości, ma dymów dziesięć, złotych siedm; wieś Oborek, tegoż iegomości, ma dymów piętnaście; miasto Borodianka, tegoż iegomości; miasto Borodianka ma dymów pięćdziesiąt, złotych trzynaście; wieś Zahalce, tegoż iegomości, ma dymów dwadzieścia cztery, złotych dziewięć; wieś Koczoly, tegoż iegomości, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Drużnia, tegoż iegomości, ma dymów dwadzieścia, złotych pięć; wieś Piaskówka, tegoż iegomości, ma dymów sześć; wieś Iurowicze, tegoż iegomości, ma dymów ieden; dobra biskupa Kiiowskiego: miasto Czarnohorodka, ma dymów pięćdziesiąt, złotych dwadzieścia; tamże i z Motowilówki chłopów siedm; miasto Fastów, tegoż iegomości, ma dymów trzydzieście, złotych dziesięć; wieś Tyszków, tegoż iegomości, ma dymów dziesięć; wieś Berezówka, tegoż iegomości, ma dymów pięć; wieś Demidów pana Łozińskiego, ma dymów dwadzieścia i dwa, złotych trzy; wieś Litwinki, tegoż iegomości, ma dym ieden. Włości do metropolity Kiiowskiego także i do archymandryey Pieczarskiej, któremi za wiaduje pan Szumlański: wieś Uhły monasteru Pieczarskiego, ma dymów sześć, złoty ieden; wieś Wepry monasteru Pieczarskiego, ma dymów dwa, złoty ieden; wieś Żar manasteru Pieczarskiego, ma dymów dziesięć, złotych trzy; wieś Łuhoidy, manastyra Pieczarskiego, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Gordyń manastyru Pieczarskiego, ma dymów sześć; wieś Orewicze, tegoż, ma dymów ośm, złotych dwa; wieś Dowhlady, manastyru Pieczarskiego, ma dymów siedm, złotych trzy; Rudnia Razowska, tegoż manastyra, ma dymów cztery; wieś Tołokoń, tegoż manastyra, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś

Orany, tegoż manastyra, ma dymów dziesięć, złotych dwa; wieś Unin, do metropolii Kiiowskiej, ma dymów piętnaście, złotych pięć, miasto Radomyśl, manasteru Pieczarskiego, ma dymów cztery, złotych dwa; wieś Czudin, manastera Pieczarskiego, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Babinicze, metropolii Kiiowskiej, ma dymów dziesięć, złotych sześć; wieś Zabłoczce, do metropolii Kiiowskiej, ma dym jeden; wieś Chaniow, pana Wysłobockiego, ma dymów sześć; wieś Kolinca, do metropolii Kiiowskiej, ma dymów pięć, złotych trzy; wieś Wermiiki, manastyra Pieczarskiego, ma dymów szesnaście; wieś Oblitki, do metropolii Kiiowskiej, ma dymów pięć, złoty jeden; wieś Worobie-Stare i Nowe, manasteru Pieczarskiego, mają dymów trzydzieścia, złotych dwanaście; wieś Rytwianki, tegoż manastera, ma dymów cztery, złotych cztery; wieś Michałki, tegoż manastera, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Biłka, tegoż manastera, ma dymów pięć; wieś Iarowinki, tegoż manastera, ma dymów osm, złotych trzy; wieś Szybinne, tegoż manasteru, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Niżelowicze, tegoż manastera, ma dymów dwanaście, złotych cztery; miasto Nowosiołki, manasteru Brackiego, ma dymów pięćdziesiąt, złotych pięć; Rudnia Krymecka, manastera Pieczarskiego, ma dymów dziesięć, złotych pięć; wieś Wyszowicze, do manastera Pieczarskiego, ma dymów sześć złotych trzy; wieś Żurżewicze, tegoż manastera, ma dymów osm, złotych siedm; wieś Zimowiszczce, tegoż manastera, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Chaleple, tegoż manastera, ma dymów trzy, złotych jeden; wieś Nowosiołki, tegoż manastera, ma dymów sześć, złoty jeden; wieś Czopowicze, tegoż manastera, ma dymów dwadzieścia, złotych sześć: futor Radkowski, tegoż manastera, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Szpile, tegoż manastera, ma dymów cztery, złoty jeden; wieś Pilipowicze, tegoż manastera, ma dymów dwanaście, złotych trzy; miasto Kniehnicze, pana Aksaka, ma dymów dziesięć; miasto Rożów pana Cętnera, dymów dwa, złoty jeden; wieś Krywe, pana Tyszy, ma dymów sześć; wieś Sokolówka, pana Puzyny, ma dymów dwa, Kaczarówka, pana Butowicza, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Stawiszczca, pana Kiechorskiego, ma dymów dziesięć, zło-

tych trzy; wieś Komarówka, pana Cetnera, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Mininki, pana Nowosieleckiego, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Horodyszcze Stare, pana Humienieckiego, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Horodyszcze-nowe, pana Wilgi, ma dymów sześć, złoty jeden; wieś Wirłook, pana Unikiewicza, ma dymów cztery, złoty jeden; wieś Iezierszczyzna, pana Koszewskiego, ma dymów ośm, złoty jeden; wieś Hołe, tegoż jegomości, ma dymów cztery, złoty jeden; wieś Zabujanie, pana Charlinskiego, ma dymów piętnaście, złotych trzy, wieś Iędrzejówka, pana Trzeciaka i pana Charlinskiego, ma dymów pięć, złoty jeden; wieś Korolówka, pana Tyszkiewicza, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Naliwajkowka, pana Stoinskiego, ma dymów trzy, złoty jeden; miasto Byszów, pana Brzeskiego, ma dymów trzydzieście i cztery, złotych dziesięć. Wsie manastyra Mikolskiego: wieś — — — — — tegoż monastera, ma dymów trzydzieści i cztery, złotych — — — — —; wieś Worohowicze, tegoż monastyra, ma dymów cztery; wieś Zabokowicze, tegoż monastyra, ma dymów ośm, złotych trzy; wieś Ostapy dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Litki, tychże ojców, ma dymów dwa, złoty jeden; Radohoszcza, tychże ojców, ma dymów dwa, złoty jeden; Woniajki, różnych panów, ma dymów trzy. Wsie ojców Iezuitów Ow-ruckich: wieś Werbowicze, tychże ojców, ma dymów dwadzieście siedm, złotych dziesięć; wieś Konotop, tychże, ma dymów dwanaście, złotych dwa; wieś Bazar, tychże, ma dymów sześć, złotych trzy; wieś Kalinówka, tychże, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Ihnatpole, tychże, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Ihnatuwka, tychże, ma dymów cztery, złoty jeden; wieś Sawłuki, tychże, ma dym jeden, złoty jeden; wieś Bazar, pana Koszewskiego, ma dymów pięć, złotych dwa. Wsi ojców Michajłowskich Kijowskich: wieś Mołoczki, tychże ojców, ma dymów siedm, złotych cztery; wieś Podhonne, tychże ojców, ma dymów pięć, złotych trzy; wieś Rudki, tychże ojców, ma dymów cztery, złotych dwa; miasto Korostészów, ma dwie części: na część imé pana podsędką Kijowskiego dymów trzydzieści, złotych dziesięć; na część paniey Saczkowey dymów trzydzieście, złotych dziesięć; miasto Studiana Węda, pana Humienieckiego, ma dymów dziewięć, złotych dwa; wieś

Starosiele, pana Rogowskiego, ma dymów dziesięć, złotych dwa; wieś Minijki, paniej Tuszewskiej, ma dymów dwa, złotych dwa; wieś Maniówka tejże jejmości, ma dym jeden; wieś Bilkowicze, pana Sinińskiego, ma dymów dwa; wieś Karpikówka, pana Chałaima, ma dymów trzy, złotych trzy; wieś Humienniki, pana Milanowskiego, ma dym jeden, wieś Kamienny Brod, pana Onikiejewicza, ma dymów pięć, złoty jeden; wieś Hórbołów, pana Tyszy, ma dymów czternaście, złotych pięć; wieś Żanki tegoż jegomości, ma dymów cztery, złotych jeden; we wsi Wielkiej Dąbrowie część pana Czegowskiego, dymów cztery, złotych trzy; w tejże wsi pana Daszkowskiego, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Tarczyn, pana Plichty, ma dym ieden; wieś Pilipowce, tegoż jegomości, ma dym jeden, złoty jeden; wieś Murachowce, tegoż, ma dymów trzy, złoty jeden i tenże na futorze ma dymów cztery; miasto Worsówka, pana Iarmolińskiego, ma dymów dwadzieścia i dwa, złotych trzy; wieś Ianówka, tegoż, ma dymów dwadzieścia, złotych dwa; wieś Berezówka, tegoż, ma dymów dziesięć, złoty jeden; miasto Wepryn, pana Dynopha, ma dymów cztery, złoty jeden; miasto Kuchary, tegoż, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Malewicze, tegoż, ma dymów trzynaście, złotych cztery; wieś Zarudzie, tegoż, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Sarnowicze, pana Bereżeckiego, ma dymów pięć, złoty jeden; wieś Zabłocie, pana Markiewicza, ma dymów pięć; wieś Hładkiewicze, pana Hańskiego, ma dymów dziewięć, złotych cztery; wieś Kościuszki, tegoż jegomości, ma dymów cztery, złotych dwa. Wsie pana Ielca: wieś Lubowicze, tegoż jegomości, ma dymów piętnaście, złotych dziesięć; wieś Pieniezewicze, tegoż jegomości, ma dymów czternaście, złotych dziewięć, wieś Malin, tegoż jegomości, ma dymów dziewięć; złotych pięć, wieś Horodyszcze, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych sześć; wieś Łumla, tegoż jegomości, ma dymów pięć, złotych trzy; wieś Pirożki, tegoż, ma dymów sześć, złotych pięć; wieś Hołowki, tegoż jegomości, ma dymów czternaście, złotych trzy; wieś Kuniówka, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Liplany, tegoż jegomości, ma dym jeden; wieś Pawłowicze, tegoż, ma dymów dziesięć, złotych siedm; wieś Serbijówka, tegoż jegomości, ma dym jeden, złoty

4 jeden; wieś Nowaki, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych sześć; we wsi Czernihowcach, pana Trypolskiego dym jeden; we wsi Zarudni, paniej Wasilkowskiej dym jeden; wieś Rakowszczyzna pana Białobrzskiego, ma dymów ośm, złotych trzy; w tejsze wsi pana Dołżkiewicza dym jedyn. Wsie do Zwiahła należące: wieś Hłumcza-Wielka, ma dymów czternaście, złotych dziesięć; wieś Hłumcza-Mała, tamże, ma dymów siedm, złotych pięć; wieś Koczyczyn, tegoż, ma dymów sześć; wieś Serby, tychże, ma dymów trzy; wieś Żadkówka, tychże, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Hulsko, do tejsze włości, ma dymów dwa. naście, złotych dwa; miasto Niemilno, do tejsze włości, ma dymów dwa, złoty jeden; miasto Czernica, do tejsze włości, ma dymów dwa, Miasto Dime: starostwo pana Wiłczkowskiego, ma dymów dwadzieścia i dwa, złotych dwa; wieś Kotiurzynka, do tegoż starostwa, ma dymów dziewięć, złoty jeden; miasto Iwańków, pana Koniecpolskiego, ma dymów sześćdziesiąt, złotych dwanaście; wieś Żeniewicze, tegoż jegomości, ma dymów ośm, złotych trzy; wieś Hlinka, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych pięć; wieś Łotosze, panów Trypolskich, ma dymów pięć, złotych dwa; wieś Dorohiń na kilka części: na pana Chruslińskiego dymów dwa, złoty jeden; na część pana Steckiego, dym jeden, pół złotego; na część pana Trypolskiego, dymów dwa. Miasto Olewsk z włością: miasto Olewsk ma dymów ośm, złoty jeden; wieś Kopiszczca, ma dymów dziesięć, złotych dwa; wieś Choczen, do tejsze włości, ma dymów dziesięć, złoty jeden; wieś Iarowa, do tejsze, ma dymów trzynaście, złoty jeden; wieś Kiszyn, do tegoż, ma dymów trzy, groszy piętnaście; wieś Snowidowicze, tegoż, ma dymów siedm, złoty jeden; wieś Dowhosiele, tegoż, ma dymów cztery, złoty jeden; wieś Białokurowicze, tegoż, ma dymów jeden, groszy piętnaście; wieś Radowła do xiędza Olewskiego, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Łopatycze, panów trzech, ma dymów sześć, złoty trzy; wieś Białowize, paniej Olszańskiej, ma dymów trzynaście, złotych dwa; wieś Sobieczyn, ma dymów trzydzieście i trzy, złotych sześć; wieś Rokitna, jegomości pana podkomorzego Kijowskiego, ma dymów trzydzieści i pięć; wieś Masiewicze, paniej Grekowej, ma dymów trzynaście, złotych dwa; wieś Karpilówka,

pana Iałowickiego, ma dymów czternaście; wieś Sieliszcze, tegoż jegomości, ma dymów trzy, złoty jeden; wieś Kamienne, tegoż jegomości, ma dymów sześć, złotych dwa; wieś Pisarycze, pana Babinskiego, ma dymów dwa; wieś Klinowe, pana Załeskiego, ma dymów dwa; wieś Bilczaki, pana Szybińskiego, ma dymów pięć, złotych trzy. Z powtórnej rewizyje: miasto Zaboryca, pana Radlińskiego, ma dymów dziesięć, złotych dwa; miasto Striberz, pana Radlińskiego, ma dymów sześć, złotych dwa; miasto i włość xiężnej jejności Kasztelanowej Krakowskiej: miasto Miropole, tejże imć paniej, ma dymów sto sześćdziesiąt, złotych ośm, excepto popów i kozaków, i szlacheckich dworów; miasto Czudnow-Stare, tejże jejności, ma dymów sto i trzydzieścia, złotych ośm; Nowe miasto Czudnow, ma dymów sześćdziesiąt, excepto szlacheckich dworów, popów i kozaków; miasto Piatka, tejże jejności, ma dymów sto i siednaście, złotych pięć; miasto Wilsko, tejże jejności, ma dymów trzynaście, złotych pięć; wieś Iwanowicze, do tychże włości, ma dymów piętnaście, złotych dwa; wieś Kołodejówka, tejże włości, ma dymów trzy, złoty jeden; miasto Slobodyszca, pana Tymofiewicza krajczego xięztwa Litewskiego, dymów trzydzieścia, złotych cztery; miasto Derżeczów, pana krajczego xięztwa Litewskiego, ma dymów sześćdziesiąt i dwa, złotych sześć, excepto żołnierskich i kozackich dymów; miasto Kotelnia jegomości pana Koniecpolskiego, ma dymów dwadzieścia i cztery, złotych sześć; miasto Pawołocz, tegoż jegomości, ma dymów ośnaście, złotych pięć; miasto Biała-Cerkiew, xiążęcia jegomości pana wojewody Bełskiego, ma dymów sześćdziesiąt, excepto szlacheckich, żołnierskich, kozackich, popów i innych rzemieślników; miasto Sieniawa, tegoż xięcia jegomości, ma dymów czterdzieści; excepto kozaków; miasto Rokitno, pana Gurskiego, ma dymów pięćdziesiąt, złotych dziesięć; miasto Romanówka, pana Wilczkowskiego, ma dymów cztery, złoty jeden; miasto Kodnia, pana Tyszkiewicza, ma dymów cztery, złoty jeden; miasto Łowkow, pana Strybila, ma dymów ośm, złotych dwa; miasto Trojanówka, pana Woronicza i pana Obodyńskiego, dymów dwadzieścia i sześć, złotych trzy; miasto Żytomirz, starostwo, ma dymów trzydzieścia, złotych pięć; wieś Stoł-

pów, pana Iabłońskiego, dymów pięć, złotych dwa; wieś Buki, pana Suchodolskiego, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Deneszy, pana Aksaka, ma dymów siedm, złotych dwa. Wsie pana Waclawa Suryna: futor Korniewski, ma dymów trzynaście, złotych dwa; futor Wedernów, tegoż jegomości, ma dymów trzy, złotych dwa; futor Czerników, tegoż jegomości, ma dymów trzy, złotych dwa; wieś Skołobów, pana Podhrodyńskiego, ma dymów pięć, złotych trzy; wieś Ryzańcy, pana Rogozin-skiego, ma dymów siedm; wieś Żadki, pana Czerwińskiego, ma dymów siedm, złoty jeden. Wsie imć pana Niemiryca, podkomorzego Kijowskiego: miasto Horoszki, tegoż jegomości, ma dymów trzynaście, złotych dwa; wieś Silinszczyzna, tegoż jegomości, ma dymów trzy; miasto Uszomirz, tegoż jegomości, ma dymów dwa, złoty jeden; wieś Isajki, tegoż jegomości, ma dymów dziewięć, złoty jeden; wieś Czyhiry, tegoż jegomości, ma dymów sześć; wieś Skołozuby, tegoż jegomości, ma dymów dwa; wieś Horoszczyki; pana Wojnarowskiego, łowczego Owruckiego, ma dymów dziesięć; wieś Rafałowka, tegoż jegomości, ma dymów cztery, wieś Szersznie, tegoż jegomości, ma dymów pięć; wieś Beżów panów Lemieszów, ma dymów dwa; wieś Dobryń, pana Mikołaja Lemiesza, ma dymów trzy, złoty jeden; wieś Kowale, pana Wysłobłockiego, ma dymów siedm; wieś Styrtty, tegoż jegomości, ma dymów trzy; wieś Kropiwna, pana Domarackiego, ma dymów trzy, złoty jeden; wieś Zarubinki, tegoż jegomości, ma dymów dwa; wieś Ryszawka, tegoż jegomości, ma dymów jeden; wieś Chołośnia, pana Modrzejewskiego, ma dymów cztery, złoty jeden; miasto Iskowce, pana Szybińskiego, ma dymów sześć, złotych pięć; miasto Międzyrzyczka, pana Żaboklickiego podczaszego Wiłkomirskiego, dymów cztery; wieś Hodotemle, panów Surynow, ma dymów dwa; wieś Sidorowicze, paniej Kniehinickiej, ma dymów dwadzieścia i trzy, miasto Rozwieżówka, pana Lenkiewicza, ma dymów dwa, złoty jeden; Starowicze, tegoż jegomości, ma dymów dziewięć, złotych trzy; wieś Pieszczanica, pana Fedora Dumińskiego, ma dym jeden, złoty jeden; w tejże wsi pana Nikona Dumińskiego, ma dym jeden; wieś Bondarówka, jegomości pana Łonckiego, ma dymów jedenaście, złotych trzy; wieś Suszki, imć pania Hulewicza, ma

dymów trzynaście, złotych dwa; miasto Biłka imć pana Branickiego, ma dymów cztery, złotych dwa; wieś Baskaki: na części tegoż jego-
mości, ma dymów dwa, złoty jeden; w tejże wsi na części imć pana
Niemirycza dymów dziewięć. Włość Baraszowska imć paniej kasztela-
nowej Sądeckiej: miasto Barasze ma dymów trzydzieścia i trzy; wieś
Podlubie, tejże jejmości, ma dymów siednnaście; wieś Międzyrzyczka,
tejże jejmości, dymów pięć; wieś Serecy, tejże jejmości, ma dymów
sześć; wieś Zubkowicze, na części jejmości, ma dymów cztery; wieś
Żebrowicze, tejże jejmości, ma dymów dziewięć; wieś Miakołowicze,
tejże jejmości, ma dymów dziesięć; wieś Kijanka tejże jejmości, ma
dymów siedm, wieś Stepanówka, tejże jejmości, ma dymów trzy; w
tejże wsi szlachty trzech; wieś Moklaki, tejże jejmości, ma dymów
dwa; wieś Simony, tejże jejmości, ma dymów trzy; z tej włości gene-
rałem oddano złotych piętnaście. Wieś Kuleszy imć pana Małyńskiego,
ma dymów siedm, złotych dwa; Serby imć pana Golińskiego, dymów
pięć, złotych dwa. Michał Stewecki, manu propria. Miasto Chupków
ante należało do wojewodztwa Kijowskiego, a teraz do wojewodztwa
Wołyńskiego podatek dają; któreśmy i te zlustrowali i ze wsiami:
miasto Chupków dymów dwadzieścia i pięć, excepto popów i żydów;
wieś Borowe do tegoż miasta, dymów dwadzieścia i pięć; wieś Hołyszcy,
tegoż, dymów dwa; Rudnia Wilińska, tegoż, dymów pięć; Rudnia Holinska
tegoż, dymów trzy, wieś Dobereżna po tamtej stronie Słuczy, tymże sposo-
bem; wieś Biało-Soroła dymów czternaście; Książ-selo, tamże, dymów
szesnaście; wieś Witkocicze, tamże, dymów piętnaście; Rudnia Bobrows-
ka, dymów sześć i Rudnia Łończyńska, dymów pięć; summa dy-
mów sto dwadzieścia i trzy. Dymów żydowskich: w mieście Na-
rodyczach ma dymów dziesięć; w mieście Norżyńsku ma dymów
siedm, w mieście Welednikach ma dymów cztery, w mieście Wezowce
ma dymów dwa, w mieście Chojnikach ma dymów siedm, w mieście
Czarnobylu ma dymów dwa, w mieście Brahyniu ma dymów ośm, w
mieście Dymirzu ma dymów dwa, złotych dwa, w mieście Iwankowie
ma dymów cztery, złotych dwa, w mieście Korystyszowie ma dymów
dziesięć, złotych cztery, w mieście Łuhinach ma dymów cztery, w

mieście Worsowce ma dym jeden, w mieście Miropolu ma dymów pięć, złoty jeden, w mieście Owruczym ma dymów jeden, w mieście Czudnowie ma dymów dwanaście, złotych trzy, w mieście Piatce ma dymów dwa, złoty jeden, w mieście Berdyczowie ma dymów cztery, złoty jeden, w mieście Kotelni ma dymów cztery, złoty jeden, w mieście Pawołoczy ma dymów dwa, złotych dwa, w mieście Białej-Cerkwi ma dymów ośm, złotych dwa, w mieście Żytomirzu ma dymów ośm, złoty jeden, w mieście Czerniachowie ma dymów dwa, w mieście Iskorości ma dym jeden, w mieście Wyszomirzu ma dymów jeden, złoty jeden, we wsi Rokitnym ma dymów jeden, we wsi Skorodnym ma dymów jeden, we wsi Szołomkach ma dymów jeden, w mieście Baranach dymów dwa. Regestr rudek i dymow: do Wielednik rudek dwie imé pana Potockiego, ma dymów sześć, Rudnia Chochelska imé pana Sapięhi, ma dymów cztery. Rudnia Iwerska, tegoż imé pana, ma dymów dwa. Rudnia Ilińska pana Steckiego, ma dymów pięć. Rudnia Usika, tegoż jegomości, ma dymów dwa. Rudnia Skorodenska pana Trypolskiego, ma dymów trzy. Rudnia Norzynska ma dymów trzy. Rudnia pana Głębocznego ma dymów dwa. Rudnia pana wojewody Kijowskiego, ma dymów trzy. Rudnia pana Jelca ma dymów dwa. Rudnia pana Drohojewskiego, ma dymów cztery. Czernieckich Rudeń trzy, mają dymów ośm. Rudnia Dymirska, ma dymów cztery. Rudnia Iwańkowska, ma dymów trzy. Rudnia Olewska, ma dymów cztery. Rudnia Sobieczyńska, ma dymów dwa. Rudnia Białowizka, ma dymów trzy. Rudnia Rokiteńska, imé pana podkomorzego Kiiowskiego, ma dymów trzy. Rudnia Holińska, ma dymów dwa. Rudnia Bereżecka, ma dymów cztery. Rudnia Chobkowska, ma dymów cztery. Regestr kozaków, po różnych miastach domami swemi mieszkających: w mieście Dymirze domów czterdzieści i dwa; w mieście Miropolu domów osmnaście, w mieście Czudnowie domów osmdziesiąt i pięć, w mieście Piatce domów piętnaście, w mieście Słobodyszczach dymów cztery, w mieście Berdyczowie domów trzy dzieście i sześć, w mieście Kotelni domów dziesięć, w mieście Pawołoczy domów pięć, w mieście Białej-Cerkwi domów dwieście

dwadzesćia, w mieście Sieniawie domów trzydzieście, w tejże Białej-Cerkwi drabów domów osimdziesiąt — Regestr szlachty minorenium, co wsiami siedzą: panowie Lewkowscy dymów sześćdziesiąt i cztery, panowie Wyhowscy dymów siedm, panowie Kobylińscy dymów trzydzieście, panowie Hejewscy dymów siedm, panowie Baranowscy dymów pięć, panowie Hoszowscy dymów ośm, panowie Moszkowscy dymów piętnaście; w Pieszczanicy różnie się nazywają: panowie Bołsunowie dymów czternaście, panowie Waśkowscy dymów dziesięć, panowie Uszczapowscy dymów trzy, panowie Didkowscy dymów pięćdziesiąt, panowie Kaleńscy dymów sześć, panowie Zakusiłły dymów cztery, panów Chodakowskich dymów dwadzesćia i pięć, pan Wardyński dym, panowie Melenscy dym (*), panowie Paszyńscy dymów dwanaście, panowie Niedaszkowscy dymów sześć, panowie Wołkowscy dym, (*) panowie Skuratowscy dym, (*) panowie Wyhowscy dym, (*) panowie Bechy dymy trzy, panowie Synhajewscy dymów pięć, panowie Biało-szyccy dym, (*) panowie Niewmiryczey dym, (*) panowie Tołkaczey-dym, (*) panowie Bohdaszewiczowie dym (*). Com sam powtórnie wybierał bez panów kolegów w Żytomirzu: ze wsi Białowiza od paniej Olszańskiej, dymów dwa, złotych dwa, ze wsi Berezowicz od pana Jar-molinskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Buków, od pana Sucho-dolskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Biłkowicz, od pana Szybińskiego, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Brahinia, od pana Koniecpolskiego, z włością dymów dwadzesćia i pięć, z miasta Ber-dyczowa, od pana Tyszkiewicza, dymów sześć, złotych sześć; ze wsi Bobozakow, od pana Szybińskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Babcz, od metropolity Kijowskiego, dymów sześć, złotych sześć; z miasta Czernichowa, od pana wojewody Kijowskiego, dymów trzy, złotych trzy; z miasto Czudnowa dymów ośm; ze wsi Czerwna, od

---

(*) Во всѣхъ мѣстахъ, отмѣченныхъ этимъ знакомъ, въ подлинникѣ находится пробѣлъ, оставленный вѣроятно для того, чтобы можно было вписать количество дымовъ, о которомъ пока ревизоры не успѣли со-брать свѣдѣній.

paniej Brzuchańskiej, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Czarnohoródki, od xiędza biskupa Kijowskiego, dymów dwadzieścia; ze wsi Dobrynia, od pana Lemiesza, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Deneszów, od pana Aksaka, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Dimidowa, od pana Łazińskiego, dymów trzy; z miasta Dimira, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Dworzyszcz, od pana Szujskiego, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Fastowa, od xiędza biskupa Kijowskiego, dymów dziesięć, ze wsi Horbolowa od pana Tyszy, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Horoda Nowego, od pana Wilgi, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Horodyszcz, od pana podsędka Kijowskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Chalepla, od ojca archimandryty Pieczarskiego, dym jeden, złoty jeden; z miasta Chojnik, od pana Szujskiego, dymów sześć, złotych sześć; ze wsi Chapkowicz, od tegoż jegomości, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Hulśka, z włości Zwiahelskiej, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Hłuchowicz, od paniej Bruchańskiej, dymów dwadzieścia, złotych dwadzieścia, ze wsi Hubarowicz, od tejże imć paniej, dymów sześć, ze wsi Chotuczyn, od Gawareckiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Halów, do bojarzyna z włości Zwiahelskiej, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Chaniowa, od pana Wystłobłockiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Chołozni, od pana Modrzejowskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Janowki, od pana Jarmolińskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Jwanówki z włości Czudnowskiej, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Iurkiewicz, od pana Gawareckiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Kołckich, od panów Hołowińskich, dymów dwa, złotych dwa; z miasta Koresteszowa, od pana podsędka Kijowskiego, dymów dziesięć, złotych dziesięć; z tegoż miasta, z części imć p niej Saczkowej, dymów dziesięć; ze wsi Kamiennobrodu, od pana Unkiewicza, dymów jeden, złoty jeden; ze wsi Kołodijówki z włości Czudnowskiej, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Kotiurzynki od starostwa Dymierskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Krasnosiela, od pana Szujskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Komarówki, od pana Cetnera, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Kotłowicz, od pana Samuela Silicza, dymów jeden, złoty jeden; ze wsi Karpilówki, od pana Cetnera, dymów dwa, złotych dwa; ze

wsi Kotłowicz, od pana Samuela Silicza, dymów jeden, złoty jeden; ze wsi Karpiłówki, od pana Chałaima dymów trzy, złotych trzy; z miasta Kotelni, od pana Koniecpolskiego, dymów sześć, złotych sześć; z miasta Kodni, od pana Tyszkiewicza, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Łubianki; od pana Steckiego dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Łowkowa, od pana Strybyła, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Litkowicz, od monastera Mikolskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Lewkowicz od pana Kiewlicza i Żubra, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Marachów, od paniej Plichtowej, dym jeden, złoty jeden; z miasta Miropola, dymów ośm, złotych ośm; ze wsi Minin, do pana Nowosieleckiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Molicz, od pana Samuela Silicza, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Miniek, od paniej Tuszewskiej, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Maximowicz, od pana Wojniłowicza, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Namezówki, od pana Tyszy, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Nalewajkówki, od pana Stońskiego, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Nowosiółek, od monasteru Pieczarskiego, dym jeden, złoty jeden; z miasta Nowosiółek, od manasteru Brackiego, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Nawluk, od pana Szujskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Nowosiółek, od tegoż jegomości; dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Niemylni z włości Zwiahelskiej, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Orannego, od monastera Pieczarskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Ostapów, od manasteru Mikolskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Ostroładowicz, od pana Szujskiego, dymów dziewięć, złotych dziewięć; ze wsi Pilipowicz, od paniej Plichei-nej, dym jeden, złoty jeden; z miasta Piatki, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Puczyna, od paniej Bruchańskiej, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Pokalowa, od panów Chołoniewskich, dymów dwa, złotych dwa, ze wsi Radohoszczy, od ojców Mikolskich Kijowskich, złoty jeden, dym jeden z miasta Rożowa, od pana Cetnera, dym jeden, złoty jeden; z miasta Rokitna, od pana Gurskiego, dymów dziesięć, złotych dziesięć; z miasta Romanówki, od pana Wilczkowskiego, dym jeden, złoty jeden; miasto Rczwałówka, paniej Lenkiewiczowej, dym jeden, złoty jeden, z miasta Studenney-wody, od pana Humienieckiego, dymów dwa, złotych dwa;

ze wsi Szumska, od pana Woronicza, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Stołpów, od pana Iabłońskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Strybeża, od pana Radlińskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Szybiennego, od manastera Pieczarskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Szpilów, od tegoż manastera, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Szepel'cz, od ojców Mikolskich, dymów sześć, złotych sześć; ze wsi Strzechczowa, od pana Szujskiego, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Stawiszcz, od pana Kućborskiego, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Słobodyszcz, od pana Tyszkiewicza, dymów cztery, złotych cztery; ze wsi Starowicz, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Trojanówki, dymów trzy, złotych trzy; z miasta Toporyszcz, od pana wojewody Kijowskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Uhlów, od manasteru Pieczarskiego, dym jeden, złoty jeden; z miasta Worsówki, od pana Iarmolińskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Wirłooka, od pana Unikiewicza, dym jeden, złoty jeden; z miasta Wilska, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Wielkiego Boru, od pana Szujskiego, dymów dwa, złotych dwa; ze wsi Żanków, od pana Tyszy, dym jeden, złoty jeden; z miasta Żytomierza, dymów pięć, złotych pięć; ze wsi Zabujania, od pana Charlińskiego, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Żurowicz od manastera Pieczarskiego, dymów dwa; ze wsi Zimowiszcz, tegoż manasteru, dym jeden, złoty jeden; ze wsi Zaszczebłów, czerniczek Brabińskich, dymów trzy, złotych trzy; ze wsi Żadkówki, z włości Zwiahelskiej, dym jeden, złoty jeden; z miasta od pana Radlińskiego Zaborycy, dymów dwa, złotych dwa; Michał Stawecki, P. wojewodstwa Kijowskiego. Которая же то люстрація, за поданемъ и просбою его милости пана Михала Ставецкаго, подстаростего Овруцкаго, а за припятаемъ черезъ мене, субделегата, до книгъ нинешънихъ, кьродскихъ, Овруцкихъ, слово въ слово ёсть уписанная.

Книга кьродская, Овруцкая, записовая и поточная № 3211, годъ 1683—1684; листъ 733—751.

Ивентарь народопаселенія городовъ: Павлочп, Ружина, Вчорайшаго, Гродка и Котельни, а также тянувшихъ къ нимъ волостей. 1683 Января 20—25.

Року тисѣча шестсотъ осмьдесять третѣго, мѣсяца генваря тридцатого дня.

На урядѣ кгородскомъ, въ замку его королевской милости Овруцкомъ, передомною, Теодоремъ Левковскимъ, намесникомъ кгородскимъ подстароства Овруцкаго, и кингами нынешними, кгородскими, Овруцкими personaliter stanowszy woźny generał woiewodstwa Kiiowskiego, Wołyńskiego, Braclawskiego y Czernihowskiego, szlachetny Jan Kuczenewicz, dla wpisania do xiąg nienieyszych, grodzkich, Owruckich per oblatam подаѣ инвентарз albo registr, przez siebie spisany, miast: Pawołoczy, Kotelni, Wczorajszego, Rużyna y Grodka y wsiów, do tych miast należących, y poddanych, tak w miastach y po wsiach mieszkających, y wsiów pustych, o czym ten инвентарз szyrzey w sobie опише; кtureго подаwszy, просиѣ, aby былъ призиетъ y w xięgi ninieysze wpisany. Ia tedy, urząd, dla wpisania do xiąg przymuiąc, czytałem, y temi słowy iest pisany: Инвентарз miasta Pawołoczy, dnia dwadziestego Ianuarii, anno tysiąc sześćset ośmdziesiątego trzeciego spisany, które miasta przez intromissią odebrało się ze wszystkimi wsiami, do niego należącemi, przez urodzonych ich mościdw panów: iego mość pana Aleksandra Kozłowskiego, iego mość pana Thomasza Tyszkowskiego y szlachetnie urodzoneго Iana Kuczenewicza, generała wojewodstwa Kiiowskiego. Osiadłość tego miasta: Kost Klimenko, Trochim Trusz,

Iwan Truszów zięć, Skrebiec pasiecznik, Hawryło Sulemiszyn zięć, Denis Niegielenko, Iacko Zagrebenny, Iwan Pryslak, Iwan Iarycz, Roman Hreczanik, Wasil Lecznizenko, Moskalenko, Ioska Hayduk, Sawka Kurdiuczenko, Nazar, Tymosz Werchowoy, Todor Pustowoyt, Iwan Iow, Fesko Rybak, Karp a Dorosz Radko, Sawka, Demko Tedorów syn, Iacko Melnik, Fed Denis, Feško Nieczytały, Semen Werchowoy, Feško Melniczenko, Iwaniuta, Stecko Oberenko, Paweł Heyło, Petro Kowal, Kozlich, Roman Burmistrz, Momukalicha wdowa, Wasil Łuczka, Iwan Mankowski, Hrycko zięć Bobrownikow, Feško zięć Bobrowników, Choma Tkacz, Iwan Bezruki; żydzi: Judko, Jankiel, Sima wdowa. Wsi do tego miasta należące; wieś Wierchownia, Trubeżowka Karapczyrcw, Ihnatyn, Kryłówka, Nizgurka, Szpiczyńcy, Żarki, Mosiowka, Bystrówka, Makarowka, Iareszki, Browki, Lebedyńce, Wasilówka, Kalinówka, Maliszówka, Horodyszcze, Woytowce, Sokolcze, Markowa Wola, Charleiówka, Lisowce, Łozowki, Oparypsy, Paczuyki, Stroków, Buki, Czubińce, Ierszyki Małe, Sieliezienówka, Krywoszyńce, Werbowka, Mińkowce, Wolica Mienkowa, Andruszki, Kozłowka, Żydowce; a od Romanowki: Czarniawka, Ierszyki; te wszystkie wsi puste, na których ludzie mieszkali, z których uroczyszczą puste; mają miejsca położenie nad rzekami nazwanemi, to iest: nad rzeką Narastawicą, Wierchowenko, Olszanko, Pawołoczko, Kamienico y Unawą. Te włości mają granice z Białocerkiewskimi włościami, z Chwastowem y Romanówką. Miasto Rużyn, wieś Woytowce, Bystryk, Słobudka, Bałamutówka; w tey włości nimasz żadnego człowieka. ani chałupy. Miasto Wczoraysze, wieś Czornorudka, Czarniawka, Iarosławka, Oranszczyzna, Popelna, Bihalowka, Harapowka; w tym mieście ani we wsiach nimasz żadnego człowieka, ani chałupy. Miasto Grodek: wieś Serdelów, wieś Pawełki, te wszystkie puste. Miasto Kotelnia z osiadłością: Omelko Zubko, Ławryn Sinicki, Iarmosz Kroszka, Hrycko Rud, Czornysz, Iwan Lisow, Hryń, Ochrym, Michayło, Semen Wołk, Radko, Misko syn iego, Dmitro Gandza, Sidor Pałamar, Chwiesko Harasimenko, Iwan Onczenko, Wasil Hryciutenko, Kondrad, Adam, Iwan Dewiatka, Waško Zahumenny, Martynienko, Kondrat Halczyński,

żydzi: Isapsay, Iudka, Dawidowa wdowa, Hayzik, Leyba; do tego miasta wsi puste, w których ani chałupy niemasz: wieś Halczyn, Komarówka, Andrusowka, Starosiele, Woytowce Wielkie, Harapówka, Minnieowa Wola, Wolica, Zemińce, Perchonowka. Te włości, leżące rzekami, to iest: miasto Rużyn ze wsiami, miasto Wczoraysze ze wsiami, miasto Grodek ze wsiami, miasto Kotelnia ze wsiami: nad rzeką Bystrzyku, nad rzeką Huywą y potokiem, nazwanym Neterczą, zostaią; granice tedy tych wszystkich włości, które są przez szlachtę i woznego odebrane, wyżey specifickowanych ich mościów; to iest od Białey Cerkwi, granica druga od Romanowki, od Iwnice, od Berdyczowa, od Kodni, Żytomirza, także od Charatanówki ku Korosteszowi. I tak ten inwentarz, albo regestr, poczowszy od dnia dwudziestego miesiąca Stycznia, aż do dnia dwudziestego piątego tegoż miesiąca, roku wyżey pisanego, skonczywszy, rękoma naszymi: ja, wozny, y strona szlachta, przy mnie będąca, ten regestr podpisuiemy. У того реестру подпись рукъ теми словы: Jan Kuczenewicz, wozny generał, ręką własną, Alexsander Kozłowsky, przy woznym będący, iako strona. Thomasz Tyszowski, przy woznym będący, iako strona, ręką. Который же то реестръ, за подаемъ и прозбою вышъ менованого подаваючого, а за моимъ урядовымъ принятемъ, до кнѣгъ нинешнихъ, кгородскихъ, Овѣруцкихъ слово в слово есть уписанъ.

Книга городская, Овруцкая, записовая и поточная, 1683—1684 года, № 3211, мсть 37 на оборотъ.

LXXVII.

Интентарь мѣстечка Иванкова и принадлежашихъ къ нему сель, населенныхъ и опустѣвшихъ. 1683. Феврала 5.

Року тысеца шестсотъ осмьдѣсятъ третѣго, мѣсяца феврала девятого дня.

На врадѣ кгородскожъ, въ замку его королевской милости Овѣруцкомжъ, передо мѣною, Теодоромъ Левѣковскимъ, намъ съниномъ кгород-

скимъ подѣстарства Овруцького, и книгами видѣшними, городскими, Овруцькими, personaliter stanowszy woźny generał woiewódstw: Kiiowskiego, Wołyńskiego, Braślawskiego y Czernibowskiego, szlachetny Jan Kuczenewicz; dla wpisania do xiąg niniejszych, grodzkich, Ow-ruckich per oblatam podał inwentarz albo registr, przez siebie spisany, miasta Iwankowa y wsiów, do niego należących, y poddanych, tak w mieście y po wsiach mieszkających, y pustych wsiów, o czym ten inwentarz szyrzey w sobie opisuie; ktorego podawszy, prosił, aby przyjęty y do xiąg niniejszych wpisany był. Ja tedy, urząd, dla wpisania do xiąg przymuiąc, czytałem, y temi słowy iest pisany: Inwentarz miasta Iwankowa, dnia piątego Februarii, anno Domini tysiąc sześćset ósmdziesiątego trzeciego spisany, które miasto przez in-tromissią odebrało się ze wszystkimi wsiami, polami, lasami należącemi przez urodzonych ich mościów: iego mości pana Kudryckiego, y iego mości pana Alexandra Kozłowskiego, y iego mości pana Thomasza Tyczowskiego, także urodzonego Iana Kuczenewicza, generała woiewod-stwa Kiiowskiego. Osiadłość tego miasta: Andrus Woyt, Fedor Bednarz, Iwan Moskalenko, Iwan Zubko, Iasko Zaslowski, Hryszko Peretiatko Tymosz Zaiąc; Semen Boyko, Kalin Budok, Feško Rzeznik, Mikita Kolesnik, Michayło popów zięć, Iasko Melnik, Michayło Zaiącow zięć, Semen Chalepski, Sawa Chalepski, Waško Chalepski, Samuyło Bednarz, Ihnat Bednarz, Stefan Kliszko, Hryszko Kłyszko, Matwiy Chalepski, Wołkohon gauczasz, Michayło Turczyn, Iwan Szwiec, Pa-weł Szwiec, Ian Kononenko, Semen Rzeznik, Roman Rzeznik, Sawka Bogaty, Ostap Czerednik, Roman Pałamarz, Ostap Swiec, Wołczycha wdowa, tkacz Nayda, Sawka czerednik, Iarosz, Lewko, Illiasz Biru-czenko, Matwiy Kolachnik, Ian Burak, Kuryło Paszków zięć, Iwan Deszko, Fedor Hołub, Waško Hołubow zięć, Klim Olejuik, Senko brat iego, Omelko Szuhaliy, Fedor Szahaliy, Hrycko przewoźnik, Hryc-kow zięć, Wasko Kolesnik. DREWKO rybak, Iwan rybak, Martyn Cha-lepski, Seńko socki, bednarz Mosiey, Iwan Kołomijec, kowal Wasil, Troc Mizko, Stefan woytów brat, Daniło Bandyk, Petro Chorostyna, Iasko Kolesnik, Chwilon Baran, Paszyński, Ochrym Kuchno; żydów

cztyrech, Wieś Obuchowicze z osiadłością: Fedor woyt, Fedor Szomak, Semen Sawenko, Sidor Sawenko, Weremi, Karp Szapko, Oleszko Żerebi, Hawryło Szumak, Iwan Szumak, Włas Balko, Fedor Boyko, Iwan Paszko, Samoyło Paszków syn, Oleszko Szybika, Semen Szybika, Szczerbina Szybika, Hawryła Mieyski, Zinko Szybika, Stecko Serbiów, Iendrzey Baybych, Serhiy Stary, Charko. Ihnat Szumak, Gładysz Szybika, Fedor Sześciorna, Iwan Pastuch. Wieś Stauiszowska: Iwan Wiktor, Kondrat Wiktor, Karp Mikołay, Werhon Sobech, Iwan Sobech, Iwan Winnik, Stecko Bołtruk, Bohdan, Iwan tkacz. Te wsi obecnie zostaią w dispositiey ieymości paniey Proskurzyney. Wsi puste, do Iwankowa należące, z iedney strony Teterewi: wieś Trubenicze pod Obuchowiczami, Termochowka puste, Zarudie od Unina-puste, Lubeza od Unina-pusto, Rozważów, to zostaię u iego mości pana Lenkiewicza, niewiedzieć iakim prawem, w ktorey wsi mieszka Sawicki osadca, wieś Ławrynowka-pusto, Witazów-puste, Protereby, Tintkowszczyzna—te trzyma uroczyszcze obecnie pan Brzozowski niewiedzieć iakim prawem. Wsi puste z drugiey strony Teterewi: Kondyrow-pusto, Szpale alias Szpile, w tej wsi ludzie mieszkaią, ale niewiedzieć iakim prawem czernicy z Kiiowa aż do tego czasu trzymali, a teraz za oycę Szumlańskiego, władky Lwowskiego, w possessię odebrano; wieś Melechowszczyzna—pusto, Trybuchowszczyzna—pusto, Obczytel—pusto, Zahale - pusto, Pyków—pusto, Wieś Feniewicze z osiadłością: Ihnat woyt, Iacko Onyszkowiec, Fedor Paniechno, Semen Pronenko, Iacko Hrychnowiec, Fedor Hrychnowiec, Ułas Marczenko, Misko Larczenków zięć, Iacko Denczenko, Iwan Ostapenko, Matwiy Matwienko, Herasim Kostiuszenko, Iendrey Korotki, Stephan Moroz, Ławryn Moroz, Stefan Demczenko, Petro Chmiełwiczenko, Kuryło Karpenko, Feško Koleśnik. Wieś Halinka z osiadłością: Semen Romanenko, Iesko Romanenko, Waško Romanenko, Onisko Łazoczenko Semen Truchań, Nisko Iwaszenko, Semen Halczenko,—te wsi obedwie do Iwankowa swoje powinności odprawuią. Te tedy włości, należące do Iwankowa z odubwu stron Teterewi rzeki nazwaney, maią granicę swoię te iest: od miasta Dymera, ode wsi Dunina, od Wołczkowa, od

Sidorowicz. I tak ten inwentarz albo registr, począwszy od dnia piątego miesiąca Lutego, aż do dnia szustego tegoż miesiąca, to iest przez dni dwa roku wyżey pisanego skończywszy, rękoma naszymi ia, woźny y strona szlachta, przy mnie będąca, ten registr podpisuiemy. У того реестру подпись рукъ тыми словъ: Ian Kuczeniewicz, woźny general, ręką własną. Aleksader Kozłowski, przy woźnym będący, iako strona, ręką. Thomasz Tyszowski, będący iako strona przy woźnym, ręką swą. Kudrycki, przy woźnym będący iako strona, ręką swą. Который же то реестръ, за поданѣмъ и прозбою вышѣмънованого подавающого, а за принятиемъ моимъ урядовымъ до книгънинѣшнихъ есть уписанъ.

Книга вродская, Овруцкая, записовая и поточная, 1683—1684 года, № 3211, листъ 50.

LXXVIII.

Статистическая опись Кіевскаго округа отъ устья рѣки Ирпени до Василькова и Стаекъ, составленная по распоряженію Кіевскихъ воеводъ 1686. Юля 28.

Великимъ Государемъ, Царемъ и Великимъ Княземъ: Иоанну Алексѣвичу, Петру Алексѣвичу и Великой Государынѣ Благовѣрной Цесаревнѣ и Великой княжнѣ Софіи Алексѣевнѣ, всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцемъ, холопи ваши: Юшко Урусовъ съ товарищи челомъ бьютъ. Въ нынѣшнемъ 194 году Юня въ 18 день Вашей великихъ Государей, царей и Великихъ Князей: Иоанна Алексѣвича, Петра Алексѣвича и Великія Княжны Софіи Алексѣевны, всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ грамотѣ и съ приказу Малыя Россіи въ Кіевъ къ намъ, холопомъ вашимъ, писано о вѣдомости вѣчнаго миру, что у Васъ, Великихъ Государей, у Васъ Царскаго Величества съ Королевскимъ Величествомъ Польскаго учинешъ вѣчный миръ; да тѣмъ же вѣчнаго мира договоромъ Польскіе послы уступили и написали, что Королевское Величество Поньской отдалъ тѣмъ же вѣчнымъ миромъ въ Вашу, Царскаго Величества, сторону и

Россійскому Царствію вѣчно города: Смоленскъ, Дорогобужъ, Бѣлюю, Рославль, Черниговъ, Стародубъ, Почепъ, Новгородокъ-Сѣверскій съ иными многими городами и Всю Малую Россію съ войскомъ Запорожскимъ, городовымъ и низовымъ и со всѣмъ купецкимъ и пашеннымъ народомъ и на Кіевской сторонѣ рѣки Днѣпра, богоспасасмый градъ Кіевъ съ городами и землями и съ людьми, съ таковымъ ограниченіемъ, именно: вверхъ Кіева, берегу рѣки Днѣпра, почавъ отъ устья рѣки Ирпени, которая въ Днѣпръ впадаетъ, и внизъ Днѣпромъ съ городки: съ Трипольемъ и со Стайками, также Днѣпромъ внизъ миля; а оттуду, со Днѣпра почавъ, прямо черезъ поле вверхъ въ лѣса и во всякія угодыя на пять миль; а отъ того мѣста также полемъ, ведучи прямо до рѣки Стугны, во всѣхъ мѣстахъ отъ берега Днѣпроваго земли и всякихъ угодій въ ширину по пяти миль, и около Кіева всѣмъ землямъ, которыя суть между рѣчками Ирпенемъ и Стугною, даже по Васильковъ и тому мѣстечку Василькову и отъ него вверхъ отъ берега рѣки Стугны въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полъ мили выше; и оттуду полемъ прямо къ берегу Ирпени, и Ирпенемъ внизъ до Днѣпра, и что въ той чертѣ въ ширину и длину, межъ Стугною и Ирпенемъ рѣчками есть земель, и рѣкъ, и озеръ, и всякихъ угодій, и мѣстечекъ а именно: Бѣлгородка и Вышгородъ и Межигорскому монастырю и селу Петровичемъ и всѣмъ селамъ и деревнямъ со всѣми угодыя быть Вашей, великихъ Государей, сторонѣ, тавъ же и Запорожскому Кошу, Кодаку и городу Сѣчи до Чернаго Лѣсу и отъ рѣчки Тясны даже до Чернаго моря со всѣми землями и рѣчками и всякими принадлежностями, чѣмъ владѣли изстари Запорожцы, въ какихъ они тамъ своихъ поселеніяхъ есть, по тому же вѣчному миру быти въ державѣ и во владѣніи у Васъ, великихъ Государей, вѣчножъ; а Его Королевскому Велпчеству и наслѣдникомъ Его и Рѣчи посолитой по тѣмъ вышепомянутымъ городамъ и мѣстамъ и по всему Малороссійскому краю причитанія никакого не имѣтъ и не вступаться въ вѣчныя времена до Іюня въ (пробѣлъ въ подлинникѣ). Въ другой Вашей, великихъ Государей и Великихъ Князей: Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и великія Государини благо-

вѣрпой Цесаревны и Великія Княжны Софіи Алексѣевны всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ, грамотѣ и приказу Малыязъ Россіи къ намъ, холопемъ Вашимъ, въ Кіевъ писано, что Королевское Величество Польской отдалъ тѣмъ вѣчнымъ миромъ въ Вашу, Царскаго Величества, сторону и Россійскому Царствію вѣчно тѣжъ вышечисланные города: Смоленскъ, Дорогобушъ, Роставль, Черниговъ, Стародубъ, Почепъ, Новгородокі-Сѣверскій съ иными многими городами и всю Малую Россію съ войскомъ Запорожскимъ городовымъ и низовымъ и со всѣмъ служилымъ и купецкимъ и пашеннымъ народомъ и на Кіевской сторонѣ рѣки Днѣпра Вашу, великихъ Государей, прародительскую вотчину, богоспасаемый градъ Кіевъ съ городами: съ Треполемъ и Стайками, также до рѣки Стугны во всѣхъ мѣстахъ отъ берегу Днѣпровскаго. И около Кіева всѣмъ землямъ, которыя суть между Ирпенемъ и Стугною, даже по Васильковъ, и тому мѣстечку Василькову, и что въ той чертѣ въ ширину и въ длину, межъ Стугною и Ирпенемъ рѣками есть, земель и рѣкъ, и озеръ, и всякихъ угодій и мѣстечекъ, а именно: Бѣлгородскъ, и Вышгороду, и Межигорскому Монастырю, и селу Петровичамъ, и всѣмъ селамъ и деревнямъ со всѣми угодья бытъ Вашей, Царскаго Величества сторонѣ, также и Запорожскому Кошу, Кодаку и городу Сѣчи до Чернаго Лѣсу. И по той другой Вашей, великихъ Государей, грамотѣ велѣно намъ, холопемъ вашимъ, вѣдая о томъ у Васъ, великихъ Государей, съ Королевскимъ Величествомъ Полскаго вѣчной милости и святой покой; въ тѣ вышеномявутые города и мѣстечка послать изъ начальныхъ людей кого пригоже и когобъ на такое дѣло стало, да отъ мѣста подъячаго и челоуѣка добраго, и велели въ тѣхъ мѣстахъ города, и мѣстѣчки, и села, и монастыри описать, и въ городахъ и мѣстечкахъ всякіе крѣпости и иныя признаки и всякое строеніе, и каково здѣсь строеніе земляное есть, или деревянное, и сколь давно строеніе; также села, при какихъ крѣпостяхъ поселены и сколько верстъ который городъ, или мѣстечко, или село отъ Кіева, такъ же и межъ тѣхъ городовъ и мѣстечекъ и селъ по скольку верстъ расстояніе имѣеть, и что какихъ угодій иныхъ, и то велѣтъ начертить на чертежъ и росписать по тому чертежу под-

линно со всякою очисткою, чтобъ по тому чертежу Вамъ, Великимъ Государемъ, и веѣмъ было извѣстно, и приказать въ тѣхъ городахъ и мѣстечкахъ вѣдать, кому пристойно, а учинять по тому Вашему Великихъ Государей указу и Вамъ, великимъ Государемъ, велѣно намъ, холопамъ вашимъ, писать и чертежъ тѣмъ веѣмъ мѣстамъ, послать къ Москвѣ, въ приказъ Малыя Россіи. И въ той Вашей, великихъ Государей, грамотѣ противъ первой Вашей, Великихъ Государей, грамоты, бакова прислана къ намъ, холопамъ вашимъ, Іюня въ 11-мъ числѣ, около Кіева ограниченія земель не дописано: За Стайками Днѣпромъ внизъ миля, оттуда, почавъ прямо, чрезъ поле вверхъ, въ лѣса и во всякія угодыя на пять миль; такъ же полемъ, ведучи прямо до рѣки Стугны во всѣхъ мѣстахъ, отъ берегу Днѣпрового земли и всякихъ угодій въ ширину по пяти миль, также отъ мѣстечка Василькова вверхъ отъ берегу рѣки Стугны въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полъ мили выше, и оттуда полемъ прямо къ берегу Ирпени и Ирпенемъ внизъ до Днѣпра рѣки. Что по тому же вѣчному миру быть въ державѣ и владѣніи у Васъ великихъ Государей, и въ которые вышепомянутые города и мѣстечка для описи и чертежу изъ Кіева начальныхъ людей посылать? того имянно, въ той Вашей, Великихъ Государей, грамотѣ не написано. И по Вашему, великихъ Государей, Царей и Великихъ князей: Иоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и Великія Государыни и Благовѣрной Цесаревны и Великой княжны Софіи Алексѣевны, всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ, указу и по вышеписаннымъ Вашимъ, великихъ Государей, обоемъ грамотамъ, послали мы, холопи ваши, изъ Кіева: Московскаго выборнаго генерала думнаго Сергѣя Алексѣевича Шепелева полку стольника и полковника Алексѣя Битяговскаго, капитана Ѳедора Саломейна, да Кіевскія Приказныя избы подъячаго Ѳедора Наковальника; отъ Кіева, вверхъ берегу рѣки Днѣпра, въ Вышгородъ, въ Межигорскій монастырь, въ село Петровичи и до устья рѣки Ирпени, и отъ Днѣпровскаго берега вверхъ рѣкою Ирпенемъ до Бѣлгородки, и отъ Бѣлгородки до вершины рѣки Стугны, и внизъ рѣкою Стугною до Василькова, и въ Васильковъ, и въ Триполье, и въ Стайки и въ Застайки, внизъ рѣки

Днѣпра жъ мило, и оттуль, отъ Днѣпра, почавъ черезъ поле, въ лѣса
вверхъ и во всякія угодыя на пять миль, и отъ того мѣста, также
подемъ ведучи, прямо до рѣки Стугны, во всѣхъ мѣстахъ отъ берегу
Днѣпровскаго по пяти миль, и около Кіева во всѣхъ мѣстахъ, которыя
между рѣками Ирпенемъ и Стугною по Васильковъ, и отъ Василькова
и отъ берега рѣки Стугны въ поле, какъ Васильковъ стоятъ, на полъ
мили выше, и оттуду подемъ прямо къ берегу Ирпени; и что въ той
чертѣ, въ ширину и длину, межъ Стугною и Ирпенемъ рѣками, есть
земель, и рѣкъ, и озеръ, и всякихъ угодій, и мѣстечекъ, и селъ, и
деревень, и въ городахъ и мѣстечкахъ всякихъ крѣпостей и
строений, тамъ же и села и деревни, при какихъ крѣпостяхъ поселены,
и сколько верстъ которій городъ, или мѣстечко, или село отъ Кіева,
также межъ тѣхъ городѣхъ, и мѣстечекъ, и селъ по сколько верстъ
растоянїя имѣютъ. И то все велѣли мы, холопы Ваши, имъ: Ѳеодору
Саломейцу и Ѳеодору Наковальнику отписать и начертить на чертежъ
и потому чертежу росписать подлинно, со всякою очисткою. Іюля въ
28 капитанъ Ѳеодоръ Соломѣвинъ и подъячїй Ѳеодоръ Наковальникъ въ
Кіевѣ прїѣхали и подали намъ, холопомъ Вашимъ, описныя книги за
своими руками и чертежъ, по тѣмъ описнымъ книгамъ: въ томъ выше-
писанномъ ограниченїи многими мѣстечки, и лѣсы, и деревнями, и
угодыями владѣютъ Кіевскіе монастыри и Кіевскіе жители, козаки и
мѣщане; а на рѣкахъ перевозное и мостовщину собираютъ на Кіевскаго
полковничьяго сына и на козацкаго Сотника и на печерскаго монастыря
подданнаго Максима Рандаря; а въ которыхъ мѣстахъ и кто чѣмъ
владѣетъ порозно, и мостовщину и перевозное собираютъ, и то писано
въ описныхъ книгахъ имянно и впредь о владѣнїи тѣхъ мѣстъ и о
сборѣ мостовщины и перевознаго; которыми мѣсты нынѣ владѣютъ, и
мостовщину и перевозное собираютъ на Кіевскаго полковничьяго сына и
на сотника и на Максима Рандаря, великіе Государи, Цари и Вели-
кіе князи: Іоаннъ Алексѣевичъ, Петръ Алексѣевичъ и Великая Госу-
дарыня, благовѣрная Цесаревна и Великая княжна Софія Алексѣевна,
всѣя Великія и Малыя и Вѣлыя Россїи Самодержцы, что дѣлать намъ
холопомъ вашимъ укажете. Которыя жилие, села и деревни, по тѣмъ

же описнымъ книгамъ на Кіевской сторонѣ рѣки Ирпени прѣзь сего были за польскою шляхтою, а по договору вѣчнаго мира имѣеть быть въ сторонѣ Вашего Царскаго Величества: Петровци, Демидово, Холмъ, деревни Борки, и въ тѣхъ селахъ и деревняхъ до Вашего Великихъ Государей указа, велѣли мы, холопи Ваши, вѣдать солдатскаго строю выборного полку порутчику Трофиму Костомарову, а описныя книги и чертежъ къ Вамъ, великимъ Государямъ, послали мы, холопи Ваши, Августа 2 нынѣшняго 194 года съ капитаномъ Федоромъ Соломейнымъ, который для описи и досмотру въ тѣ мѣста посыланъ, а отписку и книгу и чертежъ велѣли подать въ приказъ Малыя Россіи вашихъ великихъ Государей царственныя большія печати и государственныхъ великихъ дѣлъ посольскихъ оберегателью, ближнему боярину и намѣстнику Новгородскому, Василію Васильевичу Голицыну съ товарищи. Въ государственномъ посольскомъ приказѣ выписано въ договорныхъ статьяхъ вѣчнаго миру, каковы учинены у великихъ Государей съ королемъ польскимъ въ нынѣшнемъ 194 году. Написана, около Кіева ограниченіе землямъ по урочищамъ, Гювя нынѣшняго 194 года, по указу Великихъ Государей, грамота въ Кіевъ къ Боярину и Воеводамъ: ко князю Юрію Семеновичу Урусову съ товарищами, а въ той грамотѣ написаны тому ограниченію около Кіева урочища: вверхъ Кіева берегу рѣки Днѣпра, ночавъ отъ устья рѣки Ирпени, которая въ Днѣпръ впадаетъ, внизъ Днѣпромъ съ городки: Трепольемъ, Стайками и Застайками, также Днѣпромъ внизъ мила, а оттуду отъ Днѣпра почать прямо черезъ поля вверхъ во всякія угодыя на пять миль, а отъ того мѣста также полемъ, ведучи прямо до рѣки Стугны, отъ берега Днѣпрового земли и всякихъ угодій въ ширину по пяти миль, и около Кіева всѣ земли, которыя между рѣчками Ирпенемъ и Стугною, даже по Василькова, и то мѣстечко Васильково, и отъ него вверхъ отъ берега рѣки Стугны въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полъ мили выше, и оттуда полемъ прямо к берегу Ирпени, и Ирпенемъ внизъ до Днѣпра, что въ той чертѣ въ ширину и длину межъ Стугною и Ирпенемъ рѣчками есть земель, и рѣкъ, и озеръ и всякихъ угодій, и

мѣстечекъ, а именно: Бѣлгородѣ, и Вышгороду, и Межигорскому монастырю, и селу Петровичамъ, и всѣмъ селамъ и деревнямъ со всѣми угодьями быть вышеномянутымъ договоромъ въ державѣ Великихъ Государей; и боярину и воеводамъ: Князю Юрію Семеновичу съ товарищи велѣно въ тѣ вышеписанныя мѣста послать изъ начальныхъ людей кого пригоже, когобъ съ такое дѣло стало, да отъ мѣста подъячаго добра. И въ тѣхъ урочищахъ земли, и города, и мѣстечки, и монастыри, и села, и деревни, и въ нихъ всякія крѣпости, и строенія, и сколь давно что построено, и при какихъ крѣпостяхъ какое поселеніе и сколько верстъ которой городъ, и мѣстечко, и село отъ Кіева, также и межъ ними разстоянія, и всякихъ угодій съ урочищами и признаки, и то все описать и чертежъ всему учинить, и на томъ чертежѣ всякую подлинную вѣдомость подписать, а списавъ, приказать въ тѣхъ городахъ и мѣстечкахъ вѣдать кому гдѣ пристойно и о томъ къ Великимъ Государямъ и тотъ чертежъ и описную роспись прислать къ Москвѣ въ приказъ Малыя Россіи. И Августа 20 великимъ Государямъ писали изъ Кіева бояринъ и воеводы: что они, по тому ихъ, Великихъ Государей, указу, для этой описи и чертежу вышеписанному во всѣ урочища посылали изъ Кіева: Московскаго выборнаго генерала думнаго Агѣя Алексѣевича Шепелева полку стольника и полковника Алексѣя Битяговскаго, капитана Ѳедора Соломеина, да Кіевскія Приказныя избы подъячаго Ѳедора Наковальника. И капитанъ Ѳедоръ Соломеинъ и подъячій, въ Кіевъ пріѣхавъ, подали имъ: боярину и воеводамъ описную роспись за своими руками и чертежъ, и ту роспись и чертежъ прислали къ Москвѣ съ тѣмъ же капитаномъ Ѳедоромъ Соломеннымъ.

А въ той росписи написано: Отъ Кіева вверхъ, рѣкою Днѣпромъ, дугами до Вышгорода 14 верстъ; и нынѣ то мѣсто, гдѣ былъ городъ, пусто, и старый валъ весь развалился, а построенъ былъ на горѣ, надъ Днѣпромъ. Въ городѣ на старомъ церковномъ мѣстѣ, гдѣ была каменная церковь, построена деревянная церковь святыхъ Страстотерпцевъ Бориса и Глѣба; построилъ ту церковь Кіевскій мѣщанинъ тому съ пять лѣтъ; попа и причетниковъ и колоколовъ нѣтъ, а служба въ

той церкви бываетъ въ годъ, только въ праздникъ святыхъ Страсто-терпцевъ, изъ Межигорскаго монастыря. Около того Вышгорода лѣса и поля, а жители Вышгородскіе живутъ нынѣ у Межигорскаго монастыря дворами 9 человекъ; а отъ Вышгорода полями и лѣсами до Межигорскаго монастыря двѣ версты съ полуверстой. Межигорскій монастырь на берегу рѣки Днѣпра, межъ горъ, въ лѣсахъ; а въ монастырѣ четыре церкви, въ томъ числѣ: соборная Спаса-Преображенія церковь, Благовѣщенія Пресвятыя Богородицы Церковь, Николая Чудотворца церковь, святыхъ верховныхъ Апостолъ Петра и Павла. Подлѣ монастыря на протокѣ двѣ мельницы, — а тотъ протокъ идетъ изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ, которые бояраки и лѣса выше монастыря, и впалъ въ Днѣпръ подъ монастыремъ. Вблизи монастыря живутъ дворами, и всякую на монастырь работу работаютъ жители 19 человекъ. Отъ Межигорскаго монастыря до села Новыхъ Петровичъ лѣсами и полями полъ трети версты. Село Петровичи поселено на горѣ и подъ горою, на берегу Днѣпровскаго залива, который заливъ отдѣлился отъ Днѣпра выше села Петровичъ; межъ заливомъ и Днѣпромъ луга, прозваніемъ тѣ луга Зазычевье, а по смѣтѣ на тѣхъ лугахъ сѣна будетъ съ двѣ тысячи копенъ, да на тѣхъ же лугахъ три озера прозванныя: Глушець, Сѣверки, и Овье. А въ томъ селѣ Петровичахъ жителей 45 человекъ; живутъ пришлые люди Волошеня, куренями, съ женами, съ дѣтьми 18 человекъ. Отъ села Новыхъ Петровичъ до Старога селища Петровичъ лѣсами и полями полъ трети версты; Старое селища Петровичи впускъ: жителей никого нѣтъ; а отъ того Старога селища, переѣхавъ рѣку Лютежъ, вверхъ рѣчкою Гускою и Днѣпромъ, до устья рѣки Ирпеня, лугами и дубровами въ длину восемь верстъ, а поперекъ отъ рѣчки Днѣпра до черныхъ рачинныхъ лѣсовъ по пяти по шести верстъ; а на тѣхъ лугахъ сѣнныхъ покосовъ много число; да промежъ Новыхъ и Старыхъ Петровичъ на лугахъ два озера прозваніемъ: Свинковъ, Ситное, а владѣютъ тѣми озерами Межигорскаго монастыря игумень съ братією. Отъ села Петровичъ въ двухъ верстахъ на рѣчкѣ Лютежъ построена мельница, а построили ту мельницу Петровскіе жители вновь; а рѣчка Лютежъ впала въ Днѣпръ, ниже Старыхъ Петровичъ. Всего

отъ Кіева до устья рѣчки Ирпени, гдѣ Ирпень впалъ въ Днѣпръ, 28 верстѣ съ полуверстой, и отъ Днѣпра и отъ устья Ирпени рѣки, вверхъ рѣкою Ирпенемъ до мельницъ, которыя построены на рѣкѣ Ирпени села Козаровичъ и деревни Борковъ жителями, луговъ и дубровъ и раменныхъ лѣсовъ въ Кіевскую сторону на пять верстѣ. А на плотинѣ четыре амбара въ Кіевскую сторону: въ первомъ амбарѣ двое жерновы, да ступы, да терка, что сукна трутъ,—въ другомъ амбарѣ двое жерновы, въ третьемъ амбарѣ три ступы да терка суконная, въ четвертомъ амбарѣ двое жерновы; а тотъ четвертый амбаръ стоитъ на стрѣжнѣ рѣки Ирпени съ кіевской стороны; и помолъ съ тѣхъ мельницъ собираютъ десятую долю, а изъ той десятой доли двѣ части на шляхту, а третью мельникомъ. А село Козаричи по ту сторону рѣки Ирпени отъ мельницъ съ версту на польской сторонѣ, и на тѣхъ мельницахъ мельникъ Якушка живетъ за Ирпенемъ на Польской же сторонѣ; а другой мельникъ живетъ съ Кіевской стороны подлѣ рѣки Ирпени, да у него-жь во дворѣ живетъ работникъ съ женою и съ дѣтьми; да на тѣхъ же мельницахъ вѣдиль чрезъ плотину всякихъ чиновъ проѣзжіе люди и съ проѣзжающихъ людей собирали мостовщину на шляхту. А отъ мельницъ вверхъ рѣкою Ирпенемъ и рѣчкою Боркомъ до деревни Борковъ съ Кіевской стороны, лѣсами и болотами верста; а рѣка Борка вышла сверху изъ рѣки Ирпени и впала в Ирпень; и деревня Борки на Кіевской сторонѣ рѣки Ирпени, на берегу рѣчки Борокъ, а въ той деревнѣ жителей 9 человекъ. Отъ деревни Борокъ до села Холмовъ боромъ и болотами полъ трети версты. А село Холмы на берегу рѣки Ирпени съ Кіевской стороны; а въ селѣ была церковь во имя Архистратига Михаила и та церковь сгорѣла и нынѣ въ томъ селѣ часовня; а жителей въ томъ селѣ . . . человекъ. Отъ села Холмовъ до села Демидова боромъ и болотами полъ трети версты; а село Демидово на острову съ Кіевской стороны того острова; болото вышло изъ рѣки Ирпени и отъ польской стороны тогожъ острова рѣка Ирпень. Въ селѣ Демидовѣ церковь деревянная во имя Рождества Пресвятыя Богородицы, а той церкви попъ Алексѣй Ивановъ, да дьяконъ; въ селѣ Демидовѣ дворъ Польскаго полковника Стани-

слава Лозинскаго, а на томъ дворѣ строенія: свѣтлицы съ двумя комнатами; въ свѣтлицѣ пекарня съ комнатами; на дворѣ амбаръ большой да погребъ съ выходомъ; за дворомъ баня съ прибанникомъ, конюшня, въ забору винокурня, а въ той винокурнѣ солодовня и овинъ со всякимъ заводомъ, а дворъ огороженъ заборомъ, а на томъ дворѣ живеть староста. Да подь тѣмъ же селомъ Демидовымъ черезъ рѣку Ирпень и черезъ болото перевозъ собирали на полковника Лозинскаго. Въ томъ же селѣ жителей 19 человекъ. А того села Демидова всякій хлѣбъ сѣянъ на поляхъ за рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, а съ Кіевской стороны полей у нихъ нѣтъ для того, что на Кіевской сторонѣ противъ села Демидова лѣса и болота, а въ селахъ съ Кіевской стороны рѣки Ирпени межъ деревни Борокъ и селъ Холмовъ и Демидова многія бортныя угодыя со пчелами того села Демидова жителей. Отъ села Демидова до рѣчки Мостена и мѣстечка Мостица, вверхъ рѣкою Ирпенемъ и лѣсомъ 15 верстъ. А отъ Кіева разстояніе до Мостица 15 верстъ; а мѣстечко Мостице нынѣ впусѣтъ, жителей никого нѣтъ, а владѣють имъ Печерскаго монастыря Архимандрить съ братією. Подь тѣмъ мѣстечкомъ черезъ рѣку Ирпень мостъ собирають мостовое на Кіевъ, казаккаго сотника Саву Туптала. Отъ Мостица вверхъ же рѣкою Ирпенемъ лѣсами и полями до городища Бѣлгородки 8 верст; городокъ Бѣлгородка надъ рѣкою Ирпенемъ, на горѣ на Кіевской сторонѣ, впусѣтъ, жителей никого нѣтъ; въ Бѣлгородкѣ было три города, по земляному валу острогъ, и тотъ острогъ сгорѣлъ и валъ во многихъ мѣстахъ развалился; по валу городовыхъ и иныхъ крѣпостей и строенія въ городѣ нѣтъ. Подь Бѣлгородкою черезъ рѣку Ирпень мельничная плотина, а на плотинѣ амбаровъ и мельницъ нѣтъ; подь Бѣлгородкою жъ, съ Кіевской стороны рѣчка Бочанка: вышла изъ бояраковъ, изъ лѣсовъ и впала въ Ирпень подь Бѣлгородкою; а на рѣчкѣ Бочанкѣ мельничная плотина, отъ Бѣлгородки въ верстѣ, на плотинѣ мельницъ нѣтъ, а которая плотина подь Бѣлгородкою на Ирпени, и на той плотинѣ нынѣ Кіевскаго полку козаки собирають съ проѣзжихъ людей мостовщину на Кіевскаго козакаго полковника Григорьева сына Коровченка Игната; около Бѣлгородки

поля и лѣсъ. Отъ Вѣлгородки вверхъ рѣкою Ирпенемъ лѣсами и боромъ до рѣчки Бобрика 5 верстѣ; рѣчка Бобрикъ взялась отъ Кіевской стороны изъ бояраковъ и впаде въ Ирпень; на той рѣчкѣ плотина, на плотинѣ Кіевского же полку козаки собираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину на того жъ полковничья сына. Отъ рѣчки Бобрика вверхъ рѣкою Ирпенемъ до городища Плесецакаго и до рѣчки Плиски лѣсами и боромъ десять верстѣ. Городище Плесецкое, на вершинѣ рѣчки Плиски, впусѣ, жителей никого нѣтъ и строенія никакого нѣтъ, а рѣчка Плиска впаде въ рѣчку Ирпень около того городища, валъ земляной, который учиненъ изстари отъ Днѣпра, ниже Триполья, и тотъ валъ пошелъ чрезъ рѣку Ирпень въ польскую сторону. Отъ Плесецакаго вверхъ рѣкою Ирпенемъ до рѣчки Уновы, которая рѣчка впаде въ Ирпень рѣку, ниже Черногородки въ верстѣ, а до города Черногородки 5 верстѣ лѣсами; а мѣстечко Черногородка надъ рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, отъ Кіева 35 верстѣ. Отъ Черногородки и отъ рѣки Ирпени, ѣдучи прямо къ селищу Снятинка и къ вершинѣ рѣки Стугны, лѣсами 10 верстѣ; а селище Снятинка на вершинѣ рѣки Стугны, а рѣчка Стугна вышла черезъ болота подъ селищемъ Снятинкою. А отъ Кіева прямою дорогою ѣдучи на Васильковъ до того селища Снятина 36 верстѣ; а внизъ рѣкою Стугною отъ селища Снятинки до мѣстечка Мотовиловки, на берегу рѣки Стугны 5 верстѣ; Мотовиловка съ польской стороны, впусѣ, жителей никого нѣтъ, въ Мотовилковѣ было 2 города, по земляному валу остроги и тѣ остроги выгорѣли, около Мотовиловки лѣса и поля; подъ Мотовиловкою, на рѣкѣ Стугнѣ мельничная плотина, а на той плотинѣ нынѣ мельницы нѣтъ; отъ Мотовиловки до мѣстечка Салтановки Большой лѣсами и лугами 5 верстѣ. Мѣстечко Большая Салтановка на берегу рѣки Стугны съ польской же стороны, впусѣ, строенія, жителей никого нѣтъ; а отъ того селища до селища Малой Салтановки верста; а селище Малая Салтановка впусѣ-жѣ, на берегу рѣки Стугны съ польской же стороны; противъ селища Малой Салтановки черезъ р. Стугну мельничная плотина, на той плотинѣ мельницъ нѣтъ; а отъ Малой Салтановки, внизъ рѣкою Стугною до мѣстечка Василькова, лѣсами, лугами и полями 5 верстѣ. Мѣстечко Васильковъ

на берегу рѣки Стугны, на горѣ; подѣ мѣстечкомъ Васильковомъ съ прїѣзду отъ Кіева рѣчка Васильковка, вышла изъ бояраковъ и впала въ Стугну подѣ Васильковымъ. Васильковъ нынѣ пустъ, жителей никого нѣтъ, а прежь сего было въ немъ 3 города, по земляному валу острога, и тѣ острога сгорѣли, а валъ во многихъ мѣстахъ развалился; а мѣстечко Васильковъ на Кіевской сторонѣ рѣки Стугны, подѣ нимъ на Стугнѣ мельничная плотина; а на той плотинѣ мостъ, и на томъ мосту собираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину Кіевского монастыря на подданнаго Максима Рандаря; онъ же Максимъ Рандарь заводитъ подѣ Васильковымъ селитрянные майданы и работныхъ людей нынѣ на томъ майданѣ 40 человекъ; да на рѣчкѣ Васильковкѣ подѣ городомъ же мельничная плотина, а на тѣхъ плотинахъ мельницъ нѣтъ, а съ Кіевской стороны подѣ Васильковымъ, вверхъ и внизъ рѣки Стугны, на лугахъ сѣнные покосы и сѣна многія, а кошено то сѣно на Максима Рандаря. А Васильковъ отъ Кіева 25 верстъ; отъ Василькова внизъ рѣкою Стугною до городища Ханбѣкова лугами, лѣсами и полями 5 верстъ, а въ тѣхъ мѣстахъ на рѣкѣ Стугнѣ, межъ Васильковымъ и Ханбѣковымъ 2 плотины мельничныя, а на тѣхъ плотинахъ мельницъ нынѣ нѣтъ. Городище Ханбѣково на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны, пусто, жителей никого нѣтъ; въ Ханбѣковѣ былъ валъ земляной, а по валу острогъ, и тотъ валъ обвалился, а острогъ сгорѣлъ; подѣ Ханбѣковомъ на рѣкѣ Стугнѣ мельничныя плотины, мельницъ нѣтъ, около Ханбѣкова по обѣ стороны рѣки Стугны лѣса, поля и луга; отъ Ханбѣкова, внизъ рѣкою Стугною до селища Бѣркова полъ трети версты, а селище Бѣрково пусто; а отъ селища Бѣркова до Копачева полъ трети версты. Копачевъ на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны; и въ немъ былъ земляной валъ и весь развалился и жителей никого нѣтъ. Противъ Копачева на рѣкѣ Стугнѣ двѣ мельничныя плотины, на плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ. Отъ Копачева до городища старыхъ Безрядичъ, лугами, лѣсами и боромъ, внизъ рѣкою Стугною, одинадцать верстъ. Старые Безрядичи на рѣкѣ Стугнѣ, на устьѣ рѣчки Тиханой; а то старое городище пусто, жителей никого нѣтъ, а въ томъ городищѣ былъ земляной валъ и весь развалился, а подѣ тѣмъ селищемъ на

устьѣ рѣчки Тиханой мельничная плотина, а метлыицы на ней нѣтъ; а отъ городища Безрядичъ вверхъ рѣкою Тиханою до села Большихъ и Малыхъ Дмитревичъ 5 верстъ; а село Митровичи, межъ горъ, въ лѣсахъ на рѣчкѣ Тиханой. Въ селѣ Дмитревичахъ церковь деревянная Іоанна Предтечи, а у той церкви попь Григорій Гулевицкій, пономарь Карпъ Гавриловъ, жителей въ томъ селѣ 41 человекъ. Отъ села Большіе Дмитревичи лѣсами полъ версты, а деревня Малые Дмитровичи на вершинѣ рѣчки Тиханой, а рѣчка Тихаяя вышла изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ съ кievской стороны и впаде въ рѣку Стугну; а въ ней 11 человекъ; а село Дмитровичи Кіевскаго Фроловскаго Дѣвичья монастыря. Отъ Стараго же селища Безрядичъ до Новой деревни Безрядичъ полъ версты. А Новыя Безрядичи на берегу рѣки Стугны съ Кіевской стороны, въ ней жителей 20 человекъ. А та деревня Безрядичи Кіевскаго монастыря. А отъ деревни Новыя Безрядичи рѣкою Стугною до урочища горы Козарки боромъ и дугами 3 версты. Противъ урочища Козарки на рѣчкѣ Стугнѣ мельница, въ ней одни жерновы да ступы, а жи елѣи нитого нѣтъ. А по сказкѣ бозака, Трипольскаго жителя, Федора тина, тою де мельницею владѣть и помолъ собираетъ Трипольскій житель Андрушко Рядняпой, а живеть онъ, Андрушко, на Переяславской сторонѣ, въ мѣстечкѣ Воронковѣ. Отъ той мельницы до Триполья, внизъ Стугною.. версты. А подъ Трепольемъ съ польской стороны въ рѣку Стугну, въ устьѣ, впаде рѣчка Красная Стугна въ Днѣпръ подъ Трепольемъ же. А на рѣчкѣ Красной подъ Трепольемъ мельница, а въ ней одни жерновы, да ступы, да терка, что сукна трутъ; а владѣть тою мельницею воронковскій сотникъ Иваць Гулименко, а помолъ съ той мельницы на него мельникъ Гришко Черный, Трипольскій житель, собираетъ. Городъ Триполье на горѣ надъ рѣкою Днѣпромъ, на устьяхъ рѣки Стугны и рѣчки Красной, съ правой стороны бояракъ большой; въ Трипольи два вала земляныхъ; по валу былъ острогъ и башни, и тотъ острогъ и башни пожжены и валъ во многихъ мѣстахъ развалился; городовыхъ крѣпостей и никакого строенія около города нѣтъ. Въ маломъ городкѣ церковь деревянная Преображенія Спасова, ветха и вся развалилась. Подъ

городомъ же Трепольемъ живутъ нынѣ въ трехъ майданахъ и селитру тѣлаютъ Кіевскаго Печерскаго монастыря поданнаго, Максима Аландаря, шафаръ Андриюшка Ивановъ, а съ нимъ работниковъ 50 чело-
вѣкъ наемныхъ людей. Съ Кіевской стороны рѣки Стугны, подъ Тре-
польемъ на лугахъ сѣна накошено и въ копнахъ, и въ скирдахъ, и
въ стогахъ поставлено, а косили жъ сѣно на Максима Рандаря. А
отъ Треполья и отъ устья рѣки Стугны, вверхъ рѣки Днѣпра, лугами
до Кіева 30 верстъ, и въ тѣхъ мѣстахъ многіе сѣнные покосы и
озера, и владѣютъ тѣми сѣнными покосами и озерами Кіево-Печерска-
го монастыря и иныхъ Кіевскихъ монастырей Архимандритъ и Игуме-
ны. Да отъ Треполья внизъ рѣки Днѣпра лугами и степью до Стаекъ
3 верстъ. А вверхъ отъ Треполья рѣка Бобрица вышла изъ степи
съ польской стороны и впала въ Днѣпръ. Да межъ Трепольемъ и
Стайки съ польской стороны два вала земляныхъ старинныхъ, а ведены
тѣ валы отъ берегу Днѣпровскаго степью рѣки Стугны и въ томъ
числѣ одинъ валъ черезъ Стугну выше Василькова и черезъ рѣку
Ирпень въ польскую сторону, а другой валъ черезъ Стугну выше Боль-
шой Салтановки и за верховье рѣки Стугны въ польскую сторону. Да
межъ Трипольемъ же и Стайками луга и озера многія и на лугахъ
покошено сѣна въ копнахъ и въ стогахъ многое число, а прозваніе
тѣмъ лугамъ и озерамъ инаково то сѣно кошено (кѣмъ?) про то не-
вѣдомо, потому что въ тѣхъ мѣстахъ жителей никого нѣтъ, а городъ
Стайки пустъ, на горѣ надъ рѣкою Днѣпромъ, на устьѣ рѣки При-
ставки. А рѣчка Приставка вышла изъ степи съ польской стороны,
а въ Стайкахъ было два города, по земляному валу остроги и башни,
а тотъ острогъ и башни пожжены и валъ во многихъ мѣстахъ разва-
лился и нынѣ въ Стайкахъ строенія и никакихъ крѣпостей около го-
рода нѣтъ. Отъ Стаекъ внизъ рѣки Днѣпра степью до селища Гребенки
5 верстъ; а селище Гребенки въ полу горѣ, надъ рѣкою Днѣ-
промъ; подъ тѣмъ селищемъ рѣчка Ржавецъ вышла изъ степи, а по
сказкѣ Трипольскихъ жителей: Мишка Галопевка, Гришка Чернаго съ
товарищи, которые то селище указали и Ржавецъ, тѣмъ де селищемъ
владѣлъ шляхтичъ Вороничъ, а нынѣ въ томъ селищѣ Гребеняхъ

жителей никого нѣтъ. Отъ того селища Гребенки и отъ праваго берегу почавъ, ведучи степью, вверхъ Ржавцовъ, и отъ вершины того Ржавца вверхъ до селища Зикрачей: стоять въ степи, впусť, строенія никакого нѣтъ, а по сказкѣ тѣхъ Трипольскихъ жителей, то де селище Зикрачи бывало тогожъ шляхтича Воронича. Отъ селища Зикрачей, ведучи степью до мѣстечка Кагарлыка 3 мили. А мѣстечко Кагарлыкѣ въ степи на рѣчкѣ Росовѣ впусť, строенія никакого и около него лѣсовъ нѣтъ, а было де то мѣстечко шляхтича Гурскаго, Отъ Кагарлыка, поворота въ круť на право, ведучи прямо степью къ рѣкѣ Стугнѣ до урочища Жидовскихъ Ставокъ 2 мили; а тѣ Жидовскіе Ставки въ степи на Ольшанскомъ Ржавцѣ. А отъ Ставокъ до урочища жъ Высокогорья, степью жъ миля. А на урочищѣ Высокогорья въ степи горы на суходолѣ. А отъ Высокогорья до селища Деремязной степью жъ 2 мили. А селище Деремязное пусто, на степи у колодезковъ и у вершинъ рѣки Красной, которая рѣчка впала въ Стугну подъ Трипольемъ. А отъ того селища Деремязнаго, (sic) внизъ рѣчкою Красною до Днѣпра и до Триполя, ведучи степью 6 миль; а на той рѣчкѣ Красной, въ степи, вѣдучи отъ вершинъ, изъ Триполя, въ степи, пустыхъ мѣстъ: мѣстечко Гирмановка, а подъ тѣмъ мѣстечкомъ слободки: Усачевка, Григоровка, Козѣвка, Красная, Гирмановка; а тѣмъ мѣстечкомъ Гирмановкою владѣлъ шляхтичъ Березовскій. Да отъ вышеписаннаго жъ селища Деремязнаго и отъ вершины рѣчки Красной, ведучи къ Стугнѣ, прямо степью жъ къ землянному валу и землянымъ валомъ и позадь селища Барахтъ до урочища и до селища Кодачка 3 мили; а урочище Кодачокъ въ степ., въ бояракахъ, съ одной стороны лѣсъ, а съ другой стороны степь; а владѣлъ тѣмъ урочищемъ бывшей Кіевской стороны (митрополитъ) Петръ Могила. А отъ Василькова то урочище Кодачекъ въ полу-миль. Отъ Кодачка, ведучи черезъ большую дорогу, которою вѣзять изъ Кіева къ Вѣлой Церкви, до мѣстечка Салтановки миля. Которое мѣстечко Салтановка, на берегу рѣки Стугны съ польской стороны, отъ Василькова жъ въ миль. И писано то мѣстечко въ сихъ книгахъ выше сего, съ сими урочищами, которыя по рѣкѣ Стугнѣ. А отъ Триполя внизъ рѣки Днѣпра до Стаекъ и отъ Стаекъ до

селяща Гребенекъ, и отъ Гребеней и отъ Днѣпровскаго берегу степью до Кагарлыка, по урочищамъ до мѣстечка Большой Солтановки и до рѣки Стугны вели, и урочища, и признаки указывали, и о верстахъ, сколько до котораго мѣста порознь? сказывали Трипольскіе жители старожилы: Мишка Гапоненко, Гришко Черный съ товарищи. А промѣжь рѣкъ Стугны и Ирпени рѣки, и мѣстечка, и села, и деревни: Отъ Кіева до вершины рѣчки Лыбеди 5 верстъ, а вышла та рѣчка изъ бояраковъ и изъ Ржавца и впала въ Днѣпръ ниже Выдубецкаго монастыря. А на той рѣчкѣ Лыбеди 3 мельницы Софійскаго монастыря, 3 мельницы Печерскаго монастыря, мельница Михайловскаго монастыря: всего 7 мельницъ. А въ рѣчку Лыбедь впала рѣчка Совка; Софіевскаго монастыря 4 мельницы; отъ Кіева въ 5 верстахъ рѣчка Борщовка; въ вершинѣ той рѣчки селище Желяне Софіевскаго монастыря. Отъ Кіева 5 верстъ же на той же рѣчкѣ внизъ селище другое Жилианъ же. Черезъ ту рѣчку . . . плотинъ мельничныхъ, мельницъ на нихъ нѣтъ. А рѣчка Борщовка впала въ рѣку Ирпень. А отъ того же селища внизъ по той рѣчкѣ Борщовкѣ 3 селища—прозваніе имъ Борщовки. Подъ ними плотины мельничныя, мельницъ на нихъ нѣтъ. А до устья, гдѣ Борщовка впала въ Ирпень, отъ Кіева 15 верстъ. На вершинѣ рѣчки Веты въ лѣсу два селища: Боярки да Юровка, впускъ, жителей никого нѣтъ. Отъ Кіева 18 верстъ внизъ рѣчкою Ветою до мельницы, которая построена на Ветѣ, отъ Юровки 5 верстъ, а та мельница Михайловскаго монастыря. Отъ Кіева 13 верстъ село Ходосовка. Отъ Кіева 15 верстъ, за рѣкою Ветою, въ лѣсахъ Михайловскаго монастыря старицъ село Рославичи, деревня Яновичи за Ветою жъ въ лѣсахъ, отъ Кіева 24 верстъ. А то село и деревня Софійскаго монастыря. Деревня Лѣвники по сю сторону рѣчки Веты, въ лѣсу, Печерскаго монастыря, отъ Выдубецкаго монастыря 8 верстъ; селеніе Мышаловка, хуторъ Голосѣвъ отъ Выдубецкаго Монастыря 5 верстъ, въ лѣсу; деревня Пирогово межъ горъ въ бояракахъ и межъ рѣчекъ Веты и Лыбеди, въ лѣсахъ, отъ Кіева 9 верстъ; Селище Крюковское да Гатное отъ Кіева 8 верстъ—Николаевскаго Пустыннаго монастыря. Рѣчка Сырець вышла изъ за Кириловскаго монастыря съ версту и впала въ Почай-

ну, а на той рѣчкѣ, въ вершинѣ, 4 мельницъ Кіевскихъ жителей, да на той же рѣчкѣ 4 жъ мельницъ козацкаго полковника. Рѣчка Котерь отъ Кіева 3 версты, а отъ Межигорскаго монастыря 3 версты, впаде въ Ирпень, и на той рѣчкѣ Котори мельницы Межигорскаго монастыря, мельница Печерскаго монастыря, пять мельницъ, владѣютъ ими Кіевскіе мѣщане. Рѣчка Горенка отъ Кіева 3 версты впаде въ Ирпень, на той рѣчкѣ мельницы, владѣютъ Кіевскіе жъ жители. Рѣчка Бодаевка отъ Кіева 18 версты, на той рѣчкѣ селище Бодаевка, а та рѣчка Бодаевка, впаде въ рѣчку Милютинку, а на рѣчкѣ Милютинкѣ селище Милютинка; подъ селищемъ плотина мельничная; а рѣчка Милютинка впаде въ рѣчку Бобрикъ; на Бобрикѣ селище Кожеховка, а ниже Кожеховки, на той же рѣчкѣ, селище Даниловка; подъ Даниловкою мельничная плотина, и рѣчка Бобрикъ впаде въ Ирпень отъ Кіева 18 версты. Выше Бѣлгородки въ 5 верстахъ рѣчка Глеваха, на той рѣчкѣ селище Глеваха пусто, Михайловскаго монастыря, отъ Кіева въ 20 верстахъ; подъ тѣмъ селищемъ на рѣчкѣ Глевахѣ мельничная плотина, а мельницъ нѣтъ. Да въ вышесказаной отпискѣ Кіевской написано, что по той отписной роспискѣ, въ томъ кіевскомъ ограниченіи многими мѣстечками, и селами, и деревнями, и мельницами, и сѣнными покосами, и всякими угодыми владѣютъ кіевскіе разные монастыри и кіевскіе жители: козаки и мѣщане; а на рѣкахъ перевозное и мостовщину собираютъ на кіевскаго полковничья сына, и на козацкаго сотника, и Печерскаго монастыря на подданнаго, на Максима Рендаря; а въ которыхъ мѣстахъ, и то чѣмъ порознь владѣютъ, и мостовщину и перевозное собираютъ—и то писано въ описной росписи именно и впередъ о владѣніи тѣхъ мѣсть и о сборы мостовщины и перевознаго, которыми мѣсты нынѣ владѣютъ, и мостовщину и перевозное собираютъ на кіевскаго полковничья сына, и на сотника, и на Максима Рандаря, они, великіе Государи что укажутъ. А которыя жилия села и деревни, по той же описной росписи, на Кіевской сторонѣ рѣки Ирпеня, прежде сего были за польскою шляхтою, а по договору вѣчнаго мира имѣютъ нынѣ быть въ сторонѣ Царскаго Величества: Петровцы, Демидово, Холмъ, деревня Борки—и въ тѣхъ селахъ и деревняхъ, до ихъ Великихъ Государей

указу, велели они, бояринъ и воеводы, вѣдать салдацкаго строю выборнаго полку порутчику Трофиму Костомарову. Изъ вышпенисанной выписки перечневой выписано изъ росписи на перечень одни урочища, тѣ, чрезъ которые по договорамъ ограниченіе. Отъ Кіева вверхъ рѣкою Днѣпромъ лугами до Вышгорода 14 верстъ; отъ Вышгорода полями и лѣсами до Межигорскаго монастыря полъ 3 версты; отъ Межигорскаго монастыря до села Невыхъ Петровичъ полъ 3 версты; отъ села Новыхъ Петровичъ до села Старыхъ Петровичъ, которое нынѣ пусто, лѣсами и полями полъ трети версты; отъ Старыхъ Петровичъ черезъ рѣчку Лютежь, да Гуску до устья рѣки Ирпеня лугами и дубровами 8 верстъ, всего отъ Кіева 28 съ полуверстою; а отъ Днѣпра до устья рѣки Ирпеня, вверхъ рѣкою Ирпенемъ до мельницъ Козаровскихъ 5 верстъ. Отъ мельницъ вверхъ рѣчкою Ирпенемъ и рѣчкою Боркомъ до деревни Борковъ Кіевскою стороною верста. Отъ деревни Борковъ до села Холмовъ полъ 3 версты. Отъ села Холмовъ до села Демидова полъ трети версты; отъ села Демидова до рѣчки Мостена и до мѣстечка Мостища вверхъ рѣчкою Ирпенемъ 15 верстъ. Отъ Мостища до городища Бѣлогородки 8 верстъ. Отъ Бѣлогородки до рѣчки Бобрика 5 верстъ. Отъ рѣчки Бобрика по договорамъ межа доведетца отъ валу и отъ Кодака, что выше Василькова, на полъ мили прямо черезъ Стугну рѣку и другой валъ, полями и лѣсами и берегами рѣки Ирпеня межъ рѣчки Бобркомъ и Плесецкаго, а сколько по той межѣ отъ Кодака до Ирпеня будетъ верстъ, того невѣдомо; до городища Плесецкаго и до рѣчки Плиски 3 версты. А рѣчка Плиסקа впала въ Ирпень; подлѣ того городища валъ, что учиненъ изетари отъ Днѣпра ниже Триполья и помолъ чрезъ рѣку Ирпень въ польскую сторону. Отъ Плесецкаго городища вверхъ до рѣчки Уновы, что впала въ Ирпень подъ Черногородкою и до города Черногородки 5 верстъ; и отъ того жъ Плесецкаго прямо до Кіева сколько верстъ, того не вѣдомо. А Черногородка надъ рѣчкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, отъ Кіева 35 верстъ. Отъ Черногородки и отъ рѣки Ирпени, впрямъ ѣдучи къ селищу Снятинки и къ вершинѣ рѣчки Стугны, лѣсами 3 версты. А селище Снятинка отъ Кіева прямою дорогою 36 верстъ.

Отъ Кіева въ другую сторону, внизъ Днѣпромъ до Триполья 30 верстѣ. Отъ Триполья до Стаекъ 3 версты; отъ Стаекъ до Гребенища и отъ Днѣпровскаго берегу, ведучи вверхъ Ржавцемъ до селища Зикрачей 3 версты; отъ Зикрачей до деревни Кагарлыка 15 верстѣ, а отъ Днѣпра 25 верстѣ, а отъ Кагарлыка, поворота на право, ведучи прямо, степью къ рѣкѣ Стугнѣ, до урочища Жидовскихъ Ставокъ, до Высокогорья, до селища Деремязнаго степью жъ 10 верстѣ. А внизъ рѣкою Красною до Днѣпра и до Триполья, степью отъ того Деремязнаго 25 верстѣ; а отъ Деремязнаго степью жъ и валомъ до Кодачка 13 верстѣ. А то мѣстечко Кодачекъ имѣется по договорамъ на рубежѣ, потому что отъ Василькова вверхъ, только въ полумилѣ; а въ договорахъ написано: около Кіева всѣ земли, которыя суть между рѣчками Ирпенемъ и Стугною, и тому мѣстечку Василькову, и отъ него вверхъ отъ берега рѣки Стугны, въ поле, какъ Васильковъ стоитъ, на полъ мили выше, и отгуду полемъ, прямо къ берегу рѣки Ирпени черта ведена быть имѣеть. А въ томъ Кіевскомъ ограниченіи по описной росписи Вышгородъ, и Васильковъ, и иныхъ пустыхъ 12 городищъ, да сель и деревень жилыхъ 12, а жителей въ нихъ съ Вышгородцами, 301 человекъ, да пустыхъ сель же и деревень 30, мельницъ 19. А на переводахъ помѣта Думнаго Дьяка Емельяна Игнатьевича Украинцова. 195, Сентября во . . . . Великимъ Государемъ и Великой Государыней Благовѣрной Цесаревней извѣстно, и боярамъ чтено, и Великіе Государи и Великая Государыня указали въ Кіевѣ къ боярину и къ воеводамъ за присылку описи Кіевскаго ограниченія и чертежа послать свою велныхъ Государей грамоту съ милостивыми словами. А что по мирному договору въ томъ Кіевскомъ ограниченіи городовъ, и мѣсть, и мѣстечекъ, и сель, и деревень, и мельницъ, и сѣнныхъ покосовъ, и всякихъ угодій, и кто ими изстари владѣеть при Польскихъ Королехъ и при державѣ отца ихъ Государскаго, блаженна памяти Великаго Государя, и тѣхъ чиновъ и людей кто взялъ въ Приказную избу на тѣ города, и мѣста, и мѣстечки, и на села, и на деревни, и на мельницы и на сѣнные покосы, и на всякія угодья жаловныя грамоты отца ихъ Государскаго блаженна памяти Великаго Государя и под-

даннаго ихъ Государства, Войска Запорожскаго прежде бывшаго Гетмана Богдана Хмельницкаго, и польскихъ королей привилея, и досмотря тѣхъ подлинныхъ грамотъ жалованныхъ и универсаловъ и привилеѣвъ, взять съ нихъ списки за руками, а подлинныя отдать кому надлежитъ съ роспискою. Да о томъ указали великіе Государи къ себѣ Великимъ Государемъ писать, и списки съ крѣпостей за дьячьею приписью прислать къ Москвѣ. А буде на которыя мѣста ни у кого никакихъ крѣпостей не положить, и те описать особо; и къ гетману Ивану Самойловичу указали великіе Государи послати о томъ же свою Великихъ Государей грамоту, что и они о томъ въ Кіевѣ къ митрополиту и всѣхъ монастырей ко властѣмъ, полковнику Кіевскому, и къ сотнику, и къ мѣщанамъ же Кіевскимъ писалъ, чтобы на тѣ мѣста, которыя въ Кіевскомъ ограниченіи обрѣтаются, будь вышеупомянутыя крѣпости на нихъ есть, боярину и воеводамъ объявляли, а Великіе Государи ихъ Царскаго Величества изволятъ о тѣхъ мѣстахъ, что кому изстарп надлежитъ, свой Царскій Милостивый указъ учинить и отдать; а которыя села, и деревни, и мельницы, и всякія угодыя по Ирпени рѣкѣ съ Кіевской стороны, которыя въ описныхъ книгахъ именованы, и тѣми деревнями, и мельницами, и всякими угодыями велѣтъ по мирному договору владѣтъ к Кіеву, а шляхтѣ польской вѣвзжать въ нихъ и владѣтъ ими не велѣтъ; а крестьянамъ и мельникамъ сказать, чтобы они были во всемъ послушны къ Кіеву, а въ Польшу никому никакого послушанія не отдавали, лѣта 7194, Іюля въ 1 день. По указу Великихъ Государей, царей и Великихъ князей Гоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича всяя Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи и по приказу боярина и воеводъ: князя Юрія Семеновича Урусова съ товарищи, и по наказу изъ Кіевскія Приказныя Избы, за приписью дьяка Никиты Полунина, Московскихъ выборныхъ полковъ генерала думнаго Агѣя Алексѣевича Шепелева полку стольника и полковника Алексѣя Гавриловича Битяговскаго, — капитанъ Федоръ Васильевъ сынъ Соломѣинъ, да Кіевскія приказныя избы подъячій Федоръ Наковалникъ ѣздили изъ Кіева, вверхъ рѣки Днѣпра, по Кіевской сторонѣ до Вышгорода, и въ Вышгородъ, и до Межигорскаго монастыря, и въ Межигорскій мо-

настырь, и до села Петровиць, и въ село Петровицы, и до устья рѣки Ирпеня, и вверху рѣкою Ирпенемъ въ разныя села и деревни. которыя между Ирпенемъ и Стугною рѣчками, и внизъ рѣкою Стугною до Василькова, и въ Васильковъ, и до Триполья, и до Стаекъ, и за Стайки, мимо до селища Гребеней, и отъ Гребеней и отъ Днѣпровскаго берегу, прямо ведучи въ Кіевъ, пять миль, до городища Кагарлыка и отъ Кагарлыка степью жъ прямо, ведучи къ рѣкѣ Стугнѣ, и въ тѣхъ мѣстахъ города, и мѣстечки, и села, и деревни, и рѣчки, и озера, и всякія угодыя описали, и каковы тѣ мѣстечка, и города, и села, и деревни, и при какихъ мѣстахъ стоятъ, и какія межъ ними растоянія, и то писано въ сихъ книгахъ по статьямъ: именно: Отъ Кіева до Вышгорода вверхъ рѣкою Днѣпромъ лугами тринадцать верстъ, а то мѣсто, гдѣ былъ Вышгородъ, нынѣ пусто, жителей никого нѣтъ, и старый земляной валъ весь развалился, а построенъ былъ на горѣ надъ рѣкою Днѣпромъ. А въ Вышгородѣ на старомъ церковномъ мѣстѣ, гдѣ была каменная, построенна Святыхъ Страстотерпцевъ Бориса и Глѣба деревянная церковь; построилъ ту церковь Кіевскій мѣщанинъ Гордый Мищовъ тому лѣтъ съ пять, попа, и причетниковъ, и колоколовъ, и книгъ нѣтъ, и служба въ той церкви бываетъ въ году только на праздникъ святыхъ страстотерпцевъ Бориса и Глѣба изъ Межигорскаго монастыря. Около Вышгорода лѣса и поля, а Вышгородскіе жители живутъ нынѣ въ Межигорскомъ монастырѣ: Якушка Девченко, Оська Гайдученко, Савва Федьченко, Васька Голенко, Федька Голалченко, Якимъ Тузыкъ, Стенька Дулка, Петрушка Шерстевъ, Самошка Пузынцевъ—и того 9 человекъ. А отъ Вышгорода полями и лѣсами до Межигорскаго монастыря двѣ версты съ полу верстою. Межигорскій монастырь на берегу рѣки Днѣпра, межъ горъ, въ лѣсахъ, а въ монастырѣ четыре церкви, въ томъ числѣ: Соборная Спаса Преображенія, церковь Благовѣщенія Пресвятыя Богородицы, Церковь Ниселая Чудотворца, Церковь святыхъ Верховныхъ Апостоловъ Петра и Павла. Подлѣ того монастыря, межъ горъ на протокѣ двѣ мельницы, а тотъ протокъ идетъ изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ, которые боярки и лѣса выше монастыря, и впалъ въ Днѣпръ подъ монастыремъ. И близъ

монастыря живутъ дворами и всякую работу на монастырь работаютъ жители: Петрушка Гончарь, Якушка Бондаревъ зять, Мишка Михалевъ, Матюшка Сѣчкарь, Лучка Вяниковъ, Васька Овчарь, Тимошка Трофимовъ зять, Власко Швець, Несторка Вербиценко, Еремка Пильчекъ, Трошка Швець, Андрюшка Вьскорка, Сачка Швець, Өедька Махновець, Бориска Смыкъ слѣпой, Ивашка Ширай, Пронка Кудла, Карпыкъ Рахно, Якушка Кулиничъ — и того 19 человекъ. Отъ Межигорскаго монастыря до села Новыхъ Петровичъ лугами и лѣсами поль трети версты. Село Петровичи поселено на горѣ и подъ горою на берегу Днѣпровскаго залива, который Петровскій заливъ отъ Днѣпра выше того села Петровичъ и впалъ въ Днѣпръ же. А за заливомъ противъ села Петровичъ, межъ заливу и Днѣпра, луга; прозваніе тѣмъ лугамъ Зазычаевъ. А по смѣтѣ на тѣхъ лугахъ сѣна будетъ съ двѣ тысячи копень. Да на тѣхъ лугахъ 3 озера: Глушець, Сѣверки и Овье. А въ томъ селѣ Петровичахъ жители въ дворахъ: войтъ Ивашка Лисовець, Лука Федоровъ, Ивашка Скларь, Стенько Нарывало, Мишка Обаченко, Ивашка Чижевскій, Стенька Дѣй, Харлашка Деревянченко, Андрюшка Козка, Андрюшка Ананчихинъ зять, Корнюшка Семивоковъ, Ромашко Кондратенко, Еремка Шумейко, Ивашка Мягкій, Васько Мавиюковъ зять, Инатко Рѣзниковъ, Наушко Ильенко, Федька Гайдукъ, Васька Мазченко, Харлашка Медовитый, Харлашка Филипонъ, Власко Скрыпко, Карпыкъ Дорощенко, Андрюшка Гришенко, Ромашко Капуста, Гаврило Хуторенко, Өедько Мельникъ, Өедосенко Птуха, Тришка Грибъ, Андрюшко Дядячка, Сенька Духота, Корнюшка Клебакушинъ сынъ, Ивашка Гладкой, Ивашка Жидокъ, Левко Микитенко, Пашка Кузьменко, Васька Полежай, Исачко Шуменко, Өедька Гриченко, Оська Оленичъ, Стенька Коваль, Якушка Кирпачъ, вдова Улька съ сыномъ Петрушкою — и того 45 человекъ и дворовъ. Въ томъ же селѣ Петровичахъ живутъ пришлые люди Волошена куренями съ женами и дѣтьми: Ивашка Николаевъ, Костька Ивановъ, Савоська Звонецкій, Гришка Ивановъ, Ивашка Ворчановскій, Кузьма Григорьевъ, Костька Ивановъ, Гришка Сторожевскій, Мартышко Сторожевскій, Ивашко Ганчевскій, Ивашко Семеновъ, Васька Тастаненко, Мацко Микитченко, Мак-

симъ Котрекозъ, Фѣдка Копенко, Митька Старой, Петрушка Хромой— итого 18 человекъ. Отъ села Петровичъ Новыхъ до Старого селища Петровичъ же, лѣсами и полями полъ трети версты. Старое селище Петровичи впустѣ, жителей никого нѣтъ. А отъ того Старого селища, переѣхавъ рѣчку Лютежъ, вверхъ рѣчкою Гускою и Днѣпромъ до устья рѣки Ирпени лугами и дубровами въ длину восемь верстъ, а поперекъ отъ рѣки Днѣпра до Черныхъ раменныхъ лѣсовъ по пяти и шести верстъ. А на тѣхъ лугахъ сѣнныхъ покосовъ многое число; а промежъ Новыхъ и Старыхъ Петровичъ два озера на лугахъ и прованіемъ Свинковъ и Ситное, а владѣютъ тѣми озерами Межигорскаго монастыря игумень съ братією. А отъ села Петровичъ въ двухъ вѣстахъ на рѣчкѣ Лютежѣ построена мельница, а построили ту мельницу вновь Петровскіе жители; а рѣчка Лютежъ впаде въ Днѣпръ ниже старыхъ Петровичъ; всего отъ Кіева до устья рѣки Ирпени, гдѣ Ирпень впаде въ Днѣпръ 28 верстъ съ полуверстою. А отъ Днѣпра и отъ устья рѣки Ирпени вверхъ рѣчкою Ирпенемъ до мельницъ, которыя построены на рѣкѣ Ирпени села Козаровичъ и деревни Борковъ жителями, луговъ, и дубровъ, и раменныхъ лѣсовъ съ Кіевской стороны на пять верстъ; а на плотинѣ четыре амбара въ кіевскую сторону: въ первомъ амбарѣ двое жерновы, да ступа, да терка, что сукна тругъ; въ другомъ амбарѣ двое жерновы; въ третьемъ амбарѣ три ступы да терка суконная; въ четвертомъ амбарѣ двое жерновы; а тотъ четвертый амбаръ стоитъ на рѣкѣ Ирпени съ кіевской стороны. А помоль съ тѣхъ мельницъ собирають десятую долю, а изъ той десятой доли двѣ части на шляхту а третью мельникамъ. А село Козаричи по ту сторону рѣки Ирпени, отъ мельницъ съ версту на польской сторонѣ, а на тѣхъ мельницахъ мельники: Якушка Лазенко, живетъ за Ирпеню, на польской же сторонѣ, а другой мельникъ живетъ на кіевской сторонѣ, подлѣ рѣчки Ирпени, Осташко Сердюкъ; да у него жъ Осташки живетъ на дворѣ работникъ Ивашко Павленко съ женою и съ дѣтьми. Да на тѣхъ же мельницахъ ѣздятъ черезъ плотину всякихъ чиновъ проѣзжіе люди и съ проѣзжихъ собирають мостовщину на шляхту. А отъ мѣльницъ вверхъ рѣчкою Ирпенемъ и рѣчкою Боркомъ до деревни Борковъ съ кіевской

стороны, лѣсами и болотами верста. А рѣчка Борки вышла сверху из рѣки Ирпени и впала въ Ирпень же. А деревня Борки на кievской стронѣ рѣки Ирпени на берегу рѣчки Борокъ. А въ той деревнѣ жители: Мойсейка Ивановъ, Мартышко Салоенко, Сафонька Ивановъ, Гришка Левченко, Прощка Левченко, Федька Лазебный, Ромашка Винникъ, Якушка Звонкій, Афонька Дятевъ—итого 9 человекъ. Отъ деревни Борокъ до села Холмовъ боромъ и болотами полъ трети версты. А село Холмы на берегу рѣки Ирпени съ кievской стороны, а въ немъ была церковь, сгорѣла; а нынѣ въ томъ селѣ часовня, а жители въ томъ селѣ: шляхтичъ Красовскій да подданные его, Васько Дзюбенко, Радько Павленко, Сенька Николаевъ, Мишка Бартниговъ, Данилко Бабинецъ, Ивашко Золотарь—и того 7 человекъ. Отъ села Холмовъ до села Демидова боромъ и болотами полъ трети версты. А село Демидово на острову, съ кievской стороны того острова; болото вышло изъ рѣки Ирпени, а отъ польской стороны тогожъ острова рѣка Ирпень. Въ селѣ Демидовѣ церковь деревянная во имя Рождества Пресвятыя Богородицы; а у той церкви поць Алексѣй Ивановъ, дячекъ Якушка Романовъ. Въ селѣ жъ Демидовѣ польскаго полковника Лозинскаго дворъ, а на томъ дворѣ строенія: свѣтлица съ двумя комнатами; въ свѣтлицѣ печь обрасчатая бѣлая, да пекарня съ комнатою; промежь свѣтлицы и пекарни сѣни; позади тѣхъ хоромъ поварня; на дворѣжъ анбаръ большой, да погребъ съ выходомъ; за дворомъ баня съ прибанникомъ; конюшня; въ заборѣ винокурня, а въ той винокурнѣ солодовня и овинъ со великимъ заводомъ; а дворъ огороженъ заборомъ. А на томъ дворѣ живетъ староста Михайло Павловскій съ женою и съ дѣтьми, да подъ тѣмъ же селомъ Демидовомъ черезъ рѣку Ирпень и черезъ болото перевозъ; собирали перевозное на полковника Лозинскаго. Въ томъ же селѣ жители: войтъ Иванъ Мельниченко, Ивашко Власовъ, Антошка Лукьяновъ, Ивашка Кириловъ, Мартышко Артемьель, Антошка Григорьевъ, Филька Павленко, Оська Гусаръ, Омелька Грекулъ, Трошка Грекулъ, Лука Павленко, Данилко Кузьменко, Федька Григорьевъ, Мишко Лукашенко, Стенька Махновецъ, Гаврилко Михайловъ, Ивашко Федоровъ, Юрко Ивановъ, Стенька Климовъ—и того 19 че-

ловѣкъ. А того села Демидова всякій хлѣбъ сѣянъ на поляхъ за рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ; а съ кievской стороны полей у нихъ нѣтъ, для того, что на кievской сторонѣ противъ села Демидова лѣса и болота. А въ лѣсахъ съ кievской стороны рѣки Ирпени межъ деревьями Борокъ и сель Холмовъ и Демидова многія бортныя угодья со пчелами того села Демидова жителей. А отъ села Демидова до рѣчки Мостена и до мѣстечка Мостища, вверхъ рѣкою Ирпенемъ и лѣсомъ 15 верстѣ, а отъ Кіева разстояніе до Мостища 15 верстѣ же. А мѣстечко Мостище нынѣ впустѣ; жителей никого нѣтъ. А владѣеть тѣмъ мѣстечкомъ Кіево-Печерскаго монастыря Архимандритъ съ братією. Подъ тѣмъ мѣстечкомъ чрезъ рѣку Ирпень мостъ, собираютъ мостовое на Кіевскаго козацкаго сотника Саву Тунталу. Отъ Мостища жъ вверхъ рѣкою Ирпенемъ лѣсами и полями до городища Бѣлгородки 8 верстѣ. Городъ Бѣлгородка надъ рѣкою Ирпенемъ на горѣ на кievской сторонѣ, впустѣ, жителей никого нѣтъ; было три города, по земляному валу острогъ и тотъ острогъ сгорѣлъ и во многихъ мѣстахъ развалился; по валу городовыхъ и иныхъ крѣпостей и строенія въ городѣ нѣтъ. Подъ Бѣлгородкою чрезъ рѣку Ирпень мельничная плотина и на плотинѣ анбаровъ и мельницъ нѣтъ. Подъ Бѣлгородкою жъ съ кievской стороны рѣчка Бочанка, вышла изъ бояраковъ и изъ лѣсовъ и впадала въ Ирпень. Подъ Бѣлгородкою и на рѣчкѣ Бочанкѣ мельничная плотина, отъ Бѣлгородки въ веретѣ; на плотинѣ мельницъ нѣтъ. А которая плотина подъ Бѣлгородкою на Ирпени и на той плотинѣ нынѣ Кіевскаго полку козаки собираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину на Кіевскаго козацкаго полковника Григорьева сына Коровченка на Игната. Около Бѣлгородки поля и лѣса. Отъ Бѣлгородки вверхъ рѣкою Ирпенемъ лѣсами и борамъ до рѣчки Бобрика пять верстѣ. Рѣчка Бобрикъ взялась отъ Кіевской стороны изъ бояраковъ и впадала въ Ирпень. На той рѣчкѣ плотина; на плотинѣ Кіевскаго жъ полку козаки собираютъ съ проѣзжихъ людей мостовщину на того жъ полковничья сына на Игната Коровченка. Отъ рѣчки Бобрика вверхъ рѣкою Ирпенемъ до городища Плесецкаго и до рѣчки Плиски лѣсами и боромъ 10 верстѣ. Городище Плесецкое на вершинѣ рѣчки

Плиски впускѣ, жителей никого нѣтъ. А рѣчка Плиска впаде въ Ирпень. Подлѣ того городища валъ земляной, который учиненъ изстари отъ Днѣпра ниже Триполья—и тотъ валъ пошелъ чрезъ рѣку Ирпень въ польскую сторону. Отъ Плесецкаго верхъ рѣкою Ирпенемъ до рѣчки Унавы, которая рѣчка впаде въ Ирпень рѣку ниже Черногородки въ верстѣ, а до города Черногородки 5 верстѣ лѣсами. А мѣстечко Черногородка надъ рѣкою Ирпенемъ на польской сторонѣ, отъ Кіева 35 верстѣ. Отъ Черногородки и отъ рѣчки Ирпеня, впрямъ ѣдучи къ селищу Снятинки и къ вершинѣ рѣки Стугны, лѣсами 10 верстѣ. А селище Снятинка на вершинѣ рѣки Стугны. А рѣка Стугна вышла изъ болотъ подъ селнщемъ Снятинкою. А отъ Кіева прямою дорогою ѣдучи на Васильковъ, до того селища Снятина тридцать шесть верстѣ. А внизъ рѣкою Стугною отъ селища Снятинки до мѣстечка Мотовиловки двѣ версты. Мѣстечко Мотовилвка на берегу рѣки Стугны съ польской стороны въ пустѣ; жителей никого нѣтъ. Въ Мотовилковѣ было 2 города, по земляному валу остроги и тѣ остроги выгорѣли. Около Мотовиловки лѣса и поля. Подъ Мотовилковою на рѣкѣ Стугнѣ мельничная плотина, а на той плотинѣ нынѣ мельницъ нѣтъ. Отъ Мотовиловки до мѣстечка Большой Солтановки лѣсами и полями пять верстѣ. Мѣстечко Большая Солтановка на берегу рѣки Стугны съ польской же стороны, строенія и жителей никого нѣтъ. А отъ того селища до селища Малой Солтановки верста. А селище Малая Солтановка впускѣ, на берегу рѣки Стугны съ польской стороны. Противъ селища Малой Солтановки черезъ Стугну мельничная плотина, на той плотинѣ мельницъ нѣтъ. А отъ Малой Солтановки, внизъ рѣкою Стугною до мѣстечка Василькова лѣсами и дугами и полями пять верстѣ. Мѣстечко Васильковъ на берегу Стугны на горѣ; подъ мѣстечкомъ Васильковомъ съ проѣзду отъ Кіева рѣчка Василевка, вышла изъ бояраковъ и впаде въ Стугну подъ Васильковымъ. Васильковъ нынѣ пустъ, жителей никого нѣтъ; а прежь сего были въ немъ три города, по земляному валу остроги, и тѣ остроги сгорѣли, и валъ во многихъ мѣстахъ развалился. А мѣстечко Васильковъ на Кіевской сторонѣ рѣки Стугны, подъ нимъ на Стугнѣ мельничная плотина, а на той плотинѣ мостъ, а на

томъ мосту собирають съ проѣзжихъ людей мостовщину Кіевскаго монастыря на подданнаго, на Максима Рандаря. Онъ же Максимъ Рандарь заводитъ подъ Васильковомъ силитрянне майданы и рабочихъ людей нынѣ на томъ майданѣ сорокъ человекъ, Да на рѣчкѣ Василевкѣ, подъ городомъ-же мельничная плотина, а на тѣхъ плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ. А съ кіевской стороны подъ Васильковомъ вверхъ и внизъ рѣки Стугны на лугахъ сѣнные покосы и сѣна многіе, и кошено то сѣно на Максима Рандаря. А Васильковъ отъ Кіева двадцать пять верстъ. Отъ Василькова внизъ рѣкою Стугною жъ до городища Ханбѣкова лугами и лѣсами и полями пять верстъ. А въ тѣхъ мѣстахъ на рѣкѣ Стугнѣ, межъ Василькова и Ханбѣкова, три плотины мельничныя; а на тѣхъ плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ. Городище Ханбѣково на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны, пусто, жителей никого нѣтъ... Въ Ханбѣковѣ былъ валъ земляной и по валу острогъ, и тотъ валъ обвалился, а острогъ сгорѣлъ. Подъ Ханбѣковомъ на рѣкѣ Стугнѣ 2 мельничныя плотины, мельницъ нѣтъ. Около Ханбѣкова по обѣ стороны рѣки Стугны поля, луга и лѣса. А отъ Ханбѣкова внизъ рѣкою Стугною жъ до селища Беркова полъ трети версты, а селище Берково пусто, жителей никого нѣтъ; и отъ селища Беркова до Копачева полъ трети версты. Копачевъ на рѣкѣ Стугнѣ съ польской стороны, и въ немъ былъ валъ земляной и весь развалился и жителей никого нѣтъ. Противъ Копачева на рѣкѣ Стугнѣ двѣ плотины мельничныя, на плотинахъ нынѣ мельницъ нѣтъ же. А отъ Копачева до городища Старыхъ Безрядичъ лугами и лѣсами и боромъ, внизъ рѣкою Стугною, одинадцать верстъ. Старые Безрядичи на рѣкѣ Стугнѣ, на устьѣ рѣчки Тиханой, а то старое городище пусто, жителей никого нѣтъ; а въ томъ городищѣ былъ земляной валъ и весь развалился. А подъ тѣмъ селищемъ на устьѣ рѣчки Тиханой мельничная плотина, а мельницъ нынѣ на ней нѣтъ. А отъ стараго городища Безрядичъ вверхъ рѣкою Тиханою до села Меньшихъ и Большихъ Дмитровичъ пять верстъ. А село Дмитровичи межъ горъ, въ лѣсахъ, на рѣчкѣ Тиханой. Въ селѣ Дмитровичи церковь деревянная Іоанна Предтечи; а у той церкви попъ Григорій Гулевицкій, пономарь Харько Гавриловъ. Того жъ села

жители: войтъ Гришко Гиренко, Алешка Алешенко, Васька Дудченко, Максимка Гуленко, Максимка Гавриленко, Ефимка Лазебный, Микитка Кравецъ, Мартышко Михаленко, Харько Панамарь, Кирюшка Невзглядъ, Кондрашка Шубенко, Левко Тулей, Ганко Шнуровскій, Лавринько Наденовщинъ, Мишка Чернобаевъ, Оедька Налуковщинъ, Ивашко Бондарь, Ивашко Старшенко, Данилка Морозенко, Якушка Снеченко, Сенька Розвалко, Якушка Ступокъ, Гришка Старшенко, Андришка Денегга, Сенька Швець, Зиновенко на Сергѣвщинъ, Гришка Чередникъ, Ивашка Елменко, Гришка Гусарь, Ивашка Евсюкъ, Ивашка Шарленко, Ивашка Пашенко, Гришка Биловецъ, Еремка Началовщинъ, Гришка Бойко, Ванька Кравецъ, Назарко Хомиченко, Тимошка Григорьевъ, Якимко Турчиненко—и того 45 человекъ. Отъ села Большихъ Дмитровичъ вверхъ рѣкою жъ Тиханою до малой деревни Дмитровичъ лѣсами полъ версты. А деревня Малые Дмитровичи на вершинѣ рѣчки Тиханой; а рѣчка Тихана вышла изъ болотъ и изъ лѣсовъ съ кievской стороны и впала въ рѣку Стугну. А въ деревнѣ Малыхъ Дмитровичахъ жители: войтъ, Трошка Черепаха, Юська Троценко, Ивашка Сороченко, Андришка Сороченко, Силюянка Домарацки, Якушко Бокляренко, Оедька Скляренко, Оедька Скоринка, Климка Набровщиковъ, Левка Надубовщинъ, Ивашка Закусилко,—и того 11 человекъ. А село Дмитровичи и деревня Малые Дмитровичи Кіевскаго Фроловскаго дѣвичья монастыря. Отъ Стараго жъ селища Безрядичъ до Новой деревни Безрядичъ же полъ версты. А новые Безрядичи на рѣкѣ Стугнѣ съ Кіевской стороны. Въ ней жители: войтъ Сидорка Шакуненко, Оська Богдановъ, Аниско Шуличенко, Свинаренко Васька, Сенька Сорока, Гришка Власенко, Лукашка Наддичей, Петрушка Черномазъ, Ивашка Вухай, Мосейка Вшинивецкій, Гордѣйко Михаленко, Сенька Курченко, Фомка Захожій, Якимка Пузенко, Панько Меньшой, Алешка Мукосѣенко, Мусейка Дудочка, Ваиса Шепеленко, Трошка Головачъ, Германка Матренинъ, Микитка Булименко, Родька Ребковъ, Костька Воронковскій—и того 27 человекъ. А та деревня Новые Безрядичи Печерскаго монастыря. А отъ деревни Новыхъ Безрядичъ рѣкою Стугною до урочища горы Козарки боромъ и лугами десять

верстѣ. Противъ того урочища Козарки черезъ рѣку Стугну плотина и тамъ мельница: въ ней одни жерновы да ступа, а жителей никого нѣтъ. А по сказкѣ козака, Трепольскаго жителя, Федора Стиба, тою де мельницею владѣеть и помоль собираеть Трепольскій житель Андришка Рядняной, а живетъ онъ Андришка на переяславской сторонѣ въ мѣстечкѣ Воронковѣ. Отъ той мельницы до Триполья внизъ Стугною жѣ двѣ версты. А подъ Трипольемъ съ польской сторонѣ въ рѣку Стугну, въ устьѣ, впаде рѣчка Красная, а Стугна впаде въ Днѣпръ подъ Трипольемъ же. На рѣчкѣ Красной подъ Трипольемъ мельница, въ той мельницѣ одни жерновы, да ступы, да терка суконная, что трутъ сукны. А владѣеть тою мельницею Воронковскій сотникъ Иванъ Сулименко. А помоль съ той стороны мельницы на него собираеть мельникъ Гришка Черный, трипольскій житель. Городъ Триполье на горѣ вадъ рѣкою Днѣпромъ, на устьяхъ рѣки Стугны и рѣчки Красной; въ правую сторону боярскъ большой. Въ Трипольѣ два вала земляныхъ, по валу были острогъ и башня, а тотъ острогъ и башни пожжены и валъ во многихъ мѣстахъ развалился; городскихъ крѣпостей и никакого строенія около города нѣтъ. Въ маломъ городкѣ церковь деревянная Преображенія Спасова, ветха и развалилась. Подъ городомъ же Трипольемъ живутъ пчнѣ въ трехъ майданахъ, и селитру дѣлають на Кіевского монастыря подданнаго на Максима Рандаря: шапаръ Андришко Ивановъ, а съ нимъ работниковъ пятьдесятъ человекъ наемныхъ людей. Съ кіевской стороны рѣки Стугны подъ Трипольемъ на лугахъ сѣна накошено, и въ копнахъ, и въ скардахъ, и въ стожкахъ поставлено многое число, а косили то сѣно на Максима Рандаря. А отъ Триполья и отъ устья рѣки Стугны вверхъ рѣки Днѣпра лугами и лѣсами до Кіева 30 верстѣ; а въ тѣхъ мѣстахъ многіе сѣнные покосы и озера, а владѣють тѣми сѣнными покосы и озера Кіево-Печерскаго и иныхъ Кіевскихъ монастырей архимандритъ и игумены. Да отъ Триполья лугами и степью, внизъ рѣки Днѣпра, до Стаекъ десять верстѣ. А вверхъ отъ Триполья рѣчка Бобрица, вышла изъ степи съ польской стороны и впаде въ Днѣпръ. Да межъ Трипольемъ же и Стайки съ польской

стороны два вала земляныхъ, старинныхъ; и ведены тѣ валы отъ берегу Днѣпровскаго степью вверхъ рѣки Стугны, въ томъ числѣ одинъ валъ черезъ Стугну выше Василькова и черезъ Ирпень въ польскую сторону, а другой валъ черезъ Стугнужь выше Большой Салтановки и за верховье рѣки Стугны въ польскую сторону. Да межъ Трипольемъ и Стайками же луга и озера многіе, и на лугахъ сѣна покошеннаго многое число въ копнахъ и стогахъ; а прозваніе тѣмъ лугамъ и на кого то сѣно кошено — про то невѣдомо, потому что въ тѣхъ мѣстахъ жителей никого нѣтъ. А городище Стайки пусто, на горѣ, надъ рѣкою Днѣпромъ на устьѣ рѣчки Приставка. А рѣчка Приставка вышла изъ степи съ польской стороны. Въ Стайкахъ были два города, по земляному валу острогъ и башни, и тотъ острогъ и башни пожжены, а валъ во многихъ мѣстахъ развалился, и нынѣ въ Стайкахъ строенія, а на нихъ крѣпостей около города нѣтъ. Отъ Стаекъ внизъ рѣки Днѣпра до селища Гребени пять верстъ. А селище Гребени въ полугорѣ надъ рѣкою Днѣпромъ; подъ тѣмъ селищемъ Ржавецъ рѣка, вышелъ изъ степи, и по сказкѣ Трипольскихъ жителей: Мишки Гапоненка, Гришка Чернаго, съ товарищи, которые то селище и рѣку Ржавецъ указали, тѣмъ де селищемъ владѣлъ шляхтичъ Вороничъ, а нынѣ въ томъ селищѣ Гребеняхъ жителей никого нѣтъ. Отъ того селища Гребеней и отъ Днѣпровскаго берегу почавъ, ведучи степью, вверхъ Ржавцемъ и отъ вершины того Ржавца до селища Зикрачей отъ Днѣпра двѣ мили. Селище Зикрачи стоятъ въ степи, впустѣ, строенія пивакого нѣтъ, а по сказкѣ тѣхъ Трипольскихъ жителей, то де селище Зикрачи бывало того жъ шляхтича Воронича. Отъ селища Зикрачей, ведучи прямо степью до мѣстечка Кагарлыка три мили. А мѣстечко Кагарлыкъ въ степи на рѣкѣ Росавѣ, впустѣ, строенія пивакого, жителей въ немъ и около него лѣсовъ — нѣтъ. А было де то мѣстечко шляхтича Гурскаго. Отъ Кагарлыка, поворотя круто на право, ведучи прямо степью къ рѣкѣ Стугнѣ, до урочища Жидовскихъ Ставковъ двѣ мили. А тѣ Жидовскіе Ставки въ степи на Ольшанскомъ Ржавцѣ. А отъ Ставковъ до урочища Высокогорья, степью жъ миля, а на урочищѣ Высокогорѣ горы на оуходолѣ, въ степи. А отъ Высоко-

горя до селища Деремязной степью жъ двѣ мили; а селище Деремязно пусто, на степи, у колодезковъ изъ вершины рѣчки Красной, которая рѣчка впала въ Стугну подъ Трипольемъ. А отъ того селища Деремязнаго внизъ рѣчкою Красною до Днѣпра и до Триполя, ведучи степью пять миль. А на той рѣчкѣ Красной, вѣдучи въ степи отъ вершинѣ къ Триполю, въ степи пугтыхъ мѣсть: мѣстечко Гирмановка, селище Матышевка, слободка Усачевка, Григоровка, Казѣвка, Красная, Гирмановка. А тѣмъ мѣстечкомъ -Гирмановкою владѣлъ шляхтичъ Березовскій. Да отъ вышепомянутаго жъ селища Деремязной и отъ вершины рѣчки Красной, ведучи степью къ Стугнѣ, прямо къ земляному валу, и землянымъ валомъ и позади селища Барахтъ до урочища и до селища Кодачки три мили. А урочище Кодачекъ въ степи, въ бояракахъ, въ одну сторону отъ него лѣсъ, а съ другой степь. А владѣлъ тѣмъ урочищемъ бывшій митрополитъ Кіевскій Петръ Могила. А отъ Василькова то урочище Кодачокъ въ полѣ миль; а отъ Кодачка, ведучи чрезъ большую дорогу, которою вѣзять изъ Кіева къ Бѣлой Церкви, до мѣстечка Большой Салтановки миля; которое мѣстечко Солтановка на берегу рѣки Стугны съ польской стороны, отъ Василькова въ миль, и писано то мѣстечко въ сихъ книгахъ выше съ тѣми урочищами, которыя по рѣчкѣ Стугнѣ. А отъ Триполя въ низъ рѣки Днѣпра до Стаекъ и отъ Стаекъ до селища Гребеней и отъ Гребеней и отъ Днѣпровскаго берегу степью до Кагорлыка и отъ Кагорлыка по урочищамъ до мѣстѣчка Большой Салтановки и до рѣчки Стугны—вели, и урочища и признаки указывали, и о верстахъ, сколько до котораго мѣста порознь?сказывали Трипольскіе жители старожилы: Мишка Гапаненко, Гришка Черный съ товарищи. А промежь рѣчкою Стугною и Ирпенемъ рѣчкою и мѣстечка, и села, и деревни. Отъ Кіева до вершины рѣчки Лыбеди пять верстѣ. А вышла та рѣчка изъ бояраковъ и изо Ржавца, а впала въ Днѣпръ ниже Выдубецкаго монастыря, А на той рѣчкѣ Лыбеда три мельницы Софійскаго монастыря, три мельницы Печерскаго монастыря, мельница Михайловскаго монастыря; всего семь мельницъ. А въ рѣчку Лыбедь впала рѣчка Совка, а на той рѣчкѣ деревня Совка Софійскаго монастыря, да четыре мельницы.

Отъ Кіева въ 5 верстахъ рѣчка Борщовка, а при вершинѣ рѣчки селище Жилияне; отъ Кіева 5 верстѣ на той же рѣчкѣ селище другое Жилияне. Черезъ ту рѣчку двѣ плотины мельничныхъ, мельницъ на нихъ нѣтъ. А рѣчка Борщовка впала въ рѣчку Ирпень. А отъ селищъ внизъ по той же рѣчкѣ Борщовкѣ три селища прозваніе Борщовки; подъ ними плотины мельничныя; мельницъ на нихъ пѣтъ. А до устья, гдѣ впала рѣчка Борщевка въ Ирпень, отъ Кіева 15 верстѣ. На вершинѣ рѣчки Веты въ лѣсу два селища: Бояраки да Юровка, впусѣ, жителей никого нѣтъ. Отъ Кіева 18 верстѣ. Внизъ рѣчкою Ветою до мельницы, которая построена, отъ Юровки 5 верстѣ; а та мельница Михайловскаго монастыря. Отъ Кіева тринадцать верстѣ село Ходосовка. Отъ Кіева пятнадцать верстѣ за рѣчкою Ветою въ лѣсахъ Михайловскаго монастыря старицѣ—село Рославичи; деревня Янковичи за Ветою жъ въ лѣсахъ, отъ Кіева 23 версты. А то село и деревня Софійскаго монастыря. Деревня Лѣсеники по ту сторону рѣчки Веты, въ лѣсу, отъ Кіева 6 верстѣ. Отъ Кіева десять верстѣ въ лѣсу село Хотово, Печерскаго монастыря; отъ Выдубецкаго монастыря 8 верстѣ селище Мъшаловка; хуторъ Голосѣевъ въ лѣсу отъ Выдубецкаго монастыря 5 верстѣ; деревня Пирогова, межъ горъ въ бояракахъ и межъ рѣчекъ Лыбеди и Веты, въ лѣсахъ, отъ Кіева 9 верстѣ. Селища Крюковщина да Гатное отъ Кіева 8 верстѣ, Николаевскаго монастыря. Рѣчка Сырецъ вышла изъ за Кирилловскаго монастыря съ версту и впала въ Почайну. А на той рѣчкѣ въ вершинѣ четыре мельницы, Кіевскихъ жителей. Да на той же рѣчкѣ четыре мельницы Кіевскаго козацкаго полковника. Рѣчка Котерь отъ Кіева 10 верстѣ, а отъ Межигорскаго монастыря 10 верстѣ же, впала въ рѣчку Ирпень. И на той рѣчкѣ Котери двѣ мельницы Межигорскаго монастыря, мельница Печерскаго монастыря; 5 мельницами владѣютъ Кіевскіе мѣщане. Рѣчка Горенка отъ Кіева 10 верстѣ, впала въ рѣчку Ирпень; на той рѣчкѣ двѣ мельницы, владѣютъ Кіевскіе-жъ жители. Рѣчка Бодаевка отъ Кіева 18 верстѣ; на той рѣчкѣ селище Бодаевка; а та рѣчка Бодаевка впала въ рѣчку Милютянку; а на рѣчкѣ Милютинкѣ селище Милютинка; подъ селищемъ плотина мельничная. А рѣчка Милю-

тинка впала въ рѣчку Бобрискъ; на рѣчкѣ Бобрискъ селище Кожуховка; а ниже Кожуховки, на той же рѣчкѣ селище Даниловка; подъ Даниловкою мельничныя плотины. А рѣчка Бобрискъ впала въ Ирпень отъ Кіева 18 верстѣ. Выше Бѣлгородки въ 5 верстахъ рѣчка Глеваха, на той рѣчкѣ селище Глеваха жъ пусто, Михайловскаго монастыря, отъ Кіева 12 верстѣ, подъ тѣмъ селищемъ на рѣчкѣ Глевахѣ мельничная плотина, а мельницъ нѣтъ Выписки, на которыя мѣста, по описной росписи и по чертежу Кіевскаго ограниченія, о мѣстечкахъ, и о селахъ, и о деревняхъ, и о всякихъ угодьяхъ никто никакихъ крѣпостей не положилъ: село Рославичи, деревня Яновици, селища двѣ Борщовки, Жилианы съ землями и со всякими угодья Кіевскаго Софійскаго монастыря, а крѣпостей на тѣ мѣста и на всякія угодья Кіевскій Митрополитъ не присылывалъ. На рѣчкахъ: на Сырцѣ, на Котери и на Горенкѣ мельницами владѣютъ Кіевскій козацкій полковникъ Григорій Коровченко, и козаки, и Кіевскій войтъ, и мѣщане; и крѣпостей на тѣ мельницы они не дали и крѣпостей у себя на тѣ мельницы не сказываютъ. Вверхъ Кіева, отъ берегу рѣки Днѣпра, почавъ отъ устья рѣки Ирпени, противъ села Козаровичъ, на рѣчкѣ Ирпени мельничная плотина, на ней 4 анбара, а помоль съ тѣхъ мельницъ собираютъ десятую долю, а и съ той десятой доли, напередъ сега собирали двѣ части ни шляхту, а третью мельникамъ, а нынѣ и съ той десятой доли часть въ казну Великихъ Государей, а другую на шляхту, третья мельникамъ, да на той же плотинѣ съ проѣзжихъ людей мостовщину собираютъ: половину въ казну Великихъ Государей, а другую на шляхту для того, что та плотина строилась села Козаровичъ и деревни Боркъ жителями; а село Козаровичи за рѣкою Ирпениемъ, въ сторонѣ Королевскаго Величества отъ мельницъ съ версту; а деревни Борки съ кіевской стороны рѣки Ирпени. Отъ мельницъ съ версту жъ село Холмы, село Демидово: шляхецкихъ крѣпостей никто никакихъ не положилъ. На рѣкѣ Ирпени подъ селищемъ Мостищемъ, да подъ мѣстечкомъ Бѣлгородкою, черезъ рѣку Ирпень мельничныя плотины, на плотинахъ мосты; мостовое собираютъ съ проѣзжихъ людей Кіевскаго козацкаго полковника Коровченка на сына его Игната, да сотника на Саву Туп-

тала, — а крѣпостей на ту мостовщину они не дали и у себя не называютъ. Мѣстечко Бѣлгородка надъ рѣкою Ирпенемъ, впускъ, никто тѣмъ мѣстечкомъ не владѣеть. Подъ мѣстечкомъ Васильковомъ Кіево-Печерскаго монастыря подданный Максимъ Васильковской завелъ снова селитренные варницы. Городъ Триполь впускъ и къ тому жъ Триполью селища пустыя на рѣчкѣ Красной: Гирмановка, Казѣва, Красное, Григоровка, Усачевка, слободка Матышенка, Гирмановка. Подъ Трипольемъ на рѣчкѣ Красной мельница, да на рѣчкѣ Стугнѣ мельница жъ, владѣеть Переяславскаго полку Воронковскій сотникъ, да въ Трипольѣ въ трехъ майданахъ дѣлаютъ селитру и сѣно косятъ работные наемные люди Кіево-Печерскаго подданнаго на Максима Васильковскаго. А на городъ Триполье и на вышесказанныя села и всякія угодыя крѣпостей никто не положилъ, а по сказкѣ его, Максимовой, завелъ де онъ тотъ селитренный заводъ съ вѣдома войска Запорожскаго гетмана Ивана Самойловича, а отъ того селитреннаго дѣла никому онъ ничего не платитъ. И буде Великіе Государи укажутъ отъ того селитреннаго дѣла по чему платитъ, и онъ де Максимъ въ ихъ Великихъ Государей казну, по чему доведется на годъ, почнетъ платить. Мѣстечко Стайки впускъ; за мѣстечкомъ Стайками, внизъ по Днѣпру миля, селище Гребени, селище Зикрачи на Ржавцѣ, впускъ жъ. Никто тѣми мѣстами не владѣеть и крѣпостей на тѣ мѣста не положилъ. — Отъ Великихъ Государей, Царей и Великихъ князей Іоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и Великія Государини Царевны и Великія княжны Софіи Алексѣвны всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ въ нашу вотчину, въ Кіевъ, боярину нашему и воеводамъ: Князю Юрію Семеновичу Урусову съ товарищи. Въ прошломъ, 194 году, Августа 20 писали Вы къ намъ, Великимъ Государямъ, и намъ Великимъ Государямъ по отпискѣ вашей, и по описной росписи, и по чертежу о томъ извѣстно, и Мы Великіе Государи за ту Вашу присылку тебя боярина нашего и воеводъ: князя Юрія Семеновича съ товарищи, жалуемъ милостиво, похваляемъ, и какъ еъ вамъ сія наша Великихъ Государей грамота придетъ, вы бѣ о тѣхъ земляхъ, которыя обрѣтаются нынѣ по мирному договору въ нашей Царского Величества

сторонѣ, къ Кіеву, въ томъ ограниченіи и о мѣстечкахъ, и о селахъ, и о деревняхъ, и о мельницахъ, и сѣнныхъ покосахъ, и всякихъ угодій, и кто ими владѣлъ при польскихъ Короляхъ и при державѣ отца нашего Государева, блаженный памяти Великаго Государя Царя и Великаго князя Алексѣя Михайловича всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержца, и кто нынѣ владѣетъ, а именно: у Печерскаго Архимандрита и иныхъ монастырей у архимандритовъ и игуменовъ, велели взять жалованныя грамоты отца Нашего Государева блаженный памяти Великаго Государя и Польскихъ королей привелегіи и войска Запорожскаго гетманскіе универсалы и съ тѣхъ подлинныхъ жалованныхъ грамотъ и королевскихъ привелеевъ и гетманскихъ универсаловъ взяли списки за руками и подлинныя отдалъ тѣмъ людямъ, у кого тѣ крѣпости взяты будутъ, съ роспискою, да о томъ и намъ, Великимъ Государемъ писали, и съ тѣхъ крѣпостей списки за дьячьёю... прислали къ Москвѣ въ нашъ Государственный посольскій приказъ, и буде на которыя мѣста никто никакихъ крѣпостей не положить и тѣ мѣста велѣтъ отписать особо, а которыя села, и деревни, и мельницы, и всякія угодья по Ирпени рѣкѣ съ кіевской стороны, которыя въ росписной описи именованы, а владѣли на предѣ сего польская шляхта и тѣми деревнями, и мельницами, и всякими угодьями по мирному договору—велели быгъ къ Кіеву; а крестьянамъ и мельникамъ велѣли нашъ Великихъ Государей указъ сказать, чтобъ они были во всемъ послушны къ Кіеву, а въ сторону польскую никому никакого послушанія не отдавали. Да что вы по сему нашему Великихъ Государей указу о томъ къ намъ писали, а отписку и вышепомянутые списки велели подать въ нашемъ государственномъ посольскомъ приказѣ, царственной нашей большой печати оберегателью, ближнему боярину и намѣстнику Новгородскому, князю Василю Васильеву Голицыну съ товарищи. Писанъ на Москвѣ лѣта 7195 Сентября 17 дня. Такова Великихъ Государей грамота, за приписью дьяка Прокофія Возницина.

Великимъ Государемъ, Царемъ и Великимъ Княземъ: Іоанну Алексѣевичу, Петру Алексѣевичу и Великой Государинѣ Цесаревнѣ и великой княжнѣ Софіи Алексѣевнѣ всея Великія и Малыя и Бѣлыя

Россіи Самодержцемъ, холопи Ваши: Ивашко Бутурлинь съ товарищи челомъ бьютъ въ нынѣшнемъ, въ 195 году, Ноября въ 11 день. Вашей Великихъ Государей и Великихъ князей: Иоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и Великой Государыни Благовѣрной Царевны и Великія Княжны Софіи Алексѣевны всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ грамотъ, изъ посольскаго приказу за приписью дьяка Прокофія Возницына, въ Кіевъ писаной по учиненному съ королевскимъ Величествомъ польскимъ вѣчному миру, — обрѣтается къ Кіеву належащихъ земель и всякихъ угодій, по описной росписи и по чертежу, какову роспись къ Вамъ, великимъ Государямъ, прислали изъ Кіева бояринъ и воевода, Князь Юрій Семеновичъ Урусовъ съ товарищи, съ капитаномъ съ Федоромъ Соломеннымъ, Августа въ 20 число прошлаго 194 года. И о тѣхъ земляхъ, которыя обрѣтаются нынѣ по мирному договору въ Вашей Царскаго Величества сторонѣ, къ Кіеву; въ томъ ограниченіи и о мѣстечкахъ, и о селахъ, и деревняхъ, и о мельницахъ, и о сѣнныхъ покосахъ, и всякихъ угольяхъ, это ими изстари владѣлъ при державѣ отца вашего Государева, блаженной памяти Великаго Государя, Царя и Великаго Князя Алексея Михайловича всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержца, и при Польскихъ короляхъ, и кто нынѣ владѣетъ, а именно у Печерскаго архимандрита и иныхъ монастырей у архимандритовъ и игуменовъ вѣлно жалованныя грамоты отца Вашего Государева блаженныя памяти Великаго Государя, и польскихъ королей привилія и войска Запорожскаго гетманскіе универсалы, и съ тѣхъ подлинныхъ жалованныхъ грамотъ и королевскихъ привилей и гетманскихъ универсаловъ взять списки за руками, а подлинные отдать тѣмъ людямъ, у кого тѣ крѣпости взяты будутъ; и буде на которыя мѣста никто никакихъ крѣпостей не положить, и тѣ мѣста описать особо; а которыя села, и деревни, и мельницы, и всякія уголья по Ирпени рѣкѣ съ Кіевской стороны, которыя въ описной росписи именованы, а владѣла напредъ сего польская шляхта, и тѣмъ деревнямъ и мельницамъ, и всякимъ угольямъ по мирному договору быть къ Кіеву, а крестьянамъ и мельникамъ вѣлно ващъ, Великихъ Государей указъ оказать, чтобъ они во всемъ

были послушны Кіеву а въ сторону никому никакого послушанія не отдавали. Да о томъ и Вамъ, Великимъ Государямъ вельно изъ Кіева писать и крѣпостей за дьячьею приписью прислать къ Москвѣ въ Вашъ Государственный Посольскій Приказъ. И по тому Вашему Великихъ Государей Царей и Великихъ князей, Иоанна Алексѣевича, Петра Алексѣевича и Великія Государыни Благовѣрной Царевны и Великія Княжны Софіи Алексѣевны всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержцевъ указу, Кіево-печерскаго монастыря у архимандрита и иныхъ Кіевскихъ монастырей у игуменовъ о земляхъ, которыя нынѣ обрѣтаются по мирному договору въ Вашей Царскаго Величества сторонѣ кіевскому ограниченію и о мѣстечкахъ, и о селахъ, и деревняхъ, и о мельницахъ, и о всякихъ угодьяхъ, и о сѣнныхъ покосахъ, кто ими изстари владѣлъ, съ жалованныхъ грамотъ отца Вашего Государева блаженныя памяти Великаго Государя Царя и Великаго Князя Алексѣя Михайловича всея Великія и Малыя и Бѣлыя Россіи Самодержца и польскихъ королей съ привилеевъ и съ гетманскихъ универсаловъ взяты списки и тѣ списки съ подлинными Великихъ Государей грамотами и Королевскими привиліями и съ гетманскими универсалами справлены, и подлинныя крѣпости отданы въ тѣхъ монастыри по прежнему; а на которые мѣста никто никакихъ крѣпостей не положить, велели мы, холопи Ваши, учинить выписку и съ крѣпостей списки въ тетрадахъ за руками Кіево-Печерскаго монастыря архимандрита и иныхъ монастырей игуменовъ.

Изъ собранія документовъ, хранящихся въ Киевской Археологической Коммисіи Дополнительная опись № 5.

ЛХХІХ.

Вѣдомость о лицахъ, показавшихъ подъ присягою объ убыли народонаселенія въ различныхъ мѣстностяхъ Киевскаго воеводства. 1686. Августа 16—Октября 30.

Na urządzie grodzkim, w zamku iego królewskiejey mości Owruckim, przedemną, Janem Jakubowskim, namiesnikiem grodzkim podsta-

rostwa Owruckiego, y xięgami nieniejszymi, grodzkimi, Owruckiem, dnia szesnastego miesiąca Augusta Paweł Nakrywało, wuyt z Wielkiej Hłumczy, y Jarosz Żyłka z Małej Hłumcze, odprzysięgli dymów ośm. Dnia dwudziestego trzeciego Augusta roboczy Wasil Charchon, wuyt mieyski z włości Baranowskiej, dóbr iaśnie wielmożney iey mości paniey Lipskiej, starościney, za odeszłych dymów ośmnaście, przez ordę zabranych ludzi, iurament wykonał. Tegoż dnia roboczy Radko Kalisz, poddany ze wsi Kuleszów, majątności urodzonego iego mości pana Mikołajia Małyńskiego (na odeycie poddanych dwoch, przez ordę zabranych w roku przeszłym, tysiąc sześćset osimdziesiąt piątym w iesieni), iurament wykonał. Dnia dwudziestego szóstego Augusta Paweł Walenczenko ze wsi Pokalewa dym ieden odprzysięgł, a s Krasney Włoki ieden dym, dzierzawy iego mości pana Zbykowskiego. Dnia dwudziestego siódmego Augusta Franciszek Kamieński, osadczy z Żadkowki, dymów dwa odprzysięgł. Dnia siódmego Semptembris Ihnat Moroz z miasteczka Iskorości dymów dwa odeszłych odprzysięgł. Tegoż dnia Misko Kokosa ze wsi Chołósno, poddany iego mości pana Horaina, dwa dymy odeszłe odprzysięgł. Dnia dwunastego Septembris wóyt Narodycki, z części wielmożnego iego mości pana Potockiego z miasta Narodycz dymów pustych pięć, ze wsi Sarney dym ieden, ze wsi Iazberina dymów dwa, ze wsi Nozdrycza dymów ieden odprzysięgł. Dnia trzynastego Septembris roboczy Iowtuch Miakesenko, woyt Martynowski z majątności iego mości pana Konstantego Szumlanskiego na dymy odeszłe: ze wsi Martynowicz dymów ośm, ze wsi Kabanów dymów dwa, we wsi Olszauey tylko dym ieden został się, a wszystkie odeszłe dla uciemieżenia kozackiego, odprzysięgł. Dnia czternastego Septembris sławetny Iwan Hryhorowicz, woyt Narodicki z części iego mości pana Łaska, stolnika Kiiowskiego, odeszłych dymów z miasta iedenaste, a roboczy Paweł Sawczenko ze wsi Selca dymów trzy, z Doroginia dym ieden, przez uciśnienie kozackie odprzysięgł. Tegoż dnia roboczy Roman Tyszewicz, poddany iego mości pana Korytka, ze wsi Kopciowicz odeszłych dymów trzy przez kozaków uciemieżenie, odprzysięgł. Tegoż dnia Ierzy Andriewicz,

mieszczanin Brahiński, z miasta Brahinia dymów odeszłych z żydami piętnaście, a leśniczy Ławryn ze wsi Rabczyna dymów odeszłych siednaście, ze wsi Rudaków dymów ośm, ze wsi Petryckiej Słobody dymów pięć, ze wsi Odalówki dymów cztery, ze wsi Spersza dymów sześć, ze wsi Hatki dymów ośm, ze wsi Żuwid dymów sześć, ze wsi Dobłynia dymów cztery, tak przez kozaków iako y przez woyska wielkiego xięstwa Litewskiego odeszłych, odprzysiągł. Tegoż dnia Samuły Andrzejewski z majątności iego mości pana Szuyskiego, chorążego Brzeskiego, z Makalewicz wsi, cztery dymy odprzysiągł. Dnia dwudziestego Septembra woyt y osadczy z Rakowki, słobudki iego mości pana Tokarzewskiego, ieden dym odprzysiągł. Tegoż dnia Semen, woyt Ługowicki, z majątności iego mości pana Proskury, podczaszego Kiiowskiego, odprzysiągł dym ieden. Tegoż dnia Meleszko, woyt Pirohowski, za Przyborsk odprzysiągł dymów iedenaste z dóbr ich mościów panów Niemiryeczów, wojewodzców Kijowskich. Tegoż dnia Semen, woyt Iwankowski iego mości pana Koniempolskiego, odprzysiągł dymów pięć. Dnia dwudziestego pierwszego Septembra Jan Chodiowski z majątności iego mości pana Proskury, podczaszego Kiiowskiego, z Staniszówki odprzysiągł dymów trzy. Dnia dwudziestego trzeciego Septembra Fedor Serebrenko ze wsi Sidorowicz iey mości paniey Kniehininskiej odprzysiągł dymów trzy. Dnia dwudziestego piątego Septembra Hapon ze wsi Kuzmicz odprzysiągł dym ieden z Wystupowicz, odeszły poddany iego mości pana Trzeciaka. Dnia dwudziestego osmego miesiąca Septembra sławetny Stephan Onoszko, burmistrz miasta iego królewskiej mości Owrucza, odprzysiągł dymów sześć z miasta Owrucza odeszłych. Tegoż dnia iego mość pan Konarski z części swych z Iezierszczyzny y Hołego sam odpszysiągł dymów pięć. Dnia trzydziestego Septembra Kaleniczenko y Matwey Sawenko z majątności iego mości pana Ielca, chorążycy Kiiowskiego, różnych y za Serhiowkę odprzysięgli dymów piętnaście. Tegoż dnia trzydziestego miesiąca Septembra Lesko Waskowicz z miasteczka Worsowki, majątności iego mości pana Iarmolińskiego, odprzysiągł dymów dziesięć. Tegoż dnia ze wsi Zalesia Iwan Karpowicz, poddany iey mości paniey Rączkowskiej,

odprzysięgł dymów dwa za Jabłonkę. Tegoż dnia iego mość pan Kotarski z majątności swoiey odprzysięgł dymów pięć. Miesiąca Octobra pierwszego dnia Iwan Stukalenko, woyt z miasta Dymira, y Iwan Swiridenko ze wsi Kotiużynki, odprzysięgli—z Dymira dymów trzystaście, a z Kotiużynki dymów dwa, dla różnych incursyi y uciemiężenia odeszłych. Dnia wtorego miesiąca Octobra Iesiph Paszczenko ze wsi Starowicz, poddany iego mości pana podkomorzego Mozyrskiego, odprzysięgł dymów dwa. Dnia czwartego miesiąca Octobra Iwan Hermaczenko z Kozarowicz, z majątności iego mości pana Drohoiewskiego, chorążego Lubelskiego, różne, to iest za włość: Borodzianką, odprzysięgł dymów pięćdziesiąt y pięć. Dnia dziewiątego miesiąca Octobra Iwan Hryszczenko ze wsi Zanków, majątności iego mości pana Gabriela Tyszy odprzysięgł—z Krzywego dymów dwa, z Horbolowa dymów dziewięć, a z Żanków odprzysięgł dym ieden. Dnia dziesiątego miesiąca Octobra Fedor Bratko z miasteczka Czerniechowa, majątności ich mościów panów Niemiryeczów, wojewodzieców Kiiowskich, z Czerniechowa samego odprzysięgł dymów dziewięć, a z Toporzyszcz odprzysięgł dymów siedmnaście. Dnia dwunastego miesiąca Octobra Wasil Oleszczenia, poddany iego mości pana Trypolskiego, podstolego Kiiowskiego, ze wsi Skorodnego odprzysięgł dymów dwa. Dnia czternastego miesiąca Octobra Roman Tyszewicz ze wsi Kopciovszczyny, poddany iego mości pana Korytka, odprzysięgł dymów trzy. Dnia dziewiętnastego Octobra Iacko Semenowicz za Paryszow y Lelow ich mościów oyców Dominikanów Czarnobylskich, odprzysięgł dymów iedenaste. Dnia dwadziestego szóstego miesiąca Octobra z włości Czarnobylskiey iego mości pana Sapięhi, Jasko Kowczan, mieszczanin z Czarnobyła, z samego miasta odprzysięgł dymów siedmnaście, a ze wsi Korohodów woyt Stepan Tereszczenko odprzysięgł dymów dwadzieścia y ieden; z Roziezdży dymów siedm, z Żołnierzowki dym ieden, z Tolstego Lasu dymów czternaście, z Kopaiczów dymów dziewięć, z Krasnego dym ieden, z Maszowa dym ieden, z Ładyżycz dymów dziewięć, z Opaczyców dymów dwa, z Czerewaczów dymów sześć, z Zapola dymów trzy, z Sokolowicz dymów czternaście, z Terechów dwa, z Karpiłowki dym ieden, z Reczycy dym ieden, z

Rudeń dwoch dymów trzy. Dnia trzydziestego miesiąca Octobra Matwey Celain z Choynik iego mości pana chorążego Brzeskiego odprzysiągł dymów siedmdziesiąt y siedm.

Книга городская, Овручская, записовая и поточная 1686—1687 года, № 3213, листъ 89 на оборотъ.

LXXX.

Инвентарь имѣній дворянина Михаила-Феодора Ельца съ показаніемъ количества убыли ихъ народонаселенія съ 1648 года. 1691. Марта 20.

Року тысяча шестсотъ девятдесять первого, мѣсяца Марца двадцатого дня.

На уряде кгородскомъ, в месте его королевской милости Овручу, передо мною, Казимеромъ Поецкимъ, намесникомъ кгородскимъ енералу подвоеводства Киевского а книгами нынешними кгородскими Киевскими, personaliter stanowszy urodzony pan Kazimierz Grodzki, слуга у администратор дѳбр уродzoneго iego моści pana Michała-Theodora Jelca, chorążыца Kiiowskiego, niżej specificie exprimowanych, nomine tegoż pana swego, inhaerendo legi publicae, diplomati et laudo woiewodstwa Kiiowskiego ratione summ, od nayiaśnieyszых ich моściѳ carѳв Moskiewskich in portionem woiewѳdstwu Kiiowskiemu przysłanych, similiter panu protestantis, iuxta proportionem bonorum et quantitatem ich proventuum participować należących, solenniter świadczył y urzędowi ninieyszemu, do wiadomości donosił w ten sposѳb y o to: Jż lubo oycowska iego krѳlewskiej моści pana naszego miłościwego protectio, cura et sollicitudo summ, od wyż namienionych nayiaśnieyszых carѳв ich моściѳв Moskiewskich in portionem woiewѳdstwu Kiiowskiemu przysłanych, miłościwie w dyspartyment. pozwoliwszy, commissią na to w Warszawie, roku terazniejszego, тисячъ sześćset dziewiędziesiąt pierw-

szego, die secunda Mai, per praenominatum diploma, ex consensu omnium ordinum regni, designavit, iednakże pan protestantis post decessum świętey pamięci wielmożnego iego mości pana Remigiana Ielca, chorążego Kiiowskiego, rodzica swego, w leciech tylko siedmiu, a potym in laesivam itidem godney pamięci urodzonego niegdy iego mości pana Iana-Wacława Ielca, cześnika Kiiowskiego, starszego brata rodzzonego swego, tutoriam zostawszy, nie tylko de dispositionibus domus sui Ielcovianae, scriptis aerografis, ale nawet quae et quanta w dobrach y włościach, po rodzicu pozostałych, inventariis tam subditorum antedecedeis była pensio, hucusque wiedzieć y informować się nie może, co latius protestatio, przez wyszmianowanego samego pana protestantis coram actis praesentibus facta, in se enarrat. Satisfaciendo tedsancito generali, poddanych, po ruinie kozackiey y Moskiewskiey pozostałych, generaliter wszystkich, w miasteczkach y wsiach teraz znajdujących się, do gromady zebrawszy, bez żadnych violentii y przymuszenia, samych naystarożytniejszych in senili aetate będących ludzi, iako tylko pamiętać mogli, wypytawszy y wyexaminowawszy, inwentarz samych tylko poddanych, wiele w których miasteczkach y wsiach przed wojną kozacką mieszczan y poddanych znajdowało, spisawszy, ad akta praesentia obtulit de tenore tali: Inwentarz poddanych w dobrach wyszmianowanego świętey pamięci wielmożnego iego mości pana chorążego Kiiowskiego ante hostilitatem, iako ciż poddani przyznają, znajdujących się: naprzód w miasteczku Ielcowce znajdowało się mieszczan y poddanych pułtorasta; w miasteczku Horodyszczu dymów było sto ósmdziesiąt; w mieście Turbówee dymów sześćdziesiąt; w miasteczku Baranowce dymów czterdzieście; w miasteczku Kamionce dymów czterdzieści; we wsi Pienieziewiczach dymów dwadzieścia pięć; we wsi Skakunce dymów cztery; we wsi Morsole dymów ośm; we wsi Łumli dymów szesnaście; we wsi Pirożkach dymów dwanaście; we wsi Hołowkach dymów czternaście; we wsi Serhiówce dymów dwa; we wsi Romanczycach dymów sześć; we wsi Remianówce dymów czterdzieści; we wsi Malinie dymów czterdzieści; we wsi Sieliszczu dymów dwanaście; we wsi Hucie dymów dwanaście; we wsi Liplanach Starych dymów piętnaście; we wsi

Holakach dymów dziesięć; we wsi Holaczkach dymów dziesięć; we wsi Fedorowce dymów czterdzieści; we wsi Pawłowiczach dymów dwieście ośmdziesiąt dwa; we wsi Baranach dymów sześć; w miasteczku Niemirowie dymów trzydzieści; w miasteczku Chotyńowce dymów trzydzieści; we wsi Nowakach dymów dziewiętnaście; we wsi Kormie dymów dwanaście. Computando wszystkie dymy krom żydowskich, zostawało ośmset dziewiędziesiąt trzy. A teraz, tylko post prae-nominatas hostilitates et rebeliones cosaticas we wszystkich wyszmiarowanych majątnościach nie znajduie się więcej, tylko starzynnych ludzi z nowo za possessiey pana protestantis osiadłemi poddanemi: w Lubowiczach dwanaście, w Pieniezewiczach dziesięć, w Malinie siedm, w Pirożkach ośm, w Hołowkach sześć, w Kamionce cztery, w Nowakach sześć, w Serhiówce ieden, w Pawłowiczach siedm; wynosi tedy numerus sześćdziesiąt ieden; z innych zaś miasteczek y majątności za Dniepr pouchodzili, a majątności, to iest miasteczka y insze wysznamienione wsi y wioski pustkami zostali y w pustynią się obrucili. In verificationem tedy praemissorum omnium idem comparens stawił roboczych: Hawryła Dubiczenka ze wsi Pirożek, Hryszka Dubiczenka ze wsi Pieniezewicz, Semena Kowhana ze wsi Malina, Pilipa Wasilenka ze wsi Lubowicz, —poddanych dziedzicznych, nad innych starością lat podeszłych, którzy, za wydaniem sobie przez woźnego generała woiewodstwa Kiiowskiego, szlachetnego Trochima Duchowskiego, rothy iuramentu, przysięgli w te słowa: my, Hawryło, Hryszko, Semen, Pilip—poddani dziedziczni wyszmiarowanego iego mości pana chorążycy Kiiowskiego, pana naszego, przysięgamy Panu Bogu wszechmogącemu, w Tróycy świętej iedynemu, na tym, iż iako pamięć nasza znieść może, tak właśnie przed woyną kozacką y moskiewską znajdowało się ośmset dziewiędziesiąt trzy poddanych dziedzicznych y więcej się może pokazać, gdy inwentarz z rąk opiekunów swoich odbierze, a teraz tylko sześćdziesiąt ieden człowieka y to z nowo w possessiey pana naszego osiadłemi ludźmi znajduie się; na czym iako sprawiedliwie przysięgamy, tak nam Panie Boże dopomóż y niewinna męka Chrystusa Pana. Pro maiori, ut supra, fidelitate, idem comparens, za wydaniem sobie rothy przez wysznamienionego

woźnego, in praesentia plurimi numeri genorosorum incolarum palatinatus Kiioviensis ad officium praesens congre(ga)torum, wykonali iurament w te słowa: ja, Kazimierz, przysięgam Panu Bogu wszechmogącemu, w Trócy świętey iedynemu, na tym, iż ten regestr przeze mnie, bez żadnego przymusu poddanych pańskich, tylko w tym, iako ich sumienie świadczyło, prawdziwie jest spisany y sumnieniu onych obowiązany, na co y ja, iako administrator tychże dóbr, sprawiedliwie przysięgam; tak mi Panie Boże dopomóż y niewinna męka Chrystusa Pana. Po których wykonanych iuramentach idem praenominatus comparens prosił, aby to wszystko actis praesentibus connotatum było, co y otrzymał. Kazimierz Grodzki, sługa y administrator wysz wyrażonych pana mego dóbr.

Книга вродская, Кіевская, записовая, поточная и декретовая, годъ 1691—1695, № 5, листъ 123 на оборотъ.

LXXXI.

Описание города Каменца, составленное комиссією, наряженною Каменецкимъ старостою. 1700. Сентября 15.

Actum Cameneci Podoliae, in praetorio civitatis ejusdem, sabbato post festum nativitatis beatissimae Virginis Mariae proximo, anno Domini millesimo septingentesimo.

Inchoatio revisionis totius Cameneci et fundorum desertorum, vigore commisionis, per illustrem magnificum generalem capitanealem Camenecensem institutae, in praesentia generosorum: Samsonis Bombek, secretarii artilleriae regni ac aliorum, tum honoratorum: Adami Swiatowicz, advocati, tum Michaelis Wasilewski, scabini; Andreae Wilczek, itidem scabini; Bernardi Isaiewicz advocati nationis Armenicae; Stephani Dawidowski, Augustini Piersiadowicz, nationis Armeinae

scabinorum, atque ministerialis regni generalis Andreae Licesieczko, Stephani Ihnatowicz, nationis Graeco-Ruthenae, in itae, atque ministerialis regni generalis, nobilis Alexandri Winnicki, judiciorum capitanealium apparitoris.

1. Naprzód ratusz w posród rynku polskiego murowany, do którego schody kamienne zrujnowane ex fundamentis, reparacji potrzebujące; w ratuszu samym izb pięć bez pieców i okien, jednak na dwóch oknach kraty żelazne, drzwi troje żelaznych, sklepienia w kilku miejscach granatami polskimi poprzebijane z wielką ruiną, ściany porysowane znacznie, powały, krokwie i gąty vetustate opadające.

Item w tyle gmachy tejże kamienice: ku ulicy Domienikańskiej izb dwie, sklep spodni, przez imię pana poczmagistra zafundowane.

2. Kamienica, Bekieszowska nazwana w dispositiej P. pisarza nacji Ormiańskiej: na pierwszym piętrze izba bez okien i pieca, reparacji potrzebująca, do czego należą kramiki dla najęcia kupcom Kamienica murowana. Pan Ian Zieliński kontraktem.....tegoż.....sza na tyle budynek dobrze ..... Jan Rużycki, krawiec miejski; dalsze gmachy tylne zrujnowane, tyłem ku ratuszowi, ojców domienikanów.

3. Sklepy dwa Tobiasza Buszy, rajcy i sukiennika przedtem kamienieckiego, do której są successores syn i dwie corki w opiece Zbozorowicza, rajcy Lwowskiego, in tutela murowane wierzchnie, piwnica jedna; ktore vigore initi contractus tizyma pan Ian Różycki. Tył spustoszony, dach nadwerezony.

4. Kamienica Papszki rajcy kamienieckiego prymario, potem imię pana Karapińskiego do rąk accessita, potem imię panu Litickiemu in dispositionem dostała się, kamienica cale spustoszona. Sklepy dwa murowane, tył pusty.

5. Dom budowny sławetnego Iana Balcerowicza, mieszczanina niegdys kamienieckiego, pozostala małżonka trzymaj; oknami na rynek, ad praesens tego domu possessor sławetny Szymon Buszkiewicz, vigore sanguinis proximitatis, praevia consensu dziedziczki wyszmianowanej,

osiadł.—Na tyle zawalony, sklep zamurowany tam, że budynek już zepsowany.

6. Dom imé pana Adama Swiatowicza, wojta i rajcy kamienieckiego, dziedziczny, który w sobie ma sklep wierzchni i dolny murowane. Izdebka na tyle, gdzie sam imé pan wojt mieszka. Przed podsieniem kramiki dwa.

7. Kamieniczka tegoż imé pana wojta. Dwa sklepy murowane, oknem na rynek od ulicy do ojców Dominikanów. Od ulicy sklepów dolnych dwa i rozebrany mur, tył pusty.

8. Kamieniczka P. P. Societatis Iesu collegii Camenecensis przedtem, ad praesens pani Dawidowej Milkiewiczowej, roku terażniejszego kupiła, izba murowana nie sklepiona, alkierz z izby sklepiony, dwa sklepy dolne murowane, pusty sklep naprzędzie zamurowany, na tyle kilka lepianki puste przeciwko ojców Domienikanów.

9. Kamienica sławetnego Marcina Olbrychtowicza, rajcy niegdyś miasta Kamieńca, w niej sklep teraz murowany gurny, sklepik podle sklepu, na dole sklep dolny, alias piwnica, na gorze izba z alkierzem, tył pusty, in obligatione trzyma pan Bohdan Łukaszewicz od sukcesorów nieboszczyka pana Olbrychtowicza.

10. Kamienica panów Pilawskich Ormianów, w której kamienicy sklepów trzy wierzchnich, na dole trzy, na drugim piętrze zmurowane izdebki, tył pusty.

11. Domowstwo xiędza Krzywieckiego, kanonika Kamienieckiego, plac próżny, tylko sklep dolny, do którego placu sukcesor slusarz odzywa się.

12. Cyrulika Caspera, mieszczanina kamienieckiego domowstwo, w którym na przedzie sklep wierzchni zamurowany, item sklep dolny, izba w środku, na tyle izdebka drewniana.

13. Na rogu kamienica Franciszka Pawlicza, mieszczanina kamienieckiego, do której successorowie znajdują się czterech, w którym mieszkaniu sklepów wierzchich dwa, dolnych dwa, izba z alkierzem w pośrodku, ex opposito na podsieniu izdebek dwie lepionych, na tyle jedna izdebka lepiona, stajenka i podworze.

14. Na tejże pierzei ku ojeom Franciszkanom na rogu dom pana Ludwika Kamińskiego, cyrulika, mieszczanina kamienieckiego, do którego successorka żona jest, sklep dolny jeden, we środku izba z alkierzem, w tyle tegoż domu domowstwo pana Tomasza Wojewodki, wojta Kamienieckiego, w którym najduje się izdebka z komorą lepianą.

15. Kamienica pana Tomasza Wojewodki, natenczas wojta Kamienieckiego, pusta, w której się znajduje dwa sklepiki na górze, na piętrze pierwszym sklepików trzy, izdebka ulepiona i tapczan. Na dole sklepów dwa i loch murowany poboczny, na tyle tejże kamienicy budynek pusty, z frustu pleciony, pod którym sklep zawalony. Wedle tej kamienicy budynek szczupły, w którym się znajdują izdebki dwie, komora, piwnica na dole nie murowana, na zatyłku ogródeczek na jarzynę; należy do tych dóbr successive syn rodzony pomienionego pana Wojewodki.

Druga Pierzeja od O. O. Franciszkanów ku Farze.

16. Na rogu dworek imé pana Stanisława Sabatyna: we środku izby dwie z alkierzami, pod któremi sklep jeden murowany. Na przedzie lepianki puste, o których disquisytia, czy do pomienionego imé pana Sabatyna, czy też do miasta należeć będzie?

17. Podle domowstwo sławetnego Mikołaja Bartoszewicza: izba sklepiona, pod którą sklep [dobry jeden; na przedzie niemasz nic, tylko sieni plecione z chrustu, tył pusty, do którego sam należy, bo żyje pomieniony.

18. Plac pusty, na którym się znajduje muru sztuka z izby murowanej, sklep zawalony, nieboszczyka Tobiasza Busa sukiennika połowa; successorowie syn i curka znajdują się.

19. Wedle muru tegoż, mieszkanie szczupłe z chrustu lepione, pod tymże sklep niewielki zawalony, do którego mieszkania successor znajduje się Wojciech Nurzyński, bednarz, mieszczanin kamieniecki.

20. Gabryela Rykłowskiego, krawca, miezczanina kamienieckiego dom, w którym się znajduje izba we środku jedna, naprzędzie lepiana.

komorka, sklep na dole murowany jeden, na tyle chałupka, w której izdebka jedna pusta.

21. Plac pusty Wojciecha Twardowskiego, malarza, mieszczańska, na którym placu izba dolna spustoszona, i sklep dolny murowany.

22. Podle tego placu kamienica zrujnowana i sklepy dolne zawalone; przedtym Szymon Sabani, mieszczański kamieniecki, ad praesens capitula interesuje się.

23. Han turecki, zbudowany na trzech placach: do jednej części imię pan Lackoroński należy, gdzie się znajdują dolne sklepy murowane trzy zasypane. Do drugiej części należy jegomość pan Malinowski, gdzie się także zasypany sklep dolny znajduje. Do trzeciej części, w tym że hanie należy jegomość pan Konarzewski, w którym znajduje się sklep dolny zasypany jeden; w tym że hanie znajduje się izdebek pustych na dole circumcirca dwadzieścia, na przedzie nad wrotami trzy izdebki puste, czwarta na dole. NB. Walerian Puchalski.

24. Jaśnie wielmożnego pana Rzewuskiego kamienica, w której się znajdują wierzchnych sklepów trzy, dolnych dwa. Na tyle domowstwo, w którym znajduje się izba z alkierzem, wedle tej kamienicy do niejże należąca izba pusta imię pana Rzewuskiego.

25. Od tej pustej izdebki aż do samej fary należąca trzy place, na których są puste budynki, gdzie antiquitus xięża farscy mieszkawali; do kapituły.

Trzecia Pierzeia od Fary.

26. Dom budowany z dwoma ścianami drewnianymi bez drzwi, pieca; poprzek Tatarskiej ulicy, niegdyś Cypriana Tomaszewicza, rajcy kamienieckiego, teraz possessjej siostry jego rodzonej, w której dla spustoszenia nikt nie mieszka; sklepy ziemne pozawalane; przy tym domowstwie chałupka rozwalona.

27. Dom sławetnego niegdyś Iózefa Przybyłkowicza, rajcy kamienieckiego, teraz mieszkającego w Złoczowie. Izdebka budowana na tył okna, tył pusty; sklep dolny murowany, którego dozorcą syn jego własny, który zostaje na usłudze wielmożnego pana generała Koszkiela.

28. Plac pusty, niegdyś Matiasza Gędzickiego, którego sukcesorowie zostają we Lwowie, na którym budynek rozwalony; sklep dolny murowany.

29. Kamieniczka funditus zrujnowana, same tylko mury in superficie zostają. niegdyś jegomości xiędza Leszczyńskiego, kanonika kamienieckiego, ad praesens venerabilis capitulae camenecensis; sklepy ziemne zrujnowane; plac tamże tylny cale pusty.

30 Kamienica niegdyś imé pana Rybskiego, potém jegomości xiędza Leszczyńskiego, kanonika kamienieckiego, prout aperit; imé pan wójt w tej przemieszkiwa; gospodyni osadzona przez jegomości xiędza officiała kamienieckiego, powiadając że to jest jegomości pana Staniszewskiego; izba murowana oknami na tył z piecem, izdebka na tyle budowli; sklepy dwa murowane, jeden górny, drugi dolny, sień sklepiona z podsieniem także sklepionym.

31. Kamienica pusta bez okien i drzwi, puł sklepienia zapadłe, Falbowskiego, pod którą sklep ciemny murowany: tył spustoszony, sklep także wierzchni zawalony.

32. Kamieniczka rozwalona nieboszczyka sławetuego Błażeja Skupniewiczza, rajcy natenczas kamienieckiego, pod którą sklepy dwa dolne, tył pusty, z jednej strony od ulicy murem otoczony, do której są pozostali sukcesorowie.

33. Domek spustoszony Błażeja Kubińskiego, rajcy natenczas kamienieckiego, dachem okryty, do którego plac pusty.

34. Dom zrujnowany nieboszczyka Wojciecha Stelmacha, który pod dwóma dachami był, sklep dolny jeden i wierzchni, tył pusty.

35. Plac pusty nieboszczyka Pawła Rzeźnika, na którym żadna nie jest superficies, do którego pozostały należy sukcesor.

36. Dom niegdyś Stanisława Sienieckiego, pisarza natenczas miejskiego kamienieckiego, w którym izba naprzód oknami y sklep dolny.

37. Dom Iwana Bednarza, za Dnieprem natenczas będącego, mający w sobie izb dwie, sklep dolny murowany, w którym mieszka Bartosz

Rzeźnik, osadzony od magistratu kamienieckiego dla dozoru, do którego pozostali są successorowie.

38. Kamieniczka niegdyś Szymona Złotnika, natenczas rajcy kamienieckiego, ad praesens Kosidłowskich małżonków i innych sukcesorów, do niej że należnych, w której teraz P. Pawlicz cyrulik przemieszkiwa, izba z alkierzem, murowana, oknami na tył, na przedzie itidem murowany, sklep murowany dolny item, piwnic dwie murowanych dolnych, tył spustoszały; która in tutela pana wojta.

39. Plac pusty Gabriela Niezdanowskiego, cyrulika, interessantes do niego karmelitanie bosy, w tyle tegoż gruntu drugi powtórny plac pusty, niegdyś Wojciecha Krzyżanowskiego; znajduje się successor w Żółkwi.

Pierzeja czwarta od ulicy Zarwańskiej.

40. Plac cale pusty ichmościa pana Siekierzyńskiego.

41. Chałupka spustoszona Marcina Zagórskiego, mieszczanina kamienieckiego, w której nikt nie rezyduje.

42. Kamienica niegdyś iegomości pana Stanisława Radolińskiego, regenta natenczas grodzkiego kamienieckiego, w której jest izba na przedzie jedna, na tyle druga drewniana pusta, z zatykiem pustym, piwnic dwie murowanych, teraz w possessjej iegomościów panów małżonków Gębickich, nieboszczyka successorow.

43. Kamieniczka niegdyś sławetnego Stefana Kuzimowicza, mieszczanina i kupca kamienieckiego, ad praesens iegomości xiędza Kloczowicza, kanonika kamienieckiego, proboszcza Złoczowskiego, w której rezyduje Hrehory Mielowski z małżką swoją, gdzie jest izba z alkierzem, na tył okna, sklepów trzy: jeden wierzchni, dolnych dwa; tył pusty.

44. Domek niegdyś Błazeja Kowala, ktorego curka, jako sukcesorka od praesens mieszka, Bartosz Ciesla z małżką; izb dwie ex opposito sobie stojące, sklep zawalony.

45. Kamieniczka pana Gontka, rzeźnika, mieszczanina kamienieckiego, ad praesens panów Wilczków, małżonków, sklepów murowanych

dwa, okna na rynek, z tego sklepu izba desolowana, przy niej sklepik mały, dolny sklep jeden murowany, tył pusty.

46. Dom niegdyś pana Iana Wronowskiego, rajcy kamienieckiego, ad praesens sukcesorów nieboszczyka w possessiej; izba tylnia z alkierzem, górnych sklepów dwa, dolna piwnica jedna, tył pusty do samej drogi.

47. Dom Hrehorego Hrycyny, kuśnierza, mieszczanina kamienieckiego, izdebka na przedzie okny w rynek, tył wszystek pusty aż do drogi, sklep dolny murowany jeden; successor Paweł Introligator domu tego.

48. Dom niegdyś Iana Kłoczowicza, rajcy kamienieckiego, ad praesens iegomości xieżda kanonika kamienieckiego, proboszcza złoczowskiego; izba tylnia murowana, sklep dolny murowany jeden, na tyle wozownia, izdebka na przedzie, okny w rynek.

49. Dom niegdyś Wasila Magranowskiego, mieszczanina kamienieckiego, ad praesens Grocholskich małżonków, sukcesorów, izba z alkierzem, budowana, od teje izby izdebka; wedle izdebki linią idące osim lepianek. Tamże ex opposito tego pomieszkania drugi takowa podobna faciata i pomieszkania ośm, ad praesens ojców karmelitanów bosych. Srodek placu tamże pusty, na którym sklepów ziemnych murowanych trzy, niegdyś Alexandra Strabona, do którego się successores znajdują.

50. Kamienica niegdyś Wojciecha Kłocowicza, ławnika kamienieckiego, ad praesens sukcesorów tegoż imienia; izba tylnia murowana z okny na tył, na przedzie górnych sklepów dwa, dolnych cztery, na tyle stajnia spustoszona.

51. Kamienica niegdyś Kaspra Butachowicza, ad praesens sukcesorów jego; izba tylnia murowana okny na tył, na przedzie sklepów dolnych dwa, ziemnych dwa, tył zagrodzony, na którym izdebka z alkierzem pusta.

52. Kamienica niegdyś sławetnego Iana Miskiewicza, ad praesens successores dwóch znajdują się, sklep górny z alkierzem, okny na rynek, ex opposito itidem dwa, piwnica jedna murowana dolna, z

której loch ziemny, izdebek przybudowanych numero dziewięć, tyl otoczony murem.

Continuatio rewizji in circumferentia ratusza należące, continowana i realiter pisana.

Waga miejska pod ratuszem tymże murowana, porządna.

1. Dom budowany Stanisława Dygasa, niegdyś rzeźnika kamienieckiego, pozostała żona in vivis zostaje, która starozakonnemu Ley-sorowi najmem puściła, izba budowana z alkierzem, sklep ziemny murowany.

2. Kamieniczka Waleriana Maszkulca murowana z sionką, nad kramikiem Seferowej ciemny; także domek budowany, w którym slusarz mieszka, piwnica murowana dobra z sklepem zawalonym.

3. Grunt Zacharka Kuśnierza niegdyś, całe pusty z sklepem zawalonym, sukcesorowie natenczas do niego należący nie odzywali się.

4. Budynek i grunt do niego należący spustoszony, niegdyś Kucenka mieszczanina, natenczas nikt do niego nie odzywający się; do tego sklep zawalony.

5. Dom Franciszka Tkacza przed tem, (пробѣль въ актѣ) ad praesens (пробѣль въ актѣ) izdebek dwie budowanych z alkierzem.

6. Dom budowany niegdyś Wojciecha Pawlicza, ad praesens sukcesorów jego, izba z alkierzem porządna, z sienią i z przyległym do niego gruntem pustym, sklep zawalony.

7. Dom pusty z zrujnowanemi izbami, ad venerabile capitulum Camenecense spectans, sklep dolny murowany.

8. Dom budowany porządny niegdyś Mikołaja Kotlarza, ad praesens Theodora Filipowicza, mieszczanina kamienieckiego, jure haereditario nabyty, izb dwie z komnatami, piwniczka ziemna.

9. Dom budowany niegdyś Mikołaja Borzyńskiego, ad praesens siostry rodzonej w possessyi; izba porządna, ex opposito izdebka, sklep zawalony ziemny,

10. Grunt pusty niegdyś Alexandra Dziulego, do którego ad praesens successorowie są.

11. Dom budowany niegdyś Sofroniego, do którego ad praesens successorowie zostają; izba i dwie idebki na dole puste, sklep ziemny między budynkami wyszmianowanemi, między kramami place puste, które nazywają się jatkami rzeźniczkimi.

12. Kamieniczka niegdyś Leontego Miecznika, ad praesens Andreja Wasieczka, który asserit, że są successorowie za Dnieprem; sam tylko za konsensem jegomości pana wojta nacyi polskiej dla konserwacji miejsca zostaje, izba murowana na wierzchu i sklep dolny murowany.

13. Ex opposito kamieniczki plac pusty successorów pozostałych niegdyś Mikołaja Kozłowskiego.

14. Podle pustego placu pana Kozłowskiego plac pusty, na którym, ut asserunt państwo mieszczanie, że byli jatki puste.

15. Kamieniczka Chodzikoska nazwana, pusta, do tej kamieniczki należący sklep dolny murowany.

16. Nikomu et nikim (sic), podle tej kamieniczki kamieniczka pusta z sklepem murowanym.

17. Kamieniczka ojców Dominikanów tutecznych, ut asserunt, w której izba murowana, ex opposito izdebka, sklep ziemny murowany, u tej kamieniczki place puste, które miasto allegat, że na nich kramki do miasta należące bywały.

18. Kamieniczka Kirkorowska nazwana, nad kramami ciemnymi, do której pretendentes successores ad praesens zostają, w której izba na górze z sienią, piwnica murowana, przy tejże kramiki trzy drewniane.

Kramy ciemne pod ratuszem.

1. Pani Marianny Pniowskiej po lewej ręce, od Dominikanów idąc, wchodząc do nich, murowany z żelaznemi okienicami i drzwiami.

2. Podle tegoż, pani Szymonowej Krzysztofowiczowej, sukcesorka pozostała jest; drzwi do niego żelazne, okienice półdrewniane, pułżelazne.

3. Sklep przed tem pana Grzybowskiego, ad praesens imé pana Zarubowicza, drzwi i okienice żelazne.

4. Sklep pani Szymonowej Krysztofowiczowej, drzwi i okienice żelazne

5 Sklep Iana Krzysztofowicza, okienice żelazne bez drzwi.

6. Sklep imé pana Bohdana Birengacza, okienice żelazne bez drzwi,

7. Sklep o którym czyj? non constat, z okienicami żelaznemi bez drzwi.

8. Podle tych sklepików plac pusty na dwa kramiki.

8. Kram bez drzwi i okien p. Bernata, wojta ormieńskiego.

9. Kram pusty Mikłaszewskiego.

10. Kram pusty Głowackiego.

11. Kram Aksentowicza pusty.

12. Kram Pamywałowski pusty.

13. Kram Teferniski bez drzwi, wpół okienica żelazna.

14. Kram Manhulców z drzwiami i okienicami żelaznemi.

15. Opposito tych kramików zaczyna się powtorna partia: kram Robrykiewiczowski, okienice żelazne ze drzwiami żelaznemi, otwarty, spustoszały.

16. Kram Patryatowiczowski bez okien i drzwi.

17. Plac pusty, na którym podobne kramy dwa byli.

18. Kram z okienicami i drzwiami żelaznemi.

19. Kram Brzezińskiego pusty, bez drzwi i okienic, z którego przejście do drugiego kramu.

20. Kram Iakubowskiego, cale spustoszały.

21. Plac pusty, na którym był kramik budowany przedtem Abrahama ormianina.

22 Kram Mitkiewiczowski bez okien i drzwi.

23. Plac pusty, na którym było cztery kramiki, non constat czyje.

Przy tym in circumferentia miasta we środku i w rynku kramiki różnym kupcom handlującym najemne, przy tym jatki rzeźnicze.

Ulica Zarwańska.

1. Dom budowany niegdyś Mikołaja Poznańczyka, mieszczanina i kupca kamienieckiego, ad praesens, ut asserunt, Iana Czyżewskiego, krawca i mieszczanina kamienieckiego; za wiadomością ięgomości pana wojta tutecznego mieszkają Stanisław Szkarłatowicz z małżoną swoją, bednarze. Komora, kuchenka, piwnica ziemna, tył pusty aż do drogi. Nullum jus reproducit.

2. Dom Gabryela Porskały, mieszczanina kamienieckiego, ad praesens mieszczanina Mielnika Piotra successoris. ut asserunt, w którym domu mieszka Moszko Lwowski dla reparationis; w tym sklep dolny, na tyle izdebek dwie pustych i plac do drogi; asserit, non probat.

3. Dom Andrzeja Kruka, rzeźnika, mieszczanina kamienieckiego, successoris, ut asserunt, są pozostali we Lwowie: Bartosz nomine vocatus, ad praesens Niklauza krawca possessionis, tory u panów rajców kamienieckich trzyma respektem konserwacyjnej tegoż budunku. Izba z komorą, z piwnicą zawaloną, tył aż do drogi spustoszały.

4. Kamieniczka Mikołaja Kity, a teraz successorów nieboszczyka imć pana Maszkiewicza, regenta przed tem kamienieckiego; na przedzie izba murowana, komora murowana wielka, wedle kumory sklep murowany ziemny; na tył izba porządna budowana; plac do ulicy ciągnący się, ex opposito izby murowanej komnatki drewniane.

5. Dom budowany; non constat de possessioue cujusnam sit? szewca jednak kamienieckiego jest possessiej; izba jedna ex opposito pusta, tył aż do drogi pusty.

6. Iana Lubowickiego, mieszczanina kamienieckiego; który to domek budowany, ex parte zrujnowany, tył pusty aż do drogi.

7. Plac pusty Wojciecha Kulikowicza, kołodzieja i mieszczanina Kamienieckiego, do którego, ut asserunt, successoris znajdują się; ex opposito placu zwyżmianowanego.

8. Plac pusty tamże blisko podle tegoż, Stanisława Krakowczyka, ad praesens Andrzeja Iwasieczka, ut asserit.

9. Dom pusty z gruntem i placem ex parte pokazujący się budynek Ferensa Sławnicza; prawa żadnego nie pokazujący, ut asserunt, że jus petendi do tego domu y gruntu mający.

10. Ex opposito grunt i dom budowany niegdyś Michalichy, ad praesens Momotka, w którym rezyduje teraz iegomość pan Ławrasz, kapitan; izba budowana z alkierzem, sklep dolny murowany z komnatką, w sieni staynia; na tym że gruncie grunt murem ex parte obwiedziony, niegdyś jejmości pani Krasowskiej, pusty.

11. Kamieniczka niegdyś Ierzego Konstantego, w opiece jego mości pana Łojowskiego, ut asserunt, sklep wierzchni murowany i dcbrzy. wejście zaparkanione, ex opposito plac pnsty, na którym szaniec wyrzucony, podle tegoż plac pusty Iwana Mańkowskiego, do którego, ut allegant, successores existunt.

12. Dom budowany niegdyś Dmitra Botwinika, mieszczanina kamienieckiego, ad praesens sukcesorów jego, possessiey sławetnego Bazylego Nazarowicza, miecznika i mieszczanina kamienieckiego, izba okny na tył, sklep ziemny, tył pusty. Ex oposito Iana Gałki, mieszczanina kamienieckiego i rzeźnika, chałupka pusta, lepiona, tył pusty.

13. Dom budowany porządny niegdyś Tomaszka Krawca, mieszczanina kamienieckiego, jure venditionis spadający na osobę Bazylego Chwostyka. Izba, na tył okna, z alkierzem, sklep ziemny, murowany, plac tylny. Ex oposito plac pusty Matiasza Zaleskiego; successores superstites w Złoczowie mieszkają; asseruit non probavit.

14. Kamieniczka murowana, ad praesens, vigore iurium suorum, iegomość pan Gruszecki, sędzia podolski, teźże, ut asserunt ,haeres; w której izba murowana z alkierzem, okny na ulice. Przeciwno tych izba, sklepów dwa murowanych: wierzchny i ziemny, na tyle ogród; ex opposito tych gmachów kamieniczka murowana, izba pusta, pod nią ziemnych sklepów dwa, przy której intervenit wielebny ojciec Okopowicz, presbiter cerkwie katedralnej Sw. Trójcy R. G., imieniem J. W. X. episkopa Lwowskiego, Halickiego i Kamieńca Podolskiego, aperendo, byż tej kamieniczki antiquitus do episkopów miejsca tutecznego należącej.

15. Ex opposito plac pusty, bliskością cerkwi tejże Sw. Trojcy ex allegatioie miasta nazwany, Fedora Dubiny, do którego tenże wiel. O. presbiter cerkwi tejże oretenus opposuit, że to ten plac pusty do cmentarza tejże cerkwi należał y należy, nec quod asseruerunt probarunt.

Ex opposito cerkwi Sw. Trojcy in cirkumferentia:

16. Dom, budowany imé pana Siekierzyńskiego; izba budowana, ex opposito druga, sklep murowany gorny, drugi dolny murowany, tył do samej drogi; asseruit non probavit.

17. Dom budowany Marka Żaszczowskiego, szewca i mieszczanina kamienieckiego; izba na tył okny z alkierzem, na przedzie izdebka, sklep dolny murowany, tył aż do drogi; podle tego domu pusty plac Iwana Armaty, sklep ziemny murowany; ex opposito tego domu gruntu plac pusty Ianczeskiego, quod asseruerunt non probarunt.

18. Ex opposito znowu tego placu Ianczyckiego plac Gabyryła Łuczniaka pusty, sklep zawalony; podle tegoż imé pana Andreja Biernaczewskiego sklep zawalony, ut allegant; podle placu pana Biernaszewskiego plac pusty, sklep zawalony aż do drogi.

Wracając się z tego miejsca ulicy Zarwańskiej, którą in toto zrewidowawszy, z dołu zaczyna się i w górę ulica Trojecka nazwana.

1. Grunt pusty Semena Szewca, do którego successorowie, ut asserunt, znajdują się; podle tego grunt pusty Alibaszkii, ad praesens będący Ianickej Tłumaczowej, sklep murowany ziemny.

Ex opposito tego gruntu drugi grunt Malarki, a niegdyś Iana Hospodina żony; grunt pusty aż do drogi.

Ex opposito tegoż gruntu pusty grunt niegdyś szewca Szydłowskiego.

Iterum ex opposito grunt pusty, a niewiedzieć czyj. Ex opposito dwór drewniany z sklepami murowanemi dolnemi wielmożnego imé pana Bohusza, podkomorzego podolskiego.

Ex opposito chałupka pusta zniszczona.

Podle tegoż chałupka hajduka Wojny.

Ex opposito plac pusty niegdyś Piotrowskiego.

Ex opposito plac pusty niewiadomy; dom budowany z gruntem sławetnego Mikołaja Kudrika.

Cerkiew Świętego Michała Archaniola murem kamiennym obwiedziona z gruntami, do tej że cerkwi należącemi.

Ex opposito cerkwi pusty grunt niewiadomy, którego był pana. Wedle Wasila Kamienickiego grunt pusty, we Złoczowie mieszkającego.

Przy murze cerkiewnym grunt pusty Czykała, obywatela Kamienickiego.

Niedaleko tego gruntu pusty hajduka Pawła; pod samym murem, niewidzieć czyje, trzy place.

Rewizja, od Kutnierskiej baszty do Trojeckiej ulicy należąca.

Budynek pusty, drewniany, nadwierzony, za którym i plac pusty Iana Slusarza.

Podle tego gruntu grunt pusty, aazwany Bohuszowej.

Ex opposito tego Mikołaja Pochrepticzny, szewca.

Item ex opposito Kuźny Kuśnierza grunt pusty, podle tego plac pusty, do konwentu ojców Franciszkanów należący.

Dwor niegdyś imé pana Chrząższczewskiego, teraz imé pana Bielickiego, ex opposito tego dworku szpital budowany, z gruntami należący do cerkwi, przed tym Greko-Russkiej, Niebowzięcia Najświętszej Panny.

Wedle pana Chrząższczewskiego dworu plac pusty.

Macieja Babki, mieszczanina tutejszego; plac pusty podle tegoż, niegdyś imé pana Joleczka.

Ex opposito grunt Kornieja Krawca, podle niego Wasila Dłuskiego domek drewniany.

Ex opposito tegoż grunt pusty niegdyś Iuśka Dziechciarza.

Podle tego plac pusty Iwana Kuśnierza popowicza.

Ex opposito tego gruntu domostwo Fedora i Hrehorego Wandzenka z ogrodem. Ex opposito tegoż budynku tegoż czleka plac pusty.

Podle budynek Hospodyna niegdys cerkwi swiętego Piotra.

Ex opposito dom budowany z ogrodem Iwana Worony, podle plac pusty Daniła Worony, podle tegoż Gabriela Hołowniaka, także pusty.

Ex opposito tych dworek budowany imé pana Jacowskiego, podle tegoż budynek niegdys ojca namieśnika cerkwi swiętej Trójcy, na którym ma dług pan Sokolnicki.

Ex opposito tegoż dwor imé pana Pasenkowskiego..... grunt pusty ex opposito tegoż dworu sławetnego Teodora Sławnicza, obywatela tutejszego.

Ex opposito budowane pomieszkание niegdys sławetnego Korsetnika, wojta kamienieckiego nacji Russkiej.

Ex opposito plac pusty Kazimierza Kowala, podle tego gruntu na samym rogu Stefana Czernuszki szewca.

Plac pusty hajduka Bindusa, podle tegoż plac pusty Pawła Bednarza.

Podle tegoż dworek pani Olenckiej przed tem, teraz sławetnego Alexandra Wołoszyna.

Ex opposito cerkiew swiętej Trójcy z szkołą i szpitalem.

Ex opposito cerkwi św. Trójcy plac pusty Mikity.

Podle Mikity-Marka Poturowicza plac pusty.

Podle tego kościółek z szpitalem św Łazarza.

Przeciwno kościoła swiętego Łazarza dwor pana Petinskiego; podle swiętego Łazarza dworek pana Chodykowskiego.

Ex opposito dworku tego — pana Łowickiego plac pusty.

Podle tego pusty plac Mikołaja Krawca.

Ex opposito jegomości xiędza kanonika Koczewicza plac pusty z sadem.

Podle tego murowany budynek nadrujnowany pana Fedora Sławnicza.

Ex opposito plac pusty szlachecki, czyj był niewiadomy?

Podle niego plac pusty Iana Slusarza,

Ex opposito plac pusty pana Sekrzeszowskiego.

Podle niego plac pusty pana Humieckiego chorążego.

Podle niego drugi plac pusty Mikołaja Bednarza.

Ex opposito plac pusty Iana Gołombiowskiego, krawca.

W tyle tego gruntu krawca, grunt pusty rymarza.

Poczyna się Tatarska ulica od Fary.

Farski budynek, aż do Iezuickiej ulicy ciągnący się.

Plac przeciwko pustym, non constat czyj?

Podle tegoż gruntu chałupka przed tem Goreckiego, teraz kordegarda.

Ex opposito domek lepiony, non constat czyj?

Domek niegdyś świętej pamięci jegomości xiędza Ulińskiego, w który dobrą wziął officiosam intromissionem per civile officium.

Ex opposito place dwa puste, non constat czyje?

Podle tychże jaśnie wielmożnego imię pana wojewody, Kijowskiego starosty, dwor drewniany.

Podle tegoż dworu dom budowany Symona niegdyś Pruszkiewicza, ad praesens pomierczego kamienieckiego

Ex opposito tego ojców Iezuistów plac z domem, natenczas burza będąca.

Podle tejże bursy dworek z placem niegdyś imię pana Żuka.

Ex opposito tegoż plac pusty pani Sowińskiej.

Podle tegoż placu pustego dom budowany niegdyś Bożka Paciornika.

Ex opposito plac pusty bednarza imienia niewiadomego.

Podle tegoż placu plac pusty niegdyś jegomości pana Męczyńskiego.

Ex opposito dom budowany kapituły kamienieckiej, przy niej plac pusty.

Podle tego domu xięży kapituły, domek konwentu ojców Franciszkanów.

Ex opposito tegoż plac pusty niegdys Błażeja cerulika, a teraz Jędrzeja cerulika, mieszczanina kamienieckiego.

Podle niego plac pusty, sklep na nim murowany, niegdys Drezdenka, potem imé pana Matczyńskiego, pisarza kamienieckiego.

Podle tegoż plac pusty niegdys mularza Walentego.

Ex opposito niegdys jegomości pana Grodeckiego, ad praesens pana Skarzyńskiego, domek budowany nadrujnowany.

Podle tegoż plac pusty niegdys pana Sandurskiego.

Ex opposito i kamienica przed tem jegomości pana Matiowskiego, terazniejszej possessji u jegomości pana Bogusza, podkomorzego Podolskiego.

Uliczka Zantuszka na środku Tatarskiej ulicy od Fary po prawej ręce.

Grunt Hane, puszkarza natenczas kamienieckiego.

Ex opposito grunt pusty, do cerkwi należący św. Piotra.

Podle tegoż plac pusty, nie ogłaszano, czyj by był?

Ex opposito grunt pusty Balcera cyrulika.

Podle dom budowany niegdys Klementego Hajduka.

Podle niego katusza.

Ex opposito domek budowany Krobisty Szymona.

Podle niego chata porucznika Kałuszowskiego piechotnego.

Podle wielmożnego jegomości pana Bohusza, podkomorzego Kamienieckiego Podolskiego, plac pusty szewca Tiągła.

Podle tegoż pusty plac sławetnego Dmitra Kieпка.

Podle tegoż pusty plac niegdys jegomości pana Senczkowskiego.

Dom przedtem niegdys Konarskiego, organisty kamienieckiego, teraz w possessyi Antoniego Sędomirskiego, szewca kamienieckiego, ut asserit, mającego prawo od Pawlicza.

Ex opposito tegoż domu cerkiew św. Piotra z cmentarzem in sua circumferentia,

Plac pusty wedle cerkwi, Łakomej niegdys, wdowy kamienieckiej.

Ex opposito tegoż placu dworek niegdys jegomości pana Górki.

Podle tego dworku budowany dom Matiasza Olennika, chorążego hajduckiego.

Podle tegoż plac i z baterią niegdys panien zakonniczek Karmelitanek, na którym domek budowany.

Ex opposito dwa place puste niewiadomo czyje.

Wedle bateryi tej dom budowany niegdys Iwaśka Dunajowca.

Podle tego grunt pusty niegdys pana Szwarca, cekwasta (sic) kamienieckiego.

Podle tego gruntu domek budowany blisko baszty kusznierskiej, Eliasza Kalinskiego, kuśnierza.

Idąc ulicą wielką ojców jezuitów na początku drogi, do tych że zmiierzającej.

Dworek spustoszały niegdys Matiasza furmana, ad praesens w posessyi jegomości pana Finka, kaptleytnanta.

Ex opposito plac pusty, czyj niewiadomy, przy którym gruncie bateria, ex opposito kamienicy jegomości pana podkomorzego Podolskiego.

Wedle bateryi plac pusty; ex opposito supraspecificatarum lapidearum dworek jegomości pana Smarzowskiego, pusty.

Podle tegoż domek budowany niegdys jegomości pana Pasenkowskiego, ad praesens jegomości pana regenta Kamienieckiego.

Podle tegoż plac pusty, na którym domek budowany teraz, powiadają, że ojców Iezuitów.

Podle tegoż gruntu kamienica murowana u ojców Iezuitow collegii Camenecensis, ktorych kościół i collegium ciągnie się do kościoła Farskiego, ut et in circumferentia.

Kościół ojców Franciszkanów in circumferentia jego.

Podle tegoż kamienica z dworkiem spustoszałe jegomości panów Siekierzyńskich z placem i ogrodem.

Ex opposito domek budowany z gruntem, asserunt ojców Franciszkanów.

Podle tegoż domek budowany jegomości pana Rapackiego, ciągnący się do wrot.

Przytym że dworku dom budowany jegomości pana Łaszcza, w którym teraz rezyduje jegomość pan kapteleytenant Kreycz artyleryi koronney.

Podle tego dom budowany porządny pana Mikołaja Oleja.

Ex opposito domków dwa, jeden drewniany, a drugi lepiany, zrujnowane, niegdyś jegomości pana Wołodkowskiego.

Ex opposito plac pusty niegdyś Łatynowej, mieszcznki kamienieckiej.

Ex opposito kamieniczka z dworkiem wielmożnego jegomości pana Bogusza, podkomorzego Podolskiego.

Ex opposito dom drewniany zruinowany, non constat czyi?

Podle tego dom drewniany izb dwie i stajnia nadrujnowana Zachariasza Foska, krawca,

Podle tego plac pusty Augustyna Kuśnierza.

Podle tego dom dobry, porządny, pani Dawidowej Butachowej.

Ex opposito kamienica niegdyś jegomości pana Koniecpolskiego, teraz na czechaz obrócona, podle której grunt, do tej kamienicy należący, na którym teraz baterija.

Ex opposito tego gruntu dom lepiany nadruinowany sławetnego Iakuba Hryhorowicza.

Ex opposito tego domu na zamkowej ulicy plac z sklepami, na którym był kościół u ojców Karmelitów, ad praesens bateria na nim dla obrony miasta.

Ex opposito tego placu dwor drewniany jegomości pana Chocimirskiego.

Ex opposito placu ojców Karmelitów mur idzie, począwszy od dworka pana Chocimirskiego, aż do samej zamkowej bramy.

Ex opposito tego muru szaniec, Bosacki nazwany, do miasta ab antiquo należący.

Ex opposito tego szanica plac niegdyś Ostapa Hajduka, ad praesens szaniec ziemiany Turcy wysypali.

Podle tego dworek jegomości pana Górki, ad praesens łąźnia, którą Turcy postawili, ale zruinowana.

Poczyna się ulica od zamku po nad skałą.

Plac pusty niegdyś Dziubaka hajduka

Obok tego plac pusty niegdyś Wojciecha Tkacza.

Wyżej tego placu podle bywał dwór szlachecki, non constat czyj?

Podle tego placu plac pusty, niegdyś jegomości pana Silnickiego, na którym baszta turecka, od którego mur aż do samej bramy zamkowej ciągnie się.

Podle tych placów plac pusty niegdyś jegomości pana Szemberka, na którym szaniec teraz.

Podle którego plac ojców Franciszkanów, który extendit po samej dwor pana Malinowskiego, na którym placu chałupka lepiana stoi.

Przeciwno którego placu był się ciągnie konwentu ojców Franciszkanów

Podle tego placu kamieniczka niegdyś pana Malinowskiego, teraz asserunt, że do Fary należąca.

Podle tego kamienica, do probostwa należąca.

Ex opposito był kościoła farskiego ze szpitalem i z dworem i kuchnią, do biskupa należącem.

Podle proboszczowskiej kamienicy grunt do Fary należący, na którym gruncie dwie chałupki porządne stoją lepione.

Podle tych domków dom murowany nadwierzony z gruntem sławetnego Wojciecha Gryglewicza.

Podle tego domu bursa jezuicka murowana spustoszona.

Na przeciwko bursy był collegium ojców jezuitów, ut in sua circumferentia.

Podle bursy plac pusty niegdyś Mikołaja Tkacza

Ex opposito plac pusty ojców jezuitów.

Ex opposito tegoż placu, pusty plac także ojców jezuitów.

Podle tego plac pusty ze sklepem szlacheckim, non constat którego szlachcica.

Podle tego plac pusty ojców jezuitów.

Ex opposito plac, na którym sklep, non constat czyj?

Ex opposito gruncik pusty, niegdyś hajduka Jędrzeja Sitnika.

Podle tego grunt Szyposza Sołomki.

Podle grunt pusty Jana Muchaka.

Podle tego plac pusty, non constat czyj?

Ex opposito tego plac pusty Mikołaja Wawrzynkowicza.

Podle tego plac pusty, powiadają szlachcianki, a nie powiadają której.

Ex opposito domek budowany Sebastiana, niegdyś tkacza, teraz successorów jego.

Podle tego place puste, do jurisdikcyi mieskiej należące.

Ex opposito tych placów kamieniczka pusta, niegdyś Piotra Rzeźnika.

Podle kamieniczki rzeźnikowej plac pusty, powiadają, że należy do kapituły farskiej

Plac pusty niegdyś Korzenia szewca, potem Wojciecha Gryglewicza, per successionem spadający.

Ex opposito plac pusty z domem niegdyś Olejnika, potem nabyty przez duchownego Cerkwi Zaśnienia Najświętszej Panny.

Ex opposito niegdyś Piotra Tkacza plac pusty.

Ex opposito Chromaluwny wdowy, na którym placu domek wystawiony.

Podle tegoż Adrzeja niegdyś Obarzannika chałupa z gruntem.

Ex opposito plac pusty, niegdyś wrótnego miejskiego.

Podle tego gruntu aż do bramy ciągnie się do jurisdikcyi miejskiej kamienieckiej należące.

Przy samej bramie Polskiej kamiennej, baszcie Kuszniarskiej, plac pusty niegdyś Semka Kuśnierza będący.

Ulica długa wałem.

Plac pusty żonie Sławniczowej należący.

Podle tegoż drugi plac pusty Iwana Waszkiewicza, mieszczanina.

Item dwa place puste, non constat czyje.

Podle tego plac pusty, Słonego niegdyś będący.

Podle tego plac pusty, Kuźmy niegdyś.

Podle tego plac pusty, niegdyś Posuchowskiego.

Podle tego plac pusty, Fedora Kuśnierza.

Podle tegoż Hrapka niegdyś gancarza pusty plac.

Podle tego plac pusty Slepukowskiego gancarza.

Podle plac pusty Borodawki hajduka, chałupka murem otoczona,
bez nakrycia.

Podle plac pusty Praszczycykiego, na którym chałupka.

Podle plac murem otoczony, niegdyś pana Szyckiego.

Podle tego plac pusty Wojciecha Prucha.

Podle tego plac pusty, non constat czyj.

Podle tego plac pusty, na którym woskobojnica radziecka była.

Podle plac pusty, na którym domek budowany radziecki.

Podle plac pusty, do probostwa należący.

Podle plac pusty, non constat czyj?

Podle niego dworek pana Boguszewskiego, za nim kamieniczka
spustoszała.

Podle tej że kamieniczka o ścianę pana Sobińskiego.

Podle tej kamienicy place trzy puste, non constat czyje?

Podle tych grunt pusty, na którym tylko znaki murów roz-
walonych.

Podle dworek jegomości pana Kozłowieckiego.

Podle tego dworek budowany jegomości pana Pogroszowskiego.

Podle tego plac pusty Iwasieczka burmistrza.

Podle tegoż placyk pusty niegdyś Bogdana krawca.

Podle tego rezydencja, dom budowany z izbami porządny, z
sklepem murowanym wierzchnim i piwnicą, ogrodem i sadem, pana
Jaszewicza, wojta natenczas ormiańskiego.

Podle tego plac pusty niegdys A'lexandra Fedoowicza.

Podle tego rezydencja budowana dostatnia z murowanemi sklepami i ogrodem jegomości pana Daniela Zarugowicza superintendanta ceł jego królewskiej mości.

Podle tegoż dom budowany izba z komnatą i z ogrodem sierotki Kirkozowey

Podle tego plac pusty panów Axętowiczów.

Podle tych plac pusty Kirkora Minkocza.

Podle plac pusty z sklepem, niegdys jegomości pana Boguckiego.

Ex opposito tych placów grunt pusty niegdys jegomości pana Kalinowskiego.

Podle tego niegdys Iana Gocherzyńskiego plac pusty, na którym sobie praetendit summę jegomość pan Bernat Isaiewicz.

Podle tego plac pusty niegdys Kalinki, ad praesens Iwasieczka.

Podle tego kamieniczka spustoszała niegdys Korsaka.

Kamienica przed tem jegomości pana Rzewuskiego, podkomorzego kamienieckiego in subditionem miasta.

Dom budowany narożny, przeciwko placu jegomości pana Boguckiego z sklepami murowanemi, z ogrodem przed tem Kalinski, ad praesens Niedzwieckiego, mieszczanina kamienieckiego.

Podle dom budowany z sklepami murowanemi, izb dwie z alkierzami, ogrodami, niegdys nazywany Czyrhi.

Ex opposito domek budowany, spustoszały, niegdys xiędza Norzesa, kapelana ormiańskiego, teraz successorów jego.

Ex opposito Owanisa Kirkorowicza plac pusty, teraz jego successorów.

Podle tego plac z domkiem budowany, z alkierzem i ogrodem, niegdys sławetnego Donika, teraz successorów jego.

Ex opposito panieu zakonnych nacyi ormiańskiej rezydencja budowana.

Podle kościół nacyi ormiańskiej in circumferencia sui pod tytułem Zwiastowania Najświętszej Panny.

Ex opposito kościoła, dom budowany Pani Bachczyńskiej z ogrodem-

Podle tego plac pusty Kołuszowskiego, niegdyś porucznika bajduckiego.

Podle dom budowany porządny, w tyle izba i z przodu; także sklep wierzchni murowany i dwa dolne z ogrodem, niegdyś Łukasze-wicza, ad praesens Pawła Bochosa, mieszczanina nacyi ormiańskiej.

Podle kamieniczka niegdyś Mikołaja Safranika, obywatela nacyi ormiańskiej; teraz suksessorów jego, izba z alkierzem, sklepy murowane z ogrodem.

Podle tegoż dom budowany wrezny, niegdyś Maxiutki Kirkorowicza, teraz suksessorów jego, izba z alkierzem, z kuchnią, tam że teźże ex opposito izdebka z alkierzem i ogrodem.

Ex opposito gruntu trzy sady Iosia Asiadura, nacyi ormiańskiej kapłana i drugi Maliniani, trzeci Bohosa, żadnych budynków nie mające.

Podle tego domek budowany Kaspra ormianina, rzeźnika tutejzego.

Podle tegoż domek zruinowany niegdyś Szymeczka Iagody z placem.

Ex opposito dom budowany porządny niegdyś Kuryła kuśnierza nacyi ormiańskiej, w którym na przedzie izb dwie z alkierzami, kuchenka, sklep murowany, domy, na tyle budynek, izb dwie.

Podle tego gruntu niegdyś Adzy Ostaczadura plac pusty.

Ex opposito plac pusty Mikołaja Czabana.

Podle tego gruntu plac pusty zruinowany z dolną piwnicą pani Altanrii.

Ex opposito plac pusty Awaka Emirowicza.

Podle tego plac pusty pana Chrzanowskiego.

Podle tego plac pusty, niegdyś murowany z sklepami, Kakrowy.

Podle tego plac pusty, niegdyś Amiry starego.

Ex opposito plac pusty, niegdyś Sasa.

Ex opposito plac pusty Jurka Malarza.

Podle tego plac pusty Szymona Krzywonosy.

Podle tego plac pusty, niegdyś Krzysztofa Pałapa.

Podle tego plac pusty pana Chrzanowskiego.

Ex opposito plac pusty Warteresa Kucharza.

Podle tegoż plac pusty, plac Puh-Pawłeski nazwany.

Podle tegoż cerkiew budowana Mikołaja świętego in sua circumferentia z domkami, chałupkami, do cerkwi należącemi.

Blizko cerkwi świętego Mikołaja domek budowany, murem otoczony na rogu, asserunt ad praesens, że do kościołka ormiańskiego należącemi.

Za Russką bramą kamienną za murem obtoczonym, grunt pusty hajduka Pawłowskiego.

Podle tegoż grunt pusty Matwija, niemający przezwiska.

Podle plac pusty wdowy Lazaryszuchi.

Ex opposito mała chatka Rakowskiego pieszego, dom budowany z izbami dwoma, teraz pana Łosockiego sukcesora.

Przy tym plac pusty tegoż.

Ku bramie, idąc na rogu, plac Dabiżyn pusty, murem obwiedziony z sklepami i chałupką.

Podle dom budowany Ilka mielnika z izbami.

Podle tego dom budowany, izba budowana z alkierzem.

Ex opposito izba budowana, sklepy dwa dolne murowane, niegdys Wasila mielnika, teraz sukcesrów jego.

Ex opposito niegdys jegomości pana Lityńskiego, ad praesens Wonatstera, prezbitera Chocińskiego, dworek budowany, płotem ogrodzony.

Podle tego domek budowany i z placem w tyle będący panien zakonnych konwentu Dominikanek.

Ex opposito kamieniczka z placem, prózna, murem obwiedziona, niegdys jegomości pana Osieckiego.

Podle Tomasza furmana chałupka.

Wyżej tego domku na pagurku stojąca chałupka Petra Wodowoza.

Ex oppotito niżej chałupka budowana Niedźwiedzia, przedmieszczanina.

Podle tego domku niżej plac pusty, płotem obwiedziony pana Pawła młynarza i sukcesorów jego.

Kościół zruinowany panien zakonnych Dominikanek, mурowany opustoszały, podle niego plac pusty, z jednej strony podle tegoż sklepy mурowane bez wierzchu. zruinowane, tychże panien.

Dwa place puste ex opposito.

Łażnia turecka mурowana, przed tem grunt tenże Koszulińskiej nazwany był.

Ex opposito chałupka lepiana, Hawryszyna nazwana.

Podle niego chałupka lepiana z ogrodkiem Piotra Bogadisa.

Ex opposito tegoż Jurycy rotmistrza wołoskiego chałupka.

Podle tegoż Mikołaja Liniewskiego, rotmistrza wołoskiego, na którym dwie chałupki, lepianka.

Blizko bramy Russkiej Stasia wrótnego miejskiego chałupka.

Chałupka budowana maleńka przy bramie Russkiej; teraz kordegarda żołnierska.

Ulica od Russkiej kamiennej bramy ku ormiańskiemu kościołowi ciągnąca.

Plac pusty Zachariasza Hryckiewicza.

Ex opposito plac pusty niewiadomy.

Podle plac pusty niewiadomy.

Ex opposito xiędza lana Mierzyńskiego domek w górę ciągnący.

Ex opposito tego domku i gruntu dom budowanx.

Podle tego plac pusty z domkiem.

Kamieniczka z sklepem Mankulicza.

Ex opposito dom budowany pana Zachariasza Hryckiewicza, izba z alkierzem, sklep mурowany wierzchni.

Ex opposito Isaji grunt pusty, sklepy rozwalone, mur obwiedziony, a teraz beluard.

Dom budowany, izba i izdebka, ex opposito wierzchni sklep mурowany pana Głowackiego; chałupka ex opposito z ogrodem.

Podle dom budowany na fundamencie kamiennym Ukraińca,

Podle plac pusty niegdys Czajkowskiego,

Ex opposito domek budowany, opłocony z gruntem, Nimarkowej córki, Szahinowej, która osiadła dom ten z ogrodem.

Podle dom budowany jegomości xiędza Grzegorza Doresabliewicza, wikarego kościoła ormiańskiego, izba z alkierzem, z kuchnią, z sienią, cała zupełnie.

Ex opposito Krzysztofa Warteresowicza dom budowany, dachem okryty, wewnątrz spustoszały.

Podle tegoż dom Owanka, obywatela kamienieckiego, także dach okryty spustoszały.

Podle plac pusty, murem okrążony jegomości xiędza Grzegorza, officiała ormiańskiego.

Podle szpital ormiański.

Книга городская Каменецъ-Подольская, годъ 1700 — 1718 № 4,230; листъ 2—16.

ПРИЛОЖЕНІЯ.

ЛХХХІІ.

Описаніе Чернобыльскаго замка 1552 года.

Чернобыль за держаня князя Фредриха Пронскаго, воеводы Киевскаго.

Замокъ. Чернобыльскій отъ четырехъ годовъ людьми тутошными господарскими а землянскими и церковными, справою землянина тутошне-гожъ некгды Заморенка робленъ с дерева соснового, не облепливанъ.

Городецъ всякъ 18, вежицы две: у вышки ровны съ обланками, у бланокъ оконъ не дороблено, ани столбъ, просторонность посередъ замку удалъ сажень 22, воперекъ 17, мостъ передъ замкомъ на паляхъ добръ, робять мосту того середину на самомъ рову мещане, а по концамъ волощане. Приступъ до замку отъ реки Припети трудный, а отъ места ровно, яко по столу, нижли только чрезъ перекопець, а глубины перекопець тотъ двухъ сажонъ; а такъ потребуеть замочокъ тотъ перекопу глубшего а повышенія горы отъ места и просторонства большого; воды въ замку ани жадное живности нѣтъ; брони толико ручницы 10 воеводинныхъ; сторожа наймаеть наместникъ, яко кого можетъ уеднати.

Повиноватство подданныхъ: О повиноватстве подданныхъ поведили, водлугъ листа господарскаго присягнувши, тубыльцы старшіе: Андрей Митковичъ, Сасонъ Зубаръ, Кузьма Королевичъ, Богданъ Моитсоховичъ, бояре, а Иванъ войтъ.

Робота замковая а стацья и подводы. Повинни замокъ робити, подводы и стацьи давати вси, яко господарские такъ землянские и церковные, подданные со всехъ сель повѣту Чернобыльскаго, а на йма села тые: напервей по Днепру з низу села монастыра Печерскаго:

Своромль, Тарасовичи, Новоселки, Ошитковичи, Глубово, Сороковичи, Навозъ, Ленево, Гдень, села: Полозовичи, Теремца а Ладыжичи. На Припети и по Тетереви села: Рохтичи, Дитятковцы пановъ Горностаевъ, Орапос Печерского, Приборцы пана Иосифа Немировича, Пироговичи, Васялево, Катапепвичи имѣние Проксуринное, Мойсейковцы Федорово Браславского имѣние, другое село Печерского, Обуховичи Проскурино, Левковцы пана Ельцово, Максимовцы на реце Бобрини пановъ Горпостасвъ, Кобапы на Уши пана Горпостасвъ, Опикиѣво именицы а есачники на Уши пана Суриновы, Соколовцы есачники на Уши, Варевцы на Ушижъ Суриновыхъ, Копачевцы есачники Кухмистровичовъ на Припети, пашутъ а живутъ въ городнѣ, Шепеличи, есачники на Припети, с. Николы Пустынского на полѣ, Довгледы есачники на Припети князя Сенскаго, Белобережцы Суриново на Припети жъ, Кожужковцы на Припети Бискуна Клевскаго и ипшия села по всемъ повете Чернобыльскомъ и Овруцкомъ повинни стацей и подводы давати и держати при замку, на перейми отменяючися чергами по недѣлямъ: первая недѣля слыветъ Чернобыльская Андрей Митковичъ з братнею своею... у месте, а с ними на одной недѣли потужники ихъ: Копачевцы, Лодыжане, Перемцы, Опачичинцы, Соколовцы, Илиницы; другая недѣля Белгородцкая, топ недѣли потужники: Довглецы, Толстые Лесь, Шепеличи, Масоновичи, Кожужковичи, Андронъ у Гатчипу; третья недѣля Овруцкое волости; Варевичи, Смолиговичи, Алгоновичи, Верековичи, Вѣлый Берегъ, Кобапы, Максимовичи; четвертая недѣля: Навозъ, Леневъ Кгдень, Сороковичи, Глубово, Ошитковичи, Тарасовичи, Своромль.

Служба землянская. Земляне Чернобыльские повинни противъ людей неприятельскихъ ездити при воеводѣ Клевскомъ и лежати при немъ в Киевѣ въ часть непокойный.

Служба з мещанъ а з волощанъ. Мещане и волощане передъ тымъ, кгда замку в Чернобыли не бывало, але только дворъ с пашнею, хоживали тогда на толоку орати и жати на справе дворной.

Пашня дворная. Земли на имя Млыница а Бельцовичи нахивапо на дворъ, а теперъ земли тые держать мѣщане, а землянинъ Заморенко; а млынъ дворной бывалъ у Лихницахъ.

Сторожа остроговая. У воротъ остроговыхъ нймають сторожа мещане вси, дають сторожу на годъ съ дому каждого: по грошу польскому, по решету жита, по пяти плитокъ соли, по ковшику крупъ.

Доходы урядниковъ. Мыто, обвѣстка, подушное, померное; торговцы дають на замокъ мыта съ товару каждаго отъ кошы по 2 гроши и с коровановъ также. Обвѣстки отъ головы старшее по грошу, от слугъ або наемниковъ давати обвѣстки грошъ а подужчины отъ воза грошъ, а отъ мѣры збожя по пенезю. Мыто рыбное: с кояги рыба тридцатая на замокъ; от воскобойни на годъ полторы кошы грошей.

Капщизна. Корчемный платъ на врадникажъ идетъ, а теперешнего году капщизна отъ меду и отъ горелки, и отъ кунцовъ мыто, и помирное, и воскобойня, все то продапо на годъ за 100 кошъ грошей мещанину Киевскому Чередчею.

Вишовое вина повезное. Вишована грошъ, а отъ города отъѣхавши, помилное, вина водлугъ статуту, повезного 3 гроши.

Куницы отъ жениховъ и вдовецъ. Отъ дѣвки, кгда замужъ идетъ, будь за тутошняго, або за чужогородца, куница враднику 12 грошей, а отъ вдовы 30 грошъ, а змирская куница 12 грошей.

Куницы отъ пашень. Мещане, которые пахуть землп, дають отъ того враднику на годъ каждый за куницу по 12 грошей, приходитъ всихъ тыхъ куницъ пашенныхъ и иншихъ году 10 кошъ грошей, а иншого 11, або и 14, бо не завжды ровно пашниковъ бываетъ.

Озера. Озера замковые: Подниве а Выйковъ уступный по одной тони, а Велемль западное; волочить озера тые врадникъ с половины с тыми, чий неводъ, а хто помагаеть волочити; а Глушець уступное на устьи Припети, однажъ тоня, а иншее закочивають у двое тое озеро; озеро замково, што пожиточнейшо, держитъ панъ Оникей Горностай, поведаючи данину себѣ господарскую.

Езы. Повинни передъ тымъ езы господарский на Припети быти; недѣли: Чернобыльская, Белгородская, Овруцкая, каждая свой; а теперь, хтоколкевъ езь на Припети держитъ, повиненъ дати с него на замокъ рыбу тридцатую.

Лосы. Бояре, мещане и слуги вся, которые у месте дома свои

живуть, повинни первою порошею їздити з урядникомъ у ловы трикротъ по одному дню, а на серенѣ также трикротъ по одному дню.

Бобровыя гоны. По Уши речце всеи по рѣчку Илинку, а на Норине, а на Вересни, а на Припети у верхъ отъ замку у трохъ миляхъ по земляскимъ и боярскимъ берегомъ бобры ловять на воеводу Кіевскаго; сего году 9 убили; а земцы одно до другихъ повинни провозять бобровниковъ.

Есачники. Андрей Митковичъ с племянемъ своимъ и потужники ихъ Порхомовичи а Лупинковичи есачники слыли, повинни дават воеводе Кіевскому на годъ 30 грошей, стогъ сена, а меду пресного 4 ведерца, которыхъ ведерецъ 15 у кадъ. Теперъ есачники тые осажоны отъ воеводы на службе конной. У земли есачники уходовъ мають: два чоловека пана Киселевы: Пашко и Логвипъ, живуть у месте, дають есачизны: копу грошей, меду 8 ведерець, сена 2 стоги, а закоснаго 2 гроши пану своему, а первый то давано на замокъ.

Островъ. Противъ места и замку на Припети, межи рѣки и рѣчицы, островъ немалый, всему мѣсту пожиточный, здавна господарскій, тепер поведають давиною тотъ островъ держитъ землянинъ Заморенокъ.

Мѣщане. Гапонецъ Мстислсвецъ, Якимъ Бондаръ, Коровчина, Митко Сурьяновичъ, Корнеецъ Глушенинт, Барабанъ Кухмистровъ, Василій Курьяковичъ, Олексиецъ Имиконовичъ, Комаръ Кухмистровича, Богданъ Кухмистровича, Мартинъ Курдана Кухмистръ, Иванъ Новадень, Костя Вривоцуетъ, Кунецъ войтовъ зять, Олексей Круневичъ, Пилинецъ Тивунъ, Мишко Занкевичъ, Яцко Пилипецъ, Гончаръ Василецъ, Иванъ Догатко, Иванъ Волянецъ, Давыдець Олкашанинъ, Василій Прокоповичъ, Гира Петровъ зять: Герасимъ Илвововичъ. Окула Уласовичъ, Матей Шапичъ. Гаврило Козель, Гапопъ Туровець, Олейко Рудаковичъ, Якимецъ Шиковичъ, Блежець Вахаръ, Герасимецъ Москаликъ, Скоруба Глушенинъ, Сергей Кухмистръ, Нестръ Черный, Омелянецъ Чпчершинъ, Лаворъ Урупа, Логвинъ Киселевъ, Иванъ Кузнецъ, Нестръ Кухмистръ, Пилать Туровець, Ташко пасгухъ, Сачко, Макавецъ, Свислочанинъ, Ельдокимецъ, Евхимъ Гладкевичъ, Кузьма Широковое зять, Василь Пилиповичъ, Маринъ Княжицкий, Мария вдо-

ва, Евсей с братомъ, Антонъ братъ Герасимовъ, Дорошко Круневичъ, Иванъ Станкевичъ, Олексеецъ Глушенинъ, Иванъ Кожолка, Зенко ребенокъ, Петръ Кухмистровичъ, Ломака Кухмистровича, Яковецъ Твшкевичъ, Оникиецъ Кухмистровичъ, Зенякъ Супронъ, Сидоръ Зипкевичъ, Коробка Онопрей Кухмистръ, Микита Кузнецъ. Аптонъ Слалковичъ, Ярмолка Шашичъ Кухмистръ, Родко Сопичанинъ. Остапъ Тростяникъ, Торабура, Семенецъ Кривородкевичъ, Шостакъ, Харитонъ Кухмистровичъ, Митко Москаликъ, Юрко пана Горностаевъ, Иванъ Косько, Прокочая, Подобѣхъ Кухмистровича, Романъ Калениковичъ, Василій Маковка, Федотъ братъ же ихъ, Сачка Глушенинъ, Робка Глушанка, вдова, Гринецъ Глушенинъ, Михаилъ Кузнецъ, Иванъ Полубочковичъ, Кунецъ Мозырининъ, Хиломонъ Глушенинъ, Степанъ Горностаевъ, Максимъ Кладейковичъ, Матвѣй Сказка, Иванъ Шилонъ зять, Иванко Черный, Санецъ Глушенинъ, Трухонецъ Туровецъ, Гринъ Шикалевичъ, Жданъ Волковичъ, Донецъ Завалеевичъ, Данило Сетковичъ, Михаилъ Туровецъ, Васечко Чоботаръ, Ходоръ Коленко, Федько Завалей, Матвей Чепнаръ, Ходоръ Крывопустъ, Федко Грипиничъ, Мышко Слазний, Мишко Бондаръ, Остапъ Бречинецъ, Микита Чоботаръ, Александръ Лукашинъ, Еско, братъ его, Павелъ Поротко, Ланко, братъ его, Гринка пана Горностаевъ, Ярмоло Косовичъ, Иванъ Нехлебъ, Василій Скочка, Минко Шило, Еремей Туровецъ, Мартинъ Туровецъ, Манецъ Завалеевичъ, Яковъ Гриневичъ, Иванъ Королько, Мартинъ Петровичъ, Тимошко Кузнецъ, Иванъ Микитичъ, Данилецъ Гопановичъ, Василій Лячичъ, Мишко Заморенковъ, Федошковая вдова, Потанъ Стрелецъ, Кроско Кузенковъ, Андрей Бондаръ, Денисъ Чоботаръ, Федько Черный, Харко Туровецъ, Шетинъ Глушенинъ, Князковая вдова, Дорошко Горностаевъ, Супронъ пана Горностая, Лоховъ Киселевъ, Яковъ Круткевичъ, Кузьма Мѣсникъ, Андрей Лихолистъ, Василій Толстоухъ, Микита Чоботаръ, Иванъ Платховичъ, Панько Петровичъ, Андрей Горбатый, Микита Полозовъ, Авула Урвитичъ, Яковъ Крычевецъ, Занько Туровецъ, Клишко Петриковичъ, Щимонецъ Мишечко, Павелъ Туровецъ, Иванъ Старижъ, Иванъ Коваль, Семенъ Петриковецъ, Петровъ Чоботаръ, Еско Левковичъ пана Горностаевъ.

Домы, землянские в месте. Домъ пана Оникзевъ Горностаевъ; домъ пана Криштофовъ Кмитыча; домъ пана Полозовъ; домъ пана Заморенковъ; домъ пана Суриновъ; домъ пани Проскуриное; домъ пана Киселевъ; домъ Ельцовое.

Бояре. Игнатъ Круневичъ, Богданъ Круневичъ, Козма Круневичъ, Онопрей Круневичъ же, Зянь Круневичъ, Зубаръ Сосонъ, Добрыло Зубаръ, Грышко Зубаръ, Сидоръ Зинкевичъ, котораго землю упросилъ небожчикъ Заморепокъ.

Слуги. Павелъ Матвеевичъ съ братомъ Михаломъ; Романъ Калениковичъ съ братомъ Иваномъ; Иванъ Сузицъ; Федоръ Азбука; Андрей Миткевичъ а братанячи его: Карпъ а Микита, Оликий братъ его Иванъ Гуркевичи, Яковъ Вотутянко.

Литовская метрика. Книга переписей № 6, А; листъ 21.

ЛХХХІІІ.

Описаніе Остерскаго замка, 1652 года.

Остръ, за держаня пана Константина Ратомскаго.

Замокъ. Замокъ Остерскій за Днпромъ а за Десною, межи Киева и Чернигова, отъ замковъ тыхъ в середине, з obu сторонъ по десяти миль, а отъ границы земли Черниговское въ мили, на речце Остръ, отъ Десны у версте; на старомъ городище около церкви стародавнее мурованое опустелое, отъ доброе памяти пана Ольбрахта Кгаштольта, воеводы Виленскаго, на дедизне его отъ 14 лѣтъ з дерева сосноваго поставенъ, не облепливанъ, недбале весь робленъ, недобре покрытъ, а потомъ отъ трехъ годовъ почать знову новымъ деревомъ сосновымъ же робити добродеревцы, справою городничого негда Шутковскаго; уроблено знову и покрыто городень 8, вежу одну; а всякъ городень старыхъ и новыхъ 30, вежъ 5; але окромъ новыхъ вси городни и вежи не крепки, ветхи, покрыте на нихъ пропадающе, ветре

буеть будованя знову; просторонность замку вдолжь пляцу сажень 37, впоперечь 31; колодезя въ замку нѣтъ, вода ажъ з речки Остра форткою.

Будоване въ замку. Светлички три при земли, четвертая на подрубе, изба чорная про челядь, шпихлирь на ховане пороховъ простъ, не облепливанъ; мостъ передъ ворота замковыми чрезъ перекопу на паляхъ добръ еще, але узводъ по конецъ мосту того злый.

Гора замковая. Гора замковая невелика и не прикра, можетъ на некоторыхъ мѣстцахъ человекъ на кони до стены замковое доѣхати; нижбли только отъ речки Остра гора повысока и прикра, приступу тамъ къ стѣнѣ нѣтъ, вдолжь подле стѣны тое, где неприступно есть на 10 сажонъ, нижли гора почала казится подмыванемъ отъ реки, потребуеть тамованя; потребуеть тежъ гора замковая з другое стороны отъ места перекопу, яко вже есть тамъ отъ места перекопу на двадцять сажонъ вдолжь, алебы со двое того вдолжь потреба перекопу такового жъ отъ места,

Острогъ. Острогъ подле замку около места отъ стѣны зася замковое жъ приведенъ добръ, ново робленъ дилеваномъ и кольемъ дубовымъ, поверху валъ; а широкость острога всего отъ стѣны замковое зася до стѣны замковое жъ триста и семьдесятъ сажонъ. Домовъ въ острогѣ землянскихъ и мошанскихъ 50, а за острогомъ 35.

Броня замковая. Дѣло спижаное вдолжь полъ 9 пяди, гербъ на немъ: *) куля зъ яйцо утячое, число латиною 1534, ложе и кола подъ нимъ окованы добре; дѣло спижаное вдолжь 9 пядей и на три пальци, а куля съ гуиное яйцо, гербъ: число латиною 1534, ложе и кола окованы добре; дѣло спижаное, вдолжь пол 9 пяди, гербъ: куля зъ яйцо утячое, число латиною 1534, ложе и кола окованы добре; дѣло спижаное таковоежъ, вдолжь пол 9 пядей, гербъ: куля зъ яйцо утячое, число латиною 1532, ложе и кола окованы добре. Сарпантинъ железный, вдолжь 13 пядей кромъ формы, куля до него около пяди, ложе оковано, кола не окованы. Серпантинъ, вдолжь полдесяти пяди, куля до него побольшъ гусяного яйца, ложе оковано, на возле стоитъ. Гаковницъ 38, две з нихъ безъ курковъ, а 30 межи ними по большихъ,

*) Гербы въ подлинной рукописи изображены рисунками.

козами зовуть; ручницъ 13 малыхъ, пищальныхъ, а все неприправныхъ; гаркабузъ одинъ.

Жельзо. Сарпантына розорванного штука, у знимокъ челоувку желъза того, къ тому форма сарпантинова желъзная жъ. Формъ на кули до гаковницъ железныхъ 5, каменныхъ 4, куль железныхъ, оловомъ облитыхъ, до двухъ дѣлъ большихъ 23 и до меншихъ 11. Куль до гаковницъ железныхъ, оловомъ облитыхъ, полчетверта ста; куль железныхъ, необливанныхъ, до сарпантиновъ семьдесять и две.

Порохи. Пороху пушечного с чотыри решота, пороху гаковничного бочечка съ треть солянки, пороху ручничного полтора фупта.

Салетра. Салетры бочка солянка.

Сирка. Серки чверть солянки, а дано пушкару робити на порохъ ручничный салетри а серки 17 футовъ.

Свинецъ. Свинцу пять штукъ, а каждая з них особно челоувкомъ двухъ у знимокъ, особно штучка у знимокъ челоувку одною рукою.

Пушкарь. Пушкарь Станиславъ с Техоновца, беретъ съ скарбу господарского на годъ 14 копъ грошей, сугна лунского 5 локоть, поднялся за то, кромѣ стреляни, робити на замокъ на годъ по камению пороху зъ замковое салетры и сирки, а но два аркабузы, и всякую стрельбу оправовати з желъза замкового.

Живность. Жита въ замку четвертей семьдесять и девять, тыхъ четвертей три у солянау, а роздалъ староста теперешній, панъ Рагомский, жита того господарского въ отдане шестдесять четвертей, и масть тотъ отложить мяса полтевь 27.

Повинноватство подданныхъ. О повинноватстве подданныхъ, о службе ихъ, и о податкахъ отъ них, а о доходахъ замковыхъ поведили старшие с нихъ, которые водлугъ листа и приказаня господарского обраны, присягнули правду во всеж поведитъ, на ймя: Радивонъ Островский, Богданъ Копоть, Ходоръ Хоцута а Хведоръ Обыйма.

Служба военная. Бояре повинни ѣздити съ старостомъ противъ людей неприятельскихъ, по той сторонѣ Днѣпра Северской, отъ Остра; повинни тежъ бояре и безъ старосгы ѣздити, шляховъ отвѣдывати,

по той же стороне Сиверской. Выздить всех ихъ 27 коней зъ отчизнѣ оселыхъ, а пустыхъ земли межи ними пять.

Робота остроговая. Острогъ повинни робыти вси, яко мещане, тмѣ бояре и люди ихъ.

Сторожа замковая. Волость и мещане Остреськие давали передъ тмѣ старосте на сторожу замковую сторожовщичи на годъ по 9 копъ грошей, а за тые пенези наймовалъ староста сторожовъ до замку двухъ, а теперешій староста, панъ Ратомскій, уводячи сторожовщизну у большую сумму, взялъ у нихъ на той осени близко прошлое тридцать и две копе грошей.

Сторожа остроговая. Сторожа до воротъ остроговыхъ наймають бояре, даютъ ему на годъ полъ 5 копы грошей.

Подвода. Подводу водяную даютъ волощане.

Пашни замковая. Пахивали на замокъ у трехъ миляхъ на поли у Стелпцы, а тыхъ часовъ пашня тамъ опущена за неспокоемъ отъ татаръ.

Боръ. Дерево на замокъ и на всякое будоване можетъ быти з бору, за милю отъ замку в Литовскую сторону

Доходъ старостинъ: корчма. Корчмы зыскъ идетъ на старосту, але не завжды, потому жъ дано за нее одного году 180 копъ грошей старосте, пану Петру Корсаку, а первой у князя Дубровицкаго закуповапо ее по 80 копъ грошей; а сего году за 170 копъ грошей про- дано шинкъ меду, пива и горелки.

Обестка. Торговцы, тубыльцы и гости даютъ старосте обестки отъ головы, або отъ воза по грошу, отъ комягъ отъ человека по грошу.

Корованъ. Отъ корована старосте поклонъ товаромъ, лети близко прошлое шель з Москвы до турокъ корованъ, лали старосте Петру Корсаку товару за 10 копъ грошей, а онъ чтилъ ихъ и стадею имъ давалъ. Подстаростему съ коровану отъ человека по грошу.

Кони з дьжовъ и шляхтовые. Отъ коня з дьжовъ выбитого 30 грошей тому, хто выбьетъ, отъ того чый конь; а шляхтовый конь тому хто найдетъ.

Куницы. Вмирское куницы бывало отъ дѣвки, коли за туюш- него идетъ, 6 грошей, а коли за чужого 12 грошей; а теперешний

староста беретъ по 20 грошей; отъ вдовы, которая статкомъ будь за тутошнего або за чужого родца идетъ, 30 грошей.

Повижное и децкованое. Повижного а децкованого бирано по грошу, а теперешній староста беретъ по 12 грошей.

Ловы. Повинни бояре, мещане и волощане ѳздити у годъ разъ, первую порошею съ старостою, або съ служебниками его у ловы на поле за Трубежомъ у Слукость заездъ, у Минкову луку, у Яселикъ, 7 миль отъ Остра; и ходять тамъ три дни.

Порощизна. Коли серень, тогда тежъ повинни ходить старосте на звѣръ день одинъ нартахъ (sic). Бгды нейдуть у ловы, откупающися отъ того, даютъ старосте порощизны 3 копы грошей, складючи вси.

Езы. Зъ езовъ на Десне на замокъ: осетеръ десятый, белуга каждая, а бела рыба вси тому, хто городить езь.

Озера уступные. У Чернине озера з Днепра с тони две; у Крехаеве озеро з Десны тона 1; у Ялмунце озеро з Десны, тони 2; озера тые повинни волочи и волощане на старосту по одному разу въ годъ.

Озеро местское. Местское озеро з Десны, тона одна, волочать на старосту мещане.

Мещане, которые въ Острогомъ сидятъ: Сидоръ Макаровичъ, Попъ Ивановский, Оксенья, Тимошъ Крахаевский, Терешко, Васько воротный, Пилипъ Крахаевский, Хоцько Рубеньковичъ, Санько Яхимовичъ, Санько Родковое, Гринъ Туровець, Ермакъ Летковский, Войтъ Антонъ, Исазъ Буденковский, Опанасъ Москаль, Панкратъ Свишовзова, Станиславъ пушбаръ, Попъ Михайловский, Иванъ кравецъ, Селивонъ, Гневошъ, Гринъ Слободенинъ, Семень Запкинъ, Сегаръ Судаковичъ, Онисей, Андрей Макаровичъ.

Мещане которые за острогомъ сидятъ: Иванъ Пастухъ, Ганчукъ Слобочинъ, Гришко Кошовичъ, Хведко Москаль, Гришко Халевиць, Иванъ Чорбачъ, Хведко Вобрусинъ, Данило Бурносовичъ, Аврамъ Солтановичъ, Лукиянъ Протасовое, Иванъ Кушнеръ, Мойсей Запко, Сивко, Олексей Суровешня, Гаврило Сватувеносъ, Ивантей Ко-

роликовъ, Степанъ Гломазда, Ходоръ Кошкинъ, Василь Луста, Опанасъ Резовка, Михайль Дуботовъ, Хведко Купшеръ, Гринъ Цленикъ, Иванъ Рахманый, Рапуъ Слобоженикъ, Хаянко Омельяновичъ, Тумовая, Лана Ермакъ, Матвей Ломиръ, Данило Побаса, Демько, Олексей Стрелець, Струць Слобошикъ.

Бояре которые въ Остроге сидятъ: Ермакъ, Иванъ Сипа, Островский сотникъ, Иванъ Дорохъ, Пилипъ, Михайль, Хоцко Онискевичъ, Кулакъ Гавриловичъ, Мартинъ Драбъ, Богданко, Шеметь, Беликъ, Матвей Пролиза, Трухонъ, Данило Волошенинъ, Ходоръ Обыйма, Сенюкъ Потрохинъ, Стома Трубачъ, Гришковны Логвиновны, Богданъ Копоть, Максимъ, Орешко, Василь Летковский, Дямко Карповичъ, Янъ Рошковский, Станиславъ Драбъ, Дворъ Сенчиковский, Иванъ Борздый. *А за острогомъ бояре:* Иванъ Черноухъ. Земли боярскихъ пустыхъ пять.

Села замковыя. Село Выползовъ человекъ 7, даютъ на замокъ 2 копе 18 грошей, а сена 19 возовъ, въ селѣ томъ пустовцизна, Пилиповцизна, даютъ е нее на годъ по 12 грошей, а бобровые гоны тамъ на Десне. Село Ельминка человекъ 5, даютъ 105 грошей, сена возовъ полторанадцать. Село Крохасвъ, человекъ 5, даютъ поль 4 копы грошей и пол: 3 гроша, сена стогъ, а два человека на воли сидятъ, а высидевши годъ, мають дати 45 грошей; бобровые гоны: сего году тамъ одного бобра убито, а иногда убиваютъ большъ, Село Боденковичи человекъ 5, даютъ две копе грошей, сена 14 возовъ; бобровые гоны: тамъ убиваютъ до 20 бобровъ. Село Жукинъ, человекъ было 11, алежъ пять ихъ сее зимы погль колядъ пошли прочъ: приходитъ съ села того грошей полторы копы грошей, а меду кадъ и полшостанадцать ведерца, сена 40 возовъ. Село Чернипо человекъ 5, даютъ 5 копъ грошей а 25 грошей и полгроша; сена возовъ 20 и поль осма.

Дань з мещанъ. Селивонъ з Могилева дасть 20 грошей, два возы сена; Андрей Макаровичъ дасть 30 грошей, полтрета воза сена; Ганица Жубовая 30 грошей, полтрета воза сена; Саянко Санковичъ копу грошей, сена 5 возовъ; Гринъ Чашкинъ копу грошей, сена 5 возовъ; Ломаръ 25 грошей, возъ сена; Сыровешня 10 грошей, возъ

сена; Протасовая вдова 10 грошей, возъ сена; Мыло давалъ 15 грошей, а возъ сена; тотъ пошелъ прочь сее зимы. Кузейка на воли до двухъ годъ еще, а выседивши, 10 грошей, возъ сена; Гришко Комоць 30 грошей а полтретя воза сена, Сивко пол копы грошей, а полтретя воза сена: Лапа 30 грошей а полтретя воза сена; Федечко Приступъ 40 грошей, полчетверта воза сена; Степая Гломаза 20 грошей, полтора воза сена; Федко Бобрусникъ 20 грошей, а два возы сена сего году почнетъ давать; Гаврило Амаль полъ осма гроша а 2 возы сена; Ходоръ Кошкинъ полъ осма гроша а 2 возы сена; Бурносевичъ полъ осма гроша а 2 возы сена; Аврамъ Солтановичъ полъ осма гроша а 2 возы сена; Резовка Опанасъ полъ осма гроша а 2 возы сена; Иванъ Гуронка полъ осьма гроша а 2 возы сена; З Жоблунципы бывало 30 грошей полтретя воза сена, теперь пусто, Сергей Судаковичъ 30 грошей а полтретя воза сена; Гаврило Рупасковичъ копу грошей 5 возъ сена; Сенюкъ копу грошей; Онисекъ 10 грошей, а возъ сена; Еско Верденюкъ 20 грошей, а 2 воза сена, тотъ пошелъ прочь зиме. Игнатъ Хурсовичъ тутошний, ходитъ землю у Козельцахъ, Мужя межи себъ надали на церковь св. Николу на канунъ а на свѣчу; а старосте на замокъ даетъ тотъ человекъ полтора воза сена. Земля Проковцизна въ пуге лежатъ, данн хоживало с нее 8 грошей, а два возы сена. Даяъ съ мещанъ, кнторые на кунцахъ сидятъ: Ходоръ Мокинъ полъ осма гроша даетъ; Данило Бурносевичъ полъ осма гроша даетъ; Ананасъ Резовка полъ осма гроша; Иванъ полъ осма гроша.

Литовская метрика, книга переписей, № 6, А.

LXXXIV.

Описание Винницкаго замка: 1552.

Веница, за держаня князя Богуса Корецкого.

Замокъ. Замокъ Веница надъ рѣкою Богомъ, на каменной горѣ, в дерева дубового, долей нижели отъ сорока лѣтъ рбленъ, а сего

году въ осени подкрепленъ; за старыми стѣнами, обведено плотомъ лозовымъ, з дубовымъ коліемъ. Межи плоту того и стены, толсто, на локоть, насыпано землю и облецено плоть з надворія глиною. А на верху тыхъ старыхъ стѣнь стены новы з бланкованемъ з дубоваго же дерева, з надворія совито рубленый, землю также насыпанъ. Коштовано тамъ, стреляно з дель и не пробито стены тое, а ни песку; за плотомъ хоженье на бланкахъ и порожнему человекъу трудно; помосты не вездѣ, и то не ровны: инде высоки, инде низки и подслабитье з бланокъ тесно. Городень 30, вежъ 5, побочное стрельбы з вежъ тыхъ нетъ жадное, и окны тесны, только передъ себе съ нихъ видно. — У воротахъ передъ вежою почата знову башта с протеса дубоваго, с обитыми стенами, — а межи стѣнь толсто на полчетверты пяди, землю набиваючи, и выведено къ верху выше стояча человекъа, а въ ширии в середине башты тое 3 сажни поперекъ. Стрельба съ нее передъ себе и по бокамъ и въездъ в замокъ чрезъ нее мостомъ закрыванымъ чрезъ ровъ, пижли недороблено еще и мосту и башты тое кверху.

Городни рядомъ, яко з которыхъ селъ повинно ихъ робити. Вшедши въ замокъ по леву городня от воротное вежи первая, волостная, повинна тую вся волость Веницкая робити; со всихъ городень та большая, поль 4 сажня земли, а инше по полтора сажня.

Потомъ городня Дворецкая, городня Демидовская, людей грабежи ихъ зароблены, городня Погребышовская, городня Цвитковская, городня Махновская, городня Якушинская, городня Мезеновская, городня Стрыжинская; городни 3 мѣщанскихъ, государскихъ и землянскихъ, городня Каменогорская, городня Вонячинская, городня Дешковская, городня Семашевская; городни 2 всихъ государскихъ и землянскихъ, городня Почапинская, городня Турбовская а Петничанская, городня Микулинская, городня Петничанская, городня Супроновъ, городня Вороновицкая, городня Гуцинская, городня Чердениковская, городня Полтевская, городня Летинская, городня Яновская, городня Илинецкая.

Будоване въ замку, Церковь Покрова; у вежахъ гридня, а двѣ светлицы, при земли клетей землянскихъ 4, кухня, пивница, а мещанскихъ и землянскихъ погребовъ на захованіе въ земли починено ново 20.

Келодезъ въ замку почато и полъ сажня выбыто въ скалѣ, воды не добыто.

Просторность замку вдолжъ 24 сажни, а въ поперекъ двадцать и полъ четверта сажня.

Гора замковая: отъ рѣки скала высока двадцати сажень, прикра, не приступна тамъ; и з иншое стороны, отъ мѣста тежъ вышняя горы семи сажень, а противъ тамъ другая гора тоже высокая, яко замковал, з которое можетъ быти стрельба, замку блиска и шкодливая. Потребуеть замокъ тотъ просторностиа большаго; а к тому воды, а если бы прибудовано к нему пригородокъ, могла бы и криница, быти при городку, которая теперь передъ замкомъ у рову, отъ стены замковое у полъ четверта двадцати сажень.

Будоване передъ замкомъ: кухня, изба черная, стайня.

Бронь замковая. Дѣло спижанное вдолжъ 11 пядей добрыхъ, куля до него не большъ гусяного яйца. Гербы на немъ: (колюмны) а погоня, число латвиною 1534, ложе, кола окованы добре.

Дѣло спижанное вдлужъ полъ 11 пядей, куля большъ гусяного яйца; щить, гербъ и щедула числу без писма; ложе, кола окованы добре.

Дело спижанное вдолжъ 10 пядей, куля з гусяное яйцо, число латвиною 1533. Гаковницъ 20, кули до нихъ семьсотъ желѣзныхъ, оловомъ облитыхъ; формъ до нихъ 6, мешковъ на кули 10.

Аркабузовъ 39, формъ до нихъ на кули желѣзныхъ 24, куль желѣзныхъ, оловомъ облитыхъ, до большого дела 16, ($1\frac{1}{2}$) пядей около; а до меньшихъ двухъ дѣлъ кули 170, хромая пядь около; куль до аркабузовъ двесте и двадцать.

Свинцу штуки 4, каждая з нихъ шестыма человѣкомъ у знимокъ, а по два кони привезено тыхъ часовъ, а пятая штука поменьше, а еще штука свинцу у знимокъ человѣку одною рукою.

Пороху пушечного 20 фасокъ, недавно привезенныхъ, а давнего тутъ пороху, на гаковницы робленного, пулторы солянки.

Селетры бочка велика лвовька полна, а еще селетры полъ солянки.

Серы солянка.

Железа шинъ двесте, сокира для рубаня олову, дело царя Перекопского, покинено подь Браславлемъ о добываніи замку, розорвано на полы, спижаное, в долъжь поль-пяди, куля до него съ гусиное яйцо; обейхъ тыхъ штуркъ спижи у знимокъ шестыма человѣкомъ; которое дело спижанное было давное на замку тымъ Веницкомъ, дираво, и для того отослано до Вилни на переробленя того дела. Тамъ въ замку Веницкомъ ложе и кола окованы. Коловинъ, колья и каменя ку обороне на бланкахъ досеть.

Хованье пороховъ. Порохъ, салетру, свинець и вси потребности ку стрельбе ховають въ избе черной, въ стенѣ замковой, подь вѣжою, а надъ тою избою светлица. Тамъ ротмистръ живетъ и топить светлицу тую; хованье тамъ пороховъ не безопасно отъ огня.

Ключи. Ключи отъ пороховъ и ото всея стрельбы: одинъ у ротмистра, а другой у подстаростего; а подстаростый москвитинъ, повѣдается з Вологды, — Иванъ Кирдѣвъ; а отъ замку ключи также одинъ у ротмистра, другой у подстаростего тогожь.

Пушкари. Станиславъ Сверчъ, полякъ з Ечева, жену и дети тамъ у Веницъ маеть, служитъ вже тамъ 4 годы, беретъ на годъ по 20 копей грошей, а по семи локоть сукна люнского; немецъ Каспоръ з Филякунова присланъ, женатъ, взялъ на годъ 20 копей грошей и сукна люнского 3 локоть. А служба ихъ: стрельбы шильнують, порохъ роблять.

Сторожа замковая. Сторожи въ замку бывають чотыри: въ день у воротъ стерегутъ и послугуютъ въ замку: дрова, воду носятъ; уночи, по вежахъ и по бланкахъ ходячи, вличуть, а наймуютъ ихъ люди землянскіе; кождый с нихъ даетъ на годъ з дому по 3 гроши польскихъ, а отъ вдовы, або отъ козака неоселого по полтора гроша польского жъ.

Сторожа остроговая. Сторожи у воротъ остроговыхъ нагорныхъ, што отъ Браславля, тамъ бывають, а въ надольныхъ воротъ отъ мосту одинъ; наймають ихъ мѣщане посполу съ землянскими людьми, которые в мѣсте живутъ; даютъ на то з дому кождого на годъ по 2 гроша польскихъ, по двойгу хлеба, по ковшину пшена, а по 2 головажки соли.

Сторожа польная. Стражу польную часу лѣтнаго только для пашни держать мѣщане одну у мили отъ места, на врочище, на

Чотырехъ могилахъ, а другую у двухъ миляхъ на Гуменной дуброве, по два человекѣ ездныхъ; даютъ дальшимъ по 4 копѣ грошей обема, або яко се умовать, а ближшимъ менъшъ.

Служба военная. Когда люди неприятельскіе приходятъ на волость, повинны тогда противъ нихъ ити з старостою, або з урядникомъ его, з места и з волости кождый, хто кольвекъ кони маеть, а в погонь одинъ другого выправуетъ о двуконь; а лежати безпотребне на поли не повинни, а повинни ку службе военной кони держати вси, яко городскіе, такъ землянскіе; а хто бы, животину маючи, коня не держалъ, того староста грабить за огурицу.

Стація. Стацію посламъ даютъ черезъ три дни, мѣщане, яко госу-дарскіе, такъ землянскіе вси, которые в месте живутъ.

Подводы. Подводы даютъ яко место, такъ села чергами, каждое село по недели рядомъ тымъ: Напервое место. Потомъ село пана Александрово Кмитича Черленково, потомъ село пана Ленского Пятничанскаго Демидовцы; потомъ село пана Семеново Кмитыча Повторцы; потомъ село пана Бобиево Семаковцы; потомъ село пана Бокиево жъ Маховцы; потомъ село пани Микулинской Почапинцы; потомъ село пани Микулинской Микулинцы; потомъ село пана Козубово Ягушинцы; потомъ село пана Дешковскаго Дешковцы; потомъ село пана Летинскаго Летинцы; потомъ село господарское Вонячинъ; потомъ село Яцковцы Яцковскаго; потомъ село Бобянскаго Супрувовцы; потомъ село пана Горностаево Гуцинцы; пана Осаково Яневцы, Дубинскаго Каменогорька, тые три насполь одну неделю подводы даютъ; потомъ село замково Недзяково, потомъ село Оксаково Стрежевка; потомъ село Мисково Петничанскаго Петничане, потомъ зася мѣсто.

Мостъ. Мостъ на рецѣ Богу, подъ местомъ, повинни робити место и села, яко замковые, такъ и землянскіе — вси.

Острогъ. Острогъ робити повинни также и мещане и волощане, яко городскіе, такъ и землянскіе.

Доходъ Старостинъ:

Колядка. Даютъ старосте мещане о Вожемъ Нарожени колядки

по 2 калача пшеничныхъ, а хто о святе не дасть, з тыхъ беретъ огурцизны за то по 12 грошей, а о Велицедни по томужь.

Пересудъ. Пересудъ беретъ староста и децкованіе водлугъ статугу Великого Князства.

Куница. Куница вмирская старосте 12 грошей. Девочая куница 12 грошей. Отъ вдовы 40 грошей, то есть когда девка, або вдова идетъ замужь, хотя за тутешнегожь.

Згонщина. Когда жженеть хто злодея отъ коней, згонщизны отъ коня по 12 грошей, если на замковой земли то старосте, а если на землянской, то землянину тому, на чьей земли жженуть, на полы з тымъ, хто сженеть, а отъ свирепы по 6 грошей; а тыхъ часовъ почали брати згонщины по 30 грошей.

Шляховое. На чьей земли найденъ будетъ конь шляховый, або волъ, то тому, хто найдетъ, на полъ з тымъ, чья земля.

Кони з дыковъ. Также хто з дыковъ коня выбьетъ, то на полъ ему з тымъ, чья земля.

Млыны. Млыны: одинъ подъ местомъ на реце Богу, у того три кола на мливо, четвертая ступа; другой подъ мѣстомъ на рѣцѣ Веницы коло одно; третій въ селѣ Мезяковѣ на рѣцѣ Згари, две кола на мливо, третья ступа; а идетъ отъ млива мѣра десятая; з тыхъ старосте двѣ, третяя млынару; а бываетъ з млыновъ тыхъ змеровъ старосте хлеба на выхованье почту его зъ потребу. При млинахъ тыхъ, у ставовъ подъ местомъ, на Богу гать.

А на Венницы греблю мешчане гродскіе и землянскіе робять вси, а въ Мезякови на Згари гать глгать мезяковцы. В ставахъ при млынахъ тыхъ рыбы ловити вольно тымъ, которые греблю и гати тамъ робять.

Сено. Косять сено старосте лѣте день одинъ. А грезти и прятать сена того не повинни, одно, которые косити не выходятъ, тые грезти повинни.

Калъщизна. Калъщизна старосте отъ каждое корчмы, где медъ, або пиво, або обое: и медъ и пиво шинкують, однако отъ вожде копа грошей; сего году корчемъ у месте всихъ было 42, а иногда бываетъ больше, або меньше.

Отъ горелки платъ также идетъ старосте за проданое; сего году платъ отъ горелки за 46 копъ грошей.

Мыто старостинно. Купцы приезжи даютъ старосте мыта отъ копы по 2 гроши; продано мыто то еще годъ жиду за семьдесятъ копъ грошей.

Обвестка. Козакъ, котды который до Венницы приѣдетъ, повиненъ дати подстаросте обвестки 3 гроша.

Пасеки. Пасеки на замковыхъ земляхъ замковымъ людямъ вольны, а землянскимъ на вуницахъ старосте, по колку грошей за вуницы хто умовить.

Мыто господарское. Отъ камня воску по 4 гроши, отъ вола по 3 гроши, отъ кожи всякое по грошу польскому; продано мыто тое отъ Бордзобогатыхъ за 20 копъ грошей на сесь годъ.

Мльцане Госпсдарскіе и землянскіе, рядомъ, яко сидятъ дома своими:

Лучко Воловаченко, Илья Симиненко, Кузьма Чоботарь, Амброжей, Федоръ Воловаченко, Савка Киселенко, Остапъ Трубовоз, Богданъ Сянютичъ, Иванинъ Ильяшевичъ, Борисъ Севрюковичъ десятникъ, Гано Протасовичъ, Кошинъ человекъ, Ониско Семяновичъ, Кузьма Воротникъ, Гринецъ Золотарь, Сасиновъ Кислица, Кошчинъ Ивашко, Клецкаго зять, Борисъ Ванкютенко, Васько Орищенко, Кошчинъ Федоръ, Дердеринъ зять, Ивашко Шульга, Манецъ Шульженко, Лехно Рыбець, Кошчинъ Яцко, Куторовичъ Ниско, Клецковъ зять, Васько Супруненко, Мартинъ Дедеричъ, Грицко Позаренко, Наталка Головачина, Опанасъ Урменчиць, Клецко, - Лапео Ониско, Кошченко Гринъ, Коруговнинъ, Каранда Масиниць, Воловачиха, Иванъ Ленчиць, Богдана Шалиная, Манецъ Кошчинъ, Тышко Усатый, Сенько Балычъ, Микитшина попа Спасовского, Выдримая, Федоръ Киска, Васюта Ленчиць, Федоръ Глазковичъ, Гарасимовичъ, Сененко, Сыченко, Сидоръ Панковичъ; Санецъ Ворончинъ зять, Розхуниъ, Сашко Федоровичъ, козаць, Сосиковъ зять, Шелестъ Костя и Галка Шида, Богданъ Кораченко, Ивашко Мемонтинъ, Опонасъ Коношинъ, Максимъ Шяхта, Ивашко Шелестенко, Сергей Кривоустъ, коваль Совостьянецъ, Супруновъ зять, Чорнишъ Степанковичъ, Василия, Постолювского зять, Павлиъ Жулженко, Ива-

шко Васильковичъ, Коцинь Яцко, Клязченко Сергей, Гридченко Гаврило, Якименко Еско, Шейшей, Тунюшко Чорниговъ сынъ, Пихно Глазковичъ, Андрушко Карака, Апанась Гласковичъ, Сима Дубицкий, Федоръ Иваненко, Андрушко Горчеренко, Голотысь Гаврило, Кошчичъ Матей, Лапинъ зять, Ивашко Войтысовъ сынъ, Михаль Хукло, Семянецъ Панько, Щербановъ зять, Богданецъ Телный, Уласъ Левцовъ насынокъ, Яцко Лучникъ, Абломейко Занецъ, Михайличинъ м жъ, Павлушевова Омипорчая, Минко Кобылка, Иванъ Куприяновъ сн пъ, Петрушко Вологчинъ зять, Колмага, Иванецъ Косый, Годута, Еско Коточиное зять, Продийчиха удова, Дмитръ зять ее, Найдень Кудшка, Романецъ, Кондрать Михайлинъ зять, Трухон Лучинъ мужъ, Олекса Разумейко, Хурнаумовичъ Михно, Литвиненко, Ховота снъ Ленцовъ, Гарасимъ Тюзко, Иванецъ Прихожий, Стехно Клецовского, Грицько Обачевский, Дунько Куприяновичъ, Петрушко Устиновъ зять, Панюта Войниковъ зять, Кузма Корованецъ, Романъ Волощенко, Ивашко Супруновичъ, Павелъ Щербина, Мелешко Сахновичъ, Сергей Мелнайловичъ, Криводрыстръ, Иванъ Безноско, Позныкъ Криводрыстовъ зять, Левко Вороценко, Черешко Тарасовичъ, Игнатъ Криведзкъ, Михаль Матейченко, Третячина Кордышовое, Чоцутыха, Карпъ Крешевичъ, Минко Супруненко, Сенько Меляненко, Еринецъ Курянско, Иванъ Третьакъ, Дайчиная, Павло Тютченко, Титъ Василевичъ, Иашко Мельникъ, Василь Потапченко, Василь Сыроквашинъ, Бунашъ Золотаръ, Иляшъ Лесокъ, Родутенковъ зять, Ивашко Давиловичъ, Мата Остапковичъ Кошчинъ, Уласъ Лучникъ, Сенко Волощенко, Потаповичъ, Сенко Кордышевичъ, Василь Киптай, Дмитръ Духнинъ, Ивашко Мостаквичъ, Демкова удовица, Марко Потапчичъ, Кордышева Петрушко, Ониско Худый, Куприянъ, Миско Конытко, Зенецъ Супруновъ сынъ, Челегъ Семашковое, Тарахъ Лиходеевичъ, Миско Конытко, Телененко Сементъ, Трусенко Томашко Котюневское, Ясенко Савка, Федоръ Коточинъ, Совастьянъ Троцкое, Тютикова Мискова Пшеничная, Опанась Стрелиникъ, Гринецъ Пасека, Лойненко Богданецъ, Сенюта Буевновичъ, Шишкова Якимовая, Устиниха Волосовичъ Млещовского дьячиха, Шрубенко Хурсъ, Пархомъ Жубренко, Янушъ Мельникъ, Гринецъ

Кравченко, Богданъ Ульчинъ сынъ, Романецъ Ульчинъ зять, Ивашко Перехобненко, Дмитръ Воротный, Чорнышъ Унучковичъ, Розмислиха, Ондрушко Костинъ сынъ, Ивашко Щербановичъ, Хома Котанъ зять Дубинскаго, Павелъ Гвоздинъ, Микитчина, Горинъ Сытниковичъ, Митко Бобровникъ, Евхимъ Утатровчинъ, Павелъ Забирай, Одреецъ Безмука, Радючиха, Федець Седашнякъ, Процко Пинчуковичъ, Андреецъ Василихы сынъ, Омельянъ Воротникъ, Низовый Петруша козакъ, Кушнеръ, Грипець Випниъ, Хотяковъ, Хориха, Ондрий Волочекевичъ, Юрко Выкинъ, Иванъ Стрелинскій, Митко Бобровникъ Ширко, Антонъ Шолуха, Блошка Ганецъ, Васько Давидченко, Моисей Чахненко, Каллениковъ зять Тоска, Ляхъ Станиславъ, Олексей Титенко, Туриха, Паней Микулнскій, Яцко Панатичъ, Мажа Розничъ, Максимъ Нечай, Лукьянъ Лупша, Исайко Пострыгаченко, Данило Пострыгачъ, Обачевская Стеха Тошчина дочка, Ивашъ Исоковъ зять, Мишко Перехабневъ зять, Федоръ Якименко, Фенка, Исайко Якименко, Гринець Лежаниянъ, Макаръ Уривенко, Саливонъ Кравецъ, Илище К्लещовского, Кононъ Киптаенко, Михно Морхинъ, Яковъ Урленко, Кондратъ Прокопниъ мужъ, Макаръ Ляшковъ зять, Василь Ободенского, Олена Кавруцева, жена Редка, Иванъ Дутый, Гришко Кушнеръ, Пашина Старыщенко, Стесько Масленко, Мотринъ зять, Варывода, Оношко, Старыщенко Грицко, Цветковичъ, Вороновицкого, Децько Игнатовичъ, Кордышева, Иванко своякъ Нечаевъ, Ониско Кривый, Гаврилиха К्लещевского, Ониско Ланковичъ, Ониско Лапчиць, мещанинъ Макарко Детковичъ К्लещовского, Борисъ Лихій, Гаврило Масловъ зять, Трухониха Вороновицкого, Васко Доманенко, Яцко Пристрило, Исайсевичъ, Кордышевое Пилипець Хорцовъ зять, Павелъ Обочевскій, Супронъ К्लещевского, Ивашко Лагода, Сенко Чуриловичъ, мещанинъ Лихно, Гавришовъ сынъ Мандрокъ, Уманенко Вороновицкого, Воиводка Сутескій, Сенко Чуриленко, Федоръ Гончаръ, Старицинъ зять, Клишко Синиченко, Санецъ Куманенько Вороновицкого, Гора Дерличинъ зять, Андрей Яцкевичъ, Рымачевъ, Рылковъ сынъ, Милецъ Сербинъ, Захарія, Педоръ Жиленко, Василь Кордачевъ зять, Андрушко Колениковичъ, Лашко золотарь, Михно Якововъ сынъ, Ганецъ Дедковичъ К्लещовско-

го, Иванъ Гончарь, Кошчинъ, Павелъ Захненко, Коновъ Кузьменко козакъ богатый, Иванъ Ляшко, Демянь войтъ Крутневскій, Яковъ Бу- женикъ, Федорова Ляшкова, Вачко Дрыщъ.

Люди што на дворцы. Хома Мартыновичъ, Мартынъ Щербатый, Чорнышъ сынъ Гришинъ, Иванъ Ключниковичъ, Данило Дехтяренко, Педъ Мартыновъ сынъ, Богданъ Герасимовичъ, Хома Овчарь, Гара- симъ Великій, Митко Томаненко Аксаковъ, Иванъ Кривецъ, Тро- нець Ситниковъ зять, Сенко Шостаць, Акула Светликовичъ, Педоръ Седельниковичъ, Иванъ Русаковичъ, Сергей сынъ Дезъковъ, Демянь Саз, Иванко Лучникъ, Тимошъ Иванковскій, Василий Безноско, Олексей Заневъ сынъ, Богданъ Коваленко, Сенко Савченко, Педоръ Вовчинко, Мацко Куменко Вороновицкого, Федко Черниковъ сынъ, Степанъ Кра- вецъ, Кудъла Федець, Дубинось Вороновицкого, Андрей Крутко, Се- менко Ходоровичъ, Цветко Сербинъ, Лозарикъ замковый слуга, Гры- нець Кузьменко, Мартынъ Кравченковъ зять, Еско Чобота, Прокопъ Сыроватченко К्लешовского, Гуринъ Михненко, Левко Безкостій, Андрей Тяга, Свитко Вовчковъ пасынокъ, Грицко Гладкого сынъ, Демянь Пядышъ, Лашко Вовчковъ сынъ, Федець Сыроватка К्लешовского, Вов- чокъ Ляшковъ сынъ, Климець Рынденко, Карпъ Пыженко, Самковал, Семенець Павлуценко, Остацко Кудлаевичъ, Козакъ Семенець Криво- пустъ, Кутритъ Симиное, Иванъ Свинаръ, Иванъ Кривалкошинъ, Сели- вонъ Криволевъ зять Кордышовое, Дудосенко Федець Турышинъ зять, Белоусъ Горбатъ, Прокопъ Криваневъ сынъ.

Дворы землянскіе в мѣстѣ. Пана Семена Кмитича дворъ, Ду- бичинского дворъ, Александровъ дворъ, Гришковъ дворъ, Онацкевича и брата его Ивашка дворъ, Комаровъ Денисовъ дворъ, Зяловского дворъ, К्लешовское дворъ, сына ее дворъ, Байбузинъ Кутецкого дворъ, Вороновицкого дворъ, Шандыревское дворъ, сына ее Андреевъ дворъ, Яцковского и Федоровъ дворъ, Барановъ Шандыревского зятя дворъ, Кордышовое Глинянецкое дворъ, Симиное Комаровское дворъ, Гриц- ковъ Комаровъ Стречинского дворъ, Тишинъ Гомончика зятя дворъ, Ивана Кошинъ дворъ, брата его Андреевъ дворъ, Аксаковъ Стры- жовского дворъ, Бокіевъ Махновского дворъ, Мисковъ Ляльковичовъ

дворъ, Ивана Микулинского дворъ, Лавриновъ Яцковского дворъ, Ивашковъ Поповичовъ дворъ, Мокрейского дворъ, Ждановъ Коморовскаго дворъ, Ганнинъ Постошовское дворъ, Коцюбовое Кущинского дворъ, Соцейшинъ удовинъ дворъ, Ивановъ Путовъ дворъ.

Поповскіе дворы. Миколинского дворы 2, Покровского дворъ, Гузмы-Демьянского дворъ, Воскресенского дворъ, Спаского дворъ, Дябновъ дворъ.

Села замковыя. Село Мезяково: человекъ 4; повинни люди тые в погоню за людьми непріятельскими ходити зъ дыму кожного по челоу, а доведыватися о войску Татарскомъ и шляху ихъ стеречи у верхъ Десницы рѣчки а въ Острицы, гдѣ шляхъ идетъ на Базарабовъ бродъ; винни тежъ сено косити на замокъ день и попратати кошене свое, а дають старосте на годъ со всего села полторы копы грошей; а гды посоль до Волохъ идетъ, тогды они со всего села выправуютъ человека одного на кони при послѣ ономъ; винни тежъ робити до замку здавну: кухню, холодникъ, а тыхъ часовъ принужданы робити и стайню и избу черную и ледницу; винни тежъ робити въ замку горю и подводы давати, яко вышей писано; корчмы въ томъ селѣ двѣ, плату з нихъ идетъ старосте на годъ по 4 копы грошей. Село замково-жъ Вонсячинъ; держитъ тое село со всимъ князь Дмитрій Вишневецкій; написалоса въ небытности его, но послушно тыхъ часовъ ку замку.

Села землянскіе. Село пана Семена Кмитича Летинъ: человекъ 141, дають пану на годъ со всего села 141 копь грошей, а на толоку жати на годъ ходять 3 дни; слуги въ томъ селѣ два на имя: Гришко и Андрейко, конно служатъ; млынки въ томъ селѣ два; вымелки з нихъ не завжды равно; корчмъ въ томъ селѣ 4, плату съ нихъ на годъ 19 копь грошей.

Другое село пана Семеновожъ Кмитича, на имя Пелчевцы, с приселкомъ Салатами: человекъ семь десять, дають пану на годъ 19 копь грошей, робити ходять на пашню дворную, на всемъ лѣтѣ, орати пригономъ день, а на толоку день, а два дни жати; въ томъ селѣ млыны два, корчмы двѣ, копщизны съ корчемъ 4 копы грошей.

А гды который человекъ съ тыхъ сель прочь идетъ, виненъ пану дати 6 копь отхолного.

Село пана Мисково Пятничанского Пятничане: человекъвъ 30; даютъ на годъ 3 копы и 40 грошей, а слугъ въ томъ селѣ 8, которые конно служатъ; еще въ томъ селѣ чеботары два и коваль одинъ; тые роблять на дворъ дарма; подсусѣдковъ въ томъ селѣ 12, тые не даютъ ничого, ни робять пану.

Село того же пана Мисково Демидовцы: человекъвъ 37, даютъ на годъ 4 копы, 28 грошей; день на лѣте косать, другій день жвуть; подсусѣдковъ въ томъ селѣ человекъвъ 10; копщина съ обѣихъ сель на годъ 4 копы.

Село пана Павло Дубицкого Каменогорка: людей всихъ 30 человекъвъ; съ тыхъ 30 человекъвъ 23 человекъ дають на годъ кунницы по 12 грошей, а по три третинники овса, по 2 возы сена; роботы ни которое не робять; а семь человекъвъ на воли сидять.

Млынъ объ одномъ коле в месте Веницкомъ, два дворы его.

А три человекъ селище его въ Брацлавскомъ повѣте Жорновица. Земли на 5 мили, людей нѣтъ, — бобровые гоны и зверинные ловы; а хто бы мель с пчелою стояти, або зверь ловити, тотъ повиненъ пану куницу дати, чимъ уеднаеть.

У Веницкомъ новетѣ селище Овдеевцы, земли на 2 мили, пусто, не далеко отъ шляху Гончарского; у селѣ церковь и попъ, а слуга панцерный Пашко.

Села пановъ Микулинскихъ на имя Микулинцы, Боровъ и Новоселица; въ тихъ трехъ селехъ людей всихъ осемъ десятъ; съ тыхъ осмъдесятъ шесть человекъвъ даютъ по 12 грошей кунницы и по 4 третинники овса, а семдесятъ и чотыре человекъ дають по 4 гроши и по 4 третинники овса; роботы на всемъ году три дни служатъ; у Микулинцахъ ставъ спустный; на четвертый годъ дають за спустъ по шести десятъ копъ.

Млынъ тамъ съ двема колы, церковь и попъ. Тамъ же у Микулинцахъ свободныхъ людей осмнадцать; тые ничого не даютъ, а ни служатъ.

Село пани Духны Мигулинекое Почапенцы: людей данныхъ полъ третядцать; каждый чоловѣкъ даетъ куницы по 4 гроши, а по три тритинники овса, а робять на дворъ на всемъ году три дни, а чотыре чоловеки слободныхъ—тые ничего не даютъ.

Става тамъ два спустныхъ; на четвертый годъ за одинъ по осьми копъ грошей, а за другій по шести копъ даютъ; а на одномъ ставу млинъ, коло одно, церковь въ томъ селѣ и попь.

Село пана Аесаково Стрыжовка: домовъ 80; хто коня маеть, каждый на службу военную ѣдетъ при пану, и безъ пана, при старосте, або наместнику его; робять на лѣто: день косити, а другій жати а орати, на толоку ходять на пиво день одинъ, а на лѣто отъ пасекъ дани урочистое на годъ съ дому по 16 грошей; а клинки на замокъ старосте даютъ зъ дому на годъ по 3 грошей полскихъ.

Ставы 2, млыны малые на нихъ: 2 по одному колу, пересыхають лѣто, вымелковъ ледво бываетъ з живность домовую.

Село Яново тогожъ пана Оксаково: домовъ 16.

Село пана Бобинского Супруновцы: чоловѣковъ 40; даетъ каждый съ нихъ на годъ по 15 грошей; а слугъ, которые конно служатъ, въ томъ селѣ 5.

Село пана Борисово Коцубово Якушинцы: дымовъ полъосмъдесятъ; даютъ на годъ полъпятне коны, а роботы з нихъ пану на лѣто: день косять, а день жнутъ. А два селища его пустыхъ на речце Сосонце: Гумовцы а Байкувъ, зъ которыхъ жадного пожитку нѣтъ.

Люди пановъ Кошчичовъ въ местѣ Венницкомъ чоловѣкъ 31; роботъ имъ на лето: день одинъ косять, а другій жнутъ, а иного зъ нихъ ничего. Селища ихъ пустые въ Браславскомъ повете, на имя: Пальчиловъ, Чозовъ, Плисковъ, Хановъ, Осипковъ, Воробевцы, Хвальковъ, Черемошны, Иголковъ, Игнатовцы, Шпековъ, Деремчинцы, Кобылая; которые *Болаховцы* тамъ по тыхъ селищахъ уходы даютъ имъ отъ того по 3 або по 4 гроши, того всего приходитъ имъ иногда о 4 копы грошей; а въ мѣстѣ Браславскомъ мели они шестьдесятъ чоловѣковъ, которые давали имъ на годъ каждый по 12 грошей, а по третиннику овса.

А иншіе села писатыся не дали в небытности пановъ, а вранниковъ своихъ, а звлаща въ небытности головного вранника старосты замкового.

Села замковые розданы земляномъ отъ старостъ: Село Супруновъ за держанья князя Константина Острозского отдано Мибулинскому.

Село Пятничане за князя Константина жъ отдано Степану Демидовичу.

Село Предуровцы взялъ Голунка Александровичъ, замокъ Венницкій держачій на ончасъ.

Литовская Метрика, книга переписей № 6, А.; мистъ 123.

LXXXV.

Описаніе Мозырскаго замка 1552 г.

Мозырь, за держаня пана Миколая Нарбута, воеводы Подляского.

З а м о к ъ .

Замокъ Мозырскій отъ пана Миколая Войтеховича Нарбута почать есть робити сиравою его, з дерева соснового тесанного подъ шнуръ, вежи в чотыри стены, а городни у три стены, всею волостью Мозырскою и Бчицею, мещаны и людьми боярскими тамошными, отъ девяти лѣтъ.

Вежа воротная старая; по правой сторонѣ тое вежи идучи в замокъ двѣ городне старыхъ—то робити знову мають; подле тых городень старыхъ чотыре городни новыхъ зрублены по половицы у три стены; за тыми городнями початыми у той же стене дом тесанный же съ подсабитемъ, светлица а комора, а сень, в должь десять сажонъ, а в ширинѣ чотырехъ сажонъ, еще ни печей, ни коминовъ, ани лавъ у нихъ и землю не насыпанъ; у светлицы и у коморе по два окны зъ замку и у замоеъ, а въ синехъ по одному окну также зъ замку и у замоеъ; подъ тымъ домоомъ чотыре подклеты; за тымъ домоомъ вежа на угле

замку отъ места достаточне справена, у чотыри стены, в семь кзмаховъ с подсабтьемъ, а осьмое побитье; а по другой стороне той вежи домъ другой тымъ же обычаемъ, в туужь меру и с такими кзмахами, и тымъ же обычаемъ не доконанъ, а подклетовъ подъ ним чотыри жъ; отъ того дому до третее вежи стеною городень добре справенныхъ новыхъ у два кзмахи десять; тутъ вежа на угле отъ паркану: полъ пошта кзмаха ее урублено, а полтретя еще кзмаха с подсабтьемъ доробливати, потому жъ въ чотыре стене почата робить; подле той вежи зася ку воротной вежи городня новая справена добре; а старыхъ еще въ той же стенѣ зася до вежи воротное геродень осмъ мають князи панове и земляне, маючи имена свои въ той волости Мозырской, заробыти.

Робота новая. Пляцу новозаробленного у замку всего около в стене девяносто сажонъ, то тежъ и обмазано, а еще старого заробивати пятьдесятъ и шесть сажонъ; просторонность замковая у должь замку отъ вежи воротное до дому дальнего в стене 28 сажонъ, а в ширинѣ отъ первого дому, который ближшой воротъ до вежи, которая еще не дороблена, на угле отъ паркану шестьдесятъ три сажени, на обланкахъ ку оборонѣ колья колодь достатокъ; у броне узводъ старый и лянцухи ея оба сорвали.

Будованье у замку. Церковъ св. Спаса на подрубе; светлица а комора про городничого; при томъ же дому комора, у которой схованье замковое, гаковницы, ручницы и иншие речи, скарбница на столпъку мазана глиною вся унутры и с надворья, добре справеная; два свирны на схованье а житникъ, то все добре справено; изба черная для сторожовъ замковыхъ, пивницъ две.

Колодезь. Колодезь былъ у замку тридцать сажонъ у глубъ, поведили, але ся еще за держаня пана Кгангольтова завалилъ, а теперь за пана Нарбута и местце заровнано; ведомость старого замку будовани отъ тыхъ, хто того есть памятепъ, поведили, ижъ робилъ его некий панъ Михайло Гагинъ, который былъ старостою и городничимъ у Мозыри, чрезъ справу его вребленъ былъ за осьмъ недѣль, а ако збудованъ, водле повести старыя, стоять семдесятъ лѣтъ.

Бронь замковая. Дѣло спяжное, ложе и кола окованы добре,

вдолжь чотырнадцати пядей, куля около пяди и дву пальцы, под двема гербы, орломъ и погоню, справенное 1505 лѣта; куль до него железныхъ облитыхъ 23, а каменныхъ куль до того жь дела 12; форма глиняная, жолобокъ на меру пороху железный; два дѣла спижныхъ же одной формы, ложа и кола оковано добре, вдолжь каждое по 10 пядей, подь гербы, орломъ и погоню, справовано 1507 лѣта, куля около двухъ пядей, куль каменныхъ до нихъ шестьдесятъ и шесть; дѣло спижаное, ложе и кола оковано добре, у должь его полъ одинадцать пяди, подь гербомъ, орломъ, справовано 1536 лета, куля около хромое пяди, кули к нему железныхъ обливаныхъ 22; дѣло спижное жь было тоежь формы, подь такимъ же гербомъ и тогожь лѣта справовано за пана Нарбута, розорвало тому шесть лѣтъ, ложа и кола того дѣла добре было оправлено; подь переды до трехъ дѣлъ шесть коль окованыхъ и до иншихъ дѣлъ кола жадного нѣтъ. Сарпотень железный приправенный на колоде, в должь его зь железникомъ осмь пядей, куля яко голубиное яйце, кули железныхъ необливаныхъ до него 22; сарпотиновъ два железныхъ, на колодахъ же приправенныхъ, вдолжь ихъ из железниками по полдесяти пяди, куля троха болшь, нижи голубиное яйце, куль до нихъ жадное нѣтъ. Сарпотинъ старый железный, непотребный ку стрельбе, удолжь его трехъ пядей и железника тежь ку нему нѣтъ; формы до всихъ верху писаныхъ дѣлъ и до сарпотиновъ глиняные. Гакovníцъ давныхъ 59, а киевъ ку стрельбе 4, все то подь тремя формами, кули до нихъ 268, порохovníцъ к нимъ 25. кнотовъ 10; гакovníца старая розорванная; гакovníцъ ново привезенныхъ съ скарбу 8, а формъ до нихъ 2 железныхъ, — то всихъ гакovníцъ старыхъ и ново привезенныхъ 53.

Порохи. Пороху пушечного полтрети солянки; а гакovníчного пороху солянка на хроную пядь не полна, ручничного пороху две бочки малыхъ, а у третьей бочде ручничного жь пороху 10 фунтовъ.

Стра. Стры польбочки.

Свинецъ. Свинцу шесть штукъ; каждую з нихъ може человекъ отъ земли подняти, а самая ступа не великая, може ее человекъ отъ земли одною рукою подняти.

Мостъ передъ замкомъ Мостъ передъ замкомъ до паркану на палехъ упный. вдолжь его 10 сажонъ, потребуеть роботы.

Гора замковая и перекопъ. Гора подъ замкомъ у вежи воротной отъ паркану вышины полторанадцать сажня, а перекопъ отъ паркану жъ у глубъ пять сажень; а з другое стороны рѣки Припечи до дороги, которая идетъ з места до замку, пол семнанцать сажня; тутъ з з тое стороны перекопу нѣтъ; третее стороны отъ рынку горы 22 сажня, также перекопу нѣтъ; а с четвертой стороны, то есть отъ поля, гора 16 сажень, также перекопу нѣтъ.

Парканъ передъ замкомъ. Паркану передъ замкомъ всего около отъ вежи воротное до вежи не доробленое, которая стоитъ на угле отъ паркану и отъ поля, сто шестьдесятъ полъдевята сажня.

Будоване у паркане. Церковь светого Николы. У стене паркановой домъ сосновый тесанный, противъ замку на подедетехъ светлица а комора а сени, всего вдолжь полодинадцата сажня, печи и комины глиняные, добре справенные, с того жъ дому выведена комора с подсабитьемъ у мѣсто бакшты за парканъ трехъ сажонъ, еще ни печи, ни комина, ани лавы, ани верхнего помосту в ней нѣтъ; а до ней з дому сенечки ходити двои малихъ, обоухъ полтретя сажня, подле того дому городни новыхъ рубленыхъ ву мосту замковомъ семъ с обланкованьемъ и с подсабитьемъ, а на всихъ семи городняхъ седење лѣтное вмѣсто синей пороблено; на другомъ местце у стене паркановой же светлочка з сѣнью пяти сажонъ вроблена, на тотъ часъ каплянь тамошний мешкаетъ; а подле воротъ домокъ у стене светлочка а сить, гдѣ наместникъ мешкаетъ. Тамъ же подле воротъ особливе на земли у паркане домъ старый, великий, низкий, две светлицы а сень, ув одной светлицы мешкане есть, а подъ другою ся погребъ провалиль. Другий домокъ малый тыломъ к замку стоитъ надъ перекопомъ, двѣ светлочки малыхъ, комора а сѣнь згнило есть все. Пивница. Кухня перед парканомъ; а парканъ где не заставенъ дома, тамъ острогомъ добре зароблено.

Просторность паркану. Вдолжь всего паркану отъ мосту замкового до воротъ горныхъ 36 сажень, а ширины паркану отъ дому но-

вого большого, который у стене стоит, до перетону замкового 8 и полдевята сажня.

Гора передъ парканомъ. Гора, за которою в часъ пригоды отъ неприятеля было-бы засажене з дѣлы або зашанцоване, бо надъ ровомъ паркановымъ праве противъ всему замку прилегла; удольжь ее подле паркану 30 и полчетверта сажня, а у ширки отъ паркана прочь ку церкви святое Пречистое 35 сажонь; а у вышки ее два сажени, а инде полсажня вѣтъ, которую гору панъ Нарбутъ уже окошывати и ровъ на томъ же мѣстци отъ паркану копати почаль; ровъ тежь у воротъ отъ кухни давна почать копати и не докопанъ, чрезъ которого переездъ купаркану лацный, а гора тежь до паркану вельми лацна, хиба отъ рѣки Припяти къ тымъ сема городнямъ новымъ, которые у стене стоятъ, въ моста замкового до вежи воротное замковое, гора прикра и приступъ не лацный.

Пушкарѣ. Пушкаръ Якимъ, немецъ неоселый, винень порохи робити съ селетры и з серы замковое, беретъ изъ скарбу господарского по 15 копъ грошей на годъ; а два пушкарѣ тамошнихъ оселыхъ здавна, которые данины жадное из скарбу господарского не берутъ, одно мають подъ собою у мѣсте по тяглому дворищу, на ймя пушкарѣ: Опанасъ Лызичъ а Пилипъ Русинъ, отъ мѣста и отъ всехъ подачкахъ замковыхъ суть отняты.

Дворецъ передъ замкомъ. На дворци изба черная а клетка, а стодола на быдло, а на тыле изба а псарня; а на доле подъ горою на берези у рѣки Припяти другій дворецъ, светлица, сень, изба черная противъ, а броварь, лазня, стайня на полтретяцати коней; огороды овощовыхъ два.

Млынъ. Млынъ на речце Припяти, на людяхъ справелый; отъ мешанъ мерка з него идетъ на замокъ; вчинить на годъ мерки 10 солянокъ, часомъ большъ, а часомъ меньшъ, яко ровъ который.

Повиноватство. Со всей повинности и подачкахъ мѣстскихъ и волостныхъ и о доходехъ замковыхъ, водлугъ росказаня господарского, обраны съ мешанъ; Сава Пациничъ, Богданъ Воронъ, Улазь Гладковичъ, Гринь Шушпанъ, а з волости Мозырское: старецъ волостный Гаврило

Зрубовичъ, Откуля Богдановичъ, Степанъ Онисимовичъ, Ходоръ Пацыничъ, Климъ Дерюжка, а з волости Бчицкое: старецъ Микита Калениковичъ, Сава Носоновичъ, Кондрать Шуховичъ, — то поведили, яко нижей описано, и на томъ присягу вчинили.

Робота замку и паркану. Замокъ и парканъ робити винни мѣсто все и обедве волости: Мозырская и Бчицкая, люди князскіе и панскіе и землянскіе, хто колвекъ у волости Мозырской имѣние отчизное або выслуженное маєт, кромѣ людей его милости пана Николая Радивиля, воеводы Виленского, села Варсицкого, а сель Литв новичъ а Михновичъ боярскихъ и татарскихъ, — тому памяти нѣтъ, яко то отъ Мозыра отышло, а ижбы тежъ замокъ коли робили або оправовали; што ширей а меновите имѣней князскихъ, панскихъ и землянскихъ опослѣ есть доложено.

Гора и переконъ. Гору сыпати и переконы копати винни вси, потому жъ яко роботу замковую и паркановую.

Острогъ коло мѣста. Острогъ коло всего мѣста и ворота трои и кобылины по улицамъ ставити винни вси, хто колвекъ у мести мешкаетъ, ижли теперъ только мещане господарскіе тяглые его робятъ; а естли бы была вестъ о непріятели господарскомъ, тогда винни мѣщане коло места рѣку робити и полони чинити и кобылины коло полони ставити.

Мостъ замковый около паркану по ровомъ. Мостъ замковый и два мосты коло паркану по ровомъ винни робити мещане и волость Мозырская и Бчицкая, подданные господарскіе.

Мостъ на Припяти. На приездъ господарскій мостъ на Припяти мещане и волость Мозырская кромѣ Бчичанъ робити винни. А Бчичане противку того уставичне винни робити подданные господарскіе, князскіе, панскіе и землянскіе, яко неделя Лучицкая, Ворсицкая, Рудобѣльская, Сквышинская, Волосовицкая, Сокирицкая, Каптевицкая со всеми селы ихъ, мостъ на рѣкахъ на Бчицы, а на Бельце и вси рѣчки и болота на великой дорозе з Слуцка до Мозыра мостити винни.

Доймды. Долида место все и волости обедве винни съ стародавна на роботу замковую и паркановую наймовати, будь робота есть, або

нѣтъ, дають на годъ ему по полтрети копы грошей, або чымъ ся умовятъ.

Колодезь и рынштоки. Въ замку колодезь винни робити место и вся волость Мозырская и Бчицкая и люди князские и панские, хто и городъ робить, а рынштоки по тому жъ.

Сторожа на замокъ. Сторожу до замку место и волости обѣдвѣ наймуютъ шесть сторожовъ, которые въ день у воротъ, а в ночи по два на замку кличутъ.

Сторожа у паркана. Естли бы неприятеля у земли господарской слышати было, винни место по два чловеки давати на ночь на сторожу до воротъ паркановыхъ. Къ тому с каждого хлѣба, колко будетъ ув одномъ дому в мѣсте, дають по полтора гроша а по пенязю пишчого; за то наймуетъ староста двухъ сторожовъ до паркана для палення печей в избахъ и для рубаня дровъ до кухни. То поведили, ижъ ся тая царьановая сторожа недавно увела, а передъ тымъ одно слышачи в земли неприятеля стерегивали.

Сторожа на Туре. Коли рыбу ловятъ на реце Туре, винни мѣсто и волости обѣдвѣ дати сторожу, пока рыбу отловятъ, або тежъ на сторожу дати 30 грошей.

Довѣданіе вѣстей. Для довѣданія вѣстей по всемъ замкомъ украиннымъ, або тежъ подъ люди неприятельские пойти ся доведати, староста слугъ своихъ и слугъ замковыхъ Мозырскихъ посылати виненъ, а мещане и волость Мозырская и Бчицкая винни дати або наняти имъ возжа.

Бояръ шляхты повинности. Бояре шляхта, которые имѣни свои мають, шляхта одно дома свои мають у мѣсте, винни на послугу ѣхати при воеводе Киевскомъ, яко обошлетъ.

Мыто сухою дорогою в мѣстѣ Мозырѣ. Хто колвекъ ѣдетъ чрезъ Мозырѣ, або бы и в мѣстѣ Мозырскомъ ся з товаромъ розложилъ, будь тубылецъ великого князства Литовского, або чужоземець, будь тежъ и корованъ, тогда отъ воза вшакого по полъ три гроша, бы тежъ и за тысячу копъ товару у возе мель, хотя бы тежъ хто колвекъ съ кушцовъ и порожнимъ возомъ ѣхалъ сухою дорогою чрезъ мѣсто, ви-

ненъ дати полъ 3 гроша, кромѣ естли бы хто с купцовъ горелку продажную у возе жьль, тогда виненъ дати отъ малое и великое судины горелки белець за 12 грошей; а хтобы съ солею ѣхаль, або хотя бы и в мѣсте шинковаль, тогда отъ воза безменъ; отъ меду отъ каждой судины великое и малое поветчины грошъ.

Обестки. Отъ пѣшого человека, або колько бы ихъ шло, або бысь тежъ и у Мозырь наймовали, або и осели, обестки яко придуть с каждое головы по грошу.

Мыто жѣ сухою дорогою на Бичи. Въ Багриновичохъ, у Сквышине, у Рудыхъ Белкахъ, у Волосовичахъ по селомъ розложено мытники берутъ отъ купцовъ по томужъ отъ воза, будь съ товаромъ, або порожный, по полъ 3 гроша. Отъ соли и отъ горелки по тому жъ, яко и у Мозыри; отъ быдла, хто гдежъ колвекъ на продажу або и у селехъ кому бы хто продаваль, съ головы быдла по грошу, отъ коней по тому жъ; отъ меду поветчина по тому, а и у Мозыре обестка з головы отъ людей пѣшихъ также по грошу.

Мыто водяное при замку Мозырскомъ. Отъ каждое комяги с чимъ колвекъ бы шла, будь у верхъ, або на низъ, кромѣ рыбы, горелки, соли, а хотя бы и порожне шла, мыта 7 грошей; отъ полукомяжка и отъ чолна по 3 гроши; нижли естли бы соль у нихъ была, тогда виненъ дати с комяги соли два камени, а с полукомяжка або с чолна по камению; съ того мыта вже пенязи шести грошей дати невиненъ; кромѣ предъ ся с каждое головы, колько будетъ у комязе або у полукомяжку и у чолну, виненъ будетъ дати съ головы обестки по грошу; а отъ горелки также хотя отъ малое або отъ великое судины, колько будетъ въ комязе, або в полукомяку, або тежъ въ чолну, белець за 12 грошей.

Мыто водяное Бичинное волости. Въ селѣ Багриновичахъ отъ полкомяги и отъ чолна с чимъ бы колвекъ шли, бы и порожни, винни все по тому дати, яко и у Мозыри; а съ соли и з горелки с комяги и съ полукомяги и с чолна виненъ дати по тому жъ, яко и у Мозыри.

Обестка на Туре. Хтожъ колвекъ чужогородець або чужоволостецъ придетъ на рѣку Туръ рыбъ купити, отъ воза обестки полъ 2

гроша, отъ пешого чоловѣка полъ гроша; а купивши кольцо колвекъ рыбѣ на возъ, отъ воза мыта полъ 2 гроша, а отъ пешого ничего нетъ.

Померное. Мѣра Мозырская великая якобы полторы солянки; померного отъ мѣры 2 пенязи, а отъ помѣры пенязь, а отъ ведра, которыхъ у мере 4, а хто купуетъ надъ ведро, также пенязь; тое померное запродано бываетъ за три копл. грошей; отъ камня воску грошъ, отъ камня лою полгроша.

Мера медовая. Меру медовую зовутъ колодою, а въ колодѣ двѣ кади, а въ кади 4 ведра, а въ ведре камени два, а въ камени 7 бельцовъ, в каждой кади медницъ Виленскихъ добрыхъ полныхъ 5.

Мыто рыбное. Отъ бочки якожь колвекъ рыбы, хто на месте привезши продасть, виненъ дати або рыбу десятую, або грошъ десятый, а естли бочокъ много, тогда бочку десятую, а тотъ хто купуетъ, виненъ дати отъ каждое бочки обестки грошъ; на реце Припяти, або на Днепре где колвекъ ажъ до моря, по входомъ рыбнымъ, будь по князскимъ, панскимъ имѣнностямъ, Мозырцы або и чужогородцы ловили, а приѣхавши къ Мозырю, або мимо ѣдучи, виненъ дати с каждое рыбы десятую, а съ возовъ купецкихъ, которые съ рыбою ѣздятъ до Мозыря або мимо Мозыръ, по томужь.

Ез на Припяти. Ез противъ мѣста винни бити волость Мозырская, а то тымъ обычаемъ: недѣля Ипская зо всеми селы своими дають десять коловъ, недѣля Алтубинская 6 коловъ; неделя Домановицкая дають 11 коловъ, неделя Богутницкая дають полъ 12 кола, а полтора кола у пусте; неделя Загальская дають полъ 9 кола, а пол кола у пусте. Того колья выходитъ и с тыми двема пустыми 60 колловъ; езнику, хто ез бьетъ, дають вси недѣли отъ каждого кола найму и за страву 6 грошей, а езовничому также отъ каждого кола по 4 грошей, а пишчого отъ кола жъ по полугрошку. А такъ волости верху писаные недели змовились старостою своимъ: уже четвертый годъ дають вси недѣли за каждый коль 2 гроши, а пишчого 12 пенязей; а старосты за страву и за наемъ езовника и за пять езовъ ничего, и за пишчое

по полъ 12 гроша за кождый колъ даютъ; то вчинить кождый колъ 13 грошей и 7 пенезей.

Сума коломъ. Тымъ шестьдесятъ коломъ езovýmъ з волости 8 нищимъ 13 копъ сорокъ два гроши даютъ.

На тотъ же еъзъ винни давати мещане господарские кождый з дому по колу, того учинить 200 коловъ; а за хлебъ на езопики съ дому кождого за коломъ по грошу, то чинить 2 рубли. А такъ теперей и мещане колья на тотъ еъзъ не даютъ, але даютъ кождый з дому за колъ полъ гроша, то чинить 100 грошей. На тотъ же еъзъ з старца Мозырского волостного идетъ 4 сѣти, а з волости Мозырское и з места 4 сети, альбо по 15 грошей за каждую сеть, то вчинить 2 копне грошей; к тому жъ езу село Носовичи, Богутичи и Пияне Домановичи даютъ по веровце, каждая по 30 сажонъ веровка, чтыре безмены меду, а 4 безмены шона, а 4 бохоны хлѣба. Гдѣ тая волость верху писанные недѣли и вси мещане перед нами з мытникомъ Мозырскимъ змовляли и то ради поступили; тотъ еъзъ передъ тымъ бити починали якожь вже ледъ на рецѣ рушаетъ, а стоималь до семой сѣботы, а на тотъ часъ, коли еъзъ стоитъ, невольню жадному у волости на Припяти езу бити, а естли бы хто билъ, випенъ дати на замокъ осетра а 4 гроши; а теперь чрезъ усю весну и лѣто и осень десятую рыбу на замокъ даютъ.

Еъзъ по Бичмы. Винни бити вся волость Бичицкая у селе Багриновичохъ, або на устьи Бича у Михновичахъ, а такъ реку на тыхъ местцахъ пересыпало, ижъ рыба с Припяти взйти не можетъ, езу того не бьютъ, але передъ ся езопщину в кождый годъ на замокъ платятъ; а то тымъ обычаемъ: недѣля Лучицкая з селы своими 68 грошей; недѣля Багриновская з селы своими 24 грошей; недѣля Сокирицкая з селы своими 8 грошей; недѣля Волосовицкая з селы своими 40 грошей; недѣля Сквошинская з селы своими 40 грошей. Того плату чинить 2 копъ 50 грошей.

Речка Туръ. Речка именемъ Туръ отъ замку миля, на которой часомъ кождого году в зиме рыбъ ловенье бываеть, а часомъ чрезъ годъ або чрезъ два, а часомъ и черезъ три годы не може бити доброе

рыбъ ловенье, ажъ коли зима твердая и снегъ великий, тогда уходитъ рыба с Припяти; часомъ добрымъ вынесе едное зимы рыбъ ловенье полтора ста и двесте копъ грошей або и далей, а часомъ меньше, а иного часу чрезъ кольцо лѣтъ ничего; то повелили тые мещане и волощане люди присяглые.

Озера замковыя. Озеро уступное Мерлявица, волочатъ его мещане неделя, которая се зоветь Середьковая, неведомъ замковымъ у году одинъ разъ; озеро уступное жъ на ймя Березытъ, волочатъ его мещане недѣля, которая словеть Верховая, также неведомъ замковымъ; тые озера зволовичши одинъ разъ на замокъ, ловятъ на себе мѣщане чрезъ усе лѣто; а староста тежъ естли похочеть потомъ тые озера волочити, тогда наймомъ колько хотя разъ волочити можетъ.

Озера уступныя. На ймя Борвинъ одна тоня, Котель одна тоня, Заспа одна тоня, Мачулища однажъ тоня, озера на ймя Святое запалное одна жъ тоня; тьи вси озера противъ замку и места, надалшее у подумили. староста ихъ волочить наймомъ, або припрохиваючи; озеро въ селѣ Скрыголовскомъ на Припяти, отъ замку чотыри мили уступное жъ, одна тоня; волочатъ его замковымъ неведомъ село Скрыголовское, хотя бы волочили его на замокъ, предъ ся дають плату на неводничого съ дыму по полугрошу а по решету овса, по бохону хлѣба, по питушцы меду, або за нее по полгроша; того учинить с тридцати и осми дымовъ за медъ и за тое, што по полугрошку дають, 38 грошей, а за хлѣбъ по полгрошку, того 19 грошей, а овса мало не 4 солянки.

Озеро уступное жъ у селѣ Костюшковича у Юрьевичохъ на ймя Литвинъ, тоня одна, волочатъ его на замокъ люди господарские Айтючицкие а Гулевицкие и тые люди Костюшковича Юрьевски неведомъ замковымъ же, а дають неводничому, хотьбы волочилъ або не волочилъ, въ вождый годъ съ кожного села по безмену меду, по безмену шпона а по грошу. Озеро у Багриновичохъ, шеста миль отъ замьгу, уступное жъ, одна тоня, волочатъ его тое жъ село неведомъ замковымъ, а хотя бы волочилъ або не волочилъ, дають неводничому въ вождый годъ съ кожного дыму по полугрошку, по бохону хлѣба, по питушце меду,

або за нее по полугрошку, а по решету овса; то учинить за полугрошки и за хлебъ и за питушки меду з дванадцати домовъ 18 грошей, а овса побольше солянки.

Придухи. Придухи везде на рекахъ и по озерамъ на замокъ, низли перель тымъ было тому хто найдетъ.

Корчма медовая и горельчаная. На продаване меду пресного уставы нѣтъ, а на рокъ тежъ учинить корчма неровно, низли с повестей людей присяглыхъ за пана Кгалштолта небощика хрестьяне и жидова корчму медовую и горельчаную и номерное, торговое, повещину; отъ медовъ пресныхъ, езы по старому и озера закупали, кромъ всякого мыта рыбного сухою дорогою и водяною, давали четыреста копъ грошей; войтъ тежъ тамошний поведиль, ижъ к верной руке на панюю Кгалштоловую несколько годъ держалъ, сознавалъ, ижъ годомъ тую суму пенязей вынесетъ, а годомъ не вынесетъ, и воскобойну в тую суму покладаючи, которая и теперь запродаана бываетъ за семь копъ грошей нагодъ.

Ловы. Особливыхъ лововъ на замокъ нѣтъ, низли з волостей яко Мозырское такъ Бчицкое, хто убьетъ лося, або вепра, або свинью, тотъ на замокъ даетъ плече.

Дрова. За дрова ижъ бы ихъ не возили на замокъ волость Бчицкая винни давати въ каждый годъ полъ 5 коны грошей, подводы и стацей и живность на старосту; мещане вси Мозырские, яко ихъ есть, три недели, а волости шесть недели винни давати посломъ и гонцемъ подводы и стацей. А такъ зъ еднана своего съ небощикомъ паномъ Андреемъ Немировичомъ, на тотъ часъ старостою своимъ, поступили ему и каждому старосте своему по немъ на живность самому и на поднимане пословъ и гонцевъ и на подводы 268 копъ грошей а 200 и шестьдесятъ бочокъ жита мѣры Мозырское, то учинить 398 солянокъ, якожъ на то у себе и подтверждение господарское мають; которое сумы пенязей и жита половицу винни дати на покровъ Пречистая Богородицы, а другую половицу сумму пенязей и жита на Крещение Господне.

Волости Бчицкое подводы и стаце. Волость Бчицкая подданныхъ господарскихъ шесть недели, а панскихъ и землянскихъ две недѣли, яко нижей миновите, кождое село до воженя винни подводы и ста-

цей послонъ и гонцомъ давати завжды въ селахъ волости тамошнее Бчицкое, лете у Лучичахъ, а зиме у Сокиричахъ, всехъ недели 8.

Пожитки на замокъ с обоюхъ волостей. Пересудъ отъ рубля 5 грошей; децкованья на место 2 грошей, а на волость помяльное, а вины отъ рубля 10 грошей; повежного грошъ, а змирское куницы, хто побьетса а у праве не стоитъ, то 12 грошей; свадебное куницы отъ дѣвки а отъ вдовы у месте и у волости Мозырской 2 грошей, а чужоволостецъ хтобы поьяль, отъ дѣвки и отъ вдовы по 12 гроши.

А у волости Бчицкое куница свадебная отъ удовы и отъ дѣвки не бывала, крокъ ручникъ простый а грошъ одинъ; а чужоволостецъ хто бы поьяль, 7 грошей; темеръ отъ удовы и отъ дѣвки и своему и чужоволостцу куница 12 грошей, а за медъ особливе на наместника 7 грошей.

Блудяги. Блудяги яко в месте, такъ и в обоюхъ волостехъ, отъ коней и отъ быдла отъ головы по 12 грошей; ведра вмятки (sic) колько потреба на замокъ винни мещане и волость Мозырская.

Уезды. Изъ Бчицкое волости за уездъ старостинский або писарский, за рубль уездный, за полкади меду, за яловицу, за кури, за гуси, за овесь, за сѣно и всякие живности, чтобы мель по волости ѣздити, две недѣли дають 10 копъ грошей; а полюдя зо всеи жъ волости Бчицкое плати на каждый годъ 25 копъ грошей, а сокольничого зо всеи жъ волости Бчицкое 30 грошей.

Уездъ местский. Мещане вси три недѣли: Верховая, Середьковая, Низовая дають за уездъ писарский по рублю грошей а по 12 грошей, то слыветъ куница, а за 4 яловицы 2 копе грошей; всего того уѣзду з места преходить на замокъ 7 копъ 37 грошей.

Платы из земли подъ мѣстомъ. Мещане из земли, которую папуть за местомъ, винни давати куницу по 7 грошей а пишчого по 2 пенязи, яко в недѣли есть Верховой полъ 10 куницы, а в недѣли Середьковой 10 куницъ, а в недѣли Низовой пол 13 куницы; всихъ тыхъ куницъ 32, а плату всего тыхъ куницъ приходить 3 копы 44 гроши, а пишчого шесть грошей 54 пенязя; мещане присяглыне поведили, ижъ тое земли куничное, с которое тотъ платъ куничный дають, боль-

шей ее нѣтъ, одно 30 солянокъ; другой платъ местскій, который з стародавна зовуть поворотчина, тые мещане, которые земли куничной не мають, и куниць не дають; платятъ з домовъ своихъ по грошу а по два пенези пишчого; тыхъ домовъ у Верховой недѣли 58, у Середковой недѣли 55 домовъ, у Низовой недѣли 33 дома, тыхъ всякъ домовъ в месте 146 домовъ, плату з нихъ приходитъ 116 грошей, пишчого 23 гроши и 2 пенези.

Отношенныя платовъ. На отношенне платовъ до скарбу господарского мещане и волость Мозырская и Бчицкая дають дьяку старостиному 8 копь грошей.

Сено на потребу старостинку. Сено косятъ люди господарские, которые у волости Мозырской и Бчицкой живутъ сами вольные прихожие и неданные, которые нижей меновите описаны, а сѣно косятъ гдѣ хотячи,

Вольность местская. Мещаномъ у дрова ѣздити, избы рубити, колья на езы пуцати вольно у верхъ рекою Припятью миля по речку Турь, а на низъ Припяти жъ миля по село Седельники, а за Припять за семь и за осемъ миля, яко земля волостная зашла, а на другую сторону Припяти, где само место седитъ за себе, просто таже за семь, або за осемъ миля, яко земля волостная зашла.

Поля. Поль роспахивати невольно, ажъ у волощанъ, людей господарскихъ и землянскихъ, просятъ, або поля земли купятъ, або закупуютъ.

Сеножати. Мещане сено на себе косятъ где хотятъ по дубровамъ сель господарскихъ волостныхъ.

Перевозъ подъ мѣстомъ. Перевозъ на Припечи подъ мѣстомъ мещане запродають его на годъ по 40 грошей, одно с гостей мыто берутъ, а волощанъ даромъ возити винни.

Земляне. Земляне, которые в мѣсте дома свои мають, на тяглехъ местскихъ сами розобрали и дома побудовали, с которыхъ такое жъ повиноватство шло на замкомне пожити и роботы, на подводы и на стацей и на зовый и на уѣздный и иншие всякие подачки. Линко Арменинъ, отецъ Федоровъ а Олехно, за держаня пана Юрья Радивила,

пана Виленского, купилъ у вбогого мещанина у Пашка в Замочника избытку с пляомъ, далъ 14 грошей, и поселился самъ, а з мещаны змовившися, давалъ имъ тяглы у помочь и подачкомъ ихъ на годъ 12 грошей, и ажъ до смерти своее то имъ платилъ; по смерти его, жону его понялъ городничий Мозырскій отъ пана Кваштольта именовъ Дурасовъ, тое умовы платити не почалъ и принялъ еще дворище тяглое на имя Лаптевское, а по другой сторонѣ дому своего другое дворище тяглое жъ Семена Сагайдачника; который и теперъ отчищъ самъ живъ и то все весполкъ залустивши одинъ дворъ вчинилъ; тотъ дворъ и теперъ дѣти его держать; а дѣти его Федоръ а Олехно недавныхъ часовъ взяли два дворища мѣстскихъ пустыхъ тяглыхъ на имя Голубицкое а Тетеринское и демъ поселили, съ того жадное тягли з местомъ также не чинить. Андрей Обухъ за держаня пана Немировича взялъ дворище Плещинское и поселивсь на немъ, а такъ рокъ взялъ другое селище на имя Булаговское. Богданъ Есковичъ за держаня пана Виленского взялъ дворище Матфеевское прозвищомъ Новгородцовича и поселился на немъ. Заморенокъ за пана Юрия Радзивила взялъ дворища три: Стенановское, а Гринковское, прозвищомъ Ганусовичомъ, а третее дворище Огризковское, и дворъ поселилъ. Григорей Талуевичъ за пана Кваштольта взявши огородъ мѣстскій овощовый и поселился на немъ. Балакирь старый за держаня пана Немировича жъ купилъ домъ в мѣщанина убогого въ Тишка Тимоновича, а другую полдворяща принялъ на имя Микитевского и дворъ себе поселилъ. Янъ Клопотъ, служебникъ пана Нарбутовъ, купилъ в мещанина дворище тяглое, тыхъ часовъ а тягли и подачки жадное съ того дворища не чинить.

Слуги путные. То слуги путные, которыхъ вчинилъ слугами панъ Михайло Гагинъ, державца первый Мозырскій, а передъ тымъ были тяглы, — винни ездити на доведение в месте о неприятеля а з листомъ старостиннымъ, где розкажетъ, на имя: Волошко Кондратъ, Симонъ Михновичъ, Остапъ Тышковичъ; тыхъ слугъ дымами и службами 5, а шестый Левонъ Лучникъ, которого панъ Кваштольтъ съ тяглы местское вынешли и на путной службе посадить.

Мещане Мозырские, которе на три недели роздѣлили, суть имена пописаны, напервей:

То есть *недѣля Верховая*. Иванъ Ножка, Опанасъ Губарь, Немиръ Янцовичъ, Демидъ Дроздовичъ, Мисито Ганюшичъ, Сушко Причолковичъ, Сенько Юдичъ, Мицута Усовичъ, Василь Ходоровичъ, Курило Момотушичъ, Гринецъ Нарковичъ, Уласъ Чоботарь, Василий Пушкаръ, Борисъ Енцовичъ, Пронецъ Прихожий, Игнатъ Данилковичъ, Гапонъ Шетеловичъ, Ермакъ Евхимовичъ, Охремъ Левковичъ, Андрощъ Чичеренинъ, Окула Перетатка, Богданъ Ходоровичъ, Опанасъ Лепехъ, Грядко Прихожий, Тимко Чичеренинъ, Романъ Бобровникъ, Василий Чичеренинъ, Яцко Случанинъ пушкаръ, Федоръ Гриневичъ, Тимишъ Рудковичъ, Алексей Прихожий, Илья Самуйловичъ, Василий Телятичъ, Иванъ Босиковичъ, Андрей Рухлевичъ, Антонъ Микитичъ, Трухонъ Тузичъ, Зенько Прийма, Иванецъ Игнатовичъ, Сенько Кузмичъ, Иванъ Падо, Ходоръ Кочанъ, Пашуъ Евхимовичъ, Каленикъ Колотовшичъ, Иванецъ Грибовичъ, Хома Оношковичъ, Ходоръ Наумовичъ, Ходоско Шешучичъ, Федко Лучникъ, Ширко Лучникъ, Мокей Анцуховичъ, Ковель Калениковичъ, Сенько Снежковичъ, Семень Федковичъ, Олиферъ Прихожий, Давидъ Чичеренинъ, Мишко Прийма, Игнатъ Максимовичъ, Сава Олесковичъ, Сава Пациничъ, Лопохъ Телятичъ, Дмитръ Содичъ, Евтухъ Лобочевичъ, Василий Кучуръ, Петръ Тузичъ, Иванецъ Прийма, Иванецъ Чоботарь, Сенько Митовичъ, Богданъ Чернцовичъ, Остапъ Замятка, Иванецъ Радковичъ, Кузьма Кисловичъ, Мацко Грабовичъ, Федко Саволь, Степанъ Огрязковичъ, Матвей Решетниковичъ, Богданъ Будько, Мицко Хлопеникъ, Ламусъ Мокеевичъ, Грицько Прихожий, Данило Прихожий, Мишго Анцуховичъ, Петро Решетниковичъ, Василий Прихожий.

С недели *Средковое* мещане имени: Ионецъ Мартиховичъ, Гринецъ Мелешковичъ, Богданъ Пилатовичъ, Иванъ Гриневичъ, Семень Колесникъ, Сидоръ Якововичъ, Богданъ Масло, Кунецъ Ивановичъ, Остапъ Аврамичъ, Белко Харапуричъ, Гринъ Леоновичъ, Гринецъ Василевичъ, Яндрей Яруновичъ, Мартинъ Степановичъ, Степанъ Прихожий, Иванъ Долбникъ, Анцута Киселевичъ, Мацота Вулавчицъ, Бехимъ Никоно-

вичь, Пацукъ Пархомовичь, Андрей Олехновичь, Мишко Вереничь, Мелешко Ивановичь, Трохимъ Дедковичь, Евхимъ Тишевичь, Иванъ Сподаричь, Иванъ Бобошквичь, Титъ Семеновичь, Иванъ Москаль, Семенъ Сагайдачникъ, Иванъ Замчичь, Андрей Акуличь, Федко Чоботарь, Махайло Пищалевиць, Рубецъ Марковичь, Трохимъ Паршутичь, Пилипъ Скочковичь, Богданъ Римашевичь, Иванъ Некрашевичь, Ранецъ Паршутичь, Харитонъ Веремичь, Тишко Просениковичь, Василий Просениковичь, Иванъ Капустичь, Мишко Потребичь, Кузьма Закомоний, Иванько Зеньковичь, Губа Марковичь, Пархомъ Василевичь, Гаврило Радковичь, Лавринъ Пашутичь, Ежей Прихожий, Остапъ Череновичь.

Недели *Низовое* мещане имени: Кондрать Мелковичь, Гридко Сечаний, Борисъ Месникъ, Пронъ Жиличь, Тишко Кишничь, Стась Прихожий, Кобызевая вдова, Оксюта Степановичь, Хома Копцевичь, Хома Глушенинь, Федко Московчичь, Степанъ Пашиничь, Козель Мишкевичь, Иванъ Коростель, Петръ Степановичь, Наць Судаковичь, Елисей Евхимовичь, Олисей Пуга, Микитина вдова, Матвей Дедковичь, Андрей Бабичь, Марко Сарбоевичь, Микита кузнецъ, Андрей Романовичь, Гридько Пацутичь, Нечипоръ Тереховичь, Хотянь Сиротъ, Гридко Пуцейковичь, Степанъ Малеевичь, Зенько Сухаревичь, Томило Шалутинъ, Сенюкъ Андреевичь, Уласъ Гладковичь, Василий Сберичь, Санецъ Дяковичь, Копоть Прихожий, Кузьма Прихожий, Ходоръ Бутримовичь, Иванъ Тихоновичь, Моженко Гринковичь, Оникей месникъ, Денись Прокоповичь, Федко Романовичь, Матвей Жиличь, Иванъ Рослинь, Василь Богдановичь, Масюкъ Поповичь, Аула Ивановичь, Тарась Сухаровичь, Томило Самойловичь, Пронко Подалковичь, Санюкъ Рубцевичь, Хома Мишневичь, Богданъ Воронъ, Охромей Телчичь, Демидъ Крутьковичь, Гапонъ Подобъдъ.

А то *мещане люди тяглые* жъ были, нижли староста теперешний панъ Нарбутъ привернулъ ихъ подъ моць свою, и города, и паркана, и острога, ни мостовъ не робятъ и перекоповъ не копають, ни подымщины, ни подводы и стацей, ни жита не даютъ а ни жадное тяглы з местомъ не помагаютъ — на йма: Мытко Принщикъ, Ляховица Иванъ, Гонцаръ Сенько кузнецъ, Олексей Кушнеръ, Митко Лучникъ

Павель Бубонъ, Жданъ Мленчиць, Курило Замошникъ, Пархимъ Замошникъ, Стась Мельникъ, Малышова Буговая, Кузьма Гончаръ, Федько Супроновъ зять, Федко Лосинець, Богданъ Бондарь, Борисъ Кузнецъ, Федко Прихожий, Описько Халденовичъ, Грянъ Легоновичъ, Тима Трубачъ, Михайло Ларичъ, Жданъ Консей.

Люди боярскіе, которые въ месте живутъ на земляхъ местскихъ тяглыхъ и города не робятъ и тяглы з мещаны и подачокъ жадныхъ на замокъ не даютъ:

Люди Григора Товлуевича: Богданъ Пинчукъ, Жданъ Богдановичъ, Мартинъ Бондарь, Тимко Прихожий, Яковъ Перетоккій, Мартинъ Прихожий, Жданъ Пошка, Евхимъ Лучникъ, Богданъ Квачъ, Полуякъ, Михаль Водойносъ, Овсей Окулячъ.

Люди Есифа Немирича: Иванъ Писанка, Мохначевичъ Глебъ, Мойсей Паличиковичъ, Прихожий Мартинъ, Дорошъ Прихожий, Пархимъ Кузнецъ.

Люди Заможенковы: Иванъ Чоботаръ, Гаврило Дуботолкъ, Мотшъ Хомяковичъ, Евсей Самойловичъ, Иванъ Медведевичъ, Галонъ братъ его, Иванъ другий, Чоботаръ Панко, Якимъ Прихожий.

Люди Степана Гридюевича: Хилько Настуховичъ, Тимко Ходоровичъ, Демешко а Хилько и Федко Настуховичи, Антонъ Даровичъ, Радко Кривопускъ, Мартинъ Товстоноговичъ, Мартинъ Случанинъ, Василий Бусичъ.

Люди Бодана Есковича: Митко Шухъ, Иванъ а Мартинъ—все прихожие.

Люди Ленковичевъ: Пашко прихожий, Остапъ Бобриневичъ.

Пава Служкины: Митко Нагорный.

Поповскіе люди: попа Спасьего—Иванъ Поповичъ, Федко Литвиновичъ, Масюкъ братъ его, Куцко братъ же ихъ, Халецкий, Мезковичъ.

Попа Михайловскаго человекъ: Левонинъ прихожий.

Люди Пушкиаровскіе. А Пушкиаровскихъ людей, которые вынеты с тяглы мѣстское: Белько Дебрицкий, Несынъ Глушанинъ, Василий Глушанинъ, Михайлъ прихожий.

Волость Мозырская.

Недѣля, которая слыветь *Ипская*; люди имены стоятъ описаны.

Село Якимовичи: Янъ Запковичъ, Иванъ Демиловичъ, Санко Степановичъ, Созонъ Свиридовичъ, Мехвед Трохимовичъ, Петръ Свиридовичъ, Ларко Якимовичъ, Мехвед Прийма, Иванъ Борисовичъ, Федко Демиловичъ, Радко Ивановичъ, Тарасъ Андреевичъ, Василь Свиридовичъ, Давидъ Ганцовичъ, Степанъ Гриневичъ, Богданъ Павловичъ, Филинъ Змазачичъ, Данило братъ его, Мишко Сидоровичъ, Андрей Девдвичъ, Трохимъ Свиридовичъ, Богданъ Свиридовичъ, Яковъ Ходоровичъ, Василь Тиховичъ, Мишко Созоновичъ.

Дани с тыхъ всехъ людей приходитъ 2 кади и ведро меду, а выкоту 5 грошей, за приставку поклоную и за три кузни ведро меду и 2 безмены, за четверо хлѣба 2 грошей. за 8 воциль 5 грошей, за четверо рыбъ 2 гроши, за курицу полгрошь, сокольничого 2 грешай, бобровничого 28 грошей, серебра 3 копы грошь, а за бобра 50 гроши, за 2 кунци 12 грошей, воловництва по 6 грошей, намерныхъ 2 гроши—всего: меду кади 2, ведра 2, безмены 2, грошей 5 копы и 5 грошей.

Село Козловичи: Гаврило Зрубцевичъ, Тишко Блашчевичъ, Яцукъ Захаричъ, Сысой Бобруянинъ, Иванъ Савичъ, Василь Протасовичъ, Пашковая удова, Федъ Рымачевичъ, Андрей Дукоревичъ, Мелешко Енковичъ, Иванъ Зрубцовичъ, Михиръ Захаричъ, Денисъ Бласцевичъ, Естеръ Савичъ, Окула Мартыяновичъ, Курило Кошчичъ, Онофрей Мартыяновичъ, Микита Полосовичъ, Селиванъ Енковичъ, Ходоръ братъ ихъ, Остапко Захаричъ, Сава Ладыга, Климъ Савичъ, Павль Оникеевичъ, Онофрей Войниловичъ, Федко Рымачевичъ, Оношко Зеленевичъ, Харитонъ Онисовичъ.

Дани даютъ 2 кади и 3 камени, приставка поклонная и кузня ведро безъ дву безменозъ, за чотыри воцила пол 5 гроша, сокольничого 4 гроша, выкоту отъ дани 60 грошей, а серебро даютъ за заровцы; всего: кади 2, камени 4, безмены 4, грошей послъ 15.

Село Озаричи: Михаль Оникевичъ, Велко Борисовичъ, Прозопъ Андреевичъ, Грицко Якимовичъ, Гринко Ходоровичъ, Еремей Савичъ, Иванъ Корчичъ, Петръ Григоревичъ, Потапъ Чохновичъ, Василий Янковичъ, Глебъ Петуховичъ, Микита Цыбуличъ, Гришко Лаховичъ, Мо-

видуй Ивашковичъ, Михалъ Яновичъ, Нестеръ Василевичъ, Василий Мокеевичъ, Иванъ Менковичъ, Игнатий Евтуховичъ, Галонъ Бокиновичъ, Андрей Курчичъ, Онопрей Шепелевичъ, Якимъ Янковичъ, Санко Чоховичъ, Марко Глебовичъ, Пороцко прихожий, Сенько Чечковичъ, Лашукъ Шимбовичъ, Лукьянъ Гринковичъ, Остапко Андреевичъ, Агримко Зелевичъ, Гришко Коновичъ, Евъхимъ Ходковичъ, Мелешко Букиновичъ, Анисъ Ансучичъ, Василь Ралькевичъ, Петръ Янковичъ, Иванъ Чоховичъ, Иванъ Микуличъ, Степанъ Курмазовичъ, Василий Лукьяновичъ, Устимъ Ивашковичъ.

Дани дали 3 кади меду, тивуновцизны великое и малое 4 ведри меду, кузни 3 поклонныхъ камень меду, за 14 воцинь великихъ и малыхъ 14 грошей, за двое хлѣбовъ грошъ, за курицу пол гроша, сокольничего полъ 9 гроша, бобровъничего 37 грошей, отъ дани выкотного 9 гроши, ведро овса, серебра дають 2 копе грошей, за бобра 50 грошей, за куницю 7 грошей; всего: кади 3, ведра 4, камени 1, 4 копъ и 5 грошей.

Село Везокъ: Петръ Носоновичъ, Иванъ Климовичъ, Миѣта Якимовичъ, Лазаръ Селивановичъ, Якимъ Гриневичъ, Рацко Деховичъ, Иванъ Лышчевичъ, Жданъ Левоновичъ, Радко Ивановичъ, Назаръ Прийма, а Миѣта братъ ихъ, Пилипъ Пудовичъ, Михалъ Шаровичъ, Сенько Климовичъ, Сергей Левоновичъ, Иванъ Якимовичъ, Сенко Гриневичъ, Иванъ Котовичъ, Милецъ Черневичъ, Логвинъ Духновичъ, Василь Рыковичъ, Олехно братъ его, Данило Дешковичъ, Марко Чульковичъ, Крот Головачевичъ, Чуръ Юркевичъ, Амбросъ Климовичъ, Тишко Степановичъ, Денисъ Москалевичъ, Данило Поповичъ, Окула Микуличъ, Хведко братъ его, Опавас Хомичъ, Матфей братъ его, Ганко Алексеевичъ, Харитонъ братъ его, Миѣта братъ его, Иванъ Чернячичъ, Анисъ братъ его.

Дани з нихъ 2 кади меду и 3 ведра тивонщины, на лой 3 камени меду, а з острова Говеницкого ведро меду, выкоту отъ дани 9 грошей, серебра 3 коны и полъ 14 грошей, за бобра отдалъ панъ Нарбутъ на церковь, а за 2 куницы 12 грошей; а особливе с тяхъ двухъ сель с Вязовка а с Озаричъ за полъ 4 бобра две копе и 5 грошей а ведро меду; всего: кади 2, ведеръ 5,

камени 5, 5 копъ 40 грошей и полъ гроша, еще з Вязовка ведро овса, а за сено грошъ.

Село Кротовъ: Олисей Феневичъ, Андросъ Ярошевичъ, Игнатъ Гриневичъ, Дмитръ Пацевичъ, Мартинъ Ивановичъ, Трохимъ Лашиновичъ, Мартинъ Жерчичъ, Никонъ Булычъ, Тарасъ Менцевичъ, Дали меду ведро, 30 гроши серебра, а за полъ бобра 25, за куницу 7 грошей; всего: ведро 1, грошей копа и грошъ 1.

Село Катичи: Занецъ Тиховичъ, Иванъ братъ его, Микула Манцевичъ, Евхимъ Артимовичъ, Жданъ Кривошевичъ, Тома Семеновичъ, Кондратъ Опанасовичъ, Жданъ Алековичъ, Денисъ Годуновичъ, Устичъ Опанасовичъ, Головка братъ его, Безменъ Худневичъ, Пошко Артомовичъ, Костюкъ Борисовичъ, Явшувая вдова, Порхомъ Манистичъ, Гринъ Годуновичъ, Степура Кривошевичъ, Знанъ братъ его, Зеновъ Ходуновичъ, Сенько Кулаковичъ, Чурко братъ, Хома братъ его, Аврамъ Борисовичъ, Иванъ Туничъ. Тыхъ людей дани 2 кади, тивонщины великое и малое 2 ведре, за 9 воцинь по 7 грошей, выкоту 7 грошей, за 3 хлѣбы 2 гроши, за две рыбы грош, за приставокъ ведро меду 24 безмены, бобровничого 13 грошей, сокольничого 2 гроши, серебра копа грошей, за бобръ 50 грошей, за куницу 7 грошей, воловництва полъ 7 гроша, намерныхъ 2 гроша; всего: кадей 2, ведра 3, безмены 4, 2 копе 35 грошей.

Неделя другая, которая слыветъ *Богушицкая*. *Село Богушицкое:* Иванъ Опанасовичъ, Микита Рандевичъ, Олехно Ильичъ, Федко Парфоновичъ, Пархонъ Ильичъ, Дашко Процковичъ, Карпъ Данцевичъ, Степанъ Легоновичъ, Иванъ Клеповичъ, Василь братъ его, Лукьянъ Унуковичъ, Иванъ Гавриловичъ, Василий Гончаревичъ, Василий братъ его, Широ Клеповичъ, Матушъ братъ его, Трохимъ Щуровичъ, Терешко Щуровичъ, Михаль Куриловичъ, Ходоръ Скипоровичъ, Игнатъ Зуевичъ, Андрей Сенковичъ, Леговъ Ходоровичъ, Василь Ходоровичъ, Богданъ Тиховичъ, Пилипъ братъ его, Онопрей Полуковичъ, Павелъ Сенковичъ, Степанъ Сенкувъ. — Дани з нихъ выходить с тивонщиною 8 кадей и ведро, серебра полъ 2 копы, за бобра 50 грошей, за куницъ 7 грошей, сокольничого 4 грошей, воловництва полъ 7 грошей. Тое

жъ село дасть с пустошцины с Чернячовщизны серебра полъ 3 копы гроши, за куницу 7 грошей, воловництва пол 4 гроша. Того жъ села з Вышковскихъ людей а з Михалковскихъ, которые з ними жъ на верху написаны, з Вышковскихъ полъ 2 копы грошей, а з Михалковскихъ 40 грошей; всего кадей 8, ведро 1, 7 копъ грошей 26 грошей.

Село Малешкевичи: Мелведъ Опанасевичъ, Богданъ Сителовичъ, Юнецъ Ходоровичъ, Козель Филиповичъ, Богданъ Ходоровичъ, Василий Гавриловичъ, Якимъ Подуновичъ, Павелъ Подуновичъ же, Иванъ Кондратовичъ, Иванъ Остаповичъ, Панько Прихожий, Иванъ Даниловичъ, Ходоръ Пацыничъ, Мартинъ братъ ихъ, Велько братъ его, Курило Охремовичъ, Сидоръ братъ его, Микита Савичъ, Иванъ Остаповичъ, Сенько братъ его, Нестеръ Даниловичъ, Ходоръ Мартяновичъ, Каленикъ Филиповичъ, Ходоръ Сенковичъ, Гапонъ Якововичъ, Аврамъ Опанасовичъ, Гапонъ братъ же ихъ, Никипоръ братъ его, Микита Гавриловичъ.

Дани з нихъ 4 кади, за приставку 4 безмены, камень меду поклонного, за 8 воцинь 8 грошей, за 8 хлѣбовъ 4 гроши, за 5 рыбъ 3 гроши, ведро овса, за куницу полъ гроша, соколничого 2 гроша, серебра дають 4 копы 8 грошей, за полъ 3 бобра 2 копе 5 грошей, за 2 куницы 13 грошей, воловництва полъ 7 гроша, намерныхъ 4 грошей, высоту 12 грошей; всего: кади 4, камень 1, безмены 4, 7 копъ 35 грошей.

Село Борисовичи: Давидъ Евсевичъ, Иванъ братъ его, Хома Евсевичъ же, Павелъ братъ же ихъ, Евсий Борисовичъ, Каленикъ Игнатовичъ, Климъ Прийма, Марко Игнатовичъ, Ранецъ братъ его, Осипъ Михалевичъ, Иванъ братъ его, Савастиянъ Савичъ, Сенько Прийма. — Дани з нихъ 2 кади меду, за приставку и кузню поклонную камень меду, за чотыри воцины 3 гроши, за 4 хлѣба 2 гроши, за 2 рыбе грош, за куницу полъ грошъ, сокольничого 2 гроша, а с трехъ пустошцинь па йми з Буковщизны а с Ходоровщизны, Остафьевщизны дають дани 5 ведеръ меду, а серебра 2 копе гроши, за 2 бобры рубли грошей (sic), за куницу 7 гроши, намерныхъ 2 гроши, высоту полъ 9 гроши, овса ведро. Тое жъ село с верху писанного Буковщизны дають коцу грошей, за бобра 50 грошей, за полкуницы 3 гроши; всего кади 2, ведеръ 5, камень 1, 5 копъ грошей 55 грошей.

Неделя третья, которая слыветь *Домановицкая*. Село *Домановичи*: Харитонъ Климовичъ, Родионъ Климовичъ, Насонъ Онисовичъ, Петръ Степановичъ, Микита Гринковичъ, Андрей Болдичъ, Занько Пашутичъ, Иванъ Тиховичъ, Яковъ Игнатовичъ, Сушко Ивановичъ, Федко Шашкевичъ, Гришко Туровичъ, Артемъ братъ его, Степанъ братъ его, Микита Осиповичъ, Давидъ Якимовичъ, Оланъ Олискевичъ, Андрей братъ его, Иванъ Прийма, Мелешко Потаповичъ, Василий Симоновичъ, Микита братъ его, Сенько Сутуловичъ, Якимъ Великовичъ, Олешко Прийма, Иванъ Некипоровичъ, Герасимъ Струхоновичъ, Хома Бышевичъ, Гринъ Оксатичъ, Яковъ Василевичъ, Микита Сивковичъ, Ортемъ Ситичъ, Курило Болдыревичъ — Дани з нихъ: 3 кади и 5 камишей меду, а полъ 2 кади упусте, за тивоновщину великую и малую 5 ведеръ меду, 4 кузни поклонныхъ по каменю меду, а 2 приставки 8 безменовъ меду, выкоту 9 грошей, за воцило полъ 2 гроши, за 7 хлѣбовъ 3 гроши, за 2 рыбе грошъ, за курицу полъ гроша, пшона питушка, ведро овса, серебра 3 копы и 50 грошей; а за острова на ймя Скормы они жъ даютъ 30 гроший, полъ бобра 25 грошей, за куницу 7 грошей, воловнитства полъ 7 гроша, намерного 2 гроши, за тивунщиною 3 грошей, всего: кадей 5, ведро 1, камень 1, безменовъ 8, 5 копъ грошей 19 грошей и полгроша.

Село Горбовичи: Микита Яхновичъ, Гринъ Зеновьевичъ, Созонъ братъ его, Трухонъ Пытелевичъ, Полита Тубовичъ, Демидъ Сивковичъ, Мишко братъ его, Дорофей Гаврековичъ, Грицко братъ его, Иванъ Куражичъ, Ходоръ Щербичъ, Олекса Яхновичъ, Мелешко Карповичъ, Сава Туровичъ, Пашко Пацковичъ, Семенъ Куражичъ, Иванъ братъ же ихъ, Сенько Куриловичъ, Василий братъ его, Буракъ Горбовичъ, Хроль братъ его, Остако Пашковичъ, Гринець Коцковичъ. — Дани з нихъ 2 кади, тивунщины великое и малое полторы кади, за 10 воциль 8 грошей, за тивунщиною 3 гроши, за 7 хлѣбовъ 3 гроши, за две рыбе грошъ, за лагунъ камень меду, за 3 кузни 3 камени меду, подсыты безмень, за приставку меду 7 безменовъ меду, за курицу полгроша, сокольничого полтора гроша, бобровничого 38 грошей, выкоту 7 гроший, серебра даютъ два рубли, за бобра 50 гроши, за другого

бобра 33 гроши, за двѣ куницы 12 гроши, воловизны полъ 7 гроши, намерныхъ 2 гроши, ведро овса, всего: кади 3, ведеръ 2, камня 4, безмены 8, 5 копъ гроши и полъ 3 гроши.

Село Дудичи: Иванъ Черный, Василий братъ его, Остапко Ходыничъ, Левонъ Гриневищъ, Семень Туровищъ, Мокей Гриневищъ, Евхимъ Глядовищъ. — Дани даютъ 2 ведре меду, выкоту полтора гроши. серебра 2 копе 5 грошей, за полъ бобра 25 грошей, всего: 2 ведре, 2 копе грошей 31 грошъ и полъ гроша.

Село Сыховичи: Назаръ Леоновичъ, Андросъ Чернцовищъ, Василий Горковищъ, Ходоръ Василевичъ, Лукашъ братъ его, Иванъ Родкевищъ, Ходко Горковищъ, Романъ Тарасовищъ. — Дани з нихъ 2 ведре меду, серебра копа грошей, за бобра 8 грошей. всего: 2 ведре, копа 1, 8 грошей.

Село Шличы: Бобина Харитоновищъ, Евтухъ братъ его, Иванъ Панковищъ, Овсей Омеляновичъ, Демко Грипинищъ, Лукаша братъ его, Пилипъ Ивановичъ, Грипець Олиссеевищъ, Михаль братъ его, Евсей братъ его, Михаль Кузмищъ, Селимонъ Кузмищъ, Бышко Малеевищъ, Гринець Ортюховищъ, Манко Полоньковищъ — Дани с нихъ меду 2 кади, совольничого 2 гроши, выкоту 7 грошей, серебра 30 грошей, за бобра 50 грошей: — 2 кади, полторы копы безъ двухъ грошей.

Село Боброгичи: Пашко Зеленевищъ, Мацута Киселевищъ, Харитонъ братъ его, Ермола братъ его, Богданъ Кондратовищъ, Сенько братъ его, Левъ Матѣевевищъ, Михайло Жусовищъ, Марко Пудневищъ же, Иванъ Поповищъ, Иванъ Андросовищъ, Карпъ Пудневищъ, Иванъ Павловищъ. — Дани съ нихъ кади 8, 3 ведра меду, тивунцины великое и малое два ведра меду, за 8 воцилъ 7 грошей, еще малое тивунцины 8 безменовъ меду, три кузни поклонныхъ камень меду, за 4 хлѣбовъ 2 гроши, за курицу полъ грошъ, выкоту полъ 5 грошей, ведро овса, серебра даютъ полторы копы, за полъ бобра 25 грошей, воловництва полъ 7 грошей, сокольничого два гроши; всего: кадь 1, 5 ведеръ, камень 1, безмень 8, 2 копе грошей, 17 грошей и полъ гроша.

Неделя четвертая, которая слыветъ Айтючицкая. Село Айтючи: Костюбъ Величковищъ, Шол Величковищъ же, Василий Крупечи-

нинъ, Сидоръ Денисовичъ, Степанъ Кузевичъ, Нестеръ Куриловичъ, Василь Есковичъ, Михай братъ его, Потапъ братъ его, Андрей братъ же ихъ, Трухонъ Дашковичъ, Омельянъ Сенковичъ, Евсей Кузцевичъ, Семень Филистовичъ, Марко Панкратовичъ, Иванъ Прихожий, Микита Величковичъ, Отрохимъ Пашкевичъ, Сергей Дашковичъ, Лукьянъ Евсеевичъ, Василий Котовичъ, Занко Ходоровичъ, Маркъ Лесутичъ. — Дани з нихъ меду 3 кади и ведро 3 камени, а тивунцины великое и малое 5 ведерь, з приставку и за кузю ведро меду, соколничого 2 гроша, бобровничого 13 гроший, серебра 2 копе грошей и 13 грошей, а з острова Стрельского копа грошей, за бобра 50 грошей, за кунцу 7 грошей, воловництва полъ гроша, намѣрныхъ 2 гроша, выкоту полъ 10 грошей; всего: 4 кади, 3 ведра, 3 камени, 4 копы 42 гроши.

Село Носовичи: Белко Воздриловичъ, Цисанъ Паньковичъ, Пашукъ Якововичъ, Есиферъ Борисовичъ, Панько Ермоличъ, Петръ Тимошовичъ, Олесей Павловичъ, Потапъ Свиридовичъ, Кондратъ Сыдоровичъ, Фурсъ Василевичъ, Василий Олексичъ, Андрей Москаль, Иванъ Леоновичъ, Иванъ Чернешевичъ, Мацута братъ его, Курило братъ его, Милко братъ его, Антонъ Куриловичъ, Панько Гринкевичъ, Ходорко Кожуховичъ, Климъ Василевичъ, Гринъ Пархимовичъ, Макаръ братъ же ихъ, Нефедъ Ивановичъ, Артемъ Рядковичъ. — Дани з нихъ 2 кади меду, тивунцины великое и малое 2 ведре меду, за приставку за кузю 2 ведре и безмень меду, за тивунциною 2 грошей, за четверо хлеба 2 гроши, за курицу полъ гроша, бобровничого 7 гроший, соколничого 2 гроши, выкоту 7 грошей, овса 2 ведра, серебра полъ 7 коп гроши, за бобра 50 гроший, за кунцу 6 грошей, воловцины полъ 7 гроша, намѣрныхъ 2 гроши, всего: кади 2, 4 ведра, безмень 1, 7 коп 14 грошей.

Село Гулевичи, Калениковичи, Путиловичи: Лычко Григдовичъ, Иванъ Савичъ, Мамецъ Бобруевичъ, Порхомъ Смагловичъ, Величко Кондратовичъ, Яковъ Хомичъ, Макаръ Яхимовичъ, Сава Пашковичъ, Оксета Бобруянинъ, Иванъ Каледичъ, Богданъ Грижичъ, Иванъ Скопка, Немера Олферовичъ, Олисей Ипечончичъ, Занько Мальшевичъ, Иванъ Рослый, Суринъ Лобковичъ. — Дани з нихъ 4 кади меду и пол-

тора камня, тивунщины великое и малое 5 ведеръ меду, за тивунщиною 7 грошей, за сено 3, за 4 воцила полъ гроша, шпона питушка, за 7 хлѣбовъ 3 гроши, за 3 кузни поклонныхъ камень меду, а окромъ того кузьяна малая яко питушка, за курицу пол гроша, за сокольничое 2 гроши, бобровничого 12 грошей, а выкоту 12 грошей, овса ведро, серебра 5 копъ и полторанадцать грошей, за 2 куницы 12 грошей, воловщины полъ 7 гроша, намерныхъ 2 гроши; всего: 4 кади, 3 ведра, 2 камня, 3 безмены, 7 копъ и 12 грошей.

Неделя пятая, которая ся зоветъ *Замалиская*. *Село Замалье*: Мицько Ревятичъ, Данило братъ его, Алексей Омельяновичъ, Ходоръ Медведко, Занько Бобрусинъ, Яковъ Амеляновичъ, Ходоръ Доршквичъ, Малышко Логвиновичъ, Степанъ Москаль, Осипъ Прихожий, Сенько Доршквичъ, Демянъ Глебовичъ, Иванъ Затяничъ, Окула Прихожий. Дани дають полторч кади, тивунщины великое и малое кадь меду, за тивунщинами 3 гроши, за приставку за 2 кузни камень меду, за 8 воциль 8 грошей, за 4 хлѣбовъ 2 гроши, за трое рыбъ полтора гроша, за курицу пол гроша, сокольничого полтора гроша, бобровничого 17 грошей, выкоту пол 5 гроша, серебра 3 копы грошей, за 2 бобры 100 грошей, за куницу 7 грошей, воловщины полъ 7 грошей, намерныхъ 2 гроша, овса ведро; а съ острова Обижа дають дани 2 ведеръ а 34 гроша; всего: 2 кади, 4 ведра, камень 1, 7 копъ а пол 7 гроша

Села Олексичи а Оздовичи: Тацко Батуричъ, Иван Гапоновичъ, Несынъ Зеленевичъ, Иванъ Ревяка, Карпъ Дмитриевичъ, Сенько Хилькевичъ, Сиронъ братъ его, Еско братъ его, Хроль Прихожий, Иванъ Литвинъ, Гринъ Куриловичъ, Мишко Богдановичъ, Антонъ Мацовичъ, Лукашъ Прихожий, Юрко Тимоновичъ, Кондрать Хоменовичъ, Игнатъ братъ его, Сонько братъ его. Дани в нихъ 4 кади и ведро, тивунщины великое и малое 3 ведра, за тивунщиною 2 гроши, приставка а кузьяна ведро меду, за воцила 7 грошей, за 7 хлѣбовъ 3 гроши, за 2 куръ грошъ, сокольничого 2 гроши, бобровничого 15 грошей, выкоту 12 гроши, серебра 2 коп гроши, за 7 бобровъ 5 копъ грошей, за 2 куницы 12 грошей, за полъ куницы 3 гроша, воловництва полъ 7 гроша, намерныхъ 2 гроши, овса 2 ведра; а в слободѣ до двухъ

лѣтъ 75 грошей, а меду пол 3 ведра, а в пуге 2 ведра меду и 40 грошей; всего: 4 кади, 7 ведеръ, кагени 1, 9 копъ и 8 грошей и пол гроша.

Неделя шостая, которая зовется *Скриоловская, Село Скриолово*: Федько Василевичъ, Евхимъ Хомичъ, Хома Русиневичъ, Степанъ Бобруковичъ, Сидоръ Василевичъ, Евсей Палкевичъ, Палица Кузевичъ, Авокепъ Пилиповичъ, Трохимъ Горбачевичъ, Евтухъ Яруновичъ, Панюковъ удова, Матвей Фусовичъ, Яковъ Куземьичъ, Шумята братъ его, Матвей Некрашевичъ, Левъ братъ его, Мишко Головня, Михаль Бобръ, Ланецъ Вороневичъ, Проць Бобруйковичъ, Максимъ Евтугоповичъ, Якимовъ удова, Русинъ Якововичъ, Ананя Климовичъ, Мишка Чопорновичъ, Гринъ Кузевичъ, Ананя братъ же ихъ, Сенько Гриневичъ, Евхимъ Мороковичъ, Савка Митьковичъ, Антонъ Горбачевичъ, Кунецъ Дробышевичъ. — Дани з нихъ меду 7 кадей, серебра 7 копъ, за 3 бобра 2 копъ 5 грошей, за куницу 7 грошей за воловщину, полъ 5 гроша, выкоту 18 грошей, писчого 12 грошей: — 7 кадей, 8 копъ 47 грошей и полъ гроша.

Село Костюковичи: Евсей Василевичъ, Ермола Хацковичъ, Андрей братъ его, Гринъ Шульжиновичъ. — Дани з нихъ: ведро меду а тивунцины ведро меду, за воццило полтора гроша, за курицу полъ гроша бобровниного 7 грошей серебра 100 грошей, 2 ведра 108 грошей. Дани з Седелъниковичъ: 3 ведра меду а в пуге ведро, выкоту 2 гроши, серебра 30 грошей, пол куницы три гроши; з Куроедичъ: дани кадь меду, соколыничого 3 гроши, выкоту три гроши, серебра 30 грошей: — кадь одна, ведеръ три, грошей 12.

То люди прихожие вольным у той же волости Мозырской в тых же неделяхъ и селехъ верху писанныхъ, низли городъ, ни паркана, ни перекоповъ не копають, кромъ подъ присудомъ старостиннымъ, а на старосту сено косятъ, з подымщину на подводы, на стацей своему селу помогаютъ, въ которомъ живутъ, а земль тежъ бортныхъ подъ собою не мають, на имя:

Въ Якимовичахъ: Денись, Степанъ, Алексей, Федько.

Въ Козловичахъ: Игнатъ Макеевичъ, Булько Бобрусикъ, Андрей Шаловаль.

У Везовку: Антонъ Семеновичъ, Сенько Васильевичъ а Проконъ Прихожий, Иванъ Лушанинъ, Лукианъ а Пашко.

У Кротове: Яковъ Мосыковичъ, Мицко Прихожий, Богданъ Криво-пускъ, Наумъ Долбичъ, Яковъ Слушанинъ, Ониско Русакъ.

В Богутичахъ: Петръ а Мойсей а Опанасъ Прихожи.

Въ Горбовичахъ: Сухачъ Глушанинъ, Максимъ Прийма.

У Домановичахъ: Хома Тетеринецъ, Калита Глушенинъ.

В Скриголове: Яковъ Зеньковичъ, Устинъ Юкорвичъ, Иванъ Тол-стый, Ъронко Есковичъ, Евсей Назаровичъ.

Волость Вчицкая.

Неделя первая, которая зоветъ *Лучицкая*.

Село Лучицы и Фойная: Старецъ Микита Калениковичъ, Олисей Захаричъ, Иванъ Овдевичъ, Семень Гриневичъ, Левонъ Панковичъ, Семень Ананичъ, Совостьянъ Михалевичъ, Иванъ Анцуховичъ, Василь Рылковичъ, Иванъ Тиховичъ, Окула Осиповичъ, Василь Пилиповичъ, Масюкъ Каленико-вичъ, Мишковая вдова, Жукъ Феневичъ, Матвей Остаповичъ, Тимофей Рого-левичъ, Федко Мартиновичъ, Иванъ Носовичъ, Пилатъ Михалевичъ, Сидоръ Гриневичъ, Мелешко Свиридовичъ, Ганюкъ Василевичъ, Товлуй Лавро-вичъ, Илья братъ его, Сисой Титовичъ, Степанъ Левонovichъ, Яковъ Мартиновичъ, Иванъ Василевичъ, Василь Евсеевичъ, Левонъ Манке-вичъ, Антонъ Опаничъ, Пархомъ Григоревичъ, Петръ Полуяновичъ, Гридко Гридцевичъ, Кудичъ братъ его, Иванъ Сорловичъ, Степанъ Шмелевичъ, Мефедъ Свиридовичъ, Павелъ Игнатовичъ, Семень Коно-новичъ, Опанасъ Дедковичъ, Федко Ковшевичъ, Трохим Мефедовичъ, Оксюта Кузьмичъ, Марко Федьковичъ, Сидоръ Демеховичъ, Андрей Пилиповичъ, Еско Пальчикъ, Иванъ Дулебъ, Василь Калениковичъ, Федко Оверковичъ, Губа Лукияновичъ, Осипъ Ревячичъ. — Дани з нихъ приходитъ меду 8 кадей а девятая кадь упусту, а такъ все село с тое пустощины платятъ за тую кадь копу грошей, а другую пусто-щины на имя Совитковщины даютъ 2 камени меду, за тивунщину и за данничею и за ловчею даютъ кадь меду, а к тому 2 безмены меду, а два безмены шпона за 3 гроши, за 2 хлеба грошь, за 7 воцинь 5

грошей, масла 2 безмены, сыровъ 5, а серебра за бобры и за куницы и за платъ серебряный даютъ чотыри копы грошей, на то мають уставу господарекую, а окромъ того даютъ выкоту отъ кади по 3 гроши, то есть 24 гроши:—9 кади, 2 камени, 2 безмень, 5 копъ 32 гроша.

Неделя другая, которая ся зоветъ *Багириновская*.

Село Багириновичи: Федко Шепеличь, Михинъ Антонович, Олифей Матвеевич, Данило Евалевич, Ермакъ Черешкович, Карпъ Путилович, Демидъ Ушкович, Олексей Корвачевич, Прсць Ключевич, Василь Сидорович, Петръ Обакунович, Ярмакъ Симонович.—Дани даютъ полъ четверты кади меду, а с п. стовощины с Филиповщины копу грошей, на тую копу грошей давана с тое п. стовощины мають листъ великого князя Швитригайла; тивунщины и данничого и за кузню даютъ 20 безменовъ меду, за пять вощинъ 4 гроши, за курицу полъ гроша, пшона безмень, масла безмень, сыру 2, овса ведро, серебра 100 грошей, выкоту полодинадцатого гроша, пищого чотыре гроша:—3 кади, 2 ведра, 3 камени, 2 безмены, 2 копе 9 грошей и полгроша.

Село Копотковичи: Омельянъ Семенович, Микита Омельянович, Исай Давыдович, Данило Петрович, Богданъ Кошчукович, Савошь братъ его, Демко Гриневич, Иванъ Петрович, Петръ Клышевич, Степанъ Тихович, Онисъ братъ его, Иванъ Тихович, Кузьма братъ же ихъ, Гринъ Яховичъ, Богданъ Легонович, Иванъ Попович, Оксентий Иванович, Торентий Хомич. А двѣ п. стовощины въ томъ же селѣ.—Дани з нихъ 3 кади меду и семь безменовъ, а тивунщины и кузни 20 безменовъ, пшона безмень, за куницу полгроша, за хлѣбъ пол гроша, за два вошила 2 гроша, овса ведро, за серебро и за бобры и за куницы полторы копы и 5 грошей, выкоту 10 грошей, сыры 2, масла безмень:—3 кади, 2 ведеръ, 4 безмень, 108 грошей.

Неделя третья, которая слыветъ *Волосовская*.

Село Волосовичи: Кондратъ Пыхович, Кондратъ Гриневич, Яковъ братъ его, Иванъ Гриневичъ же, Харитонъ Федкович, Иванъ Федкович, Гарасимъ Ослиович, Гапонъ Степанович, Ходоръ Губичъ, Федько Губичъ, Лаворъ Губичъ, Андрей Матфѣевич, Жихаръ

Муянчиць, Яковъ Матфеевичъ, Іязко Мефѳодовичъ, Кузнецъ Мефедовичъ, Лешко Нестеровичъ, Сашко Нестеровичъ, Семень Нестеровичъ, Хилимонъ Туровичъ, Гринъ Туровичъ, Иванъ Кузмичъ, Евхимъ Тиховичъ, Оникій Тимофеевичъ, Михаль Тимофеевичъ, Никипоръ Тимофеевичъ, Василий Марковичъ, Василь Кузмичъ, Логвинъ Кузмичъ, Евхимъ Мефедовичъ, Лукьянъ Мефедовичъ, Лукьянъ Мефедовичъ, Супронъ Гавриловичъ, Узма Некрашевичъ, Порхимъ Некрашевичъ, Гринецъ Романовичъ, Мефедъ Жѳадиповичъ, Лешко Василевичъ, Хома Ивановичъ, Давыдъ Стрыбыль, Степанъ Моруховичъ, Иванъ Стрыбыличъ, Яковъ Стрыбыличъ, Овдей Локтевичъ, Гринъ Локтевичъ, Опанасъ Чапкаловичъ, Гавотянъ Чашкановичъ, Трухонъ Коруховичъ, Билко Богдановичъ, Харитонъ Богдановичъ, Матфѳей Пушневичъ, Иванъ Анцюховичъ, Михаль Лешковичъ, Мишко Гомзичъ, Степанъ Тишковичъ, Хома Сибиричь, Макаръ Пронцевичъ, Мойсей Саковичъ, Никонъ Саковичъ, Андрей Саковичъ, Опаня Васлаевичъ, Хома Симоновичъ, Андрей Симоновичъ, Осипъ Симоновичъ, Овдей Симоновичъ, Кунецъ Жуковець, Мартинъ Турчиновичъ, Маргинъ Турчиновичъ, Стетко Трохимовичъ, Коза Ивановичъ, Овдей Лазутчичъ и з сыномъ Андреемъ Дубковичъ, Демко Ходоровичъ, Богданъ Ходоровичъ, Евтухъ Евхимовичъ, Пилипъ Коробовичъ, Харитонъ Букияновичъ, Андрей Лукіяновичъ, Опаня Якубовичъ, Василь Борчичъ, Степанъ Борчичъ, Пенько Куросечичъ, Порхимъ Козуличъ, Насопъ Козуличъ, Степанъ Насоновичъ, Опанасъ Шиковичъ, Логвинъ Опанасовичъ, Отрохимъ Логвиновичъ, Пенько Ситковичъ, Сенько Василевичъ, Лукашъ Лубіяновичъ, Воронъ Василевичъ, Гапонъ Львовичъ, Мишко Дыховичъ. А пустовщияъ семь: Евсиевщина, Вороновщина, Петровщина, Усовщина, Денисовщина, Родновщина, Андреевщина. А съ того села и с тыхъ пустовщияъ плату идетъ дани 10 кадей и чотыры камени меду, а тивунщины и кузьни к приставки 27 безменовъ, за 2 хлебы грошь, за 2 куръ грошь, за 10 вошинъ 7 грошей, пшеона 2 безмены, сыровъ 5, масла безмень, овса 10 ведеръ, выкоту пол копы грошей, за серебро и за куницы и за бобры 5 копъ грошей, писчого 20 грошей:—12 кадь, 2 ведеръ, 2 кадь, 5 копъ, 59 грошей.

Недѳля четвертая, которая ся зоветъ Сковищинская. Села Пи-

линовичи, Ванюжичи, Боброкъ, Грабова, Хвостовичи, Комаровичи, Новоселки. Тыя села с одного тягнутъ и дани даютъ. Люди в нихъ на ймя: Степанъ Григоревичъ, Ходоръ Андреевичъ, Абокуръ Степановичъ, Аврамъ Андреевичъ, Совласъ братъ его, Демянъ Демяновичъ, Михаилъ Окуличъ, Семень Михалевичъ, Кондратъ Окуличъ,..... Окуличъ, Лукьянъ Жавовичъ, Пархомъ Лукьяновичъ, Каршъ Кашевичъ, Васько братъ его, Семень Карповичъ, Якимъ братъ его, Терешко Хилковичъ, Яковъ братъ его, Яковъ Олизаровичъ, Пуиздиль Козейковичъ, Микита Прима, Пилипъ Зеновьевичъ, Панько братъ его, Радивонъ Аникевичъ, Трохимъ Микитичъ, Павелъ братъ его, Логвинъ Максимовичъ, Василий братъ его, Василь Павловичъ, Юнецъ Босаревичъ, Марко Сеневичъ, Юнецъ Давыдовичъ, Ананя братъ его, Максимъ Тереховичъ, Трохимъ братъ его, Занько Якововичъ, Лазаръ Грицевичъ, Остапъ Грицковичъ, Морамашъ Норчичъ, Белоногъ Андреевичъ, Микита братъ его, Михалъ братъ же ихъ, Нестеръ Андреевичъ же, Сава Ситичъ, Михалъ Борисовичъ, Илья Носовичъ, Федоръ Сирочевичъ, Олизаръ Миничъ, Мартинъ братъ его, Иванъ Нивоевдичъ, Хома Мутитичъ, Парфимъ Борисовичъ, Евхимовая вдова, Олиферъ Лобанъ, Головня Ходоровичъ, Игнатъ Литвинъ, Марко Суботичъ, Сава Сукстичъ, Симонъ братъ ихъ, Остапъ Прийма, Пилипъ Яневичъ, Ярмакъ Малчановичъ, Тарасъ Гавриловичъ, Яковъ Тишковичъ, Ходоръ Васьковичъ, Остапко Кудрячичъ, Гапонъ братъ его, Яковъ Сухаревичъ, Гордый Даниловичъ, Корнилъ Кадановичъ, Богданъ Лучичъ. — Дани з нихъ меду 10 кадей, серебра за бобры и за куницы 5 коп грошей, тивунщины и приставки 20 безменовъ, выкоту 30 грошей, пшчого 20 грошей, овса 2 ведеръ, сыровъ 5, масла безмень, пшона 2 безмены, за 2 куровъ грошъ, за 2 хлеба грошъ, за 2 вошины полтора гроша: — 10 кадь, 3 камени, 2 безмены, 5 копъ и поль 4 гроша.

Неделя пятая, которая слыветъ Рудобельская. Село Рудые Белки: Старецъ Каленикъ Дмитровичъ, Кононъ Михалевичъ, Сидоръ Андреевичъ, Нестеръ Савошъ, Манецъ Андреевичъ, Каленикъ Лостычичъ, Оедоръ Андреевичъ, Онанья Нестеровичъ, Харитонъ Андреевичъ, Артемъ Насоновичъ, Онийъ братъ его, Харитонъ Сергеевичъ, Григорий

Савичъ, Лука братъ его, Филипъ Игнатовичъ, Иванъ Андриховичъ, Мартянъ братъ его, Пашко Тимошевичъ, Степанъ Савостияновичъ, Данило братъ его, Мальсей Хомичъ, Мойсей Кузмичъ, Ханецъ Прийма, Василь Беликовичъ, Нансонъ Пронцовичъ, Хома Михъевичъ, Тимофей Ильичъ, Иванъ Евсеевичъ, Гринь братъ его, Степановая удова, Демянъ Прийма, Иванъ Кмита, Иванъ Москаль, Давыдовая удова, Хома Ходоровичъ, Трохимъ братъ его, Гришко Ходоровичъ же, Дорофей Яковичъ, Федко Прийма, Гринь Олиферовичъ, Трохимъ Ильичъ, Гринь Семеновичъ, Андрей Гриневичъ, Меленъ Семеновичъ, Иванъ братъ его, Костюкъ Ивановичъ, Андрей Семеновичъ, Дорофей Степановичъ, Иванъ Семеновичъ, Яковъ Алексѣевичъ, Степанъ Алиферовичъ, Игнатъ Ивановичъ, Анцухъ Зерниловичъ, Иванъ Малеевичъ, Иванъ Ивановичъ, Федко Лукиановичъ, Зенько братъ его, Андрей Даниловичъ, Панкратъ Пашковичъ, Сава Захаричъ, Нестеръ Андруковичъ, Мишко Смолейковичъ, Остапъ Малышевичъ, Гапонъ братъ его, Василь Калениковичъ, Максимъ Рыксовичъ, Иванъ Чехловичъ, Мононь Иличъ, Хома Степановичъ, Семенъ Ивановичъ, Панфилъ Степановичъ, Вокузъ Ервовичъ, Евхимъ Бакуновичъ, Хома Федоровичъ, Авула Леоновичъ, Микита Юрковичъ, Пашко Микитичъ, Бурко братъ его, Гринь Потылица, Мина Ходоровичъ, Ходоръ Борисовичъ, Семенъ Ильичъ, Андрей Михеевичъ, Левонъ Евсеевичъ, Елисей Антоновичъ, Степанъ Петуховичъ, Логвинъ Ключковичъ, Михайлъ Щуровичъ, Кузьма Давыдовичъ, Василь Щуровичъ, Василь Жиличъ, Терешко Ходоровичъ, Степанъ Трохимовичъ, Демко Супроновичъ, Игнатъ Гладовичъ, Ермакъ Глебовичъ, Павелъ Ивановичъ, Сергей Якововичъ, Анцѣпор Ходоровичъ. Тое село нимъ еще было отдано небощику пану Миколаю Радивилу, воеводе Виленскому, будучи еще за господаремъ, роботу замковую и паркановую, и коло паркана, и повиноватства тми жъ чинили, што и Бчицкое волости вси подданные господарские, а давали дани 10 кадей, а тивунципы и приставки и кузни кадь меду, а серебра за все про все 9 копъ грошей. А кгдажь они пришли были до русъ его милости пана воеводинныхъ, тогда панъ воевода небожчикъ за городовую и за паркановую роботу и за иншия замковые винности прибавиль былъ на нихъ

21 копу грошей, то всего пенезей давали сумою 30 копъ грошей, а наместникъ тежь на волость не въезжалъ; теперь 38 копъ грошей и 18 кадей меду даютъ и к работѣ ходять, то есть на воли господарской, яко господарь его милость ихъ кажетъ на чомъ оставити:— 18 кадей, 30 копъ грошей.

Неделя шстая, которая слыветъ *Сокирицкая*. Село *Секеричи*: Онцухъ Копыль, Гаврило Моросовичъ, Курило Дмитровичъ, Гапонъ Опанасовичъ, Ермола Буровичъ, Трохимъ Ланевичъ, Анцухъ Климовичъ, Ташко Литкевичъ, Федко Филистовичъ, Ломака Якововичъ, Хиць Якововичъ, Данило Мадуковичъ, Сава Мацуковичъ, Яцукъ Гридкевичъ, Евтухъ Гридкевичъ, Тышко Анцуховичъ, Охремъ Омельяновичъ, Левонъ Слыховичъ, Иванъ Евтуховичъ, Филиць Евхимовичъ, Микита Филистовичъ, Мойсей Елтуховичъ, Занько Слыховичъ, Федко Насаповичъ, Занько Евтуховичъ, Ходоть Наумовичъ, Мойсеевая вдова, Саяъ Слыховичъ, Климъ Онопревичъ, Микита Онопревичъ, Мартинъ Кажутевичъ, Кунецъ Мажатевичъ, Гринъ Поповичъ, Евтухъ Совашевичъ, Левонъ Терешковичъ, Ходоръ Терешковичъ, Трохимъ Никоновичъ, Процко Госковичъ. Дани в нихъ меду 7 кадей, выкоту 18 грошей, писчого 12 гроши, тивунщины и за две узни 8 безменовъ, ведро овса, за курицу полъ гроша, за бохонъ хлѣба полъ гроша, за 4 воцины 4 гроши, сыры 2, масла полъ безмена, серебра за бобры и за еуницы 3 копы грошей: — 7 кадь, 3 камени, 2 безмены, 3 копъ 35 грошей.

То люди в той же волости Бчицкой, в тыхъ же недѣляхъ а селехъ верху писанныхъ, нижли города, ни паркана, ни перекоповъ не бопають, кромъ под присудомъ старостинымъ, а на старосту сено косятъ а подымщину, на подводы, на стаеи своему селу помогаютъ, суть люди прихожие, а земль тежь бортныхъ подъ собою не мають, на ймя:

У Волосовичахъ: Дмитрошъ Гладовичъ, Прозоръ Драбовичъ, Весчий Русакъ, Яковъ Рыбцевичъ, Шепетео Угловичъ.

У Сквышине: Кузма Кривчичъ, Андрей Русакъ.

У Рудыхъ Белькахъ: Левонъ Прихожий, Андросъ Верепечичъ, Максимъ Ждановичъ, Петръ Кословичъ, Мишко Андреевичъ, Свостыянъ Синяковичъ, Михаль Мозковичъ.

А то имена и села князские, и панские, и землянские, и духовных волости Мозырское и Бчицкое, которые к тымъ же неделямъ сверху писанымъ волости Мозырское и Бчицкое помагають в подводахъ и въ стацеяхъ, у городовъ и въ паркановъ рубленни и в перекоповъ копання, а некоторы были з нихъ того тягнути и робити перестали, нижи з росказання господарского опять ку тому есмо ихъ привернули. У недели Ипской село Новоселки княгини Володимеровой, человекъ 25, которые были дани мужу ее князю Володимеру отъ 15 лѣтъ або и далей, которые перестали тягнути и города рубити за пана Нарбута.

У недели Домоновицкой село *Корени*, а *Морморичи*, а *Хилъ*, а *Полетневичи*, всихъ человека в тыхъ селехъ 22, пану Павлу Служце служить, осталися ему по жоне, дочке Немирича. А село *Путятичи* 30 человека пановъ Хребтовичовъ перестали были тягнути подводъ и стацей и города робити за пана Краштолта, яко Богданъ Хребтовичъ Мозыръ держаль.

У недели Айтючицкой село *Шкрейковичи*, 7 человекъ, Василья Лозьки. А село тое жъ недели на имя *Кривичи*, два человекъ, землянъ Меличковъ.

У недели Загальской, село *Тулловичи*, 15 человекъ, держитъ Герасимъ Колонтай, купилъ у Заройскихъ, землянъ Новгородскихъ, выслуга Заройского отъ сорока лѣтъ, а перестали были подводъ и стацей и города робити отъ 20 лѣтъ; село *Бобичи* князя Збаразскаго, человека 30, отъ Рошское дороги, выслуга отца ихъ, перестали были подводъ и стацей и города не робили отъ 20 лѣтъ.

Село *Юревичи*, 23 человекъ, Костюшковича, подымщину на подводы, на стацей давали, а города не робили отъ 5 лѣтъ; а островъ *Горновщина*, село *Олексическое* верху писаное, у него уходъ мели; от дано землянину Андрею Обуху. А пустошчина именовъ *Можевищина*, селище по объюмъ сторонамъ Припяти рѣки на имя Стрельское держитъ Болакирь отъ сорока лѣтъ, отецъ его выслужилъ, а города не робили отъ 20 лѣтъ, нижи подымщины давали полъ копы грошей; сего году первый разъ вже не дали были.

Недели Богутницкое село *Демидовичи*, монастыря Киевского светого Николы Пустынского, человекъ 7, данина господаря его милости короля старого, отъ дороги Рошское; отъ тогожь часу подводъ и стацей и города робити были перестали.

Село *Смолиновичи*, 9 человекъ, Криштофа Кмитича, дано ему отъ 20 лѣтъ и теперъ подводы и стацей дають, а города не робить; отъ того жь часу, яко ихъ дано, робити перестали. У Котчичахъ два человекъ нановъ Суриновъ, подымщину давали, а города не робили отъ данины яко отъ 20 лѣтъ.

Село *Зиновичины*, 10 человекъ, Андрея Войниловича и Балакира, дано отъ 40 лѣтъ Ламону, тестю ихъ, а отъ 15 лѣтъ стацей и подводъ не давали и города не робили.

Недели Скриголовской село *Шестовичи*, 7 человекъ, виегнии Константинове, отъ 30 лѣтъ; поведили люди присяжные и мещане и вся волость, и жь ся сими заложили за князя Константина отъ сорока лѣтъ у Глинщину.

Село *Боложевичи*, 30 человекъ, тогдажь дей за князя Костянтина заложили ся сами и жадное тягли и роботы не робили отъ того часу.

Село *Жоховичи*, 30 человекъ, держитъ Есѣвъ Немирвчъ по жоне, выслуга Полозова отъ полъ петадесять лѣтъ, ни тягли, ни роботы отъ того часу не было.

Село *Михновичи*, 5 человекъ, Ратомского выслуга отъ 10 лѣтъ, отъ того жь часу стацей и подводъ и города робити перестали.

Село *Оточловичъ*, 15 человекъ, Ленковичовъ Арменовъ выслуга отъ 30 лѣтъ, тогдажь и перестали тягли и роботы.

Село *Напруде*, 5 человекъ, Ленковичовъ тыхъ же, тогдажь отышло и не робили.

Островъ *Кротыни* безъ людей держитъ Богданъ Есковичъ, выслужилъ за пана Кгаштольта, коли панъ Кгаштольтъ в Черкасахъ въ царевича былъ, и теперъ ни роботы, ани тягли, ни подводъ, ани стацей. нѣтъ.

Недели Сонкрицкое село *Петрушовичи* а село *Ковчъ*; поведили старецъ и вся волость Бчицкая, нжъ ся тые села обадва также сами ся за пана Кгаштольта заложили тогды, коли онъ шелъ с Черкасъ отъ царевича, а онъ же и Мозырь держалъ на тотъ часъ, послѣ Кгаштольта привернулъ ихъ Щасный Ситруевичъ в Глуску и теперъ тянутъ тамъ; дани даютъ 9 кадей меду а пол пяти копы грошей, кромъ дробныхъ доходовъ; отъ того часу ни стацей, ни подводъ, ни роботы городовой нѣтъ.

Неделя Ворсицкая особливая волости Бчицкое жъ.

Село *Ворсичи*, дымовъ 70 и большъ, его милости пана воеводы Виленского, подводы и стацей даютъ, а роботъ жадныхъ не робятъ; памяти нѣтъ, яко отъ Мозыра отошло и яко тежъ не робливали.

Село *Литвиновичи* боярское хоружича Опшенского и Островицкого, 40 подыма, подводы и стацей даютъ, а города не робятъ, также памяти нетъ, яко отышло и яко тожъ не робливали.

Село *Михновичи*, дымовъ 10. татарка Кудышевичъ, стацей и подводы даютъ, а города не робятъ; также памяти нетъ, яко отышло.

Неделя Коптовицкая особливая жъ.

Село *Коптевичи*, дымовъ 40, дани 9 кадей, серебра пол 5 копы грошей, кромъ воцинъ и тивунщины и всякихъ дробныхъ доходовъ, отдано Заморенку старому отъ 30 лѣтъ, еще за пана Кгаштольта, а панъ Кгаштольтъ взялъ дей в него отчизну его село Мохово и привернулъ замку своему в Любечу; отъ того часу, яко ему дано, ни города не робили, ни стацей ни подводъ не давали.

Село на ймя *Челшце*, человекъвъ 20, а десять розышло се, всихъ было 30; дани три колоды, серебра 3 копы грошей, окромъ всякихъ жо доходовъ дробныхъ; дало Балакирову отцу у тотъ же часъ, коли и Заморенку, а за то дей панъ Кгаштольдъ в него село Велче, отчизну его под Любечомъ, взялъ, также отъ того часу ни города не робили, а ни стацей ни подводъ не давали.

Село которое зовутъ *Коптевичи Далекые*, дымовъ 20 и большей, отъ Лучиць 9 мили, дани 3 кади меду, серебро две копе грошей,

кромѣ дробныхъ доходовъ; волость Бчицкая вся поведили, ижъ ся тое село также само за князя Константина отъ сорока лѣтъ заложило для крывдѣ отъ старость Мозырскихъ, отъ того часу города, а ни жадныхъ работъ и повиноваствъ не чинеть и подводъ и стацей не дають.

Литовская метрика, книга переписей, № 6, А; листъ 123.

ОГЛАВЛЕНІЕ.

СТР.

- I. Подтвердительная грамота короля Владислава Ягайла, данная князю Федору Острожскому на право потомственного владѣнія г. Острогомъ съ его округомъ. 1386. Ноября 8. . . . . 3.
- II Жалованная грамота великаго князя Свидригайла пану Ивану Мукосѣвичу на имѣнія: Маловъ, Охматовъ, Пашово и Золочовъ—въ Луцкомъ повѣтѣ и Борщовку, Рыдомль, Устье, Вѣлку и Ожеговцы—въ повѣтѣ Кременецкомъ. 1430 г., марта 30. . . . . 4.
- III Документы, явленные во Владимірскія градскія книги княземъ Юрьемъ Михайловичемъ Чарторійскимъ. 1605 г. Января 1. . . . . 6.
1. Жалованная грамота Швидригайла Ольгердовича Митку Немирѣ на село Лину въ Перемышльскомъ повѣтѣ и на села: Бутятичи, Тышковици, Дубровецъ, Ляшпее и Стяги во Владимірскомъ повѣтѣ. 1450. Декабря 31. . . . . 8.
2. Жалованная грамота Казимира Ягайловича Немирѣ Резановичу на имѣнія въ Владимірскомъ повѣтѣ: Зѣмно, Бугеново, Марковъ Ставъ и Сернинавье 1450—1465—1480. Ноября 10. . . . . 9.
3. Жалованная грамота Казимира Ягайловича Немирѣ Резановичу на имѣнія: Литовижъ, Селцо, Тарговицу, Червисча, Стволловичи, Зѣмно, Бубново, Чесный Крестъ, Марковъ Ставъ и Сернинавье. 1452. Марта 2. . . . . 10.
4. Подтвердительная грамота Казимира Ягайловича Митку Немирѣ на имѣнія, пожалованныя ему отъ Швидригайла. 1452. Января 3. . . . . 11.
5. Духовное завѣщаніе Якова Войны Немировича, по которому онъ отказываетъ: Церкви въ с. Зѣмпѣ—село Марковъ Ставъ;

- матери своей Аннѣ Немириной села: Мстишинъ, Песчаное, Коршево, Серну, Жджары, Жджарки, Ракулинъ, Сердятичи, Заболотцы, Грибовицу, Щенятинъ и Зѣмно; женѣ своей Маріи въ пожизненное владѣніе села: Стволовичи, Житаны, Честный Хрестъ, Бубновъ, Горѣчовъ, Тышковичи и Щучатинъ; сестрѣ своей Маріи и ея мужу, князю Михайлу Васильевичу Чарторыйскому: Литовижъ, Кречовъ, Горки и Олеско. Дѣтямъ князя Чарторыйскаго должны отойти и остальные имѣнія послѣ смерти или въ случаѣ выхода замужъ жены завѣщателя.—Актъ безъ числа—Вторая половина XV столѣтія. . . . . 11.
6. Разграпиченіе имѣній Владимірской епископіи отъ имѣній князя Федора (Михайловича) Чарторыйскаго. 1501—1516. Юня 4. . . . . 13.
7. Дарственная князя Александра Федоровича Чарторыйскаго женѣ его Магдалинѣ Дешпотовнѣ на третью часть принадлежащихъ ему имѣній. 1555. Мая 1. . . . . 14.
8. Дарственная запись его-же женѣ на 10,000 злотыхъ, обеспеченныхъ на его поземельныхъ имѣніяхъ. 1567. Января 12. 16.
9. Завѣщаніе Волинскаго воеводы, князя Александра Федоровича Чарторыйскаго. 1569. Декабря 17. . . . . 17.
10. Актъ раздѣла имѣній между князьями: Александромъ и Иваномъ Чарторыйскими. 1547. Юня 19. . . . . 20.
11. Запись князя Ивана Чарторыйскаго, данная брату его Александру—о взаимномъ обязательствѣ пополнить убытки, въ случаѣ, если-бы изъ части имѣнія одного изъ нихъ отнята была правительствомъ выслуга ихъ отца. 1547. Юня 22. 23.
12. Росписка Василія Богдановича Чижя о томъ, что онъ получилъ сполна приданное за женою отъ тестя своего, князя Федора Михайловича Чарторыйскаго. 1537. Января 10. . . . . —
13. Такая-же росписка Петра Богдановича Хребтовича, женатаго на другой дочери князя Федора Чарторыйскаго. 1560. Юля 30. . . . . 24.
14. Такая-же росписка Федоры Федоровны Свинюской, третьей дочери князя Федора Чарторыйскаго. 1553. Августа 23. . . . . 25.
15. Такая-же росписка Андрея Сапеги и его жены Марины, до-

- чери князя Александра Федоровича Чарторыйскаго. 1569. Сентябрь 18. . . . . 26. ✓
16. Граничный актъ между имѣніями князей Чарторыйскихъ: Литовичемъ, Грибовичемъ, Сердятичами и Крикулиномъ и имѣніемъ дворянъ Ворыскихъ Биличами, составленный третейскими судьями. 1543. Юня 20. . . . . 27.
17. Завѣщаніе княгини Макгдалины Дешнотовны Александровой Чарторыйской, по которому она отказываетъ свое движимое имущество сыну Михаилу. 1571. Юля 13. . . . . 28.
18. Рѣшеніе великаго князя Александра, по которому онъ освобождаетъ князя Федора Михайловича Чарторыйскаго отъ иска, возбужденнаго по вопросу о раздѣлѣ наслѣдственныхъ имѣній, его двоюроднымъ братомъ, княземъ Семеновъ Александровичемъ. 1498. Юля 8. . . . . 31.
19. Духовное завѣщаніе князя Михаила Александровича Чарторыйскаго. 1582. Февраля 22. . . . . 32.
- IV. Жалованная грамота короля Казимира вдовѣ Луцкаго старосты Олизара Шиловича на имѣнія, находящіяся на Волыни, съ освобожденіемъ на всегда одного изъ этихъ имѣній, Любча, отъ платы „волощины“. 1486. Ноября 11. . . . . 36.
- V. Грамота короля Александра къ Овруцкому намѣстнику, князю Григорію Борисовичу Глицкому, предписывающая ему передать Кончаковскую землю старцу Василию Михалкевичу. 1503 г., Юня 25. . . . . 38.
- VI. Вводный листъ во владѣніе Кончаковою землею, данный государскимъ дворяниномъ, Иваномъ Крижиномъ, Овруцкому старцу, Василию Михалкевичу. 1503. Августа 2. . . . . 39.
- VII. Рѣшеніе королевскихъ комиссаровъ по дѣлу о разграниченіи Житомирскаго староства отъ имѣнія дворянъ Вороничей села Крошны. Комиссары, рассмотрѣвъ документы представленные Вороничами и провѣривъ межевые знаки, опредѣлили пограничную линію между спорными землями. 1595 г., Юня. 30. . . . . 40.
- Въ числѣ документовъ, представленныхъ Вороничами, оказались слѣдующіе: 1) Жалованная грамота короля Александра Ивану Воронѣ на село Крошню. 1506. Мая 22.
2) Подтвержденіе той-же грамоты Сигизмундомъ I. 1511.

Юня 4. 3) Рѣшеніе князя Константина Ивановича Острожскаго по дѣлу о дѣлѣжѣ имѣнія Ивана Вороны между его дѣтьми. 1523. Февраля 2. 4) Такое-же рѣшеніе житомирскаго старосты, князя Семена Глѣбовича Пронскаго 1538. Юля 14. 5) Охранная грамота Сигизмунда I Вороничамъ на село Крошню 1539. Августа 18.—и круг.

- VIII. Купчая крѣпость, по которой Боговитинъ Петровичъ Шумбарскій продаетъ принадлежащее ему имѣніе Россоловцы князю Константину Ивановичу Острожскому. 1523. Октября 23. . . . . 65.
- IX. Подтвердительная грамота Сигизмунда I Михайлу Павшѣ на сорокъ службъ Берестовичанъ, на имѣніе Климатинъ въ Черкасскомъ повѣтѣ, и на имѣнія: Дорогинъ, Клищевичи и Коцовичи въ Кіевскомъ повѣтѣ. 15(3)1. Марта 21 . . . . . 67.
- X. Купчая крѣпость, выданная Ульяною Потаповичевою и ея сыновьями: Опанасомъ и Богданомъ, Андрею Якубовичу Немировичу на село Ворохобовичи, лежащее въ Бѣлыхъ Берегахъ. 1531. Декабря 7. . . . . 69.
- XI. Подтвердительная грамота Сигизмунда I Кіевскому Пустынно-Николаевскому монастырю на имѣніе Колтегаевъ надъ Россью, пожертвованное этому монастырю Остафьемъ Дашковичемъ. 1536. Юня 30. . . . . 71.
- XII. Грамота Сигизмунда I, подтверждающая дворянину Лукашу Лозовицкому пожалованныя ему королемъ Александромъ имѣнія: Звѣнчичи, Великій и Малый Жерделевъ, Руду Руйную и Руду Молявку и отстраняющая претензіи на эти земли Житомирскихъ мѣщанъ. 1537. Февраля 11. . . . . 73.
- XIII. Жалованная грамота Ковельскаго князя Василя Михайловича Сангушка землянину Демиду Войткевичу на двориче въ селѣ Мосчопой, съ условіемъ военной службы. 1542 г.... 75.
- XIV. Описаніе Черкаскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ. . . . . 76.
- XV. Описаніе Каневского замка. 1552 года, Февраль—Мартъ . . . . . 91.
- XVI. Описаніе Кіевскаго замка. 1552 года, Февраль—Мартъ. . . . . 106.
- XVII. Описаніе Житомирскаго замка. 1545 года, Сентября 2. . . . . 122.
- XVIII. Описаніе Житомирскаго замка 1552. . . . . 140.
- XIX. Описаніе Луцкаго замка 1552. . . . . 152.

- XX. Изложение хода продолжительной тяжбы между Бѣлоцерковскими старостами съ одной стороны и владѣльцами Уманщины и Звенигородщины: Струсями, Калиновскими и Потоцкими—съ другой, за право владѣніи мѣстечками: Буками, Шавлихою и Черною Каменкою. 1542—1775. . . . . 184.
- XXI. Жалованная грамота Слуцкаго князя Семена Юрьевича Олельковича землянамъ Брацлавскаго повѣта, Корзунамъ на урочище Зубовъ Островъ. 1555. Мая 8. . . . . 211.
- XXII. Грамота Сигизмунда Августа, жалующая Магдебургское право городу Польшинцамъ, вновь осаженому княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ 1561. Марта 26. . . . . 212.
- XXIII. Извлечение изъ переписи войска Великаго княжества Литовскаго, составленной королевскимъ служебникомъ, Михайломъ Коледою. 1595. Октября 15. . . . . 213.
- XXIV. Грамота Сигизмунда Августа, подтверждающая землянамъ Богдановичамъ—Круневичамъ право на владѣніе селами: Водовичами и Олексичами, пожалованными имъ въ обмѣнъ на ихъ имѣнія, лежавшія въ окрестности Чернобыля и пожалованныя Филону Кмитѣ. 1568. Юля 10. . . . . 222.
- XXV. ✓ Актъ разграниченія воеводствъ: Брацлавскаго, Кіевскаго и Подольскаго, составленный королевскими комиссарами. 1570 г. Января 6. . . . . 225.
- XXVI. Актъ разграниченія земель королевскаго имѣнія Мизякова, отъ имѣній землянина Гнѣвоша Дмитріевича Стрижовскаго: селъ Стрыжовки и Переорки, составленный королевскими комиссарами. 1570. Апрѣля 27. . . . . 231.
- XXVII. Жалованная грамота князя Андрея Михайловича Курбскаго землянину Демиду Остковичу на земли въ селѣ Мосчаной. 1571 г., апрѣля 29. . . . . 232.
- XXVIII. Запись, по которой соборъ Кіевопечерской Лавры обмѣниваетъ свою землю—Зыбовщину на земли, принадлежавшіе Кіевскому землянину, Стефану Пилиповскому—урочища: Монастырище и островъ Глуховъ. 1572 г. Юня 21. 234

- XXIX. Инвентарь замка и мѣстечка Буремль, съ исчисленіемъ крестьянскихъ повинностей и дапей. 1573 г., Генваря 30 дня. . . . . 237.
- XXX. Сознаніе вознаго о томъ, что онъ повѣрилъ границы земель села Гвоздова, принадлежащаго Киево-Никольскому Пустынному монастырю. 1574. Юля 24. . . . . 242.
- XXXI. Подтвержденіе королемъ Стефаномъ граничнаго документа, опредѣляющаго рубежи земель города Кременца, составленнаго въ 1542—1546 годахъ. 1576. Декабря 12. . . . . 243.
- XXXII. Приказъ князя Константина Константиновича Острожскаго, данный его намѣстникамъ, о возстановленіи законныхъ границъ между имѣніемъ Острожскаго, селомъ Подлубцами, и имѣніемъ Киево-пустынскаго Никольскаго монастыря, селомъ Зубковскимъ. 1583. Декабря 28. . . . . 247.
- XXXIII. Донесеніе вознаго о введѣ, данномъ имъ княгинѣ Сусаннѣ Острожской, женѣ Волынскаго воеводы, князя Януша Константиновича Острожскаго, во владѣніе имѣніями, подаренными ей ея тестемъ, Кіевскимъ воеводою, княземъ Константиномъ Константиновичемъ Острожскимъ, а именно: въ города Чудновъ и Пятковъ и въ 45, принадлежащихъ къ Чуднову, селъ. 1585. Октября 15. . . . . 248.
- XXXIV. Донесеніе вознаго о введѣ имъ пана Ждана Мироневича во владѣніе селомъ Сенеvkою, съ перечисленіемъ крестьянъ села и обозначеніемъ границъ его земель. 1585 г., Сентября 10. . . . . 250.
- XXXV. Жалоба жителей Кіевской слободы, новоосаженной около Софійскаго монастыря, на Кіевскаго воеводу, князя Константина Константиновича Острожскаго и на жену его намѣстника, княгиню Матушовую Воронежскую, о томъ, что князь Острожскій запретилъ жителямъ Кіевской слободы заниматься торговлею и продажею питей, княгиня-же Воронежская приказала своимъ слугамъ ограбить имущество истцевъ и многихъ изъ нихъ заключила въ темницу. При этомъ упоминается о содѣйствіи, обѣщанномъ истцамъ запорожскимъ гетманомъ—Орышевскимъ. 1586. Ноября 16. . . . . 253.

VII

		стр.
XXXVI.	Актъ разграниченія имѣній дворянъ Вороничей: Трояновцы, Денешы и Крошня, отъ волостей Чудновской и Вильской, а также отъ староства Житомирскаго, 1598 г. Ноября 8.	256.
XXXVII.	Жалованная грамота Сигизмунда III Мартыну Хруслинскому па урочища Нетяги и Телепентынь Рогъ, лежащія въ Винницкомъ староствѣ. 1599. Августа 23.	259.
XXXVIII.	Актъ разграниченія имѣній Мозырскаго маршалка, Стефана Лозки, сель: Рожева и Раковичъ, отъ имѣній Кіевскаго хорунжаго, Яна Бутовича, сель: Пукова, Батыева, Монастырища и Милечичъ. 1600 г. Августа 12	261.
XXXIX.	Сознаніе возныхъ о томъ, что они повѣрили межевые знаки, опредѣляющіе границы имѣній князя Януша Острожскаго: Пятигоръ, Тетіева, Чернявки, Вышина и Джозова, отъ имѣній князей Юрія и Криштофа Збаражскихъ: Погребыщъ, Животова и Прилуки. 1608 г. Ноября 18.	263.
XL.	Актъ разграниченія имѣнія князя Януша Острожскаго— волости Вильской, отъ имѣній Стефана Немирича— волости Чернеховской. 1610. Мая 7.	268.
XLI.	Актъ разграниченія повѣтовъ: Каменецкаго и Летичевскаго, составленный комиссарами, назначенными сеймомъ. 1612. Мая 3.	274.
XLII.	Рѣшеніе третейскаго суда по дѣлу о взаимныхъ обидахъ между княземъ Янушемъ Острожскимъ и Фридрихомъ Тышкевичемъ. Въ рѣшеніе это внесенъ актъ разграниченія имѣній князя Острожскаго: Пикова, Глинска и Янушполя, отъ имѣній Тышкевича: Бердичева и Махювки. 1614 г. Мая 14.	276.
XLIII.	Люстрація староствъ Кіевскаго воеводства. 1616 г. Февраль и Мартъ.	284.
XLIV.	Подтвердительная жалованная грамота короля Сигизмунда III Кіевонечерскому монастырю на различныя имѣнія въ великомъ княжествѣ Литовскомъ. 1616. Апрѣля 1.	322.
XLV.	Люстрація Житомирскаго староства. 1622, Февраля 23.	326.

	стр.
XLVI.	Люстрація Остерскаго староства. 1628. Ноября 9. 337
XLVII.	Тариффа подымной подати Кіевскаго воеводства, 1631. Мая 3. . . . . 356.
XLVIII.	Грамота Владислава IV, подтверждающая боярамъ Овруцкимъ Першкамъ право на землю Миклашевчину, пожалованную имъ Сигизмундомъ Августомъ. 1635. Апрѣля 28. . . . . 411.
XLIX.	Инвентарь сель Свиды и Видыборга съ указаніемъ количества крестьянскихъ повинностей. 1636, октября 6. 414.
L.	Грамота Владислава IV, подтверждающая Даниилу Юрію Вороничу право на владѣніе селомъ Крошнею въ Житомирскомъ повѣтѣ, а также утверждающая границы этого имѣнія, опредѣленныя особою комиссіею въ 1595 году.—1640, мая 18. . . . . 416.
LI.	Дарственная запись Брацлавскаго хорунжаго, Яна Дзика, Михаилу и Екатеринѣ Аксакамъ, на села: Депенши, Татариновку, Янковцы, Карпиловку, Трыбисовъ, Старый и Средній Презовы, лежація въ Житомирскомъ повѣтѣ. 1645, марта 6. . . . . 420.
LII.	Граничный листь, опредѣляющій рубежи земель, принадлежащихъ Овруцкимъ боярамъ: Першкамъ, Турчи намъ, Толкачамъ и Усачамъ. 1646. іюля 13. . . . . 425. <i>ll</i>
LIII.	Запись на право пожизненнаго владѣнія селомъ Рожнятовкою и половиною села Бѣленовки, данная графомъ Иваномъ Замойскимъ его слугѣ, Андрею Рожнятовскому, подъ условіемъ доставки послѣднимъ 5 вооруженныхъ всадниковъ, въ случаѣ нужды, въ хоругвь Замойскаго. 1646, сентября 28. . . . . 429.
LIV.	Актъ передачи имѣнія мѣстечка Тымановки (оно же Липовка) урядомъ городскимъ Винницкимъ во владѣніе дворянину Ремигіану Гижицкому. 1647, марта 7. . . . . 430.
LV.	Заставная запись, данная гетманомъ польнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Михаилу и Екатеринѣ Аксакамъ на имѣнія въ Брацлавскомъ воеводствѣ: города Камень и Гулевцы и села: Гущинцы, Гурку, Сальникъ, Писаревку, Раданку и Орловку. 1647, марта 16. . . . . 433.

- LVI. ✓ Заставная запись, данная полнымъ гетманомъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Криштофу и Софіи Козловскимъ на имѣніе, городъ Ивангородъ, находящееся въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 18. . . . . 438.
- LVII. Заставная запись, данная дворяниномъ Сильвестромъ Черленковскимъ Брацлавскому хорунжему Яну Дзигу на имѣнія: Черленковъ Новый и Старый, Коморовъ, Ярошовку, Ровець, Неродинцы, Бохенники и Гризинцы, лежація въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 28. . . . . 443.
- LVIII. ✓ Купчая крѣпость, данная Стефаномъ Песочинскимъ Яну Песочинскому на села: Старая Каменогорка и Зарѣчье, лежація во Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, марта 28. . . . . 447.
- LIX. Заставная запись, данная полнымъ гетманомъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Петру и Аниѣ Сульмирскимъ на имѣнія, лежація въ Брацлавскомъ воеводствѣ: городъ Тростянець или Адамгородъ и села: Стратіевку и Григоровку. 1647, апрѣля 12. ✓ . . . . . 451.
- LX. ✓ Заставная запись, данная гетманомъ полнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Николаю и Кристинѣ Добриловскимъ на мѣстечко Яневъ, лежащее въ Брацлавскомъ воеводствѣ. 1647, апрѣля 12. . . . . 455.
- LXI. ✓ Заставная запись, данная гетманомъ полнымъ, Мартиномъ Калиновскимъ, Яну и Іоаннѣ Лещинскимъ, на имѣніе Верхнячку, лежащее въ Уманскомъ трактѣ. 1647, апрѣля 13. . . . . 459.
- LXII. Арендный контрактъ, по которому князь Еремія Вишневецкій предоставляетъ коронному стражнику, Александру Замойскому, городъ Лубны въ трехлѣтнее владѣніе. 1647, ноября 1. . . . . 461.
- LXIII. Привилегія, данная королемъ Іоанномъ Казимиромъ Самуилу Голубу и женѣ его Софіи, на право пожизненнаго владѣнія слободами: Богачкою и Бѣлоцерковкою, лежащими на рѣкѣ Пселѣ. 1650, декабря 19. . . . . 464.
- LXIV. Объявленіе Кіевскаго подкоморія Юрія Немирича о томъ, что вслѣдствіе козацкаго возстанія крестьяне ушли изъ его имѣній: мѣстечка Лугинъ и сель: Лугинокъ, Лучинки, Тереховъ, Глухова, Тесновки и Дивлина. Не-

- миричь присоединяетъ поименный списокъ 195 ушедшихъ крестьянъ и счетъ понесенныхъ имъ оттого убытковъ. 1651, августа 21. . . . . 466.
- LXV. Сознаніе возного о томъ, что онъ далъ вводить во владѣніе въ мѣстечка: Клебанъ, Керносовку, Федоровъ, Холодовку, Крыщинцы, Войтовку, Богдановку и Захаріашевку дворянкѣ Екатеринѣ Сѣнинской, въ силу аренднаго контракта, выданнаго ей на эти имѣнія Черниговскимъ воеводою Мартиномъ Калиновскимъ. 1652, января 16. . . . . 470.
- LXVI. ✓ Сознаніе вознаго о томъ, что онъ ввелъ во владѣніе городомъ Ладыжиномъ Львовскаго подстоля, Здислава Замойскаго, въ силу заставнаго контракта, выданнаго ему княземъ Дмитріемъ-Юріемъ Вишневецкимъ. 1652, января 20. . . . . 472.
- LXVII. Сознаніе вознаго о томъ, что онъ далъ вводить во владѣніе городомъ Балаповкою и слободою Берловкою дворянину Григорію Важинскому, въ силу пожизненной записи, выданной ему на эти имѣнія княземъ Дмитріемъ-Юріемъ Вишневецкимъ. 1652, января 20. . . . . 473.
- LXVIII. ✓ Заявленіе Брацлавскаго подстоля, Станислава Ржевскаго о томъ, что, вслѣдствіе козацкаго возстанія, онъ понесъ значительные убытки въ арендуемыхъ имъ имѣніяхъ: мѣстечкахъ: Красномъ, Старой Рогознѣ, Новой Рогознѣ, Шпиковѣ и Кобылѣ и селахъ: Турковѣ, Улихѣ, Скажинцахъ, Кохновѣ, Черемошнѣ и Ивановцахъ. 1652, февраля 2. . . . . 475.
- LXIX. Сознаніе вознаго о томъ, что онъ далъ дворянину Самуилу Груи вводить во владѣніе мѣстечками Сомовкою и Каменицею на основаніи четырехлѣтняго аренднаго контракта. 1652, февраля 8. . . . . 477.
- LXX. Сознаніе вознаго о томъ, что онъ далъ дворянину Самуилу Груи вводить во владѣніе имѣніемъ Вахнова Гребля, отданнымъ ему по заставному контракту княземъ Константиномъ-Криштофомъ Вишневецкимъ . . . . . 478.

- LXXI. Сознаніе вознаго о томъ, что опъ, по предложенію дворянина Казимира Пясочинскаго, былъ въ его имѣніи, мѣстечкѣ Коморовѣ, и вшелъ это мѣстечко въ состояніи совершеннаго запустѣнія и разоренія, причиненныхъ войсками: татарскими, козацкими и польскими, а также моровою язвою. 1652, февраля 28. . . . . 480.
- LXXII. Жалоба отъ имени войскаго Брацлавскаго, Яна Негребецкаго, на жителей Умапи, Каменки и Кублича, о томъ, что они разорили его имѣніе, мѣстечко Негребовку. 1664, января 18. . . . . 481.
- LXXIII. Заявленіе дворянина Павла Зіолковскаго о томъ, что принадлежащее ему на правахъ закладнаго владѣльца село Житомирскаго повѣта Солотнинъ, вслѣдствіе продолжительной междоусобной войны совершенно запустѣло и не только не приноситъ вовсе дохода, но требуетъ значительныхъ затратъ для приведенія его въ сколько нибудь благоустроенное состояніе. 1664, февраля 27. . . . . 483.
- LXXIV. Заявленіе Житомирскаго старосты, Яна-Остафія Тышкевича о томъ, что принадлежащее ему на закладномъ правѣ имѣніе, село Сынгуры, совершенно запустѣло вслѣдствіе бывшей междоусобной войны. 1665, апрѣля 16. . . . . 485.
- LXXV. Люстрація подымной подати Кіевскаго воеводства, повѣтовъ: Овруцкаго и Житомирскаго. 1683, января 25. . . . . 487.
- LXXVI. Инвентарь народонаселенія городовъ: Паволочи, Ружина, Вчорайшаго, Гродка и Котельни, а также тянувшихъ къ нимъ волостей. 1683. Января 20—25. . . . . 508.
- LXXVII. Инвентарь мѣстечка Иванкова и принадлежащихъ къ нему сель, населенныхъ и опустѣвшихъ. 1683. Февраля 5. . . . . 510.
- LXXVIII. Статистическая опись Кіевскаго округа отъ устья рѣки Ирпеня до Василькова и Стаекъ, составленная по распоряженію Кіевскихъ воеводъ 1686. Іюля 28. . . . . 513.
- LXXIX. Вѣдомость о лицахъ, показавшихъ подъ присягою объ убыли народонаселенія въ различныхъ мѣстностяхъ Кіевскаго воеводства. 1686. Августа 16—Октября 30. . . . . 549.

XII

	стр.
LXXX. Инвентарь имѣній дворянина Михаила-Феодора Ельца съ показаніемъ количества убыли ихъ народонаселенія съ 1648 года. 1691. Марта 20.	553.
LXXXI. Описаніе города Каменца, составленное комиссією, наряженною Каменецкимъ старостою. 1700. Сентября 15.	556

ПРИЛОЖЕНІЯ.

LXXXII. Описаніе Чернобыльскаго замка 1552 года.	587.
LXXXIII. Описаніе Остерскаго замка, 1552 года.	592.
LXXXIV. Описаніе Винницкаго замка: 1552.	598.
LXXXV. Описаніе Мозырскаго замка 1552 г.	611.

**Алфавитный указатель будет приложенъ
ко второму тому актовъ о заселеніи, общій для
обоихъ томовъ.**